

RAURAVĀGAMA
VOL. III

Edition critique,
Introduction et Notes

par

N. R. BHATT

INSTITUT FRANÇAIS
PONDICHÉRY

1988

RAURAVĀGAMA

VOL. III

रौरवागमः
तृतीयो भागः

RAURAVĀGAMA

VOL. III

Edition critique,
Introduction et Notes

par

N. R. BHATT

INSTITUT FRANÇAIS
PONDICHÉRY
1988

AKADAVARITA

1988

1988

1988

1st Edition: 1988

© Institut Français de Pondichéry, Inde.

ISSN 0073-8352

Imprimé par All India Press,
Pondichéry, Inde.

PREFACE

Sous le titre *Rauravāgama*, nous avons déjà édité, à partir des principaux manuscrits de ce texte, deux volumes contenant 46 chapitres en tout. Ce Volume III réunit 19 chapitres qui sont cités intégralement dans différents manuels, comme étant du *Rauravāgama*. La numérotation de ces 19 chapitres n'est pas d'origine, mais de nous : elle a permis d'inclure leurs *śloka* dans l'Index général des demi-*śloka* du *Rauravāgama* présenté à la fin de ce Volume III.

En *Appendice* (*anubandha*) nous avons édité un passage de 146 *śloka* (provenant du manuscrit de l'I.F.I. n° R.E. 39772) : celui-ci forme un ensemble de citations du *Rauravāgama* sur des sujets très variés (certains *śloka* se trouvent déjà publiés dans les Vol. I et II).

Outre l'Index déjà évoqué, ce Volume III contient un Index des demi-*śloka* du *Rauravāgama* cités par différents textes et apparaissant dans notre édition, ainsi qu'un Index des demi-*śloka* cités dans divers manuels mais n'apparaissant pas dans les chapitres que contient notre édition. Nous avons ajouté une Bibliographie des textes utilisés pour notre édition, ainsi qu'une Table des matières détaillée.

Une liste des manuscrits utilisés pour la préparation de ce Volume se trouve à la fin de l'Introduction sanskrite. Celle-ci présente une analyse des *paṭala* publiés, ainsi qu'une étude comparant le contenu de ces chapitres avec celui d'autres *Śaivāgama* sur les mêmes questions. Le sujet de certains des chapitres ici édités est comparable à celui d'autres *paṭala* du *Raurava* édités dans les précédents volumes. Tel est le cas pour le *Paṭala* 59 qui traite du culte quotidien à Śiva (et qui est reproduit d'un opuscule publié par Kudumiyamalai Samba Śivācārya sous le titre *Raurave nityapūjāvidhiḥ*). Il en va de même pour le *Paṭala* 56 (*Prāyaścittavidhi*), le *Paṭala* 57 (*Nāgarājapratisthāvidhi*) et le *Paṭala* 62 (*Kṛtikādīpanirnaya*) recueillis de différents manuels. En effet quatre chapitres (10, 44, 38 et 26) du *Kriyāpāda* publiés dans les Volumes I et II développent des sujets identiques ; mais le traitement est différent, comme notre Introduction le fait apparaître nettement dans l'étude comparative des *paṭala* concernés de ce Volume III.

Un résumé, en anglais, de cette Introduction a été ajouté.

Nous remercions vivement Tiruvaduthurai Svaminatha Gurukal et le Directeur du Madras Government Oriental Manuscripts Library qui nous ont prêté plusieurs manuscrits en vue de cette édition. Nous sommes également reconnaissant à ceux qui, de différentes manières, nous ont aidé à mener à bien cet ouvrage: Sri Ramanuja Aiyangar, S. Sambanda Śivācārya et Sri R. Subrahmaniam. Nous remercions aussi All India Press pour la réalisation efficace et rapide de l'impression.

N. R. BHATT

INTRODUCTION

So far we have published in two Volumes 46 paṭala-s of Rauravāgama based on main manuscripts of this text. In this third volume there are 19 paṭala-s which have been quoted from Rauravāgama in different manuals. All such paṭala-s have been collected and are being published now. In the manuals in which they have been quoted the numbers of the paṭalas are not mentioned, but we were obliged to give a continuous number in order to indicate the number of the paṭala and śloka in the half-verse index given at the end of this volume. We have also found in the manuscript no. R.E. 39772 146 Śloka-s quoted from Rauravāgama in one place dealing with different topics, some of which are found in the already published paṭala-s. We have given them in the appendix, as all these verses have been quoted altogether in one place.

We have added at the end half-verse index of all the śloka-s published in three volumes, an index of verses of Rauravāgama quoted in different texts and found in our edition, and an index of verses quoted from Rauravāgama in manuals but not available in the printed portion, a bibliography of texts consulted for the edition, and a detailed table of contents.

A list of manuscripts used for the edition and a list of abbreviations are given at the end of the Introduction.

Also a summary of the topics of each paṭala together with similarities and differences, and a comparative study of the topics published in volume three, are given in detail.

Some of the paṭala-s published in this volume have the same or similar title and deal with the same topic dealt with and published in the first two volumes.

We have added here one paṭala (see paṭala 59) which deals with daily Śiva worship. This has been reproduced from the pamphlet published by Kudumiyamalai Sāmba Śiva Śivācārya entitled "*Raurave nityapujavidhiḥ*". So also there are some other paṭala-s belonging to Rauravāgama which are found in different manuals. They are Prāyaścittavidhi (paṭala 56), Nagarājapratisthavidhi (paṭala 57), Kṛttikadīpanīrṇaya (paṭala 62) Paṭala-s dealing with this subject have already been published in the first two volumes—see kṛtyāpāda paṭala 10, 44, 38 and 26. Though the subject is the same there is a lot of difference between these paṭala-s. Rauravagama

has two upagama-s namely Raurava and Rauravottara. The patala-s published in the first two volumes belong to main text (mulagama) and some of the patala-s dealing with the same topic published in this volume may be from the upāgama having the same name. The difference between the patala-s mentioned above which are found here and those published in volume I & II will be clear if one goes through the summary of the patala-s concerned.

Paṭala 47

Initiation ceremony (Dīksā) which releases the soul from bondage is explained. By this ceremony the soul is dissociated from the three kinds of bondage and Śiva's qualities are manifested. After initiation the qualities such as knowledge of the supreme, devotion to Śiva, freedom from all worldly desires are visible. Thus the definition of initiation is explained. The general definition of souls, of the three bondages such as Mala, Karman, and Māyā the reason for connection between the souls and these three bondages are also explained. The definition of the souls with bondage and of those who are released, of the three kinds of souls which are Vinānākala, Pralayākala and Sakala, and the different kinds of initiations are explained. The two kinds of initiation, Sādhāra and Nirādhāra, one given by Śiva through the intermediary of the guru (preceptor) and the other which is given directly by him according to the forms of Śaktipāta (fall of Śiva's grace) which is slow, slower, fast and very fast are enumerated. Detailed explanations of these divisions of the Dīksā are not found either in the Mūlāgama-s like Kamika, Kārana and Suprabhedā or in the Upāgama-s such as Migendra, Matangapāramesvara, Nissvāsakarika, Kālottara and Sārdhatrisatikālottara. But in Acintyavisvasadākhya, (VIII-20-22) it is found. Further it is said that the seven kinds of initiation given just by sight (cāksusī), by touching (Sparśa), by oral method (Vācikī), by thought (mānasī), by teaching sacred texts (sāstrī), by yoga and by performing fire rituals (Hautrī), are detailed. Among the available Mūlāgama-s, Kamika (Uttara), (23,222, 24-84-85) & Cakra (33-40) and among the Upāgama-s Acintyavisvasādākhya (8-5-7, 26-1-3) & Nissvasakarika (36-1) mention these types of Dīksā. The printed editions of the Karana, Kirana, Suprabhedā, Matangapāramesvara, Migendra & Sārdhatrisatikālottara and the

unpublished Yogaja & Sūkṣma do not contain this topic. Niśvā-sakārikā (36.1) mentions a type of Dīksā through water and in 36.45-48 delineates about the Mānasī Dīksā. Then again the initiation is divided into two varieties, Jñānavatī and Kriyavatī. Further in the said paṭala of the Raurava, Dīksā is broadly divided into two types viz. Jñānavatī — done through the mind without fire rituals and Kriyavatī — done with fire rituals. Except Kamika (Uttara) 23. 222a, other āgama-s do not mention these, as well as Sabīja and nir-bīja. Nirvānadīksā is broadly divided into Nirbīja-type and Sabīja-type — the former intended for the Samayin, Putraka, youngsters etc. and the latter intended for the Sādhaka, Acārya, etc. Nirbīja is again sub-divided into Sadyonirvanadā — which gives liberation instantly and which gives liberation after death. The Sabīja type is also two fold viz., Śivadharminī which purifies both Dharma & Adharma and in the case of the Sadhaka & Acārya and Lokadharminī which purifies Adharma only. These are to be found in the Acintyaviśvasādākhyā and Mṛgendra. The Sabīja & Nirbījadīksā-s are also classified as Sādhikāra and Niradhikāra which is not found in the Mrgendra — kriyāpāda. Instead they are termed as Sapekṣa & Nirapekṣa both in Mrgendra & Kamika (Uttara). Mrgendrāgama divides Dīksā into Bhautikī & Naiṣṭhikī. These types of division are found clearly in Mṛgendra, etc., while Kiraṇāgama, etc., just mention them.

By initiation the soul is released from the three kinds of bondage namely mala, māyā and karman. This initiation is performed by purifying the six paths or adhvans namely mantra, pada, varṇa bhuvana, tattva, and kalā. Each of these adhvans is pervading and is pervaded by other adhvans. The five kalā-s nivṛtti, pra-tiṣṭhā, vidyā, śānti and śāntyatīta which pervade all the other adhvans — are purified by which purification other adhvans pervaded by them also get purified.

Details of the six adhvans are given. The five brahmamantra-s such as Sadyojāta, Vāmadeva, Aghora, Tatpuruṣa and Iśāna, and the five aṅgamantra-s such as hṛt, śīras, śikha, kavaca and astra are mantrādhvan; the eighty one words of the Vyomavyāpi-pada-mantra are padādhvan; the fifty syllables, from a to kṣa are varṇādhvan; the worlds enumerated in the śaivāgama texts are the bhuvanādhvan; the 36 tattva-s are the tattvādhvan; and Nivṛtti etc. are the kalādhvan. The method of purification has been explained in

detail. Only the Kāmika (Uttara) is similar to this in treating the procedure of the Dīksā in detail. This is one of the important features of the present text. But making the hand of the preceptor as 'Śiva-hand' while giving the Dīksā which is one of the important rituals is left out in the Rauravāgama. The details regarding the Dīksā that are described in various Mūla as well as Upāgama-s are given in the Introduction to the IFIedn of the Matangapārameśvarāgama. In the Vidyāpāda of the Raurava, thirty tattva-s viz. five elements, five tanmatra-s, five motor-organs, five sense-organs, eight tattva-s such as Kalā, Vidyā, Rāga, Puruṣa, Avyakta, Guṇa, Buddha & Ahamkāra and the Śivatattva are enumerated. But while describing about the Nirvānadīksa, thirty-six tattva-s viz. five elements, five tanmatra-s, five motor-organs, five sense-organs, Manas, Buddha, Ahamkara, Prakṛti, Puruṣa, Māyā, Kāla, Kalā, Vidyā, Rāga, Niyati, Śuddhavidyā, Isvara, Sadaśiva, Śakti & Śiva are enumerated.

Paṭala 48

Consecration ceremony of an ācārya is detailed in this section. This is performed after all the previous initiations such as Samaya, Viśeṣa, and Nirvāṇa are completed. Consecration of a Sādhaka is also performed after completion of nirvānadīksā. Construction of temporary pavilion with four entrances, with firepits, vedikā, waterpots, holy signs (astamaṅgala) ten weapons of Śiva and five līṅga-s with five colours, the deities to be worshipped in the pavilion, the rituals to be performed for this purpose namely ācāryabhiseka, the method of an ointment for the disciple with five kinds of muds etc., sprinkling water from the conch (Śaṅkhabhiseka), and pouring of water from the pots on the head of the disciple are given in detail. After this, the guru hands over his duties to his disciple and he is sent home in a palanquin, and he becomes a regular ācārya or guru and henceforth is fit to perform the duties of giving initiations to others. Seven fire-pits are said to be set up. This is a notable difference found in this Agama for, normally in the Agama-s, either nine or five or only one fire-pits are said to be set up. In verses 10-12, sprouted seeds are said to be kept in the eight directions and the Śiva-palikā (Śiva-sprouts) is to be in the middle. But the names of the presiding deities for the sprouts in the eight directions are not given. In the same way setting up of the Gihata, Śarava etc.,

which is given in other āgama-s is not found in the present text. The detailed procedure of laying the sprouts as described in the 17th pataḷa, of the Kṛtyāpāda of the Rauravāgama, is different from the above but almost similar to the same as described in the Aṣṭa, Kārana, Dīpta, etc.. There are some similarities between the procedure of Ankurāraṇa found in this āgama and that found in the Acintyaśiśvasādākhyā, such as setting up of only the sprouts, worshipping the Śiva-kumbha in the middle, etc.

There is a gap in the text after the procedure of ankurāraṇa. For, immediately after this the procedure to be adopted, by the candidate for the ācāryābhiseka, for sleep and testing his dreams are taken up. Usually, these two procedures are found in other āgama-s only in connection with the Nirvāṇadīkṣā. Whether this gap is intentional or not remains a question, so also the case of the Maṇḍapapūjā which is normally done before the sleep of the candidate, which does not appear in the present chapter. In the same pataḷa verse 32 states that the Samayadīkṣā-initiate is purified and gets rid of re-birth which is corroborated by the Sārdhatṛisatīkalottara 8.12. In verse no.35, for the ācārya-initiate Kalāśuddhi as well as instruction on the Pañcaprāsādamantra are said to be carried out. Kamika (Uttara) 24.47-48 also states that Kalāśuddhi is to be done. But instructing the initiate in the Pañcaprasādamantra is not mentioned there or in other āgama-s. Hence this is another important point in the Rauravāgama. The Aṅgahoma which is said to be done during the ācāryābhiseka as set forth in verses 49-54 of this pataḷa, though not in full, is yet another special feature of this āgama not found elsewhere. On the occasion of ācāryābhiseka the preceptor is to give new names based on the gotra & sūtra to the initiates which is also a special feature of this āgama. The concerned verses are taken from this āgama in the text called Dīkṣadarsa. According to Raurava giving of new names is to be carried out before the abhiseka of the initiates by the Śiva-kumbha, but according to the Dīkṣādarsa it is after the Pūrṇāhuti.

Paṭala 49

Annual festival of the village-deities is described in this pataḷa. Gaṇeśa, Subrahmanya, Viṣṇu, Durgā and Śāstr, are considered as village deities. Like the temple for Śiva, these deities have their

selected place in each village, and details of construction of temples for them is explained. The idea that Ganesa, Guha & Durgā may be consecrated in the place meant for Śiva in the village is found here as well as in the *Ajitāgama*, *patala-s.* 49, 50 & 53. There are some differences regarding the place for Ganesa, Guha & Durgā as found here and in the *Rauravottara*. The temples of village deities are to be outside the temple of Śiva. In front of the Temples of Durgā and Viṣṇu there is to be place for *dhvaja-stambha* (flag-staff). During festivals the deities are to be carried in auspicious streets. Daily and yearly festivals for all those village deities has been narrated. Whereas other *āgamas* describe mainly the construction of the village deities the present chapter describes also the festival. Festivals of other village deities not belonging to the proper village are prohibited.

Pātala 50

Worship during Navarātri is explained in this chapter. This is to be performed for nine nights starting from *Prathamā*, the first day of dark fortnight in *Kanyā* month. The *Kāraṇa* (*Pūrva*) and *Kāmika* (*Uttara*) make it to be in the bright fortnight of the *Aśvayuk*-month. The "performer" (*yajamāna*) should fast. *Rakṣābandhana* is to be done for him. *Sarasvatī* and *Lakṣmī* are to be placed in the left and right sides of Durgā the main deity. Cooked rice in milk with sugar (*pāyasāṇṇa*) is to be offered as food. The worship of a special pavilion for this purpose and the festival on the tenth day is also prescribed. *Umā* and *Śiva* are to be placed on a *Vedikā* and an *abhiseka* with nine pots and offering of *pāyasāṇṇa* are prescribed. After worship of sacrificial tree and a procession for war, at the end the god & goddess re-enter the temple. Then worship of *Sarasvatī* is explained in brief: it is to take place on the same tenth day.

Pātala 51

Consecration of *Kṣetrapāla* the guardian deity is narrated here. The *mantra-s.*, *mudra-s.*, consecration, worship, festival and special baths are explained. Definition of *Kṣetrapāla* with eight hands, the place for his temple are indicated. A pavilion with altar and fire pits, and concerned rituals, the preparatory ceremonies such as placing of gems, opening of eyes, going around the village, placing the image in the water, then on the bed, placing of pots, concerned

rituals, fire rituals, and the consecration ceremony by pouring the water from the pots next day morning are given briefly. The eight attendant deities from Asitāṅgabhairava who are placed from East to North East, the two door keepers Krodha and Kumbhaka are also mentioned. The daily ritual, and offering of Bali for attendant deities are mentioned. Then for seven days or atleast one day the festival is to be performed. In case of seven days festival the festival begins on the first night and is concluded by the final bath on the seventh day morning. The presiding deity of each day festival, the fire ritual, the offering of bali in morning and evening, are also explained. The final bath festival is to be on a full moon day. There should be a great offering at the end. Then the ritual of placing nine pots for a bath is mentioned.

Consecration of Kṣetrapāla, concerned mantra-s, mudra-s, daily worship, etc., are treated in the 51st paṭala. These procedures are very similar in the Dīptāgama. Kāraṇa (Uttara) & Suprabheda treat them but not in detail.

Paṭala 52

Pacification ceremony for the serpents is the subject matter of this chapter. The bad results due to killing baby serpents or their eggs, serpents of the age of one month to eight months are given. For one month age, the bad result will be for one year. Thus if one kills a serpent of one month to eight months age his children up to eight years age will die. If eggs are destroyed — his children in the womb will perish. Thus one should calculate the bad results. To pacify such bad results due to killing of serpents pacification ceremonies and consecration of serpents is to be done. Having chosen a priest, the ceremonies of punyāhavācana, and Pañcagavya are to be done. Then eggs, babies and two serpents are to be done by rice flour. Then preparing two sthaṇḍila-s with rice and other grains, drawing a lotus on them, two pots one for Rudra and the other for Vāsudeva are to be placed on them. Then their worship, fire ritual etc. are mentioned. After making the prāṇapratisthā in the serpent images made of rice flour, they are to be burnt in the fire, performing the fire ritual. Then the water from pot dedicated to Rudra is to be poured on them and the ashes are to be thrown into a great river. The "performer" (Yajamāna) with his wife should have a bath

from the water of the pot dedicated to Vāsudeva. Then the priest is to be honoured and the ten well known gifts and food are to be given to brahmins. By this pacification ceremony one will have children who will live for long. This ceremony is same as found in the Śāntikusumakara. It is not found in other āgama-s.

Paṭala 53

Here are explained Vāstusānti, Śāntihoma, Diśāhoma, Mūrtihoma and japa or repetition of mantras for pacification purpose. The Vāstusānti is done for the consecration ceremony and the others for any omission or fault during daily worship. The Śāntihoma as treated here differs much from the same treated in the 44th patala. While the former is for the lapses that occur in daily worship the latter is for all types of errors and omissions. In the same way there are many variations between them regarding the materials (dravya-s) to be used in the homa, the number of Ahuti-s, and the mantra to be used. In the performance of the homa also they differ. For example while the former has Jayādihoma & Pūrṇāhuti the latter does not have both.

In the case of Diśāhoma as described in the present patala and 44th patala there are variations in the set-up of the kumbha-s, the deities to be invoked in them, the objects for the homa, their number, etc. The Mūrtihoma to be performed for all types of sins and lapses as described in the 44th patala is taken up here in connection with Dinaśanti. As in the case of the above-mentioned homa-s, in the case of Mūrtihoma also there are many differences regarding the mantra-s to be recited, the objects for the oblation and their number. Same is the case with regard to the Vastuhoma as treated in the 27th patala and in the present patala. In Japasānti the mantra-s and the conduct of the ritual vary as treated in the present patala and in the Kamika (Uttara), patala 30. Thus, Śāntihoma, Diśāhoma, Mūrtihoma, Vāstusānti & Japasānti as treated in this patala seem to have been prescribed for Dinaśanti (atonements for the lapses in daily worship).

Paṭala 54

A pacification ceremony named Sarvasānti corresponding to adbhutasānti, performed in case of all great deficiencies is the

subject matter of this chapter. If there is dirtiness caused by jackals etc. in the main shrine, ardhamaṇḍapa, door, balipīṭha, temples of attendant deities, dhvajaśambha, kitchen, sabha, gopura, śikhara, pavilions, well, tank, tree of the temple, śālā-s, treasury, place of Viśabha or bull, walls of temple, steps or place of lamps, in case of growth of anthill or beehives, dogs climbing temple or barking, if there is trouble to people due to lizards, crows, asses, cocks, dogs or any other forest animals, this ceremony is prescribed. The same matter is treated in the 44th pātala along with a list of the ill-omens for which śānti is to be performed, except for two of them all others are different from those listed in Pātala 54. Suitable rituals to ward off the evil that may arise out of these omens are different in both cases except some, such as Puṇyāhavaṇana, the preparatory rituals namely Pañcagavyabhiseka, Śāntihoma, etc., Sahasrakakṣasnapana, recitation of Śivasamkalpopaniṣad, Svastivācana and feeding the brahmins are some among the rituals in connection with the doṣaśānti prescribed in the 54th pātala, and which are not found in the 44th.

Pātala 55

Renovation ceremony when the temples or images are repaired is the subject matter of this chapter. In the case of any image, if there is some damage to brows, nose, eyes or any other part, it has to be abandoned. This is very similar to the Suprabhedha (RE 20052, folio 19), and is corroborated by Kāraṇa (Pūrvā), pātala 134. In case of metal image if any other part is damaged, that part could be replaced. But if the face is damaged one should not replace it by a new face. If the navel or middle portion is damaged one should not replace it. In case of images made of mud, if the colour is lost, new colour may be applied. If a part is broken in a mud image, it could be replaced by new one. If the trident is broken in an image of any material one has to replace it. Damaged stone images are to be thrown into the sea and are to be replaced by new ones [Compare with Laṭṭāgama (RE 20052, fol. 18)]. Images with broken limbs or burnt are not fit for worship. They are to be put in water or to be buried in the earth and similar new images are to be made with the same material and are to be worshipped after a renovation ceremony. Mukhabimba (RE 20052, fol. 7) and Sukṣmāgama, 48, 11-14 bear much similarity with

the present *pātala*. The 44th *pātala* of the *Rauravāgama* adds *Snāpana* & *Santihoma* in connection with the renovation. On the whole, 55th *pātala* treats more of the sculptor's work in renovation than the priestly rituals.

Paṭala 56

In this chapter one finds an explanation of the expiation ceremony to be done to pacify the fault due to entrance of untouchables into the temple premises, or if blood, mutton or wines are brought into kitchen or pavilions of temple, or if there is death or birth of dogs, cocks, monkeys, asses, pigs and other animals and birds in the temple premises. The verses dealing with the purificatory rituals are almost similar to the verses found in the *Cintyāgama* & *Svāyambhuva*. The 44th *pātala* while discussing about *Prāyaścitta*-s (purificatory rituals) takes up only two instances viz. entry of an untouchable and a woman in her periods into the temple as warranting purificatory rituals, while the 56th *pātala* enumerates many other instances such as mentioned above for purification. But there are other instances enumerated in the 44th *pātala* occasioning *Prāyaścitta* such as falling of a part of the temple, absence of whitewash on the walls, devastation by fire, damage to the idols due to various causes. These and other *Prāyaścitta*-s regarding the lapses in daily worship, etc. are not mentioned in the 56th *pātala*.

Paṭala 57

Consecration of images of serpents is the subject matter of this chapter. They could be consecrated in temples of Śiva or Viṣṇu, on the banks of river, or tanks, in holy places, or near the *Asvattha* tree. Giving auspicious times for the same, it is concluded that the fourth day of the bright fortnight in the *Kartika* month is the best day. Definition of the images of serpent with one head to five heads is found. A *Saiva ācārya* as a main priest, eight initiated ones as assistant priests and eight learned brahmins for reciting *Vedas* are to be chosen. After completing daily rituals, the *punya*havyaena, purification of materials (*dravyasuddhi*) for the ritual, collection of mud (*mitsamgrahana*) sowing of seeds (*ankuraṣṭana*), *Vastuhoma*, and preparatory ceremonies such as purification of the

image, opening ceremony of eyes, (netronmilana), placing in water (jalādhivasa), placing in milk (ksirādhivasa) placing on grains (dhānyādhivasa), placing on cloth (Vastrādhivasa) are to be performed. The images are to be placed in water for three or one night, or at least three hours or one and half hours. After taking up from the water, the images are to be carried in procession through the village. During this period, there should be worship of Gangā in the water, and Vedas are to be recited. The Udakaśānti mantra-s are also to be recited. Then the raksābandhana is to be performed. A pavilion with 16 pillars and with main and sub-altars is to be constructed. Beds with five materials are to be placed on the altar and the images are to be placed on this bed (Śayanādhivāsa). Golden images of serpents could be made. In the pavilion, after puṇyāhavācana, worship beginning with Sūrya and ending with the Guru are to be completed. After worshiping the door-keeper deities, the pots are to be worshipped. In the main pot the Nāgesvara and in his right and left sides Laksmī and Bhūdevī are to be worshipped. Placing the Vardhanī pot in the north-east Nāgesvarī is to be worshipped. The image of golden serpent is to be put in the main pot. In the eight pots around the eight serpents Ananta, Nāga etc. are to be worshipped. Performing connected fire ritual, all the priests should be awake during whole night. Morning, after completing daily rituals, entering the pavilion, worshipping the deities in the pavilion, the images are to be purified. The placing of mantra-s (nyāsa) such as trikhandā, mūrtiśvara, tattva, tattvesvara, the fire rituals are to be performed. Then after pranapratiṣṭhā in the images, the water from the pots is to be poured on the images (kumbhābhiseka). Then the daily ritual of the serpent with anga-pūjā is to be performed. The main priest is to be honoured – gifts and feast are to be given to brahmins, a couple and celebrities are to be honoured and fed. The fruits which will be obtained by consecration of serpents and the special worship to be performed on the fourth day of the bright fortnight of Aśvina month are given at the end. These rituals which are discussed only very briefly in the 38th Patala of Raurava, are much similar to those found in the Siddhāntadīpikā. While the former fixes the day as the 4th in the bright fortnight of Kārttika month, the latter includes some more days along with the above for the installation. For the purpose of installation, Bhaviṣyapurana, 38th adhyaya & Jayasimhakalpa-

druma hold the 5th day in the bright fortnight of Kārttika month as the best.

Paṭala 58

Jñānadīkṣā or initiation of knowledge is the subject matter of this chapter. Having constructed a pavilion duly decorated, and with four entrances, on the bank of a river, on the top of a hill, in a math, or in the house of the guru or in one's own house, duly purifying it by sprinkling pañcagavya etc. the initiation is to be performed there. In this initiation night time is best. This is corroborated by Kāmika (Uttara), Suprabhedā & Sūksma. The reason for fixing the time as midnight is given here only. The disciple should consider the guru as Dakṣināmūrti and should worship his feet. Then the procedure for this initiation and the purification of the worlds (adhyān) are given. The guru should see the disciple with sight of knowledge (jñānadīkṣā) place his palm on the head, and then place his feet on the head of the disciple. Then he should teach him the details about the knowledge of pati, paśu & pāśa. Kāmika (Uttara) & Sūksma hold Dasakārya or Arthadasaka (tattva tattva-darsana, tattvasuddhi, ātmalaksana, ātmadarsana, ātmasodhana, sivarupa, sivadarsana, śivayoga, śivabhoga) to be imparted to the initiate. After the teaching, the disciple should completely surrender himself to the guru and should practise as per the rules told in the text. This will lead him to liberation. This idea is found in the Acintya-visvasadākhya 36-34-36 & Kāmika (Uttara). The verses 43b-48 and 51-53 of this paṭala of Raurava are found with slight variations in the 8th paṭala (s/ 3, 4, 6, 7-13) of vidyapada of Raurava called Raurava-sutrasamgraha.

Paṭala 59

The daily worship is the subject of this chapter. The worship is of two kinds, one for the benefit of self and the other for the benefit of others. The worship for the self is to be done after initiation in lingas given by the guru, or on a diagram, in an image, or a linga prepared by mud just for the puja and then dispersed, or also mentally. The worship of the linga or the image in a constructed and consecrated temple in a village or town or cities for the benefit of devotees is called

parārthapūjā (worship for the benefit of others). All are eligible for initiation and to perform puja for the self. Only those born as ādiśaiva-s are eligible to the worship for others. Even among adīśaiva-s, the married one (Bhautika) is best for consecration ceremonies, and if not available even the unmarried one (naisthika) can also perform them. He can also perform the daily rites, yearly festivals, special baths, and offering to guardian deities.

The daily worship is of four kinds: services up to showing the light (dipanta), up to offering food (havisyānta), up to daily festival (utsavānta), up to dance (nrttānta). Seven and half nadi-s make one yāma. There are eight yāma-s in one day. Worship for eight times a day is best: morning, midday, evening and night — four times is middle worship; during morning and at sunset is the last variety. There are ten purifications to be done before worship: (1) and (2) for body, (3) and (4) for soul, (5) flowers, (6) place, (7) material, (8) mantra-s, (9) linga, (10) pītha or pedestal. Then details relating to bath, purification of body, placing of mantra-s (nyāsa) on the body in three ways, procedure of mental worship, details relating to different times of worship are given. Offerings to the deities of the site (Vāstu), sounding of the great bell, purification of the place and of all the materials to be used for worship, preparation of essence (dhūpa), indication of time when arghya, gandha, flowers and water are to be offered, method of purification of mantra-s are explained. The necessity of the curtain, and the times when it is to be used are indicated. Then purification of linga and its pedestal are narrated. After performing worship of Guru, preparation of seat for the lord are explained. Sakti is the main seat of lord. Ananta (serpent) Simha (lion) Yoga, padma (lotus), and Vimala are the five seats one above other. Meditating the supreme as seated in the middle of the highest seat the normal worship is to be conducted. The services starting with invocation (āvāhana) up to offering of food (naivedya) of betel leaves and nuts (tambula) to the deities from the door up to the balipītha, the daily fire ritual are explained. Then the worship of deities together with their Śakti-s in the five enclosures around Lord Śiva is given. The five enclosures are garbha, vidyeśa, ganeśa, lokesha and astreśa. In the 59th paṭala many things are mentioned regarding Nityapūjā which are not found in the 10th chap. Verses 10, 11, 14 & 15 are very much similar to those found in the Bhīmasaṃhitā and verses 17-21 to those in the Kārana

(pūrva). The time to be taken for the various acts of worship such as snana, naivedya, etc. are given in this patala which are described in a slightly different manner in the 9th and are similar to the Kamika (Pūrva) 5, 6-8. Ten kinds of purification preliminary to the Śivapūjā are enlisted in the 59th patala, this is a special feature of it. Ajitagama. Kāmika (Pūrva) 4. 37-38, Kāraṇa (Pūrva) 30. 45-46, Dipta 23. 2-3, Makuta 3. 56-58 and Suprabhedha 8. 16-17 all mention only five types of purification. The Kayaśuddhi & Atmasuddhi are similar to the treatment found in the Sūksmāgama. The method of Atmasuddhi is elaborated only in this (59th) patala while it is brief in the 10th patala. Puspaśuddhi is also mentioned separately whereas Ajita 20, 115-116, Kamika (Pūrva) 4. 213, 217-18, Kāraṇa (Pūrva) 30. 151-52, Dipta 23. 30-31 include Pūspaśuddhi under Dravyaśuddhi. With regard to Dvārapūjā there is much difference and only slight agreement between this paṭala & the 10th. The Vrsabhapūjā done at the top of the entrance, Pṛthivīpūjā at the base Jñānasakti & Kriyāsaktipūjā on both sides are not found in the 10th patala while the Vimala & Subāhupūjā on both sides, Vighneśvara & Sarasvatīpūjā at the top, Lakṣmīpūjā in between them are the same in both the patala-s. The names, features and weapons of the various dvārapāla-s in the four directions are much different as described in the 32nd paṭala and the 59th. The differences with regard to the said characteristics as found in the Raurava & other āgama-s are given in the Introduction to the Volume II of the Rauravāgama. The post-dvārapūja acts are different as described in the 59th paṭala and the 10th patala except for the ringing of the big bell. The details regarding Sthānaśuddhi vary both in the 59th and the 10th paṭala-s while dravyasuddhi is elaborate in the 59th patala; it is only brief in the 10th paṭala. Pādya, Acamana & Arghya are dealt with along with their varieties such as Uttama, madhyama, etc. . . . The 9th patala has only one type for Pādya & Acamana but three for Arghya. Similarly matters pertaining to Dhūpa are elaborate in the present patala but brief in the 9th. In the present patala there is no mention about the types of oil to be used for Dīpa while the 9th paṭa discusses about it. Next comes the discussion about the occasion for offering arghya, sandal, flower and holy water during worship. Both the present patala & the 10th patala are in agreement regarding this topic. Slight variation is found regarding the offering of holy water

In the present *pātala* the portion dealing with the procedure of *Mantraśuddhi* is lost and hence it is filled up with the help of the *Dīptāgama* verses. The 10th *pātala* verses 11-12 describe it in a different manner without actually giving the procedure. It is stated that *Astramantra* and *Brahmamantra* are to be uttered while ringing the bell and drawing the curtain during the worship. In the 10th *pātala* only *Astramantra* is said to be used on both the occasions and drawing the curtain is not mentioned at all. Concerned verses from *Kāraṇa* (*Pūrva*) are given in the foot-notes. Further the time to draw and remove the curtain during the worship is mentioned in this *pātala* whereas the 10th *pātala* makes no mention of the time for the removal. In *Suprabhedā* 8, 77-79 both are clearly mentioned.

Next *Lingaśuddhi* and *Pīṭhaśuddhi* are taken up. Various parts and the respective mantra-s like *Sadyojāta*, etc., to be used in purifying them are mentioned. In this *pātala* *Lingaśuddhi* & *Pīṭhaśuddhi* are separately mentioned while in other *āgama* texts *Pīṭhaśuddhi* is included under *Lingaśuddhi*. But the treatment of these topics in the 10th *pātala* verses (8-10) is different as far as the mantra part is concerned. Moreover purification of various idols such as *Someśvara* is additionally mentioned in the 10th *pātala*.

The procedure of *Gurupūjā* varies in different works in the present *pātala*. *Acintyaviśvasādākhya*, *Kāmika* (*Pūrva*), *Krīvādīpikā* but is not found in the 10th *Pātala*. With regard to the making of *Śivāsana* which includes five *āsana*-s viz., *Anantāsana*, *Simhāsana*, *Yogāsana*, *Padmasana* and *Vimalāsana* there are many additional informations in the present *pātala* while the 10th *pātala* (verses 20-29) deals with it briefly. After this the matter viz. the worship to be done at the time called "*Candrārkanāśanayukta*" is taken up which is discussed in the foot-notes. This particular time is found mentioned both in *Kāmika* (*Purva*) 4, 194-95, *Kāraṇa* (*Pūrva*) 30, 6-7, and not in the *Raurava*, 10th *Pātala*.

In the procedure of *Līṅgapūjā* there are many differences and some agreements between the present *pātala* and the 10th *pātala*. *Āvāhana*, etc., are said to be done with their respective *mudrā*-s in the present *pātala* while they are to be done with *Sadyojāta* & other mantra-s according to the 10th *pātala*. *Sadyojāta* and other mantra-s & *līṅgamudrā* are used in the worship proper according to the present *pātala* while it is not so in the 10th. Similarly in the

case of dhyana mantras to be uttered while offering pādya, etc., performance of nyasa-s and other allied matters, many differences are noticeable in the present patala and the 10th patala. Installation of Somesvara idol and the puja thereof are detailed in the 34th patala while there is no mention at all of it in the 59th patala. After Lingapujā, the Avaranapūjā is treated. There are also variations in the order of the āvarana-s, the deities constituting the avarana, etc., as described in the 59th & the 10th. What is more the Śakti-s of each deity constituting the āvarana are also to be worshipped according to the 59th patala. The variations regarding the Avaranārcana among the āgama-s are discussed in the introduction to the Sārdhatrisatikālottarāgama (IFI. Pub. 61).

Paṭala 60

The consecration of the matha (a place for the guru and disciples) is the subject matter of this chapter. One is to enter the matha on the previous night of consecration. Arranging the pavilion for rituals, purifying the whole matha with cowdung, decorating it with garlands, clothes etc. with a Śivakumbha carried by a Śaiva brahmin, with chanting of Veda-s and instrumental music going around, one is to enter the matha. Then during auspicious time a holy guru is to enter into the matha, who will stay there. The usual rituals of worship of Śivakumbha, fire ritual etc. are indicated. Also the worship of pots at the entrance, of the five kalā-s in the different parts of the building, of the Śakti and doorkeepers, fire ritual for the deities of the site, kala-s and doorkeepers are explained. After giving offerings to the deities of directions, the consecration of the matha is to be done by sprinkling juices of fruits such as mangoes, pomagranate, etc. and by pouring water from the pots. One has to make the grabhanyasa whenever any building is built inside the matha.

In verses 1-8 of this chapter Mathapratistha is treated in the same way as in Somasambhupaddhati so much so that verses 9-12 which are lost in the present patala are filled up with those from Somasambhupaddhati. In this, only the Śivakumbha is placed facing north as directed by the 60th patala, while the Acintya-visvasadakhyā directs four kumbha-s to be facing north and the Suksmāgama prescribes nine kumbha-s to be placed. Similarly in

giving gifts to brahmins, sculptors and astrologers there is difference between the 60th patala & the above mentioned āgama-s. But in the rituals concerning the Maṭhapratīṣṭha viz., Kumbhapūjā, pūjā of the various parts of the Maṭha & its quarters and towers there are many similarities even verbally between the present patala & Acintyaśivasādhakhyā 73. 17-19. But the account given in the Sūksmāgama 79 chap. is different with regard to all the aforesaid matters. Further Vāstupūjā, Dīgbālī, Homavidhī, Kumbhabhiseka though very brief in the 60th patala, are verbatim similar to the same in Acintyaśivasādhakhyā 73. 20-22 and different in the Sūksmāgama.

Paṭala 61

Aṣṭabandhana or fixing of linga or image during installation is the subject matter here. It is of two kinds done with cooked material and uncooked material. All the rituals done when this aṣṭabandhana is not there are useless. The bad results due to not having aṣṭabandhana are indicated. The materials such as lac used for preparing aṣṭabandhana are listed. After fixing the installation with aṣṭabandhana, the consecration ceremony is to be done. In case there is no aṣṭabandhana in Svayambū, daivika or mānusa līṅga-s and if it is done with in six months, then it could be done without any time. If done after six months, then an auspicious time has to be fixed, the ceremonies such as ankurārpaṇa etc. have to be done, the pavilion with altars, firepits etc. have to be constructed for ritual purposes. Two pots in the middle representing Sadāśiva and Manonmanī and eight pots around them representing the eight Vidyasvara-s are to be placed. Then the rituals including fire ritual and the final consecration ceremony are given in detail. The rites after consecration and details of special baths (snāpana), and honour to the ācārya are described. Pakva & Apakva types of Aṣṭabandhana are detailed in Sahasrāgama and their preparation is elaborated in Karana (Pūrva), chap. 136. The bad effects which are stated in the 61st patala due to the absence of aṣṭabandhana are all more or less similar to the same found in Kāraṇa (Purva) chap. 136, & Sahasrāgama. Similarly the worship, bahūdāna, utsava, etc., performed to the deity when there is no aṣṭabandhana are useless according to the present patala which idea is echoed in Karana (Pūrva), chap. 136. Because of the absence of aṣṭabandhana if it is done again within

six months it can be done on any day irrespective of muhūrta & without ankurārpana. In the present patala, the place on which fire is kept for fire-rituals is said to be either a pit (kuṇḍa) or a small place spread with sand (Sthaṇḍila) and the number of either of them is not stated. The verse no.16 dealing with this is found in Niśśvā-satantra, Candrapñāna & Yogaja (IF1. T. 1009, pp. 100, 107, 109). In Kārana (Pūrva), chap. 136 only, kunda is advised to be made. Further, two verses pertaining to Kumbhasthāpana and two to Homa are found similar both in form and content to the same in Kārana (Pūrva) chap. 136. The idea that without honouring the chief priest (ācārya) with presents the ritual becomes useless is corroborated by Kārana (Pūrva) 144.108 also and the concerned half-verse of the 61st patala is almost similar to the same in Gurugīta 1.44.

Paṭala 62

The festival of Kṛttikādīpa i.e. the lighting festival on Kṛttikā star in the Kārttika month is the subject matter of this chapter. This is to be performed in the Kārttika month on the full moon day united with Kṛttikā star. The lighting festival performed on this day will be for the prosperity of the king and the kingdom. If the Kṛttikā star happens to be twice in the same month, the second one is to be selected. If there is an eclipse of the moon on this date, then the festival is not to be performed. It has to be performed in another prescribed time. On the contrary Kalaprakāśikā 33-31, & Karana (Pūrva) 211. 11-12 opine that Kṛttikadipotsava can be celebrated even when there is lunar eclipse, according to Kālotarāgama (IF1.T.556, p 461) if the lunar eclipse falls on that day, it may be celebrated the next day. The 26th patala of Rauravāgama while dealing with the above topic does not take the question of lunar eclipse at all. Matters pertaining to the above found among the various āgama-s are given in the foot-notes. The festival is not to be done if the Bharanī star and Kṛttikā star are on the same date. If the Kṛttikā star is there in the night, the festival is to be done on that night. If in a temple there is a yearly festival up to the end of the Ardra star, then when either before or afterwards there is Kṛttikā star this lighting festival is to be performed on that day.

Paṭala 63

Origin of Śaiva-s is the subject matter of this chapter. One hundred crores of Kalpa-s is the duration of deluge. Then the supreme Śiva, with the desire to protect the souls, awakening his powers (Śakti) icchā, jñāna, kriyā, tirodhāna (and anugraha), and also Manonmanī, starts creation. Then first of all Parāśakti is revealed, from her Nāda, Bindu from Nāda, Sadāśiva from Bindu, Isvara from Sadāśiva, Rudra from Isvara, Viṣṇu from Isvara, Brahmā from Viṣṇu, and all this world moveable and immovable are created by Brahmā. This is the method of creation. The account given in Vātulaśuddhāgama 1.23-30 agrees with the above only upto the creation of Icchā, Jñāna & Kriyā śakti-s and differs afterwards. The Supreme Śiva is the main cause for the five actions — creation, existence, destruction, concealing and giving favour. There are seven kinds of Śaiva-s namely Śuddhaśaiva, Sankrāntiśaiva, Samāveśaśaiva, Samutpattiśaiva, Abhivyaktiśaiva, Upaśaiva and Anādiśaiva. The eight Śaivāgama-s from Kāmika to Sahasra were revealed by the upper face of Sadāśiva which is Isāna. The Brahmā sage Kausika was initiated by this face. The seven āgama-s from Amśumat to Vīra were revealed by the Tatpuruṣa face and the royal sage Kaśyapa was initiated by this face. The four āgama-s from Raurava to Candrajñāna were revealed by the Aghora face and Nandin belonging to Vaiśya family was initiated by this face. The āgama-s from Mukhabimba to Santāna were revealed by Vāmadeva face and the Brahmin sage Agastya was initiated by this face. The āgama-s from Śarvokta to Vātula were revealed from the Sadyojāta face and sage Bharadvāja was initiated by this face. The school of Sankrantiśaiva belongs to sage Kaśyapa, Samāveśaśaiva to sage Kausika, Samutpattiśaiva to sage Bharadvāja, Śuddhaśaiva to Nandin, Abhivyaktiśaiva to Agastya, Anādiśaiva to Paramesvara. The Kuṇḍa and Gola initiated by sage Bharadvāja are upa-śaiva-s. The daily rites, fire ritual, daily and yearly festivals, special baths, offerings etc. are to be done by one priest and one should not change the priest. Also if the rituals are being done according one āgama, one should not perform them according to another āgama. Such mixture of priests or āgamas are harmful to the kingdom and the king and the rituals will not yield any benefit.

By wearing the garland of Rudrakṣa beads, by performing Śaiva rituals, by having tuft and sacred thread, and anointing oneself

with ashes, and by studying Śaiva texts one becomes initiated in the Śaiva system. He may be a brahmin or an outcaste, by having ashes, Rudraksa garland on his body he will be like Śiva himself. Next in the creation of five sages from the five faces of Śiva the account given in the present patala is different from the same given in Virāgama 7.12-14. While Virāgama enumerates five sages viz., Kauśika, Kāsyapa, Bhāradvaja, Atri & Gautama the 63rd patala has Agastya & Nandin instead of Atri and Gautama. Further it mentions about the caste (jāti) of the sages while the Virāgama does not. In the same way there is much difference regarding the initiation of these sages and the face of the Lord which gives initiation to them. Similarly Kārana (Pūrva) 26. 3-6 also differs from the above patala regarding this topic.

Regarding the creation of the 28 mūlāgama-s there is variation in the account among the 63rd patala, Kamika (Uttara) 24. 127-29, Kārana (Pūrva) 1. 68-70 & Cintya 1. 65-67. According to the 63rd patala, 8 āgama-s; Kamika to Sahasra came out of Isāna face, 7 āgama-s, Amsumān to Vira from Tatpuruṣa face; 4 āgama-s, Raurava to Candrajñāna from Aghora face; 5 āgama-s; Mukhabimba to Santāna from Vamadeva face & 4 āgamas; Śarvokta to Vātula from Sadyojāta face; while according to Kāmika (Uttara) Isā, Tatpuruṣa, Aghora & Vāma faces gave out 5 āgama-s each and the Sadyojāta the remaining eight, Kārana (Pūrva) & Cintya identically maintain that Sadyojāta, Vamadeva, Aghora & Tatpuruṣa gave out five āgama-s each and Isāna the remaining eight.

While describing the schools of Śaivism, 7 types are enlisted in the present patala. They are Śuddha, Samkrānti, Samāvesa, Utpatti, Abhivyakti, Upa & Anādi. Kāmika (Uttara) 24. 78-81, & Suprabheda 1. 28-30 have only four types viz., Śaiva, Pāśupata, Soma & Lākula and Śaiva is said to be the supreme among them. In the 63rd patala the characteristics of six types of Śaivism except Upa-Śaiva are briefly mentioned. Regarding these matters other āgama-s are silent. Relevant verses from the work Sarvasiddhāntavivēka as quoted in the Tamil work Jñānāvaranavilakka are cited in the foot-note of the present Rauravāgama edn. Even passages from the commentary of Ramakantha on the work Paramoksanirāsakankā (verse 7) are cited. The 63rd patala praises the greatness of wearing holy ashes & Rudraksa beads on oneself which is also found in Devībhāgavata 11.6.13-15.

Paṭala 64

This chapter deals with the prescription of time for offering fruits, cooked things etc. This is a special feature of this Agama and not found elsewhere in available portions of Agama-s. First of all the suitable time and method of offering flowers, garlands, sandal paste, clothes, ornaments etc. is given. The priest after completing his daily routine should accept from the devotees flowers, garlands, clothes, ornaments etc., purify them and offer them to Śiva. But this is not to be done during removal of previous days flowers and garlands, or during prānapraṭiṣṭhā (infusing life into the image by rituals), or during offering of food to the god. After offering the things to god as prescribed in the text, the priest should return to the devotee the offerings. The devotee should give one fourth to the priest, half to brahmins and take one fourth for himself. The clothes and ornaments offered are to be retained in the temple for the god. In case devotees from other places come to visit the temple, and if during that time the temple doors remain closed, they should wait till the doors are opened for giving their offerings. In case they are in a hurry, they may offer the things at the door itself, meditate on God Śiva, go around the temple, leave one fourth of the offerings at the door, and take the rest. This is the summary of chapter 64.

Paṭala 65

In this chapter the definition of Kāmakostha, i.e. the temple of Goddess is given. First of all definition of three kinds of Śakti-s, namely Yoga, Bhoga and Vīra-śakti-s are defined. Yogaśakti is the pīṭha of the Linga which is part of the goddess. The parts of the pīṭha which are Upāna, jagatī, kumuda, kampa, kantha, kampa, patti, and ghṛtavārī represent the feet, knees, belly, arms, neck, lips, face and head of the goddess. Then definition of Bhogasakti is given. This image may be seated or standing. The standing image can have two hands and two eyes. If the right feet is straight, the left one is to be in a slightly bending position. If the left is upright, the right one is to be a little bent. The left hand is to be stretched (prasārita) and the right should hold a lotus. The image is to be done according to the measurement of medium daśatāka (madhyama daśa-tāla).

The bending of the leg is of three kinds *abhāṅga*, *samabhāṅga* and *atibhāṅga*. In case the image of *bhoga-sakti* is in seated position, the left hand is to be placed on the seat, or could be shown with the symbol of boon giving (*Varadamudra*). The right hand will be with the *katakamudra*. Or the right hand could be with *abhaya-mudrā* and *Varadamudrā* in the left hand. The left leg is to be placed on knee of the right leg. The headornament could be *karandamukuta* or with hair tied up (*kesabandha*). The expression of the face is to be favourable. Such an image when installed will give all the benefits to the devotees.

The *Virasakti* image will have four hands three eyes and *jatāmakuta*. It may be with two eyes and two hands and could be in standing or sitting position. This will have attendant deities. The measurement for the image is detailed. In the hands below *abhayamudrā* or *Simhakarnamudrā* in the right and *Varadamudrā* in the left. In the upper hands, *katakamudra* or *kartarimudrā* or *akṣamāla* and lotus in the right and left or *pomagranate* (*bijapūraka*) and lotus, or disc and conch in the right and left hands. Then definition of goddess *Manonmanī* is given. Then the suitable place for installation of the *Yoga*, *Bhoga* and *Vira-sakti-s* is explained. This is the summary of 65th chapter. The correspondance of the parts of the *pīṭha* with the limbs of *yoga-śakti* is one of the important features of this *āgama*. Though *Kāraṇa* (*Purva* & *Uttara*) mentions about it, it is not in detail. In the same way, definition of *Bhogasakti* along with its varieties viz. *Sthānaka* & *Asīna* are elaborate in the present *patala* while it is very brief in *Karana* (*Pūrva* & *Uttara*). The definition of these three *śakti-s* is different in *Raurava* 31. 1-3, *Kāraṇa* (*Purva*) 89. 1-3 & *Suprabhedha* 38. 4-6, 14. In these *śakti-s* are classified according as it is in union with *Śiva* or otherwise. The definition of *Viraśakti* is also very clear and in detail in the 65th *patala* while *Kāraṇa* (*Pūrva* & *Uttara*) puts it in one word viz. *svatantra* independent or accompanied by attendants. This explanation is got from *Aṃśumadāgama*.

APPENDIX

In the appendix — a collection of verses dealing with *sauca* (toilet), *ācamana* (sipping of water) *snāna* (bath) *mantroddhāra* (formation of mantras) and *arcana* (daily worship) are given. This collection contains 245 verses quoted from Rauravagama.

First, verses dealing with *sauca* (toilet) and *dantadhavana* (cleaning of teeth) are cited. The measurement of the stick for cleaning teeth is prescribed as 12 *angula*-s length for those desiring *bhoga* and 8 *angula*-s length for those desiring *moksa*. Afterwards the mouth should be cleaned 12 times with water. Then *acamana* (sipping of water) is defined. With the palm resembling the ear of a cow (*gokarṇakṛtī*) water sufficient for dipping a grain of *māva* is to be sipped. Taking more or less water is equal to drinking wine, and as such is prohibited. Then one should wear the *kaupina* (loin cloth), measuring 36 *angula*-s in length and half of that in breadth. Next comes bath with water. There are two kinds of bath, one to remove dirt of the body and other the ritual bath. One should, by mantras, make the water *Śivaśed* (*Śivatīrtha*) and then take the bath. Then comes rules for bath with ashes. The way how to prepare the ashes for this bath i.e. from burning cowdung is detailed.

Then rules for the daily *Sandhyā* ritual, the method of *prānāyama*, the method of *mārjana* and *aghamarsana*, giving water oblations to the Sun-God (*arghya*), offering water oblations to gods, sages, ancestors, method of going around the god (*pradaksina*), and salutation (*namaskāra*) falling straight on the earth before the god are prescribed. Regarding *pradaksina* it is stated that it is one time for ancestors, twice for *sastr*, thrice for Ganesa, four times for Sun-God, five times for Śiva and Sakti, six times for Subrahmanya, seven times for Visnu. By performing eight *pradaksina*-s one will obtain the abode of Rudra, by nine times the abode of Sadasiva and by ten times the abode of Śiva. Going round right wise and left wise will please Śiva; and one should avoid crossing *Soma-sūtra* during *pradaksina*. Then one should stay near the bull in front of Śiva and should see Śiva in the *garbhagṛha* and then salute him. Then comes details about offering of handfull of flowers, method of collecting flowers. Then the method of formation of mantras such as *Pañcabrahma*, *Sadanga*, *bijamukhya*, *ksurikāstra*, *astaksara*, and *dvādaśāksara*. Then follows the detail relating to daily worship

Definition of Adisaiva who is a Śaiva brahmin is given. An Adisaiva who is a bhautika by initiation is fit to perform all the Śaiva rituals. One who is a nausthika by initiation is fit to perform rituals such as daily worship, fire ritual, daily festival, yearly festival, special baths for god, and offering of bali.

There are different kinds of religions such as Śaiva, Pañcarâtra, Bauddha, Athata etc., which are like different cows. But Śiva is like the milk of these cows. Regarding leaves used for worship the bilva leaves are best and karavīra flower is best among flowers. Same golden flowers could be used everyday because they are not prohibited like other used flowers which are considered as nirmālya (once used). During ritual, in the beginning of bath for god, at the end of bath, at the end of daily ritual, during offering food, at the end of fire ritual of festival, and of dance, the ringing of bell is prescribed. By hearing the sound of the bell the demons will run away. If one is not able to obtain prescribed materials for pādya, ācamana and arghya, one could prepare them with water, sandal paste and darbha grass. The arghya is to be offered at the end of invocation, (āvāhana), of puja and after visarjana. Sandal paste is to be used for arghya, to anoint god and during bath. Flowers are to be used during invocation (āvāhana) arghya (water for hand) pādya (water for feet), snana (bath), dhūpa (incense), utsava (festival), offering of food (naivedya), and visarjana (permitting the invoked god to leave after completion of ritual). Except during invocation, in all the rest of rituals, water is to be offered with flower. The mantra-s are to be pronounced in a low voice during pūjā, with an open voice during fire ritual, mentally during worship inside the self (antaryaga). The mantra-s are to be used with the word ending with "svāhā" during dhupa, dipa, naivedya and fire rituals, and ending with "namah" during bath. Purification of Linga and pitha, reciting related mantra-s are detailed. Pūja of the guru is defined. Preparation of seats for the god—such as ananta, simha, yoga padma, and vimala asana one above the other are described. The supreme Śiva is to be worshipped in the middle of the vimalā-sana during worship. After worship of the Sivalinga, the deities together with their Sakti-s which stay around facing Siva in five enclosures are to be worshipped. There are 71 verses starting from sauca and ending upto Mantroddhara which are quoted from Rauravagama. In the Volume I of Raurava though sauca, etc., are

explained in their respective patala-s they are brief and only some of the above verses are available. With regard to śauca & man-troddhara not much difference is noticeable between the Raurava & the appendix so much so that verses 63-66 in the appendix are similar to Raurava 1, 11-14. Same is the case with Astaksaramantra. Rules for brushing the teeth, & wearing the loin-cloth are not found in printed Raurava. So also Vāruṇasnana, Bhasmasnana, Prāṇa-yāma in Sandhyopāśana & Pradakṣiṇa. For Aghamatsana, etc. more verses are found in the appendix than in the printed portion of Raurava.

Similarly verses discussing about Ātmārtha & Parārthapūja, Karanyāsa & Anganyāsa, flowers for worship, Lingasuddhi, Pitha-suddhi, etc. are all taken from the Raurava. In fact, all matters except Mantraprayoga which are dealt with here are found in the 59th patala, Nityapūjāvidhi. Verses 108 & 109 treating Mantra-prayoga are not found in any of the 65 previous chapters of the Rauravāgama.

We gratefully convey our thanks to those who helped us by giving some manuscripts for this edition namely Tiruvadudurai Svaminatha gurukkal and the Director of Madras Government Oriental manuscripts Library. We also convey our gratitude with thanks to those who helped to complete this edition in different ways namely Sri Ramanuja Aiyangar, S. Sambanda Sivācārya and Sri R. Subrahmaniam. We offer our thanks to All India Press for their neat printing and good get up.

N. R. BHATT

उपोद्घातः

यदागमनिर्भालान्तदुर्दितार्थममेवना-

न्न रौरवभय क्वचिज्जगति तत्र सभाव्यते ।

पुमर्यमनुल नरो ममधिगृह्य नैव पद

शिवेन मह मोदते तदिह रौरव राजते ॥

इतः पूर्वं मानुषागमनस्यनतयापत्त्या रौरवागमस्था पदचत्वारिंशत्पटला भागद्वयान्तना प्राक्का-
शितान् तृतीयभागस्य भाग तत्र तत्र पटलान्तरासु मानुषासु रौरवागमादुद्धृता उदाहृताश्च ये पटला
तेषां समग्रं कृत्वाधुना न पटला प्रकाश्यन्ते । तत्रैकानविंशतिपटला गतावस्यन्तमपत्त्या परं तत्रैव
पटलसंख्या न प्रादांति । अथापि स्वयामन्तषां श्लोकानामधानुक्रमणिकाया निर्देशनात् पटलसंख्याय
प्रकाशितभागं न्यदीक्ष्य तदनन्तरं आ० ३० : ३३ : इत्यादिनाया मानुषाया रौरव इति शीर्षक
इत्वा भिन्नभिन्नविषयका श्लोका एकत्र समुद्घोदाहृता । ते श्लोका भिन्नभिन्नपटलस्था इति विषय-
परामर्शादवगन्तुं शक्यते । तेषु कतिपयश्लोका मद्रितरौरवपटलपदभ्यन्ते अथाप्येव रौरव इति
शीर्षक इत्वादाहृतत्वात् श्लोका अन्वये दीयन्ते । तथा रौरवागमीयश्लोकानां भागत्रय प्रकाशितानाम-
धनक्रमणिका अन्येषु ग्रन्थेषुदाहृतानां रौरवागमीयश्लोकानां सूची रौरवागमादन्यत्रादाहृता एव मद्रि-
तरौरवजनपदस्थाश्च ये श्लोकान्तेषामेका मुक्ता उपयन्तग्रन्थसूची विशदविषयानुक्रमणिका च यथा-
क्रममन्ते प्रदश्यन्ते । अत्रापोद्घातः एतदागमीयः क्वचन विशेषः तथा तृतीयभागस्यपदार्थसमग्रश्च
यथायुक्तं वाचकसौकर्याय दीयते । एतदग्रन्थसंपादनाप्रोपयन्मानुषासु चत्वारिंशत्पटलानामुक्ता
उपाधधानस्य प्रामाण्यभाषायांमाह्वलभाषायां च समग्ररूपेण विषयविवरणं च प्रदर्श्यते ।

अत्राप्यस्मिन् कश्चन विशेषः रौरव प्रथमभाग क्रियापाद शिवाचनविधिपटला दशमपटलनरा
प्राकाशः कुरमियामलैः साम्प्रतिविशिवाचार्यै रौरव नित्यपूजाविधिपटल इत्येक पटल प्रकाशितो-
ऽस्ति । मातुल पटलो रौरवागम प्रकाशितान्तपटलादुद्धृत इत्यस्मिन्भागोऽयं प्रकाशितोऽस्ति किमिदमस्मि
न्विषये पटलद्वयमिति विमर्शः रौरवे प्रथमभाग प्रकाशितो मल्लगमस्य । तृतायभागस्यमन्त्रप्रकाशित
उपागमस्य इति समाधानं शक्यते । रौरवागमस्य रौरवम् रौरवानरम् इत्युपागमद्वयमस्तीति सूत्र
मिदम् अतः प्रथम द्वितीय च भाग प्रकाशिता अपि पुनः नित्यपूजाविधि (१५) प्रायश्चित्तविधि
(१६) नामराजप्रतिष्ठाविधि (१७) इति कादापानिषय (३०) इत्येत पटलास्तृतीयभाग प्रकाशिता
रौरवाग्यापागमसर्वानि स्य । यत एतद्विषये मल्लगम रौरव क्रियापाद प्रायश्चित्तविधि ४६ तम
पटल नामराजप्रतिष्ठाविधि २४ तम पटल नित्यपूजाविधिस्थवा शिवाचनविधि दशम पटले
कृत्तिकादीपनिर्णय २३ तम पटल पूर्वमेव निरूपिता । परं विषयपरिशीलनार्थं व्यन्यास पटलानां
मेनेवामिति पटलार्थसमग्रपरिशीलने विशदीभविष्यति ।

एतदागमीयाः केचन विशेषाः

रौरवसूत्रसग्रहाख्ये रौरवागमीयविद्यापाद विद्यमानानां दशानां पटलानां तथा रौरवागमीयक्रिया
पादस्यपदचत्वारिंशत्पटलानां च विषयं माज्ञान्यवैज्ञान्यप्रदर्शनं मद्रितरौरवद्वितीयभागोपाधधानं प्रति-
पादितम् । अथना तृतीयभागस्यपटलविषयकमाज्ञान्यवैज्ञान्यनिरूपणं सूत्रपर्याभिधीयते ।

मन्त्रचत्वारिंशत्पटले निवाणदीक्षाविधौ प्रथमं यथाचार्यमन्तमनपश्य परमशिवनैव तीव्रमार्क

निपातवशात् विज्ञानादप्यलयाकटाया दीक्षा क्रियते सा निराधारा आचार्यमतिमास्थाय मन्द-
मन्दतर्जनीवतीव्रतचतुर्विधशक्तिसातवशान् गच्छन्ता परमेश्वरा दीक्षा निवर्तयति सा दीक्षा माधार्गि-
भेदद्वय निरूप्यते ।

एव दीक्षाविषय माधार्गनिराधारविभागा विशदयता मन्त्रक्षणमप्यभ्यमानकार्मिककारणकिरण-
सुप्रभेदेण मन्त्रागमेष न दृश्यते एवमपागमपराभ्यमानतः सुगन्धमन्त्रद्वयारम्भेश्वरीनश्रासकारिका-
कालान्तर्माधार्गिशक्तिकारानगमेष च माधार्गनिराधारदीक्षाभेदा नाप्यलभ्यते अचिन्त्यविश्वसादा-
भ्योपागमे पर दृश्यते । यथा —

माधारा च निराधारा माधारा सकलस्य तु ।

निराधारा ह्यथान्येषामेव दीक्षा मयोदिता ॥

आचार्यनिष्पेक्षेण तीव्रशक्त्या तु शम्भुना ।

या क्रिया क्रियते सा तु निराधारंति कीर्तिता ॥

गुरुमूर्ति ममाधाय मन्दतीव्रादिभेदेन ।

कुरुते सकलस्वेषः माधारा तामिसा विदुः ॥ इति ।

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ८ २०-२२)

एव शिवान्तर्ग्रहान्कृतपुष्पातामात्मना चाक्षर्या स्पर्शदीक्षा वाचिकी मानसी शास्त्री योगदीक्षति
यत्प्रकारा दीक्षा भवतीत्युक्त्वा तामा मक्षणेन लक्षण चास्मिन्नादं प्रतिपाद्यते

उपलभ्यमानमन्त्रागमेण नरकार्मिके चिन्त्यै चैव चाक्षर्यादिदीक्षाभेदस्य सूचनं दृश्यते ।

यथा —

‘अन्यजानां न हौत्री स्यात् किं तु तेषां तु चाक्षुषी ।’

‘चाक्षुष्याम्नु या स्मृता ।

‘दीक्षास्ताभिः समायुक्ता परिचरिक्तामका ॥’

(उत्तरकार्मिके २३ २२२ उ०; २४ ५६ उ०, ५५ पू०)

चाक्षुषी स्पर्शदीक्षा च वाचिकी मानसी तथा ।

शम्भुश्च च योगदीक्षा च हौत्रीत्यादिर्नैकधा ॥’

(चिन्त्ये ३३ ४०)

चिन्त्यागमे चाक्षुषीदीक्षाया लक्षणं च विद्यते । यथा —

विनश्यत्पन्धकारम्तु यथा सूर्यस्य मनिधौ ।

गुरोर्निरीक्षणादेव सर्वपाप विनश्यति ॥

न लिप्यते मल्लेनैव पञ्चपत्रमिवाम्भसा ।’ इति ।

(चिन्त्ये २२ ३ उ०, ४)

चाक्षर्यादिदीक्षाभेदे मूर्तिनकारणकिरणसुप्रभेदागमेष नैव दृश्यते । एवममूर्तिनपलभ्यमानयोगज-
मन्त्रादिमन्त्रागमेष च नाप्य विषयो दृश्यते मूर्तिनेषु मन्त्रद्वयारम्भेश्वरसुगन्धमाधार्गिशक्तिकालोत्तरा-
भ्योपागमेषु च न दृश्यतेऽप्य विषयः ।

अचिन्त्याविश्वसादाख्य निष्ठवामकारिकाया च चाक्षर्यादिदीक्षाभेदा दृश्यते

यथा —

विनश्यत्पन्धकारम्तु यथा सूर्यस्य मनिधौ ।

गुरोर्निरीक्षणादेव सर्वपापान्प्रमृच्यते ॥

गुरु मूर्तिनि हस्तेन यद्यन्यश्च्यति चक्षुषा ।

शिव भवति तन्मर्व शिवादेव प्रसादत ॥

न लिप्यते मलेनैव पद्यपत्रमिवाम्भसा ।' इति ।

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ८ ५-७ पृ०)

अत्र चाक्षुषीस्पर्शदीक्षयांलक्षणं दृश्यते । अचिन्त्यविश्वसादाख्ये योगदीक्षांलक्षणं च दृश्यते ।

यथा —

'योगदीक्षां प्रवक्ष्यामि शृणु त्वं नन्दिकेश्वर ।

युजियोगेति ध्यात्वर्थं यज्जीवाशिवयोरपि ॥

मश्लेषो योग इत्युक्तः सहस्रमार्ग इति स्फुटम् ।

अमद्भावक्षयन्व च ज्ञानमद्भावभावनम् ॥

शिवतत्त्वोक्तिमयोगो योगदीक्षेति कथ्यते ।' इति ।

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये २६ १-३ पृ०)

निश्वासकारिकाया चाक्षुष्यादिदीक्षाप्रस्तावो दृश्यते ।

यथा —

'चक्षुषा वचसा स्पर्शान्मनसा उदकेन च ।

धारणाध्यानयोगेन करोत्यनुग्रहेच्छया ॥

(निश्वासकारिकायाम् ३६.१)

अत्र चाक्षुषी वाचिकी स्पर्शदीक्षा मानसी योगदीक्षा च सूच्यन्ते । उदकनामि दीक्षाप्रकारार्गाश्च कनया कथ्यते ।

'वचसा कुरुते दीक्षा चक्षुषा च न मशय ।'

'मनसा च न मदेहः स्पर्शनेन न मशय ।' इति ।

(निश्वासकारिकायाम् ६७ २६ उ०; २८ पृ०)

अत्र वाचिकीचाक्षुषीमानसीस्पर्शदीक्षाणां सूचनं विद्यते । एवं मानसीदीक्षायां लक्षणं च दृश्यते ।

यथा —

'मनसा गृह्यते देवि मुच्यते मनसा पशुः ।

एकेन्द्रियप्रमाणैस्तु मनः सर्वेषु सुन्दरि ॥

मनसा गृह्यते यस्मात्तस्मादेव मनात्मिका ।

तन्स्थानं मनसा सर्वं तन्मनोबुद्धिमयूतम् ॥

सर्वैः करणयोगैश्च उपलब्धुं महेश्वरि ।

आत्मविद्याशिवैश्चैव मृष्टिसहस्रकल्पनात् ॥

एव तत्त्वानि विन्यस्य शिव ह्युपरि विन्यसेत् ।

एव तु मनसा ध्यात्वा कर्तव्यानुग्रहेच्छया ॥' इति ।

(निश्वासकारिकायाम् ३६ ४५-४८)

कालोत्तरागमे मानदशे पटल योगदीक्षाविधिर्दृश्यते । अन्याश्चाक्षुष्यादिदीक्षा न दृश्यन्ते ।

ततः समामाद् द्विविधा दीक्षा ज्ञानवती क्रियावतीति । इज्यातलकर्मोदिकं विना मनोव्यापारमात्रं क्रियमाणा ज्ञानवती । इज्यातलवती या सा क्रियावतीति तया स्वरूपं निरूपयते । एवरीत्या दीक्षाविभागं स्पष्टनयापलभ्यमानप्रागमय न दृश्यते । उत्तरकामिकं परम् —

अन्यजानां न हौत्री स्यात् किं तु तेषां तु चाक्षुषी ।

(उत्तरकामिके २३.२२२ उ०)

इति सूच्यतेऽयं विभागः । नान्येष्व्वागमेषु विभागोऽयं दृश्यते ।

नवा निवाणदाक्षाविषये समायिपुत्रव्याप्तित्वा दीक्षा साधकाचार्या सवीजा दीक्षा भवति । निवीजिका दीक्षा मज्झनिवाणदा दण्डपालत पर निवाणदात डिपकारा भवति । समयाचारग्रन्थवन्तना पत्ता नवराजा नदिनपक्षा निवीजिका समयात्ता विदुषा न सवीजा दीक्षा इत्येया वादादीनामसम याता निवीजिका इत्यन्यात मवाजनिवीजदीक्षया स्वरूप प्रनिपाद्यत कि न सवीजदीक्षा शिव धर्मिणी आक्षोभमणीति विविधा भवत । साधकाचार्याविषये धर्माप्रमाणस सर्वे कर्म यत्र शोध्यत मा शिवधर्मिणी अधममममादौ आक्षोभमणीति तथा स्वरूपमन्यत । तत समायिपुत्रव्याप्तित्य- मायाधिकारगन्धान्निर्धारेण । साधकाचार्य्यातित्यतैर्मनिकाम्यहमसु सर्वत्राधिकारगन्धान्माधिकारेव भवतीति सवीजदीक्षाविषये निर्गधिकारमाधिकारभेदद्वय निरुह्यते ।

पञ्चमं सर्वज्ञानबोधोद्भाविभागाज्जन्यविश्रमादात्म्यं तन्मप्यहं मगन्दे क्रियापादोऽहमप्यहं
च विज्ञते । यथा —

चतुर्विधा क्रियादीक्षा मवीजा बीजवर्जना ।
अधिकारेण मयुक्ताप्यन्या निर्गन्धकारिणी ॥
मवीजा समयाचारमयुक्ताना नृणा भवेत् ।
विधिहीना त्वलस्तादिभूत्राणेषु विधीयते ॥
माधकाचार्ययोग्या सा माधिकारा तु सा भवेत् ।
नित्ये नैर्मिनके काम्ये योग्यतास्ति विज्ञेयता ॥
नित्यमात्राश्रित्वाश्रित्वाज्ञान्येति चेत्तमा । इति

(अचिन्त्यविश्वसाधारण्ये ११२-१५ पृ०)

अथ सर्वज्ञानवैजृद्ध्याया स्वरूप तस्या विषय साधिकारनिरधिकारभेदश्च दृश्यते । तत्राश्रमिणी
साध्वर्थाश्रमिणीत भेदा नाथ दृश्यते । एव निर्वृजदृक्षाविषय भ्रष्टानिबोधदा दृष्टमात्मन्यर् निबोधदान
भेदश्च न दृश्यते ।

मगन्धं क्रियापाद १५ १५ रूपं सर्वोत्तमं त्रीजदीक्ष साधुभक्तिरक्षा इति श्रुतिद्वयतः । तत्रैतया स्वरूपा तथातयाविषयः साधुधर्मोपाश्रित्यधर्मगति भद्रश्च वक्ष्यतः निर्यधर्माक्षा नृमत्तिवाणरा दृष्टपातात्परं निर्वाणरति त्रिधा भवतीति ज्ञान्यतः साधुधर्मातिरिक्तकारिण भद्रं परं न दृश्यतः मगन्धं बोधाविषयं भोतिनी नैर्गतिकेति भेदद्वयमादौ वक्ष्यतः इति विशेषावगमनम् । उपरामस्य मगन्धा विषयविश्रमादाव्ययारं सर्वोत्तमं त्रीजदीक्षाभेदं स्पष्टतयावगन्तुं शक्यते । साधुव्रिष्टातिरिक्तान्तरमन्त्र-पारमश्रमसमर्थान्तरासकारिकाया च पुत्रांतभेदो न स्पष्टतया बोध्यः ।

मुदागमपणलभ्यमानप उत्तरकार्मिक किरणं च सर्वजनित्रो जदीक्षामद मृच्यत ।
यथा —

‘ननो निर्वाजदीक्षाया पूर्णान्ते कार्येददम् ।
ममय ममयाचारं शक्तौ पाशात्मके न्यसेत् ॥
ममय ममयाचाग्पाशगद्दि महेश्वर ।
शिष्यस्य कृत् कर्तव्येन्यक्त्वा शक्त ममयेत् ॥ इति

(उत्तरकामिके २३ १८६, १८७)

अत्र निर्वोक्तदोषाविषय सूचित एवमत्र सवाज्ञानवान्दोषाविषय प्रदीप्त साधकारान्तरस्य
कारभेदाविषयोऽपि सूच्यते ।

यथा —

‘यस्य नास्ति शिखाच्छेदस्तस्य पादाधिक्यम् च ।

अयमेव विधिः प्रोक्तः समयस्थस्य हे द्विजा ॥

निर्वाणदीक्षितस्यापि शिखाच्छेदयुतस्य च ।

नित्ये नैमित्तिके काम्ये सर्वत्रैवाधिकारिता ॥

शिखाच्छेदविहीनस्य नित्यकर्मणि योग्यता ।’ इति ।

(उत्तरकामिके २७ २००-२०४ पू०)

उत्तरकामिकेऽपि मृगन्नागमवन्मन्त्रीजननीजदीक्ष सापेक्षनिरपेक्षश्चन व्यपदिश्यं मुच्यते ।

यथा —

‘गन्धाधिवामितं कृत्वा स्वमव्यकरपल्लवम् ।

मामनेन सदेहेन शिवेन समधिष्ठितम् ॥

शिवहस्तमिति ध्यात्वा सापेक्षनिरपेक्षकम् ।

हृद्देशाद् भूप्रदेशान्तं नीत्वा वै चूलिकान्तकम् ॥

महं प्राप्तादोच्चारेण समस्तग्रन्थिभेदिना ।

हृद्वेश्वरपदावापिदायकं शिर्गमि न्यसेत् ॥’ इति ।

(उत्तरकामिके २० ६६-६८)

किरणागमोऽपि पूर्वोक्तवन्मन्त्रीजननीजदीक्षामुच्यते दृश्यते । यथा --

‘पुत्रकेऽपि तथा जेयौ सापेक्षनिरपेक्षकौ ।

तथैव माधकाचार्यौ जेयौ तावागमोक्तितः ॥’ इति ।

(किरणे क्रियापादे १० ८ उ०, ९ पू०)

पूर्वकारणमुपभेदयोगजचिन्त्यागमस्य मन्त्रीजननीजदीक्षामुच्यते दृश्यते ।

तत्रा दीक्षया मन्त्रमायावामस्यात्रिविधमन्त्रावन्धनानां पदमर्च्यते । सा च दीक्षा पञ्चध्वमशद्विरूपा अश्वानश्च मन्त्रपदवर्णभवनतन्त्रकला । तत्र निवन्ध्यादिपञ्चकला मन्त्रादीनां पञ्चाध्वना पञ्चमव्याप्तिका । तेन कला एव कलादीक्षया विभाव्य शोधनीया । कलाशुद्धयैव तदन्तर्गतानामन्येषा पञ्चा नामध्वना शक्तिः संपद्यते । ताश्च कला हृत्कण्ठतालभ्रमध्यब्रह्मन्ध्रावधि विलम्बनीति विभाव्य शोधनीया इत्यभिधाय निवन्ध्यादिपञ्च कलासु शुद्धयै याजनीयानां तन्त्रवर्णभवनपदमन्त्राणां गन्धादीनां गणानां ब्रह्मादिकारणश्रवणां च योजनप्रकारं यथावद्विशदयति विधीयते । दीक्षोपयुक्तानां षडध्वना समुद्देशश्च सर्वभाग क्रमेण सम्यक् प्रतिपाद्यते ।

एतस्मिन्विषये उत्तरकामिकं चतुर्विंशतितमं पदं प्रतिपाद्यमानाध्वशक्तिप्रकारो नितरां साजान्यं भजते । अध्वशक्तिविषयप्रतिपादका उत्तरकामिकश्रुतिरूपस्य यथावत्प्रदर्शिता ।

गौरवागमोक्त्या विशदयताध्वशक्तिप्रकारनिरूपणमन्तरकामिकं विनागमोक्त्या विनागमोक्त्या गमेषु न दृश्यते इत्ययं विषयो विज्ञाप्यवगन्तव्यः ।

गौरवस्मिन्निवाणदीक्षाविषयेऽध्वशक्तिविषयं विनागमोक्त्या विदितं अन्ये शिवहस्तकरणादिमस्य विषया तेव प्रतिपाद्यन्ते । पाणच्छेदशिखाच्छेदविषयो शब्दतः सूचितः । अत्र विषयेऽध्वशक्तिरव निर्वाणदीक्षायां मुख्यो विषयः स च प्रदर्शितः । अन्ये विषया अनन्तमन्यतां प्राप्तामिति त्याग्यमवलम्ब्य नात्र प्रतिपादिता इति परं वक्तुं शक्यते ।

उपलभ्यमानमुलागमोपागमस्य प्रतिपादिता दीक्षाविषयकभेदा क्रियायोगचर्यापादानुक्रमतद्वागमश्रवणोपदेशानि निरूपिताः । एव तन्त्रभवनमव्याभेदाविषया मतद्वागमश्रवणोपदेशापादानुपादानं प्रतिपादितं इति तत्र एव दीक्षाभेदास्तन्त्रभवनमव्याभेदाश्रवणान्त्या ।

अत्राय विषयोऽवश्यमवश्यम् । रौगवागमे विद्यापादे दशमपटले (१०-१०१ श्लोकं) तत्त्वानि त्रिधादिन्यत्र परिगण्यन्ते । तत्र पञ्चभूतानि पञ्चतन्मात्राणि पञ्चकर्मेन्द्रियाणि पञ्चजानेन्द्रियाणि कला विद्या - राग - पुरुष - अयन्त - गण - वर्द्धि - अहकारा इत्यष्टौ शिवतत्त्वमेकमिति त्रिंशत्तत्त्वानि प्राक्तानि ।

अत्र निर्वाणदीक्षाविषये तन्त्राचरितरूपणाक्रमे (११-१०१ श्लोकं) पञ्चमहाभूतानि पञ्चतन्मात्राणि पञ्चकर्मेन्द्रियाणि पञ्चजानेन्द्रियाणि बद्धचक्रकार - प्रकृति - पुरुष - माया - काल - कला - विद्या - राग - नियत्याख्यानि दश तत्त्वानि शब्दविद्यातत्त्व - ईश्वरतत्त्व - मदाशिवतत्त्व - शक्तितत्त्व शिवतत्त्वानीति पञ्चतन्त्वानि त्रिंशत्तत्त्वानि निरूप्यन्ते । भेदोऽयं विशिष्य गणनीयो भवति एव निर्वाणदीक्षापटले साजान्य वैजान्य च प्रादर्शितम् ।

अष्टचत्वारिंशे पटले आचार्याभिषेकविधौ होमार्थं वृण्डकल्पनविषये तत्त्वानि सप्तपञ्चाग्नि-मेकाग्नि वा विधायनम् । (११३०) इत्यत्र सप्तकुण्डकल्पनमपि विधीयते । प्रायेणागमेषु तदपञ्चैक-कुण्डकल्पनमेव प्रसिद्धम् । विषयोऽयमवगन्तव्यः ।

आचार्याभिषेकविषयेऽङ्कुरार्पणे —

प्रोक्षयेदस्त्रमन्त्रेण स्थण्डिलं शालिभिः क्रमात् ॥

‘मध्यमे पाली विन्यस्य अष्टपालिकमष्टदिक् ।

शिव तु मध्यमे न्यस्य तथैवाष्टाधिदैवतम् ॥’

(१० पू०, ११ उ०, १२ पू०)

इत्यत्र स्थण्डिलेऽष्टदिक्चष्ट पालिका स्थाप्या । एका पालिका मध्यमे स्थापनीयेत्युच्यते । शिव तु मध्यमे न्यस्य इत्यनेन मध्यपालिकायाः शिवोऽधिदैवतेति निदिश्यते । अष्टदिक्षु स्थाप्यानां पालिकाणां अधिदैवता न नामतो निदिश्यन्ते । तथा चात्र तत्त्वपालिकानां स्थापनमच्यते ; अगमानुरोक्त-वद् घटिकाशरावाणां स्थापनं न निगद्यते । पालिकाधिदैवतानाम् च न मध्यम् प्रतिपाद्यते ।

अस्मिन्विषये रौगत्र विद्यापादे सप्तदशपटले विधीयमानाऽङ्कुरार्पणविषयो नितरा व्यन्यस्ता भवति । यथा —

‘गोमयालेपनं कृत्वा पिष्टमूत्रेण चित्रितम् ।

प्रोक्षयेदस्त्रमन्त्रेण पञ्चविंशत्यदं कुरु ॥

मध्ये नवपदं पद्मं कुर्याच्च शालितण्डुलैः ।

तदावृत्तकलांशेषु महाशास्त्रेकमाहरेत् ॥

कोणेषु त्रिपदं ब्राह्ममुपादाय पदं रवेः ।

अस्त्रमन्त्रेण सप्तोत्स्य दर्शं पुष्पैः परिस्तरेत् ॥

मध्ये च सोमकुम्भं तु सहिरण्यं सवस्त्रकम् ।

गन्धतोयेन सपूर्णं स्थापयेन्मोममन्त्रतः ॥

गन्धादिभिः समम्यर्च्य पायमानं निवेदयेत् ।

पालिका घटिका चैव शराव लोहजं तु वा ॥

मृन्मयं वाचं कर्तव्यम्’

‘पालिका ब्रह्मादेवत्या घटिका विष्णुदेवता ।

शराव रुद्रदेवत्यं निश्छिद्रं दर्भकैः कुरु ॥

मृदा सपूर्येद्विद्वान्मृदयेन तु मन्त्रतः ।

आग्नेय्या चैव नैऋत्या वायव्यामीशगोचरे ॥

स्थापयेत्पालिका मध्ये घटिका वामपार्श्वके ।

शराव क्रमशो न्यस्य सोम वीक्ष्य हृदा बध ॥' इति ।

(रौरवे १७ ७ ३०-१२; १५ ३०-१८ पू०)

एतेषु श्लोकेषु पञ्चविंशत्याद कृत्वा मध्ये नवपदेषु पदं कुर्यात् । उदावृतपुष्योदयस्य पदस्य मध्यं महाशाम्येक पदमाहृत्य प्रतिकोणं शिष्टं पदत्रयं ग्राह्यम् । एवं च द्वादश पदानि लब्धानि भव्यं मध्यं नवपदान्तके पक्षे सोमकुम्भं सोममन्त्रतः स्थापयन् । पालिका घटिका शरावाश्च न्यस्यन्तः प्रकारेण कर्तव्याः । पालिकाघटिकाशरावाणां क्रमेण ब्रह्माविष्णुः रुद्रा अधिदेवता भव्यः । पालिकाश्चतस्रः शत्रुषु कणेषु स्थापयेत् । सोमकुम्भस्य मध्ये घटिकाश्चतस्रस्तथा वामभागे एतत् शरावाश्च स्थापयन् पालिका घटिका शरावाश्च सोमकुम्भं वीक्ष्य सभययस्तिव्यच्यते । एवमवर्जितागमं पञ्चविंशते पटले मृप्रभेदे क्रियापादे पञ्चविंशते पटले चाङ्गुलं विधाय पालिकाघटिकाशरावाणां त्रयाणामपि स्थापनं मध्ये सोमकुम्भस्थापनं तत्कुम्भे सोमस्य पूजनं पालिकादीनामधिदेवतानिर्देशश्च प्रतिपाद्यते । नवविंशतागमं उत्तममध्यमाधमाङ्गुलं इति भेदत्रयं तथा पूर्वकामिकं उत्तमोत्तमादिनवविंशभेदां पूर्वकारणं पालिकादीनां मूल्याभेदवशाच्चत्वारो भेदाश्चाभिधीयन्त इत्यपरो विग्रहः । एतावता प्रकृतगौरवागमीयाचार्याभिषेकप्रकरणोक्ताङ्गुरार्पणविषयस्यागमान्तर्वैज्ञान्यं प्रत्यर्पादः ।

अचिन्त्यविश्वमादाख्ये मानमपटले विहितस्याङ्गुरार्पणविषयस्य प्रकृतगौरवागमीयाचार्याभिषेकप्रकरणोक्ताङ्गुरार्पणविषयेण सह किञ्चित्साजान्यं दृश्यते । यथा —

'पालिका नवमन्त्रं पञ्चभिर्विधिं कल्पयेत् ।

स्थण्डिलोपरि संस्थाप्य गन्धपुष्पादिनार्चयेत् ॥

तन्मध्ये चन्द्रकुम्भं च माध्यं नोयैश्च येचयेत् ।

तत्कुम्भे चन्द्रमस्यर्च्यं गन्धपुष्पादिना तथा ॥

दीक्षाप्रतिष्ठाकालेषु शुभेष्वन्येषु चेच्छिवम् ।' इति ।

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ७.१४; १८, १९ पू०)

अत्र पालिका नव मन्त्रं पञ्च वा स्थापनीया इत्यच्यते । घटिकाशरावाणां प्रस्तावो न दृश्यते । सामान्यतः सर्वेषु शुभकर्मसु मध्यकुम्भे सोमस्य पूजनं कर्तव्यम् । दीक्षाप्रतिष्ठाकालस्यान्तथा केचिच्छुभकार्येषु च मध्यकुम्भे चन्द्रस्य स्थाने शिवस्य पूजनं कर्तव्यमित्यच्यते । प्रकृतानाङ्गुरार्पणविषयस्य पालिकावर्गस्यैकस्यैव स्थापनं, घटिकाशरावाणां प्रस्तावाभावस्तथापि नवपदिकास्थापनं मध्ये शिवस्य पूजनं चोक्तमिति किञ्चित्साजान्यमभयारम्भोति स्पष्टम् ।

पालिकाघटिकाशरावाख्यवर्गत्रये वर्गैकस्थापनं पूर्वकामिकं तन्निष्ठत्वनाम्यगतम् । यथा —

'शरावाः पालिकाश्चैव घटिकाश्च त्रिधा स्मृताः ।

सर्वे कृतं यदुत्कृष्टं वर्गाभ्यां मध्यमं स्मृतम् ॥

कनिष्ठं चैकवर्गेण तेषां लक्षणमुच्यते ।' इति ।

(पूर्वकामिके ६३ ९, १० पू०)

एतत् पालिकावर्गैकस्थापनमङ्गुरार्पणविषयं पूर्वकामिकागमं कनिष्ठत्वनं प्रतिपादितमिति स्पष्टं भवति । एवमङ्गुरार्पणविषये वैज्ञान्यं किञ्चित्साजान्यं च प्रादशिः ।

अङ्गुरार्पणानन्तरं ग्रन्थान् स्मृतिर्नास्ति । टिप्पण्यामत्र ग्रन्थपातः स्यादिति सूचितम् । अङ्गुरार्पणविषयप्रतिपादनानन्तरं शिष्यस्वापविधिर्दुःस्वप्नशान्तिविधिश्च लेखतः प्रतिपाद्यते । प्रायेणागमान्तरस्य निर्वाणदीक्षायामेव प्रोक्तविधिद्वयं दृश्यते । आचार्याभिषेकविषये तैत्तिरीयस्य कृताप्यागमं दृश्यते । दीक्षादर्शग्रन्थे (टि० ७६ ३०७-३३० पृष्ठम्) प्रोक्तविधिद्वयमवबोधितं श्रुतिस्तथा होमविषयः

पातपादितान् कृत्वा श्रुताश्राद्धात् गान्ति । तथा श्रावणान् व्याख्यात च दृश्यन् । अद्भुताणामभिति
दीक्षादर्शग्रन्थोऽत्र यथावन्निबध्यते ।

इत्थं यागमभार मन्त्रस्य पूर्वस्मिन्देवताद्वयानुपपन्नं गोरव पुत्रं दिनं चैव वैवर्षाण्यं चान्
रतीप वा २० २० नदन पञ्चाङ्गभगणमन्त्राचार्यं मृगपूजा निबन्धं सामान्यान्वयस्मा मण्डपाद्वि
स्थित्वा नोरणद्वारागन्तान्भ्यक्ष्यान् प्रविश्याचार्यपूजान् कृत्वा गम्भय शिष्य मण्डलेश्वरं पूजयन् ।

तदनं कृण्वान्तिकं गन्वा मन्त्रतर्पणान् कुर्यात् । देशकालदोषद्वानिमित्तशान्तये प्रायश्चित्तद्रव्यं कृत्वा
जिवं विज्ञापयेत् ।

एवं कृत्वित्यनुज्ञातं शिष्यः । मण्डपः । प्रवश्यं तत्र शिवमन्त्रापरित्यागं पूर्वान्कृतं प्रतिमन्त्रमन्त्र
विधाय दर्भाद्यैः नववस्त्रपरिगृह्यन् शालीभिः कृतं स्थापितुं शिवमन्त्रिणो पूर्ववच्छ्रयन् कारयन् । तथा
रौगवे —

‘शिवस्य मूलमन्त्रेण प्रतिशिष्यं नु बन्धयेत् ।

दर्भाद्यैः शयनं चैव नववस्त्रेण वेष्टयेत् ॥

शिवमन्त्रं गतं जप्त्वा निद्रां चैवात्र कारयेत्’ (रौगवे ४८ १४-१५ पू०)

(यद्वा मन्त्रोऽङ्कुरं कृत्वा शिष्यं मन्त्रोन्ध्रवामयेत्) ॥

इत्थंभिप्रेते मण्डपपूजाधिवागतीर्वाधि । ततो गम्भय कालं मन्त्राचार्यः । कृतं स्नातादिनिर्वाह्यं
शिष्यं स्वान्तशान्तये अष्टाक्षरशतमन्त्रेण हन्वा पूर्ववन्मण्डपपूजा विधाय उन्नादीशान्तमन्त्रैः पञ्चब्रह्म-
परब्रह्मकल्याणनिमित्तं हामान् विधाय मन्त्रं यथादिद्रव्याणि शोभयेत् । तथा गोरव —

‘तु स्वप्नं च तथा चैव सुस्वप्नं च परीक्षयेत् ॥

तद्दोषमन्त्रार्थाय होममष्टशतं कुरु ।

उप काले दिने चैव नित्यकर्म समाचरेत् ॥’

‘उन्नादीशान्तमन्त्रैश्च होमयेत् विचक्षणः ।

ईशानादीनि मन्त्रान् हृदयाद्यस्त्रकान्तकम् ॥

शिवमन्त्रं गतं जप्त्वा हुत्वा व्याहृतिभिः क्रमात् ।

यवतण्डुलाजैश्चापूपनिष्पावमर्षयै ॥’

(रौगवे ४८-१५ उ०, १६; २०, २१)

एवं होम विधाय इति पूर्वप्रदायितदीक्षादर्शग्रन्थेन्या विमर्शयमानं आचार्याभिप्रेतेऽपि मण्डपपूजा-
तन्त्रमभिव्यक्तं विधिस्तदनन्तरं प्रातः करणीया दस्वान्तशान्तविधिश्च भविष्यति इति स्पष्टमवगन्तुं
शक्यते । विषयोऽयमेतदागमिण्यविशेषत्वेन परिगणनीयः अत्र शिष्यस्वापविधिः पूर्व विधया मण्डप-
पूजाविषयकग्रन्थो ग्रन्थपातवशाल्लभ्यते स्यादिति भाति ।

अत्र २० तमे श्रावणे शक्तिप्रस्तावतः समयदर्शयता तन्मन्त्राभिप्रेतानि विनिर्वाहयित्वा तन्निर्वाहय
मार्चत्रिगतिकालोत्तरे ४ १० तमश्लोकस्तदीयवृत्तिश्च द्रष्टव्ये । यथा —

हुतेनैव नु मन्त्रान्ते माधका जम्बवन्धनात् ।

इयमिदित्थं प्रकाश्या गोपनीया प्रयन्तते ॥’

इतावत् पञ्चमा जम्बवन्धनं मन्त्रकर्ममार्गीयं दाक्षया इति निर्देशः यदा भवति तदा तत्तैव इति
मन्त्रान् तस्मात् जम्बवन्धनादेव तस्मात्तत्रैव जन्तुर्दादीर्जतया दाक्षया मन्त्रान् गीतं व्याख्यातम्
इति ।

एवमत्र २१ तमश्रावणे शक्तिप्रस्तावदाचार्यवसपादनाय कर्त्ताश्राद्धं पञ्चपाभादमन्त्रप्रदानं न
कृतमिति पश्यते । अत्र कर्त्ताश्राद्धकरणविषयः परं किञ्चिन्मन्त्रमन्त्रश्रीमन् आचार्याभिप्रेतं
दृश्यते । यथा —

'नत' कुण्डमन्त्रिधि प्राप्य देशिकः ।
निवृत्त्यादिकलानां तु पृथगेवाहुति नयेत् ॥
स्वस्वमन्त्रैः' इति ।

(उत्तरकामिके २४ ४७ पृ०, ४८)

पञ्चप्रासादप्रदर्शनमाचार्याभिषेकः कर्तव्यम् इत्यन्तिरश्वैवागम व्रतं । उपस्थितमानागमोन्तराय नाय विषयो दृश्यते । अत्रागमोर्जभिषेकसमये पञ्चप्रासादप्रदर्शनं कर्तव्यमिति । ११ उ० १२ पृ० श्रावः
ऽप्युच्यते । यथा —

'प्रासाद दर्शयेत्पञ्चान्महादीप च दीपवत् ।

पञ्चप्रासादकं दृश्य ह्यभिषेकम्' इति ।

विषयोऽयमेतदागमीयविशेष इत्यवगन्तव्यः ।

अथ ६० तम श्लोके दशायध्वविषयं शङ्खस्य परिगणनं दृश्यते । अथ विषयः शैवागमसम्बन्धाय न दृश्यते । अयमेतदागमीयविशेष इति मन्तव्यमिति भाति ।

शङ्खजलप्रोक्षणानन्तरं ६०-५६ श्लोकेण अङ्गशङ्खचयं विध्याङ्गहामं प्रतिपाद्यते । आचार्याभिषेकविषये नाय विषयोऽन्येष्वपलभ्यमानागमेषु दृश्यते अतो विषयोऽयमेतदागमीयविशेष इति वक्तुं शक्यते । अङ्गहोमविधिश्चात्र न समग्रतया वर्तते इति शिष्येणा सूचितम् ।

अत्र १०, ३०-६३ श्लोकेण प्रधानभूतशिवकृष्णभाभिषेकान्प्राग्दर्शितेनाचार्याभिषेकाहोरात्रं ब्राह्मणादिचतुर्वर्णांतां शिष्याणां जनतकालकृतनामादिकं वर्जयित्वा पाण्डुर्याय नामान्तरं कर्तव्यम् । ब्रह्माध्वयमाणानां गोत्रसूत्राण्यनुसृत्य नामकरणं कुर्यात् । नक्षत्रनक्षत्रपर्वतवृक्षप्रहदवानां नामानि वर्ज्यानि स्त्रीलिङ्गं नपुंसकलिङ्गं च वर्ज्यम् । पुल्लिङ्गैव वधवाचकशब्दैर्नामं घोषयेदित्युच्यते । ततो गीतान्तरं वाद्यघोषादिभिः सह शिवकृष्णभाभिषेचनं विदध्यात् । एतदभिषेचनं गात्रनामभिषेचनं भवदित्युच्यते ।

एवरीत्याचार्याभिषेकविषये नामकरणविधिपलभ्यमानागमोन्तराय नैव दृश्यते । अतोऽयमेतदागमीयविशेषेषु मुख्यतया परिगणनीयो भवति ।

एतत्त्वविषये दीक्षादर्शग्रन्थः (३६६ तम पृष्ठः) अत्रत्य माध्वश्रुतं उद्धृतं गप्रकरणं व्याख्यातञ्च अनन्तत्रयग्रन्थो यथावल्लिख्यते —

पुणां दत्त्वा शिवमन्त्रमार्जिताभिः कर्णान्निभिरुपगन्तवित्वन्यथमन्त्रकाशेण पाण्डुर्यादादिहेतवः मन्त्रमदीन्यैव खङ्गवद् दग्धहस्तस्योद्दीपनं कुर्यात् । तथा मृगेन्द्रे —

शिवादिभिः करस्याग्रभूम्युक्ताश्रेण सम्पृषेत् ।

खङ्गवन्मन्त्रमदीन्यै पाण्डुर्यादादिहेतुना ॥'

(मृगेन्द्रे ८ २१३ उ०, २१४ पृ०) :

तस्मान्नेनशङ्खनेन होमयित्वाचार्यः समग्रहामकर्मनाथे पुर्णाहृतिं दत्त्वा तद्वस्त्रं कुसुमादीनि दत्त्वा कृष्णभेजले मण्डले स्वस्मिन् प्रणामं कारयित्वा शिवाश्रेण नीत्वा तन्नामगोत्रादिकमादिशेत् ।
सौरवे —

'पाण्डुर्याय नामादि कीर्तनीयं यथाक्रमम् ।

स्त्रीलिङ्गं नपुंसकं च वर्जयेत् विधेयम् ॥

पुल्लिङ्गैर्नैव सर्वेषां घोषयेद्दधवाचकैः ।' इति ।"

(सौरवे ४६ ६२ उ०, ६३)

पूर्वप्रदर्शितदीक्षादर्शग्रन्थरीत्या विमल्यमानं पुर्णाहृत्यनन्तरं शिष्याहस्तं पुष्पाणि दत्त्वा कृष्णभेजले

मण्डले स्वस्मिन् प्रणाम कारयित्वा न शिवाय नीत्वा तन्नामगाथादिकं वक्तव्यमिति भाति । नाम-
गाथाद्यपदेशोऽत्र प्रधानशिवकृष्णभिरपकान्त्रावकर्णीय इत्युच्यते । दीक्षादशग्रन्थेन्या पूर्णाहुत्यनन्तरं
कर्तव्य इति भेदो वर्तत इति स्पष्टम् ।

अस्मिन्नागम प्रतिपादितो नामकरणविधिः स्मृत्यादिग्रन्थावपि वर्तते यथाऽत्र नामधेयविषये
वर्ज्यत्वेन निर्दिष्टानि तक्षत्रनदीनामानि स्मृतिचन्द्रिकाया मस्कारकाण्डे दृश्यन्ते । टिप्पण्यामय विषयो
निर्दिष्टः । एव चाचार्याभिषेकविधौ नामकरणविधिरस्मिन्नागमे पर विशेषतो दृश्यते । आगमान्तरेषु
नामकरणविधिराचार्याभिषेकविधौ न दृश्यत इति वैजाय्य स्पष्टम् । एवमाचार्याभिषेकपटलस्या
एतदागम्यविशेषा प्रतिपादिता ।

एकोनपञ्चाशे पटले ग्रामदेवोत्सवविधिः कथ्यते । उपलभ्यमानेष्वन्येष्वगमेषु ग्रामदेवोत्सवविधिर्गति
कश्चन पटल पक्षकया न दृश्यते । रौरवागमस्मिन्नेव विद्यत इति विशेषोऽवगन्तव्यः

अत्र विघ्नराजो गृहो विघ्नादुर्गा शान्तेति पञ्च देवता ग्रामदेवतान्त्रेन परिगण्यन्ते, एता देवता
शिवबन्ध्याने स्थाने विगणतो वर्तन्ते इत्युच्यते । पूर्वकामिके २६ तम पटले { १-११ -१ श्लोकेषु ।
विष्णु ब्रह्मा शिव, रवि इन्द्र धर्मस्य आस्ता गणेश दुर्गा, श्री सरस्वती मन्मानर
मोतिका कामदेव ज्येष्ठा इति पञ्चदश देवता ग्रामदेवतान्त्रेन परिगण्यन्ते, एतासा प्रतिष्ठायोग्य-
स्थानानि च निर्दिश्यन्ते । एते श्लोकाश्च टिप्पण्या लिखिता । पूर्वकामिकं स्थाननिर्देशपूर्वक परि-
गणितपञ्चदशग्रामदेवतासु मध्यस्मिन् रौरवागमे ग्रामदेवतान्त्रेन निर्दिष्टा विघ्नराजगृहविघ्नादुर्गाशास्ता-
रोज्जर्भवन्तीति पूर्वकामिकरौरवयो क्वचित्सागान्यमस्ति । अत्र ग्रामदेवता एता शिववत् स्थान
स्थान वर्तन्ते इति सामान्यतोऽभिधीयते । अनेन शिवस्थापनयोग्यस्थानेष्वना विघ्नराजादिपञ्चदेवता
स्थापनीया इत्युक्तमिति भाति । अत्र विषये विघ्नराजगृहदुर्गाव्याम्निचो देवता लिङ्गस्थापनयोग्य-
स्थानेषु स्थापनीया इत्युच्यमानाजिनागमश्लोका सागान्याय प्रदर्श्यन्ते । यथा —
विघ्नराजविषये —

‘तस्य प्रतिष्ठायोग्यं यत्स्थान देवालयेषु च ।
ग्रामादौ पश्चिमे भागे दक्षिणे वा प्रकल्पयेत् ॥
लिङ्गस्थापनयोग्यं यत्स्थानं पूर्वमुदाहृतम् ।
तत्रापि स्थापनं कुर्यात्’ इति ।

(अजिते ४९, १५, १६)

गृहविषये —

‘लिङ्गस्थापनयोग्येषु स्थाने स्थापनं भवेत् ।
उक्तस्थानेषु सस्थाप्यो ग्रामादौ च शिवालये ॥’ इति ।

(अजिते ५० १४)

दुर्गाविषये —

‘लिङ्गस्थापनयोग्येषु स्थानेष्वपि शिवालये ।
ग्रामादावपि चोक्तेषु स्थानेष्वस्या प्रकल्पयेत् ॥
ग्रामाद हि’ इति ।

(अजिते ५३ १६ उ०, १७)

अत्र सागान्याय प्रदर्शितश्लोकेषु लिङ्गस्थापनयोग्यस्थानेषु इत्यनेन अजितागमे पण्डे पटले
प्रोक्तानि लिङ्गस्थापनयोग्यस्थानानि कथ्यन्ते इत्यवगन्तव्यम् । शिवबन्ध्याने स्थान वर्तन्ते इत्येव-
द्विषय सागान्यायप्रदर्शनाय एवाक्ता अजितागमश्लोका अत्र प्रदर्शिता । अत्र यद्यपि विघ्नराजगृहदुर्गाविषये
लिङ्गस्थापनयोग्यस्थानानि विना स्थानान्तरमपि सूचितम् ।

विघ्नराजस्थापनयोग्यस्थानविषये आगमान्तरे प्रदर्शितस्थानानि रौग्वोत्तरे उपादधान ६१ ६२ पृथगे प्रतिपादितानि । तान्यप्यत्र द्रष्टव्यानि वैज्ञान्यावगमाय । एवं दुर्गाविषये रौग्वोत्तरे उपादधाने ७३ पृष्ठे प्रतिपादितस्थानान्यपि द्रष्टव्यानि । गृहविषय —

'पुरादेर्मध्यमे वाग्नौ यमे वा मध्यमे तयो ।
नैऋते वरुणे वायौ मोमे शर्वेऽथवा भवेत् ॥
अन्तरालेऽथवा तेषां शिवधाम्नेवमेव वा ।
अन्यदेवालयेऽप्येवमथवा पर्वतोपरि ॥
पर्वतस्यान्तिके वापि नद्युद्यानादिकेऽथवा ।
राजधान्यादिके वायु पुण्यक्षेत्रे गृहेषु वा ॥
ग्रामादमण्डपादीनां देशे पुण्यतरुवथ ।
कुमारालय इष्टः स्यात्'

(उत्तरकामिके ६४ १-५)

एतान्युत्तरकामिकप्रोक्तानि स्थानान्यपि द्रष्टव्यानि । विष्णोर्विषये —

'ग्राममध्ये हरेः स्थानमुत्तमं परिकीर्तितम् ।
पश्चिमे मध्यमे विद्यादधमे चान्यदेशके ॥'

(पूर्वकामिके २६.२१)

इत्यत्र ग्राममध्ये हरेः स्थापनमुत्तमं, पश्चिमे स्थापन मध्यममन्यदेशे स्थापनमधममित्युच्यते । रौग्वे तु शिववन्त् स्थाने स्थाने विष्णु स्थाप्य इत्युच्यते । पूर्वकामिकरौग्वयोग्य वैज्ञान्य स्पष्ट भवति । विष्णोर्विषये आगमान्तर्प्रोक्तानि स्थानानि रौग्वोत्तरे उपोद्घाते ६७ तमे पृष्ठे प्रदर्शितानि । तान्यपि वैज्ञान्याय द्रष्टव्यानि । अत्र तु शिववन्त्स्थाने स्थाने विष्णु स्थाप्य इत्युक्तत्वाद्वैज्ञान्य स्पष्ट भवति ।

शास्त्रविषये भीमसहितायां शास्त्रस्थापनपटले प्रदर्शितानि स्थानभेदानि प्रदर्श्यन्ते । यथा —

'ग्रामे वा नगरे वापि पत्तने राजधानिके ।
खेटके कुब्जके वापि पैशाचपदके बुध ॥
ग्रामस्य पार्श्वदेशेषु राक्षसे वायुगोचरे ।
शास्त्रालय प्रकर्तव्यं सर्वलक्षणमयुतम् ॥' इति ।

(भीमसहितायाम् टि० ११५. पृ० २)

एतानि शास्त्रविषये प्रोक्तानि स्थानानि रौग्वोक्तस्थानापेक्षया भिन्नानि भवन्तीति वैज्ञान्य स्पष्ट भवति । रौग्वे तु शिववन्त्स्थाने स्थाने विष्णु स्थाप्य इत्यभिधीयते ।

अस्मिन्पटले शिवहर्म्याग्रे दुर्गाविष्ण्वोरालय कल्पनीय इत्युच्यते । उक्ताता पञ्चदेवानामपि स्व-
म्वालयाग्रे ध्वजस्थान कल्पनीयम् । सहोन्मवे वास्तुमङ्गलवीथ्या यानकर्म समाचरन् । स्वस्वहर्म्य-
बाह्ये स्वस्वनिन्योन्मवे वर्तव्य । अन्यग्रामदेवानां स्वग्रामे उन्मवाचरण स्थाननाशकर धनक्षयकारि
च भवेदित्यादिविषया कथ्यन्ते । एते विषया आगमान्तरेषु स्पष्ट न प्रतिपाद्यन्ते । अयं विषय एतदा-
गमोपविशेष इत्यवगन्तव्यः ।

पूर्वकामिके २५ २ तमे श्लोके रथवीथीलक्षणमुच्यते । यथा —

राजवीथीति विख्याता ग्रामादेर्बहिर्गवृता ।
सैव मङ्गलवीथीति रथवीथीति चोच्यते ॥' इति ।

इयं रथवीथ्येवाश्रयगम वास्तुमङ्गलवीथीति कथ्यत इति भाति । एवं ग्रामदेवोन्मवविधिर्विषये
विशेषा निरूपिता ।

पञ्चाशो पटले नवरात्रपूजाकाद कन्यामाम कृष्णपक्षेऽथवा आद्यानक्षत्र भवदित्युच्यते । विषया त्र्यम्बकस्यमानवन्त्यावागमस्य न दृश्यते । निर्णयसिन्धो ३५६ तम पटले कृत्यतन्त्राणाव लेङ्ग इति निर्दिष्ट प्रदर्शयमान श्रुताऽस्मिन्विषय साजान्यायावगन्तव्य यथा —

‘कन्याया कृष्णपक्षे तु पूजयित्वाहर्भेऽपि वा ।

नवम्या बोधयेद्देवी महाविभवविम्बरे ॥ इति ।

पूर्वकारण १-३१-७ पु.० । सार्धश्लोक आश्रयकशकलपक्ष प्रतिपदादिनवम्यन्तक काल नवरात्र-पूजोत्सवादिक कर्तव्यमित्युच्यते । यथा —

‘अथातः सप्रवक्ष्यामि नवरात्रिर्वाधिक्रमम् ।

आश्रयकशकलपक्षे तु प्रतिपन्नवम्यन्तके ॥

प्रतिपदिनमारम्य त्रतोन्मममथाचरेत् ।’ इति

अस्मिन्विषय इतरकामिक कन्यामामे शकलपक्षेऽष्टमीमूलनक्षत्रयन्ता महानवमी ग्राह्या । आश्रयकशकलपक्षे मूलमयनाष्टमी महानवमीति नाम्ना प्रशस्यते । आश्रयद्वयमामे अष्टम्या नवम्या चाम्बिका पूजयित्वा विंशोको द्विषो जयनीत्युच्यते । यथा —

‘कन्या गते सवितरि शुक्लपक्षेऽष्टमीयुता ।

मूलनक्षत्रमयन्ता सा महानवमी स्मृता ॥

आश्रयकशकलपक्षे वा अष्टमी मूलमयता ।

सा महानवमी नाम्ना त्रैलोक्येऽतिसुदुर्लभा ॥

अष्टम्या च नवम्या च जगन्मानसम्बिकाम् ।

पूजयित्वाश्रयद्वयमामि विंशोको जयति द्विषः ॥’ इति ।

(उत्तरकामिके ३७ २-६)

एव च पूर्वकारण इतरकामिक न प्रतिपाद्यमाननवरात्रपूजाकालोद रौरवान्नवरात्रपूजाकालो नितरा विज्ञानीय इति स्पष्टम् । एव पञ्चाशपटलस्थ एतदागमार्थविशेष प्रत्यपादि ।

एकपञ्चाशो पटले अद्यानप्रतिष्ठाविधौ मन्त्रा मन्त्रा क्षत्रपालस्थापन निव्यपूजा इत्येव न्न प्रतिमन्त्र विषया मन्त्राण प्रतिपाद्यन्त शीघ्रागम ७३ तम पटले क्षत्रपालस्थापनविधौ रौरवान्ता मन्त्र विषया दृश्यन्त अन्ता रौरवदोन्तयोगस्मिन्विषय साजान्य नितरा दृश्यते इति स्पष्टम्

इतरकारणानि यस्यां क्षत्रपालप्रतिष्ठाविधि ७० तम पटले दृश्यते तथापि तत्र क्षत्रपालस्थापन-मन्त्र दृश्यते । रौरवागमात्कर्ममन्त्रा मन्त्रा निव्यपूजाविधिराम्बोविधि स्तानामित्यत विषया न कथ्यन्त इति रौरवोत्तरकारणयोगस्मिन्विषये वैज्ञान्य स्पष्ट भवति ।

एव मृगभद्र त्रिचपाद ५० तम पटले क्षत्रपालस्थापनविधौ अत्रालोत्तानस्वेदोदयप्रकारस्तत्त्वक्षण च प्रतिपाद्यते । स्थापनप्रकाराज्ञातव मन्त्राण प्रतिपादित क्षत्रपालमन्त्रा मन्त्रास्तदसंवेस्तान इत्येत विषया न दृश्यन्त इति मृगभद्ररौरवागमयोगस्मिन्विषये वैज्ञान्य स्पष्ट भवति एवमत्रक्षत्रपालपटले साजान्य वैज्ञान्य च प्रत्यपादि ।

द्विपञ्चाशो पटले प्रतिपाद्यमान मन्त्राणांविधि शान्तिवृत्तमाकर पुत्रभाग १२० ५१ पृष्ठ दृश्यमान शान्तिस्तनयशान्तिविधिमनगराति तत्र दृश्यमान श्रुता प्रायणाव दृश्यन्त । साजान्याव नवम्यपूजा प्रायणावगात्र प्रायणाव प्रदर्शना साजान्तिविधिरग्राह्यामानवन्त्यावागमस्य तैव दृश्यते अन्तामन्त्रागमायावगात्र प्रायणावगात्र भवति । एव द्विपञ्चाशपटलविषये साजान्य वैज्ञान्य च प्रादर्शित ।

विषय-वार्ता पत्रले मातृभाषा शैश्वाममानप्रकाशना दिनशास्त्रिकस्य कालमुशास्त्रि शास्त्रिकस्य दि
शास्त्रिक मातृभाषा-व्यवशान्तिविषयक शीत पत्रमुपनिषत्वा दत्तवत् पाराश्रिभाविषय दिनाशास्त्रिकस्य
उपनिषत्पत्रिभाष्यमातृभाषामानस्य कृपापि न दृश्यते, अतः य विषय पत्रसमायावरीय - रतगन्तव्या
भवति ।

गौरव ननुश्च वारिदा परल प्रायश्चिन्नविधा शान्तिहामात्रमधायम् । यथा

‘आज्यापूषपयोधानाश्चरुश्चैव तु पक्ष च ।

क्षुत्क्रिाबीजमृष्येन व्योमव्याप्याख्यमन्त्रत ॥

सर्वो मूलेन मन्त्रेण प्रत्येकाष्टशताहुति ।

बीजमुख्येन मन्त्रेण पूर्णाहुनिमथाचरेत् ॥

शान्तिहोम इति ख्यातः सर्वदोषप्रशान्तये ।' इति ।

(रोगवे ६६ ३१ ३०-६०)

अथ अज्यापुपप्राधान्यचरम् इति पञ्च होमद्रव्याणि निदिश्यन्तः। क्षारका श्रेष्ठमव्य-व्योमव्यापि-
मन्यन्त्येवा मन्यन्त्येव च प्रयदमप्यसमाहता इर्यादिति मन्त्रा आहतिभग्याश्च प्रतिपाद्यन्ते याज-
मव्यमन्त्रयण पुणादृति इत्येव्येव्यन्तः। अन्तं चैव क्रि.प्रमाणं शान्तिहोमं सर्वदोषप्रशान्तिकरं भवतीति
शान्तिहोममिति च प्रतिपादयन्तम् अथ पञ्चद्रव्यान्तसारणं होमविषयं पञ्च मन्त्रा वक्तव्या भवन्ति
मन्त्र एकोऽत्र व्याख्यानं पुरणीय इति भाति।

प्रकृतपत्रम् (५४ पु०-३१ पु०) श्रृंगेय जालिहामर्बिन्धि प्रतिपाद्यत यथा —

‘शान्तिहोमं प्रवक्ष्यामि नित्यशान्तौ विशेषतः ।’

नित्यपूजाप्रकारेण नित्यपूजा समाचरेत् ॥

सन्काले दोष उद्भूते तत्र गान्ति ममाचरेत् ।

मार्जनप्रोक्षणं कृत्वा शिवाग्रे च विशेषतः ।

शोभयालिपनं कृत्वा चतुर्भस्काग्रमयतम् ।

शालिग्रहण्डित सकल्प्य नदुर्ध्वे राजभयनम् ॥

तन्मध्ये कुम्भ स्थाप्य वर्धनी तस्य वामके ।

इन्द्रादीशानधर्मन्त परिवार तु पूजयेत् ॥

अग्न्याधानादिक सर्वमग्निकायां क्तमाचरेत् ।

अश्वत्थममिधा चैव पञ्चगव्यं तु होमयेत् ।

इध्य प्रति विशेषेण षोडशाहुतिमाचरेत् ॥

जयाद्यादि विशेषेण नित्यशान्तौ समाचरेत् ।

तुम्कार्ये तु मयुक्त युक्तायुक्त विशेषतः ॥

शान्तिहोम इति प्रोक्तः इति ।

अथ नित्यपूजाकाले दण्डमभवे कर्तव्यं ज्ञान्तिहाम प्रतिपाद्यते । प्रायश्चित्तविधौ तु प्रतिपाद्यमानं ज्ञान्तिहाम सर्वदोषप्रशान्तिकरं हन्यभयोभदं स्यात् । तत्रापूजादिपञ्चरामद्रव्याण्यन्तानि । अत्र तु अश्वत्थसामित्यखराद्यं च हामद्रव्यामिति निर्दिश्यते । एव प्रतिद्रव्यमाहृजताहृती कुशादीनि तत्रोच्यते । अत्र तु प्रतिद्रव्यं पोडशाहृतीर्जह्यादित्युच्यते अत उभयत्र हामद्रव्यार्जनिमव्याविषय भदं स्यात् । प्रायश्चित्तविधौ हाममन्त्रा निर्दिश्यन्ते । अत्र तु मन्त्रा न निर्दिष्टा । अत्र स्थाण्डिल्ये क्त्वा तत्र शिवकुम्भे वर्षेनो परिवारकुम्भाश्च मन्त्राश्च पूजनं कर्तव्यम् जयादिहामश्च वरुणाय उच्यन्ते प्रायाश्चित्तविध्यन्तर्ज्ञान्तिहामविधौ कुम्भपूजा जयादिहामविधौश्च न दृश्यते । प्रायश्चित्तविधौ ज्ञान्ति

होम बीजमस्यमन्त्रेण पूर्णाहुतिं कर्तव्यमन्यच्चतः । अत्र तु पुणाहूतं प्रस्तावो न दृश्यते । अत उभयो
शान्तिहोमयावैजात्यं नितरा वर्तत इति स्पष्टम् । एव शान्तिहोमविषये चतुश्चत्वारिंशे पटले टिप्पण्या
प्रदीशता पूर्वकरणवीरगमश्रुता माजान्यवैजात्यावगमाय द्रष्टव्या । प्रकृतपटले टिप्पण्या प्रदीशितो
योगजागमशान्तिहोमविषयोऽपि द्रष्टव्यः ।

गौरव चतुश्चत्वारिंशे पटले प्रायश्चित्तविधौ दिशाहोमविधिं प्रतिपादयते । यथा —

'आलयस्य चतुर्दिक्षु पद्म वा वृत्तकुण्डकम् ।
कृत्वा शिवाग्निं भक्तस्य समिदाज्यौदनैस्तथा ॥
लाजसक्तुनिलैर्दर्भैः मर्षपैर्यववेषुभिः ।
गुलकन्दफलैश्चैव मधुक्षीरैस्त्रिपञ्चकैः ॥
पञ्चब्रह्मशिवाङ्गैश्च क्षुरिकामूलमन्त्रतः ।
त्रियम्बकेन मन्त्रेण गौरीगायत्रिमन्त्रतः ॥
द्रव्यं प्रति शतं होमः पञ्चाशद्वा तदर्धकम् ।
कृत्वा मूलेन मन्त्रेण पूर्णाहुतिं समाचरेत् ॥
दिशाहोम इति ख्यातो ह्यस्पृश्यस्पृश्यदोषहा ।' इति ।

(रौरवे ४४ ४१-४५)

अत्र प्रामादस्य चतुर्दिक्षु पद्मकुण्डमथवा वृत्तकुण्डं प्रकल्प्य तत्र विधिवान्निर्वाणं मणाय समि-
दाज्यौदनलाजमन्तुनिलदर्भमर्षपयववेषुगुलकन्दफलमधुक्षीराग्न्यैः पञ्चदशद्रव्यैः प्रतिद्रव्यं शतमस्याका
पञ्चाशत्संख्याका पञ्चविंशत्संख्याका वा ब्राह्मणी कुर्यादिन्याहुतिमस्यां निर्दिश्यते । तथा पञ्चब्रह्म-
पञ्चमन्त्रक्षुरिकामूलमन्त्रत्रियम्बकमन्त्रगौरीगायत्रीमन्त्रैर्जहुयादिति होमद्रव्यान्तरोधेन पञ्चदशमन्त्राश्च
निरूपिताः । मूलमन्त्रेण पूर्णाहुतिश्च कर्तव्येति दिशाहोमविधिं मक्षेपेण प्रतिपादयते । अन्ते च दिशाहो-
मोऽयमस्पृश्यस्पृश्यदोषापह इति होमफलं च निर्दिष्टम् ।

प्रकृतपटले (३१ उ०-४०) श्लोकेषु दिशाहोमोऽभिधीयते । यथा —

दिशाहोममनो वक्ष्ये मद्यं प्रोक्षणमाचरेत् ।
शिवाग्रे लेपनं कृत्वा दक्षिणे पश्चिमेऽपि वा ॥
उत्तरे तु विशेषेण लेपयेत् क्रमेण तु ।
पूर्वे शालिं तु मस्थाप्य पद्ममष्टदलं लिखेत् ॥
शिवरे पूर्वदेवो यस्तद्देवकुम्भमाचरेत् ।
दक्षिणे दक्षिणामूर्तिं लिङ्गोद्भव तु पश्चिमे ॥
दुर्गां चाप्युत्तरे स्थाप्य चतुष्कुम्भं तु स्थापयेत् ।
गजोपचारवत्पूज्यं प्रत्येकमग्निकार्यकम् ॥
अभ्यन्तः पूर्वदिग्भागे वञ्चलां दक्षिणे तथा ।
अपामार्गं तु पश्चिम्या मायूरमुत्तरे तथा ॥
गोधूमं पूर्वदिग्भागे दक्षिणे पञ्चगव्यकम् ।
पश्चिमे दधिमयुक्तमुत्तरे घृतमयतम् ॥
अभावे सर्वतो द्रव्यमभ्यन्तः पञ्चगव्यकम् ।
प्रत्येकं षोडशं हुत्वा तत्संख्याहुतिमाचरेत् ॥
एकयामे प्रकर्तव्यं द्वियामे द्विगुणं हुनेत् ।
अष्टोत्तरशतं हुत्वा दिनान्ते चैव होमयेत् ॥

अर्धयामे विशेषेण द्विगुण चैव होमयेत् ।

तत्तद्देव तु सपूज्य तत्तत्कुम्भाभिषेचनम् ॥

दिशागान्तिक्रम प्रोक्तः' इति ।

अत्र शिवाग्रे गोमयलेपनं कृत्वा शालिभिः स्थण्डिलं विधायोष्टदलपत्रं विन्यस्य चतुर्दिक्षं कुम्भं स्थापनं कर्तव्यम् । तत्र पूर्वकुम्भे पूर्वदेवम् (इन्द्र), दक्षिणे दक्षिणामूर्तिं पश्चिमे लिङ्गोद्भवमन्त्रे दुर्गा च कुम्भाधिदेवतात्वेनावाह्यं विधिवन्पूजयेदित्युच्यते । होमविधये पूर्वोऽध्वन्यममिन् दक्षिणे वक्ष्यन्त्याख्यममिन् पश्चिमेऽपामार्गममिन् उत्तरे मायुरममिन् होम्यन्वनं निदिश्यन्ते । तथा पूर्वं गोधूमं दक्षिणे पञ्चगव्यं पश्चिमे दधि, उत्तरे घृतं च होमद्रव्यत्वनं विहितानि । उक्तद्रव्याभावे सर्वत्राध्वन्यममिन् पञ्चगव्यं च होमद्रव्याणि भवेयमित्युच्यते । तत्र प्रतिद्रव्यं षोडशाहृतयोः होम्या इत्युक्त्वा पञ्चाद्यामानसारेण विशिष्य कर्तव्या आहुतिमभ्याविशेषाश्च प्रदर्शयन्त । अन्ते तत्तत्कुम्भैस्तत्तद्देवताभिषेचनं विधेयमित्युच्यते । एव चात्र प्रदर्शिता दिशाहोमविधिः प्रायश्चित्तविधिर्प्रोक्तदिशाहोमविधौ नरा विजानीय इत्यवगन्तुं शक्यत । यतोऽत्र चतुर्दिक्षु कुम्भस्थापनं तत्रेन्द्रादिचतुर्देवानां पूजनं होमानन्तरं तत्तद्देवानां तत्तत्कुम्भाभिषेकश्च कर्तव्यत्वेन विधीयन्ते । होमद्रव्याणि च मत्स्यानां नाम्नश्च विजानीयानि वर्तन्ते । एव दिशाहोमविधये प्रायश्चित्तविधौ ४४ तमे पटले टिप्पण्यां प्रदर्शिता पूर्वकाङ्क्ष-वीराममश्लोकाश्च वैजान्यावगमाय द्रष्टव्याः ।

चतुश्चत्वारिंशपटले प्रायश्चित्तविधौ मूर्तिहोमविधिर्दृश्यते । यथा —

'शिवालये चतुर्दिक्षु चान्यतस्त्वविशेषतः ।

कुण्डं वेदाश्वकं कृत्वा गोधनादीश्च कारयेत् ॥

अग्न्याधानादिकं कुर्यादग्निकार्योक्तमार्गतः ।

समिदाज्यचरुक्षीरं दधिमधुतिलं तथा ॥

मर्षपं लाजमक्तू च यवश्चैकादशं स्मृताः ।

हृदादीशानमन्त्रैस्तु प्रत्येकं तु शताहुतिः ॥

स्विष्टमग्नेति मन्त्रेण पूर्णाहुतिमथाचरेत् ।

मूर्तिहोम इति ख्यातः सर्वदोषनिवारकः ॥' इति ।

(सौरखे ४४.३४ उ०—३८ पू०)

अत्र शिवालये चतुर्दिक्षु चतुर्धक्कुण्डं कृत्वा कुण्डमस्कारादीन्विधायान्निष्कार्योक्तमार्गेण शिवाग्निं सपाद्य तत्र समिदाज्यचरुक्षीरदधिमधुतिलमर्षपलाजमक्तयवास्त्यैरेकादशद्रव्यैः प्रत्येकं शताहुतीर्जुह्यादित्युच्यते । एकादशद्रव्यान्सारेण पञ्चब्रह्मपङ्क्तमन्त्रैर्होमयेदिति एकादशमन्त्राश्च निदिश्यन्ते । स्विष्टमग्नेति मन्त्रेण पूर्णाहुतिं कर्तव्यंति होमकरणप्रकारं संक्षेपेण प्रतिपाद्यते । अन्ते चायं मूर्तिहोम सर्वदोषनिवारक इति फलं च निरूप्यते । एव प्रायश्चित्तविधौ प्रतिपादितमूर्तिहोमप्रकारे निरूपितः ।

प्रकृतपटले (४१—४७ पू०) श्लोकेषु मूर्तिहोमाभिधीयते । यथा —

'दिनशान्तावथो वक्ष्ये मूर्तिं सदाः समाचरेत् ।

शिवाग्रे स्थण्डिलं कल्प्यं नवकोष्ठं प्रकल्पयेत् ॥

तन्मध्ये कुम्भान्मध्याप्य सूत्रवस्त्रादिमयुतम् ।

देवताभिमुखं कृत्वा नालिकेरं तु विन्यसेत् ॥

ईशानमन्त्रं सपूज्य भवादीस्तु विशेषतः ॥

अग्न्याधानादिकं सर्वमग्निकार्योक्तमाचरेत् ।

पलाशममिषा युक्तं मद्येनैव तु होमयेत् ॥

आज्येनैव तु मयुक्तं वामदेवेन होमयेत् ॥

पञ्चगव्येन मयुक्तं शिवाग्नेर्गैव होमयेत् ॥

प्रत्येक षोडशं हुत्वा यामान्ते द्विगुणं चरेत् ।

ततः परं विशेषेण अष्टोत्तशताह्वितः ।

शिवमकल्पमयुक्तमावश्य तु जपेदुषः ॥

उषः प्रातश्च मध्याह्ने मायाह्ने सार्धयामके ।' इति ।

अत्र दिनशान्तिविषये मतिहोमं मद्यं समाचरेदिति मतिहोमस्य निर्माणं सूच्यते । शिवायै स्पर्शण्ड
विधिवन्कुत्वा तत्र तत्रकोष्ठे प्रकल्पयत । तत्र सूत्रवत्प्राशस्त्यकृतां दत्तानामिमांस्तत्र नवकुम्भाभ्यामभ्यास्य
पुष्टान्कुम्भं दृष्टान्तमत्र परिवारधत्तकृताम् भवाद्यष्टमार्गमन्त्राश्च विधिवन्मपूजयदिति नवकुम्भपूजा
मिथ्ययत । नताज्ञितकार्यान्प्रकारेण शिवाग्निं सपाद्य तत्र सद्योजातमन्त्रेण पन्दाशममिथं होमदत्त
मन्त्रेणाज्यं शिवाग्निमन्त्रेण पञ्चगव्यं होमयत । प्रतिद्वयं प्रादशहातीर्जह्यादिति होमविधिं प्रतिपाद्यत
नता यामान्तं होमं द्विगुणं कुर्यान्तत्र विजृम्भणष्टोत्रं रजताहूतीं कुर्यादिति विजृम्भणं रामाहृतिसंख्यां च
प्रदध्यत । तत्र उपकालं प्रातर्मध्याह्ने मायकालेऽप्यायामं च कर्तव्यं शिवमक्त्यापनिषदादिमन्त्रजपविधिश्च
प्रतिपाद्यत । एवञ्चात्र प्रतिपाद्यमाना मतिहोमविधिं प्रायश्चित्तवध्यक्त्यर्थात्मतिहोमात्तदग्रे विज्ञानीय
इति स्पष्टं भवति । यतोऽत्र कुम्भपूजाविधिं शिवमक्त्यापनिषदादिमन्त्रजपविधिश्च दृश्यत । होम-
विषये कौभयार्ग्यभेदाद्व्यभेदश्च दृश्यते । एवं मतिहोमविषये माजान्यवैजान्यावगमाय प्रायश्चित्त-
विधौ द्विषण्या प्रदक्षिता यापजागमवीरगयमश्रुताश्च द्रष्टव्याः । प्रकृतपदलं द्विषण्या निर्दिष्टा
उत्तरकारणागमीयमतिहोमश्रुताश्च द्रष्टव्याः । एवं च प्रकृतपदलंप्राक्तशान्तिहोमादिशान्तिहोममतिहोम-
विषये प्रायश्चित्तपदलंप्राक्तशान्तिहोमादिशान्तिहोममतिहोमविधिभ्यां तदग्रे व्ययस्ता इति स्पष्टम्
येनैव सज्जितं पदलं वाल्मीकिहोमपूजाविधौ वास्तुहोमविधिं प्रमृज्यावध्यते । यथा

नेत्रं मन्त्रविशं पण्डितं बालान् हिंसापनक्तिधो वास्तुनामावाधि प्रमङ्गा कथ्यते । यथा

‘प्रासादाभ्यन्तरे पूर्वे वास्तुहोम ममाचरेन् ।

मथण्डल पामुभि कुर्यादुस्तमात्रप्रमाणतः ॥

मप्रोक्ष्य व्योमत्र्याग्न्याग्नि हृदयेनैव निक्षिपेत् ।

समिधो हृदयेनैवाप्याज्य वै शिरसा विदुः ॥

चरु वै शिखया हत्वा प्रत्येक तु शताहति ।

नतो ब्रह्मादिदेवानां पापराक्षमिकान्तकम् ॥

पुजयेद्गन्धपुष्पाद्यैः स्वंस्वनाम्नैश्च मन्त्रतः ।

मन्त्रस्वनाम्नीव मन्त्रेण प्रति मन्तार्हान् चरेत् ।

ततः पूर्णार्हतिं कुर्यात्पर्यभिन्नकरणेन ततः ।' इति ।

(सौरवे २७ २९, ३०-३३)

अथ प्रासादमध्ये पूर्वं वा वास्तुहोम कुर्यादिति वास्तुहोमकर्मस्थानं निश्चिद्यत् । इत्थंप्रमाणेन
पार्श्वे गृथपिण्डं कृत्वा व्यामख्यापिमन्त्रेण मग्राद्य हृदयमन्त्रेण तत्राग्निं निक्षेपेदित्यग्निमपवादनेप्र
कारं गृह्यते । ततो हृदयमन्त्रेण सर्वाग्निं शिखामन्त्रेणाज्यं शिखामन्त्रेण च च प्रत्येकं गताहूतो ज
ह्यादिति होमविधिवर्णनं । श्रद्धादिपापराक्षस्यन्तानां विपश्चादशस्त्वदवातां गन्धपुष्पाहौ स्वस्वनाम
मन्त्रे पूजनं कर्तव्यम् । पूर्वोक्तवास्तुहोमनिश्चयं स्वस्वनाम्ना प्रत्येकं गताहूतीर्जह्यात् । ततः पूणाहूतिं
कृत्वा पर्याग्निकर्म कुर्यादिति मक्षेपतो वास्तुहोमं प्रतिपादने ।

प्रकृतपटले वास्तुहोमविधिः ११-२२ श्लोकेषु प्रतिपाद्यते । यथा —

शुद्धात्र मर्वदेवाना बलि दद्याद्विशेषतः ।
 अथ वास्तुबलि देवानाहुतीश्च शृणु क्रमात् ॥
 ब्रह्माण मध्यमे पुण्य दशाहुतिमथाचरेत् ।
 ममर्यादीश्चतुर्दिक्षु भवेत्पूर्ववदाहुतिः ॥
 आपाद्यष्टकमूर्तीनामष्ट अष्टाहुतीर्हन्तेत् ।
 ईशाद्वात्रिंशदेवाना पञ्च पञ्चाहुतीर्हन्तेत् ॥
 चरक्याद्यष्टमूर्तीनामेकाहुतिमथाचरेत् ।
 मण्डूकस्य पद लिख्य तिलैर्लाजैश्च शोभितम् ॥
 कोष्ठ प्रति न्यसेद्वर्धय तस्य प्रमाणतः ।
 प्रमाण चैव कोष्ठाना प्रत्येक चतुरङ्गुलम् ॥
 ब्रह्माण मध्यमे पूर्वं पूजयेद्विशिकीतम् ।
 पाद्यमाचमन चार्घ्यं गन्धपुष्पमुष्पकैः ॥
 दीपैश्च परमात्र तु चरु तस्य निवेदयेत् ।
 ममर्यापिशचरुकीस्कन्दादीश्च तथैव च ॥
 ब्रह्मपञ्चावृतान्येवमर्चयेत् यथाक्रमम् ।
 वास्तुकुम्भ तथैवान्ये विधिवन्थापयेन्मुधीः ।
 वास्तुब्रह्मादिदेवादीन्कुम्भमध्ये ममर्चयेत् ॥
 द्रव्य प्रति विशेषेण वास्तुमन्त्रेण होमयेत् ।
 अथवा द्रव्यहीने तु गव्यदूर्वाचरुहन्तेत् ॥
 तत्काले शान्तिशुद्धिर्च मण्डूकपदमृत्तमम् ॥
 अश्वत्थपत्रमयुक्तं शृङ्गदर्वेण मयुतम् ।
 निल मित्तं तु बद्ध्वाज्ये बाहुमात्रप्रमाणकम् ॥
 पर्याग्निकरणं कृत्वा गर्भगेहादिमण्डपे ।
 सर्वत्र मेचयेद्गव्यं घण्टाघोषममन्वितम् ॥ इति ।

(सौख्ये ५३ ११-२२)

अथादौ मर्वीया वाग्नृदेवभ्यः शुद्धात्र बलि दद्यादिति बलिविधिः सूच्यते । ततो होमविषये ब्रह्मण दशाहतीर्जह्यात् । तथैव ममर्यादिभ्यश्चतुर्भ्यार्जि दशाहतीर्होमयेत् । आपाद्यष्टदेवभ्यः प्रत्येकमाष्टाहतीर्जह्यात् । तथागानादित्रिंशदेवभ्यः प्रत्येकं पञ्चाहतीर्होमयेत् । ततश्चरक्याद्यष्टदेवताभ्यः प्रत्येकं एकमाहती कर्तव्यं न्याजनिमित्तत्वा निहायन । ततो मण्डूकाख्यं वास्तुपदं बिलिख्य तत्र वाग्नृदेवताभ्यः पूजाविधिः कुम्भस्थापनपुं सर प्रतिपाद्यतः प्रतिद्रव्यं वास्तुमन्त्रेण होमर्यादिति होममन्त्रा द्रव्याणि च सामान्यतः निर्दिश्यते । द्रव्याभाव गव्यदूर्वाचरुतः होमर्यादित्युच्यते । ततः पर्याग्निकरणप्रकारो वक्ष्यते । अत्र होमविषयः मन्त्रद्रव्याहतिविषयका भेद उभयत्र वतन इति स्पष्टम् । एव सप्तविंश पदव्याप्तवास्तुहोमस्य प्रकृत्यापत्तौ वाग्नृहोमस्य च वैज्ञान्यं प्रदर्शितम् ।

उपशान्तिविषये प्रकृतपदस्य ४१-१० श्लोकः प्रागमोक्तप्रकारेण तत्काले वदमन्त्रेण मयुक्तं जप माचर्यदिन्युच्यते । ततो जपान्तं पुण्यात्वाचनं लिङ्गस्य प्राक्षेपः च कर्तव्यमित्युक्त्वा तत्काले दिनवार विना शीघ्रं शान्तिं कर्तव्याति कथ्यते । शान्तिकरणप्रकारो नास्ति ।

उपशान्तिविषयः उत्तरकामिकः प्रार्थनाश्चर्याविधौ प्राच्यते । यथा —

'अथ मन्त्रजप कुर्यान्नानां चोदितभस्मना ।
मन्त्रकाय उदग्बक्त्र पूर्वान्यो वाक्षमालिक ॥
शिवाणुमथवाघोर यद्वा पाशुपत वरम् ।
अधोगाम्त्र शिवाम्त्र वा ब्रह्माण्यङ्गानि वा पुन ॥
मेलामन्त्र तु यद्वा स्यात्पराधान्त क्षतादिन ।
जपेनदन्तुरूपेण मितग्रामो हविष्यभुक् ॥
अनाहारोऽथ भिक्षाशी चरुभुक् क्षीरगोऽपि वा ।
शाकयावकपिण्याककन्दमूलफलाशन ॥
स्मरस्तदेवतारूप जप तस्मै निवेदयेत् ।
जप एव ममाख्यात' इति ।

(उत्तरकामिके ३०.७७-३१)

अत्र जप्यानामागममन्त्राणां निर्देशस्तत्काले अनुष्ठयभाजननियमश्च स्पष्ट प्रतिपाद्यते प्रकृत-
पटलोक्तजपशान्तिप्रकार एतस्मान्निर्द्भूत इति स्पष्ट भवेत् ।

एव च प्रकृतपटलप्राक्ता वास्तुशान्तिशान्तिहोमदिशाहोमस्मिन्होमजपशान्तिविधयो दिनशान्ति-
रक्षणमार्गिण अयं विषय एतदागमोर्थाविशेषेण परिगणनीय इति स्पष्ट भवति ।

चतुष्पादो पटले सर्वशान्तिरिति व्यपदिश्यमाना शान्तिरगममान्तरं अद्भुतशान्तिरित्युच्यते ।
अद्भुतशान्तिं पूर्वं ८४ तम पटले प्रायश्चित्तविधौ दृश्यते । तत्र दण्डनिमित्तानि ब्रूहि प्रतिपादनानि ।
यथा —

लिङ्गं वा प्रतिमाया वा स्वेदे वा रोदने मति ।
वल्मीकमुदि मन्या चेद्रक्तकन्याप्रदर्शने ॥
प्रासादे च मरुद्भुजे पीठे सरीसृपोद्भवे ।
उल्कपिङ्गलकापोतगर्भगेहप्रवेशने ॥
दिवा तारकदृष्टौ च प्रतिसूर्यप्रदर्शने ।
ज्वरे जनपदव्याधौ त्वनावृष्टौ स्वकालके ॥
रात्राविन्द्रधनदृष्टौ पाषाणपासुवर्षके ।
घृतामृगादिवर्षे च वृक्षादन्यफलोद्भवे ॥
वृक्षाज्जलादिस्त्रावे च प्रासादेऽग्निपानने । इति ।

(रौरवे ८४.७७-३१ पृ०)

अत्र लिङ्गप्रतिमयाविषय स्वदण्डनया सम्भव वल्मीकरक्तकन्यादिशत महावातेन प्रासादभेद-
पीठे सरीसृप उल्कपिङ्गलकापातानां गभगप्रवेश दिवा तारकदर्शने प्रतिसूर्यदर्शने ज्वरान्ति-
जनपद व्याधिरिति व्यापारान् अत्रापि रात्रौ इन्द्रधनेषा दर्शने पाषाणपासुवर्षे घृतामृगादिवर्ष-
वृक्षात् स्वफले विनान्यफलात्तानि वृक्षाज्जलादिस्त्रावे प्रासादऽग्निपान इति ब्रूहि दोषनिमित्तानि
कथ्यन्ते ।

१८ तमोऽस्मिन्पटले सर्वशान्तिविधौ दण्डनिमित्तानि कतिपयान्यत्र निर्दिश्यन्ते । यथा —

गर्भार्धमण्डपे चैव द्वारे च बलिपीठके ।
परिवारागले चैव ध्वजस्तम्भस्य देशके ॥
एवमागलेषु तु सभास्थाने तु गोपुरे ।
शिखरे मण्डपे चैव कूपनीरे तटाकके ॥

धामवृक्षे तु शालायां द्रव्यकोशे वृषेऽथवा ।
 प्रामादे भित्तिदेशे तु उपगोपुर एव च ॥
 उत्तममण्डपे चैव तीर्थमण्डप अङ्कुणे ।
 मोपाने दीपदेशे तु अन्यदेवालयेऽपि वा ॥
 गोमायुशियिले चैव वल्मीके मधुपर्कजरे ।
 श्रागोहे रुदिते तत्र कृकलामे त् कच्छपे ॥
 रक्तकन्याश्चेतकन्यामण्डकश्चेतवायसै ।
 गर्दभे कुक्कुटैश्चैव सूकरैर्वनचारिभि ॥
 अन्यैस्तु दुष्टे जन्तूनां शान्तिं नत्रैव कारयेत् ॥
 पूर्वे तु द्रव्यनाशं स्यादाग्न्येय्यामग्निदग्धकम् ॥
 दक्षिणे कलहं विद्याधैर्ऋते राक्षसाद्भूयम् ।
 वामणे वर्षनाशं स्याद्वायव्ये चण्डमारुत ॥
 मीस्ये तु धननाशः स्यादैशान्ये गेहनाशनम् ।
 मध्ये तु राजदाघं स्यादन्तरालं महद्भयम् ॥
 कच्छपे जलसज्जाने तत्र दोषो न विद्यते ।' इति ।

(रौरवे ५४.१ - १० पृ०)

अत्र गर्भगृहार्धमण्डप - द्वार - वलिपीठ - परिवारालय - ध्वजस्तम्भ - पत्रनालय - सभास्थानय
 तथा गोपुर - शिखर - मण्डप - कपतटाकर्तार - धामवृक्ष - शाला - धनस्थान - वृषस्थान - प्रामादभि-
 न्तिप - तथा उपगोपुर - उत्तममण्डप - तीर्थमण्डप - अङ्कुण - मोपान - दीपस्थान - देवालयप - न - गा
 मायकृतशैथिल्ये वल्मीकमधुपर्कजराग्न्यन्तो श्रागहनद्रादनमभव कृकलाम - कच्छप - रक्तकन्या - अत
 कन्या - मण्डक - अतवायस - गर्दभ - कुक्कुट सूकरैर्वनचारिभिश्च जनानां पीडोत्पादे च सज्जाने
 शान्तिं कुर्यादित्युच्यते । ततः पूर्वोक्तदोषनिमित्तानामण्डपं दिक्षु तथा मध्यन्तराले च सभवे सभाय
 मानदोषाश्च निरूप्यन्ते ।

अत्र ४८ तमे पटले बह्वधा प्रदर्शितेषु दोषनिमित्तेषु मध्ये १८ तमे पटले प्रदर्शित वल्मीकरक्त
 कन्यात्याग्निरूप दोषनिमित्तद्वयं दृश्यते इति किञ्चित् साजान्यमभयत्र दृश्यते । अन्यानि दोषनिमित्तानि
 सर्वाण्यपि भिन्नानीति वैज्ञान्यं स्पष्टम् ।

६६ तमे पटले दोषपरिहारविषय प्रदर्शित शान्तिप्रकारः प्रथमं निरूप्यते । यथा -

'पुण्याहप्रोक्षणं कृत्वा विशेषात्तु हरं यजेत् ।
 पञ्चब्रह्मशिवान्गौंश्च गव्यैः कृत्वाभिषेचनम् ॥
 दिशाहोमस्तु कर्तव्यं एकमासमन्त्रित ।
 मूर्तिहोमं ततः कृत्वा शान्तिहोममन्तरम् ॥
 अत्रानुक्ताद्भुतानां तु शान्त्यर्थं मूर्तिहोमकः ।' इति ।

(रौरवे ६४.३१ उ० - ३३)

अत्र पुण्याहप्रोक्षणं कृत्वा शिवस्य विशेषार्चनं कर्तव्यम् । पञ्चब्रह्मपञ्चगव्यं पञ्चगव्यार्चनं
 कर्तव्यम् । ततः एकमासमन्त्रितो दिशाहोमं कुर्यात् । ततो मूर्तिहोमशान्तिहोमौ च कुर्यादित्युच्यते
 ततोऽत्रानुक्तानामद्भुतानां विषये दापशान्त्यर्थं मूर्तिहोमं कर्तव्यं इति सूच्यते । एवमद्भुतशान्तिविषये
 दोषपरिहारः ४४ तमे पटले प्रतिपाद्यते ।

तद्विषये १८ तमे पटलेऽस्मिन्प्राक्तो दापपरिहारः प्रदर्श्यते । यथा -

‘नहोषशमनार्थाय पुण्याह पञ्चगव्यकै ।
 स्नपन शान्तिहोम च बन्धुलाममिधा हुनेत् ॥
 गृह्णीममिधा चैव दग्धे तु लवण हुनेत् ।
 कापामिबीजमयुक्त मर्षप मधुमयुतम् ॥
 महभ्रमुपचारेण स्नपनं च विशेषतः ।
 तन्स्थाने मार्जनं प्रोक्ष्य पञ्चगव्यं प्रपूरयेत् ॥
 शिवसकल्पमयुक्तं स्वस्तिवाचकमयतम् ।
 तनन्स्थाने तु मयुक्तं शान्तिहोमं तु कारयेत् ।
 शिवं मपूज्य विधिवद्ब्राह्मणान्मिष्टभोजनम् ।
 गन्धमान्यैरलकृत्य श्वेतनाम्बूलमयुतम् ॥
 नववस्त्रेण मयुक्तं शक्या वित्तानुभारतः ॥’ इति ।

(रौक्वे ५४ १० उ० - १५)

अत्र दापपरिहारविषये पुण्याहवाचन पञ्चगव्याभिषेचन शिवस्य विशेषार्चनं शान्तिहोम इत्येते त्रिविधा अभयत्रापि कर्तव्यत्वेनाक्ता इति साजान्यं स्पष्टं भवति । ६४ तमे पटले पञ्चगव्याभिषेके मन्त्रा प्रदायिता इति विज्ञप्तिं दृश्यते । एव ६६ तमे पटले प्रकृतविषयं दोषपरिहाराय एकमात्रं मन्त्रान्तिना दिवाहोमं कुर्यादित्यादिस्तथा मन्त्रहोमं कुर्यादित्यादिश्राधिकृतया दृश्यते ।

एव प्रकृतविषये ५४ तमे पटले होमविषयं बन्धुलाममिधार्चनं कापामिबीजमर्षपमधुमयुक्त-लवणहोमं महभ्रमुपचारेण स्नपनं दापान्यानिस्थानं मार्जनादिकप्रोक्षणं कृत्वा तत्र पञ्चगव्यं पूरणं कर्तव्यमित्यादि शिवसकल्पोपनिषद्ग्रन्थे स्वस्तिवाचनं ब्राह्मणभोजनकरणमित्यादिविषया कर्तव्यत्वं विधीयन्ते इति वैज्ञान्यं नितरां वर्तते इति स्पष्टम् । एवमद्भुतशान्तिविषयदोषपरिहारं ब्रह्मा वैजा-न्यमस्तीति स्पष्टं भवति ।

५६ तमे पटले प्राक्तं गामायज्ञैथिन्यविषयं वैज्ञान्यावगमाय मृक्षमागमश्लोका द्रष्टव्या । यथा

‘गोमायुं पिङ्गलो गृध्रं उलूकश्चैव वायस ।
 श्राल्यान्तं प्रविष्टश्चैवृषवेत्समान्तरेऽपि वा ॥
 बाल्यानां स्त्रीगणानां च नाशमेव समादिशेत् ।
 शीतकुम्भं ततः कृत्वा शान्तिहोमं समाचरेत् ॥
 ब्राह्मणान्भोजयित्वा तु तदन्ते स्नपनं कुरु ।’ इति ।

(सूक्ष्मे ६०. १४७ - १४९ पृ०)

एव वर्माक्रमधपञ्चजरोन्मन्याश्रित्यविषयं निष्पन्ना प्रदायिता आगमान्तरश्लोका साजान्यवैज्ञान्या-वगमाय द्रष्टव्या । एव चतुःपञ्चाशद्विषये साजान्यं वैज्ञान्यं च यथाकथञ्चन प्रादक्षि-

पञ्चपञ्चाशं पटले प्रतिमाविषयं जाणाद्वारप्रकारे लघुतः प्रतिपाद्यते तत्र १ ६ श्लोका प्राय-णार्थं शब्दतश्च सुप्रभेदागमश्लोकसदृशा विद्यन्ते । यथा —

प्रतिमाना ततः शृणु ।

भूरेखा पश्मरेखा च चक्षुरेखा च नामिका ॥
 सर्वाङ्गानां क्षयं दृष्ट्वा प्रतिमां च विमर्जयेत् ।
 मोहजानां तु सर्वेषामङ्गहीने तु मभवे ।
 तद्वदङ्गं पुनः कार्यं मुखहीनं न कारयेत् ॥
 नाभिमध्यमहीने तु मधानं न समाचरेत् ।

मृण्मये वर्णहीने चेत्पुनः कृत्वा ममारभेत् ॥
छिन्नं भिन्नं पुनर्ग्राह्यं जीर्णं चेत्तु नवीकृतम् ।
प्रतिमं शूलहीनं चेज्जीर्णोद्धारं तु कारयेत् ।

(मुद्रभेदे (आ० ६० २००५२) १९ नमे पत्रे)

प्रकृतपटले १-४ श्लोकाः प्रायेणैवमेव दृश्यन्ते । यथा —

भ्रूरेखा पक्ष्मरेखा च आस्यरेखा च नासिका ।
सर्वाङ्गानां क्षयं दृष्ट्वा प्रतिमा च विमर्जयेत् ॥
लोहजाना तु सर्वेषामङ्गहीने तु सभवे ।
तद्वदङ्गं पुनः कार्यं मुष्महीने न कारयेत् ॥
नाभिमध्येमहीने तु सधानं न समाचरेत् ।
मृण्मये वर्णहीने चेत्पुनः कृत्वा ममारभेत् ॥
छिन्नं भिन्नं पुनर्ग्राह्यं जीर्णं चेत्तु नवीकृतम् ।
प्रतिमे शूलहीने तु जीर्णोद्धारं तु कारयेत् ॥' इति ।

(रीरवे ५५१-४)

अत्र प्रथमश्राव पर आस्यरेखा इत्यत्र मृद्रभेदे चक्षुरेखा इति दृश्यते अन्यत्सर्वं प्रायेण समान-
मिति साजान्यमुभयोर्वर्तते इति स्पष्टम् ।

आम्मान्विषय पूर्वकारणागमं १३६ नमे पटले लाहजविम्बविषय शिखावाहपादानां हीनं मति
नद्वयं परिचय्य तद्यन् लाहजं यावता प्रमाणनं कृतं तथैव पुनः कृत्वा स्थापयित्वा सम्यक् पुनर्यादिति
स्पष्टतया जाणाद्वारप्रकारो दृश्यते । भ्रूरेखापक्ष्मरेखास्यरेखाणां नासिकायाश्च हीनं नद्वयं समद्वयं
प्रक्षिपेदित्युच्यते । यथा —

'जीर्णितस्यैव विम्बस्य उद्धारं चाधुना शृणु ।
शिरो बाहू तथा पादौ हीनौ चेत्परिवर्जयेत् ॥
जीर्णं लोहे तु तत्कार्यं तत्प्रमाणेन पूर्ववत् ।
कृत्वा तु स्थापयित्वा तु पूर्ववत्सम्यगर्चयेत् ॥
भ्रूरेखा पक्ष्मरेखा च आस्यरेखा च नासिका ।
एतासां च क्षयं दृष्ट्वा प्रतिमा परिवर्जयेत् ॥
तद्वेदं तु परिग्राह्यं समुद्रे तु विनिक्षिपेत् ।' इति ।

(पूर्वकारणे १३४ २९-३० पृ०)

अत्र भ्रूरेखादिहीनविम्बविषये प्रतिमा विमर्जयेदित्यन्तरिभयत्र दृश्यते इति रौग्वपूर्वकारणा-
गमयोः साजान्यं स्पष्टं भवति ।

गवः शूलजविम्बविषये प्रतिपाद्यमाना जीर्णोद्धारप्रकारो ललितगमं, रौग्वं च प्रायेण शब्दतोऽर्थतश्च
समानतया दृश्यते । यथा —

'शूलं च ध्रुववेरं यदङ्गहीनं भवेद्यदि ।
तद्वेदं च समादाय समुद्रे प्रक्षिपेत्ततः ॥
शिलामन्या गृहीत्वा तु शिलामस्थापनं यदि ।
स्थापयित्वा उपाङ्गं तु पूर्ववत्कारयेद्धृष्टम् ॥' इति ।

(ललितगमे (आ० ६० २००५२) १८ पत्रे)

'शूलजं ध्रुववेरं यदङ्गहीनं भवेद्यदि ।

नद्वे च ममादाय समुद्रे प्रक्षिपेत्तथा ॥
 शिलामन्या गृहीन्वाथ शिलाग्रहणमार्गत ।
 स्थापयित्वा विरोपेण पूर्ववत्कार्येदुध ॥' इति ।

(रौरवे ५५ ५, ६)

अत्र ललितागम विधानेन शैलजत्रिम्बविषये उपाङ्गानि पूर्ववत्कार्येर्दति विधाय्याभिधीयते । गेय्य
 उपाङ्गकरणं प्रति विधिप्याभिधानं न दृश्यते । अन्यत्सर्वमायमयवापि गदुशम् । ललितागम उपाङ्गान्यत्र
 प्रोक्तानि ।

'दन्ता नखाश्च रोमाणि केशरूपाणि मूर्धनि ।
 उपाङ्गानि च चोक्तानि' इति ।

(ललितागमे (आ० ३० २००५२) १८ पत्रे)

एव मृदाश्लेषशैलजत्रिम्बविषये गेय्य ३ १० श्लोक्य प्रतिपाद्यमाना जीणाद्वारप्रकारे मन्त्र-
 विम्बागमे मृदमागमे च शब्दतार्थेनश्च प्रायेण समानतया दृश्यते । यथा —

मृण्मय दारुज वापि लोहज वा शिलामयम् ।
 स्थापित पूजित बेर जीर्ण वा हीनमेव वा ॥
 छिन्न वाप्यग्निदग्धं वा दृष्ट्वा बेर न पूजयेत् ।
 पूजयेद्यदि मोहेन राजा राज्यं विनश्यति ॥
 तस्माद्वेगं समुदृत्य जले वापि स्थलेऽपि वा ।
 प्रक्षिप्य मूर्ध्नि राच्छाद्य प्रतिमां कारयेन्नवाम् ॥
 मृण्मय चेन्मृदा कुर्याद्दारु चेद्दारुणा कुरु ।
 लोहज यदि लोहेन शिलाया शैलज यदि ॥ इति ।

(मुखविम्बागमे (आ० ३० २००५२) ३ पत्रे)

'मृण्मय दारुज वापि लोहज वा शिलामयम् ।
 स्थापित पूजित बेर जीर्ण वा भिन्नमेव वा ॥
 छिन्न वाप्यग्निदग्धं वा दृष्ट्वा बेर न पूजयेत् ।
 पूजयेद्यदि मोहेन राजराष्ट्रं विनश्यति ॥
 तस्माद्वेगं समुदृत्य जले वापि स्थलेऽपि वा ।
 प्रक्षिप्य मूर्ध्नि राच्छाद्य प्रतिमां कारयेन्नवाम् ॥
 मृण्मय च मृदा कुर्याद्दारु चेद्दारुणा कुरु ।
 लोहज यदि लोहेन शिला चेच्छैलज स्वयम् ॥' इति ।

(सूक्ते ४८.११ — १४)

'मृण्मय दारुज वापि लोहज तु शिलामयम् ।
 स्थापित पूजित बेर जीर्ण वा हीनमेव वा ॥
 छिन्न वाप्यग्निदग्धं वा दृष्ट्वा बेर न पूजयेत् ।
 पूजयेद्यदि मोहेन राजराष्ट्रं विनश्यति ॥
 तस्माद्वेगं समुदृत्य जले वापि स्थलेऽपि वा ।
 प्रक्षिप्यात्र ममाच्छाद्य प्रतिमां स्थापयेन्नवाम् ॥
 मृण्मय चेन्मृदा कुर्याद्दारुच्छेद्दारुणा कुरु ।
 लोहज यदि लोहेन शिलया शैलज कुरु ॥' इति ।

(रौरवे ५५ ३ — १०)

अत्र यथाविधि प्रतिग्राह्य पूजितानि मृदाभ्यां हजिगलामयानि विम्बानि यदि कालवशाज्जीर्णानि भिन्नानि छिन्नानि तथाग्निदग्धानि वा भवय तानि पुनर्न पूजयेत् । यदि माहृतं पृथ्यन्ते तदा राज्ञो राज्यस्य च नाश स्यात् । तस्मान्नानि विम्बानि समुद्धृत्य जले वा स्थले वा प्रक्षिप्य पुनर्नवानि विम्बानि तत्तद्वर्षैर्निर्माय विधिवत् स्थापयित्वा पूजयेदित्युच्यते । अत्र प्रदर्शितश्लोकपदैवार्थविषयं भेदो दृश्यते । सर्वेऽपि श्लोका प्रायेण समानाकारा दृश्यन्ते । अत्र प्रकृतविषये गौरवमयविम्बमुद्घा-
गमेषु सर्वात्मना साजान्य वर्तते इति स्पष्टम् ।

अपि चास्मिन्पटले मृदाभ्यां हजिगलानिर्मितवर्गविषये जीर्णत्वादितोषमभवे कर्तव्यत्वेनोक्ता जीर्णो
द्वारप्रकार ४४ तमे पटले प्रायश्चित्तविधौ (१३० - १०५०) श्लोकेषु सूच्यते यथा —

‘लिङ्गं वा प्रतिमा वापि पिण्डिका वा विशेषतः ।

चलिते स्फुटिते भिन्ने दग्धे वा त्वनलेन तु ॥

प्राग्दक्ष्यै प्रागिव कुर्यात्प्रतिष्ठा सम्यगाचरेत् ।

स्नपनं शान्तिहोमं च कर्तव्यं हि करो विदुः ।’ इति ॥

(रौरवे ४४.८३० - १०५०)

अत्र स्नपनं शान्तिहोमं च कुर्यादित्युक्तिविशेषतया दृश्यते ।

अस्मिन्पटले जीर्णोद्धारविषये प्रायेण शिल्पिकर्तव्यकर्मविशेषं गव प्रतिपाद्यते । आचार्यकर्तव्य-
होमादिस्कारविशेषो नात्र प्राक्तः । पूर्वकारणे १३४ तमे पटले तथा मृगप्रभेदे क्रियापादे ५४ तमे
पटले च जीर्णोद्धारविषये आचार्यकर्तव्यहोमादिस्कारविशेषोऽपि कथ्यते । एवं पञ्चपञ्चाशदपटल-
विषयकमाजान्यवैजान्यविचारः प्रसूचितः ।

षट्पञ्चाशो पटले प्रायश्चित्तविधौ ३ - १८ श्लोकेषु महामर्यादादिपञ्चप्रकारेण अर्धमण्डपमहा-
मण्डपयोस्तथा व्यञ्जनमण्डपे च चण्डालप्रवेशं मज्जाने तद्दोषपरिहाराय कर्तव्यानि प्रायश्चित्तानि
पृथक् पृथग्निर्दिश्यन्ते । एवं १० - २४ श्लोकपदैर्गर्भमेहे व्यञ्जनमण्डपे च मृगमामरुधिरगणा सम्पर्शे
मज्जाने श्वानकुककुटवानरखरसूकरादिनिर्यग्जानीनामस्पृश्यानां स्पर्शे मति मृगपक्षिणा प्रसूतिमृत्यो-
मभवे च दोषपरिहाराय कर्तव्यानि प्रायश्चित्तानि च विशदतया प्रतिपाद्यन्ते । चण्डालप्रवेशविषये
प्रायश्चित्तप्रतिपादका रौरवागमश्लोकाश्चान्यागमस्वायम्भवागमश्लोकैः प्रायेण मदृशा वर्तन्ते । टिप्पण्या-
ने श्लोका प्रदर्शिताः । एवं गर्भमेहादौ मृगमामरुधिरप्रवेशे, तथा श्वानादिनिर्यग्जानीनां प्रवेशे मृग-
पक्षिणा प्रसूतिमृत्यो मभवे च साजान्यवैजान्यावगमाय तत्तद्विषये टिप्पण्या प्रदर्शिता स्वायम्भा-
गमश्लोका योगजागमश्लोकाश्च द्रष्टव्याः ।

१६ तमे पटले यथास्पृश्यस्पर्शविषये प्रायश्चित्तानि बहुविषयेषु पृथक् पृथक् प्रतिपाद्यन्ते । ४४ तमे
पटलेऽस्पृश्यस्पर्शविषयकप्रायश्चित्तान्येवरीत्या न प्रतिपादितानि । किं तु चण्डालैरान्वैश्व प्रामाद-
लिङ्गादिमस्पर्शे कर्तव्यप्रायश्चित्तान्येव कथ्यन्ते । यथा —

‘चण्डालैरान्वैवापि स्पृष्टं लिङ्गादि मथ वा ।

विमृज्याशेषमुत्पात्रं शकुदालेपनं कुरु ॥

कुशाद्भिष्वैव गव्यैश्च प्रोक्ष्य पुण्याहमाचरेत् ।

मूर्तिहोमं ततः कृत्वा ततः स्नपनमाचरेत् ॥ इति ॥

(रौरवे ४४.११३० - १३५०)

१६ तमे पटले प्रायश्चित्तविधौ पूर्वप्रदर्शितास्पृश्यस्पर्शविषयकप्रायश्चित्तविषयं एवं पृथक् पृथ-
विशदतया प्रोक्तं । ताव्यविषयकाणि प्रायश्चित्तानि निरूपितानि सन्ति सम्यक् प्रदर्शयन्ते ।

कथा हि - ४४ तमे पटले प्रायश्चित्तविधौ प्रथमतः प्रामादपतनं प्रामादमृधाकर्महीने प्रामादाङ्ग-

कृतादीनां विच्छेदः प्रामादोऽग्निदग्धं दिङ्मतीनां वृषभादीनां च भेदच्छेदवन्तस्य दिङ्मप्रतिमा
प्रायश्चित्तानां चत्वनस्फुटनभेदादिषु सजातस्य आवरणपाटादिराजं च जीणाद्वारकणपूर्वकं कर्तव्यानि
प्रायश्चित्तानि संक्षेपतः कथ्यन्ते । अत्र मध्यं प्रदर्शितप्रतिमाविषयकच्छेदस्फुटनभेदादिषु कर्तव्या
जीणाद्वारप्रकारं एव ११ तमे पटले जीणाद्वारविधौ विवक्ष्यतां प्रतिपादितं । एतद्विषयकमाज्ञान्य
वैजान्त्यविषयः ५५ तमपटलविषयकमाज्ञान्यवैजान्त्यविचारे सूचितः ।

६० तमे पटले प्रतिपादितप्रामादादिविषयकजीणाद्वारप्रकारं ११ तमे पटले जीणाद्वारविधौ
५६ तमे पटले प्रायश्चित्तविधौ वा नैव प्रदर्शित इति भेदोऽवगन्तव्यः ।

एवं ६६ तमे पटले प्रायश्चित्तविधौ जीणाद्वारपूर्वकं कर्तव्यप्रायश्चित्तप्रतिपादनानन्तरं लिङ्गादीं
प्रामादं च कण्डालान्तर्वप्रवेशं कर्तव्याऽप्यश्वत्थविषयकं प्रायश्चित्तविधौ संक्षेपणं प्रतिपाद्यते । अयमव
विषयो विस्तरणं ५६ तमे पटले प्रतिपादित इति पूर्वं सूचितः ।

एवं ६६ तमे पटले प्रायश्चित्तविधौ अस्पृश्यस्पर्शविषयकप्रायश्चित्तकथनानन्तरं पुत्राविषयं एक
मासार्चनहीनं नैवद्याङ्गहीनं गन्धद्रव्यहीनं मध्विदोषहीनं नित्यादिर्दोषहीनं अष्टमङ्गलास्त्रादिहीनं
न्यूनतमं च नित्यकर्महीनं नित्योन्मवर्हीनं च कर्तव्यानि प्रायश्चित्तानि कथ्यन्ते । एतदनन्तरं लिङ्ग-
प्रतिमाविषयकस्थलकमसुधाकमादवन्धनहीनं कर्तव्यं प्रायश्चित्तप्रकारोऽभिधीयते । पश्चादुन्मवविषय
सर्वस्वगन्मवहीनं खजदण्डनपीठच्छेदभेदादिमभवे वलिदानं परिवेषं तोराजत-नीथसमष्टं तीर्थकर्म-
हीनं च कर्तव्यानि प्रायश्चित्तानि संक्षेपतः कथ्यन्ते । अत्राप्यश्वत्थविषयकप्रायश्चित्तानन्तरं पुत्रा-
विषयं प्राक्तानि स्थलकर्मनानादिविषये तथाऽन्मवविषयं च कथितानि प्रायश्चित्तानि १६ तमे पटले
नैव दृश्यन्ते इति भेदोऽभिगन्तव्यः ।

अपि च ६८ तमे पटले पुत्रोक्तविषयादनन्तरं मद्भुतशान्तिविषयकप्रायश्चित्तविधौ प्रदर्श्यते । एत-
द्विषयकमाज्ञान्यवैजान्त्यप्रकारं १६ तमे पटले सर्वशान्तिविधौ माज्ञान्यवैजान्त्यविचारं प्रदर्शित इति
नतोऽभिगन्तव्यः ।

अद्भुतशान्तेरनन्तरं ६९ तमे पटलेऽभिहितानां मतिहोमं शान्तिहोमं दिशाहोमानां विषये माज्ञान्य-
वैजान्त्यविचारं प्रसङ्गात् विपश्चादं प्रतिपादित इति नतोऽभिधेयः । एवं पट्पञ्चाशदपटलविषयकमा
ज्ञान्यवैजान्त्यविषयं प्रत्यपादि ।

सप्तपञ्चाशे पटले नागप्रतिष्ठाविधिविस्तरणं प्रतिपाद्यते अस्मिन्पटले १३० श्लोकाः सन्ति ।
अष्टाविधे पटले नागराजप्रतिष्ठानां च मन्त्रेण प्रतिपादिताः । तत्र ३६ श्लोका एव सन्ति ३८ तमे पटले
स्मिन् प्राक्तं क्रियाकलापो नितरां संक्षेपणं दृश्यते । तथा हि मन्त्राद्वारं प्रातःकालेन रत्नस्थानं
नवान्मोक्तं जलाधिवासं यागमण्डपवर्णनं शयनाधिवासं कृष्णस्थापनं होमं कृष्णभाभिषेकं
इति दशमध्याक एव क्रियाकलापो निर्दिश्यते ।

सप्तपञ्चाशदपटले नागप्रतिष्ठाविषयं तु बह्वमध्याकं क्रियाकलापोऽभिधीयते यथा —

नागप्रतिष्ठाविषयस्थाननिरूपणं नागप्रतिष्ठाकादं प्रतिमावर्क्षणाविषयं नागप्रमाणनागरूपभेदवत्प-
त्यानां निरूपणं आचार्यकृत्स्नजा वरणं वदपारायणाय विप्रवरणं पुण्याववाचनं द्रव्यसहितं मन्त्र-
ग्रहेण वास्तुहोमं अङ्गुष्ठावधौ वेरगादि नवान्मोक्तं जलाधिवासं - ओगाधिवासं - धान्याधिवासं -
वस्त्राधिवासं इति चतुर्विधाधिवासानिरूपणं रक्षावन्धनं कृष्णवदितमण्डपवर्णनं शयनाधिवासं
कृष्णस्थापनप्रकारं स्वर्णनागप्रतिमाविधानप्रकारं सूयपुजादिगम्पुजाविधानप्रकारं मण्डपपुजाविधान-
प्रकारं प्रधानकृष्णवर्धन्या पुजाप्रकारं परिवारघटस्वन्तनाश्टनागपुजाप्रकारं विस्तरणं होम-
करणप्रकारं परस्मै प्रमाणं वरणीयविधिविस्तरणं प्रतिपादितं प्राणप्रतिष्ठा कृष्णभाभिषेकं अङ्गपुजा
आचार्यादिपुजा दण्डानवरणं रम्पतापुजा श्रद्धाचार्यपुजा प्रातःपथं कर्तव्यं भास्वितशक्चतुर्थो

‘अगृहभायारूपेण कालगर्त्रिगृहाहृता ।
 भायानत्त्वान्तिमस्थाने चिद्रूपस्य हि दर्शनम् ॥
 चिद्रूप शुद्धभायान्ते वस्तुनिश्चायक क्रमात् ।
 भायाद्वयोर्विलयनमेकाकारस्य भावनम् ॥
 निगोष्ठानानिरोधान निर्दर्शनमुदर्शनम् ।
 एतै मयुक्तकाला तु कालगर्त्रिर्विशिष्यते ॥
 क्षयकृत्येऽर्धगर्त्रि स्यान्नित्यसहस्रानि स्थिता ।
 देहेन्द्रियादिव्यापारो रात्रौ मलीयते यत ॥
 एतेन आम्ब्रविदुषा रात्रि कालोत्तमा भवेत्’ इति ।

(रौरवे ५८ ७ - ११ पृ०)

अत्र विषयः उत्तरकामिकसुप्रभेदसुःमागमस्य अर्धरात्रसमय उपदेशः कार्यं दृश्यते यथा —
 ‘एकान्ते निर्जने स्थाने प्रध्यरात्रावुपक्रमे ।
 मच्छिष्याणां सदाचार्यो बोधं कुर्याद्विशेषतः ॥’

(उत्तरकामिके टि० ३९८ (२) पृ० २०१)

‘रात्रौ निशीथसमये एकान्ते भवने शुभे ।’

(सुप्रभेदे टि० २४५ २६० पृ०)

‘अर्धरात्रोपदेशेन ज्ञानदीक्षा समाचरेत्’ इति ।

(सूक्ष्मे टि० ११२ ५५१ पृ०)

अत्र विषयः गैरवागमस्योत्तरकामिकसुप्रभेदसुःमागमे साजान्यं विद्यतः । गैरवा हेतुप्रदर्शनमप्य-
 स्तीति विशेषोऽवगन्तव्यः ।

गैरवा ज्ञानदीक्षानन्तरं शिष्याय गुरुः पन्थादिपदार्थविचारकं शिवज्ञानबोधकं शास्त्रमपदिशदित्य-
 च्यते । यथा —

‘शिवज्ञानबोधशास्त्रं दद्यात्पन्थादिविचिन्तनम्’ इति ॥

(रौरवे ५८ ३५ ३०)

अस्मिन्निवर्षये उत्तरकामिक दशकार्यमथवा अर्थदशकं शिष्याय गुरुमपदिशदित्यच्यते यथा
 तत्पञ्चाज्ज्ञानमद्भावमिदं शिष्याय बोधयेत् ।
 प्रथमं तत्त्वरूपं च द्वितीयं तत्त्वदर्शनम् ॥
 तृतीयं तत्त्वशुद्धिश्च चतुर्थं चान्मलक्षणम् ।
 पञ्चमं चान्मदर्शं च षष्ठं स्यादान्मशोधनम् ॥
 सप्तमं शिवरूपाख्यमष्टमं शिवदर्शनम् ।
 नवमं शिवयोगं च दशमं शिवभोगकम् ॥
 त्रिभिर्भेदैश्चतुष्केण पतिपाशपशुत्रयम् ।
 गुरोर्वचनमात्रेण जीवन्मुक्तिप्रकाशकम् ॥
 इत्यर्थदशकं ज्ञानमार्गेणाम्यं विधीयते । इति ।’

(उत्तरकामिके टि० ३९८ (२) २०१, २०२ पृ०)

सुःमागमेऽप्यस्मिन्निवर्षये दशकार्योपदेशः कार्यं इति सूच्यते । यथा —

‘दशकार्यक्रमं चैव बोधयेच्छिष्यवद्गुरुः’ इति ।

(सूक्ष्मे टि० ११२ ५५४ पृ०)

रौग्व शिवज्ञानबोधवशात्प्रोपदेश कर्तव्य इत्युच्यते । उत्तरकामिकमुष्टमागमयोद्देशकायापादश काय
इति विशिष्य स एवार्थ प्रतिपाद्यते इति विशेषाभिधानेन च
एतदनन्तर रौग्वे —

‘अनुप्राप्त्यस्तु य शिष्यो बाह्मन कायकर्मभि ।
अर्थप्राणाभिमानाञ्च मद्गुरुभ्यो निवेदयेत् ॥
एतस्मात्कारणादेव स्वातन्त्र्यरहितो भवेत् ।’

इत्यत्र शिष्येण गुरुव स्वान्तममर्पणप्रकारोऽभिधीयते विषयोऽयमचिन्त्यविश्रमादाभ्यं,पि सम्यक्
प्रतिपाद्यते । यथा —

‘शरीरमर्थं प्राणं च गुरुवे मनिवेदयेत् ।
चित्तं तु सकलं तस्मै गुरुवे तु समर्पयेत् ॥
स्वातन्त्र्यं चापि सर्वं च विमृज्य मनसा तदा ।
वाचा च कर्मणा चैव गुरुर्वै तु चरेद्बुधः ॥’ इति ।

(अचिन्त्यविश्रमादाभ्ये ३६.३४पू०, ३५, ३६पू०)

अत्र रौग्ववागमोक्तो विषय सम्यग्विशदतया वर्ण्यते इति साजान्यं स्पष्टम् ।

अयमेवार्थ उत्तरकामिकेऽपि सूच्यते । यथा —

‘शरीरमर्थं प्राणं च मद्गुरुभ्यो निवेदयेत् ।
दीर्घदण्डं तमस्कुर्यान्निरुज्जो गुरुमनिधौ ॥’ इति ॥

(उत्तरकामिके टि० २९८(२) २०१, २०२पू०)

अस्मिन्पटले विद्यमाना ४३ उ० ४८ श्लोकास्तथा ५१-५३ श्लोकाश्च रौग्वसूत्रमग्रहण्य
रौग्वविद्यापादेऽष्टमपटले दीक्षावर्गस्ये किञ्चिन्पाठभेदे मह दुश्यन्त यथा —

जले जले यथा क्षिप्तं क्षीरे क्षीरमिवापितम् ।
तथैव ह्येकतां याति दीक्षामन्त्रेण मन्त्रवित् ॥
यथा प्रदीप्ते ज्वलने तूलराशिः समर्पितः ।
दग्धो निर्याति सर्वत्र न भूयस्तूलता व्रजेत् ॥
एव वै मण्डले प्राप्य दीक्षामन्त्रसमुद्भवम् ।
न पुनर्जन्मतां याति दीक्षितो मनुजोत्तमः ॥
भिन्ने देहे शिवो भूत्वा शिवधर्मे समन्वितः ।
शिवधर्ममनुप्राप्य ह्यविभागाय कल्पते ॥
यथा समुद्रमामाद्य नदी मिष्टाम्बुवाहिनी ।
क्षारतोयत्वमायाति प्रभावाद्धि महोदधे ॥
एव वै भिन्नदेहस्तु शिवतत्त्वमुपागतः ।
सकृत्समुद्रमयोगाद्धिभागे नैव कल्पते ॥’ इति ।

(रौग्वे विद्यापादे ८७ उ० — १३)

एते दीक्षाप्रशस्तिबोधका श्लोका ५१ तमे ज्ञानदीक्षाविधौ विद्यमाने (४३ उ० — ४८) श्लोके
मह प्रायेण साजान्यं भजन्त । यथा —

जले जले यथा क्षिप्तं क्षीरे क्षीरमिवापितम् ।
तथैव ह्येकतां याति दीक्षामन्त्रेण मन्त्रवित् ॥
यथा प्रदीप्ते ज्वलने तूलराशिः समर्पितः ।

दक्षो निर्याति सर्वत्र न भूयस्मूलता व्रजेत् ॥
 एव दीक्षाध्वर प्राप्य दीक्षामन्त्रममद्भुवम् ।
 न पुनर्जन्मता याति दीक्षितो मनुजोत्तम ॥
 भिक्षे देहे शिवो भूत्वा शिवधर्मं समन्वित ।
 शिवानन्दमनुप्राप्य नाविर्भावाय कल्पते ॥
 जलं सामुद्रमामाद्य नदीं हृष्टास्त्वह्निनी ।
 क्षाग्नोयन्त्वमायाति प्रभावाद्धि महांदधे ॥
 एव वै देहभिन्नात्मा शिवमेवाधिगच्छति ।' इति ।

(रौरवे ५८ ६३ उ० - ४८)

एव —

'यथा सूर्योदय प्राप्य तम क्षिप्रं विनश्यति ।
 एव दीक्षा समामाद्य धर्माधर्मौ विमूच्यते ॥
 यथा सूर्य इमाल्लोकान्प्रकाशयति रश्मिभिः ।
 तथा मन्त्राध्वरे देव शक्तिभिस्तु प्रकाशते ॥'
 'यथादित्यस्तु भूमिष्ठ रश्मिभिर्हरते मलम् ।
 एव शक्तिममायोगाद्दीक्षिताद्वरते विभुः ॥' इति ।

(रौरवे विद्यापादे ८, ३, ४, ९ उ०, ७ पृ०)

एतेऽपि दीक्षाधर्मास्तप्रतिपादका श्रुता १८ तमे पत्रे ज्ञानदीक्षाविधौ विद्यमाने । १९ १०, श्लोके प्रायेण समानाकारतया दृश्यन्ते । यथा —

'यथा सूर्योदय प्राप्य तम क्षिप्रं विनश्यति ।
 एव दीक्षा समामाद्य धर्माधर्मौ विनश्यत ॥
 यथा सूर्य इमाल्लोकान्प्रकाशयति रश्मिभिः ।
 तथा मन्त्रान्तरो देव शक्तिभिस्तान्प्रकाशयेत् ॥
 यथादित्यस्तु भूमिष्ठ रश्मिभिर्हरते जलम् ।
 एव शक्तिभिरीशोऽपि दीक्षिताद्वरते मलम् ॥' इति ।

(रौरवे ५८ ५१ - ५३)

एव १८ तम पत्रे दृश्यमाना दीक्षाधर्मास्तप्रतिपादका । १० उ० - ८८ ११ १३ श्रुता गेयं विद्यापादपत्रमपटलं विद्यमाने । १० उ० - १३ श्रुते प्रायेण समानाकारतया वृत्तं इति साक्षात् स्पष्टं भवति एवमप्यक्षापटलं साक्षात् वैज्ञान्य च प्रादोश ।

एकोनपाठितमे पटले नित्यपूजाविधौ २४ श्रुता विद्यन्ते अत्र बह्वक्ष विषया दृश्यन्ते । दशम-
 पटलं शिवार्चनविधौ ६६ श्रुता एव वृत्तं एकोनपाठितमे प्राप्ता विषया बह्वक्ष ताव दृश्यन्ते ।
 उभयत्रापि नित्यपूजाविधौ प्रतिपाद्यते उभया पटलयोर्विषय साक्षात् वैज्ञान्य च यथाकथञ्च
 दमितीयते तत्र तावत् १९ तम पत्रे । १ - २० पृ०, श्रुतं शिवपूजाफलम् आन्मार्थपराध-
 पूजनयात्क्षणम् आन्मार्थपराधयजनधिकारिणिरूपेण दीप्तान् - दर्शयन्त - उभयान् नानाना-
 म्याना ननुविधपूजनानां फलप्रदशनं श्रुतमध्यमस्तिष्ठान्यानां अविधपूजनानां स्वरूपकथनमिदं
 विषया निरूपयन्त । एतद्विषय साक्षात् वैज्ञान्यावगमाय मन्त्रागमनन्त्रापागमनश्च यथाभवत् तत्र तत्र
 श्रुतापटलपण्यां प्रदीशता अत्र प्रदीशता शिवपूजाफलविधेः मध्यमस्तिष्ठान्यानां अविधपूजनानां
 विषया गेयं दशमपत्रे शिवार्चनविधौ तैव दृश्यन्ते इति भेदा विज्ञायावगन्तव्यं

पञ्चमः यथा (१० ११ १२ ३० २५१) श्रुत्वा भीममहिताया प्रायेण समानाकारतया दृश्यन्ते । यथा —

‘आदिशैव इति प्रोक्तं स शिवब्राह्मणो गुरु ।

तेषु वै भौतिकैरेव योग्या ये स्थापनादय ॥

भौतिकश्च सपत्नीको नैष्ठिकोऽथ विपन्निक ।

तेषु वै भौतिकः श्रेष्ठस्तदभावे तु नैष्ठिक ॥ इति ।

(वर्णाश्रमचन्द्रिकायाम् ८० पृष्ठे भीममहितायाम् इति निर्दिष्टयोद्धृती ।)

‘शेवन्ममयभेद स्यान्क्षीरवच्छिद्वमच्यते ।

शिव सर्वगत शान्त भजेन्नित्य शिवाश्रमी ॥’ इति ।

(ज्ञानावर्णाविठक्के ८१३ पृष्ठे भीममहितायाम् इति निर्दिष्टयोद्धृती ।)

एतच्छ्लोकत्रय गौरवे प्रायेण समानाकारतया दृश्यते । यथा —

आदिशैव इति प्रोक्तं स शिवब्राह्मणो गुरु ।

एषु वै भौतिकेष्वेव योग्य मस्थापनार्चनम् ॥

भौतिकश्च सपत्नीको नैष्ठिकोऽथ विपन्निक ।

शैवे च भौतिकः श्रेष्ठस्तदभावे तु नैष्ठिक ॥’

‘शेवन्ममयभेद स्यान्क्षीरवच्छिद्व उच्यते ।

शिव सर्वगत शान्त यजेन्नित्य शिवश्रमी ॥’ इति ।

एव भीममहिताया प्रकृतविषय गौरवागमन सह साजान्य वनन इति स्पष्ट भवति

एवमन्यदलस्थ (१३ ३० - २१) श्रुत्वा प्रायेण समानाकारतया पूर्वकारणे दृश्यन्ते ।

यथा —

‘स्वस्थनराक्षनिमिषचतुर्भाग क्षण स्मृतम् ।

तद्द्वय तु लव प्रोक्त निमिष तद्द्वय भवेत् ॥

निमिषैश्च त्रिभिः काष्ठा निधिकाष्ठा कला स्मृता ।

त्रिशत्कला मुहूर्तं च तदेव घटिकाद्वयम् ॥

मार्धेन नाडिका सप्त याम तत्सधिरुच्यते ।

मध्ययोऽष्टौ समाख्यातास्त्वहोरात्र प्रजापते ॥

यजन प्रतियाम तु उत्तम न्विति कीर्तितम् ।

उदये चैव मध्याह्ने प्रदोषे चार्धयामके ॥

यजन मध्यम मध्ये उदयेऽस्तमनेऽधमम् ।’ इति ॥

(पूर्वकारणे ३१ २ - ६ पृ०)

प्रायेण पूर्वनिर्दिष्टश्लोकसमानाकारतया गौरवश्रुत्वा दृश्यन्ते । यथा —

‘स्वस्थनराक्षनिमिषचतुर्भागस्मृतिः स्मृता ।

तद्द्वय तु लव प्रोक्तो निमिषस्तद्द्वय भवेत् ॥

निमिषा पञ्चदश काष्ठा निधिकाष्ठा कला स्मृता ।

त्रिशत्कला मुहूर्तं च तदेव घटिकाद्वयम् ॥

मार्धास्तु नाडिका सप्त याम स मधिरुच्यते ।

मध्ययोऽष्टौ समाख्यातमहोरात्र प्रजापते ॥

यजन प्रतियाम तु श्रेष्ठमित्यभिधीयते ।

उदये चैव मध्याह्ने मध्याकालेऽर्धयामके ॥

यजन मध्यम मध्ये उदयेऽन्नमये तथा ।" इति ।

(रौरवे ५९. १७ उ० - २१)

अत्र पूर्वकारणरौरवपूजाकाला प्रायेण समानाकारत्वमस्तीति स्पष्टं प्रतीयते । अत्र इत्यत्र पूर्व कारणे क्षण' इति दृश्यते । सर्वमन्त्रममानतया वर्तते ।

१० तमः पटलः (५० उ० - २४ पृ०) श्रावया पूजाविषय मधिक्रम इति विषय कथ्यते । अथैवमथो पूजाया स्नानार्चननिवदनबलिदाननित्याग्निकार्यनित्योत्सवानां विषय कालनिरूपणं विद्यते । यथा —

घटिके द्वे भवेन्स्नान घटिकैर्कार्चने भवेत् ।

घटिकार्धं निवेद्यार्थं बलिदानं तु तत्त्वमम् ॥

नित्याग्निकार्यं त्वर्धं च नित्यात्मव द्विनाडिकम् ।

एव मधिक्रमः प्रोक्तो ह्यर्चयेद्देशिकानमः ॥' इति ।

(रौरवे ५९. २२ उ० - २४ पृ०)

अयमत्र विषयो रौरव तत्त्वमपटलः चतुर्धा विधीः प्रकारान्तरणाच्यते । यथा —

घटिका त्वर्धेकार्धं घटिका त्वर्चने भवेत् ।

पाद धूपार्थमिच्छुक्तं हविर्गर्धं त्रिपादकम् ॥

पाद नित्याग्निकार्यार्थमूत्सवार्थं द्विनाडिकम् ।

तदन्ते नृत्तगोयार्थं घटिकाद्वयमुच्यते ॥' इति ।

(रौरवे ५९. २५)

अत्र स्नानार्चननिवदननित्याग्निकार्यनित्योत्सवननृत्याख्याविषयेषु कालो विधीयते । १० तमे पटले स्नानार्चननिवदनबलिदाननित्याग्निकार्यनित्योत्सवविषयेषु कालोऽभिधीयते इति विषय भेदो दृश्यते इति वेदान्त्ये स्पष्टं भवति कालनिरूपणविषयः अपि भेदो दृश्यते । अथ विषया विमर्शनीयः ।

रौरव ५० तमः पटलः (५० उ० - २४ पृ०) श्रावयो प्रतिपादित मधिक्रमविषय पूर्वकामिके पञ्चमपटले प्रतिपादितः कालविधिः प्रायेणानुसरति । यथा —

घटिकाद्वितयं स्नानं घटिकैर्कार्चने भवेत् ।

घटिकार्धं निवेद्यार्थं बलिदानं तु तत्त्वमम् ॥

नित्याग्निकार्यमर्धं च नित्यात्मवे द्विनाडिका ।

घटिकैका तु नृत्तार्थं काल एष प्रकीर्तितः ॥

एव कालविधिः प्रोक्तो महामध्याह्नयस्य तु ।' इति ॥

(पूर्वकामिके ५६ उ० - ८)

अत्र १० तमः पटलः (५० उ० - २४ पृ०) प्राक्तवत् स्नानार्चननिवदनबलिदाननित्याग्निकार्येषु कालविधिर्वच्यते इति साक्षात् स्पष्टम् । नित्यात्मविषय रौरवे त्रिनाडिक इत्युक्तम् तत्रविषय स्नानाश्च तं निरूप्यते । पूर्वकामिके तत्रगणितनित्याग्न्याविषये नाडिकात्रयं विधीयते इति व्याख्यातुं शक्यत्वादग्निमन्त्र विषय पूर्वकामिकरौरवागमया प्रायेणार्थतः साक्षात् मध्यमस्तोत्रं प्रतीयते ।

तत्र १० तमः पटलः रौरव (५० उ० - २४ पृ०) दशविधपूजाज्ञानं ज्ञात्वा तत्र शिवपूजाम् पञ्चमेतेत्युक्त्वा तानि दशविधपूजाज्ञानं प्रदर्शयन्ते । यथा —

दशप्रकारपूजां ज्ञात्वा पूजा समागमेत् ।

प्रथमं कायशुद्धिं स्यादान्मशुद्धिस्तं परम् ॥

पुष्पशुद्धिर्यथामन्त्र स्थानशुद्धिस्तथैव च ।
द्रव्यशुद्धिस्तथा मन्त्रलिङ्गशुद्धिरतः परम् ॥
पीठशुद्धिस्तथैव स्यादामन कल्पयेत्क्रमात् ।
एव दशप्रकारेण पूजयेत्परमेश्वरम् ॥' इति ।

(सौरवे ५९ २४ उ० - ७७ पू०)

अत्र काय - आत्म - पुष्प - स्थान - द्रव्य - मन्त्र - लिङ्ग - पीठशुद्धय इत्यादिविधान्यङ्गान्यवाभिधीयन्ते । कायान्मगदधाविषये प्रत्येक द्विविधत्वं शिवार्चनचन्द्रिकायामभिधीयते । यथा - अथ आत्मशुद्धि सा द्विविधा । पूजकजीवस्य शिवभावापादनान्मिका जीवशुद्धिरूपा पूजकदेहस्य शिवदेहत्वापादनान्मिका देहशुद्धिरूपा च । अथ देहशुद्धि सा द्विविधा मुक्षमदेहशुद्धि स्थूलदेहशुद्धिश्च इति । एतदनन्तरं कायान्मगदधो प्रत्येक द्विविधत्वाङ्गीकारं अनुविधशुद्धिरूपास्तनुगत्य सिद्ध भवति । अनन्तान्मगदधो मह पुष्प - स्थान - द्रव्य - मन्त्र - लिङ्ग - पीठशुद्ध्याख्यानामङ्गपरकाना मङ्गलान्तेन दशविधपूजाङ्गानि मभवन्ति । एव शिवपूजाविषय दशाङ्गप्रतिपादनमत्रैव प्राच्यते नान्यत्रेति विशेषोऽवगन्तव्यः ।

अजितागमे परमात्मशुद्धिविषये द्विविधत्वमुच्यते । यथा -

'आत्मशुद्धि ततः कुर्याद् द्विविधा सा प्रकीर्तिता ।

आत्मनश्च शरीरस्याप्यात्ममजात्र कथ्यते ॥

तयोस्तु शुद्धिरित्यात्मशुद्धिरेव प्रकीर्तिता ।' इति ।

अत्र देहान्मनो शुद्धिरित्यात्मशुद्धिरित्याभिधीयते । तदनन्तरं स्थानशुद्धिद्रव्यशुद्धिमन्त्रशुद्धिलिङ्गशुद्धिश्च क्रमेणात्र प्रतिपाद्यन्ते एव च शिवपूजायामजितागम पञ्चशुद्धय एवागमात्तरवत् प्रतिपादिता भवन्ति ।

एवमेव शिवपूजाया पञ्चशुद्धिक्रम एव पूर्वकामिकपूर्वकाराणादीन्मकुटमुप्रभदाख्येष्वारामय दृश्यते । यथा -

'आत्मशुद्धिक्रिया पूर्वा स्थानशुद्धिर्द्वितीयिका ।

तृतीया द्रव्यशुद्धिः स्याच्चतुर्थ मन्त्रशोधनम् ॥

पञ्चमी लिङ्गशुद्धिश्च कथ्यन्ते पञ्चशुद्धयः ।' इति ॥

(पूर्वकामिके ४३७, ३८ पू०)

'आत्मशुद्धिस्तु पूर्व स्यात्स्थानशुद्धिर्द्वितीयिकम् ।

तृतीय द्रव्यशुद्धिः स्याच्चतुर्थ लिङ्गशोधनम् ॥

पञ्चम मन्त्रशुद्धिः स्यादित्येता पञ्चशुद्धयः । इति ।

(पूर्वकारणे ३० ४५ उ०, ४६)

'आत्मशुद्धिर्भवेत्पूर्वं स्थानशुद्धिर्द्वितीयिकम् ।

तृतीय द्रव्यशुद्धिस्तु चतुर्थ लिङ्गशोधनम् ॥

पञ्चम मन्त्रशुद्धिस्तु उच्यन्ते पञ्चशुद्धयः ।' इति ।

(दीप्ते २३.२ उ०, ३)

'पञ्चशुद्धिक्रम वक्ष्ये शृणुष्वैव महेश्वर ।

प्रथम चान्मशुद्धिश्च द्वितीय स्थानशोधनम् ॥

तृतीय द्रव्यशुद्धिः स्याच्चतुर्थ लिङ्गशोधनम् ।

पञ्चम मन्त्रशुद्धिस्तु वक्ष्यते च पृथक् पृथक् ॥' इति ।

(मकुटे ३ ५६ उ० - ५८ पू०)

‘पञ्चशुद्धि ममार्थेन ।

देह स्थान तथा द्रव्य मन्त्र लिङ्ग च पञ्चकम् ।

कुर्याच्छिवाचर्तदादी तु तेषां क्रमं वदामि ते ॥’ इति ।

(मुद्रमेवे क्रियापादे ८ १९, १७)

अत्र शक्तिविषये प्रतिज्ञाया दशम निर्दिश्यते अन्तःपूजयेद्दयनेत्र आत्मशुद्धिं क्रीतना ।

(मुद्रमेवे क्रियापादे ८ ५९, ३०)

इति निगद्यत अन्तःपूजनागमप्रान्तवृत्तात्मनो शक्तिगन्मशक्तिगन्मभिधीयते इति भाति ।

एवमेव रौगव दशमपञ्च शिवार्चनविधौ पञ्चशुद्धिं पञ्च निदेश्यते यथा —

‘आदावेवात्मशुद्धिं तु द्वितीयं स्थानशुद्धिकम् ।

तृतीयं द्रव्यशुद्धिं तु चतुर्थं लिङ्गशुद्धिकम् ॥

पञ्चमं मन्त्रशुद्धिं तु क्रमान्कुरीति देशिकः ।’ इति ।

(रौगवे १० २, ३ पृ०)

एव च प्रायेण सर्ववागमय शिवपूजाया पञ्चशुद्धिक्रम एव दृश्यते १० नमस्मिन् पदम् पर-
न्त्यपूजाया दशविधपूजाङ्गानि प्रतिपाद्यन्ते इति भेदो विज्ञेय गणनीया भवति ।

तत्र १० नमः पदम् नित्यपूजाविधौ प्रतिज्ञानसारेण प्रत्येक द्विधाभूता कायशक्तिगन्मशक्ति-
० ३ ३० - १० । श्रोक्य प्रतिपाद्यते । तत्र प्रथमं शोचाचमनरतातादिदेवकृपितार्थान्ता क्रिया
कन्यव्यन्तं मुच्यन्ते तन्ना अन्तर्गतापराग मन्त्रिस्थितिसहायभूतं प्रत्येक द्विविधं कन्यामविधि-
रङ्गन्यामविधिश्च प्रतिपाद्यन्ते । तन्नात्नयामविधिविशिष्टाभिधीयते । एवं कायान्मशुद्धौ प्रतिपादन-
द्वारा दशविधपूजाङ्गं प्रतिज्ञानपञ्चचतुष्टयं प्रतिपादितं भवति । अन्तर्द्विपय साजान्यावगमय दिप्य-
ष्यां प्रदर्शिता मूढमागमश्लोका द्रष्टव्या ।

रौगव दशमपञ्च शिवार्चनविधौ आत्मशुद्धिविषयोऽतीव महत्त्वेन कथ्यते ।

जलस्नानं पुरा कृत्वा मन्त्रस्नानमनं परम् ।

भस्मस्नानं तृतीयं च रेचकादि चतुर्थकम् ॥

पञ्चमं तु कलान्याममन्तर्याणं तु षष्ठकम् ।

यद्यत् पूजयेन्मन्त्री नृजदान्मनि भावयेत् ।

हृदोऽशमर्चयेन्नित्यं मनसा हविषान्तकम् ॥

आत्मशुद्धिर्भवेदत्राप्यन्तर्याणस्तु षट्क्रियः ।’ इति ॥

(रौगवे १० ३ ३० - ६ पृ०)

अत्र स्नानार्चनर्यागान्ता क्रिया कन्यव्यन्तं मुच्यन्ते तं तु स्पष्टं प्रतिपाद्यन्ते । १० नमः पदम्
आत्मशुद्धिविषये क्रिया स्पष्टमभिधीयन्ते इति भेदोऽवगन्तव्यः ।

तत्र १० नमः पदम् नित्यपूजाविधौ १० - १० । श्रोक्य प्रतिज्ञानसारेण दशविधपूजाङ्गं
पञ्चमपूजाङ्गवन्तं पञ्चशुद्धिरभिधीयते । अत्र मन्त्रिकराजगतामगपुष्पाणां निर्देशस्तथा फलं च प्रथमं
निरूप्यते । तत्र पूजाङ्गणा पत्राणां निर्देशा निर्मात्यरहितपुष्पानिरूपणं वज्रपुष्पकथनं प्रातरादि-
कालस्य पूजासमयान्तव्यपुष्पाणां निर्देशस्तथा सर्वसाधारणं पुष्पाणां पत्राणां निरूपणमन्तमेवमप्यमा-
मपुष्पाणां निर्देशा वज्रपत्रपुष्पानिरूपणमन्त्येने विषया निरूपिता । पुष्पशक्तिर्व्यामन्त्र्यम् ० १ ३० ।
इत्यत्र प्रतिज्ञास्यत्र यथामन्त्र पुष्पशक्तिश्च्यते इत्यन्तम् । मन्त्रपुष्पादिस्यत्र पुष्पशक्तिविषयः न
दृश्यते । निर्मात्यरहितपुष्पानिरूपणावसरं तद्विषयं परं शक्तिविषयकमन्त्रा निरूपितं । यथा —

पूजान्ते तु समादाय क्षालयेद्द्वयेन तु ।
प्राक्षयेत्पुण्येणैव पूजयेत् पुन पुन ।' इति ॥

(रौरवे ५९ ७३ उ०; ७४ पू०)

अत्र हृदयमन्त्रेण क्षालनं तन्मुखमन्त्रेण प्राक्षणं च कर्तव्यमित्युच्यते । अत्र पुष्पशङ्खविषय निर्दिष्टा विषया आगमान्तरेष्वर्चनाङ्गविधौ कथ्यन्ते । साजान्यवैजान्यावगमाय टिप्पण्यामागमान्तरश्रुता यथा मभव तत्र तत्र प्रदर्शिता ।

पूर्वोक्तपुष्पविषय रौरवे तवमपत्तलस्र्वर्नाङ्गविधौ प्रातरादिकालेषु पूजायामपयोक्तव्यानि पुष्पाणि पत्राणि च पर सामान्यता निर्दिश्यन्त नान्यानि सान्त्विकादीनि पुष्पाणि कथ्यन्ते । यथा —

'श्वेतपुष्प तु पूर्वाह्णे मध्याह्ने रक्तपुष्पकम् ।
पूर्वरात्रौ तु पीत म्यादर्धरात्रौ तु मालती ॥
प्रशस्तं सर्वदा पत्रमुग्रगन्धादिवर्जितम् ।' इति ॥

(रौरवे ९६, ७ पू०)

अत्र पूर्वाह्णे मध्याह्ने पूर्वरात्रौ च क्रमेण श्वेतरक्तपीतपुष्पाणि पूजायामपयान्तव्यानीति सामान्यतः पुष्पाणि निर्दिष्टानि । अर्धरात्रौ पर मालतीपुष्पमपयोक्तव्यमिति पुष्पनाम प्राक्तम् श्वेतादिपुष्पविषय नामनो निर्देशो न विद्यते । एव पत्रविषयमुग्रगन्धादिवर्जितं पत्र सर्वकालेषु प्रशस्तमिति सामान्यतः एव निर्देशो वर्तते ।

१७ तमे पटले तु प्रातःकाले मध्याह्ने प्रदोषकाले अर्धयामे च पूजायामपयान्तव्यानां पुष्पाणां नामनो निर्देशो दृश्यते । पत्रविषये परमुक्तानि पत्राणि सर्वाणि सर्वमध्यासु योग्यानीति सामान्येनोक्तम् । यथा —

'श्वेताम्बुजं च शुक्लार्कमागम्य चैव मालतीम् ।
नन्दावर्तं श्रियावर्तं पुष्पाङ्गं चैव पट्टिकाम् ॥
द्विकर्णी चैव लक्ष्मी च वकुल पाटली तथा ।
वैजकं च पलाशं च अशोकं शङ्खिनी तथा ॥
कदलीकुसुमं चैव प्रातःकाले तु दापयेत् ।

(रौरवे ५९ ७८ उ० — ८०)

'करवीरं रक्तपद्मं पाटलीं बृहतीं तथा ।
द्रोणपुष्पद्वयं चैव उत्पलं पद्मपुष्पकम् ॥
धुत्तूरं चैव कोरुण्डं मध्याह्ने तु प्रदापयेत् ॥' इति ॥

(रौरवे ५९ ८१, ८२ पू०)

'भद्री चैव महाभद्री मल्लिका मालती तथा ।
शङ्खिनीपुष्पकुरवं शमीपुष्पं च मौमली ॥
अतसी बहुकर्णी च दापयेत् प्रदोषके ।' इति ॥

(रौरवे ५९ ८२ उ० — ८३)

• 'जानिनीलोत्पलं चैव दान्तं बिल्वस्य पत्रकम् ।
केतकी पृथिवीपद्ममर्घयामे प्रदापयेत् ॥' इति ॥

(रौरवे ५९ ८४)

'उक्तानि सर्वपत्राणि सर्वमध्यासु दापयेत् ।' इति ॥

(रौरवे ५९ ८५ पू०)

अथ त्तानि सर्वपक्षाणि उच्यन्ते । १० ६५ ३० - ३१ १० । श्रुतप्रान्तनीत्यथाधिगन्तव्य
एव प्रान्तगोदरादयः पूजायामपयान्तव्यपूष्पाणां पत्राणां च विषयः सौरव ७ २ ३ १० माधुश्री
रसान्ताविषयस्य सौरव १० ३१ ३० - ११ १० श्रुतप्रान्तविषयस्य च परम्पर वैज्ञान्य पूष्पाविषय
वर्तते इति म्यान्सु पत्राविषय परमभयत्राणि साज्ञान्य विद्यत इति विशयाधिगन्तव्य
अस्मिन् १० तमे पटले नित्यपूजाविधावेव पूष्पाद्वि पृथक्तया परिगणनं कृत्वा प्रतिपादनं क्रियत
एवरीत्या पुष्पशुद्धिप्रतिपादनमागमान्तरेषु न दृश्यते ।

आगमान्तरेषु समन्वयकं पुष्पशुद्धिद्रव्यशुद्धावन्तर्गतत्वेन प्रतिपाद्यते । तत्राजितपूर्वकारमिकपूर्वकारण-
दीप्तागमेषु प्रोक्तं पुष्पशुद्धिप्रकारः क्रमेण निरूप्यते ।

‘गन्धपुष्पादिकं यत्तद् द्रव्यं मप्रोक्ष्य चास्त्रतः ।

अभ्युक्ष्य कवचेनाथ मन्त्रमहितयालभेत् ॥

द्रव्यशुद्धिविधातव्या’ इति ।

(अजिते २०.११५, ११६ पू०)

अत्र पूष्पाविषयेऽत्रमन्त्रेण प्रोक्षणं कवचमन्त्रेणाभ्यक्षणेन मन्त्रिनामन्त्रणालभनं च विधयामित्युच्यते ।

‘गन्धं पुष्पं च धूपं च दीपमर्घ्यं निवेद्यकम् ।

दधिधीरघृतादीश्च प्रोक्षयेद्दृढयेन तु ॥

‘गन्धं वस्त्रं भूषणं च नैवेद्यं कुसुमं तथा ।

मद्यवाममहाधोरनरेश्वरभिमन्त्रयेत् ॥’ इति ॥

(पूर्वकारिके ४२१३, २१७ उ०; २१८ पू०)

अत्र हृदयमन्त्रेण प्रोक्षणं मन्त्रिनामन्त्रेणाभिमन्त्रणेन च पूष्पाविषयं शुद्धयर्थं कर्तव्यमित्यभिधीयते ।

‘क्षीरं दधिघृतादीश्च गन्धं पुष्पं च धूपकम् ।

वर्धनीतोषमादाय प्रोक्षयेत्पुष्पेण तु ॥

द्रव्यशुद्धिर्भवेदेवम् ।’

इति ।

(पूर्वकारणे ३०.१५१ उ०, १५२, दीप्ते २३ ३०, ३१ पू०)

अत्र पूष्पाविषयं वर्धनीतोषेन तत्पुष्पमन्त्रेण प्रोक्षणं कर्तव्यमिति शक्तिप्रकारं पूर्वकारणदीप्ता-
गमयो कथितः । एवं आगमान्तरेषु पुष्पशुद्धिद्रव्यशुद्धावन्तर्गतत्वेन प्रतिपाद्यते । न तु पुष्पशुद्धि पृथ-
क्तया परिगण्यते १० तमे पटले नित्यपूजाविधावेव पूष्पाद्वि पृथक्तया परिगण्यते इति भेदोक्त
विशिष्याधिगन्तव्यः ।

ततः १० तमे पटले नित्यपूजाविधौ पुष्पशुद्धयन्तरं १७ १० श्रुतेः द्वाग्पूजाविषये सामा-
न्यविधिर्न्युच्यते । यथा --

‘द्वाग्पूजाविधिं शृणु ।

द्वागोर्ध्वं दक्षिणे विघ्नं तस्य वामे तु वाक्पतिम् ॥

द्वागस्य मध्यपार्श्वं तु जाह्नवी मप्रपूजयेत् ।

यमुना तस्य वामे तु द्वागश्रे वृषभं न्यसेत् ।

कवाटे दक्षिणे वामे विमलं च मुवाहुकम् ।

तथोर्मध्ये यजेत्लक्ष्मीं तस्याधः पृथिवीं न्यसेत् ॥

ज्ञानशक्तिं यजेत्सव्ये क्रियाशक्तिं तु वामके ।

एवं सामान्यमाख्यानम्’

इति ।

(तैरवे ५९ ८७ - ९०)

अथ द्वारार्धे दक्षिणभागे विघ्नेश वामभाग मरुस्वती तथा विघ्नेशमरुस्वत्यार्मध्यं लक्ष्मी च पूजयेत्
द्वारम्याध पृथिवी गच्छे जानशक्ति वाम क्रियाशक्ति च पूजयेत् । द्वारमध्यपार्श्वं गङ्गा द्वारवामपार्श्वं
यमना तथा द्वारगच्छ वषभ च पूजयेत् । क्वाटे दक्षिण वामे च क्रमेण विमल मुवाहु च पूजयेदित्युच्यते ।

गौरवे दशमपटले शिवार्चनविधौ (१३ - १७ पृ०) श्रोकप द्वारपूजाविधि प्रकारान्तरणं दृश्यते ,
यथा —

‘द्वारान्तिके युगाधे च हस्तमात्रे तु मण्डले ।
ब्रह्माणमर्चयित्वा तु दीपालं ब्रह्ममन्त्रत ॥
तदुद्गम्य प्रवेशे तु द्वारस्थाश्च ममर्चयेत् ।
दक्षिणेऽदक्षिणे नन्दिकाली च क्रमशो यजेत् ॥
भुवङ्ग च पतङ्ग चाप्यूर्ध्वाधस्तात्पूजयेत् ।
विमल च मुवाहु च पूजयेत् कवादयो ॥
स्कन्द वै पट्टिकामध्ये विघ्नेश दक्षिणे यजेत् ।
श्रीदेवी मध्यतो यष्टा वागीशीमुतरे यजेत् ॥
दीपालमर्चयेदेतान्स्वस्वमन्त्रमुदाहरन् ।’ इति ।

(गौरवे १० १३ - १७ पृ०) ;

अत्र द्वारममीपे हस्तमात्रपरिमिते चतुरश्रमण्डले ब्रह्माणस्तन्मन्त्रेण दीपालमर्चनं कृत्वा तन्मण्डलं
मदामयेदिति ब्रह्मपूजा प्रथम प्रतिपाद्यते । ततो द्वारस्थान्देवान्पूजयेदित्युक्त्वा तथा पूजाकरणप्रकारांभि
धीयते । तत्र द्वारम्य दक्षिणवामभागयो क्रमेण नन्दिकाली तथा द्वारोर्ध्वाध क्रमेण भवङ्गपतङ्गौ च
पूजयेत् । द्वारोर्ध्वपट्टिकाया मध्ये स्कन्द पट्टिकाया दक्षिणोत्तरभागयोर्विघ्नेशमरुस्वत्या तथा विघ्ने
शमरुस्वत्यार्मध्यं लक्ष्मी च पूजयेत् । क्वाटे क्रमेण दक्षिणवामभागयोर्विमल मुवाहु च पूजयेदित्युच्यते ।

गौरवे दशमपटले शिवार्चनविधौ द्वारपूजाविषये प्रतिपादिता द्वारान्तिके कर्तव्या ब्रह्मपूजा तथा
द्वारोर्ध्वाध क्रमेण कर्तव्या भवङ्गपतङ्गयो पूजा द्वारोर्ध्वपट्टिकामध्य कर्तव्या स्कन्दपूजा च १०
तमे पटले नित्यपूजाविधौ न दृश्यन्ते । एव ५९ तम पटले नित्यपूजाविधौ द्वारपूजाविषये प्रति
पादिता द्वाराग्रे कर्तव्या वषभपूजा तथा द्वारम्याध कर्तव्या पृथिवीपूजा तथा तत्र मध्ये वामे च
क्रमेण कर्तव्या जानशक्तिक्रियाशक्त्यो पूजा च दशमपटले न दृश्यन्ते इति भेदोऽवगन्तव्यः अपि च
१९ तमे पटले प्रकृतविषये द्वारदक्षिणवामभागयो क्रमेण गङ्गायमनयो पूजा कर्तव्येऽन्युच्यते । दश-
मपटले तु तत्र नन्दिकालयो पूजा करणीयेत्युच्यते इत्यगरे भेदो जानव्यः । क्वाटे दक्षिणवाम
भागयो कर्तव्या विमलमुवाहुपूजा तथा द्वारार्धे कर्तव्या विघ्नेशमरुस्वत्या पूजा नयार्मध्य कर्तव्या
लक्ष्मीपूजा चाभयत्रापि समानतया वर्तते इति माजान्यमधिगन्तव्यम् । एव सामान्यद्वारपूजाविषय
माजान्य वैजान्य च न्यरूपि ।

ततः १० तमे पटले नित्यपूजाविधौ (०१ - ०४) श्रोकप द्वारपूजाविषय विशेषप्रकारांभिधीयते ।
तत्र चतुर्दशेण पूजनीयानामष्टद्वारपालानां नन्दादीनां स्वरूपमायधानि च प्रदर्श्य तथा पूजाविधिर्न
शन प्रतिपाद्यते । तत्र प्राग्द्वारे नन्दिकाली दक्षिणद्वारे अनन्तपशपती पश्चिमद्वारे दण्डिमण्डनी
उत्तरद्वारे विजयभृङ्गीति च पूजनीयावित्युच्यते । गौरवे दशमपटले शिवार्चनविधौ नाय विषयो
दृश्यते । किं तु गौरवे ३० तम पटले द्वारपालप्रतिष्ठाविधौ चतुर्दशेण पूजनीयानामष्टद्वारपालानां
नामवर्णयुधस्थानलक्षणानि सम्यक् प्रतिपाद्यन्ते । यथा —

‘नन्दिकाली तु पूर्वे तु दक्षिणेऽदक्षिणे स्थितौ ॥

दण्डिमण्डौ अवाच्या तु विजयो भृङ्गरेव च ।

वारुणे रक्षकावेनौ गोपत्यन्तकाविमौ ॥
 उत्तरद्वारद्वारार्थं दक्षिणेऽदक्षिणे न्यसेत् ॥
 ज्यामाभकृद्भुसाभौ च नन्दिकालौ ब्रह्मान्स्थितौ ॥
 इन्द्रगोपनिभौ चैव मयूरस्येव कन्धरम् ॥
 अवाच्यां द्वारिकौ भासां पद्मरागाभनीलकौ ॥
 वारुणे द्वारपालौ तु मितकालाभावुत्तरे ॥
 दण्ड गदा च खड्गश्च त्रिशूल भिन्दिपालक ॥
 वेत्र गदा च वज्र च नन्दादीना तु चिह्नकम् ॥
 त्रिनेत्राश्चतुर्भुजा सर्वे त्वनिरौद्रा सदष्टका ॥
 जटामकुटयुक्ताश्च करण्ड वा किरीटकम् ॥
 द्वारपार्श्वकहस्ता द्वौ पूर्वे चिह्न परेऽञ्जलि ॥
 अग्रहस्तद्वयो पूर्वे सूच्यन्ते हरपल्लवम् ॥
 हस्तानां वेशनीत्र चाप्युद्धृतालम्बन तथा ॥
 शृङ्गार युक्ति कुर्यान्मर्वाभरणवामधृत् ॥
 सुस्थितौ द्वारपार्श्वेऽङ्घ्रिरन्याङ्घ्रितलमुद्धृतम् ॥
 चिह्नदण्डे निधातव्यमुद्धृताङ्घ्रितलं करो ॥
 अन्यद्भूजत्रयं त्विष्टभङ्गस्थानकमेव वा ॥
 सुस्थितौ द्वारपार्श्वेऽङ्घ्रिरन्यत्कुञ्चितमाचरेत् ॥ इति ॥

(रौरवे ३०.६ उ० - १६ पृ०)

अत्र पूर्वद्वारे नन्दिकालौ दक्षिणद्वारे दण्डिमुण्डितौ पश्चिमद्वारे विजयभृङ्गी उत्तरद्वारे गोपत्य-
 न्तकौ इति चतुर्द्वारपालाणां नामानि निर्दिश्यन्ते ।

१० तमं पटलं तु पूर्वद्वारे नन्दिकालौ दक्षिणद्वारे अनन्तपशपती पश्चिमद्वारे दण्डिमुण्डितौ
 उत्तरद्वारे विजयभृङ्गी इति चतुर्द्वारपालानां नामानि प्रोक्तानि । उभयत्रापि पूर्वद्वारपालनाम पर
 ममाननया वर्तते । अन्यत्सर्वं भिन्नतया दृश्यते इति वैज्ञान्यमवगन्तव्यम् । चतुर्द्वारपालानां वर्णायथा
 दिविषये आगमन्तरप्रोक्तमाज्ञान्य वैज्ञान्य च रौरवागमद्वितीयभागे उपोद्धाने ३० तमपटलार्थसंग्रहे
 (२६ २७ पृष्ठा) सम्यक् प्रतिपादितमस्ति । एव रौरवोत्तरागमापवादघाते ३१ ३२ पृष्ठयोर्द्वार
 पालप्रतिष्ठाविधानमाज्ञान्यवैज्ञान्यविचारः प्रत्यय विषयाभिहितः । एतद्भयमप्यत्र द्रष्टव्यम् ।

द्वारपूजायां अनन्तरं रौरवे १० तम पटले नित्यपूजाविधौ (२९ उ० - १०२ पृ० श्लोकेषु)
 मद्योजातमन्त्रमन्त्रप्रमण्डपं प्रविश्य वास्तोष्पतेति मन्त्रेण वास्तुदेवताविषये मन्त्रपूजाचनं कृत्वा
 महाघण्टा नाड्येदित्युक्त्वा महाघण्टानाडनकादा विधीयते । घण्टाध्वनिं श्रुत्वा राक्षसानां विनाश
 म्भवादिति चोच्यते । यथा —

मद्योजातममुच्चार्य प्रविश्येतामण्डपम् ।
 वास्तोष्पतेति मन्त्रेण ऐशान्या वास्तुदेवते ॥
 मन्त्रपुष्पं बलिं दत्त्वा महाघण्टा प्रताडयेत् ॥
 म्नातागम्भे नदले तु अर्चनान्ते निवेद्यके ॥
 होमाले चान्मवाले च नृत्तान्ते घोषयेत्कामात् ॥ इति ॥

(रौरवे ५९ ९९ उ० - १०२ पृ०)

रौरवे दशमपटले शिवानन्तविधौ द्वारपूजायां अनन्तरं दृश्यमाना विषय प्रकरान्तरणं वर्तते ।
 यथा —

अस्त्रेण नाडयेद्घण्टा पटमस्त्रेण मन्त्रजेत् ।
गर्भेणैव प्रविश्याथ धूप दीप च दापयेत् ॥
पुष्पाञ्जलिकरं स्थित्वा क्षुरिकेणैव पूजयेत् ॥ इति ॥

(रौरवे १० १७ उ०, १८)

अस्त्रमन्त्रेण घण्टावाहनं कुर्यात् । ततोऽस्त्रमन्त्रेणैव तिरस्कारिणात् गर्भायन्त्रा गभगत्र प्रविश्य धूपदापो प्रदाय पुष्पाञ्जलिकरं स्थित्वा क्षुरिकामन्त्रेण पूजयेदित्युच्यते । अत्र घण्टावाहनमभयवर्णापि ममान्तया वर्तते । अन्यत्सर्वं भिन्नतया विद्यत इति वैज्ञान्य स्पष्टम् ।

ततो रौरवे १० तम पटलं नित्यपूजाविधौ १०० उ० १०३ श्राव्या प्रतिज्ञानमारेण दशविध पूजाङ्गेषु षष्ठपूजाङ्गत्वेन स्थानशुद्धिरभिधीयते । यथा —

‘स्थानशुद्धिं ततः कृत्वा गोमयेनोपलेपयेत् ।
तन्मध्ये वसुधा यष्ट्या दिग्बन्धं चास्त्रमन्त्रतः ॥
स्थानशुद्धिरिति ख्याता’ इति ।

(रौरवे ५९ १०० उ०; १०३)

गोमयोपलेपनं पूजास्थानस्य शुद्धिं कृत्वा तन्मध्ये भूमिं सपुण्यास्त्रमन्त्रेण दिग्बन्धनं कुर्यादित्युच्यते । भूमिपूजाञ्च सूच्यते, न तु स्पष्टं प्रतिपाद्यते ।

रौरवे दशमपटले शिवार्चनविधौ (६ उ० ७ पृ०) श्राव्यं स्थानशुद्धिरुच्यते । यथा —

मार्जनालेपने चैव शिवाद्भिः प्रोक्षणं ततः ।
स्थानशुद्धिरिति ख्याता’ इति ।

(रौरवे १० ६ उ०, ७ पृ०)

अत्र पूजास्थानं मार्जनं गोमयालेपनं च कृत्वा शिवाभिसमा प्रोक्षणं कुर्यादित्युच्यते । भूमिपूजा दिग्बन्धकरणं च न प्रतिपाद्यते इति वैज्ञान्य स्पष्टम् । उभयत्रापि गोमयालेपनमर्कामिति भावात् न्यमप्यस्तीत्यवगन्तव्यम् ।

शिवाभिसमाधनप्रकारं उत्तरकामिके प्रायश्चित्तविधौ प्रतिपादितं, यथा —

‘कुम्भे वा कलशे वाथ स्थण्डिलोपरि संस्थिते ।
सूत्रवस्त्रमुवर्णाम्बुर्कचन्दनमयुते ॥
शिवेनाङ्गैः समभ्यर्च्य ब्रह्माभिस्तन्मिथोदकम् ।
शिवाभिसमाधनं इति निर्दिष्टम्’ इति ।

(उत्तरकामिके ३० ४४, ४५)

अत्र सूत्रवस्त्रकर्चादलवृत्तमम्बुपुङ्गव कुम्भ कलश वा स्थण्डिल मस्थाय तत्रस्थमदकं शिवमन्त्रेण तथा ह्रस्वद्वयमन्त्रैश्चाभिमन्त्रयेत् । तदम्भं शिवाम्भं इत्युच्यते । प्रकृतस्य शिवाम्भसाधनप्रकारोऽवगन्तव्यः । स्थानशुद्धिविषये आगमान्तरप्राक्तं साजान्यं वैज्ञान्यं च रौरवे द्वितीयभागे उपाधधानं २० तमे पृष्ठे प्रदर्शितमस्ति । सोऽयं विषयोऽत्र ज्ञानव्यः ।

ततो रौरवे ५९ तम पटलं नित्यपूजाविधौ प्रतिज्ञानमारेण दशविधपूजाङ्गेषु सप्तमाङ्गत्वेन द्व्यशुद्धिरभिधीयते । यथा —

‘पाद्याचमनपात्रकम् ॥

अर्घ्यपात्रं शराव च शङ्ख भाण्डं च क्षालयेत् ।
निरीक्ष्य हृदयेनैव कवचेनावकुण्ठयेत् ॥
वस्त्रपूतेन तोयेन वर्षणीं च प्रपूरयेत् ।

पञ्चवक्त्रापङ्क्तिश्च शिवमन्त्रेण तज्जलम् ॥

धेनुमुद्रा दर्शयित्वा सर्वपात्राणि प्रोक्षयेत् ।

यववेणुमन्त्रा दूर्वा कुशाश्चैव शिवाम्भसा ॥' इति ॥

(रौरवे ५९, १०३ उ० - १०६)

अत्र पाद्याचमनार्घ्यपात्राणां तथा शरावसाङ्गभाण्डानां च शक्तिप्रकारं प्रथमं कथ्यते । तत्र पूर्वोक्तं पात्राणां प्रक्षालनं कृत्वा हृदयमन्त्रेण निग्राहणं कवचमन्त्रपात्रवृण्डेन वर्तय्यमित्युच्यते । प्रक्षालनं विषयं मन्त्रा न निर्दिष्टः । तथा वधेन्या वस्त्रपुनः तस्य पश्य तस्मिन्मन्त्रे पञ्चवक्त्रापङ्क्तिमन्त्रैः शिव-मन्त्रेण चाभिमन्त्रणं कृत्वा धनमुद्रा प्रदर्श्य पूर्वोक्तसर्वपात्राणि तेन वर्धनीस्यतायनं प्राक्षेपणं कुर्यादित्युच्यते । यववेणुदूर्वाकुशानां शक्तौ शिवाम्भ प्राक्षेपणं विधीयते । यवविषये शङ्कर्य मन्त्रो न निर्दिश्यते । शिवाम्भ साधनप्रकारं स्थानशक्तिविषये पूर्वं प्रदर्शितः । सोऽयमत्रावधेयः

रौरव दशमपटलं शिवार्चनविधौ तु द्रव्यशक्तिप्रकाराज्ज्ञेयं मक्षेपणं प्रतिपाद्यते । यथा —

द्रव्य पाद्यादिकं ततः ।

साधयित्वात्र पात्रेषु शोधयेदम्बमन्त्रतः ॥

प्रोक्षयेत्पुरुषेणैवभेनस्याद् द्रव्यशक्तिकम् ।' इति ॥

(रौरवे १०७, ८५०) ;

अत्र पाद्यादिपात्रसाधनं कृत्वा मन्त्रेण शोधनं तत्पुष्पमन्त्रेण प्राक्षेपणं च कुर्यादिति क्रियाकलापं मक्षेपेण कथ्यते इति वैज्ञान्यं स्पष्टम् ।

ततो रौरव १० तम पटलं नित्यपूजाविधौ १०७ उ० - ११६ श्लोकं पाद्याचमनार्घ्यविषयं उत्तममध्यमकन्यसा इति प्रकारत्रयं प्रतिपाद्यते । अस्मिन्विषये रौरवे नवमपटलज्ज्ञेयताज्ञाविधौ पाद्याचमनयोर्विषये एव एव प्रकारः उच्यते । अर्घ्यविषये परः प्रकारत्रयमभिधीयते । यथा —

मिद्वार्थचन्दनं दूर्वां चोशीरं पाद्यमुच्यते ।

लवङ्गजातीकपूरमेलालकममन्वितम् ॥

द्रव्यसाचमनार्थं तु प्रोच्यते तु शिवाम्भसा ।

जलं क्षीरं कुशापं च यवमिद्वार्थतण्डुलम् ॥

नित्यं ब्रीहिसमायुक्तमर्घ्यमष्टाङ्गमच्यते ।

माक्षतं यवब्रीहिं च सर्षपार्घ्यमितीरितम् ॥

ब्रीहितण्डुलमभिधमच्युतं तत्प्रकीर्तितम् ।' ॥ इति ॥

(रौरवे ९१ उ० - ४)

एवं पाद्याचमनार्घ्यविषये वैज्ञान्यमस्तीत्यवगन्तव्यम् ।

ततो रौरव १० तम पटलं नित्यपूजाविधौ धूपविषयं उत्तममध्यमकन्यसा इति प्रकारत्रयं ११७ - १२१ श्लोकं विस्तारेण कथ्यते । रौरवे नवमपटलज्ज्ञेयताज्ञाविधौ तु धूपविषये प्रकारत्रयं मगद्वेण निरूप्यते । यथा —

गुग्गुलुं गोधूतं वापि अगुरुर्वाथं धूपकम् । इति ॥

(रौरवे ९७ उ०)

एवं धूपविषये साज्ञान्यं वैज्ञान्यं चास्तीत्यवगन्तव्यम् ।

रौरवे नवमपटलज्ज्ञेयताज्ञाविधौ दापविषये दापद्रव्यं त्रीविधं प्रदर्श्य तत्रोत्तममध्यमकन्यसाधकारा उच्यन्ते । यथा —

गव्याज्यमुत्तम दीप तैल मध्यममुच्यते ।

अनाज्य कन्यम ज्ञात पुत्राय मधुक तु वा ॥' इति ॥

(रौरवे १४)

अत्र गोपतमुत्तम तैल मध्यममनाज्य पुत्रायमधुकया स्तुतं कन्यम अनाज्यम् ।

रौरवे ५० तमे पटले नित्यपूजाविधौ तु दीपत्रिपयद्वयप्रतिपादक्यन्था न दृश्यते ।

रौरवे ५० तमे पटले नित्यपूजाविधौ धूपत्रिपयप्रतिपादनात्तर पूजायामर्घ्यगन्धपुष्पवारिदान कालो निरूप्यन्ते । यथा —

'आवाहनान्ते पूजान्ते विमर्जनेऽर्घ्यं प्रदापयेत् ।

अर्घ्ये विलेपने स्नाने त्रिषु गन्ध मुयोजयेत् ॥

आवाहनार्घ्यपाद्येषु स्नाने धूपे विलेपने ।

नैवेद्ये च विमर्गे च पुष्पमष्टमु योजयेत् ॥

तत्काल तु विमृज्याथ मन्त्रवारि नियोजयेत् ।' इति ॥

(रौरवे ५०.१२२ — १२४ पू०)

आवाहनान्ते पूजान्ते विमर्जने चाप्य त्रिषु कालेषु प्रदद्यात् अर्घ्यविलेपनस्नानाय त्रिषु कालेषु गन्धदानं कुर्यात् । आवाहनार्घ्यपाद्यस्नानार्घ्याविलेपननेत्रशविमर्जनान्तरम् कालेषु पुष्पदानं कर्तव्यम् ।

पूर्वोक्तकालेषु प्रथममावाहनकाले विना मन्त्रम् कालेषु वारिदानं कर्णायामन्यच्यते ।

पूर्वोक्ता विधयो रौरवे दशमपटले शिवार्चनविधौ प्रायेण मदशतया प्रतिपाद्यता यथा —

'अष्टपुष्प त्रिगन्ध च मन्त्रवारि तथैव च ।

त्रिषु चार्घ्यं तथा धूपो रुरो शृणु यथाक्रमम् ॥

आवाहनार्घ्यपाद्ये च स्नानधूपविलेपने ।

नैवेद्ये च विमर्गे च पुष्पमष्टमु योजयेत् ॥

अर्घ्ये विलेपने स्नाने त्रिषु गन्ध मुयोजयेत् ।

आवाहने तथा चार्घ्ये पाद्ये स्नाने तथैव च ॥

आचमने नैवेद्ये च विमर्गे मन्त्रवारि वै ।

आवाहनान्ते पूजान्ते विमर्गे च त्रिधार्घ्यकम् ॥

आमनार्चनकाले च पूजान्ते च विशेषतः ।

मन्त्रदशोपचारान्ते धूपकालास्त्रयः स्मृताः ॥' इति ॥

(रौरवे १०.५६ — ६०)

अर्घ्यदानकालो गन्धदानकालः पुष्पदानकालश्चोभयत्र समानतया प्रोक्त इति साङ्गान्य स्पष्टम् । वारिदानविषये परमभयत्र भेदो दृश्यते । रौरवे ५० तमपटले अर्घ्यपाद्यस्नानार्घ्याविलेपननिवेदन-विमर्जनाभ्येष मन्त्रकालेषु वारिदानं कर्तव्यमिति न्यच्यते । रौरवे दशमपटले तु आवाहनार्घ्यपाद्य-स्नानार्चमन्त्रनिवेदनविमर्जनाभ्येष मन्त्रम् कालेषु वारिदानं प्राक्तर्मात्रं वैजात्यमवगन्तव्यम् । धूपकालो ५० तमे पटले नोक्तः । दशमपटले आमनार्चन पूजान्ते मन्त्रदशोपचारान्ते च धूपं कर्तव्य इति धूपकालः प्रोक्त इति विशेषांशवन्तव्यः । विषयास्तु रौरवे द्वितीयभागे उपाद्धाने २३ तमे पटलेऽपि विचार्योक्तम् । सोऽयं वाक्प्रमाणम् । रौरवे ५० तमे पटले द्रव्यशुद्धिप्रकारनिरूपणवसरं प्रसङ्गात्प्राञ्चमनार्घ्यधूपानां तथाऽर्घ्यादिदानकालस्य च प्रतिपादनं कृतम् । तत्र १२४.३० १२५ श्रुक्तयोः स्नानादकर्षाद्यादृक्गन्धपुष्पनिवेद्यकालानां तथा क्षीरदधिक्षुतादीनां च शिवाम्भ प्रोक्षणेन शुद्धिरन्यत्वाद्द्रव्यशुद्धिप्रकारं समाप्यते । यथा —

'मनादक च पाद्यादिगन्धपुष्पनिवेद्यकम् ।

क्षीर दधिघृतादीनि प्रोक्षयेत् शिवाम्भसा ॥

द्रव्यशुद्धिर्भवेदेवम् ' ॥ इति ॥

(रौद्रवे ५९.१२४ उ०, १२५)

ततो रौद्र ५९ तमे पटले नित्यपूजाविधौ प्रतिज्ञानमार्गेण दशविधपूजाङ्गेषु अष्टमपूजाङ्गत्वेन मन्त्रशुद्धिप्रतिपादनापक्रमं सूच्यते, गन्धपानवसानमन्त्रशुद्धिप्रतिपादकग्रन्थोऽयं लक्ष्म्या भवति मन्त्रशुद्धिप्रतिपादकग्रन्थो दीप्तागमश्लोकानुसारेण पूरितः । यथा —

'मन्त्रशुद्धिमथ शृणु ।

ओकारदीपिता मन्त्रा नमस्कारान्तयोजिता ॥

अर्चने तु प्रयोक्तव्या मन्त्राश्चामोघशक्तयः ।' इति ॥

(रौद्रवे ५९.१२५ उ०, १२६)

रौद्र दशमपटले शिवार्चनविधौ तु मन्त्रशुद्धिविषयः प्रकारान्तरेण दृश्यते यथा —

'अन्यूनाधिकवर्णं तु सर्वान्मन्त्रान्ममुच्चरेत् ।

ऊनवर्णेन भृत्यु स्यादधिके शोकमभवः ॥

स्वरहीने विपत्तिः स्यात्तस्मान्मन्त्रं सुशोधयेत् ।' इति ॥

(रौद्रवे १०.११, १२ पृ०)

अत्र वर्णहीनं मन्त्रवर्णाधिक्यं शोकं स्वरहीनं विपत्तौ मभवत् । अतोऽन्यूनाधिकवर्णं यथास्वरं मन्त्रोच्चारणं कुर्यात् । ततो मन्त्रं सुशोधयेदित्युच्यते । शोधनप्रकारो न निर्दिश्यते । एव च मन्त्रशुद्धिविषयः वैजात्यं भग्नं भवति । अस्मिन्विषये आगमान्तरमाजान्यवैजात्यावगमाय दिप्यन्त्या प्रदर्शना आगमश्लोकास्तथा रौद्रद्वितीयभागापवादधानः २० तमे पटले प्रतिपादितविषयाश्चावलोकनीयाः ।

ततो रौद्र १० तमे पटले नित्यपूजाविधौ मन्त्रशुद्धिरन्तरं (१०३ - १०४ पृ० श्लोकः) पूजाकाले निरस्करिण्या आवश्यकता प्रतिपाद्यते । यथा —

अम्ब्रेणैव तु मन्त्रेण महाघण्टां प्रताडयेत् ।

क्षिपेत्ततो यवनिकां ब्रह्ममन्त्रं समुच्चरेत् ॥

वेदविक्रयकाश्चापि तन्त्रविक्रयका अपि ।

पापकूरपरिभ्रष्टनास्तिकाः क्षुनिदधकाः ॥

दुश्चर्मकुष्ठमयुक्ताः शिवद्रव्यापहारिणः ।

गुरुद्रव्यापहारी च गुरुगोपी च पानकी ॥

दुर्मुखश्च दुर्गाचारो मूर्खाश्च गुरुनिन्दकाः ।

कुतश्चा कुब्जकाश्चैव गोलका एकचक्षुषः ॥

अङ्गहीनः सुगमेवी वेद्यामिश्रणचारिणः ।

निरञ्जनेदकविलिप्तान्वर्जयेच्छिवदर्शने ॥

प्रमादाद्दर्शनं कृत्वा तत्पूजा निष्फला भवेत् ।' इति ॥

(रौद्रवे ५९.१०३ - १०४ पृ०)

अत्र १०३-१०४ तमे श्लोकः, घण्टाताडनं निरस्करिण्यापत्रपक्षे च क्रमणारम्भमन्त्रा ब्रह्ममन्त्रश्चाभिहितः । अस्मिन्विषये रौद्र दशमपटले शिवार्चनविधौ घण्टाताडनं तथा निरस्करिण्यापत्रवर्जनं च मन्त्रमन्त्रो विधीयते । यथा —

अम्ब्रेण ताडयेद्घण्टा पटमम्ब्रेण सवृजेत् ।' इति ॥

(रौद्रवे १०.१३ उ०)

अत्र घण्टातारनविषयस्य मन्त्रविधानमभ्यर्थाणि मदनयया विद्यन्ते । परप्रच्छादनं त्रिदशमं च ५० तमे पटले प्रतिपाद्यते । साध्य विषया रौरवे दशमपटले शिवार्चनविधौ संन्यतः । एवं पुत्राया निरम्कारिण्या आवश्यकताप्रतिपादकग्रन्थाणि रौरवे दशमपटले शिवार्चनविधौ न दृश्यन्ते निरम्कारिण्या आवश्यकताप्रतिपादकग्रन्थ पूर्वकारणागमे नित्यार्चनविधौ दृश्यन्ते । पूर्वकारणागमश्रुतौ अत्र विषयया प्रदर्शिता ।

ततो रौरवे ५० तमे पटले (१३३ उ० - १३५ पृ०) श्रुतम् । निरम्कारिण्यापरप्रक्षालनान्तरि मर्जनकालाभिमधीयते । यथा —

विकालेषु पट दत्त्वा स्नाने धूपे तथोत्सवे ॥
शेषकालेषु सर्वेषु पट न परिवेष्टयेत् ।
अथवा न्यप्रकारेण पटकालो विज्ञेयः ॥
पूजाकाले तु नैवेद्ये पुष्पालकरणे ततः ।
मृदादर्शनकाले तु हेमरत्नादियोजने ॥
एवमादिषु कालेषु प्रच्छन्नपटमारभेत् ।' इति ॥

(रौरवे ५९.१३३ उ० - १३५ पृ०)

अत्र यवनिवाप्रक्षेपे तद्विमर्जने च प्रथम मग्नयेण कालः प्रदर्श्य पश्चाद्यवनिवाप्रक्षेपकालो विज्ञेयः स्पष्टं निरूप्यते ॥

रौरवे दशमपटले प्रच्छन्नपटकालः परमेव प्रतिपाद्यते । यथा —

'स्नाने पुष्पार्चने काले नैवेद्ये च तथैव च ।
शुद्धनृत्तावसाने च प्रच्छन्नपटकालकः ॥' इति ॥

(रौरवे १०.६१)

प्रच्छन्नपटविमर्जनकालो रौरवे दशमपटले न दृश्यते ।

प्रच्छन्नपटक्षेपणकालस्तद्विमर्जनकालश्च सुप्रभेदागमं स्पष्टतया अभिधीयते । यथा —

'निर्माल्योद्घातने काले स्नानान्ते तु विज्ञेयः ॥
हविष्यादौ च नृत्तान्ते कुर्याद्यवनिवा नतः ।
स्नानारम्भे तथा धूपे हविष्यान्ते तथैव च ॥
नित्योत्सवादिकाले च परप्रच्छादनं भवेत् ।' इति ॥

(सुप्रभेदे ८.७७ उ० - ७९ पृ०)

अयं विषयः साजान्यवैजात्यावगमाय द्रष्टव्यः ।

ततो रौरवे ५० तमे पटले नित्यपूजाविधौ (१३५ उ० - १४३ पृ०) प्रतिज्ञानमार्गेण नव-मदशमपूजाङ्गत्वेन लिङ्गशुद्धिः पीठशुद्धिश्च प्रतिपाद्यते । अत्र दैविकमार्गेण गणपः मानसमिति चतुर्वि-धलिङ्गानि निर्दिश्य लिङ्गशुद्धिप्रकारः समन्त्रकः निरूप्यते । तत्रात्मन्मन्त्रेण शुद्धनोयनं लिङ्गं शोधय-दिति सामान्यतया लिङ्गशुद्धिप्रकारो निरूपितः । तत्र लिङ्गस्य मर्धदेशे ईशानमन्त्रेण सम्पूजन् । तन्पुत्रमन्त्रेण लिङ्गमखदेशं सम्पूजन् । अधोगमन्त्रेण लिङ्गदक्षिणपार्श्वं सम्पूजन् । लिङ्गवामपार्श्वं वामदेवमन्त्रेण सम्पूजन् । लिङ्गस्य पृष्ठे पादभागे च महाजानमन्त्रेण सम्पूजदिति लिङ्गशुद्धिप्रकारः कथ्यते । मनोन्मनीमलमन्त्रेण पीठशुद्धिं कुर्यात् । तत्रा महापट्टस्नानान्ते देव्यङ्गमन्त्रे सम्पूजदिति पीठशुद्धिप्रकारोऽभिधीयते । एवं प्रतिज्ञानमार्गेण दशविधपूजाङ्गानि प्रतिपादितानि । सर्वत्रागमेषु प्लभ्यमानेषु लिङ्गशुद्धिप्रकारानां पीठशुद्धिरन्यतः । रौरवे ५० तमे पटले नित्यपूजाविधावेव पीठशुद्धिः पृथक्तया परिगणनं दृश्यते । परं तु प्रतिपादनावसरे लिङ्गशुद्धिः पीठशुद्धिश्च पृथक्तया न प्रतिपादिता ।

रौरव दशमपटले शिवार्चनाविधौ (१८३० - १० श्लोकः) लिङ्गशक्तिप्रकारार्चमधीयत । यथा —

लिङ्गं पीठं स्थलं सर्वं शुद्धं कुर्याच्छिवाम्भमा ।
लिङ्गशक्तिं शिवाम्ब्रेण पीठं पाशपताम्बरेण ॥
विद्याङ्गाम्ब्रेण मन्त्रेण स्थलशक्तिं समाचरेत् ।
शिवशक्तिं क्षान्द्यं शोष्यैस्तु शिखिपिच्छैर्विशेषतः ॥
मोमेश्वरादिविम्बं च समृज्जेद्विम्बशुद्धिकम् ।' इति ॥

(रौरवे १०.८ उ० - १०)

अथ लिङ्गं पीठं तत्रत्य सर्वस्थलं च शिवाम्भमा शुद्धं कुर्यात् । ततः शिवाम्ब्रेण लिङ्गशक्तिं पाशपताम्ब्रेण पीठशक्तिं विद्याङ्गाम्ब्रेण स्थलशक्तिं च कर्तव्यमिति लिङ्गपीठयोः शक्तिस्त्वन्वयस्य शक्तिश्च समन्त्रकं प्रतिपाद्यत । ततः शिवाम्भमा प्रक्षालनं शिखिपिच्छैः शोषणं च कर्तव्यमिति च्यत । सामेश्वरादिविम्बशक्तिश्चैव करणीयेति विम्बशक्तिप्रकारः सूच्यते । लिङ्गपीठशक्तिविषयं मन्त्रविषयकभेदो ब्रह्मा वनत इति वैज्ञान्यं स्पष्टं भवति । मोमेश्वरादिविम्बशक्तिमुच्यते ५९ तम पटले न दृश्यते इत्यपरं वैज्ञान्यमस्तीत्यवगन्तव्यम् ।

ततो रौरवे १० तमे पटले मित्युपजाविधौ प्रतिज्ञानसारेण दशविधपूजाज्ञाना लिङ्गपीठशक्त्यन्तानां प्रतिपादनान्तरं (१८३३ उ० - १८५ पृ०) श्लोकयार्गुपूजां प्रतिपाद्यत । यथा

'पञ्चान्यपूजयेद्गुरुम् ।
शिरोगर्ध्वं कल्पयेत्तस्य माष्टपत्रं सकर्णिकम् ॥
स्वगुरुं पूजयेन्मध्ये तस्य यत्किमभन्विनम् ।
तस्माद् गुरुपदेशेन यष्टा देवः सदाशिवम् ॥' इति ॥

(रौरवे ५९.१४३ उ० - १४५ पृ०)

अत्र गुरुपूजाकरणप्रकारो निरूप्यते । गुरुपूजाविषयार्चन्यविश्वमादास्य प्रोक्तो विषया यथा वल्लिख्यते । यथा —

'पेशान्ये स्वगुरौ भक्त्या चामनं पूजयेत्ततः ।
ओ गुं गुर्वामनाय तमश्चैव तु कल्पयेत् ॥' इति ॥

(अर्चन्त्यविश्वमादास्ये १० ५२ उ० ; ५३ पृ०)

गुरुपूजाविषयं त्रियादीपिकायां प्रदर्शिता विषया लिख्यते । यथा —

मन्त्रेशान्ये दक्षिणाम्ब्रेण स्वगुरुं गुरुपूजा वा गंधादियं वा शिवमन्त्रेण आवाहनादिपूजान् पूजयित्वा स्वामिन् भवदुर्गद्वाराणां शिवं पूजयाम्येतज्जा दर्शयति प्रार्थयति इति ।

(त्रियादीपिकायाम् पृ० ५६)

अत्र विषये पूर्वकामिके प्रदर्शितो विषयो लिख्यते —

गणेशं पीठवायस्यां गन्धपुष्पादिभिर्यजेत् ।
पेशान्यां गुरुपूज्यां पूजयेद्द्वयेन तु ॥' इति ॥

(पूर्वकामिके ४२८७)

एवं गुरुपूजाविषयार्चन्यविश्वमादास्यप्रोक्तो विषयस्तथा त्रियादीपिकाप्रोक्तो विषया लिङ्गशक्त्यन्तरं पूर्वकामिकप्रोक्तविषयश्च साज्ञान्यप्रदर्शनाय तदार्थान्वयमुक्तं प्रदर्शितं । गुरुपूजाविषयाय रौरव दशमपटले शिवार्चनाविधौ न दृश्यते इति वैज्ञान्यमवगन्तव्यम् ।

गुरुपूजान्तरं रौरवे १० तमे पटले (१८५५ उ० - १८८ श्लोकः) शिवामनकल्पनप्रकारो निरूप्यते ।

पादभाग पाद्य वामदेवमन्त्रेण मन्त्रवाचमन्तमध्यागमन्त्रेण शिरस्यग्न्य च समर्पयदिति पाद्याचमनार्थ-
प्रदानप्रकारा निरूप्यते । तत पञ्चाङ्गमन्त्रै र्दृष्टुन्तेऽत्र जलाभिषेकं कुर्यात् । गन्धद्वारंति मन्त्रेण गन्धा-
दकम्नोपत नन्मन्त्रै श्रीरदाधिपतमधशक्वराभिषेकं द्रिग्यवर्णांति मन्त्रेण हेमरन्तादिकाभिषेकं च
कुर्यात् तना व्यामव्यागिमन्त्रेण शद्रजलाभिषेचनं कर्तव्यमित्यभिषेकप्रकारा निरूप्यते । तना लिङ्ग
पादयान्त्रेण माजेन कृत्वा ईशानमन्त्रेण शिरसि पुण्यसमयेण वस्त्रदानं च कुर्यात् पञ्चादुपवी-
नात्तरायभरणगन्धपुष्पाणि हृदयमन्त्रेण दद्यादित्यल्लक्षणप्रकारं कथ्यते । तना घण्टा नारदयन्त्रा
ब्रह्ममन्त्रेण पूर्वतिका पक्षिण्य धपदीपो पदाय पुनराचमनं दत्त्वा मद्याज्ञानमन्त्रेणार्थं समर्पयत् । तना
हृदयमन्त्रेण तैवद्य दन्वायमन्त्रेण उद्वतेन कृत्वा ताम्बूलं निवदयत् तत शास्त्रद्वयं मार्गेण तीर्ग-
जते कुर्यात् । त्रियम्बकंति मन्त्रेण शिवस्य भस्मरक्षां कुर्यात् । तत पञ्चवक्त्रेण मुखवासं दद्यादित्य-
क्त्वा मुखवासमाधानप्रकारा वर्णयते तना द्वारादिचलिपीठान्तं बलिं दद्यादिति बलिदानविधिं सूच्यते ।
एव लिङ्गपूजाविधिं प्रतिपाद्यते तना नित्याग्निं कुर्यादित्युच्यते । एव रौरव ५० तमे पटले प्राक्तो
लिङ्गपूजाप्रकारा निरूपितः । रौरव दशमपटले शिवार्चनविधौ (३० - ४७ पृ० श्लोकेषु) लिङ्गार्चन-
प्रकारं कथ्यते । तत्रादौ मूलमन्त्रेण मद्याज्ञानमन्त्रेण च लिङ्गे शिव समावाह्यं आत्मनागि लिङ्गे
मदाशिव ध्यायदित्यक्त्वा मदाशिवध्यानप्रकारं सम्यक्प्रतिपाद्यते । तना मनानमनोध्यानप्रकारं सम्य-
क्प्रतिपाद्य तानन्मन्त्रेण लिङ्गे वामदेवपार्श्वं ध्यायदित्युच्यते तत मद्याज्ञानमन्त्रेणावाहनं वामदेव-
मन्त्रेण स्थापनमध्यागमन्त्रेण समिधानं तन्मृगमन्त्रेण निगन्धनं च कुर्यादित्यावाहनस्थापनसमिधाननि-
गन्धनाम्येचनं मन्त्रार्चनवर्तनप्रकारोऽभिधीयते तत ईशानमन्त्रेण स्वागन्निवदनं कर्तव्यमित्युच्यते ।
ततो लिङ्गस्य वारुणं ब्रह्ममिति सौम्यं शिवं पूर्वतः मूर्ध्नि ईशानं दक्षिणे ईश्वरं लिङ्गात्वं मदाशिव
च त्रित्यसदिति पञ्चमनित्यामार्गभिहितं । तत पञ्चमर्तनां वर्णां प्रतिपाद्यन्ते । तत एव मुष्मन्त
प्रकल्प्य तस्यामङ्गप्रत्यङ्गोऽङ्गान्याम कृत्वा मूलमन्त्रं च त्यजदित्युच्यते । तना मकृतात्मादपयेत्
मार्तत्रिशुक्लान्याम समाचरदित्युच्यते । ततस्तन्पुष्पमन्त्रेण निगन्धनमाचरेदित्युच्यते । तत पाद्याचम-
नार्थार्णि हृदयमन्त्रेण दद्यादिति पाद्याचमनार्थप्रदानप्रकारं कथ्यते । पञ्चब्रह्ममन्त्रै र्दृष्टुन्ते व्यो-
मव्यागिमन्त्रेण च जलाभिषेकं कर्तव्यं । मद्याज्ञानमन्त्रेण पञ्चगव्याभिषेकं कुर्यात् । हरिद्रामलकनैर्दले-
एन हृदयमन्त्रेण कुर्यादित्यभिषेकप्रकारा निरूपितः । ततो वस्त्राभरणगन्धपुष्पाधपर्वविद्यताम्बूलानि
हृदयमन्त्रेण दद्यादिति लिङ्गपूजाविधिरभिधीयते ।

लिङ्गपूजाविषय ५० तमपटलप्राक्तोविषयस्य दशमपटलप्राक्तोविषयस्य च वदत्वा भेदा सन्ति ।
उदाहरणाय कर्पावद्विषय भेदाभेदो निरूप्यते ५० तमे पटले आवाहनस्थापनसमिधानानि मृदया
कर्तव्यानीत्युच्यते ५० तमे पटले तु मद्याज्ञानवामदेवध्यागमन्त्रै कर्तव्यानीत्युच्यते । निगन्धनविषय
परमभयत्राणि तन्मृगमन्त्रेण कर्तव्यमित्युच्यते अतो निगन्धनविषये साजान्यमावाहनार्थादिविषये वैज्ञान्य
विद्यते इति स्पष्टम् । मद्याज्ञानादिपञ्चब्रह्ममन्त्रैर्लिङ्गमृदया च लिङ्गमभ्यर्कयेदित्युक्तिर्दशमपटले न
विद्यते इति भेदाऽवगन्तव्यं लिङ्गं मदाशिवस्यैकस्य ध्यानं कर्तव्यमिति ५० तमे पटले प्राच्यते ।
अत्र विषयं दशमपटले मदाशिवमनोमन्यासभयार्गि लिङ्गं ध्यानं करणीयमित्युच्यते इति साजान्य
वैज्ञान्यं चास्मात्ति जान्यम् । एव पाद्याचमनार्थप्रदानविषय ५० तमे पटले मद्यमन्त्रेण पाद्यं वाम-
देवमन्त्रेणाचमनमध्यागमन्त्रेणार्थं च दातव्यमिति कथ्यते अत्र विषयं दशमपटले पाद्यादित्रयमपि
हृदयमन्त्रेण दातव्यमित्युच्यते इति भेदोऽवगन्तव्यः ।

५० तमे पटले जलाभिषेका व्यामव्यागिमन्त्रेण विषय उच्यते । अत्र विषयं दशमपटले पञ्च-
ब्रह्ममन्त्रै र्दृष्टुन्ते व्योमव्यागिमन्त्रेण च जलाभिषेकं करणीयं इत्यभिधीयते । अत्र साजान्यं वैज्ञान्यं
च विद्यते इति स्पष्टम् । दशमपटले पञ्चमर्तकल्पनं तत्राङ्गप्रत्यङ्गापान्याम मूलमन्त्रस्यामो

मकुटान् पादपर्यन्तमष्टविंशत्कलान्यामश्च करणीय इत्युच्यते मास्य विषया ५० तम पटले न विद्यते । एवमन्यान्यत्र विषयार्थं माजान्य वैजान्य चाष्टनीयम् रौरव दशमपटले लिङ्गपूजानन्तरं सामशस्य पूजाविधानमभिधीयते सामशस्थापनविधौ ३४ तम पटले लिङ्गस्यापरभागं सामशा मन्त्रपाठं स्थापनीय इत्युच्यते प्रतिमाकरणं वर्णलपनादिप्रकरणं कर्तव्यमिति चाक्तम् तन्प्रतिमाया अभिषेकान्तर्हन्वानदीयाभिरुक्तो लिङ्ग एव करणीय इति सूचयित्वा सामशपूजाविधिं प्रतिपादितं । सामश प्रस्तावो रौरवे ५० तम पटले नित्यपूजाविधौ न दृश्यते इत्यर्थं भेदाभिधानं । लिङ्गपूजाविषयं माजान्य वैजान्य च यथाकथञ्चिन्प्रादाश तत्रा रौरव ५० तम पटले लिङ्गपूजानन्तरमावर्णार्चनम् , १० - २१२ श्लोकैः कथ्यते । तत्र गर्भावर्ण - विद्येशावर्ण - गणेशावर्ण - व्याकशावर्णा मन्त्रेशावर्णान्यानि पञ्चावर्णानि सार्वत्रिकं पूजनीयानि प्रतिज्ञाय पञ्चावर्णपूजा प्रतिपाद्यते । प्रत्यावर्णं शक्त्यश्च निदिश्यन्ते । रौरव दशमपटले शिवार्चनविधौ (६३ - ६९ श्लोकैः) मक्षपत पञ्चावर्णार्चनं प्रोच्यते । तत्र प्रथमावर्णे विद्येशा पूजनीया इत्युच्यते । द्वितीयावर्णे गौरीमारभ्य चण्डेश्वरान् पूजयेदित्युच्यते । एतेन प्रथमे विद्येशावर्णं द्वितीयं गणेशावर्णं च पूजनीयमित्यन्तं भवति तृतीयावर्णे भवाद्यष्टमर्तय पूजनीया इत्युच्यते चतुर्थं पञ्चमे च उन्नादिलोकपाला वज्रा-द्यस्वार्णं च पूजयेदित्युच्यते । अत्रावर्णविषयं शक्त्या न निदिश्यते । अयं विषयोऽवश्यमवगन्तव्यः । रौरव ५० तम पटले आवर्णार्चनं शक्त्याऽप्यर्चनीया इत्युक्तम् । सोमश्वरादिदेवानां विषयं एकावर्णार्चनं करणीयमित्युच्यते । एवमावर्णार्चनविषयं तत्रा वैजान्यमस्तीति स्पष्टम् आवर्णार्चनविषयं आगमान्तरप्राक्तमाजान्यवैजान्यविचारो रौरवागमे प्रथमभाग ४४ पटले टिप्पण्या तथा सार्धविद्वानि कालोत्तरगोपादधानं (६३ - ६० पटलं) प्रतिपादितोऽस्ति । मास्यमन्त्रावलाकनीय एव ५० तम पटले माजान्य वैजान्य च प्रादर्शितं ।

दृष्टितमे पटले सटप्रतिष्ठाविधौ विद्यमाना (१ - ४ श्लोकाः) सामशभूषणनिस्थसटप्रति-ष्ठाविधिश्लोकैः प्रायेण समानाकारा दृश्यन्ते । अतो मानुकायामदश्यमाना (१ - १०) श्लोका म्मदीयैः श्लोकैरेव पूरिताः ।

अत्र चन्द्रे शिवकुम्भस्यैकस्यैवोद्धाननन्वनं स्थापनमन्व्यते । यथा —

‘चतुष्के विन्यसेत्कुम्भं धान्यस्थमुद्धाननम् ।’ इति ॥

(रौरवे ६०.५ उ०)

अचिन्त्यविश्वसादाख्यं नृ शिवकुम्भं मस्याप्यं वदिकायामन्यानदगाननाश्रतृकुम्भान् स्थापयदिति पञ्चकुम्भस्थापनमभिधीयते । यथा —

शिवकुम्भं च मस्याप्यं -----

‘यजमानः सुलग्ने तु स्नातश्च कृतमङ्गलः ॥

चतुष्कुम्भान्यमेद्वीमान्वेदिकायामुदङ्मुखान् ।’ इति ॥

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ७३ १३ उ०; १५ उ०; १६ पू०)

मध्यमागमे नवकुम्भस्थापनं कृत्वा मध्यकुम्भे शिवं पूजयन् परिताप्यमुं कुम्भं विद्येशान्तरं पूजयेदित्युच्यते । यथा —

‘नव कुम्भाश्च मस्याप्यं मध्यकुम्भे शिवं यजेत् ।

पूजा पूर्वोक्तवद्धीमान्वादिभिर्यथाक्रमात् ॥

विद्येशान्तरितो यष्टा पूर्वादीशान्तक क्रमात् ।

गन्धपुष्पैश्च धूपैश्च नैवेद्यान्तैः प्रपूजयेत् ॥’ इति ॥

(सूक्तं ७९ तमे पटले (टि० १९१ पू० ४१६)

एव कुम्भस्थापनविषये आगमान्तरवैजान्त्य प्रादशि ।

अत्र पाठश्रुतिकपूर्वाधे त्रिप्रदेवजगिन्विषयो दक्षिणा दद्यादित्युच्यते । अयमत्र विषयोऽचिन्त्यविश्व-
मादाख्ये किञ्चिद्विशेषाभिधीयते । यथा —

‘ब्राह्मणानां च दानं च दैवजाय विशेषतः ।

गिन्विने च ततो दद्याद्यथाविभवविस्तरम् ॥’ इति ॥

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ७३ १६ उ०, १७ पू०)

सूक्ष्मागमे त्वाचार्यसाधकादीनां वस्त्रभूषणदानं कुर्यादित्युच्यते । यथा —

‘आचार्यसाधकादीनां दापयेद्ब्रह्मभूषणम् ॥’ इति ॥

(सूक्ष्मे ७९ तमे पटले (टि० १९१ पृ० ४१६)

एव दक्षिणादानविषये माजान्त्यं वैशिष्ट्यं वैजान्त्यं च ग्रन्थपादि ।

अस्मिन्पटले (६ उ० - ८) श्रुतिकप वेदिकायां मण्डलं द्वारकुम्भपूजां वास्तूपूजां मठावयवेषु
जगती - पादपीठ - जङ्घा - कपोत - छदनेषु पञ्चम् यथाक्रमं निवृत्त्यादि पञ्चकलान्याम हृदय-
मन्त्रेण शक्तिपूजां ध्यानपूर्वकं स्वस्वनामभिर्द्वारपालपूजां च कर्तव्यमित्युच्यते । अयं विषयोऽचिन्त्य-
विश्वमादाख्ये प्रायेणार्थतः शब्दतश्च मद्व्यतया दृश्यते । यथा —

‘पूजयेन्पूर्वतः कुम्भान्वास्तु द्विकरमण्डले ।

जगत्यां पादपीठे च जङ्घायां च कपोतके ॥

भेदने च [छदने च] यथामस्य निवृत्त्यादिकला न्यमेत् ।

हृदयेन ममम्यर्च्यं शक्तिं दिक्पालकानपि ।

व्या[ड्यावाह्य] स्वमजाभि पूजयेद्दधानपूर्वकम् ॥’ इति ॥

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ७३ १७ उ० - १९)

अत्र द्वारपालकपूजास्थाने दिक्पालकपूजा प्रोच्यते इति किञ्चिद्वैजान्त्यमस्ति । अन्यतः सर्वं मद्व्यतया
वर्तते इति माजान्त्यं स्पष्टम् ।

सूक्ष्मागमेऽस्मिन्विषये द्वारकुम्भपूजां यागमण्डपपूजां मठावयवेषु जगती - कण्ठ - पट्टिका - अर्द्ध-
- कपोतेषु पञ्चम् स्थानेषु यथाक्रमं निवृत्त्यादिपञ्चकलामन्त्रैः पूजां द्वारे द्वाराधिपपूजां च कर्तव्य-
मित्युच्यते । यथा —

‘तोरणं द्वारकुम्भाञ्च यागपूजां समाप्य च ।

‘मठान्तर्जगतीकण्ठपट्टिकाङ्घ्रिकपोतकम् ॥

एतेषु पञ्चस्थानेषु सुगन्धेन विलिप्य च ।

निवृत्त्यादिकलामन्त्रानर्चयित्वा क्रमेण तु ॥

धूपदीपादिकं दत्त्वा द्वारे द्वाराधिपान्यजेत् ॥’ इति ॥

(सूक्ष्मे ७९ (टि० १९१ पृ० ४१६, ४१७)

अत्र वास्तूपूजा शक्तिपूजा च नास्ति मठावयवेषु नामभेदश्चास्तीति वैजान्त्यं स्पष्टम् ।

अत्र (७ - १४) श्रुतिकप वज्रधागारं गत्वा वास्तुदवतारानि वृत्त्यादिपञ्चकलामन्त्रेण द्वारपालमन्त्रेण
स्वस्वमन्त्रैर्जह्यात् । नतो दिग्बलिं विधायाचम्य सकलीकरणं कृत्वा मठावयवोपरि वीजपूजास्तारङ्ग-
रूपित्यादिकलामन्त्रैः कुम्भानां वैश्राभिषेचनं कुर्यादिति त्रैमासिकदिग्बलिं कुम्भाभिषेकविधिश्चातीव मह-
त्तमोऽभिधीयते ।

एवमेवाचिन्त्यविश्वसादाख्येऽपि दृश्यते । यथा —

‘वह्निगेह समासाद्य तर्पयेद्वास्तुदेवता ।
निवृत्त्यादिकलाक्षापि द्वारपालान्धमन्त्रकैः ॥
दन्त्वा दिग्बलिमाचम्य मकलीकृतविग्रह ॥
मधुराभ्रकपित्थैश्च बीजपूरफलैस्तथा ॥
वदरामलवार्ताकनारङ्गलिकुचादिभिः ।
सन्ताप्य स्नापयेत्कुम्भजलैरूपरि चालयम् ॥’ इति ॥

(अचिन्त्यविश्वमावास्थे ७३.१० — २०)

अथार्थेन शब्दतश्च ब्रह्मा माजात्यमस्तीति स्पष्टम् । सूक्ष्मागमर्जस्मान्विषये त्रामार्थिः, परञ्च करणीयकुम्भाभिषेकविधिश्च विस्तरात् स्पष्टम् प्रतिपादितम् । सूक्ष्मागमश्रुता यथावदत्र दिप्यन्त्या प्रदक्षिणाः ।

तत्रात्र १० तमे श्लोके तेऽर्च्यस्थितिहेतवे मतानादिवृद्धये च मठस्य कर्तृनाम करणीयमित्युच्यते । यथा —

‘विभूतिस्थितिहेत्वर्थं मतानादिविवृद्धये ।
तदर्थं कीर्त्येनाम कर्तृनामाङ्कितं मठम् ॥’ इति ॥

(रौरवे ६०.१०)

अचिन्त्यविश्वमावास्थेऽप्ययं विषय एवमेव स्पष्टम् प्रतिपाद्यते । यथा —

‘विभूतिस्थिरहेत्वर्थं मतानादिविवृद्धये ।
कीर्त्यर्थं कीर्त्येनाम कर्तृनामपुरःसरम् ॥
एकं मठं मुमज्जातं कुर्याद्वि देशिकोत्तमः ।’ इति ॥

(अचिन्त्यविश्वमावास्थे ७३.२३, २४ पृ०)

अत्र रौरवोक्तोऽर्थ एव किञ्चिद्विशिष्य कीर्त्यर्थं मठस्य कर्तृनामकरणं देशिकोत्तमः कर्तव्यम् इत्युच्यते । रौरवोक्तविषयेन बहुधात्र माजात्यं दृश्यते ।

सूक्ष्मागमेऽपि फलप्रदर्शनपूर्वकमयं विषयोऽभिहितः । यथा —

‘मठस्य नाम कृत्वा तु कर्तृनामाङ्कितं मठम् ।
एव यः कुरुते मर्त्यः सोऽन्ते सायुज्यमाप्नुयात् ॥’ इति ॥

(सूक्ष्मे ७९ तमे पटले (टि० १९१ पृ० ४१९))

अत्र मठकर्तुं सायुज्यरूपमोक्षपदवी भवेदित्युच्यते ।

अस्मिन्पटले १२ — १३ श्लोकं प्रामादादिकं यस्तत्क्रियते तत्र सर्वत्र गर्भन्यासोऽवश्यं कर्तव्य इत्युच्यते । प्रामादे कृत्रं स्थानं गर्भन्यासं कर्तव्यं इति च निर्दिश्यते । मठप्रतिष्ठाविधौ प्रकृतन्त्रान्मठ-विषये गर्भन्यासयोग्यस्थानमवश्यं निरूपणीयम् । तदीयग्रन्थोऽत्र कृत्र इति भाति । अथवा यथा क्रमम् इति सूच्यते इत्यवगन्तव्यम् । एवं अस्मिन्पटले माजात्यं वैज्ञान्यं च प्रादक्षिण्यं ।

एकषष्टितमे पटलेऽष्टबन्धनविधौ (१३० — २५० श्लोकः) लिङ्गपीठान्तरे याजनीयमष्टबन्धनं पक्वमपक्वमिति द्विविधं भवेदित्युच्यते । अत्र विषये महत्सागमं अष्टबन्धनेऽपक्वं पक्वमिति द्विविधं भवति । तत्राष्टबन्धनद्रव्येषु पाकयोग्यं पक्वं स्यात् । अष्टबन्धनद्रव्याणां मर्दनं संपादितमपक्वं भवेदिति द्वयोर्गुणौ लक्षणं च प्रतिपाद्यते । यथा —

‘अपक्वं पक्वमेव तु द्विविधं बन्धनक्रमम् ।
पक्वं तु पाकयोग्यं स्यादपक्वं मर्दनं भवेत् ॥
पक्वापक्वपदं जान्वा बन्धयेत्सुदृढं बुधः ।’ इति ॥

(सहस्रे टि० ३४ पृ० १४)

पूर्वकारणागमे पक्वापक्वयारष्टबन्धनया मगादनप्रकरणे विस्मरेणाभिधीयते । मानसार्थदैविकगाण-
तलिङ्गविषय पक्वाष्टबन्धन स्वयम्भलिङ्गविषयपक्वाष्टबन्धन च यात्रनीर्यामिति च कथ्यते, यथा —

'पक्वाष्टबन्धन कुर्यान्मानुषस्य प्रजापते ।
आर्यस्य दैविकस्यैव गाणपस्य तथैव च ॥
मृदुपाकेन कर्तव्यं स्वयमुद्धतलिङ्गके ।
आर्द्रबन्धनक कुर्यादाचार्यं सम्यगेव तु ॥
द्रव्येषु तैल सपिर्वा मयोज्य पाचयेत्क्रमात् ॥
अतिपक्वं प्रजानाशं अपक्वं द्रव्यनाशनम् ॥
पक्वं वै पाचयिन्वाय बन्धयेत्लिङ्गपीठयोः ।' इति ॥

(पूर्वकारणे १३६ पृ० ६३२)

ततोऽत्र पटले आग्नयादिपूर्वादिगन्तमष्टबन्धनहीनं सभाव्यमानो दाप (२३० - ६) श्राव्येण
कथ्यते । तथा हि आग्नय्या याम्ये नैर्ऋत्या वारुण्या वायव्या, सौम्यके गेयान्या, पूर्वस्या चाष्ट-
दिश्वष्टबन्धनहीनं क्रमणं बह्निदाह - व्याधिपीडा - ग्रामनाश - वपनाश - सम्यनाश - स्त्रीनाश -
धननाश - आभिचारदोषाश्च सभवेयुर्नित्युच्यते ।

पूर्वकारणं महेश्वरागमे चायं विषयः प्रायणं मद्भूतया कर्वाचिद्विषये व्यन्यामेन चामिधीयते । यथा —

अष्टबन्धविहीने च पूर्वे राष्ट्रं वित्तयति ।
आग्नेय्यामग्निदग्धं तु याम्ये च मृतिरुच्यते ॥
ग्रामनाशं तु नैर्ऋत्या वारुण्या वर्षवर्जितम् ।
सर्वनाशं तु वायव्यां स्त्रीणां नाशं तु सौम्यके ॥
गेशान्यां धननाशं स्यात्सर्वदोषं प्रवर्तते ।' इति ॥

(पूर्वकारणे १३६ पृ० ६२३)

'पूर्वे तु कलहं विद्यादानेय्यामग्निदाहकम् ।
याम्ये तु व्याधिपीडा च नैर्ऋत्या ग्रामनाशनम् ॥
वारुण्या वर्षनाशं स्याद्वायव्या सम्यनाशनम् ।
सौम्ये चैवार्थनाशं स्यादैशान्या पुत्रनाशनम् ॥
परितो बन्धहीने तु सर्वनाशकरं भवेत् ॥' इति ॥

(सहस्रे टि० ३४ पृ० ३)

पूर्वकारणं महेश्वरं च दापप्रदर्शनं पूर्वार्दशानपर्यन्तत्वेनाभिधीयते । गैरव तु आग्नेय्यादिपूर्वादि-
गन्तव्यताभिहितमित्यवगन्तव्यम् । अत्रमत्र विषयं मात्रान्यं वैज्ञान्यं च प्रदर्शितम् ।

ततोऽत्र पटले (२३० - ७) श्राव्ययारष्टबन्धनहीनकालं क्रियमाणानि नित्यनैर्मितिकक्रमेणा
बलिनिन्यात्मवप्रदक्षिणस्नानानि च निष्कल्याणि स्युः । अत्र पूजाकाले क्रियमाणा सर्वार्थपाद्याद्यप-
चाराश्च विफला भवेयुर्गति कथ्यते ।

पूर्वकारणागमेऽयं विषयः किञ्चिद्विशेषेण प्रतिपाद्यते । यथा —

'अष्टबन्धनहीने तु पूजा नैवेद्यमेव च ।
बलिनिन्यात्मव चैव तमस्काग्रप्रदक्षिणम् ॥
नृत्तगीतं च वाद्यं च नित्यनैमित्तिकं तथा ॥
उपचाराणि सर्वाणि निष्फला तु विधीयते ।' इति ॥

(पूर्वकारणे १३६ पृ० ६२७)

अत्र नमस्कारतन्तुगतिवाद्यान्यधिकृतया भण्यन्त गौरव स्तुतकमाधिकृतया शान्तिमिति माज्ञा य वैज्ञान्य च द्रष्टव्यम् ।

अत्र पटल (१३३ १ पृ० श्लोकः) लिङ्गगोष्ठान्तरेष्टबन्धनहानत्वादिति लिङ्ग ब्रह्मभाग विष्णुभागे कर्माग्ने नन्द्यावर्तशिवाभागे च निमित्तं दृश्यते तदा क्रमेण ब्रह्मक्षयिवैद्यशब्दवशात्ता नाश स्यादिति दोषार्थमधीयते । अयं विषय पूर्वकारणागम किञ्चिद्विशेषण कथ्यते यथा —

शक्तिस्थानेषु निर्मात्य शैवस्त्रीवर्गनाशनम् ।
विष्णुभागे तु निर्मात्य नृपवर्गविनाशनम् ॥
ब्रह्मभागे तु निर्मात्य ब्रह्मवर्गविनाशनम् ।
शिलाभागे तु निर्मात्य गर्भनाशकर भवेत् ॥
नन्द्यावर्तशिलाभागे दूषितं तु प्रजायते ।
कर्माग्ने तु निर्मात्य सर्वनाशकर भवेत् ॥
स्थले चैव प्रवेशे तु विट्शूद्रसर्वनाशनम् ।
पीठान्तरेषु निर्मात्य ज्वरमारीप्रवेगनम् ॥' इति ॥

(पूर्वकारणे १३६ पृ० ६३७)

अत्र ब्रह्मभागविष्णुभागविषय विनान्यन्मन्त्रं भिन्नतया दृश्यते इति माज्ञान्य वैज्ञान्य चान्तीति स्पष्टम् ।

अस्मिन्पटले (११ १२ श्लोकयोः) अष्टबन्धनहीन मति दोषान्वित्य पुनराष्टबन्धन यदि षण्मा-
समध्ये क्रियते तदा दिनवारमहर्तादिकं न द्रष्टव्यम् । सर्वेषु मासवाटबन्धन विनाङ्कुराण कृयात् ।
षण्मासान् पश्यते यद्यष्टबन्धन क्रियते तदा दिनवारमासतक्षत्राणि दृष्टाङ्कुरार्पणपूर्वकं कर्तव्यमित्य-
च्यते ।

अस्मिन्विषये पूर्वकारणागमेष्टबन्धनहीने पुनराष्टबन्धन यदि क्रियते तदा दिनवारमहर्तादिक-
मनपेक्ष्य सर्वमासेषु तत्कर्म कर्तव्यमिति सामान्यतामधीयते, यथा —

दिनवारमुहूर्तं च वर्जयेत् विचक्षणः ।
सर्वमासेषु कर्तव्यमष्टबन्धनकर्म च ॥' इति ॥

(पूर्वकारणे १३७ पृ० ६३०)

अत्र माज्ञान्य वैज्ञान्य चान्तीति स्पष्टम् । अस्मिन्विषये चन्द्रजातागमे पुनराष्टबन्धन षण्मासमध्ये
यदि क्रियते तदा दिनवारमहर्तादिकं न द्रष्टव्यम् । षण्मासादूर्ध्वमष्टबन्धनकरणे मासपक्षनक्षत्राणि
दृष्टाङ्कुरार्पणपूर्वकमष्टबन्धन कुर्यादित्युच्यते । यथा —

दिनवारमुहूर्तं च वर्जयेद्दृष्टिकोतमः ।
षण्मासादूर्ध्वमेव चेदष्टबन्धविहीनकैः ॥

अङ्कुर मासपक्षसं अष्टबन्ध ममाचरेत् ।' इति ॥

(चन्द्रज्ञाने टि० १००९ पृ० १०६)

मन्त्रद्विषये गौरवचन्द्रजातागमया माज्ञान्यमस्तीति स्पष्टं भवति ।

अस्मिन्विषये यागजागमेष्टबन्धनहीनता दृष्टा मद्य एव यदि पुनराष्टबन्धनकर्ममाश्रयते तदा
दिनवारमहर्तादिकमनपेक्ष्याङ्कुरार्पण विना कर्तव्यम् । षण्मासादूर्ध्वं यद्यष्टबन्धन क्रियते तदा दिनवार-
महर्तादिकं मध्यग्रीवाङ्कुरार्पणपूर्वकं तत्कर्म निर्वर्तनीयम् । अत्र यदि वैपरीत्य स्यात् तदा कर्त्रादिनाशान्
मभवेदित्युच्यते । यथा —

‘दृष्टमाधेण यथैव वसुबन्ध न्यसेद्यदि ।
नैव बारक्रमोपेतं मूर्हतादीनि चाङ्कुरम् ॥
षण्मासोर्ध्वकृतं चेद्धि मूर्हताद्यङ्कुरान्वितम् ।
विपरीतं न कर्तव्यं कृतं कर्त्तादिनाशनम् ॥ इति ॥

(योगजे टि० १००९ पृ० १०९)

अत्र विपरीतकरणे दोषः प्रदर्श्यते । रौरवे दोषप्रदर्शनं न विद्यत इति रौरवयोगजयोर्विषय वैज्ञान्य-
मस्मि । अन्यन्मर्व ममानतया वर्तत इति साजात्यमपि दृश्यते ।

अस्मिन्पट्टे षोडश श्राव कृण्डविषय कृण्डैवा म्थाण्डनैर्वा यन्मन्वानग्नरायनत द्विधा भवतीत्य-
च्यते । कुण्डमख्या स्थण्डिलमख्या वा न निरूपिता । यथा —

अग्निकुण्डे ममायुक्तं स्थण्डिलैश्च समन्वितम् ।

वालुकैश्च सितैर्वापि अग्नेरायनत द्विधा ॥ इति ॥

(रौरवे ६१ १६)

अत्र श्राव क्रमेण टि० १००० १०० १०७ १०९ पट्टयः निश्चामन्त्रे, चन्द्रज्ञाने, योगजे
च विद्यत इति निर्दिष्टः । प्रवृत्तविषय पूर्वकारणागमे नवपञ्चेककुण्ड वा (१०६ पृ० ६२८)
इत्यत्र कुण्डैरेवाख्यायनत कल्पनीयमित्यच्यते । एवं चात्र विषय साजात्य वैज्ञान्य चागमपि विद्यत
इति प्रदर्शितम् ।

अस्मिन्पट्टे कृष्णस्थापनविषये दृश्यमानौ (१०, २०) श्रावौ पूर्वकारणागमे प्रायेण ममानतया
दृश्येते । यथा —

कुम्भमध्ये जलद्रोणमष्टकुम्भममन्वितम् ।

मध्यकुम्भ तथा तोयं वर्धनी तस्य वामके ॥

मदाशिव यजेन्मध्ये वर्धन्या तु मनोन्मनीम् ।

अष्टकुम्भेषु विद्येगानधिदेवा प्रकीर्तिता ॥ इति ॥

(पूर्वकारणे १३६ पृ० ६२१, ६२२)

एकमत्र नामविषये दृश्यमाना २० - २४ श्रावका पूर्वकारणागमे प्रायेण सदृशा दृश्यन्ते ।
यथा —

‘ममिध मद्यमन्त्रेण आज्यं वामेन होमयेत् ।

अधोरेण चरुं हुत्वा लाजं तन्पुरुषेण तु ॥

निलसीगानमन्त्रेण मर्षपं हृदयेन तु ।

शिरोमन्त्रेण भृङ्गं च शिखया मापमेव च ॥

आढकं कवचेनैव गोधूमं नेत्रमन्त्रेण ।

चणकं चास्त्रमन्त्रेण मद्याद्यस्त्रान्तकं पुनः ॥ इति ॥

(पूर्वकारणे १३६ पृ० ६२८ ६२९)

एवमस्मिन्पट्टे (३३ पृवार्धे) आचार्यदक्षिणाहीन क्रिया निष्फलता वजेदित्यच्यते । एवं पूर्व-
कारणेऽपि प्रोच्यते । यथा —

आचार्यदक्षिणाहीने कर्ता भर्ता विनश्यति ।

अत्र यागफलं सर्वं निष्फलं भवति ध्रुवम् ॥ इति ॥

(पूर्वकारणे १४४ १०८ (पृ० ७०८)

एवमत्र ३५ उत्तरार्धे देवे गृह गम्प्राता गरी मय न कश्चन । इति दृश्यते । एवमत्र गुरुगोताया प्रथमाध्याये ४४ तमे श्लोके दृश्यते । यथा —

जिवे रुष्टे गुरुप्राता गुरौ रुष्टे न कश्चन । इति ॥

एवमेकषष्टितमपटले माजान्य वैजान्यं च प्रत्यपादि ।

द्विषष्टितमे पटले कृत्तिकादीपनिर्णयविधौ (२ - ३० = ५०) अर्धयोः पर्वयुक्तं दिनं यदि केतु-
ग्रस्तमोमोपरागो भवेत्तस्मिन्दिने कृत्तिकादीपोन्मवा न कर्तव्यः अन्यस्मिन्मध्य दीपोन्मवा यथोक्तं
करणीय इत्युच्यते । यथा —

'पर्वयुक्ते तु नक्षत्रनाथ केतुर्धमेद्यदि ।

तस्मिन्दिने न कर्तव्यमन्यर्क्षे तु यथोक्तवत् ॥' इति ॥

(रौरवे ६० ० ३०, ३५०)

कालप्रकाशिकाव्यव्याप्तिग्रन्थे तु कान्तिकमामे पूर्णिमाया कृत्तिकानक्षत्रे वृषभराशौ चन्द्र उन्म-
गते मन्वुपरागेऽपि दीपोन्मवः कर्तव्य इत्यभिधीयते । यथा —

वृश्चिकेऽर्क्षे विधौ तुङ्गे पूर्णायामग्निभे वृषे ।

उपरागेऽपि कुर्वीत महादीपप्ररोहणम् ॥' इति ॥

(कालप्रकाशिकायाम् ३३ ३१)

एव च केतुग्रस्ते चन्द्रे कृत्तिकादीपोन्मवो न कर्तव्य इत्ययं विषय एतदागमीयो विशेष इत्यवगन्तव्यः ।

पूर्वकारणाममे नक्षत्रत्रययुते पर्वणि तद्वात्रो दीपकाले वा चन्द्र गृहग्रस्ते सति दीपोन्मवः कर्तव्य
इत्युच्यते । यथा —

ऋक्षत्रययुते पर्वे राहुग्रस्ते चतुर्मुख ।

तद्वात्रो दीपकाले वा ग्रमेदीप समाचरेत् ॥' इति ॥

(पूर्वकारणे १११ ११ ३० १० - ५०)

कालोत्तरागमे कान्तिकमामे कृत्तिकानक्षत्रयुक्तपूर्णिमाया तद्वात्रो दीपकाले वा गृहग्रस्तमोमोपरागो
यदि स्याद्गोहिण्यां दीपोन्मवः कारयेदित्युच्यते । यथा —

'कान्तिकमामे कान्तिक्यां रात्रौ दीप समाचरेत् ।

तद्वात्रो राहुदष्टश्चेद्गोहिण्यां कारयेद् बुध ॥' इति ॥

(कालोत्तरे (टि० ५५६ पृ० ४६१)

एवमागमान्तरेषुपरागविषये कृत्तिकादीपोन्मवकरणे विशेषो विद्यत इत्यवगन्तव्यः ।

कृत्तिकादीपकालविषये रौरवे ०६ तमे पटले कृत्तिकादीपविधौ सूर्य वृश्चिकराशि गते चन्द्रे च
कृत्तिकानक्षत्रस्ये पौर्णमीयुक्तरात्रौ कृत्तिकादीपोन्मवः कर्तव्य इत्युक्तम् । यथा

'वृश्चिकेऽर्क्षगते चन्द्रे चाग्निऋक्ष गते सति ।

मपौर्णमास्या वा रात्रौ कृत्तिकादीपमाचरेत् ॥' इति ॥

(रौरवे ०६ १ ३०, २५०)

कृत्तिकादीपोन्मवनिर्णयविषये स्वायम्भवागमप्रोक्तविषय रौरवे ०६ तमे पटले टिप्पण्या प्रदर्शितः ।
मोऽप्यत्रावलीकनीयः ।

अपि चात्र पटले पाठश्लोके आर्द्रानक्षत्रान्तोन्मवमध्ये कृत्तिकादीपोन्मवो यदि भवेत् तदा यस्मिन्दिने
पूर्वभागेऽन्यभागे च कृत्तिकानक्षत्रयोगोऽस्ति तस्मिन्नेव दिने दीपोन्मवः करणीय इत्युच्यते । अयं
विषय एतदागमीयविशेषः परिगणनीयः । एव द्विषष्टितमपटले माजान्य वैजान्यं च प्रादर्शितः ।

त्रिषष्टितमे पटले शैवान्तिविधौ (१ - ६ पृ०) श्लोकेण सूर्यमहाराकालादनन्तरं पुनः मृष्टिकाले

भगवान्परमेश्वरः जीवान्मना भक्षणार्थं चिन्तयन् मदाशिवमूर्तिमास्थाय मनात्मन्यस्या शक्तिमिच्छा शक्तिं ज्ञानशक्तिं क्रियाशक्तिं निरोधानकर्त्री शक्तिं च समर्जं ।

तत्र परमेशिवान्प्रथमतः पराशक्तिं प्रादुरभत् तत्पराशक्त्या नारायणं विन्दो मदाशिव तस्माद्वदन् ततो विष्णो विष्णोर्ब्रह्मा ब्रह्माण्मग्राचरात्मकमिदं जगत्सर्वमुदभर्तति जगत्सृष्टिक्रमो वर्णते ।

आत्मन्विषये वानुशङ्कागम (१०३ उ० - २० पृ० श्लोकं) निष्कण्डपञ्चशक्तिमयि तन्मूलन मादाख्यमणिश्च जायन्त इति कथ्यते । यथा भगवान्परमेश्वर स्वच्छया लोकात्मनिवारणभक्तमर्ब- तन्वाता मष्ट्यर्थं चिन्तयामास तदा तस्मात्परमेशिवान् पराशक्तिराविरभत् । तस्या महत्वाशा दादिशक्तिस्तस्या महत्वाशादिच्छाशक्तिस्तस्या महत्वाशाज्ञानशक्तिस्तस्या महत्वाशान्क्रियाशक्तिरिति निष्कण्डपञ्चशक्तिपादभावः समर्जितः ततो योगिना यतीनां ज्ञानिना मन्त्रिणा च ध्यानपूजानिमित्तं निष्कण्डपञ्चशक्तिमूलतः पञ्चमादाख्यतत्त्वभेदाः प्रादुरभवन् । ते पञ्चतत्त्वभेदा क्रमेण मदाशिव ईश ब्रह्मा ईश्वर ईशान इति कथ्यन्ते । ततो ब्रह्माणः सकाशाज्जगच्चराचरात्मकमिदं समर्जनीति शक्ति- मान् पञ्चमादाख्यमणिश्च निरूप्यते वानुशङ्कागमश्लोकाश्चात्र टिप्पण्या प्रददिताः ।

अत्र पटले १४ उ० ११ पृ० श्लोकः । परमेश्वरस्य ज्ञानादिपञ्चमखैर्दीक्षिता मनयस्तथा तेषां मन्त्रेषाम्ना श्रुतार्थवशात्तदौवागमाश्च निरूप्यन्तः तत्र ब्राह्मणं पौरोहित्यं ईशानवक्त्रेण तथा क्षत्रि- णां काश्यपस्तन्मृषवक्त्रेण वैश्यकुलोत्पन्ना तन्दी शङ्खशैवभार्गाणि मन्त्रिन्य अघोरवक्त्रेण ब्रह्मणापि- रगस्यो वामदेववक्त्रेण भरद्वाजः शङ्खमार्गं मन्त्रिन्य महाज्ञानवक्त्रेण च क्रमेण दीक्षिता इति मनीनां नामजातिनिर्देशपूर्वकं पञ्चमखैर्दीक्षितत्त्वप्रकारं सम्यक् प्रतिपादितं ।

वीरागमे मन्त्रमपटलेऽयं विषयः प्रकाशान्तरेण कथ्यते । यथा —

‘कौशिकः काश्यपश्चैव भारद्वाजोऽत्रिरेव च ।

गौतमश्चैति पञ्चैते पञ्चवक्त्रेषु दीक्षिताः ॥’

कौशिकश्चोत्तरमुखे काश्यपश्चैव दक्षिणे ।

भारद्वाजः पुरा ज्ञेयः पश्चिमे गौतमस्तथा ॥

अत्रिर्ध्वमुखे ज्ञेयः एवमेतेषु दीक्षिताः ।’ इति ॥

(वीरे ७११ उ०, १२ पृ०; १३ उ०; १४)

रौरवे भारद्वाजानन्तरं तत्त्वगमन्यो निर्दिश्येते वीरः तु तत्र अत्रिगौतमौ पौष्पाविति भेदस्तथा करुणां ज्ञानं प्रतिपादितं भेदश्चावगन्तव्यः । दाक्षायिष्य वीरः कौशिकः उत्तरं वामदेववक्त्रेण काश्यपाः दक्षिणनाघोरवक्त्रेण भारद्वाजः पूर्वेण तन्मृषवक्त्रेण गौतमः पश्चिमे महाज्ञानवक्त्रेण अत्रिर्ध्वनिघानवक्त्रेण च क्रमेण दीक्षिता इत्युच्यते । अत्र विषये रौरववीरागमयारणीव भेदो वर्तन् इति वैज्ञान्यं स्पष्टम् ।

अत्र पूर्वकारणागमे २६ तम पटलेऽयं विषयः प्रकाशान्तरेणाभिधीयते । यथा —

कौशिकः काश्यपश्चैव भारद्वाजोऽथ गौतमः ।

अगम्यश्चैव पञ्चैते पञ्चवक्त्रेषु दीक्षिताः ॥

कौशिकः शिवमूर्त्या तु दीक्षितः शिवमोचरः ।

काश्यपस्त्वीश्वरेणैव शिवामोचरमस्थितः ॥

ईशानेन भारद्वाजो दीक्षितो ज्योतिमोचरः ।

गौतमो ब्रह्ममूर्त्या तु मावित्रीमोचरः स्थितः ॥

अगम्यश्चोर्ध्ववक्त्रेण दीक्षितो व्योममोचरः । इति ॥

(पूर्वकारणे २६ ३ - ६ पृ०)

रौरवं भरद्वाजात्मजं नदीं निदिष्ट । पूर्वकारणे तत्र गौतमो निदिश्यते इति मनीनामविषय भेद स्पष्टः । मनीनां ज्ञानिनाक्त्यपरा भद्रेष्वास्तीति स्पष्टम् । दीक्षाविषये भरद्वाजात्मजस्यश्चा धर्ममन्त्रेणानेन दीक्षित इति स्पष्टमभिधीयते । कौशिककाश्यपगौतमा क्रमेण शिवमन्या ईश्वरणा ब्रह्ममन्या च दीक्षिता इति कथ्यते । ते पञ्चमन्त्रेण केन मन्त्रेण दीक्षिता इति स्पष्टं न प्रतिपाद्यते । व्याख्याताद्वय विषय इति भाति । दीक्षाविषये रौरवपूर्वकारणागमपरत्वीय भेदो वर्तते इति स्पष्टम् ।

रौरवस्मिन् ६३ तमे पटलेष्ट्याविशतिशैवागमाना परमश्वरपञ्चमस्वान्त्यन्व स्पष्टतया सम्यक् प्रतिपाद्यते । तत्र कामिकादिमहत्त्वान्न विद्यमाना अष्टावागमा ईशानमस्वान्त्यन्त्रा अशमदादिवागन्त विद्यमाना सप्तागमास्तत्पुष्पमस्वान्त्यन्त्रा रौरवादिचन्द्रजानान्न विद्यमानाश्चन्द्रवार आगमा अष्टाग- मस्वान्त्यन्त्रा मुखविम्बान्त्यन्त्रा वामदेववक्त्राजाना शबोक्तादिवातुल्यान्त दृश्यमानाश्चन्द्रवार आगमा मद्योजातवक्त्राद्भूता इति स्पष्टतयाष्ट्याविशत्यागमाना पञ्चमस्वान्त्य- न्त्रप्रकार सम्यग्भिहितः । अष्ट्याविशत्यागमानपूर्वाप्रतिपादिका पट्टिका मद्रितरौरवागमे प्रथमभागे प्रदर्शितास्ति । साप्तागमानपूर्वाज्ञानायावलोकनीयाः ।

अयं विषय उत्तरकामिके रौरवोक्तप्रकाराद्भिन्नतया दृश्यते इति तदीयग्रन्थमूलतो निरूप्यते । यथा —

‘कामिकाद्यजितान्ताश्च ईशवक्त्रमभूद्वम् ।
दीप्तादि सुप्रभेदान्ता पुरुषाख्याननोद्भवम् ॥
विजयाद्वीरतन्त्रान्ता पञ्चैते धोरवक्त्रजा ।
रौरवान्मुखविम्बान्ता वामदेवमुखोद्भवम् ॥
प्रोद्गीताद्यष्टतन्त्रं च मद्यवक्त्रमभूद्वम् ।’ इति ॥

(उत्तरकामिके २४ १०७ उ० — १०९)

उत्तरकामिके ईशानतत्पुरुषाधारवामदेवमन्त्रेण चतुर्थं पञ्च पञ्चागमा मभूता, शिष्टा अष्टागमा मद्योजातमन्त्रे मभूता इत्युच्यते इति रौरवादत्र भद्रेष्वास्तीति स्पष्टम् । ईशानादिमद्योजातन्यागमोन्तान्न कथनमुभयत्राप्यस्तीति साजान्यमप्यवगन्तव्यम् ।

अत्र विषये पूर्वकारणे चिन्त्यागमे च मद्योजातादीशानान्त्य पञ्चम् मन्त्रेण कामिकादिवातुल्यान्त आगमा मभूता । तत्र मद्योजातवामदेवाधोरपुष्पमन्त्रेण चतुर्थं क्रमेण पञ्च पञ्चागमा इत्यस्याः । शिष्टा अष्टागमा ईशानमुखे मभूता इत्यागमोन्तान्न कथ्यते । यथा —

कामिकाद्यजितान्तं च मद्योजातमुखोद्भवम् ।
दीप्तादि सुप्रभेदान्तं वामदेवमुखोद्भवम् ॥
विजयारभ्य वीरान्तं पञ्चैते धोरवक्त्रजा ।
रौरवान्मुखविम्बान्तं पुरुषाख्याननोद्भवम् ॥
प्रोद्गीताद्यष्टतन्त्रं च ईशानतत्पुरुषोद्भवम् ॥’ इति ॥

(पूर्वकारणे १ ६८ — ७० पू०)

‘कामिकाद्यजितान्तं च मद्योजातमुखोद्भवम् ।
दीप्तादि सुप्रभेदान्तं वामदेवमुखोद्भवम् ॥
विजयाद्यं च वीरान्तं साम्ना धोरमुखोद्भवम् ।
रौरवाद्यं च विम्बान्तं चोद्भूतं पुरुषान्तम् ॥
मिद्धादि । प्रोद्गीतादि । वातुल्यान्त ईशानस्य मन्त्रोद्भवम् । इति ।

(चिन्त्ये १ ६५ उ० — ६७)

‘बाह्यशो वापि चण्डालो निर्गुणं मुग्धगोर्जपं च ।

भस्मरुद्राक्षधारी यः स देवत्वं शिवं व्रजेत् ॥

शक्तिर्वायुशक्तिर्वापि तथाभक्ष्यस्य भक्षकः ।

स्नेच्छो वाप्यथ चण्डालो युतो वा सर्वपातकैः ॥

रुद्राक्षधारणादेव स रुद्रो नात्र मणयः ।’ इति ॥

एवं त्रिषष्टितमे पटले माजात्य वैजान्य च प्रादर्शितः ।

चतुष्षष्टितमे पटले फल्यक्त्वादिमर्माणकान्तिविधौ प्रतिपादितो विषयः उपलब्धमानावन्त्यन्वागमेषु न दृश्यते । अतोऽयमेतदागमीयविशेषं परिगणनीया भवति अस्मिन् पटलमिदं विषया यथा वदेनस्पटलार्थमग्रहे निरूपितः ।

पञ्चषष्टितमे पटले कामकोष्ठलक्षणविधौ (१-५ श्लोकेषु) शक्तित्रयं याग भोग वीर्यम् इति प्रतिज्ञाय योगशक्तैर्लक्षणं सम्यक् स्पष्टतयाभिधीयते तत्र यागशक्तिर्यथाभागं पीठिकाकृतिरुच्यते इत्यक्त्वा पीठिकाकृतिरूपेण सम्यक् प्रतिपाद्यते तत्र उपानं जगती कुमद - कम्प - कण्ट - कम्प - पट्टी धृतवायोर्यान्यष्टौ पीठाङ्गानि योगशक्ते क्रमेण पाद - जङ्घा - कृक्षि - बाह्यगम - कण्ट - अधर - मख - शिरारूपाण्यङ्गानि भवन्तीति पीठाकृतित्वं सम्यग्भिहितम् एवरीत्या लक्षण-प्रतिपादनमन्यन्वागमेषु न दृश्यते इति विषयाऽयमेतदागमीयविशेषं परिगणनीया भवति ।

पूर्वकारणे तथोत्तरकारणेऽपि शक्तित्रयलक्षणं प्रतिपाद्यते । यथा —

‘योग पीठसमायुक्तं भोगं वामसमन्वितम् ।

वीरं स्वतन्त्रमित्युक्तं शक्तिरेव त्रिधा भवेत् ॥’ इति ॥

(पूर्वकारणे ९०, १३)

योग पीठसमायुक्तं भोगं वामसमन्वितम् ।

वीरं स्वतन्त्रमित्युक्तं शक्तित्रयमिहोच्यते ॥’ इति ॥

(उत्तरकारणे ८४.२)

योगशक्तिलक्षणमभयश्चापि न स्पष्टतयाभिहितं किं तु सूचितमिति स्पष्टम् ।

भोगशक्तिविषयं गौर्व ३९ तमे पटले (६-७ श्लोकेषु) स्थानकभागशक्तिं आमीनभागशक्तिं त्रिधा विभज्य द्वयार्थं लक्षणं विस्तरणं निरूप्यते । तत्राभङ्गं समभङ्गमतिभङ्गमिति त्रिविधं तन्मानं निरूप्यते ।

पूर्वकारणे भागं वामसमन्वितम् इति भोगशक्तैर्लक्षणं सूच्यते नैव स्पष्टतया प्रतिपाद्यते । उत्तरकारणे भोगशक्तिलक्षणं किञ्चित्स्पष्टतया दृश्यते । यथा —

‘मूललिङ्गसमीपे तु वामभागेऽर्धमण्डपे ।

आमनं स्थानकं प्रोक्तं द्विविधं भोगशक्तिकम् ॥’ इति ॥

(उत्तरकारणे ८४.३)

शक्तित्रयं गौर्व ३९ तमे पटले गौरीस्थापनविधौ (१-३ श्लोकेषु) च प्रतिपाद्यते । यथा —

‘अथ गौरीप्रतिष्ठा च वक्ष्येऽहं शृणु मुदत ।

त्रिविधं तन्ममाख्यातं वीरयोगक्रमं तथा ॥

गौरीमेव स्थिता यत्र केवलं तदुदाहृतम् ।

तदेव वीरमाख्यातं शम्भुना सह योगकम् ॥

प्राकारे शयनस्थाने स्थाप्य यानं क्रमं विदुः ॥’ इति ॥

अत्र गौर्यां परं स्थानं वीर्यम् शम्भुना सह गौर्यां स्थापनं यागम् । प्राकारं शयनस्थानं स्थापनं

क्रम इति त्रयो भेदा प्राक्ता । अत्र प्राक्तविषयस्य ६५ तमपटलप्राक्तविषयस्य च नितरा भेदो वर्तन इति वैज्ञान्य स्पष्टम् । शक्तित्रयविषये पूर्वकारण १० तमे पटले प्रकारान्तर दृश्यते । यथा —

“केवल सहज पीण्य त्रिविध तु विधीयते ।

केवल त्विति विख्यात स्थापन शम्भुना विना ॥

भवानीमहित देव स्थापन सहज भवेत् ।

प्रागेव स्थाप्य देव तु भवानीस्थापन पुनः ॥

यत्तत्पौण्यमिति व्यातमेव तु त्रिविध स्मृतम् ॥” इति ॥

(पूर्वकारणे ८९ १ उ० — ३)

अत्र शम्भु विना यत्र गौरीस्थापन तत् केवलम् । भवानीशम्भो मद्देव स्थापन सहजम् । पूर्वं देव मस्थाप्य पश्चात्काल देवीस्थापन पीण्यमिति भदत्रय निगद्यते । अयं विषयो नामनो लक्षणतश्च भिन्नो वर्तते इति वैज्ञान्य स्पष्टम् । अस्मिन्विषये मुद्रभेदे क्रियापादे ३१ तमे पटलेऽपि प्रकारान्तर दृश्यते । यथा —

‘त्रिभेदमन्यच्छक्तीनामेक युक्त महेति च ।

शक्तिस्तु केवल यत्र स्थाप्यते त्वेकमुच्यते ।

पूर्वं शम्भु प्रतिष्ठाप्य शक्तेस्तु स्थापन तथा ।

कृत युक्त विधानेन युक्त तत्परिकीर्तितम् ॥

शक्ति शम्भुमयैकत्र स्थापयेत्तन्महैव तु ।’

‘मृण्मय शैलज चैक शेषं लोहजमुच्यते ।’ इति ॥

(मुद्रभेदे ३८ ४ उ० — ६ ; १४ उ०)

अत्र शम्भु विना शक्त पर यत्र स्थापन तदेकम् । पूर्वं देव मस्थाप्य पश्चात्काल देवीस्थापन यत् नद युक्तम् । मद्देव देवदेव्या स्थापन महेति भदत्रय वर्ण्यते । अत्रापि नामनो लक्षणतश्च भेदो दृश्यते इति वैज्ञान्य स्पष्टम् ।

अस्मिन्विषये अशमदागम स्वतन्त्र केवलमिति द्विविधमिति निर्दिश्य परिवारादिभिर्युक्त स्वतन्त्र परिवारविहीन यत्केवलमिति तयोर्लक्षणमभिधीयते । यथा —

स्वतन्त्र केवल चेति द्विविध परिकीर्तितम् ।

स्वतन्त्र वीरमित्युक्त परिवारादिभिर्युक्तम् ॥

परिवारविहीन यत्केवल चेति कथ्यते ।’ इति ॥

(अंशुमदागमे ८० २ उ०, ३)

रौगवस्मिन्पटले वीरशक्तिलक्षण १५ — ५६ श्लोकेषु विस्मरणाभिधीयते तत्र दवी मध्यम-दशतलेन कर्तव्या परिवारसमावतन्त्रन स्थापनीयेति कथ्यते । देवी चतुर्भुजा त्रिनत्रा अथवा द्विभुजा द्विनत्रा कर्तव्यव्यक्त्वा मनिद्रयस्यापि लक्षण प्रतिपाद्यते । वीरशक्तिलक्षणमतत्पर्यदार्थमयदे प्रतिपादिनमस्ति । वीरशक्तिलक्षणविषये पूर्वकारण ९० तमे पटले तथात्तरकारण १४ तमे पटले च वीर स्वतन्त्रमित्युक्तम् इति लक्षणमुच्यते । अत्राक्तस्वतन्त्रशब्दविवरणमशमदागमे परिवारादिभिर्युक्तमिति सम्यक् प्रतिपाद्यते इति भाति । एवं शक्तित्रयविषये साज्ञान्य वैज्ञान्य च प्रादर्शितं । एवं सप्तचत्वारि-शतपटलान्तरमिति पञ्चषष्टिपटलान्तरं दृश्यमाना अशमदागमीयविशेषा यथाकथञ्चिन्निरूपिता ।

अनन्वधे पटलपरिपक्वया रौगत्र शौचाचमनस्नानार्चनाविधिमग्रह इति दृश्यते । अनन्वधेऽत्र १५२, श्रुतिपर क्रमण शीघ्र दन्तधावन आचमन शौचीनधारण वाष्णस्नान विधिस्नानविषय शिवार्नाथकल्पन भस्मात्पादनाय गामयग्रहणं गामयदाहन भस्मात्पादन भस्मस्नानविधौ सध्यागमन

प्राणायामविधौ मार्जनाद्यमपणया अर्घ्यदानं देवार्घ्यपितृवर्णविधौ प्रदक्षिणविधौ पुष्पाविषयं मन्त्रा-
द्धारविधौ च गौरवागमनं श्रुत्वा मगुह्रीता इति पद्व्युत्पत्तिकामलता जायन्ते । गौरव प्रथमभाग
यत्तपि शौचविधिपटलस्तथा स्नान-भस्मस्नान आचमन मन्त्राद्धारपटला गन्ति । तेन पटलेन सर्वार्घ्य
विषया मगुह्रेण प्रतिपाद्यन्ते । तेन पटलेन शौचाचमनमन्त्राद्धारविषयेषु परं केचन श्रुत्वा एवा
पटलधा । यथा शौचविषये अनेकान्धे पथमश्रुत्वा यावद्धारव्ययं मगुह्रीतावच्छ्रीच समाचरन् । इति
दृश्यते । अत्र विषय गौरवे । ५४ उ० । श्रुत्वा यावद्धार मन्त्राद्धारपटला समाचरन् । इति
किञ्चित्पाठभेदेन दृश्यते ।

आचमनविषयेऽनेकान्धे गौरवे आचमनविधौ च गौकर्णावृत्तिरस्तीति माधमनत्रन्दे गृह्यते । इति
दृश्यते ।

मन्त्राद्धारविषये बीजमूल्यामन्त्रविषयश्रुत्वा अनेकान्धे गौरवमन्त्राद्धारपटले च प्रायेण मदृशतया
दृश्यन्ते । यथा —

षड्वर्गान्यक्षम चैव प्रथमेऽष्टममक्षरम् ।
मग्निबीजमनुस्वार [प्रथम] बीजमुच्यते ॥
तृतीयाच्च तृतीय च आदौ चैवाष्टमाक्षरम् ।
यान्तमारूढमत्रापि सानुस्वार द्वितीयकम् ॥
षष्ठम चाष्टमे वर्गे आदौ चैवाष्टमाक्षरम् ।
यान्तं बिन्दुममायुक्तं तृतीय बीजमुच्यते ॥
बीजमुच्यमिदं प्रोक्तं [क्षुरिकास्त्रमथ शृणु] ।

(अनुबन्धे ६३ उ० — ६६)

‘षड्वर्गान्यक्षम चैव प्रथमेऽष्टममक्षरम् ।
मग्निबीजमनुस्वार प्रथम बीजमुच्यते ॥
तृतीय च [द्वाद] श तदादौ चैवाष्टमाक्षरम् ।
यान्तमारूढमत्रापि सानुस्वार द्वितीयकम् ॥
षष्ठं चैवाष्टमे वर्गे यान्तं बिन्दुममन्वितम् ॥
..... सयुक्तं तृतीय बीजमुच्यते ।
बीजमुच्यमिदं ख्यातं वरुणादिदलत्रये ॥

(रौरवे क्रियापादे १११ उ० — १४)

अष्टाक्षरविषयेऽनुबन्धे — (७० उ० — ७१ पू०)

‘दलानामग्रपूर्वादि ओ शिवाय नमो नमः ।

अष्टाक्षरमिदं मन्त्रम्’

रौरवे —

‘दलानामग्रपूर्वादि ओ शिवाय नमो नमः ।’ इति ॥

(रौरवे १.१६ उ०)

किं च दन्तधावनक्रौपीतधारणविषयो गौरव न दृश्यते । वाष्पस्नानभस्मस्नानविषयेऽनेकान्धे प्रदक्षिणा
विषया मध्योष्णामनविषये प्राणायामविधि प्रदक्षिणविधिश्च गौरवे नोपलभ्यन्ते । उपलब्धा विषया
अपि मगुह्रेण प्रतिपादिता । यथा —

‘शिवं ब्रह्माङ्गमुच्चार्य कारयेद्दधमर्पणम् ।’

‘देवानां च ऋषीणां च पितॄणां तर्पयेत् क्रमात् ।’

(रौरवे ७३ उ०, ६ पू०) ;

अनन्वन्धप्रमयेण दर्शयितव्यविषयं च ब्रह्म श्रुता प्रदर्शिता ।

अनन्वन्धे १३० १४९ श्रुताः, आन्मार्थपरार्थयजनाधिकारिविषयं करन्यामाङ्गन्यामया अन-
याग पूजार्हपत्रविषये निमान्यहीनपुष्पविषय उत्तमादिपुष्पविषय घण्टानाडन अर्घ्यादिदानकाल-
विषय मन्त्रप्रयोगविषये लिङ्गशुद्धिविषये पीठशुद्धिविषये गुरुपूजाया शिवामनकल्पन लिङ्गपू-
जायाम् आवरणार्चनविषये च रौरवागमत श्रुता मगर्हीतन्त्रन प्रदर्शिता । तत्र १०८ १०९
श्रुतया प्रतिपाद्यमान मन्त्रप्रयोगविषये विनाऽन्यविषये दृश्यमाना श्रुता सर्वत्रैव रौरवे १० तमे
पटले तिन्यपूजाविधौ पूर्वप्रदर्शनविषये सन्ति । अन्तर्जनाविधिप्रमयेहविषये सम्यगत्र प्रतिपादित
इति भाति । अत्र विषये १० तमे पटले विद्यमानानां श्रुतानां सख्या क्रमणं मुख्यतः ।

आन्मार्थपरार्थयजनाधिकारिविषये ५९, ९ - १४ श्लोका द्रष्टव्याः ।

करन्यासे ५९, ३१-३३ श्लोका द्रष्टव्याः ।

अङ्गन्यासे ५९, ३८-४० पू० श्लोका द्रष्टव्याः ।

अन्यरामे ५९, ४० उ०-५३ श्लोका द्रष्टव्याः ।

पूजार्हपत्रविषये निमान्यहीनपुष्पविषये च १० उ० उ० ३४ पू० श्रुता द्रष्टव्याः ।

उत्तमादिपुष्पविषये ५९, ८५ उ०, ८६ पू० श्लोकोऽवलोकनीयः ।

घण्टानाडनं ५९, १०१, १०२ श्लोकौ, द्रष्टव्यौ ।

अर्घ्यादिदानकालविषये ५९, ११६, १२०-१२४ पू० श्लोका द्रष्टव्याः ।

लिङ्गशुद्धिविषये ५९, १४०-१४२ पू० श्लोका अवलोकनीयाः ।

पीठशुद्धिविषये ५९, १४२ उ०, १४३ पू० श्लोको द्रष्टव्यः ।

गुरुपूजायाम् ५९, १४४, १४५ पू० श्लोकौ द्रष्टव्यौ ।

शिवामनकल्पने ५९, १४८ पू०-१४९ श्लोका द्रष्टव्याः ।

लिङ्गपूजायाम् ५९, १७३ उ०-१८८ पू० श्लोका अवलोकनीयाः ।

आवरणार्चनविषये ५९, १९३-१९५ श्लोका द्रष्टव्याः ।

‘उपासृच्चार्यं चाचैतुं वाचिकं होमकर्मणि ।

मानसं पूजयेद्यत्तु पुष्पमन्त्रमुदाहृतम् ॥

धूपदीपे तु नैवेद्ये होमकाले प्रजापते ।

स्वाहान्तं मप्रयोक्तव्यमभिषेके नमोऽन्तकम् ॥’

(अनुबन्धे १०८, १०९) ।

इत्येतच्छ्लोकद्वये रौरवे कुत्रापि न दृश्यते ।

गवमन्त्रध्वनिविषये रौरवे शौचाचमन्त्रानार्चनामग्रहविषये विशेषं यथाकथाचिन्त्रन्यापादि ।

पटलार्थसंग्रहः

मन्त्रचत्वारिंशो पटले निर्वाणदीक्षाविधिरभिधीयते। तत्र प्रथमं यथा प्रज्ञस्तया क्रियया पशना शिवस्त्वव्यक्तिः पाशत्रयविकल्पश्च सजायते दीक्षितस्य शिवज्ञानशिवभक्तिमसारवैराग्यादिचङ्कानि च लक्ष्यन्त मा दीक्षति दीक्षास्वरूपं वर्णयते। ततः सामान्येन पशना लक्षणं कथ्यते। ततो मलमाया-कामाख्याना पाशाना त्रयाणां स्वरूपवर्णनमभिधाय पशोर्ज्ञानतः कर्मभोगाय मायासम्बन्धो भवति ईश्वरेच्छा विना नैव भक्तिर्भवेदिति निगद्यते। तता बहुमन्त्रयोल्लेखः, तथा विज्ञानाकलप्रलयाकलसक-चाख्याना त्रिविधानामात्मना लक्षणं च प्रतिपाद्यते। ततो दीक्षाभेदा निरूप्यन्ते तत्रादौ यथाचार्य-मतिमनसंक्षेपे शिवतैव नीतशक्तिपातवशाद्विज्ञानाकलप्रलयाकलानां दीक्षा क्रियते सा निराधारा आचार्य-मतिमास्थाय मन्दमन्दतरनीवतीवतरगच्छन्विधिशक्तिपातवशान् सकलानां शिवो दीक्षा निर्वर्तयति सा साधारेति साधारनिराधाराख्यदीक्षाभेदद्वयं निरूप्यते।

एव शिवानुग्रहान् कृतपृष्ठ्यानामान्मना चाक्षय्यादिवहविधा दीक्षा मपद्यन्ते। ताश्च क्रमेण चाक्षयोऽपार्शदीक्षा वाचिकी मानसी शास्त्री योगदीक्षा ह्रीन्नीत्यादयो भवन्तीत्युच्यते। एतासां दीक्षाणां लक्षणं सम्यग्वर्णयते।

समामादीक्षा ज्ञानवती क्रियावतीति द्विधा भिद्यते। इज्यातत्त्वकर्मादिव विना मनोव्यापारमात्रेण क्रियमाणा ज्ञानवती इज्यातत्त्ववती या सा क्रियावतीति तयोः स्वरूपं निरूप्यते। समयिपुत्रकयोनिर्वीजिका दीक्षा साधकाचार्यया सर्वाज्ञा भवति। तत्र निर्वीजिका दीक्षा सद्यो निर्वाणदा दहपानन पर निर्वाणदिति द्विप्रकारा भवति। समयाचाराद्यन्तर्वर्तनापक्षा सर्वाज्ञा नदनपक्षा निर्वीजिका। ब्राला-दीनामसमर्थानां निर्वीजिका दीक्षा समर्थानां विदुषा च सर्वाज्ञा दीक्षा कर्तव्येति सर्वोर्जनिर्वीजदीक्षया स्वरूपं प्रतिपादितम्। साधकाचार्ययोर्विषये धर्माधर्मान्मक सर्वं कर्म यत्र शोध्यते सा शिवधमिणी अधर्ममात्रसङ्गदौ लोक्तधर्मिणीति सर्वोर्जदीक्षा द्विधा भवतीत्युच्यते। समयिपुत्रकयोनित्यमात्राधि-कारन्वाप्तिरग्रधिकारैव साधकाचार्ययानित्यतैर्मितिकाम्यकर्मसु सर्वत्राधिकारन्वाप्तिमाधिकादैव भवतीति सर्वोर्जदीक्षाविषये निरधिकारमाधिकारभेदद्वयं निरूप्यते।

यत्र रुद्रपदे ऐश्वरे पदे वा दीक्ष्यस्यान्मतो योगः शिवाच्छेदो न क्रियते सा समयदीक्षा। यत्र पुत्रकस्य शिवपदे योगः, शिवाच्छेदश्च निर्वर्त्यते सा निर्वाणदीक्षा। अत्र पुत्रकस्याभिषेको नेति मूच्यते। साधकविषये पूर्वोक्तप्रकारेण निर्वाणदीक्षा साध्यमन्त्रेणाभिषेकश्च भवतीति साधकविषयऽभिषेकश्च सूचितः। आचार्यविषये निर्वाणदीक्षा सर्वमन्त्रैर्गभिषेकश्च भवतीत्याचार्याभिषेकश्च विधीयते। एव समयदीक्षा – निर्वाणदीक्षा-साधकाभिषेकाचार्याभिषेकाणां परस्पर भेदो न्यरूपि।

दीक्षया मलमायाकामाख्यात्रिविधमसारबन्धनान्पशमस्यते। सा च दीक्षा पट्टध्वमशद्विरूपा अध्वानश्च मन्त्रपदवर्णभवतत्त्वकलाख्या। एतेषामध्वना परस्पर व्याप्यव्यापकभावोऽस्ति। तत्र मन्त्रपदवर्णा समन्ततो व्याप्ता। वर्णा भवन्तेव्याप्ता। भवनानि तन्वेव्याप्तानि। तन्वानि च कलाभिर्व्याप्तानि। एव च निवृत्त्यादिपञ्चकला मन्त्रादीनां पञ्चानामध्वना परमव्याप्तिका। तेन कला एव कलादीक्षया विभाव्य शोधनीया। कलाशङ्कयैव तदन्तर्गतानां पञ्चानामध्वना शक्ति मपद्यते। ताश्च कला तन्वण्ड-नालभ्रमध्यब्रह्मरन्ध्रावधि विलम्बनीति विभाव्य शोधनीया इत्याभिधाय निवृत्त्यादिपञ्चसु कलासु शङ्कयैव योजनीयानां तन्ववर्णभवनपदमन्त्राणां गन्धादीनां गणानां ब्रह्मादिकारणेश्वराणां च योजना प्रकारो यथावद्वर्णयते।

दीक्षापशक्तानां पट्टध्वना समुद्देशेन सर्वभाग क्रमेण कथ्यते इत्युक्त्वा पट्टध्वनिरूपेण सम्यक् प्रति-

पायत तत्र मयाज्ञानवामदवाधार्गनत्पुष्पशाना इति पञ्चदशमन्त्रान्मन्त्रा इच्छिष्ट शिवाकवचास्त्राणीति पञ्चाङ्गमन्त्रा मन्त्रमन्त्राणि मन्त्राधवा व्यामव्यापिमन्त्रान्मन्त्रान्मन्त्राणीतिपदानि पदाधवा अकारादिश-
कारान्ता पञ्चाशदष्टा वणाध्वानि मन्त्रपदवर्णाध्वानस्त्वया निरूप्यन्ते ।

ततो निर्वानिकलाया मयोजनीयाता कालान्यादिभवनानामष्टान्तरगत नामनो निर्दिश्य, तत्र कालान्यादिगोत्रान्तानि भवनानि पद ब्रह्माण्डस्यान्तर्गोजनीयानीत्युच्यते । तत कपालीशादया दश प्राच्याम् अग्निस्त्रादयो दशानन्त याम्याद्या दश दक्षिणभागे निर्धन्याद्या दश नैर्ऋते भागे वज्राद्या दश वाष्ण भागे गांधाद्या दश वायव्य भागे निर्धोशाद्या दशान्तरे भागे विद्याधिपाद्या दशानभागे वपाद्या दशाधोभाग शम्भमस्याद्या दश ऊर्ध्वभाग च याजनीया इति ब्रह्माण्डवर्तहिर्दश दशदिक्षु याजनीयाता भवनानां शत न्यूरुपि । एव सर्वभवनोर्ध्वे वीरभद्रा भद्रकार्यानि भवनद्वय याजनीयमिति निर्वानिकलाया योजनीयभवनानामष्टान्तरगत प्रतिपाद्यते ।

प्रतिष्ठाकलाया मयोज्यान्मन्त्रादिपट्टपञ्चाशद्भुवनानि पूर्ववन्नामनो निर्दिश्यन्ते । अत्रापि अमरे-
शाखान्कमानन्तव हरिश्चन्द्राशष्टक तज्जन्तव गयाद्यष्टक वायतन्तव वस्त्रापदाद्यष्टकमाकाशतन्तवे
छगलण्डाद्यष्टकमहोकारतन्तव पैशाचाद्यष्टक वदितन्तव अकृताद्यष्टक प्रकृतितन्तव च क्रमेण योजनीय-
मिति षट्पञ्चाशद्भुवनानां मयोजनप्रकारो न्यूरुपि ।

विद्याकलाया मयोज्यानि वामादीनि मन्त्रविशतिभवनानि नामता निर्दिश्यन्ते । अत्रापि वामा-
दीन्येकवीरकान्तानि पद भवनानि पुष्पतन्तव प्रचण्डादिभवनपञ्चक रागतन्तव काधादिशिवेदान्तान्यष्ट
भवनानि द्विकद्विकतया नियतिविद्याकलाकालाख्यप चतुर्षु तन्त्रेषु महाद्युत्यादिभवनान्यष्ट मायानन्तव
च क्रमेण याजनीयानीति मन्त्रविशतिभवनानां मयोजनप्रकार प्रत्यपदि ।

शान्तिकलाया याजनीयानि वामाप्रभृति मदाशिवान्तान्यष्टादशभवनानि शङ्खविद्यातन्त्रेश्वरतन्त्र-
मदाशिवतन्त्रेषु योजनीयानीति तानि भवनानि नामनो निर्दिष्टानि । तत्र वामादिमन्त्रान्यन्तानि
तत्र भवनानि शङ्खविद्यातन्त्रे अनन्तादिशिवण्डघनान्यष्ट भवनानीश्वरतन्त्रे च योजनीयानि । भदा-
शिवभवनमेक मदाशिवतन्त्रे योजनीयमिति भवनयोजनप्रकार प्रतिपादित ।

शान्त्यनीतकलाया मयोज्यानि निर्वृत्त्यादीनि भवनानि पञ्चदश भवन्तीति नामनो निर्दिष्टानि ।
एव च पञ्चकलावर्तभवनानां सख्या चतुर्विंशान्तरगतद्वयमिति भवनोधवा प्रतिपाद्यते ।

तत पञ्चभनानि पञ्चतन्मात्राणि पञ्चकर्मन्द्रियाणि पञ्चज्ञानन्द्रियाणि तथा मनोऽङ्कारवद्वि-
प्रकृतितन्त्रानि पुष्परागनिर्यातिविद्याकलाकालमायानन्त्रानि शङ्खविद्यातन्त्रेश्वरतन्त्रमदाशिवतन्त्रशान्ति-
तन्त्राशिवतन्त्रानीति पटविशतन्त्रानि भवन्तीति तन्त्राधवा निरूपित ।

निर्वानिप्रतिष्ठाविद्याशान्तिशान्त्यनीतानि पञ्चकला भवन्तीति कलाधवा प्रतिपाद्यते । एव मन्त्र-
चन्वाग्निपटलार्थमग्रह ।

अष्टचन्वारिंशे पटले आचार्याभिषेकविधानिगद्यत । तत्रादी ममयविशर्षनर्वाणदीक्षानन्तरमाचार्या
भिषेकां विधय । माधकन्याणि निर्वाणदीक्षानन्तर माधकाभिषेक कर्तव्य इति दीक्षाविधिब्रह्मोर्गिभ-
धायत । देवालयं सर्वदिक् मण्डप वा प्रपा वा प्रकल्प्य तत्र भवकृण्ड मणकृण्डमथवैक कृण्ड वा
कुर्यात् । अष्टमण्डलानि पञ्चवर्णालिखितलिङ्गानि चतुर्दशचतुर्भोग्यानि च कल्पयेदिति मण्डपविधि
प्रतिपाद्य ततदण्णाधिपदशान्त्याश्च मण्डप पुजनीयान्दिकालादिदवात्मनन्मन्त्रै पुज्यदिनि मण्डप-
पूजार्वाधि मुच्यत । ततो भिषेकान्यर्वादिन ईशानभाग उत्तर वाङ्मरापण कुर्यादित्यक्त्वा नदर्थ शालिभि
स्थण्डिलकन्यत तत्र पालिकाविन्यासप्रकारस्तदधिदेवाश्च प्रतिपाद्यन्ते । तत शिष्याणां स्वार्पाविधि
गमन्यथ निगद्यत ततो द्म्वानमुखावतान्यगोश्च द्म्वाने जाते तदगोशमनाथ विधेयो ह्यमोर्वाधि
मुच्यत । तत उप कालप्रभृति कर्तव्य निर्यक्त्वा कृत्वाचार्य मृदग्नमहितं मुमूर्तं शिष्याणां वीर्यकम

यथाविधि कारयित्वा तथा स्नानशद्विद्वत्प्राच्छादतोषवीतधारणादिकं यथाक्रमं कारयतिन्यच्यते । ततः सौम्ये दक्षिणे वा कुम्भस्थापनं कर्तव्यमित्युक्त्वा तत्रविधितोषमहिततत्कुम्भस्थापनं विधीयते । ततः अग्न्याधानादिकं कृत्वाग्नौ सप्ताहं तत्र विधेया होमविधिं मद्रव्यं समन्वयं प्रतिपाद्यते । ततोऽभिषेकायै वीदकाकल्पनं तत्रामनकल्पानपूर्वकं शिष्यायाजतप्रकारश्च वर्ण्यते । ततः शिष्यदृष्टाद्विप्रकारो निरूप्यते । तत्र पञ्चमन्त्रपञ्चाग्न्यपञ्चामनपञ्चलपतना स्थापनप्रकारस्तैर्गभिरपक्वप्रकारस्तथाङ्गशब्दयै कर्तव्यो लेपनप्रकारश्च विशिष्य प्रतिपादितः शिष्याणां ब्रह्मक्षत्रियविदशूराणां समयविशेषनिर्वाणदीक्षावयव कर्तव्यम् आचार्यत्वसंपादनाय कलाशक्तिं पञ्चप्रासादमन्त्रप्रदर्शनं च कर्तव्यं इति सूच्यते । अत्र समय-दीक्षायां जन्मशक्तिं स्यादिति विधायतोऽभिधानं दृश्यते । एव जन्मशक्तिर्दृष्टाद्विप्रमन्त्रशक्तिं कलाशक्तिर्गति-चतुर्धा शद्विप्रकारः सूच्यते । ततो मध्याह्ने पूर्वोक्तवद्ब्राह्मादिकं कृत्वा मण्डपाद्विद्वत्स्थण्डिलं प्रकल्प्य तत्र लिङ्गस्य तथा दशायधानां च विन्यासप्रकारो निरूप्यते, एतदनन्तरं विषयानस्यतरदर्शनादत्र ग्रन्थपातः स्यादित्यहिनृमवकाशास्ति । ततः शङ्खाभिषेकविषयो लक्षणं प्रतिपाद्यते तत्र समय-विशेषनिर्वाणदीक्षाभिः संस्काराणां प्रथमतो निर्देशः क्रियते । ततः शङ्खाभिषेकविषयः शिष्यानां मन्त्राणां प्रतिपादनं दृश्यते । ततः उन्डादीशानपर्यन्तं वामादिशक्तयः स्थापनायां इत्यच्यते ततः शिष्याणां वस्त्रभूषणधारणविषयः सूच्यते । ततः शङ्खजलप्रीक्षणप्रकारः प्रतिपाद्यते । ततोऽङ्गशब्दार्थं कर्तव्योऽङ्गहामविषयोऽभिधीयते । अत्राङ्गाणि परं निर्दिष्टानि तान्यपि न समग्रतया दृश्यन्ते । तदीयमन्त्रनिर्देशप्रतिपादकग्रन्था न विद्यन्ते । ततः कान्विजा पुजापुरमं दक्षिणादातप्रकारो वर्ण्यते । ततोऽभिषेकविधिर्गभिधीयते । तत्र गुरु शिष्यानुपूर्वांशमस्नान्धारयित्वा स्वयमनुराभिमुखं स्थित्वाभिषेकयतिन्यच्यते । ततो ब्राह्मणादिचतुर्वर्ण्यं यथाविधि दीक्षानामकरणपूर्वकं गीतनृत्तादिभिः शङ्खवीणावणवादिवाद्यधारे-र्वेदधोपैश्वरं महं कुम्भतोषैर्गभिरपचयेत् । इदमभिषेचनं गोत्रनामाभिषेचनमिति प्रशस्यते । ततोऽभिषे-कान्तरेत्करणविधिं प्रतिपाद्यते । तत्र शिवसूत्रधारणविधिं प्रथमतो विदधते । शिवसूत्रधारणकालं ज्ञातव्यमन्त्रनिर्देशश्च विशिष्य प्रतिपादितः ततः पाद्याद्यपचारदानं शिवहस्तसमर्पणमधिकारसमर्पणं मित्यन्ते विषया सम्यङ्निरूपिताः अधिकारसमर्पणविषयप्रतिपादनान्तं शिष्यः गङ्गा शिवकां वारुण्य स्वगृहं प्रवेशयित्व्यच्यते । अन्ते चैवमभिषिक्तः एवातमाचार्यत्वं गण्यते इति प्रशस्यते । स्वस्मरान्तं चैवमभिषिक्तमाचार्यं नित्यार्चनं नित्यहोमसमयविशेषनिर्वाणदीक्षाकरणं तथाचायाभिषेककरणं च त्रियो-जयतिन्यच्यते । अत्र पटलं श्लोकानां पूर्वोपर्यविषयः दीक्षादर्शग्रन्थरीत्या विमृश्यमानं १७ तमं श्लोकं शिष्याणां शैलार्दकरणम् इत्यनच्छीर्षकपूर्वकं तृतीयश्लोकपूर्वाधानन्तरं भवितव्यं । एव कुम्भस्था-पनविषयकं १८ तमं श्लोकं तवमश्लोकपूर्वाधानन्तरमङ्गरार्पणविषयान्पूर्वं स्थानव्यं इति भाति एवम-अष्टचत्वारिंशपटलार्थसंग्रहः ।

एकोनपञ्चाशो पटले ग्रामदेवान्सर्वविधिं प्रतिपाद्यते । तत्र प्रथमं विघ्नराजा गृहा विघ्नादुर्गां शास्त्रनि-पञ्च देवा ग्रामदेवतात्वं परिगणिताः एता देवता शिववदकग्रामं तत्र तत्र स्थाने स्थाने भवत्यरित्य-च्यते । ततो दुर्गाविष्णवारालयकल्पनप्रकारो वर्ण्यते । दुर्गाविष्णवारालयाश्च ध्वजस्थानं भवितव्यम् । महात्मवं दुर्गाविष्णवायां वास्तुमङ्गलवीथ्या कर्तव्यम् । पञ्चगात्रमुनीनां सर्वांसां शिवस्थानब्राह्मण-धाम भवितव्यमित्यच्यते । ततो ग्रामदेवानां नित्यान्मवप्रकारवर्णनं महोन्मवविषयमुच्यते च दृश्यते । वास्तुमङ्गलवीथ्या सर्वेषां महात्मव कर्तव्यं इत्यच्यते । ततोऽन्यग्रामदेवानां स्वशामे महोन्मवकरणं दोष-निरूपणं क्रियते । एवम् एकोनपञ्चाशपटलार्थसंग्रहः ।

पञ्चाशो पटले नवरात्रपूजाप्रकारो वर्ण्यते । तत्रादौ कन्यासामे कृष्णपक्षे आर्द्रानक्षत्रे वा पूजयति त-पूजाकालो निर्दिश्यते । ततो नवरात्रपूजनप्रकारो निरूप्यते । तत्र प्रथमाभाग्रभ्यः नवरात्रं पूजयते । इत्येवकालं चान्तिं यजमानस्यापवामो विधीयते । देशिको ग्क्षाबन्धनकर्म कारयतिन्यच्यते । पूजाकाल-

मध्य दुर्गा कामदक्षिणभागयोः क्रमण मरुस्वतीदृश्यो च स्थापयेदित्यभिधीयते। पुजाया पायसान्न निवेदनीयमित्युच्यते। तत उत्सवप्रकारा निरूप्यन्ते। ततो ग्क्षावन्धनस्थानानि निर्दिश्यन्ते। तत्र नदी-
नीर नतावनीर ममद्वनीरे च पूर्वदश विज्ञपेण दत्तगयाय किञ्चिदज्ञानकाणं बह्वृक्षसमापं च ग्क्षा-
मृषबन्धन कार्यादिनिरूप्यन्ते। ततो मण्डपपूजाप्रकारा वर्ण्यन्ते। ततो दशमोदनात्मक प्रतिपाद्यत
नवामागहितदवानां यातकम् कर्तव्यमित्युच्यते। ततो देवदेव्यो वदिकाया मस्थाप्य तवकलशमनपतेना-
भिषिच्य पायसान्न निवेदयेदित्युच्यते। ततो यज्ञवृक्षपूजन यद्वयावावर्णनं च दृश्यते। अन्ते च देव-
देव्यो यानमाराग्यालय प्रवृजयदित्यभिधीयते। तत मरुस्वतीपूजा मक्षपत प्रतिपाद्यते। एव पञ्चाश-
पटलार्थसंग्रहः।

एकपञ्चाशो पटले क्षेत्रपालस्थापनविधिमुच्यते। क्षेत्रपालस्य मन्त्रमद्रा स्थापनपूजनोन्मन्त्रमप-
नानि च कथ्यन्तर्नामनि स्मारीश्च प्रति प्रार्थना, तदीयप्रार्थनानामारेणेश्वरगणानगरण्यभिधीयन्ते। तत्र
प्रथम क्षेत्रपालमन्त्रा मद्राश्च निरूप्यन्ते। ततोऽष्टभुजक्षेत्रपाललक्षणमभिधाय तदप मृण्मय कल्पयेद-
ित्युच्यते। तत क्षेत्रपालस्थापनयागस्थानं तदालयकल्पनप्रकारश्च निरूप्यते। ततो वदिकाकृण्डमहि-
तमण्डपकल्पनप्रकार कथ्यते। तत्र पञ्चकृण्डकल्पनप्रकार प्रतिपाद्यते। तत मण्डपमस्कारा वर्ण्यन्ते।
ततो रत्नन्यासनचामालनशामप्रदक्षिणजलाधिवासविधय मक्षपत कथ्यन्ते। तत शयनाधिवासकुम्भ-
स्थापनतनुजाप्रकारा अयतीव मक्षपण प्रतिपाद्यन्ते। ततो होमविधि समन्त्रक मद्रव्यक चाभिधायते।
तत प्रात कर्तव्यत्वनं कुम्भाभिषेकविधिरपि न्दशत प्रतिपादितं। तत इन्द्रादीशानपर्यन्त कल्पनीया
इत्यामिता द्वाष्टपदैरवा परिवारत्वनं निर्दिश्यन्ते। क्राधकुम्भकारिणि द्वौ द्वारपालत्वनं निर्दिष्टौ
अन्त चाचार्यपूजनप्रकारो वर्णितः। एव क्षेत्रपालस्थापनविधि मक्षपेण प्रत्यपादि। ततो नित्यपूजा-
विधि परिवारवलिदानप्रकारश्च मक्षपताभिधीयते। एव नित्यपूजाविधानप्रकारा न्यरूपि। तत
उत्सवविधिरभिधीयते। तत्र प्रतिष्ठाल्ले मन्नाहमेकादशोन्मन्त्र कारयन्ते। मन्नाहोन्मन्त्रे ग्क्षावन्धनार-
म्भ प्रभाते तीर्थविधिश्च कर्तव्यारिणि सूचयित्वा दिनदवतानिरूपण होमविधि माधप्रात करणीयवलि-
विधिश्च मक्षपेण प्रतिपाद्यन्ते। मन्नाहोन्मन्त्र तीर्थविधि पुष्पिमाया समाचरेदित्युच्यते। उत्सवान्त
मन्नाहोन्मन्त्रवदन्त विज्ञपन् कर्तव्यमित्युच्यते। एवमन्यवविधिरन्यरूपि। ततो तवकलशमनपतविधि
मक्षपेण प्रत्यपादि। एवम् एकपञ्चाशपटलार्थसंग्रहः।

द्विपञ्चाशो पटले संप्रशान्तविधि प्रतिपाद्यते। तत्रादौ संप्रशान्तना तदण्डानां च इतने मन्त्राव्य
मानदायो निरूप्यन्ते। तत्रैकमासिकसंप्रशान्तशोराश्रम्यान्मासिकसंप्रशान्तना इतने तदन्तुरेकमासिकस्यै
काव्यमिति गणतनाष्टमावदानं शिञ्जनाय स्यादिति दोषमणन दृश्यते। एवमकाण्डनाय कृत गक-
गर्भनाय इति गणमन द्विधानाध्वंचत्वारिंशत्संपाण्डनाशान्नायमाना गर्भनाशदोष क्रुद्ध इति दोष-
परिगणनं क्रियते। ततमन्त्रापरिगणनाय शान्तिपूर्वक संप्रशान्ता स्थापन कर्तव्यमित्युक्त्वा तद्विधि प्रति-
पाद्यते। तत्राचार्यवर्णपुण्याहवाचनपञ्चगव्यसंपादनानि कर्तव्यानीत्युच्यते। तत पित्रादीभि पूर्वनिर्दि-
ष्टसंप्रशान्तसंपाण्डना तथा फणियम्-कालकृ-वृश्चिक विषनत्र स्थलवगम्यानां च निर्माणप्रकार प्रति-
पाद्यते। तत शान्त्यादिभि स्थण्डिलनिर्माणप्रकारो वर्ण्यते। तत स्थण्डिलद्वय धान्यराशि निक्षिप्य
तदुत्वं कमल विलिख्य तत्र मद्रकुम्भवाग्देवकुम्भयोः स्थापनप्रकारमन्त्रपूजाविधिरभिधीयते। तत्र
मद्रकुम्भवाग्देवकुम्भयोर्विषय जय्या मन्त्रा निर्दिश्यन्ते। ततो होमविधि समन्त्रक प्रतिपाद्यते। तत
पित्रसंपादना प्राणप्रतिष्ठाकरणप्रकारकथनपूर्वक चिताया निक्षेपो होमविधेना दाह मद्रकुम्भज-
नारिषकश्च इत्येव तदुन्मन्त्रा महानशा पञ्चप राय इत्यादीकृपाकलापारिभित्तं। तत मण्डी-
कस्य यतमानस्य विष्णुकुम्भाभिषेचनप्रकारो निरूप्यते। तत आचार्यदक्षिणादान कर्तव्यम् ब्राह्मणेभ्यो
दद्यात्तत दक्ष्म ततो ब्राह्मणाभ्याजयेदित्युच्यते। अन्ते च संप्रशान्त्याचरणमाहोन्मन्त्राचरणमुच्यते।
भवदिति फलप्रदर्शनं दृश्यते। एव द्विपञ्चाशपटलार्थसंग्रहः।

त्रिपञ्चाशे पटले दिनशान्तिरूपं वास्तुशान्तिशान्तिहोमदिशाहोममूर्तिहोमजपशान्तिविधयः प्रतिपाद्यन्ते निदिश्यन्ते । तत्र जलसंप्राप्तये वास्तुहोमं कुर्यात् वास्तुदेवान्पूजयेत् इति वास्तुशान्तानामनमूचनम् । एवं नित्यपूजाकाले दापसम्भवे शीघ्रं शान्तिं कर्तव्या । तदर्थं जपशान्तिं होमशान्तिं वास्तुशान्तिं पथक् पथक् कारयेत् इति पूर्वनिदिष्टानां सर्वाविधानां निमित्तं प्राक्तमम् । एवं निमित्तमूचनपूर्वकं क्रमेण वास्तुशान्त्यादिविधया निरूप्यन्ते । तत्र प्रथमं वास्तुशान्तिविषये वास्तुबलिवास्तुपूजावास्तुहोमपर्यागिनकरणानि निरूपितानि । ततः शान्तिहोमदिशाहोममूर्तिहोमा जपशान्तिविधिश्च प्रतिपाद्यन्ते । अथ निमित्तमूचनप्रस्ताव प्राक्तहोमशान्तिपदेन शान्तिहोमदिशाहोममूर्तिहोमा लक्षितो इत्यभ्युपगमनव्यम् । एवं त्रिपञ्चाशपटलार्थसंग्रहः ।

चतुःपञ्चाशे पटले सवेगशान्तिरथवाद्भूतशान्तिविधिर्भधीयते । तत्र गर्भगृहार्धमण्डपद्वारवर्त्तिपीठपरिव गालयेत् ध्वजस्तम्भपचनालयमभ्यास्थानम् गोपुरं शिखरं मण्डपं कनककलीं चामरं च शालाम् द्रव्यकाशं वपस्थानं प्रामादभिनिर्देशं उत्सवमण्डपं मापानं दीपदशं च गामार्यभि रौशित्यं सम्भवे वल्मीकमधपञ्जरोन्यतौ श्वारोहे तद्गोदेन च मज्जते कृकलासकच्छपरक्तकन्याश्वेतकन्यामण्डकश्वेतवायसगर्दभकुक्कुटमुकरैरन्यैर्वनचारिभिश्च प्राणिना पीठमभवे च तत्रैव शान्तिं कर्तव्या न्यच्यते । ततः पूर्वादिदर्शदिक्षु सभाष्यमानगोमायुरौथिल्यादिर्दृष्टिनिमित्तविषये दीपप्रदर्शनं क्रियते । ततो दापशमनार्थं कर्तव्या शान्तिहोमादयो निरूप्यन्ते । एवं चतुःपञ्चाशपटलार्थसंग्रहः ॥

पञ्चपञ्चाशे पटले जीर्णोद्धारविधिश्च्यते । तत्रादौ प्रतिमाविषये भूगर्भापश्मरखानामिकां तथा सर्वाङ्गानां च क्षये मतिं तां विमर्जयेदित्यच्यते । लोहजप्रतिमाविषयेऽङ्गहीनं तद्दन्वदङ्गं कारयेत् । मण्डहीनं तु तद्दन्वत् न कारयेत् । ताभिमध्यमहीनं नैव मधानं कुर्यादित्यच्यते । मृण्मयं वर्णहीनं च तं पुनर्वर्णलेपं कृत्वा ग्राह्यम् । तथा छिन्नं भिन्नं च पुनर्नवीकृतं ग्राह्यम् । शालहीनं तु जीर्णाद्धारं कारयेदित्यच्यते । शैलजमङ्गहीनं ध्रुववेगं समुद्रं प्रक्षिप्य पुनरन्यच्छिलासयं कृत्वा स्थापयेदित्यच्यते । मण्डपं यदाऽजलोद्धारजालमयानि वेगाणि जीर्णान्यङ्गहीनान्यग्निदग्धानि पुनर्न पूजयेत् । माहातृजतं राजगार्ष्टविनाशं स्यात् । तानि वेगाणि जले स्थलं वा प्रक्षिप्य पुनरन्यानि वेगाणि ततदद्रव्यैर्निर्मायं स्थापयेदिति कथ्यते । एवं पञ्चपञ्चाशपटलार्थसंग्रहः ।

षट्पञ्चाशे पटले प्रायश्चित्तविधिर्भधीयते । तत्र प्रथमं प्रायश्चित्तशब्दार्थविवरणं क्रियते । ततोऽन्तर्मण्डलादिषष्ठप्राकारेण अर्धमण्डपमहामण्डपयोर्व्यञ्जनमण्डपे गर्भगृहं च चण्डालप्रवेशं विधेयं प्रायश्चित्तविधिर्निरूप्यते । ततो गर्भगृहव्यञ्जनमण्डपमहामण्डपपचनालयप मृगामामर्श्वरप्रवेशं श्रान्तं कुक्कुटवानरखरमुखराणां तथाग्रेषां मृगाणां पक्षिणां च मतिप्रसून्यां सम्भवे सभाष्यमानदोषप्रदर्शनं पूर्वकं तत्र कर्तव्यं प्रायश्चित्तविधिश्च प्रतिपाद्यते । एवं षट्पञ्चाशपटलार्थसंग्रहः ।

सप्तपञ्चाशे पटले नागप्रतिष्ठाविधिः कथ्यते । तत्रादौ नागप्रतिष्ठायाम्यस्थानानि निगद्यन्ते । तत्र शिवालये विष्णवालये नदीनटावतीरयोः शङ्खभूमिषु तथाश्चत्थवृक्षमन्त्रिधौ वा नागप्रतिष्ठा कर्तव्या न्यच्यते । ततः प्रतिष्ठाकालो निदिश्यते । तत्रान्तर्गते पुष्यफाल्गुनचैत्रवैशाखमासेषु दक्षिणायने आश्विनमासे च नागप्रतिष्ठा कार्यव्यक्त्वा प्रतिष्ठाहोमस्तुतिभिर्यो निदिष्टा ततः कान्तिकशकलं चतुर्ध्यां च प्रतिष्ठा विधेयान्यकालं वर्जयेदिति चोक्तम् । ततो नागप्रतिमालक्षणमच्यते । तत्र नागप्रतिमायामनिरूप्य प्रतिवक्त्रं फलप्रदर्शनपूर्वकमेकाद्रिपञ्चवक्त्रनागा कर्तव्या इत्यच्यते । ततः आचार्यः ऋत्विग्वरणं तथा वदपारायणाय विप्रवरणं च प्रतिपाद्यते । तत्राचार्यलक्षणकथनपूर्वकमादिदैवकुलोन्मेष एवाचार्यत्वेन वर्णीयः दीक्षिता अपि विप्रा ऋत्विक्त्वेन वर्णीया । एवं वदपारायणार्थं शास्त्रवित्तमा अपि विप्रा वर्णीया इत्यच्यते । ततो देशिको विप्रैः सह पूष्याहवाचनं इत्यशदि च विधाय कर्तव्यान्वन्यानि सर्वाणि नित्यकर्माणि निर्वर्त्य आशमांकेप्रकारेण मन्त्रयज्ञपूर्वकमङ्गुर्ण

वास्तुनाम च कुर्यादित्युच्यते । ततो विष्णुक्रान्तिदलेर्बौद्धि विधाय तत्रोन्मीलित शिल्पिना कारयित्वा वस्त्रप्रमाङ्गलीयकैः शिल्पितं समान्य न विमृज्य दशिकः समन्त्रक नत्रोन्मीलनकर्म कुर्यादिति तत्रा-
न्मोर्नविधिं प्रदर्शित । तत्रा जलाधिवासभोगाधिवासध्यान्यवस्थाधिवासविधयः क्रमणं प्रतिपाद्यन्त ।
तत्र त्रिरात्रमवगत्र वा याम यामार्धं वति जलाधिवासकाला निश्चयत । तत्काले गङ्गादिनदीनां
पूजनं तथाचायकान्विखटपारायणकतणा पूजनमाचार्यादिभिः जप्यानामदकशाल्यादिमन्त्राणां प्रदर्शनं
मित्यत्र विषया निश्चीयता । एव जलाधिवासनिरूपणानन्तरं जलादुत्थाय अत्र ग्रामप्रदक्षिणं कार-
यित्वा वरम्य समन्त्रक क्षीराधिवासधान्याधिवासवस्त्राधिवासकरणप्रकाराः संक्षेपतः प्रतिपाद्यन्त ।
तत्रा रक्षावन्धनकर्म समन्त्रक सूच्यते । ततो वेदिकापर्वदिकामाहितं वितानध्वजभूषितं पाण्ड्यस्नग्ध-
मयक्तं पूर्वभागं वृत्तकण्डयुक्तं मण्डपं कारयति मण्डपकरणाविधिः सूच्यते । तत्रा वक्ष्यपरि पञ्चशयनं
कल्पनं तत्र प्रतिमायां शयनाधिवासविधानं च समन्त्रकं प्रतिपाद्यत । ततः कुम्भलक्षणकथनं कुम्भ-
स्थापनं सूच्यत, ततः स्वर्णनागप्रतिमाकरणप्रकारो वर्ण्यत, तत्रा मण्डपपूजाविधिर्विस्तरेण प्रति-
पाद्यत । तत्राचार्येण कृतनित्यकर्मणा तथाविधैर्कृत्वाग्निं मार्धं सकल्य पृथ्वाहवाचनपूर्वकं कर्तव्यं
सूर्यपूजादिगमपूजनान्तकर्मनिर्वर्तनप्रकारो निरूप्यत । अत्र द्वारद्वेतादिपूजा विधिष्य कथ्यत । ततः
कृष्णपूजाविधिश्चर्यते । तत्र प्रधानकुम्भे नागेश्वरार्चनप्रकारः प्रथमं निरूप्यते । नागेश्वरविषये गक-
विशक्तलान्ध्यामां विधय इति सूच्यते । नागेश्वरध्यानप्रकारस्तथा नागेश्वरदक्षवामयोः श्रीदेवीभूमि-
देव्यो यजदित्युक्त्वा तयारपि ध्यानप्रकारो वर्ण्यत । ततः एषान्यां वर्धनीं स्थापयित्वा तत्र नागेश्वरो
ध्यात्वा पूजयति वर्धनीपूजाप्रकारं प्रतिपाद्यत । ततः प्रधानकुम्भे स्वर्णनागप्रतिमां निक्षिप्य पूजा
कुर्यादित्युक्त्वा तत्पूजाप्रकारं समन्त्रकं संक्षेपतः प्रतिपाद्यते । स्वर्णनागप्रतिमां निक्षिप्य पूजा
कुम्भल-
क्षणानन्तरं पूर्वं सूचितं । ततः परिवारघटेष्वष्टस्वतन्त्राद्यष्टनागां पूजनीया इत्युक्त्वाष्टनागपूजा-
विधिर्विस्तरेण निरूप्यत । अत्राष्टनागानां रूपध्यानकथनपूर्वकं पूर्वाद्यष्टदिक्षु स्थापितेषु कुम्भेषु पूजन-
प्रकारः स्पष्टं प्रतिपादितः । एव कुम्भपूजाविधिर्यरूपि ।

तत्रा हार्माविधिं सदृश्यं समन्त्रकं च सम्यक् प्राच्यत । हार्मान्ते चाचार्यः पञ्चगव्यप्राशनं चरुप्राशनं
दन्तधावनाचरणं च विधाय यजमानादिभिः सह रात्रौ जागरणं कुर्यादित्युच्यते ।

ततः प्रातः करणायविधिर्गर्भाधीयत । तत्राचार्यः प्रातः स्नात्वा नित्यकर्मादिकं कृत्वा कृत्वाग्निं
मार्धं योगमण्डपं प्रविश्य पूर्वाक्तद्वारपूजादिकं कुर्यादित्युच्यते । तत्रा त्रिम्बशदिप्रकारं त्रिखण्डन्या-
समर्पितमूर्तीश्वरन्यासतत्त्वतत्त्वश्वरन्यासप्रकाराश्च वर्ण्यन्त । ततो हार्माविधिं प्रतिपाद्यत । ततः प्राण-
प्रतिष्ठाविधिं कुम्भाभिषेकप्रकाराश्च कथ्यत । ततः सर्पराजपूजाविधिर्गर्भाधीयत । तत्र विंशत्याङ्ग-
पूजाविधीर्वाधीयत । ततः आचार्यादिपूजां ब्राह्मणेभ्यः दशदानभरिदानप्रदानं तेष्वेभ्यो भोजनप्रदानं
ब्रह्माचारिणा दम्पतीसुवामिनीनां पूजापूर्वकं भोजनदानं नागराजप्रतिष्ठाफलप्रदर्शनमित्येते विषया
निरूप्यन्ते अन्तः च प्रतिवर्षमाश्विनशरदश्चतुर्थ्यां सर्पराजयजनप्रकारं फलप्रदर्शनपूर्वकं प्रतिपाद्यत ।
एव सप्तपञ्चाशोपटलायसंग्रहः ।

अष्टपञ्चाशो पटले जानदोक्षाविधिं कथ्यत तत्रादो नदीतीरे पर्वताग्रे मठे गरुडानन्द्रे स्वगृहे
वा शक्तिस्थाने चतुर्द्वारचतुस्तारणं सर्वादिकं दुर्कलचित्रपटैर्मन्त्रादामपूषदामभिर्गलकृतं मण्डपं कृत्वा
न गामयनान्त्य पञ्चगव्यं मन्त्राक्षयदिनं दीक्षायोग्यस्थानं निरूप्यत । ततोऽधिवासविधिं प्रतिपाद्यत ।
तत्रा जानदोक्षायां रात्रिकालं उत्तम इति हेतुप्रदर्शनपूर्वकं निरूप्यते । ततो गरुडादाम्बजपूजनप्रकारो
वर्ण्यत तत्र शिष्या गम दक्षिणामनिरूपणं भावयामित्युच्यते, तत्रा जानदोक्षाविधानप्रकारोऽध्वशाधन-
प्रकाराश्च प्रतिपाद्यन्तः तत्र जानदगन्ध्या शिष्यनिराक्षणा शिष्यद्वारागन्धं स्वहस्ततर्जनिवशेन शिष्य-
मथादो गरा पादद्वयविर्यामकरणमित्यादि विषया उच्यन्त । तत्रा गम शिष्याय पत्न्यादिपदार्थाविचार-

शोधक शिवज्ञानबोधक शास्त्र प्रदर्शयितव्यम् । नन शिष्येण गुरु ग्वानुसमप्राप्तप्रकारेण वक्ष्यते । स्वात्मसमर्पणानन्तर शिष्येण कथं कथं स्थितव्यमिति न मन्यते । ततो ज्ञानदीक्षा माध्वपदव्यख्या तस्या भद्रिमा बहुधा प्रशस्यते । एवम् अल्पव्याशपदलार्थमग्रह ।

एकोनषष्टितमे पटले नित्यपूजाविधानगद्यत । नवादी शिवपूजाफलप्रदर्शनपूर्वकमान्माथपराथ पूजनलक्षणमभिधीयते । दीक्षान्तकाले गुरुणा दत्तं लिङ्गं मण्डले प्रतिमायामथवा क्षणिकलिङ्ग मानम् वा भक्त्या पूजनमान्मार्थम् तथा सर्वजनरक्षार्थं ग्रामनगरपन्नतृटिकखटकराजधानीषु भना रभेऽन्यदेश वा धाम निर्माय तत्र स्थापिते लिङ्गं पूजन परार्थमिति पूजनद्वयलक्षणमभिहितम् । ततो दीक्षितैश्चतुर्वर्णोद्भवैस्तथाभूतैरनलोमैश्चान्मार्थयजनमेव कर्तव्यं न तु परार्थयजनम् । आदिशैवेन शिव- ब्राह्मणेनैवान्मार्थपराथयजनद्वयमाचरणीयमित्युक्त्वा तस्य लक्षणमभिधीयते । आदिशैवेन च भौतिक एव स्थापनार्चनादिकरण श्रेष्ठं तदभाव नैष्ठिकोऽपि योग्यो भवतु । अर्चनातिकार्यनित्यान्मवमहा- न्ववस्नपतर्बलिदानेषु नैष्ठिको योग्यो भवेदित्युच्यते । अत्र भौतिकं सपत्नीको नैष्ठिको विपत्नीक इति सूचितम् । एवमान्मार्थपराथपूजाधिकारिणाभिहितम् । ततो दीपान्तर्हविष्यान्तमन्मवान्तं नृता- न्तमिति चतुर्विधपूजनानि तदीयफलप्रदर्शनपूर्वकं निर्दिश्यन्ते । ततः मार्धसप्तनाडिका एव याम म एव मर्धिरित्युच्यते । मध्यममहोरात्र भवेत् । मध्यमहोरात्रेऽपि यजेत श्रेष्ठमृदयमध्याह्नमध्या- कालार्धयामेषु पूजन मध्यममृदयैस्तमय च पूजनमधममिति श्रेष्ठमध्यमाधममध्यपूजनत्रयमभिधीयते । तत्र मार्धसप्तनाडिकामु कर्तव्यं पूजाक्रमो निरूप्यते । ततः पूजाज्ञानं दशविधानि भवन्ति । तानि सम्पूज्यत्वा पूजा समाप्तमेत्यक्त्वा कायशक्तिरात्मशक्तिं पृष्णशक्तिं स्थानशक्तिद्रव्यशक्तिर्मन्त्रशक्तिं लिङ्गशक्तिं पीठशक्तिरित्यष्टविधशब्देषु एव निर्दिश्यन्ते । अत्र शिवाचनचन्द्रिकायामुक्तप्रकारेण दश- न्तशक्तिविषये प्रत्येकं द्विविधत्वाङ्गीकारेण समाधानं वक्तुं शक्यते विषयोऽयं लिख्यतां सूचितः । ततो निर्दिष्टप्रकारेण दशविधशक्तिरूपाण्यज्ञानि क्रमेण प्रतिपाद्यन्ते । तत्र कायशक्तिरूपप्रकार आत्म शक्तिरूपादनप्रकारश्च प्रथमं वर्ण्यते । तत्र औचाचमनस्तानादिनिर्वर्तनप्रकारो भतशक्तिं सृष्टिस्थिति- महाराज्यभेदत्रयविशिष्टकरण्यासां ह्यन्त्यामप्रकारा अन्तर्यामकरणप्रकारश्च प्रतिपाद्यन्ते । ततः पृष्णशक्तिं प्रकारो वर्ण्यते । तत्र मार्त्तिकागजसनामसपुष्पाणि फलप्रदर्शनपूर्वकं निरूप्यन्ते प्रसङ्गात्पूजार्हपुष्पाणि निगद्यन्ते । कर्त्तव्यपुष्पहमपुष्पयानिमान्यदीपो नित्युच्यते । ततः शिवपूजायां वर्ज्यानि पुष्पाणि निर्दि- श्यन्ते प्रातर्मध्याह्नप्रदाषार्थयामकालेषु पूजाहोणां पुष्पाणां निरूपणं पूर्वनिर्दिष्टपत्राणां सर्वमधिषु पूजार्हत्वकर्तृमन्यत विषया कथ्यन्ते । ततः स्वकीयारामोत्पन्नपुष्पाण्यनमिति, आरुण्यकपुष्पाणि मध्यममिति विज्ञेयानि याचितानि च पुष्पाणि निरूप्यन्ति । उग्रगन्धनिगन्धपत्रपुष्पाणि वर्ज्यानीति पुष्पशक्तिप्रकारो व्यरूपि अथ द्वारपूजाविधिरुच्यते । तत्र सामान्यविधिविशेषविधिरिति प्रकारद्वयं निरूप्यते । सामान्यविधौ द्वारविषये तथा क्वटविषये च पूजनीयानां विघ्नशोदीनां स्थाननिर्देशपूर्वकं पूजाप्रकारं सूच्यते । विशेषविधौ प्राग्द्वारदक्षिणद्वारपश्चिमद्वारातरद्वारहम्येषु पूजनीयानां तन्दि- कालादीनां द्वारपालानां लक्षणस्थाननिर्देशपूर्वकं पूजनं सश्रपतं प्रतिपाद्यते । ततोऽग्रमण्यप्रवेशो वास्तुदेवताविषये कर्तव्यो गन्धपुष्पबलिदानविधिश्च संक्षेपता वर्ण्यते । तत्र महाघण्टा नादयैदित्युक्त्वा महाघण्टाताडनकालो निर्दिश्यते । ततः स्थानशक्तिविधिं संक्षेपेण प्रतिपाद्यते अथ द्रव्यशक्तिरूप्यते । तत्र पाद्याचमनार्घ्यपात्राणां शरावशङ्खभाण्डानां यवद्वार्कृशानां च शक्तिप्रकारं समन्त्रं प्रतिपाद्यते । पाद्याचमनार्घ्याणां माधनप्रकारो वर्ण्यते । तत्र प्रत्येकमन्त्रं मध्यमं कृत्यमिति भेदत्रयं सम्यक्प्रति- पाद्यते । एव धूपमाधनप्रकारेऽन्यतमादित्रिविधभेदो निरूप्यते । तत्रानमधपग्न्य शीतार्धप इति नाम प्रदर्श्यते । अथ पूजायामर्घ्यगन्धपुष्पवारीणां विनियोगकालो निरूप्यते । श्रीरदशिवतादीनां शिवाम्भ- प्रोक्षणं शक्तिरित्युच्यते । एव द्रव्यशक्तिप्रकारो निरूपितः । अथ मन्त्रशक्तिप्रकारं संक्षेपेण वर्ण्यते । ततः

पुजाविषये वचनिकाया आवश्यक्ता मन्त्रक निरूप्य प्रच्छन्नपत्रकाल प्रदर्श्यते । ततो दिङ्मूर्तिं पीठं शक्तिं च मन्त्रक निरूप्यते । एव पुजाविषये पूर्वं निर्दिष्टानि दशाविधान्यङ्गानि निरूपितानि । ततो मन्त्रपुजाविधि मक्षणं प्रतिपाद्यते । तत आगतकल्पनप्रकारे वर्ण्यते । तत्र पूर्वं शक्तिरुवासनं भवति । ततो तन्महिषयोगपञ्चविमलाख्यानि पञ्चामनानि क्रमणोपायं परि कल्पयदित्युक्त्वा तस्यामासनाना रूपं लक्षणं च निरूप्यते । आगतकल्पनप्रकारकथनान्ते पुत्रोक्तासनमध्ये परमकारणं शिवं ध्यात्वा वाद्याचनं कुर्यादित्युच्यते । अथ दिवारात्रं परिगृह्य चन्द्रार्कनाशनकालं कथं पुजा कर्तव्या इति तन्दिक्श्वर-प्रत्यक्षभरोक्तमसाधानवर्णनरूपेण चन्द्रार्कनाशनकालभ्रूवर्णविवरणपूर्वकं तत्र पुजाविधानप्रकारे लक्षणं प्रतिपाद्यते । विषयाय यागिनामन्तर्यजनविषय उक्तव्यः । पुजाप्रस्तावाद्ब्रूयते इति भाति । ततो लिङ्गपुजाविधिं प्रतिपाद्यते । तत्रावाहनप्रभिति नैवेद्यदानपर्यन्तं कर्तव्यं क्रियाकलापस्तथाभ्युपनिषत्-प्रकारश्च वर्ण्यते । अथ द्वाग्दिव्यादिपीठान्तं विधयो वर्ण्यविधिनिव्यापितकार्यविधिश्चातीव मक्षणेन कथ्यते । तत आवरणार्चनप्रकारं विस्तरणार्थं विधीयते । तत्रावरणदेवा स्वर्णनिर्मिता शिवमव निरीक्ष्य वर्तन्ते इति सूचयित्वा पञ्चावरणं पुजनीया देवास्तथा गन्तव्यं निरूप्यते । तत्र गर्भावरणं विद्युशावरणसौशावरणलाकशावरणास्त्रेशावरणाख्याना पञ्चावरणानां पुजाक्रमो निरूप्यते । एवम् एकोनषष्टितमपटलार्थसंग्रहः ।

षष्टितमे पटले मष्टप्रतिष्ठाविधिर्निरूप्यते । तत्रादौ प्रतिष्ठादिनाम्पूर्वदिनरात्रौ मष्टप्रवेशं कर्तव्यं इति कातो निर्दिश्यते । अथ मष्टं मण्डपादीन्विधाय त मष्टं मन्त्रावाह्यन्तरं गमयन् विलिख्य तोरणैर्भूषितं पुष्पमालास्त्रादिकारैश्च युक्तं कृत्वा यजमाना वन्धभि मष्टं दर्शकादीन्पुष्पैश्च वस्त्रयगमावतं शिवकुम्भं द्विजन्मतं स्क्न्धेन वाट्यात्वा तदवाद्यधौ मष्टं मष्टं प्रदक्षिणीकृत्य तदग्रे किञ्चिन्कालं विलम्बं कृत्वा क्तमङ्गलशब्दं मूलमन्त्रं तपस्विनं देशिकं प्रवेशयेत् । तत्राङ्गणं शिवकुम्भमृदुगानतं धान्यतिमिनस्थं पिण्डं स्थापयेदिति मष्टप्रवेशं शिवकुम्भस्थापनप्रकारश्चाभिधीयते । अथ कुम्भस्थापनकथनाच्छिवकुम्भपुजा कर्तव्या इति सूच्यते । ततो विप्रदेवजातिन्यानां दक्षिणा दद्यादिति दक्षिणादानं विधीयते । अथ द्विहस्त-परिर्माणे मण्डलं द्वागकुम्भपुजा वास्तूपुजा च कर्तव्या इति सूच्यते । जगतीपादपीठजङ्घाकपातच्छदनेप मष्टावयवप पञ्चमु निवच्यादिपञ्चकलान्यासं कर्तव्यं । तत शक्तिपुजा कर्तव्या । वेद्या द्वागपालाना-वाद्या ध्यानपूर्वकं पुजयेत् । अस्यागारमासाद्य वास्तुदेवताभ्यस्तथा निवच्यादिकलाभ्यो द्वागपालभ्यश्च स्वस्वमन्त्रैर्होमयेत् । ततो दिग्बलिं दत्त्वा समाचम्य सकलीकृत्य बीजपुष्पास्त्रिल्वनाङ्गं कृत्वा त्रिवद्या-मलकदारिमादिफलरसै कुरुभनाथैश्च मष्टपर्यभिषेचयेत् । विषयार्थं मनानादिवृद्ध्यर्थं च मष्टं कर्तना-माङ्कितं कुर्यादित्युच्यते । ततो यज्ञप्रासादादिनिर्माणक्रियाविधिं क्रियते । तत्र सर्वत्र गर्भन्यासविधिं कृतव्यं इत्युक्त्वा प्रासादादिनगर्भन्यासविधिं प्रदर्श्यते । अत्र मष्टविषये उक्तव्या गर्भन्यासप्रतिपादक-ग्रन्थो लुप्त इति भाति । एव षष्टितमपटलार्थसंग्रहः ।

एकषष्टितमे पटले अष्टवन्धनविधिर्निर्धीयते । तत्र प्रथमं लिङ्गपीठान्तरे पञ्चमपञ्चमिति द्विवि-धमष्टवन्धनं शोभयामित्युच्यते । ततोऽष्टवन्धनहीनं राज्ञा गण्यं च दोषो भवदिति सामान्यनोभिधाय यत्किञ्चिदशमारभ्येन्द्रदिशायन्तमष्टदिश्वान्त्रवन्धनहीनं सभाच्यमाना दाया पथक पथकं प्रदर्श्यते । किं चाष्टवन्धनहीनकालं क्रियमाणानि निरूप्यते । मितिकपुत्रानि वर्णितन्यासवप्रदक्षिणस्मरणानि च निरूप्यन्ति भवय । एव तन्काले क्रियमाणा उपचारं सर्वेति निरर्थका भवयानित्युच्यते । ततो ब्रह्माविष्णुभागया कर्मासनं नद्यावर्तशिलाभागे चाष्टवन्धनहीनतया निमाच्यदर्शनं सभाच्यमाना दाया निरूप्यन्ते । अथाष्टवन्धनयाग्यानि लाक्षादीन्यष्टवन्धुनि निर्दिश्यन्ते । अष्टवन्धनं कृत्वा सप्रोक्षणं समाचरदित्युच्यते । तत स्वयम्भूदेवमानपलिङ्गविषयऽष्टवन्धनहीनं यदि धामाममयऽष्टवन्धनकर्म क्रियते तदा सर्वमामेप दिनवारमृत्तार्दिकमनपक्ष्य विनाङ्गुराणं तन्कर्तव्यम् । यदि पणमागम्य

गीर्वाण इति मायाशतशतवर्षादिनवारमहतीदिव दानादुराणप्राप्तं तस्मै समानवर्षादित्युच्यते । तदा गीर्वाणसहितयोगमण्डपाविवक्ष्यते । तत्र कुण्डरानि च्यवित इति वा कथयतीति पञ्चवर्षान्तरात्पञ्च नव वा कुण्डरानि भवयोरिति भाति । ततो यागद्वयमपादनं पञ्चधा साध्यामन्याभिधायनं ततो योः मध्ये स्थापितव्यमन्यतप्रकारस्तत्र कृष्णस्थापनप्रकारं कृष्णभिदेवानां निरूपणं च दृश्यते । तत्र मध्ये कृष्णं मदीशिवं वधन्तां मन्त्रान्मनो परिताड्यकृष्णं विजयाश्च पुत्रयदित्युच्यते । ततो रामावोचं समन्वनं मद्रथ्यकं च प्रतिपाद्यते । ततः कृष्णभिषकविधिरभिधायते । ततोऽभिषेकानन्तरं सन्त्य पुत्रापकारं मक्षपतां निरूप्यते । ततः स्तनपनविधिरिति मद्यहणं प्रतिपाद्यते । अथाचारपुत्रा विस्मरणं वर्ण्यते । एवम् एकषष्टितमपटलार्थमग्रहः ।

द्विषष्टितमे पटले कृतिकान्तपतिनयाविधिः कथ्यते । कृतिकामाम् कृतिकान्तक्षत्रयन्तपुणिमाया दीपा न्यव कृतं राजराष्ट्रविवर्धनं भवत । एकमामे कृतिकान्तक्षत्रय मयपरन्तक्षत्र दीपान्मव साय । पवित्रकृतिकान्तक्षत्रे यदि चन्द्रः केतुग्रस्तो भवतदा दीपान्मवो न कर्तव्यं । अयमिन्द्रक्षत्रं शीतम् वमाचरन् । भरणीमयन्तकृतिकाया दीपान्मव न कारयेत् । रात्रौ कृतिकान्तक्षत्रयाम् सति तदा दीपा न्यव समाचरन् । अयथाकृतं राजराष्ट्रस्य दीपा भवतः । भरण्या रात्रिण्या वा यदि कृतिका मयन्ता तदा रात्रौ कृतिकान्तक्षत्रयाम् सति तदात्रौ दीपान्मवमाचरन् । कृतिकामाम् यद्यार्द्रान्तान्यव प्रचलते तदा पूर्वज्ये च कृतिकायाणां यथान्तं तस्मिन्नेव दिनं दीपान्मवमाचरन्दिष्यत्यतः । एवं द्विषष्टितमपटलार्थमग्रहः ।

त्रिषष्टितमे पटले शैवान्तविधिरभिधीयते । तत्र प्रथमं सर्वमहाराकालं सत्यसोमिद्वान्तमित्युच्यते । ततः पुनर्मण्डिकादं परमेश्वरं सकला भूत्वा मदीशिवमानमाश्रयः जीवान्मनां रक्षार्थं स्वसोमं क्षाजान्त्रियानिरोधतश्चान्तिमन्त्रमग्राह्यां शक्तिं चाद्राक्ष्यस्ताभिः सन्निभकृपापुनः । तदा प्रथममा विभ्रताया पराशक्तोदं तादादित्वं विन्दा मदीशिवस्तस्मादीश्वरं शैवराष्ट्रं मदीश्वरेण विष्णा ब्रह्मा ब्रह्माणां गङ्गमन्थावराग्यामिदं मन्त्रं जगदुत्पन्नमिति मृत्तिकामा न्यर्त्वा सन्निभ्यन्तिमहारा निराभावात्तदग्राह्यापञ्चकृत्यस्य कारणं परमेश्वर इत्युच्यते । अथ शङ्खशैव मङ्कान्तिशैव समावराशैव समन्तान्तिशैवमभिध्यान्तिशैवमपशैवमनादिशैवमिति सन्निभविधिशैवान् शैवमागं वर्त्तन् इत्युच्यते । ततः कामिकादिमहत्त्वान्ता अष्टागमा ईशानमखोद्भवा ब्रह्माणि कोटिकं ऊर्ध्ववक्त्रेण दीक्षितं अष्टा मदीशिवीरगन्ता सन्तागमास्तन्युपवक्त्राद्भवा श्रित्रियणि साध्यस्तन्युपवक्त्रेण दीक्षितं रागवा दिवन्द्वाजानान्ताश्चन्वारं प्रागमा अधारवक्त्राद्भवा नन्दिक (नन्दी) वैश्यकृपाद्भवा शङ्खशैवमागणा पारवक्त्रेण दीक्षितः । मखविम्बादिमन्तालान्ता पश्चागमा वामवक्त्राद्भवा ब्राह्मणीपरगम्या वाम देवमखन्तं दीक्षितं शवाक्तादिवातुलान्ताश्चन्वारं प्रागमा मद्याजानमखाद्भवा भारद्वाजीय अष्ट मागणं सचिन्त्य मद्याजानमखन्तं दीक्षितं इत्यष्टाविधन्यागमाणां पञ्चमखाद्भवन्त्येको कोटिकदि पञ्चपीणा पञ्चमखदीक्षितत्वं च प्रतिपाद्यते । ततः मङ्कान्तिशैव साध्यपमतमं समावराशैव कोटि वमतमं । समन्तान्तिशैव भारद्वाजमतमं । शङ्खशैव नन्दिमतमं । अभिव्यान्तिशैवमगम्यमतमं । अनादिशैव पारमश्वरम् । एवं पण्णा शैवभदानां स्वरूपं सूचितम् । एवं प्रतिजानमपशैवमतस्वरूपं पति तस्मिन् इत्युच्यते । तत्र शिवदिज्ञं भरद्वाजमार्गेण दीक्षितो कुण्डसाराकाशोवाचित्यन्तावन्मात्रमच्यते । तदनन्तरं मानुषाया दृश्यमानो यथोत्पन्नो भवतीति रिणण्या सूचितम् । ततः श्रावणमकरः त्रयमहः कृत्तिग्रस्तमकर इत्येतं मकरं यदि मभवयस्तदा वास्तुना राजराष्ट्रस्य च विनाशः स्यात् । अत्र नाम्निकार्यनित्यान्मवमहात्म्यवस्तान्तर्वारिदानादिकमाणि निरूप्यन्ति भवयमित्युच्यते । ततः शिवसंस्कारमवन्तादं भस्मस्त्राक्षराण्यर्चिल्लवयजणवानधाराणादीक्षिता भवति । शास्त्रस्य संपदानं शास्त्रं दीक्षा भवति । महेश्वरपदाविष्टं स्यात् सपदा पदं भवदित्यादीवपया निगद्यन्ते । अन्ते च ब्राह्मणा

वा चण्डाला वा भवन् । तथा मृगणा दुर्गणो वा भवन् । यदि भस्मस्त्राक्षधारी स्यात्तदा स शिव एव भवन्न मया इति भस्मस्त्राक्षधारिण प्रशमा प्रतिपाद्यते । एव त्रिपष्टितमपटलाथेमग्रहः ।

चतुष्पष्टितम पटले फलपक्वादिसमर्पणकालाविधिश्च्यते । तथादी पुष्पाणा माटाना गन्धवस्त्रा-भरणाणा च समर्पण इस्मिन्कारे कथं कर्तव्यमिति मग्रे प्रश्नः । तदीयप्रश्नस्य श्रुतान्तरकथनप्रकारो वर्ण्यते । तत्र कृतनित्यक्रिया दीशक उद्घातनकमाचरणकाल प्राणप्रतिष्ठाकाल नैवद्यानादनकाल च वज्रनिवान्यस्मिन्काल भक्तैर्मदार्पणार्थमासीत् नायगन्धपुष्पादिव पुष्पमालावस्त्राभरणादिव च स्वयमेव भक्तस्य स्वीकृत्य तद्द्रव्याणा शर्द्धि कृत्वा तानि यथाविधि महा समर्पयेदित्युच्यते । तत्र समर्पण-प्रकार समन्वक सम्यक् प्रतिपाद्यते । तदा दीशका भक्तताहृत फलपक्वादिव नैवद्य महा समप्य ताव-यित्वा नीराजत कृत्वाभ्यर्च्य तस्मै भक्त्या नीथ पुष्प च दद्यादित्युच्यते । तत पुष्पमालाफलपक्वादिव च भक्तस्तत्त्वतुधा विभज्यैकभागमाचायाय प्रदद्यात् । द्वितीयभाग स्वयं स्वीकृत्यावशिष्ट भागद्वय विप्रभ्या मन्त्रीन्यथ देयमित्युच्यते । तदा वस्त्राभरणादिव चद्रुतागारे मदूर्तक मन्थ्य नित्य यथायाव्य पूर्वोक्तविधिना महा समर्पयेदित्युच्यते । ततो भक्त्या उद्घातनार्थमायानैग्न्यग्रासवासिभिर्गृह्यकस्मा-दाल्यद्धार पिहित चेत्तदा नै कथं उद्घातनं कर्तव्यमिति मग्रे प्रश्नः । तत्र श्रुतान्तरप्रदानप्रकारो वर्ण्यते । य दैवकायादशवा राजकायाच्छर्द्धिगार्मितस्त फलपक्वादिव द्वाग्पालद्वाग् द्वाग्स्थान शिव स्मृत्वा निवेद्य माटोद्ग प्रणम्य देवाश्च तत्र तिष्ठप्य शिष्ट स्वयं स्वीकृत्य धामप्रदक्षिण कृत्वा गच्छेत् । अन्येस्तु द्वाग्दघातनपत्येन स्थित्वा देवदर्शनं विधिव कृत्वा फलपक्वादिव भगवन् आचार्यद्वाग् पुवाक्-विधिना समर्प्य यथेष्ट गन्तव्यम् । एव कृते त.भीष्ट मद्य आप्नयमित्युच्यते, एव चतुष्पष्टितमपट-लार्थेमग्रहः ।

पञ्चपष्टितमे पटले कामकाण्डलक्षणमभिधीयते इति प्रतिज्ञा कृत्वा यागभागवीराख्यशक्तित्रय-लक्षणमेव प्रतिपाद्यते । तत्र प्रथम वागशक्तिं पीठाकृतिसमाभाग एवत्यक्त्वा पीठलक्षणं वर्ण्यते । तत पीठावयवानामपानजगन्नादृमदकस्य कण्डकस्पष्टीयुतवायाख्यानामप्यता क्रमेण पादजङ्घाक्षि-बाह्यरमकण्ठाधरमखिशिरस्वत निरुपण क्रियते । ततो भागशक्तिलक्षणं प्रतिपाद्यते, भागशक्ति-स्थानका आसीता वा भवेदित्युक्त्वादौ स्थानकभागशक्तिलक्षणं कथ्यते । स्थानका भागशक्तिद्विभजा द्वित्रया भवतः । दक्षिणपादा यदि मुश्चिनस्तदा वामपाद कृञ्जिता भवतः । यदि वामपाद मुश्चिनस्तदा दक्षिणपाद कृञ्जिता भवतः । वामहस्त प्रसारित स्यात्, दक्षिणहस्त चात्पल भवतः । भागशक्ति-मनिसम्यमदशनात्मानन कर्तव्यः । ततमानमाभङ्गममभङ्गमभिभङ्गमिति त्रिविध भवेदित्युक्त्वा श्रयाणामपि लक्षणं कथ्यते । एव स्थानकभागशक्तिलक्षणमभिहितम् । अथ आसीतभागशक्तिलक्षणं वर्ण्यते । आसीताया भागशक्तौ वामहस्ता वरुध्वं मस्थापिताथवा वरदमद्रान्वितो भवेदित्युच्यते, दक्षिणहस्त कटकमुद्रा स्यात् । अथवा दक्षिणहस्तभयमुद्रा वामहस्त वरदमुद्रा च भवेदिति विकल्पो-भिधीयते । मध्यपादाश्चक्रान्ति वामपादा लम्बित स्यात् । करणमकृतापना कशकधमोदता वा भवतः । प्रसन्नवदनापता मा भागशक्ति सर्वकामार्थमिन्द्रा भवेदित्यासीतभागशक्तिलक्षणं कथितम् । अथ वीरशक्तिलक्षणं तदीयमानं च वर्ण्यते । तत्र वीरशक्तिश्चतुर्भजा त्रिनत्रा जटामकृतमण्डिता भव-दित्युच्यते । द्वित्रया द्विभजा स्थानका आसीता वा भवेदिति विकल्पाश्च सूच्यते, वीरशक्ति परिवार-गमापतति कथ्यते । परिवारान्वत्र न निर्दिश्यन्ते, ततो वीरशक्तौविषये मानप्रतिपादनं विषयतो दश्यते । तत्र मध्यमध्य पुरामध्य पादमध्य पार्श्वे पश्यमय वाह्यम्यम्यमिति गन्तविधिसूत्राणि प्रति-ज्ञानानि । तत्र मध्यमध्य - पुरामध्य पादमध्यसूत्राणा श्रयाणामेव स्वरूपं निर्दिष्टम् । पार्श्वसूत्रस्य प्रस्तावा दश्यते । पश्यमयवाह्यम्यसूत्राणा स्वरूपलक्षणप्रतिपादककथा न स्यात्प्रवृत्तं शक्यते । तदा वीरशक्तश्चतुर्भजाया स्वरूपं वर्ण्यते । तत्र पूर्वहस्तद्वय मध्यहस्तभयमुद्रा भवतः । अथवा तत्र

गिरिर्गर्गमद्रा वा स्यादिति विवक्ष्यन्तिर्दश्यते । वामहस्तं वरुदमद्रा भवत् । परहस्तद्वयं कटकमद्रा वा कतरोगमद्रा वा भवत् । तत्र दक्षिणहस्तं क्षमाला वामहस्तं पद्म वा उत्पल वा भवत् अथवा दक्षिणहस्तं शीतपत्रक वामहस्तं पद्ममथवा दक्षिण चक्र वामं गङ्गा वा स्यादिति विवक्ष्यन्तिर्दश्यते । ततो मनात्मनीस्वरूपवर्णनं क्रियते । अन्तः पूर्वोक्तयोगभोगवीर्याख्यशक्तित्रयस्य स्थापनयोग्यस्थानं निरूप्यते । एवं पञ्चषष्टितमपटलार्थसंग्रहः ।

अनवन्धे गोरवागर्मायुशोचाचमनस्तनानादिमन्त्रोद्गाराचरताविधीनां च मयहात्र प्रतिपाद्यते इति प्रतिज्ञाय १८१ श्लोका लिखिता दृश्यन्ते । तत्रादौ शोचदन्तधावनविषयका श्लोका प्रदृश्यन्ते । तत्र दन्तधावनयाम्यकाण्डप्रमाणं तत्काण्डयोग्यवक्षाश्च निर्दिश्यन्ते । भोक्तृकामिना द्वादशाङ्गुलीद्वयं कति-
पदाङ्गुलितोहकं काण्डं भवत् मातृकामिभिरष्टाङ्गुलप्रमाणं काण्डमपयाक्तव्यमित्युच्यते । आस्थ-
शक्तिदादशधा स्यादिति कथ्यते । तत आचमनविधिः प्रदृश्यते । तत्र शार्ङ्गार्कानिहस्तेन माषमन्त्रजलं गृहीत्वा पिबेत् । तन्युनाधिकजलपानं गृहपातमममिति निर्दिश्यते । तत कौपीनधारणं प्रारम्भं वायुदग्धमखा वा कुर्यात् कौपीनं पद्मत्रिशदङ्गुलायाम् नदर्धविस्तारं च भवेदित्युच्यते । ततो वारुण-
स्नानं विधिस्तानप्रकारेण वर्ण्यते । तत्र शिवतीर्थकल्पनप्रकारः कथ्यते । ततो भस्मस्तनार्थं भस्मा-
न्यादनविषयं गामयग्रद्वन्द्वप्रकारकथनावसरं पञ्चवर्णशिवामृतानिस्तानां गवामङ्गुलं ब्रह्मविष्णुरुद्रादिदेवा-
निवसन्तानि च प्रतिपाद्यते । भस्मान्यादनं गामयदाहा देवाल्याग्नितो कर्तव्यं प्रमादादहर्भ्रष्टवा-
लननं गोमयदाहे कृते तन्निष्फलं भवदिति कथ्यते । तत सर्वतीर्थेषु स्नानात्म्यव्यञ्जकगणान्ते यन्पुण्य-
फलं सभवेत्तत्कोटिगणितं पुण्यफलं दिने दिनं भस्मस्तनान्द्रुवदिति भस्मस्तनप्रशमा वर्ण्यते । भस्म-
स्तनकरणप्रकारश्च निरूप्यते । अथ मध्याह्नमनविषये प्राणायामविधिः कथ्यते । तत्र पुरककुम्भकरे-
चकाख्यानां त्रयाणामपि प्राणायामानां विधिरभिधीयते । मदाशिवप्राप्तये पुरकमाश्वरप्रोत्यै कुम्भक-
केशवप्राप्तये रेचकं च कुर्यादिति निर्दिश्यते । अथ मार्जतविधिरघमर्षणविधिश्च प्रतिपाद्यते । तत-
सूर्यायार्घ्यदानविधिश्च कथ्यते । सूर्यायार्घ्यदानं सर्वपापहरं शिवप्राप्तिकरं च भवदिति प्रशस्यते । सूर्या-
यार्घ्यदानाकरणे मन्त्रपातकाचरणे सभाध्यमानतरकप्राप्तिं स्यादित्युच्यते । ततो देवपिपितनर्णविधिः
प्रतिपाद्यते । ततः प्रदक्षिणविधिरभिधीयते । प्रसङ्गाक्षमस्कारविधिश्च सूच्यते । तत्र पञ्च स्तोत्रं नृत्तं
च कुम्भप्रदक्षिणं कृत्वा पञ्चपतेर्यः दण्डवत्पतित्वा तमस्कुर्वादन्यक्वैकप्रदक्षिणादारभ्य दशप्रदक्षिणपर्य-
न्तं सभाध्यमानं फलं क्रमणं प्रदृश्यते । तत्रैकप्रदक्षिणं पितृां प्रदक्षिणद्वयं शास्त्रं प्रदक्षिणत्रयं विघ्ने-
शस्य प्रदक्षिणचतुष्टयं सूर्यस्य प्रदक्षिणपञ्चकं शिवयोः प्रदक्षिणषट्कं गृहस्य प्रदक्षिणमन्त्रकं केशवस्य
च प्रीतिकरं भवत् प्रदक्षिणाष्टकं मृदलोकप्राप्तिं प्रदक्षिणनवकं मदाशिवपदप्राप्तिं प्रदक्षिणदशकं
सालाक्यप्राप्तिं च जनयेत् । मध्याह्नमध्यप्रदक्षिणं शिवप्रीतिकरं भवेत् । अङ्गप्रदक्षिणाचरणान्तं माय-
ज्यापदवां सभवेदिति प्रदक्षिणफलवर्णनं दृश्यते । ततः प्रसङ्गाद्वनविषये एकदण्डनमस्कारमन्त्रै-
कहस्तनमस्कारश्च पुरातनपुण्यं हन्ति । एवमकप्रदक्षिणं च प्राक्तनपुण्यनाशकं भवेदित्युच्यते । तत-
शम्भो सोमसूत्रलङ्घनं विना मध्याह्नमध्यमार्गणं प्रदक्षिणमाचरेदित्युच्यते । ततो वृषभमनिधौ स्थित्वा
नदीयशङ्खमध्यतः शिवं दृष्ट्वा प्रणतिकरणप्रकारं सूच्यते । ततः पूर्वाङ्गुलिकरणाय पूर्णमपादनं
प्रकाराभिधीयते । तत्र स्वार्जितपुण्यमूतमं वनपुण्यं मध्यमं देवालयस्थपुण्यमधममित्युच्यते । एवं
द्रव्यमपादिनं पूर्णमपि नोनममिति च सूच्यते । एवं शौचाचमनस्तनानादिविधियः समूहीतश्लोकविषयाणां
मयहं प्रतिपादितं । ततो मन्त्रोद्गारविषये पञ्चब्रह्मपदङ्गमन्त्रा बीजमख्यशार्ङ्गकम्पाश्वर्याश्वरमन्त्राश्च
निरूप्यन्ते । दशश्वरमन्त्रो नामतो निर्दिष्टः । एवं मन्त्रोद्गारविषये समूहीतश्लोकविषयमयहं प्रदर्शितं ।
ततो चर्याविधौ समूहीतश्लोकविषयाणां मयहं प्रतिपाद्यते । तत्र प्रथममार्गदशैवलक्षणं प्रतिपादादिशैव
शिवब्राह्मणं एव स्यात् । शिवद्विजेषु भौतिकं एव मस्थापनमर्चनादिकं सर्वं कर्तुमधिकारी भवत् ।

एतद्ग्रन्थमपादनोपयुक्तमातृकामूची

- अ अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना पञ्चान्मकहस्तलिखितमातृका। अङ्क आर० ३० २१०१ अस्या मातृकाया ४७-४९ पटला विद्यन्ते।
- आ मद्रपुरीराजकायप्राच्यनालपत्रशासण विद्यमाना पञ्चान्मकहस्तलिखितमातृका अङ्क आर० १६८४० अस्या मातृकाया ४७-४९ पटला विद्यन्ते।
- इ मद्रपुरीराजकायप्राच्यनालपत्रशासण विद्यमाना नालपत्रात्मिका मातृका। अङ्क आर० ११३६० अस्या मातृकाया ४७-४९ पटला विद्यन्ते।
- ई अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका। अङ्क दि० ३४१ अस्या मातृकाया १० तम पटलो विद्यते।
- उ अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना नालपत्रमातृका अङ्क आर० ३० १०००० (दि० ७३५) अस्या मातृकाया ५१ तम पटलो विद्यते।
- ऊ अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका। अङ्क दि० १२९ अस्या मातृकाया १० तम पटलो विद्यते।
- क अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना नालपत्रमातृका। अङ्क आर० ३० ०६३१० अस्या मातृकाया ५१ तम पटलो विद्यते।
- क अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना नालपत्रमातृका। अङ्क आर० ३० ०६३०० (दि० १००४) अस्या मातृकाया ५१ तम पटलो विद्यते।
- ल अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना नालपत्रमातृका। अङ्क आर० ३० १००४१ (दि० १००७) अस्या मातृकाया ५० तम पटलो विद्यते।
- ण अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना नालपत्रमातृका। अङ्क आर० ३० ००००० अस्या मातृकाया १० तम पटलो विद्यते।
- ते अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना नालपत्रमातृका अङ्क आर० ३० -५१०४ (दि० ११६) अस्या मातृकाया ५३, ५४ तमौ पटलौ विद्यते।
- ओ अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना नालपत्रमातृका। अङ्क आर० ३० ०००१० (दि० १०७४) अस्या मातृकाया ५५ तम पटलो विद्यते।
- औ अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना नालपत्रमातृका। अङ्क आर० ३० ०००११ (दि० ७५०) अस्या मातृकाया ५५ तम पटलो विद्यते।
- क अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका। अङ्क दि० ११४ अस्या मातृकाया १६ तम पटलो विद्यते।

- ख अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका। अङ्क दि० १८० (ग) अस्या मातृकाया ५७ तम पटलो विद्यते।
- ग अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका। अङ्क दि० १८० (वि) अस्या मातृकाया ५७ तम पटलो विद्यते।
- घ अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना तालपत्रमातृका अङ्क आर० ड० ३०८११ (दि० १८०) अस्या मातृकाया ५७ तम पटलो विद्यते।
- ङ जानावरणविक्रकम् साधारण्यम्। धम्मैयाधीनप्रकाशितम्, (भागद्वयान्तरम्) धम्मपुग्म्, १९५७, १९५९ अस्मिन् पुस्तके ५८ तम पटलो विद्यते।
- च क्रियादीपिका। विद्यानशालनयनशालाया मद्रिना मद्रपुर्गे १९०० अस्मिन् पुस्तके ५८ तम पटलो विद्यते।
- छ शैवमन्यामपद्धति। कोमल्याम्बामुद्राक्षरशालाया मद्रिना कुम्भघोणम् १९३० अस्मिन् पुस्तके ५८ तम पटलो विद्यते।
- ज नित्यपूजाविधि। कृष्णमयामलै माम्बशिर्वागवाचार्यण ब्रह्मानन्दमद्रागारे मद्रिनम् तिरुवैयार १९१०; अस्मिन् पुस्तके ५९ तम पटलो विद्यते।
- झ अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना तालपत्रमातृका अङ्क आर० ड० ३०९१० अस्या मातृकाया ६० तम पटलो विद्यते।
- ञ अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका। अङ्क दि० १९० अस्या मातृकाया ६१ तम पटलो विद्यते।
- ट अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका। अङ्क दि० १९६ अस्या मातृकाया ६१ तम पटलो विद्यते।
- ठ अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना तालपत्रमातृका। अङ्क आर० ड० ३९७६४ (दि० १९०) अस्या मातृकाया ६१ तम पटलो विद्यते।
- ड अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना तालपत्रमातृका। अङ्क आर० ड० ४३४०७ (दि० १९०९) अस्या मातृकाया ६१ तम पटलो विद्यते।
- ढ अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना तालपत्रमातृका। अङ्क आर० ड० ३९७९५ (दि० १९०) अस्या मातृकाया ६२ तम पटलो विद्यते।
- ण अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना तालपत्रमातृका। अङ्क आर० ड० २५१८७ (दि० ५५२) अस्या मातृकाया ६३ तम पटलो विद्यते।
- न अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना तालपत्रमातृका। अङ्क आर० ड० ४००५० अस्या मातृकाया ६३ तम पटलो विद्यते।

- थ अम्मदयन्त्रालये विद्यमाना हस्तलिखितमानका । अङ्क आगः ११० अस्या मानकाया २४ तम पटलो विद्यते ।
- द अम्मदयन्त्रालये विद्यमाना हस्तलिखितमानका । अङ्क आगः ११० अस्या मानकाया २४ तम पटलो विद्यते ।
- ध अम्मदयन्त्रालये विद्यमाना तालपत्रमानका । अङ्क आगः ३० १/२३० अस्या मानकाया २४ तम पटलो विद्यते ।
- न अम्मदयन्त्रालये विद्यमाना तालपत्रमानका । अङ्क आगः ३० ३०३३० अस्या मानकाया ६६ तम पटलो विद्यते ।
- प अम्मदयन्त्रालये विद्यमाना तालपत्रमानका । अङ्क आगः ३० ३०२९ अस्या मानकाया ६१ तम पटलो विद्यते ।

सङ्केतसूची

अनु०	— अनुबन्ध
उ०	— उत्तरार्धम्
उपो०	— उपोद्घातपटल
क्रि. क्रिया०	— क्रियापाद
चर्या०	— चर्यापाद
टि०	— टान्त्रिकिप्द
नै० आरण्यकम्	— तैत्तिरीयारण्यकम्
नै० ब्राह्मणम्	— तैत्तिरीयब्राह्मणम्
नै० महिता	— तैत्तिरीयमहिता
पा० सू०	— पाणिनीयाष्टाध्यायीसूत्रम्
पू०	— पूर्वार्धम्
पृ०	— पृष्ठम्
वि०	— विद्यापाद

^२ [दीक्षा]

दीक्षितम्येह चिह्नानि पशोस्त्वेतानि ताञ्जमा ॥२॥

॥ तदा दक्षिणम् ॥

शरीरस्थो विभूनित्य सम्कार्यं सेध्वरः पशु ॥३॥

विज्ञानं ज्ञानं ज्ञानं ज्ञानं वादनामन्त्रः ।

मतङ्गपारमेश्वरं विद्यापादः २ / १० ११

‘[पाशा]

पाशा अपि त्रयो ज्ञेया मलं माया च कर्म च ।
मल चाशुद्धिरजान तच्छेतन्यनिरोधकम् ॥४॥
माया कलादिपृथ्व्यन्ता तद्भूवा तत्त्वसहति ।
धर्माधर्मान्मकं कर्मेत्येतैः पाशैर्युतः पशुः ॥५॥
पशोरजतया मायायोगो भोगाय कर्मणाम् ।
समायातीश्वरेच्छातो मुक्तिर्नाम्यान्यथा यतः ॥६॥
तत मुखादिकं कृत्स्नं भोगं भङ्क्ते स्वकर्मतः ।
ससारी स पशुर्बद्धो मुक्तः पाशत्रयोज्जितः ॥७॥

‘[मकलादित्रयस्वरूपम्]

त्रिधा सोऽयमनुग्राह्यः सकलः प्रलयाकलः ।
विज्ञानाकल इत्येषां स्वरूपमधूनोच्यते ॥८॥
मायाकर्ममलच्छन्नः सकलः सोऽभिधीयते ।
मलकर्मावृतो यस्तु स भवेत्प्रलयाकलः ॥९॥
मलैकबन्धसंबद्धो विज्ञानाकल उच्यते ।

तदुद्दलितवीर्योऽणुर्भुङ्क्ते प्रकृतिजान्गणान् ॥
(मतङ्गपारमेश्वरे विद्यापादे ६.१०२ उ०-

१०४) ;

‘अथात्मा विमल शूदी मायया बध्यते मदा ।

महजमलसबन्धान्पशुर्न्युच्यते ब्रूथै ॥

आणव महज प्रोक्तं तुर्यकम्बुकवन्क्रमात् ।

मोहो मदश्च रागश्च विषादश्चैव गोपितम् ॥

हर्षकोऽपि च वैचित्र्यं सप्तैते महजा मला ।

महज मलमिन्युक्तमागन्तुकमलं शृणु ।

मायेय कर्मजं चैव द्विविधं शिवशामने ॥

विमलैर्बध्यते चात्मा सकलं परिवारतः ।

(मुप्रभेदे ज्ञानपादे २.३, ५ उ०-६, ७ उ०,

४ पु० १२ पु०)

मति मायान्मके पुस मति कृष्टे मलेऽपरे ।

स्थूल प्राधानिको बन्धः स च कर्मवशान्स्थितः ॥

मोहो मदश्च रागश्च विषादः शोषः एव च ।

वैचित्र्यं चैव हर्षाव्यं सप्तैते महजा मला ॥

मन्त्रवर्तेष्वपि ये पाशा मायातः क्षरिता कदा ।

‘कलास्थलान्तनन्वौघं माना मायेति सा मता ।

धर्माधर्मान्मकं सर्वं यत्तत्कर्मेति कीर्तितम् ॥

मरुद्वं येन चैतन्यं तदज्ञानं मलं मतम् ।

मायाकर्ममलस्तोमैरेतैर्युक्तस्ततः पशुः ॥

(सिद्धान्तशेखरे २२३ उ०-५ पु०)

‘पञ्चवस्त्रविधा ज्ञेया सकलः प्रलयाकलः ।

विज्ञानाकल इत्येषा शृणुष्व लक्षणं क्रमात् ॥

मलोपशुद्धदशक्तिस्तत्प्रसून्यै कलादिमान् ।

भोगाय कर्मसबन्धः सकलः परिपठ्यते ॥

प्राग्वाशुद्वन्द्वदशक्तिः कर्मपाकात्कलोऽजितः ।

कर्मणैष्यन्वायोम्यो यः स च प्रलयाकलः ।

मलोपशुद्धशक्तिश्चाञ्छन्यकल्पस्वद्विक्रियः ॥

तृतीयं पठ्यते तन्त्रे ताम्ना विज्ञानकेवलं ।

(पौष्करे ४२ उ०-६ पु०)

१। दीक्षाभेद ।

निराधारोऽथ साधार शिवस्यानग्रहो द्विधा ॥१०॥
 निराधारो द्वयोस्तेषां साधारः सकलस्य तु ।
 आचार्यनिरपेक्षेण क्रियते शम्भुनैव या ॥११॥
 तीव्रशक्तिनिपातेन निराधाराय सा स्मृता ।
 शिवोऽनपेक्षिताचार्यो द्विधा शक्तिनिपातनात् ॥१२॥
 स्वयमेवानुगृह्णाति विज्ञानप्रलयाकलान् ।
 आचार्यमतिमास्थाय चतुर्धा शक्तिपातन ॥१३॥
 भगवाननुगृह्णाति स एव सकलानपि ।
 शिवस्यानग्रहादीक्षा जायते कृतकर्मणाम् ॥१४॥
 सा चानेकविधा प्रोक्ता तत्प्रपञ्चोऽयमुच्यते ।
 चाक्षुषी स्पर्शदीक्षा च वाचिका मानसी तथा ॥१५॥
 शास्त्री च योगदीक्षा च हौत्रीत्यादिरनेकधा ।

१। चाक्षुषी दीक्षा]

चक्षुस्मान्मन्य यन्मन्त्रं ध्यात्वा शिष्य समीक्ष्यते ॥१६॥
 पाशबन्धविमोक्षाय दीक्षेय चाक्षुषी भवेत् ।

१ साधारणं च निराधारं साधारं सकलस्य तु ।
 निराधारं ह्यथान्येषामेव दीक्षा मर्यादिता ॥
 आचार्यनिरपेक्षेण तीव्रशक्त्या तु शम्भुना ।
 या क्रिया क्रियते सा तु निराधारंति कीर्तिता ॥
 शम्भुर्नि ममास्थाय मन्दनीत्रादिभेदेन ।
 कृत्ते सकलस्येव साधारणं तामिमां विदुः ॥
 अचिन्त्यविभ्रमादाल्ये ८ २०-२२)
 अथेनपि शिवो दीक्षा त्रयाणां देहभेदेन ।
 कृत्ते शक्तिपातेन मन्दनीत्रादिभेदेन ॥
 मयं दीक्षा द्विधा भिन्ना साधारणधार्वर्जिता ।
 आचार्यमन्त्ररूपैव क्रियते शक्रेण या ॥
 विज्ञानाकलनात्मनश्च प्रलयाकलकस्य च ।
 तीव्रशक्तिनिपातेन दीक्षा साधारणवर्जिता ॥
 शम्भुर्नि ममास्थित्य मन्दशक्तिनिपातन ।
 कृत्ते सकलस्येव साधारणं तामिमां विदुः ॥

इयं चतुर्विधा दीक्षा साधारणं शिवशामने ।
 (सिद्धान्तशेखरे २ २ १२-१६ पृ० ।
 २ साधारणा तु सा दीक्षा नानाभेदाद्भवेन्मृता ।
 चाक्षुषी स्पर्शदीक्षा च मन्त्रदीक्षा च वाचिकी ।
 शास्त्री च योगदीक्षा च हौत्रीत्यादिरनेकधा ।
 (सिद्धान्तशेखरे २ २ ३० उ०, ३१)
 चाक्षुष्यादिदीक्षाणां प्रस्ताव उत्तरकामिके —
 चाक्षुष्याद्यास्तु या स्मृता ।
 दीक्षास्ताभिः समायुक्ता परिचारकनामका ।
 न तु लिङ्गार्चने योग्या किं दीक्षादिकर्मणि ॥
 (उत्तरकामिके २८ ५४ उ० ५५)
 ३ गृहोत्तिरीक्षणादेव सर्वपापान्त्रमच्यते ।
 (अचिन्त्यविभ्रमादाल्ये ८ ५ उ०)
 ध्याय्यञ्जित्वात्मा मयदेक्ष्य शिष्य
 तस्मिन्प्रियस्याध्वगण दुर्गैव ।

[स्पर्शदीक्षा]

निधाय दक्षिणे हस्ते शिव ब्रह्माङ्गमयतम् ॥१७॥
मम्पृशोच्छिष्यमूर्धादि स्पर्शदीक्षा भवेदियम् ।

[वाचिकी दीक्षा]

तत्त्वे चित्त समाधाय बृहितान्तरतेजसा ॥१८॥
उच्चरेत्सहितामन्त्रान्वाग्दीक्षेय प्रकीर्तिता ।

[मानसी दीक्षा]

मानस विधिमाश्रित्य मानसीत्यभिधीयते ॥१९॥

निदध्याच्छिष्यशिरसि स्पर्शदीक्षा भवेदियम् ॥
[सिद्धान्तशेखरे २ २ २]

छित्वा तु पाशाञ्च शिवन्वमस्मिन्
मपादयेद् या खलु चाक्षपी स्यात् ॥
(ईशानशिवगुरुदेवपद्धतौ तृतीयभागे पृ० १३८),
वक्षस्मीत्य यत्तत्त्व ध्यात्वा शिष्य समीक्षते ।
पाशबन्धविमोक्षाय दीक्षेय चाक्षपी मता ॥
(सिद्धान्तशेखरे २ २ ३०),
उन्मील्य दृष्टी हि मूः शिवोऽह
मचिन्त्य शिष्य दययेक्षते चेत् ।
मन्त्रीव दष्ट फणिना नथैव
दीक्षाक्रिया या खलु चाक्षपी सा ॥

(शैवभूषणे १८०)

गुरुः स्पर्शानि हस्तेन यद्यन्वयति चक्षया ।
शिव भवति तन्मूर्ते शिवादेव प्रसादतः ॥
न लिप्यते मलनैव पद्मपत्रमिवाम्भसा ।

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ८६, ७ पृ०),

इदं स्वयं मन्त्रनमः मन्त्रहस्ते
पद्मे समन्वयं हृष्यते समुन्ने ।
स्मृत्वा शिव यत् स्पर्शतीह नेन
सा स्पर्शदीक्षा च्यतपाशबन्धा ॥

(ईशानशिवगुरुदेवपद्धतौ तृतीयभागे पृ० १३८)
निधाय दक्षिणे हस्ते शम्भु ब्रह्माङ्गमयतम् ।

विश्वाध्वमयुक्तमदाशिवान्मा
मन्त्रान्ववक्त्रे विनिधाय सर्वान् ।
छित्वाभ्य पाशान्वचसा क्रमेण
मदीक्षयेद्यत्र तु वाचिकी स्यात् ॥
(ईशानशिवगुरुदेवपद्धतौ तृतीयभागे पृ० १३८)
उच्चरेद्वचसा मन्त्रान् मा दीक्षा वाचिकी स्मृता ।
(सिद्धान्तशेखरे २ २ ३०)

मनसा गृह्यते देवि युज्यते मनसा पशु ।
एकेन्द्रियप्रमाणैस्तु मन सर्वेषु मुन्दरि ॥
मनसा गृह्यते यस्मान्ममादेव मनान्मिका ।
तन्मनसा मनसा सर्वं तन्मनोवृद्धिमयतम् ॥
सर्वं करणयोगैश्च उपलब्धं महेश्वरि ।
आन्मविद्याशिव चैव मृष्टिमहारकल्पनात् ॥
एव तन्त्रानि विन्यस्य शिव ह्यपरि विन्यसेत् ।
एव तु मनसा ध्यात्वा कर्तव्यान्प्रहरेच्छया ॥
(निश्वात्मकारिकाया ३६ ८५-८८)

स्वयं शिवान्मा निश्वाध्वयुक्त
स्वहृन्मरांजे सकल समन्वयम् ।
स्मरञ्जि शिव मानसदीक्षयाम्
नियोजयेज्ज्ञानवशाच्छिष्यत्वे ॥
(ईशानशिवगुरुदेवपद्धतौ तृतीयभागे पृ० १३८)

‘[शाम्बरी दीक्षा]

शास्त्रस्य सप्रदानेन शास्त्रदीक्षा समीरिता ।

‘[योगदीक्षा]

योगेन योगदीक्षा म्याच्छिवत्वे सा व्यवस्थिता ॥२०॥

‘[हौत्री दीक्षा]

रजःकुण्डवती हौत्री सा द्विभेदा किलोदिता ।

‘ममासाच्च द्विधा चेय दीक्षा तज्ज्ञेर्गोच्यते ॥२१॥

ज्ञानवती भवत्येका क्रियावत्यपरा स्मृता ।

विनेज्यानलकर्मादि मनोव्यापारमात्रतः ॥२२॥

दीक्षा ज्ञानवती प्रोक्ता सम्यक् तत्त्वावबोधजा ।

इज्यानलवती या तु क्रियाकौशलसम्भवा ॥२३॥

क्रियावत्यथ सानेका निर्बीजाथ सबीजका ।

‘[निर्बीजा सबीजा च]

तत्र निर्बीजिका या सा समधिन्यथ पुत्रके ॥२४॥

‘शिवशास्त्रप्रदानेन शास्त्रदीक्षा समाह्वता’

(मिद्धान्तशेखरे ०० ३५ ३०)

शाम्बरी तु शैवागमपाठशिक्षा’

(शैवभूषणे १८२ ३०)

‘तत्त्वज्ञानकयोगस्य प्रदानाद्यामजा भवेत् ।’

(मिद्धान्तशेखरे ०० ३६ ५०)

योगी षड्धागममुद्दिशति म्यात् ।

(शैवभूषणे १८२ ३०)

‘अग्निकार्यमयी हौत्रीन्येव दीक्षा निर्मिता ।

(मिद्धान्तशेखरे ०० ३६ ३०)

हौत्री चात्र नृ कुण्डमण्डलवती मात्रार्थहस्तक्रिया
सामान्यादिषडध्वशुद्धिमहिता निर्वाणदीक्षा हि
सा ।’

हौत्री मङ्गमणा कृता च कलया शार्द्ध च मदशिनी

शैवी मन्त्रितपापराशिहरिणी सौभाग्यदायिनी च

भा ।

दीक्षा षड्गुणदायिनी निरूपमा माष्टाङ्गमिद्धि-

प्रदा

पुण्यानामियमेव मृगिनि निर्दिता दीक्षैव मोक्ष-

प्रदा ॥

(शैवभूषणे १८३ पू०; १८४)

‘मा च क्रियावती पूर्वा ज्ञानवत्यपरा स्मृता

या मण्डपज कुण्डपाशच्छेदाध्वशोधनै ।

द्रव्यहोमादिसयक्ता दीक्षा मोक्षा क्रियावती ।

विना मण्डपकुण्डाद्यैर्मनोव्यापारमात्रतः ।

सम्यग्ज्ञानावबोधान्ता दीक्षा ज्ञानवती स्मृता ।

(ईशानशिवगुरुदेवपद्धतौ तृतीयभागे पृ० १३८)

‘भद्राभद्रमयक्ता सा पूर्वाद्रविधा भवत् ।

भद्रा क्रियावती तत्र कुण्डमण्डलपूर्विका ।

मनोव्यापारमात्रोन्था या सा ज्ञानवती परा ।

(मिद्धान्तशेखरे ०० ३६ ३० पू०)

‘चतुर्विधा क्रियादीक्षा सबीजा बीजवर्जिता ।

अधिकारेण सयक्तायन्या निरधिकारिणी ॥

सबीजा तु भवेद्दीक्षा साधकाचार्ययोरपि ।

अथ निर्बीजिका दीक्षा प्रोक्ता सा द्विप्रकारिका ॥२५॥

एका निर्वाणदा सद्यो द्वितीया देहपाततः ।

चाक्षुषादिर्विभेदेन या दीक्षा समयी स्मृता ॥२६॥

निराधारेण गुरुणा सद्यो निर्वाणदा कृता ।

साधारेण कृता सा चेन्मुक्तिदा देहपातत ॥२७॥

बालबालिशवृद्धस्त्रीभोगभग्न्यथितान्मनाम् ।

भवेन्नर्बीजिका दीक्षा समयाचारश्चिद्विदा ॥२८॥

विदुषां च समर्थानां सबीजा परिकीर्तिता ।

‘[शिवधर्मिणी लोकधर्मिणी च]

सबीजा च द्विधा भिक्षा प्रथमा शिवधर्मिणी ॥२९॥

साधकाचार्ययोः सोक्ता देशकालादिभेदतः ।

धर्मधर्मात्मक कर्म प्रागागामि विचित्रकम् ॥३०॥

सचिन्त्य शोधयते यत्र संवोक्ता शिवधर्मिणी ।

अधर्ममात्रमशुद्धौ द्वितीया लोकधर्मिणी ॥३१॥

सबीजा समयाचारमयुक्ता मृणा भवेत् ।
विधिहीना त्वशक्तादिस्त्रीबालेषु विधीयते ॥
साधकाचार्ययोग्या या साधिका तु सा भवेत् ।
नित्ये नैमित्तिके काम्ये योग्यतास्मि विशेषतः ॥
नित्यमात्राधिकारा वा निर्बीजान्येति ।

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ८ १०-१५ पू०) ,

सबीजा समयोपेता समयाचारमयुता ।
पाशच्छेदादिमयुक्ता विदुषामेव सा स्मृता ।
निर्बीजा तु पुनर्दीक्षा राजा बालाबलाम्बरि ॥
अनिवृद्धानिरुण्णाना बालिशाना च शस्यते ।
साधकाचार्ययोनित्याक्रियानैमित्तिकादिषु ॥
स्वपराधार्थधिकारिग्वान्मवोजैव विधीयते ।
(ईशानशिवगुरुदेवपद्धतौ नृतीयभागे पृ० १३८)
सबीजा प्रथमा दीक्षा द्वितीया बीजवर्जिता ।
साधिका नृतीया म्यान्या निरधिकारिका ॥
समयाचारमयुक्ता सबीजा मुधिया भवेत् ।
अथ निर्बीजदीक्षाया द्विधा भेदा निगद्यते ।

सद्यो निर्वाणदा त्वाद्या चिरान्निर्वाणदापरा ॥
प्रारब्धमचितागामिकर्मजालं विगोध्यते ।
ययान्यन्तविरक्ताना सद्यो निर्वाणदा तु सा ॥
प्रारब्धकर्मणां भोगाद्यया मुक्तिं निरन्तराम् ।
यान्ति बालादयः सेयं चिरान्निर्वाणदा भवेत् ॥
(मिद्वान्तशेखरे २.२.१६ उ०, १७, २२ उ०-
२५ पू०)

‘सबीजा द्विधा प्रोक्ता प्रथमा शिवधर्मिणी ।
धर्माधर्मात्मकं सर्वं सचित्ततामसिचित्रकम् ॥
समृद्धं साध्यते यस्मात्सा दीक्षा शिवधर्मिणी ।
अधर्ममचिन्तं सर्वं कर्माङ्गमिव शोधयते ॥
धर्मविशेषितो यत्र सा दीक्षा लोकधर्मिणी ।
तत्राद्या सशिवाच्छेदा न शिवाच्छेदनापरा ॥
भौतिकी नैष्ठिकी चेति द्विधा सा शिवधर्मिणी ।
व्रतमाक्षसमायुक्ता भौतिकीति निगद्यते ॥
शरीरपान्तपर्यन्ता यदा सा नैष्ठिकी मता ।

(मिद्वान्तशेखरे २.२.१८-२० पू०)

‘[माधिकारा निरधिकारा च]

नित्यमात्राधिकारिन्वात्ममयिन्यथ पुत्रके ।
दीक्षा निर्गधिकारव तैर्मन्त्रानाधिकारिणी ॥३२॥
साधकाचार्ययोर्नित्यनैमित्तिकाम्यकर्मसु ।
सर्वत्रेवाधिकारत्वात्माधिकारैव सा तयो ॥३३॥

‘[ममयदीक्षादीनां भेद]

यत्र रुद्रपदे योगो योगो यत्रैश्वरे पदे ।
शिखाच्छेदो न यत्रास्ति दीक्षा सा समयी द्विधा ॥३४॥
यत्र पाशशिखाच्छेदो योगः शिवपदे भवेत् ।
निर्वाणाख्या तु सा सेव पुत्रके नाभिषेकतः ॥३५॥

‘अथान माधिकागया स्वरूप परिभाष्यते ।
नित्ये नैमित्तिके काम्ये कर्मकाण्डे यतो भवेत् ॥
अधिकार समर्धाना माधिकारेति सा स्मृता ।
अधिकारविहीनत्वात्काम्ये नैमित्तिकेऽपि च ॥
नित्याधिकारिणो पुत्रसमयिन्योर्यतस्तयो ।
तत मेय ममाख्याता दीक्षा निर्गधिकारिका ॥’

(सिद्धान्तशेखरे २० २५ उ०-२८ पू०)

‘गन्धाध्रिवामित कृत्वा स्वमव्यकरणल्लवम् ।
सामनेन मदेहेन शिवेन समधिष्ठितम् ॥
शिवहृन्ममिति ध्यात्वा मापेक्षानिरपेक्षकम् ।
हृद्देशाद् भूप्रदेशान्त नीत्वा वै चूलिकान्तकम् ॥
मह प्रामादोच्चारेण समस्तग्रन्थिभेदिना ।
रुद्रेश्वरपदावाप्तिदायक शिरसि न्यसेत् ॥’
‘अय रुद्रो भवन्वात्मा भगवत्स्वप्नप्रसादन ।
इत्येवं प्रार्थनां कृत्वा कुर्यात्प्रोक्षणताडने’ ॥

(उत्तरकामिके २० ६६-६८; ८३)

‘अश्वशुद्धि शिखाच्छेदस्वप्नप्रसादान्मया कृत ।
यान्वयं परम धाम भगवन्परमेश्वर ॥’
‘सभाव्य मन्त्रमुच्चार्य कारणन्यागयोगत ।
शिवे मयोजयेच्छिष्य पूर्णया कुम्भकेन तु ॥’
(उत्तरकामिके २३ २०१, २१२ उ०; २१३ पू०) ।
शिखाच्छेद ततो होम मूलनैव तु योजयेत् ।

मयोज्य परमे तन्त्वे सस्थान तत्र कारयेत् ॥

अधिकारार्थमाचार्ये परापरपदे स्थिते ।
शिवत्वे साधकानां तु विद्यादीक्षा मदाशिबे ॥
पुत्रके परमे तन्त्वे समयिन्यैश्वरे तथा ।
एवमुद्देशतो दीक्षा कथिता विस्तरोऽन्यतः ।’

(नेत्रतन्त्रे ४.७ उ०-१० पू०) ;

परमशिवयोजनानन्तरमाचार्याणामपरशिवयो-
जना कार्या, साधकानां तु शिवयोजनानन्तर
मदाशिवयोजना कार्या, पुत्रकाणां परतत्त्व एव,
समयिनामीश्वरतन्त्वे इति विभागः ।’

(क्षेमराजरचित-नेत्रतन्त्रव्याख्यायाम् ९) ।
‘क्रियावन्यपि समयदीक्षा निर्वाणदीक्षा साध-
कदीक्षा चेति बहुविधा । यत्र मलशोधनमात्रेण
क्रियया संस्कृत्य शिष्यं समये प्रवेश्य रुद्रान्मता
चापादयेत् सा समयदीक्षा ।

षड्यत्र शुध्यन्त्यध्वान क्रियावाप्तिश्च पुष्कला ॥
तत्तु पाशशिखाच्छेदो योगः शिवपदे तथा ।
निर्वाणदीक्षा सा प्रोक्ता विशेषेणतधिकारिणाम् ॥
यस्यां तु पाशविश्लेषान्नित्यवस्थादिषु शोच्यते ।
अणिमादिगुणावान्निर्योगश्चैवैश्वरे पदे ॥
अधिकारश्च तत्रादौ दीक्षा सा साधकाह्वया ।’
(ईशानशिवगुरुदेवपद्धतौ तृतीयभागे पू० १३८,
१३९)

साध्यमन्त्राभिषेकाच्च साधके सा प्रकीर्तिता ।
सर्वाविद्याभिषेकेण भवेत्साचार्यगोचरे ॥३६॥

[अध्वमशुद्धिः]

शिवमस्कारयुक्तस्य यच्छिवत्वसमर्पणम् ।
क्रियया वाथ शक्त्या वा दीक्षा सा सर्वतो मता ॥३७॥
दीक्षया मृच्यते देही त्रिविधाद्भुवबन्धनात् ।
सा दीक्षा चाध्वमशुद्धिः स चाध्वा षड्विधः स्मृतः ॥३८॥

[षड्विधोऽध्वा]

मन्त्राध्वा च पदाध्वा च वर्णाध्वा भुवनात्मकः ।
तत्त्वाध्वा च कलाध्वा च विशत्येक पद शिवम् ॥३९॥

[षडध्वनां व्याप्यव्यापकभावः]

मन्त्राः पदानि वर्णाश्च व्याप्तानीह समन्ततः ।
वर्णास्तु भुवनेर्व्याप्तास्तत्त्वेर्व्याप्तानि तानि च ॥४०॥
कलाभिस्तानि तत्त्वानि व्याप्तानीह कलाः क्रमात् ।
शोधनीया विभाव्येव पञ्च पञ्चाध्ववर्गमिता ॥४१॥
निवृत्तिश्च प्रतिष्ठा च विद्या शान्तिश्च नाभमी ।
कला हृत्कण्ठतालुश्रृङ्गहृदयध्वाधि क्रमात् ॥४२॥

तत्त्वाध्वा च पदाध्वा च वर्णाध्वा भवनात्मकः ।
मन्त्राध्वा च कलाध्वा च विशत्येक पर शिवम्
अग्रमग्रमनिर्दश्यम्

(स्वायम्भवे ३८ ७, ३ पृ०)

शान्त्यनीता चतुर्थ्यन्ता तमस्कारसमन्विताम् ।
उच्चार्य याजयन्मन्त्रं श्रमध्यान्ताणलक्षितम् ।
अतनैव क्रमणाय भक्तशद्धयन्तमागतम् ।
कलाचतुष्टयं त्रयोन्ताइत्यहयाजनम् ॥
मलभ्रान्तनाभ्यन्तजान्वन्ता हृत्कण्ठकान्तिकम् ।
व्याप्यव्यापकभावः च त्रयोन्तय विचक्षण

मन्त्रा पदानि वर्णाश्च तत्त्वानि भुवनानि च ।
व्याप्यानि व्यापका कर्ममलमायेयबन्धना ॥
व्याप्या मलमदयश्चापि व्यापकान् कला स्मृता ।
नामा च मयह तस्मान्मन्त्रं स्य स्वीकृतास्त्वह
स्थापितानिश्च शब्दाभिर्गृहापस्थापिता अपि
शब्दा भवन्ति सर्वे स्यस्तस्मान्मन्त्राद्विनिर्गतम् ।
(उत्तरकामिके ७३ ३०-३९)

निवृत्तिर्ज्ञानपर्यन्तं प्रतिष्ठा नाभिमीमवा ।
विद्या कण्ठान्तमव हि मन्वान् शान्तिरेव त् ।
शान्त्यनीता तद्वर्त्तन्त परापरशिवान्तका ॥
(सुप्रभेदे चर्यापाद ४ ४० ७० ४२)

‘[निवृत्तिकलायां योजनीया ।]

निवृत्तौ पाथिव तत्त्व चिन्त्यमेक क्षमक्षरम् ।
कालाग्निप्रभृतीनां च पुरमष्टोत्तरं शतम् ॥४३॥
अन्त्यपदान्महादेवपदावधि विलोमतः ।
व्योमव्यापपदान्यष्टाविंशति परिसंख्यया ॥४४॥
मद्योजातश्च हृदय द्वौ मन्त्रौ परिकीर्तितौ ।
गुणा गन्धादिशब्दान्ता पञ्च ब्रह्मा च कारणम् ॥४५॥

‘[प्रतिष्ठाकलायां योजनीया]

प्रतिष्ठायामबादीनि त्रयोविंशतिसंख्यया ।
प्रकृत्यन्तानि तत्त्वानि जातव्यानि स्वभावतः ॥४६॥
त्रयोविंशतिवर्णाश्च हादिटान्ता विलोमतः ।
जातव्यान्यभरेशादि षट्पञ्चाशत्पुराणि तु ॥४७॥
महेश्वरादरूप्यन्ता पदानामेकविंशतिः ।

‘निवृत्तिं विन्यसेच्छक्तौ कलानत्त्वादिसंयुताम् ।
पृथ्वीतन्त्रं क्षकारश्च मन्त्रौ हृदयमद्यकौ ॥’
भवनानां गत चाष्टाधिकमेव तु विन्यसेत् ।
एकाशीतिपदेष्वन्यप्रणवादि विलोमतः ॥
तमोद्वयं च प्रणवं षडक्षरमतः परम् ।
सर्वदश्च ततः शर्वशिवसूक्ष्मद्वयं तथा ॥
शब्दद्वयं तथा ज्ञानद्वयं पिङ्गद्वयं तथा ।
पतङ्गं च द्विरभ्यस्तं तुल्यगुणपदं भवेत् ॥
साक्षियुग्मपदं पञ्चान्तपूर्वस्थितमतः परम् ।
अमृतान्मृतं इत्येव ततश्चानिचिदानिचितं ॥
ब्रह्मविष्णुरुद्रपरं सर्वमात्रिध्यकारकं ।
सर्वभूतमुखप्रदं भवोद्भवपदं ततः ॥
भवयुग्मं तथा शर्वयुग्मं च प्रथमद्वयम् ।
मृच्चमृच्चपदं योगाधिपते च पदं भवेत् ॥
महानेजपदं मद्भावेभ्यश्च चेति कीर्तितम् ॥
महादेवपदं पञ्चान्तपदान्यष्टौ च विंशतिः ॥
निवृत्त्या व्याप्तमध्वानं तत्त्वाद्यं कलाया न्यसेत् ।
ओ ब्रह्मणे नमश्चेत्यावाह्यं मपुत्र्यं तर्पयेत् ।
शब्दम्यार्थौ गृहाणान् ब्रह्मन्वाहेति मन्त्रतः ॥
आहुतीनां त्रयं दत्त्वा शिवाज्ञां श्रावयेत् ततः ।

कारणेण त्वया नाम्थं यातु पदमनामयम् ॥
प्रतिबन्धो विधानव्यमन्त्राजैश्च पारमेभ्यरी ।
ब्रह्माणं सविमर्ज्याथ’
(उत्तरकामिके २३ ६८; ८३ ३०-९०; १२२-१२४)

‘अथ सूत्रे प्रतिष्ठायां शुद्धचर्यमवलोकयेत् ।
त्रयोविंशतितत्त्वानि चापस्तेजो मरुद्वियत् ॥
गन्धो रसो रूपस्पर्शा शब्दोपम्यौ च पायु च ।
पादौ पाणी च वाङ् नामा जिह्वाक्षुस्त्वचश्च श्रुतिः ॥
मनोऽहकारबुद्धौ च प्रकृतिः स्यात्ततः परम् ।
तत्त्वानि कथितान्तेव त्वादि टान्ता द्विजोत्तमा ॥
चतुर्विंशतिवर्णाः स्युः शिरो वामस्तथैव च ।
अधोऽर इति मन्त्रा स्युः षट्पञ्चाशत् पुराणि तु ॥
महेश्वरादरूप्यन्ता पदानामेकविंशतिः ।
‘प्रतिष्ठाकलायां चैतन्मर्दं व्याप्तं तु भावयेत् ।
इत्युक्तमख्यतत्त्वाण्यपदमन्त्रैस्त्रिविष्टपै ।
गभिना तामनस्मृत्यं सदधीतोपभुक्ता’
हरः शङ्करः रसः दत्त्वा
(उत्तरकामिके २३ १२९-१३२, १४१ पृ०, १८८, १८९ पृ०, १५३ पृ०)

शिरो वामश्च मन्त्रौ द्वौ चत्वारस्तु गुणा मता ॥४८॥
रसादिशब्दपर्यन्ता विष्णुरत्र च कारणम् ।

¹ [विद्याकलायां योजनीयाः]

विद्यायाः सप्ततत्त्वानि पुरुषादीन्यनुक्रमान् ॥४९॥
वामादिभूवनानां च विज्ञेयाः सप्तविंशतिः ।
ध्यानाहारायपर्यन्ता व्यापिन्निति पदादिन ॥५०॥
पदानां विंशतिर्मन्त्रौ शिखाघोरव्यवस्थितौ ।
अकारादिधकारान्ता वर्णाः सप्त विलोमत ॥५१॥
रूपस्पर्शा च शब्दश्च गुणा रुद्रस्तु कारणम् ।

² [शान्तिकलायां योजनीयाः]

शान्तौ तु त्रीणि तत्त्वानि विद्येश्वरमदाशिवा ॥५२॥
गकाराच्च त्रयो वर्णा मन्त्रौ वक्त्रतनुच्छदौ ।
वामामुख्यपुराण्यष्टादशैव परिमल्यया ॥५३॥

¹ कलाया विद्याया व्याप्त पुरुषश्चादिभो भवेत् ।
रागो नियतिविद्ये च कलाकालौ च मोहिनी ॥
अकारादिधकारान्ता वर्णाः सप्त विलोमत ।
मन्त्र शिखा पुराणीह सप्तविंशतिमल्यया ॥
'पदानि विंशतिर्व्यापिन् व्यापिन्निति पद भवेत् ।
व्योमिन् व्योमिन् पद पञ्चाद्वीप्सित म्यादचेतनम् ।
परमेश्वरपरायेति पद चैव पुनर्भवेत् ।
ज्योतीरूपायमज्ञ च सर्वयोगाद्यमेव च ॥
पद चानिधनायेति पद गोप्त्रे प्रकीर्तितम् ।
गुह्याय चानिगुह्याय पद म्यादो नमो नमः ॥
पद ब्रह्माणि पञ्चात्र मद्यादीनि क्रमेण तु ।
शिवायेति पद सर्वप्रभवेति पद ततः ।
शिवायेति पद पञ्चादो नमः पदमन्ततः ॥
ध्यानाहारायमज्ञ च कीर्तितानि पदानि च ।
'रूपगन्धौ भूद्वाणेति रुद्रे शृङ्ख ममपर्येत् ।
(उत्तरकामिके २३ १५३ उ०-१५५ पू०

१५९, उ०-१६४ पू०, १६५ उ०)

² 'विलोम्य मनसा शान्तिं तस्यामन्तर्गतानि च ।

तत्त्वानि त्रीणि विद्येशमादाख्यानि द्विजोत्तमा ॥
वर्णास्तु गवका प्रोक्ता मन्त्रौ वक्त्रतनुच्छदौ ।
वामा ज्येष्ठा च रौद्री च काली कलविकरणी ॥
बलविकरणी चैव बलप्रमथनीत्यपि ।
सर्वभूतदमन्येव मनोन्मन्यपरा भवेत् ॥
पुराणि नव विद्यायामन्ततः सूक्ष्ममज्ञकः ।
शिवोत्तमैकनेत्रौ चाप्येकद्विभूतिः ॥
श्रीकण्ठश्च शिखण्डी चेत्येवमीशे पुराष्टकम् ।
मादाख्यभुवन स्वस्मिन्पुराण्यष्टादशैव तु ॥
एकादशपदव्याप्तौ तिन्य योगिन इत्यपि ।
योगपीठाद्यमन्यस्याच्छाश्रिताय पद पुनः ॥
ध्रुवायेतिपद चैवानाश्रिताय पद ततः ।
अनाथाय पद प्रोक्तमन्तताय पद पुनः ॥
शिवायेति पद सर्वव्यापिने च पद ततः ।
व्योमादि व्योमरूपाय पद व्योमाद्यमेव च ॥
निष्कृती शनहोम तु कबचेन ममाचरेत् ।
सर्वं पूर्ववदुद्दिष्टं शुल्कार्थं बृहस्पहकृती ॥

ईश्वर कारणेश स्यान् प्राग्वत्सर्वमत परम् ।

(उत्तरकामिके २३ १६८ उ०-१७७)

नित्य योगिन इत्यादीन्येकादश पदानि च ।
व्योमव्यापिन इत्यन्तान्युक्तानीह विलोमत ॥५४॥
गुणौ स्पर्शश्च शब्दश्च द्वावीश्वरस्तत्र कारणम् ।

‘[शान्त्यतीतकलाया योजनीयाः]

शान्त्यतीतकलाया तु शिवतत्त्व व्यवस्थितम् ॥५५॥
निवृत्त्यादिपुराण्यत्र भवन्ति दश पञ्च च ।
ओमित्येकाक्षरं मन्त्राश्चास्त्रेशानशिवास्त्रयः ॥५६॥
विसर्गाद्या अकारान्ता वर्णा षोडश कीर्तिता ।
भवत्येको गुण शब्दः कारणं तु सदाशिवः ॥५७॥
इत्यध्वान विचिन्त्याथ षडध्वव्यापिनी पराम् ।
ध्यात्वा शक्तिं तदूर्ध्वं च भावयेत्परमं पदम् ॥५८॥

[षडध्वममुद्देशः]

अथ दीक्षोपयुक्तानां क्रमेणैव षडध्वनाम् ।
इयत्तया समुद्देशः कथ्यतेऽत्र विभागशः ॥५९॥

‘[मन्त्राध्वा]

सद्यो वामस्तथाघोरः पुरुषेशानहृच्छिरः ।
शिखावर्मास्त्रमूलं च मन्त्राध्वा समुदाहृतः ॥६०॥

‘[पदाध्वा]

एकाशीतिपदैरेवं पदाध्वा परिकीर्तितः ।

मनो गृहाण स्वाहेति चाहुतित्रयमाचरेत् ॥

(उत्तरकामिके २३.१७८, १७९ सू०ः

१८६-१८८)

‘शान्त्यतीतकलाया तु शिवतत्त्व व्यवस्थितम् ।

बीजं षोडशकं मन्त्राश्चास्त्रेशानशिवास्त्रयः ॥

ओमित्येकं पदं ज्ञेयं पुराणि दश पञ्च च ।

ततो निर्बीजदीक्षायां पूर्णान्ते कारयेद्विदम् ।

समयं समयाचारं शक्तौ पाशात्मकं त्यजेत् ॥

समयं समयाचारपाशगर्द्धिं महेश्वरं ।

शिष्यस्य कुरु कुर्वन्नन्यत्वा शक्तं समर्पयन् ॥

शिवबीजं समुच्चार्य मदाशिवपदं नतं ।

‘सद्यो वाममघोरश्च पुरुषेशानकौ तथा

हृच्छिरः शिखया वामनत्रास्त्रेण समन्वितम् ॥

मूलमन्त्रं समायुक्तं मन्त्राध्वा येति कीर्तितं ।

(सूक्ष्मे टि १.७ सू० ३६५ ३६६)

‘एकाशीतिपदान्यनैर्मन्त्रैः समुच्यते हरः ।

पदाध्वा च समाख्यातः

(सूक्ष्मे टि १.७ सू० ३६५)

‘[वर्णाध्वा]

अकारादिकारान्तो वर्णाध्वा समुदाहृतः ॥६१॥

[भुवनाध्वा]

‘[तत्र निर्वृत्तिकलायां संयोज्यानि भुवनानि]

कालाग्निरथ कूष्माण्ड हाटकं ब्राह्मवैष्णवम् ।
 रौद्रं च भुवनान्यन्तर्ब्रह्माण्डस्य स्थितानि षट् ॥६२॥
 कपालीशस्त्वजो बुद्धो वज्रदेहः प्रमर्दनः ।
 विभूतिरव्ययः शास्ता पिनाकी त्रिदशाधिपः ॥६३॥
 अग्निरुद्रो हुताशश्च पिङ्गलः खादको हरः ।
 ज्वलनो दहनो बभ्रुर्मस्मान्तकक्षयान्तकौ ॥६४॥
 याम्यो मृत्युर्हरो धाता विधाता च तथा परः ।
 कर्ता योक्ता वियोक्ता च धर्मो धर्मपतिस्तथा ॥६५॥
 निर्ऋतिर्मारणो हन्ता क्रूरदृष्टिर्भयानकः ।
 ऊर्ध्वशेफो विरूपाक्षो धूम्रलोहितदंष्ट्रिणः ॥६६॥
 बलश्चातिबलश्चैव पाशहस्तो महाबलः ।
 श्वेतोऽथ जयभद्रश्च दीर्घबाहुर्जलान्तकः ॥६७॥
 मेघनादः सुनादश्च दशमः परिकीर्तितः ।

‘अकारादिकारान्तो वर्णाध्वा चेति कीर्तितः ।’
 (सूक्ष्मे टि ९७ पृ० ३६६)

‘कालाग्निरथ कूष्माण्ड हाटकं ब्राह्मवैष्णवी ।
 रौद्रं च भुवनान्यन्तर्ब्रह्माण्डस्य स्थितानि षट् ॥
 कपालीशो ह्यजो बुद्धो वज्रदेहः प्रमर्दनः ।
 विभूतिरव्ययः शास्ता पिनाकी त्रिदशाधिपः ॥
 अग्निरुद्रो हुताशश्च पिङ्गलः खादको हरः ।
 ज्वलनो दहनो बभ्रुर्मस्मान्तकः क्षयान्तकः ॥
 याम्यो मृत्युर्हरो धाता विधाता कर्तृमज्जकः ।
 मयोक्ता च वियोक्ता च धर्मो धर्मपतिस्तथा ॥
 निर्ऋतिर्मारणो हन्ता क्रूरदृष्टिर्भयानकः ।
 ऊर्ध्वशेफो विरूपाक्षो धूम्रलोहितदंष्ट्रिणः ॥
 बलो हानिबलश्चैव पाशहस्तो महाबलः ।

श्वेतोऽथ जयभद्रश्च दीर्घबाहुर्जलान्तकः ॥
 मेघनादः सुनादश्च दशमः परिकीर्तितः ।
 शीघ्रो लघुर्वायुवेगस्तीक्ष्णः सूक्ष्मः क्षयान्तकः ॥
 पञ्चान्तकः पञ्चशिखः कपर्दी मेघबाहनः ।
 निधीशो रूपवान्धन्यः सौम्यदेहो जटाधरः ॥
 लक्ष्मीधृप्रत्नधृक्छीधृक् प्रसादश्च प्रकामदः ।
 विद्याधिपेशो सर्वज्ञो ज्ञानभुग्वेदपारगः ॥
 सुरेशः शर्वो ज्येष्ठश्च भूतपालो बलिप्रियः ।
 वृषो वृषधरोऽनन्तः क्रोधनो मास्ताशनः ॥
 भ्रमनोऽमुश्चेशो च फणीन्द्रो वज्रदंष्ट्रिणौ ।
 शर्भविभूर्गणाध्यक्षस्त्रयस्त्रयस्त्रयदशेश्वरः ॥
 मवाहश्च विवाहश्च नभो लिप्सुस्त्रिलोचनः ।
 वीरभद्रो भद्रकाली सर्वोर्ध्वः भुवनद्वयम् ॥’
 (उत्तरकामिके २३ ६९-८०)

शीघ्रो लघुर्वायवेग मूक्षमस्तीक्ष्ण क्षयान्तकः ॥६८॥
 पञ्चान्तकः पञ्चशिखः कपर्दी मेघवाहनः ।
 निधीशो रूपवान्धन्यः सौम्यदेहो जटाधरः ॥६९॥
 लक्ष्मीधृग् रत्नधृक् श्रीधृक् प्रसादश्च प्रकामदः ।
 विद्याधिपेशो सर्वज्ञो ज्ञानभृगुवेदपारगः ॥७०॥
 मुरेशः शर्वो ज्येष्ठश्च भूतपालो बलिप्रियः ।
 वृषो वृषधरोऽनन्तः क्रोधनो मारुताशनः ॥७१॥
 ग्रसनोदुम्बरेशौ च फणीन्द्रो वज्रदष्टिणौ ।
 शर्भविभृगणाध्यक्षस्त्र्यक्षश्च त्रिदशेश्वरः ॥७२॥
 सवाहश्च विवाहश्च नभो लिप्मुस्त्रिलोचनः ।
 वीरभद्रो भद्रकाली सर्वोर्ध्वे भूतद्वयम् ॥७३॥
 'कपालीशादयः प्राच्यामग्निरुद्रादयोऽनले ।
 याम्याद्या दक्षिणे भागे निर्ऋत्याद्याश्च नैऋते ॥७४॥
 बलाद्या वारुणे भागे शीघ्राद्या वायुगोचरे ।
 उत्तरे च निधीशाद्या ईशे विद्याधिपादयः ॥७५॥
 वृषादयस्त्वधोभागे शभुमुख्यास्तदूर्ध्वतः ।
 ब्रह्माण्डस्य बहिर्देशे दशदिक्षु व्यवस्थिताः ॥७६॥
 एव कालाग्निमुख्यानां पुराणां परिसंख्यया ।
 निवृत्त्याख्यकलायां तु ज्ञेयमष्टोत्तरं शतम् ॥७७॥

² [प्रतिष्ठाकलायां संयोज्यानि भुवनानि]

अमरेशः प्रभासश्च नैमिशः पुष्करौषधी ।
 डिण्डिमुण्डस्तथा भारभूतिश्च लकुलीश्वरः ॥७८॥

¹ कपालीशादयः प्राच्यामग्निरुद्रादयोऽनले ।
 याम्याद्या दक्षिणे भागे निर्ऋत्याद्याश्च नैऋते ॥
 बलाद्या वारुणे भागे शीघ्राद्या वायुगोचरे ।
 उत्तरे तु निधीशाद्या ईशे विद्याधिपादयः ॥
 वृषादयस्त्वधो भागे शभुमुख्या नभोगता ।
 भवनानां शतं चाष्टाधिकमेव तु त्रिख्यसेत् ॥
 (उत्तरकामिके २३ ८१-८३)

² अमरेशः प्रभासश्च नैमिशः पुष्करौषधी ।
 डिण्डिमुण्डस्तथा भारभूतिश्च लकुलीश्वरः ॥
 हरिश्चन्द्रश्च श्रीशैलो जलेशास्रानकेश्वरो ।
 मध्यमेशो महाकालः कंदारो भैरवस्तथा ॥

गया चैव कुम्भेश्वरः नाखलां नखलस्तथा
 विमलेशोऽङ्गहामश्च महेंद्रो भीमसज्जकः ।
 वस्त्रापदो रुद्रकाटिग्विभूक्तो महालयः ।
 गोकर्णो भद्रकर्णश्च स्वर्णाक्षः स्थाणुरन्यपि ।
 छगलण्डो द्विरण्डश्च माकोटो मण्डलेश्वरः ।
 कालञ्जरी शङ्कुकर्णः स्थलेश्वरः स्थलेश्वरः ।
 पैशाचः राक्षसः याक्षः गान्धर्वः चैन्द्रमेव च ।
 मौम्यः चैव तथा ज्ञेयः प्राज्ञेशः ब्राह्मणवैभवः ।
 भकुलश्च कुतश्चैव भैरवो ब्राह्मणवैभवौ ।
 कौमारमौमः शैकण्ठमष्टमग्नः भवन्ति हि ॥
 अमरेशादि चाप्तत्वे हरिश्चन्द्रादि तत्रामि

हरिश्चन्द्रोऽथ श्रीशैलो जल्पेशास्त्रातकेश्वरो ।
 मध्यमेशो महाकालः केदारो भैरवस्तथा ॥७९॥
 गया चैव कुरुक्षेत्रं नाखलो नखलस्तथा ।
 विमलेशोऽट्टहामश्च महेशो भीमकेश्वरः ॥८०॥
 वस्त्रापदं रुद्रकोटिरविमुक्तो महालयः ।
 गोकर्णो भद्रकर्णश्च स्वर्णाक्षः स्थाणुरित्यापि ॥८१॥
 छगलण्डो द्विरण्डश्च माकोटो मण्डलेश्वरः ।
 कालञ्जरः शङ्कुकर्णः स्थूलेश्वरस्थूलेश्वरो ॥८२॥
 पेशाचं राक्षसं याक्षं गान्धर्वं चैन्द्रमेव च ।
 सौम्यं चैव तथा जेयं प्राजेशं ब्राह्मणष्टमम् ॥८३॥
 अकृतं च कृतं चैव भैरवं ब्राह्मणैष्णवी ।
 कौमारं च तथा चौमं श्रीकण्ठं चाष्टमं तथा ॥८४॥
 अमरेशादि चाप्तत्वे हरिश्चन्द्रादि तेजसि ।
 गयादि वायुतत्त्वे च व्योम्नि वस्त्रापदादि च ॥८५॥
 छगलण्डाद्यहकारे पेशाचाद्य मर्तो स्थितम् ।
 प्रकृतावकृताद्येव षट्पञ्चाशत्पुराणि च ॥८६॥
 ज्ञातव्यानि प्रतिष्ठाप्यामरेशादिनामभिः ।

‘[विद्याकलायाः सयोज्यानि भुवनानि]

वामो भीमस्तथोग्रश्च भवेशानैकवीरकाः ॥८७॥
 प्रचण्डोमापती चाजोऽनन्तैकशिव^१ एव च ।
 क्रोधश्चण्डेश्वरो ज्योतिः सवर्तः शूरकस्तथा ॥८८॥
 पञ्चान्तकैकवीरौ च शिखेदश्च महाद्युतिः ।
 वामदेवोऽद्भुवश्चैव भवश्चाप्येकपिङ्गलः ॥८९॥

गयादि वायुतत्त्वं च व्योम्नि वस्त्रापदादि च
 छगलण्डाद्यहकारे पेशाचाद्य मर्तो स्थितम् ।
 प्रकृतावकृताद्येव षट्पञ्चाशत्पुराणि च ।

(उत्तरकर्मिके ७५ १३० १६१)

वामो भीमस्तथोग्रश्च भवेशानैकवीरकाः ।
 प्रचण्डोमापती चाजोऽनन्तैकशिवमजकौ ।
 क्रोधश्चण्डेश्वरः सवर्तः शूरकस्तथा ॥
 पञ्चान्तकैकवीरौ च शिखेदश्च महाद्युतिः ।

वामदेवो भवश्चैवोद्भुवश्चाप्येकपिङ्गलः ॥

एकक्षणस्तर्यैशानस्यैवाङ्गष्टमात्रकः

षट्कं च पञ्चकं चैव यमं युग्मं त्रयं द्रव्यम् ।

अष्टकं पृथ्वादी च मायान्तं तु पुराणि हि

, उत्तरकर्मिके ७३ ११५ ३०-१५० पृ०

^१ अनन्त एकशिव - अनन्त एकशिव तना
 वृद्धिरार्थः ।

वामदेव - उद्भुव - वामदेव उद्भुव ततो गण
 आर्षः ।

एकेक्षणस्तथेशानस्तथेवाङ्गुष्ठमात्रक ।
वामादि पुरुषे रागे प्रचण्डादि तु पञ्चकम् ॥९०॥
नियत्यादिष क्रोधादि महाद्यत्यादि सार्धिके ।
वामादीना 'पुराणा तु विद्याया सप्तविंशति ॥९१॥

‘[शान्तिकलाया सयोज्यानि भुवनानि]

‘वामा ज्येष्ठा च रौद्री च काली कलविकरणी ।
तथा बलविकरणी बलप्रमथिनीत्यपि ॥९२॥
सर्वभूतदमन्येव’ *मनोन्मनीत्यनन्तकः ।
सूक्ष्म. शिवोत्तम’श्चकाक्षेरुद्रत्रिमूर्तय ॥९३॥
‘श्रीकण्ठश्च’ ‘श्रीखण्डी च’ ‘तथवान्य’ मदाशिव ।
‘वामादीनीह’ ‘विद्येशमदेशेष्वश्रितानि च ॥९४॥
‘शान्तौ वामामखान्यष्टा’ दशव भवनानि तु ।

“[शान्त्यतीतकलायां सयोज्यानि भुवनानि]

निवृत्तिश्च प्रतिष्ठा च विद्या शान्तिस्तथैव च ॥९५॥

‘निर्वाणादिषु — अ, आ, इ
‘महसीत्याधिसार्धिके — अ, महसीत्यादिमधिके
— आ इ
‘मुगणां — अ, आ, इ
‘वामा ज्येष्ठा च रौद्री च काली कलविकरणी ।
बलविकरणी चैव बलप्रमथनीत्यपि ॥
सर्वभूतदमन्येव मनोन्मन्यपरा भवेत् ।
पुराणि नव विद्यायामनन्त सूक्ष्ममजक ॥
गिवांतमैकनेत्रौ चाप्येकरुद्रस्त्रिमूर्तिक ।
श्रीकण्ठश्च शिखण्डी चेत्येवमीशे पुराष्टकम् ॥
मादाख्यभूवन स्वस्मिन् पुराण्यष्टादशीव तु ।)
(उत्तरकामिके २३ १७० — १७३ पृ०)

‘वामे — आ, इ
‘दमन्येव — अ
‘मनोन्मनीत्यनन्त परम् — अ, इ, मनोन्मनी
पर परम् — आ
‘श्रैव एकरुद्रस्त्रिमूर्तया — अ, इ, श्रैव एक-

रुद्रस्त्रिमूर्तय — आ
‘श्रीखण्डी च — अ; श्रीखण्डश्च — आ, इ
‘शिखण्डश्च — आ, इ
‘तथा वाक्या मदा० — अ, तथा वान्या मदा०
— आ, इ
‘वामादीनि च — अ; इदमर्थं आ’ मातृकाया
न दृश्यते ।
‘मद्येन — अ, मद्येश मदेशेषु श्रिता० — इ
‘यौ बीजौ वा मुखान्येषा — अ, आ, यौ बीजौ
वा मुखान्येषु — इ
‘दशैव युवराणि तु — अ, आ, दशैव भुव
वराणि तु — इ
‘.....’ ‘पुराणि दश पञ्च च ।
निवृत्तिश्च प्रतिष्ठा च विद्या शान्तिश्च नाभसी ॥
पुराणि बौन्दवानीह पञ्च प्रोक्तान्यतः परम् ।
इन्धिका दीपिका चैव रोचिका मोचिका तथा ॥
तथोर्ध्वगामिनी चेति नादोत्पभुवनानि तु ।

शान्त्यतीतेन्धिका चव' दीपिका रोचिका' तथा ।
 मोचिका 'चोर्ध्वगा चव 'व्यापिनी व्योमरूपिणी ॥९६॥
 अनन्ता'च ह्यनाथा चानाश्रिता च तथा परा ।
 'निवृत्त्यादीन्यतीताया 'पुराणि दश पञ्च च ॥९७॥
 एवं पञ्च'कलार्वातिभुवनानां शतद्वयम् ।
 चतुर्विंशोत्तरं यत्तद्भुवनाध्वनि 'वर्णितम् ॥९८॥

"[तत्त्वाध्वा]

अथ "तत्त्वानि षट्त्रिंशत्पृथ्व्यप्तेजो "मरुद्विधत् ।
 गन्धो "रूप रसः स्पर्श शब्दोपस्थौ "च "पायु च ॥९९॥
 पादौ "पाणी च वाङ् नामा "जिह्वाचक्षस्त्वच. श्रुति. ।
 मनोऽहकार'बुद्धी च प्रकृति पुरुषस्तथा ॥१००॥
 रागो नियतिविद्ये च कला "कालश्च मोहिनी ।
 विद्या चेश्वरमादाख्ये" शक्ति शिव इति स्मृत. ॥१०१॥

व्यापिनी व्योमरूपा चाप्यनन्ता च तत परम् ॥
 अनाथा च तथा प्रोक्ताज्ञाश्रिता पञ्चमोगिता ।
 भुवनानि तु शाक्तानि पञ्चैव कथितानि तु ॥
 (उत्तरकामिके २३.१७९-१८२)

- १ ०नेण्डिकाश्चैव — अ, ०नेन्धिकाश्चैव — आ, इ
 २ रोचिका — अ; रोचिक — आ, इ
 ३ योद्धयकाश्चैव — अ, इ; योद्धयका चैव — आ
 ४ व्योमनी — अ, इ; व्यामनी — आ
 ५ ०प्यन्यथाप्यर्थानाश्रिता — अ, इ, ०प्यन्यथाप्य-
 र्थनाश्रिता — आ
 ६ प्रेत्यादीन्यन्वदीया — अ, प्रेत्यादीन्यन्वतीया —
 आ, प्रेत्यादीनि न्वनीताया — इ
 ७ पुराणी — अ, आ, इ
 ८ ०शिलावृत्तिर्भु० — अ, इ; ०शिलावृत्तिर्भुव० —
 आ
 ९ वर्णक्रम — अ, आ, इ
 १० अथ तत्त्वानि षट्त्रिंशत्पृथ्व्यप्तेजामर्गादथ
 (यन्?) ।
 रमो (गन्धो?) रूपरस स्पर्श शब्दोपस्थौ च
 वा (पा?) यृ च ॥
 पादौ पाणी च वाङ्नामा जिह्वाचक्षस्त्वच

श्रुति ।
 मनोऽहकारबुद्धि (द्धी) च प्रकृति पुरुषस्तथा ॥
 रागो नियतिविद्या (द्ये) च कला कालश्च मोहि
 (नी) ।
 (विद्या चेश्वरमा)दाख्यो (ख्ये) शक्ति शिव इति
 स्मृत ॥
 (सूत्रे टि ९७ पृ० ३५५)

- ११ चत्वारि — अ, आ, इ
 १२ मतिद्वयम् — अ, आ, इ
 १३ रूपीरसस्पर्शशब्दौ — अ, आ रूपरस चैव
 स्पर्शशब्दौ — इ
 १४ 'इ' मातृकाया चकारो न दृश्यते ।
 १५ वाय्व च — अ; पार्य च — आ, पायुशब्दो
 वृत्तार्थं क्लीबे प्रयुक्त इति भाति ।
 १६ पाणि च पाद्या नामा — आ, इ
 १७ द्विधा च श्रवमो द्वयम् — अ; विद्या च श्रुव
 श्रुति — आ, इ
 १८ ०विद्याश्च — अ, विद्या च — आ, इ
 १९ कामा च — अ, इ; काञ्च मोह हिनी — आ
 २० विद्या चैव परम्यादी — अ, आ, विद्या चोपरि
 मादापी — इ

'[कलाध्वा]

निवृत्तिश्च प्रतिष्ठा च विद्या शान्तिस्तथैव च ।

'अतीतेति कला विद्धि समुद्देशः षडध्वनाम् ॥१०२॥

इति श्रीमद्रौरवतन्त्रे क्रियापादे निर्वाणदीक्षा'विधिर्नाम

"सप्तचत्वारिंशः पटलः ॥

अष्टचत्वारिंशः पटलः

‘आचार्याभिषेकविधिः’

[दीक्षाविधिक्रमः]

अथ वक्ष्ये विशेषेण दीक्षायास्तु^१ विधिक्रमम् ।
समय विशेषनिर्वाण^२माचार्यं तु तथोच्यते ॥१॥
समयं सर्वजननं^३ साधकस्याभिषेकवत्^४ ।
तस्माद्दीक्षाविधिः^५ कृत्वा पूर्ववत्कर्म एव वा^६ ॥२॥
‘तेनाचार्याभिषेकेषु शृणु चैवं यथाक्रमम्’^७ ।

“[मण्डपस्तत्र वेदिकादिकल्पनं पूजा च]

“देवालये मण्डपं वा” प्रपां वापि विशेषतः ॥३॥

‘आचार्याभिषेकविषये अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ३८;
उत्तरकामिके २४; किरणे क्रियापादे १५;
मतङ्गपारमेश्वर क्रियापादे १० मृगेन्द्रे क्रिया
पादे ८; खीरे १०; सार्धत्रिंशतिकालोत्तरे ०
मुप्रभेदे चर्यापादे ४, स्वायम्भवे २५ पटला
द्रष्टव्या ।, दीक्षादशे आचार्याभिषेकप्रकरणे
(टि० ७६, पृ० ३११-३४८) एतत्पटलस्या
वहवः श्रुता निर्दिष्टा । न च यथासम्भव तत्र-
तत्र सूचिता ।

‘दीक्षयित्वा — अ. इ; दीक्षा — आ

‘माचार्यं तु — आ, इ, आचार्यस्य द्रमाचार्यम्
अर्श आदिभ्यो अच् इति अचप्रत्यय पा० सू०
१० १०३ आचार्यत्वमपादक कमेत्यर्थः ।

‘समयमसर्वजन — आ समय सर्वजन कृत्य —
आ, ‘सर्वजनकम्’ इत्यर्थे सर्वजननम् इति
प्रयोगः । समयदीक्षाविशेषदीक्षादिमवर्कर्मोत्पाद-
कमित्यर्थः ।

‘अथेकवान् — आ, इ.

‘किं वा पूर्ववत्कर्ममव वा — अ आ इ

‘कर्तव्यम् इत्यव्याहार

न चार्याभिषेकेण — अ न चार्याभिषेकेण —

आ; तेन चार्याभिषेकेण — इ

‘देवी — अ, इ

“त्रिपदार्थां चतुष्पादा भक्तिमार्गफलोदयाम् ।

सहिता यो विज्ञानानि शिष्योऽसौ मेकमर्हति ॥

यागं कृत्वा तु पूर्वोक्तदीक्षा निर्वर्त्य मन्त्रावित् ।

ततोऽभिषेचयेन तु यन्मायुक्तविचारकम् ॥

ततोऽन्यत्र दीक्षितस्य च शिष्यस्य दीक्षानन्तर

माचार्यैक्ययन्तस्य च पुन मद्योऽधिवासेन

समयादिनिर्वाणदीक्षान्त कृत्वा आचार्याभिषेक

कुर्यात् ।’ (क्रियावीथिका पृ० २३०)

“अभिषेकं तत्र त्र्यादङ्कगणपूर्वकम् ;

पूर्वस्या वाय वैशान्या पश्चिमाया च दिश्यथ

मण्डपे सौम्यवक्त्रे तु विनाननापशोभित

अर्धहस्तोच्छ्रय नदद्यगाश्र वदिकाद्वयम् ॥

चतुर्हस्तप्रविस्तार दक्षिणान्तरदिगन्तम्

स्वात्मकेन चतुर्दिक्षु रञ्जित दीपराजितम् ॥

भुवः परिग्रह कृत्वा मण्डपेजनी शिव यजेत् ।’

(उत्तरकामिके २४, २८ उ०-३१)

मुमहर्तुं मूलान च यागं च करणान्विते ।

देवाय मण्डपं कृत्यान्पूर्वावधिना मष्ट ॥

(खीरे १० २ उ० ३ पृ० १)

मध्यमे 'वेदिका कुण्ड पूर्वोक्त तु यथाक्रमम् ।
'नर्वाग्नि' सप्तपञ्चाग्निमेकाग्नि वा विशेषत ॥६॥

‘[अष्टमङ्गलम्]

वारणं 'पूर्णकुम्भं च पञ्चयुग्मं तु चामरम् ।
शङ्ख दर्पणदीप च 'श्रीदेवी चाष्टमङ्गलम् ॥५॥
'चतुस्तोरणसंयुक्तं चतुर्द्वारकपूर्वकम् ।
पञ्चलिङ्गादिवर्णाश्च' पूर्वोक्तविधिनाचरेत्' ॥६॥
"तत्तद्वर्णाधिदेवादीन्" सर्वदेवास्तथा ब्रूध ।"
दिक्षु वै तत्तद्देवेभ्यः "स्वस्वमन्त्रेस्तु दापयेत् ॥७॥
चन्दन कुङ्कुम पुष्पमर्घ्यपाद्याचमं ददेत् ।"
धूपदीप तथारभ्य नैवेद्य दापयेत्क्रमात् ॥८॥
ताम्बूल मुखवास च पुष्पाञ्जलितमस्कृती ।"

'सर्वालकारमयुक्त मण्डपे समलकृते ॥
शिवाग्नि पूर्ववत्कृत्वा अभिषेक ममाचरेत् ।
हस्तादि पञ्चहस्तान्त यथाविज्ञानमारतः ॥'
(सुप्रमेदे चर्यापादे ४.४८ उ०, ४९)

"३ उ०, ४ पू०" इदमर्घद्वय दीक्षादर्श 'रौरवे' इति
निर्दिश्योद्भूतम् ।
"मण्डप चैव — आ, इ
'वेदिक' — अ, आ, इ
'निर्वाग्नि' — अ, आ, इ
'प्रायेणागमेषु नवपञ्चैककुण्डानामेव प्रसिद्ध-
न्वात् सप्तकुण्डपक्षोऽत्रागमे विशेष इव भाति ।
'पताका स्वस्तिका' शङ्खा पूर्णकुम्भ सपञ्चकम् ।
छत्रलक्ष्मीप्रदीपाश्च द्विजानामष्टमङ्गलम् ॥
पताका पूर्णकुम्भ च शङ्ख चक्र च शूषककुशी ।
छत्र चैव प्रदीपश्च भृशुजामष्टमङ्गलम् ॥
पूर्णकुम्भ प्रदीपश्च पादुक छत्रभेगिके ।
श्रीनन्दिकी महाशङ्खो वैद्यानामष्टमङ्गलम् ॥
दर्पण पूर्णकुम्भं च हल शफग्युग्मकम् ।
श्रीदीपछत्रभेयश्च शूराणामष्टमङ्गलम् ॥

(पूर्वकामिके ५५ ८९-९०) ;

अत्र विषये पुन रौरवे क्रियापादे १८ उ० उ०,
७९ पू० श्लोकमन्ददीपटिप्पणी, रौरवोत्तरे ५.८

पू०, ८.५ पू० टिप्पणी, १६.६१ श्लोकमन्ददीप-
टिप्पणी च द्रष्टव्या ।

'पूरण कुम्भ च — आ

'श्रीदेव्या अष्टमङ्गलम् — अ, इ; श्रीदेव्याष्ट-
मङ्गलम् — आ

'चतुर्द्वारममायुक्तं चतुस्तोरणभूषितम् ।
दर्भमालाभिरावेष्ट्य मुक्तास्रगदामभूषितम् ॥
'द्वारपार्श्वद्वये चैव लिङ्गं चैव चतुर्दिशि ।
मध्ये श्वेतमय पद्मं श्यामवर्णं विधिरमात् ॥
द्वारे द्वारे तु विन्यस्य नानावर्णविचित्रकम् ।
हेमकृष्णमुरत्तं च मितवर्णमय तथा ॥
लिङ्गवर्णं प्रकुर्वीत विचित्रेण समालिखेत् ।'

(पूर्वकारणे १४५ १२, १६ उ०-१८)

'लिङ्गादिवर्णाया — अ, आ, इ

'विधिमाचरेत् — अ, आ, इ

"तत्तद्वर्णाधिदेवाना — अ, आ, इ

"सर्वदेव तथा — अ, आ

"इ' मानृकाया '७' श्लोकस्य द्वितीयतृतीयपादौ न
स्त ।

"ममन्त्रास्तु — अ; ममन्त्रास्तु तु — आ, सर्वमान
तु — इ

"पाद्याचमो भवेत् — अ, आ, इ

"नमस्कृतम् — अ, आ, इ

पूर्वादीशानपर्यन्तं 'लेपयेत्तु विचक्षणः ।

शिष्याणां स्थानमेकं तु कुर्याच्छिष्योपवीतिनाम् ॥१३॥

'शिवस्य मूलमन्त्रेण प्रतिशिष्यं तु 'बन्धयेत् ।

'दर्भाग्रैः शयनं च 'नववस्त्रेण वेष्टयेत् ॥१४॥

शिवमन्त्रं शतं जप्त्वा 'निद्रां चैवात्र कारयेत् ।

[दुःस्वप्नशान्तिः]

दुःस्वप्नं च तथा चैव 'मुस्वप्नं च 'परिक्षयेत् ॥१५॥

तद्दोषशमनार्थाय होममष्टशतं कुरु ।

[शिष्याणां चौलादिकरणम्]

उषःकाले दिने चैव नित्यकर्म समाचरेत् ॥१६॥

मुमूर्हतं मुलग्ने तु चौलोक्तविधिमाचरेत् ।

स्नानशुद्धिं च वस्त्रेण 'चोपवीतं यथाक्रमम् ॥१७॥

"[कुम्भस्थापनम्]

सौम्ये वा दक्षिणे चैव कुम्भस्थापनपूर्वकम् ।

नवतीर्थं 'नवकुम्भे विन्यसेत्तु विचक्षणः ॥१८॥

घृतदूर्वामधुक्षीरैः शतहोमं च कापिलैः ।

शुभे तु पूर्ववच्छिष्यप्रवेशादिकमाचरेत् ॥

(उत्तरकामिके २३.५४ उ०-६५),

एतस्मिन्विषये पुनः मृगेन्द्रे क्रियापादे ७

९२-१०३; ८.९, १० पू० श्लोकास्तदीयवृत्तिः,

मतङ्गपारमेश्वरे क्रियापादे ५.१२८ पू०-१३८

श्लोकास्तदीयवृत्तिः, ६.६५ उ०, ६६ श्लोकाश्च

द्रष्टव्याः ।

निर्दिश्योद्धृताः ।; शिवाना — अ, आ, इ,

'शिवेन' इति पाठः दीक्षादर्शं दृश्यते ।

'बन्धयेत्' इत्यस्य प्रतिमरबन्धनं कुर्यात् इति दीक्षादर्शं ३२९ पृष्ठे व्याख्यानं दृश्यते ।

'दर्भाग्रैः — अ, आ, इ

'नववस्त्रं नतो भवेत् — अ, आ, इ, दीक्षा-दर्शोद्धृतं पाठोऽत्र साधितः ।

'निद्राश्चैव विनोषत — अ, आ, इ, अत्र पाठो दीक्षादर्शपाठमनमन्य साधितः ।

'दुःस्वप्नं तु — अ, आ, इ

'परिक्षयेत् — अ

'समाचरेत् — आ, इ

'उपवीत — अ, आ, इ

'नवधा पञ्चधा वापि सर्वधान्योपरि स्थितान् ।

" शिवाना — अ, आ, इ

" शतन्तु त्वा — आ

" गुरुर्भवेत् — अ, आ, इ

" वेपयेत् — आ

" स्नानमेक — अ, आ, इ

" १४, १५, १६ श्लोका दीक्षादर्शं 'रौरवे' इति

[होम]

'अग्निं प्रतिष्ठयेन्कृत्वा त्वग्निमवादि होमयेत् ।

इन्द्राग्नियम' निर्ऋतिवरुणवायसोमदिक्' ॥१९॥

'इन्द्रादीशान्तमन्त्रैश्च' होमयेत्तु विचक्षणः ।

ईशानादीनि सद्यान्त हृदयाद्यस्त्रकान्तकम् ॥२०॥

शिवमन्त्र शत जप्त्वा हुत्वा 'व्याहृतिभि क्रमात् ।

यवेस्तण्डुल लाजेश्चापूपनिष्पावसर्षपे ॥२१॥

अन्येषामाहुति 'प्रोक्ता "पूर्ववदाहुतिक्रमात् ।

घटात्वा कलशान्वाथ भर्क्षान्मापिधानकान् ॥

मसूत्रान्मोदकान्धरत्नस्वर्णवराण्वितान् ।

चूताश्चन्धपलाशाभ्यान् बीजपूरफलावहान् ॥

सदेशानेन विद्येर्गैर्नव पञ्च पवित्रकै ।

पञ्चपक्षे निवृत्त्यादिकलाभिस्त्वभिमन्त्रयेत् ॥

शिवेन शतघालध्यान्पूजितान्स्नपनोचिनान् ।

अथवा कलशानेकघट वा शिवमयुतम् ॥

दक्षवेद्यां तु मस्थाप्य' ।

(उत्तरकामिके २४३४-३८ पू०) ;

'घटाष्टकेन मेक म्यान्कुम्भेनैकं वा भवेत्'

(किरणे क्रियापादे १५४ उ०)

'स्नपनस्य विधानेन म्यापयेत्कलशानि वै ।'

(सुप्रमेदे चर्यापादे ४५० पू०)

एतद्विषये पुन मृगेन्द्रे क्रियापादे ८१८८ उ०

श्लोकस्तदीयवृत्तिः ; मतङ्गपारमेश्वरे क्रियापादे

१०१२ उ०-१५ पू० श्लोकास्तदीयवृत्तिः , सार्ध

त्रिंशतिकालोत्तरे ९२, ३ पू० श्लोकास्तदीयवृ-

त्तिश्च द्रष्टव्या ।

'नवकुम्भेषु नवममुद्रतीर्थन्यास —

शुद्धतायेन सपूर्णश्चतुर्पल्लवशोभितान् ।

तेषु क्षारोदधिक्षीरदध्योदघृतमागरान् ।

इक्ष्मीराम्बुगुद्धाम्बुगर्भोदानष्टमागरान् ।

मध्ये च शिवकुम्भं च शिवाभ्यां धि नयैव च ।'

(अखिलन्यासविश्वमादाख्ये टि ७ गृ० ७३१-

७३४) ,

'अथ भुक्त्यै मध्ये पूर्वदक्षिणोत्तरपश्चिमकु-

म्भेषु शान्त्यतीतकलादिना भुक्त्यै पश्चिमोत्तर-

दक्षिणपूर्वमध्यकुम्भेषु निवृत्त्यादिकलादिनाभिम-

न्त्र्य, भुक्त्यै सृष्ट्या शिवमागरादिमागरानन-

न्तादिविद्येशानप्यावाह्याभ्याम्यर्थं भुक्त्यै क्षारमाग-

राद्यष्टमागरान् कुम्भेष्ववाह्य सपूज्य मध्यकुम्भे

शिवमागरमावाह्य सपूज्य विद्येशानपि कुम्भेष्ववा-

वाह्य सपूज्य मध्यकुम्भे साङ्ग मावरण शिव

नित्यवन्पूजयेत् ।' (क्रियादीपिका पृ० २३२)

'अग्निमवादि कृत्वा तु अग्निं प्रतिष्ठयेत् । ततो

होमयेत्' इत्यन्वयः । 'प्रतिष्ठयेत्' इति नाम-

धानु ।

'निर्ऋतिश्च वरुण — आ ; नैर्ऋतिश्च वरुण — इ

'०मोमदिक् — अ, आ, इ, 'दिक्षु' इत्यर्थे दिक्शब्द-

प्रयोग आर्षः छन्दोभङ्गपरिहाराय ।

'२०, २१ श्लोकौ दीक्षादर्श 'रौग्वे' इति

निर्दिश्योद्धतौ ।

'कमादीनि पर्यन्त — अ, इ, ईशाना दि नि पर्यन्त

— आ ; दीक्षादर्शोद्धत पाठोऽत्र माधित ।

'हृदयादिमन्त्रकम् — अ, आ, हृदयादिमन्त्रका-

न्त्रकम् — इ

'व्याहृतिमाहुति — अ, आ

'लाजाश्च पाव न्ति सर्वपम् — अ, आ, इ

'प्रोक्त — आ, इ

'पूर्ववदाहुति — अ ; पूर्व वदाहुति — आ ; पूर्व-

वदाहुति — इ

‘[अभिषेकार्थं वेदिकाकल्पनम् तत्र शिष्ययोजनम्]

प्रभाते पूर्वदिग्भागे ‘वेदिका तु सलक्षणाम्’ ॥२२॥

‘उत्सेधं चतुरङ्गुल्य’ ‘द्विहस्तायामकं भवेत् ।

गोमयालेपनं कृत्वा पिष्टचूर्णं सलक्षणम् ॥२३॥

ततः सिंहासनं चैवमूर्ध्वपद्यासनं तथा ।

आसनं पूजयेत्तत्र योजयेच्छिष्यमेव च ॥२४॥

[शिष्यदेहशुद्धिः]

‘पूर्वाशाभिमुखं स्थाप्य सप्रोक्ष्य चाभिमन्त्रितम् ।

अर्घ्यं शिरसि विन्यस्य पुष्पं शिरसि ‘चैव हि ॥२५॥

“पञ्चमृत्यञ्चगव्यं तु” पूर्वादि स्थापयेत्क्रमात् ।

“ईशानादि तु सद्यान्तं [मन्त्रं तत्र च विन्यसेत्] ॥२६॥

‘सौम्याया तु शिशु न्यसेत् ।

भद्रपीठे शिवेनैव साङ्केनाधिष्ठितं यथा ॥

स्वामनेन तथा सम्यगर्चितं विभवेन वा ।

वर्णभक्तशरावैस्तु निर्मुच्य वा जलेऽथवा ॥

शुद्धोदकेन सम्नाप्य तस्माद्देशान्तरे पुनः ।

पश्चिन्तितसूत्राद्य सोमगीयं समालकम् ॥

मितचन्दनदिग्धाङ्गं भस्मोद्धूलितमेव च ।

आनीय दक्षवेदिस्थे भद्रपीठे निवेशयेत् ॥

पूर्वस्य गन्धपुष्पाद्यैः पूजयित्वा प्रवर्तयेत् ।

आरात्रिकं ज्वलद्दीपैः सद्गुर्यां प्रतिबोधितैः ॥’

(उत्तरकामिके २४ ३८-४२) ;

‘पञ्चातदक्षिणे स्थाप्य मन्त्रपीठामने पुनः ।

मालङ्कारं च मोष्णीषं सच्छत्रं चामरान्वितम् ॥

स्रग्गन्धैस्तम्यं भूषां स्यात्कुशैर्वा सर्वतो भवेत् ।’

(किरणे क्रियापादे १५.८, ९) ;

एतद्विषये पुनः मतङ्गपारमेश्वरे क्रियापादे १०

१५-२२ श्लोकास्तदीयवृत्तिञ्च द्रष्टव्याः ।

‘वेदिकानां तु लक्षणम् — अ, आ, इ.

‘अत्र कल्पयेदिति शेषः ।

‘२३ पूर्वार्धे २४ श्लोकः २५ पूर्वार्धे च दीक्षादर्शो

‘रीरवे’ इति निर्दिष्टयोद्धतानि ।

‘०२६गव्यं — इ

‘द्विहस्तं तद्विशेषतः — अ, आ; द्विहस्ता तद्वि-
शेषतः — इ; दीक्षादर्शोद्धतः पाठोऽत्र साधितः ।

‘पूर्वस्याभिमुख — अ; पूर्वस्याभिमुख — आ,
पूर्वाभाभिमुख — इ

‘प्रोक्षणाभिमन्त्रवत् — अ; प्रोक्षणाभिमन्त्रवत्
— आ; प्रोक्षणाभिमन्त्रवित् — इ, सप्रोक्ष्य
स्थाप्य मन्त्रितम् — दीक्षादर्शपाठः ।

‘मेवहि — अ; मेव च — आ, इ

‘पञ्चमृद —

‘वृषगृङ्गे हस्तिदन्ते दर्भमूले जलान्तरे ।

नद्याम्तीरे च पञ्चैता मध्ये दिक्षु मृदो न्यसेत् ॥’

(पूर्वकामिके ३१ ३६ उ०, ३७ पू०),

‘मृदश्च पञ्चात्र भवन्ति शैले मिन्धौ तटाके वृषभस्य
गृङ्गे ।

क्षेत्रे तु शैवे कुशमूलतो वाप्याचार्यमेकार्थमिमे
पदार्थाः ॥’

(शैवमूषणे श्लो० २३५)

‘० गव्यंस्तु — अ, आ, इ,

पञ्चगव्यम् — अजिते २२.६-१४ श्लोकास्तदीय-
टिप्पण्यञ्च द्रष्टव्याः । ;

‘‘आ’ मातृकायां २६ श्लोकस्य तृतीयपादो न
दृश्यते ।

'पञ्चामृत तथा चैव' पञ्चलेपन स्थापयेत् ।
पूर्वतस्तन्तुवेष्टादीं पूर्वमन्त्र तु दापयेत् ॥२७॥

[अङ्गशुद्धयै लेपनम्]

'ईशानाद्यैस्तु सद्यान्तैः' पञ्चमृत्लेपनं तथा ।
'पिष्टचूर्णस्तथा लेप तन्निष्णीलेपन तथा ॥२८॥
आम्ल 'पिण्डेस्तथारिष्टेरङ्गशुद्धिविलेपनम् ।
पञ्चगव्याभिषेक तु' पञ्चामृतं तु धारयेत् ॥२९॥
'पञ्चौषधं तथा चैव' पञ्चाक्षरेण' धारयेत् ।
पुष्पमर्घ्यं तु विन्यस्य धूपदीपं तु दापयेत् ॥३०॥
नवकुम्भं तु विन्यस्य धारयेत्तु पुरोक्तवत् ।

"[ममयदीक्षया जन्मशुद्धिः]

कृत्वा दीक्षां विशेषेण ब्रह्म'क्षत्रविशां तथा ॥३१॥

'पञ्चामृतम् — एतद्विषये अजिते २२ १५—१८
श्लोकास्तदीयटिप्पण्यश्च द्रष्टव्या ।

'पञ्चामृत क्षीरदधिप्रसर्पिमध्विक्षुमारश्च तन
मित वा ।

(शैवभूषणे श्लो० ९८ उ०)

'गन्धाश्च पञ्चागमचन्दनं द्वे
काशमीरबिन्द्व हरिचन्दन च ।

लेपाश्च गन्धा बहवो भवन्ति
कर्पूरमुख्या मृगनाभिना च ॥'

(शैवभूषणे १०७)

चन्दनागरकर्पूरकृष्टकुङ्कुममृतमम् ।

विलेपनार्थमुद्दिष्टम्

(अजिते २२ २९ उ०, ३० पृ०)

'०वे' णा — अ, इ, पूर्वतन्त्र — आ

'ईशानादीनि सद्यान्त — अ, आ, इ

'२६ पृ० टिप्पणी पश्यत ।

'पिष्टचूर्ण तथा — अ, आ, इ

'०पिण्ड तथारिष्टमङ्ग — अ, आ, इ

'०भिषेकं तु — अ, आ, इ

'पञ्चौषधम् —

'महदेव्यैकपत्र तु भद्र वैकङ्कत तथा ।

विष्णुक्रान्तिश्च पञ्चैते पञ्चापधमथार्पि वा ॥

(अचिन्त्यविश्रसादाख्ये ३८ ११)

'पञ्चाक्षर तु — अ, आ, इ

'पञ्चाक्षरम् —

नम शिवाय पञ्चाणमेतन्पञ्चाक्षर स्मृतम् ।'

'प्रणवेन ममायुक्त जपकाले तथोच्यते ।

तदा षडक्षर प्रोक्त स्त्रीशुद्राद्यैस्तु वर्जितम् ॥

(सुप्रभेदे योगपादे ३, २४ उ०, ३०)

'एव ममाप्यने दीक्षा जमनादिविर्वाजना ।'

इति । तथा एष मस्कार उक्त इति प्रथम

इत्यर्थः । यदुक्त श्रीमन्त्रयोदशशतिकां —

'एषा तु प्रथमा दीक्षा भूताख्या परिकीर्तिना ।

इति ।

अनया भूतसबन्धिनोऽथ शरीरस्य शुक्ल-
शोणितादिरूपन्त्रेनाशुद्धान्मना शुद्धमन्त्रमस्कारा-
न्वात्राजन्त्रलक्षण बन्धन्व मद्योजाताद्यभिव्य-
क्तिस्थानशुद्धविद्याकलाधिष्ठानेन निबन्धते ।"

(सार्धत्रिंशत्कालोत्तरे ८ १ पृ० वृत्ति)

'०क्षत्रियवद् तथा — अ; ०क्षत्रियवद् तथा —

आ इ

‘शुद्धाणां च विशेषेण समयाद्द्विगणार्वाधम् ।
समयाज्जन्मशुद्धिस्तु देहशुद्धिरतः’ परम् ॥३२॥
‘अश्वत्थवटविल्वं च कुशमूल’ मृदां गृहेत् ।
गोमूत्रेण तु समिश्र लेपयेत्सद्यमन्त्रतः ॥३३॥
सम्काराणां तु सर्वेषां शेषं कुर्याद् यथाविधि ।
देहशुद्धिं रिति प्रोक्ताः ‘मन्त्रशुद्धिमतः’ परम् ॥३४॥
दीक्षात्रयं तु कर्तव्यं मन्त्रशुद्धेरनन्तरम्^१ ।
‘आचार्याय’ ‘कलाशुद्धिः’ ‘प्रासादपञ्चदर्शनम्’ ॥३५॥

^१ शुद्धाणां — अ, आ, इ

^२ गृणावतम् — आ, गृणावत — इ

^३ शुद्धिमतः — अ, आ, इ

^४ अयं श्लोकः दीक्षादर्शं रौरवे’ इति निर्दिश्यो-
द्धृतः । अश्वत्थ — आ

^५ ‘मिमाम् गृहेत् — अ, इ; ‘मिमाम् गृहेत् — आ;
दीक्षादर्शोद्धृत पाठोऽत्र साधितः । ‘मृदा’ इति
वाचा, निशा’ इतिवदाकारान्तशब्दवदत्र प्रयो-
गः ।

^६ ‘गोमूत्रं तु समं मिश्र — अ, आ, इ; दीक्षादर्शोद्धृत
पाठोऽत्र साधितः ।

^७ ‘मन्त्रकम् — अ, आ, इ

^८ ‘सम्काराणि तु सर्वाणि विशेषं कृत्वा यथाविधि —
अ, आ, इ

^९ ‘कृतं प्रोक्तं — अ, इ; ‘कद प्रोक्तं — आ

^{१०} ‘अत्र ‘कुर्यात्’ इत्यध्याहारः ।

‘मन्त्रशुद्धिरतः’ परम् ।

ओकारादियुता मन्त्रा नमस्कारान्तयोजिता ।

पूर्वं शिवं समुच्चार्य ततो ब्रह्माङ्गकाद्यभौ ॥

विद्याङ्गं बीजमूल्यं च क्षुरिका च समुच्चरन् ।

तत्तद्गुणान्वितान्ध्यात्वा पूर्ववन्मन्त्रशुद्धये ॥

क्रियाकाले प्रयोक्तव्या स्वाहान्तं हवने स्मृता ।

(मुप्रभेदे क्रियापादे ८ ७१ उ०—७३) ।

एतद्विषये पुनः अजिते २०.११८ श्लोकस्तदीय-
टिप्पणी, रौरवे क्रियापादे १०.११, १२ पृ०
श्लोकाश्च द्रष्टव्याः ।

^{११} ‘शुद्धिरनन्तरम् — अ, आ, इ

^{१२} ‘आचार्याय’ आचार्यत्वमपादनायेत्यर्थः । अत्र
‘१ उ०’ टिप्पणी द्रष्टव्या ।

^{१३} कला शुद्धिप्रासाद — आ, इ,

तत् कुण्डमन्त्राधि प्राप्य देशिकः ।

निवृत्त्यादिकलातां तु पृथगेवाहुतिं नयेत् ॥

स्वस्वमन्त्रैस्तनूना पूर्णां कृत्वा तद्वक्षिणे करे ।

दर्शोन्मुकेन पञ्चाङ्गैः कनिष्ठादिषु लाञ्छयेत् ॥
हरहस्तं च सकल्प्य

(उत्तरकामिके २४ ४७ उ० — ४९)

^{१४} ‘प्रासाद पञ्च० — अ, आ, इ; अत्र ‘प्रासाद-
पञ्चकदर्शनम्’ इति भवितव्यम् । वृत्तार्थं ‘प्रा-
सादपञ्चदर्शनम्’ इति प्रयुक्तमिति भाति ।
पञ्चप्रासादमन्त्रा —

‘प्रासादः पञ्चधा ज्ञेयस्तद्भेदो वक्ष्यतेऽधुना ।

शुद्धो मूलं तथा तत्त्वमादिरान्तेन पञ्चधा ॥

प्रासादा उदितास्तेषां शुद्धप्रासाद उच्यते ।

शुद्धः शिव इति प्रोक्तस्तस्माच्छुद्धः प्रकीर्तितः ॥

नादाख्यं यत्परं बीजमादिस्वर्गमन्त्रितम् ।

तच्छुद्धमिति विज्ञेयं सर्वभूतव्यवस्थितम् ॥

(वातुलशुद्धे ५ १६—१९ पृ०) ।

[नादाख्यं नादाभिधानं हकारमेव तदुक्तमत्रैव —

‘नादं गुह्यं परं जीवं देहीभूतं च पञ्चमम् ।

सान्तं भूतान्ततत्त्वान्तं शिवार्णं शून्यमव्ययम् ।

एवं पर्यायनामयुक्तं सर्वभूते व्यवस्थितं यत्परं

बीजं शुद्धप्रासादमिति ज्ञायते ।]

(वातुलशुद्ध्याख्याने पृ० ६६) ।

मुक्तिदं परमं गुह्यं सर्वमिदं प्रदायकम् ।

तद्विदित्वा महामेन देशिकः पाशभिर्द्भवेत् ।

शुद्धप्रासाद इत्युक्तो मूलप्रासाद उच्यते ।

सर्वेषामेव तत्त्वानां मूलं शिव इति स्मृतः ॥

तस्मान्मूलमिति ज्ञेयं मूलमन्त्रस्तदुच्यते ।

पञ्चगव्याख्यपञ्चानां 'लेपन ब्रह्मपञ्चकैः ।

गव्यपञ्चकमित्युक्तं सिद्धेदापो विशेषतः ॥३६॥

पूर्वब्रह्मादिस्मरणम् मण्डगाद्रहि स्थण्डिलवत्पन च ।

'पूर्वहोमादि 'मध्याह्ने शोषयेद्रविसनिधौ ।

पठ्य त्रयोदशान्तं च पञ्चमे विनियोजयेत् ।

शिवशक्तिमयायुक्तं शिवमन्त्रमिति स्मृतम् ॥'

(वातुलशुद्धिव्याख्याने पृ० ३०-३३),

शिवशक्तिरगमायन्तं तद् ह्रींकारं बिन्दु-
वृत्तेन युक्तं चेद् ह्रीमिति मन्त्रो भवेत् । एतद्
ह्रीमिति कथितमूलप्रासादमन्त्रोऽस्मिन्मन्त्रे शिव-
मन्त्रमुच्यते ।

(वातुलशुद्धिव्याख्याने पृ० ६७),

'मूलप्रासाद इत्युक्तस्तत्त्वप्रासाद उच्यते ।

तत्त्वं हि शिवभावत्वाच्छिवमन्त्रमिति स्मृतम् ॥

तत्त्वं चैवादिवीजं च तत्त्वान्ते विनियोजयेत् ।

कार्यकारणमयुक्तं सर्वतत्त्वान्त्यक्तं विदुः ॥'

(वातुलशुद्धिव्याख्याने पृ० ३८-३९);

[तत्त्वं चेति — तत्त्वान्ते तत्त्वाभिधानव्य-
ञ्जनरूपभूतहकारे आदिवीजं च विनियोजयेद्
आदिवीजमिति प्रशस्तमकाराख्यं योजयेत् । तदा-
नी प्रातिपदिकरूपव्यञ्जनेन प्रत्ययरूपस्याकार-
स्य मयोपाद् हकारो भवति । कार्यकारण-
मयुक्तं हकारे बिन्दुमयुक्तं चेद् हमित्युद्धृतं स्यात् ।
एतद्वमित्यक्षरमेव तत्त्वप्रासादं भवेत् ।]

(वातुलशुद्धिव्याख्याने पृ० ७१),

'तत्त्वप्रासाद इत्युक्तं आदिप्रासाद उच्यते ।

आदिन्तु पूर्वभावित्वादादिगन्विभिधीयते ॥

प्रथमं चतुर्दशं चैव जीवान्ते विनियोजयेत् ।

आधाराधेयमयुक्तमादिवीजमिहोच्यते ॥'

(वातुलशुद्धिव्याख्याने पृ० ४०, ४१),

[अकारयुक्तहकारेण औकारयोजना कृता
चेद् ह्री इत्युद्धृतं स्यात् । आधाराधेयमयुक्तं
तद्द्वन्द्ववर्णां बिन्दुत्रादमयुक्तं चेद् ह्रीम् इति स्यात् ।
इहास्मिन्ब्रह्मव्यन्तरे ह्रीमिति तान्त्रिकप्रासाद-

मिति बीजमुच्यते आदिप्रासादबीजमित्युच्यते ।]

(वातुलशुद्धिव्याख्याने पृ० ७२),

आदिप्रासाद इत्युक्तं आन्मप्रासाद उच्यते ।

'भूतान्तं तु समुद्धृत्य आदिप्रकृतिसमयुक्तम् ।

प्रथमं तु समुद्धृत्य षोडशम्बरमयुक्तम् ॥

नयोर्मध्यगता शक्तिरान्मबीजमिति स्मृतम् ।

(वातुलशुद्धिव्याख्याने पृ० ४४ पृ०, ४५ उ०, ४६),

['भूतान्तमिति — भूतान्ताभिधानप्रातिपदि-

करूपहकारेणादिप्रकृतिसमयुक्तः प्रकृत्यक्षराणां

सन्ताक्षराणाम् आदिभूताकाराक्षराभिधानप्रत्ययो

योजितश्चेद्दहकाराख्यो भवति । प्रथमं तु समुद्धृत्य

सान्त्विकवर्गस्य पूर्वदिग्दलगतप्रातिपदिकरूप-

सकारोद्धारणं कृत्वा आदिप्रकृतिसमयुक्तं प्रत्यय-

रूपभूताकारेण 'योजितं' चेन्मकारो भवति ।

नयोर्मध्यगता शक्तिस्तयोरकारमकारयोर्मध्ये

अन्तराले बिन्दुवृत्तयोजनेन ह्रस्व इति मन्त्रो जायते ।

आन्मबीजमिति स्मृतेन ह्रस्व इति द्वयाक्षरमान्म-

प्रासादमिति चिन्त्यते ।]'

(वातुलशुद्धिव्याख्याने पृ० ७३),

ह्रस्वरोह्रमध्ये च मस्थितं सर्वकारणम् ।

आन्मप्रासादमेवात्र जीवप्रासाद उच्यते ॥

एते वै शिवबीजत्वाच्छिवमन्त्रा इति स्मृताः ।

शुद्धादि चान्मपर्यन्तं स्थितिभारणेण चोद्धृताः ॥

शिवमन्त्रमयं प्रोक्तम्'

(वातुलशुद्धिव्याख्याने पृ० ४७-४९ पृ०)

'लेपयेद् ब्रह्मपञ्चक — अ. लेपयेद् ब्रह्मपञ्चकम्

— आ इ

'विम्बेदापो — अ. आ, इ

'पूर्वाहोमादि — आ, इ, अत्र कृत्वा' इत्यध्याहृत्य
पूर्ववद् होमादि कृत्वा इति व्याख्येयमिति भाति ।

'मध्याह्न — अ. आ, इ

क्षेत्रादिसन्मद ग्राह्य नदीमृत्सकत नु वा ॥३७॥
स्थण्डिल कारयेद्विद्वान्मण्डपस्य बहिस्तु ता ।
द्विहस्तस्थण्डिल कृत्वा हस्तविस्तारवत्क्रमान् ॥३८॥
'प्रादेशार्धं तदुत्सेधं दर्पणोदरसनिभम् ।

[स्थण्डिले लिङ्गस्य दशायुधानां च विन्यासः]

गोधूर्तं विन्यसेत्पश्चाल्लिङ्गं वज्रं च दण्डकम् ॥३९॥
शङ्खं चक्रं च पद्मं च 'गदा त्रिशूलखड्गकम् ।
पाशं शक्तिं लिखेत्कार्या 'बाह्य ऊर्ध्वं च विन्यसन् ॥४०॥
अधस्तात्पद्मयोगं स्यात्, शय्या कृत्वा यथाविधि ।
सूर्यध्यानं ततः कृत्वा दर्भासनमथार्पणं वा ॥४१॥

- 'क्षेत्राग्निसपद — अ. क्षेत्राग्नि सपद — आ इ
'वज्रं कृतम् — अ. आ. इ
'विस्तारं च क्रमम् — अ. आ. विस्तार-
वत्क्रमम् — इ
'प्रादेशार्धं लम्बमेध — अ. आ. इ
'लिङ्गं — अ. आ. इ
'शङ्खचक्रं च पद्मं च — आ. इ; दशायुधानां मध्ये
शङ्खस्य प्रस्तावो शैवागमाल्लेषु न दृश्यते ।
'गदात्रिशूल — आ. इ.
'कार्यं — अ. आ. इ. अत्र दशायुधानां मूर्ति
कार्या—गित्यभिप्रायः, लिखनं कारयेदित्यर्थः ।
'अम्नाणि चित्ररूपाणि कर्तव्यानि यथायतं ॥
न्यम्बा वज्रं न्यमेच्छति दण्डं खड्गं च बन्धनम् ।
ध्वजं गदां त्रिशूलं च पद्मं चक्रं च विन्यसेत् ॥
विचित्ररूपाः कार्या ये लोकेशा नियता यथा ।
लक्षणान्तर्गतं यत्नेन विनिर्दिष्टास्त्राणि पूजयेत् ॥
(किरणे क्रियापादे ८ २३ उ०, ३६, ३७);
वज्रं शक्तिं च दण्डं च खड्गं पाशं तथाङ्कुशम् ।
ध्वजं बाणं गदां शूलं पद्मं चक्रं च कारयेत् ॥
ध्वजाङ्कुशौ वा कर्तव्यौ दण्डं हित्वा द्विजोनमा ।
लोहैर्वा याजिकैर्वृक्षैर्लोहभेदं बेरमानतः ॥

देवान् कृत्वा तु हस्ताभ्यां कृताञ्जलिपुटान्वितान् ।
जाये शक्तिगदे जये शेषा पुण्यलक्षणा ॥
नवतालप्रमाणेन तेषां लक्षणमुच्यते ।
तन्मूर्ध्नि मकुटोर्ध्वं वा हस्ते वज्रादिकान्यमेत् ॥
देहलब्धेन तेषां तु प्रमाणं प्रविधीयते ।
पटत्रिंशदङ्गलायाममष्टाङ्गलमुविस्तरम् ॥
निधयन्तुलं समारभ्य द्विद्वयं त्रयं च विवर्धयन्तु ।
मात्रैर्कोनपञ्चाशत्पर्यन्तैर्दीर्घमुच्यते ॥
लोहजं यदि दारुस्थं नयेन्मात्राङ्गलेन तु ।
इष्टमानेन चैतेषां विस्तारं इह कथ्यते ॥

(उत्तरकामिके ७७ ४०-४६)

- 'बाह्यमूर्ध्वं — अ. आ. इ
'योगि स्यात् — अ. आ. इ; ४१ श्लोकस्य प्रथम-
पादानन्तरं परम्परं विषयाणामनन्वितत्वात्तन्मध्ये
मध्ये ग्रन्थपातः स्यादिति भाति ।
'सूर्यध्यानं — आ. इ,
अधस्तात्पद्मयोगं स्यादेन कृत्वा यथाविधि ।
मिहामनं ततः कृत्वा दर्भासनमथार्पणं वा ॥"
इति पूर्वकारणे दृश्यते । तथात्रैव पटले २४
तमश्लोकोऽप्येवमेव दृश्यते । अतोऽत्र श्लोकोऽपि
सूर्यध्यानं इत्यस्य स्थाने 'मिहामनं' इति
पाठो मुष्टः स्यादिति भाति ।

[शङ्खाभिषेकः]

वैश्यक्षत्रियशूद्राश्च सस्कार्यास्तु 'द्विपञ्चका ।
 अथवा 'गृहसंख्याना वर्णानां तु विशेषतः ॥४२॥
 'समय द्विगुणीकृत्य विशेषं च यथाविधि ।
 निर्वाण द्विगुणं कृत्वा वर्णानां तु यथाक्रमम् ॥४३॥
 ऋग्यजुःसामाथर्वाश्च* 'भगसूक्तं जपेत्पुनः ।
 'अलाभे 'आत्रेयसूक्तं 'वामाद्यास्तु विशेषतः ॥४४॥
 इन्द्रादीशानपर्यन्तं स्थाने स्थाने तु कल्पयेत् ।

[शिष्याणां वस्त्रभूषणधारणम्]

नववस्त्राणि चार्हाणि** 'मोक्षगीयं यथाविधि ॥४५॥
 'स्वर्णसूत्रं तु दातव्यं 'कटिसूत्रं यथाक्रमम् ।

वैश्यशब्दस्य प्रथमतया निदर्शो वृत्तार्थ इति भाति ।
 * सस्काराणि — अ, आ, इ
 ' द्विपञ्चकम् — अ, आ, इ;
 द्विपञ्चका — विप्रादिचतुर्वर्णा पटनलोमाश्च
 श्राद्धन्य दशजान्यत्पद्मा इत्यर्थः
 ' गट — पणमयः, गट इत्यन्तत्तन्निक्षिप्तलक्षणया
 पट इत्यर्थो बोध्यत इति भाति, गट-
 मस्याना इत्यन्तत्त पटनलोमा निदिश्यन्ते ।
 वाद्व्याणादिचतुर्वर्णा वर्णानां स्वस्वजानयः ।
 चतुर्वर्णा इमं प्राक्काम्बवन्तलामानिमाज्जगुण
 मवर्णं प्रथमं विद्यादम्बगटं च द्वितीयकम् ।
 पाण्डवतन्ताय नृ जायन्ते वाद्व्याणाद्भुवे । अ ।
 मदगर्गिन्ययनामा च जायन्त नौ तपस्य नृ ।
 वैश्यस्य चञ्चका जेयस्वन्तलोमा पटैव तु ।
 (सुप्रभेदे चर्यापाद २५ ३०-३० पु०)
 ' समय — अ, आ, इ.
 ' निर्वाणद्वि — अ, आ, इ
 * ० धर्वाश्च — अ, आ, इ; अत्र अधर्वशब्दस्य
 अकारान्ते प्रयोगः ।
 भर्गसूत्रं अ इ गर्भसूत्रं आ भगसूत्रं
 ऋग्वेदे ३, ४१

अलाभदात्रयस्मृतं — अ आ अलाभदात्रयस्मृतं
 — इ
 ' ऋग्वेदे पञ्चमं मण्डलम् ।
 ' वामाद्या तु — अ, आ, इ
 ' ० वस्त्राश्च गर्भाणां — अ आ इ
 वस्त्रम् —
 देवाङ्गं श्रीमकं वापि नव कार्याममभवम् ।
 उत्तमं नववस्त्रं स्यान्मध्यमं मध्यमवस्त्रं
 अग्रमं बाणवस्त्रं स्याच्चतुर्भागीवस्त्रं तमम् ।
 सामान्यवस्त्रमव नृ सर्वकार्येषु मयहेत् ।
 (पूर्वकारणे १८ ३१३-३१४)
 एतद्विषयं पुन अजिते २० ६० ६३ पू० श्रुति-
 काम्नदीयटिप्पणी मतङ्गपरमेश्वरे चर्यापादे
 २२० श्रुतिकाम्नदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।
 उत्तरीयम् — अस्मिन्विषये अजिते २० ३०-३३
 श्रुतिकाम्नदीयटिप्पणी रौरवे चर्यापादे ४३ २८
 २९ श्रुतिकौ तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।
 ' स्वर्णसूत्रम् — हेमयज्ञोपवीतम् ।

'उपवीतविधि भृगुः ।

पञ्चनिष्कं समारभ्य दशनिष्कावधि क्रमात् ।
 मृत्रमस्या चिवन्प्रोक्ता द्विगुणीक्रयं वृद्धिमान्
 उत्सेधयुगमाधिक्यं द्वादशाङ्गलमच्यते ।

‘अङ्गलीकटकौ बाह्योनिष्क निष्कार्धमेव वा’ ॥४६॥

त्रिनिष्कात्कटिमूत्रं तु प्रत्येकं तु यथाक्रमम् ।

दद्यात्सर्वप्रयत्नेन बाह्याणानां विशेषतः ॥४७॥

[दर्भादिभिः सस्पर्शं शङ्खजलप्रोक्षणं च]

‘शैवं दर्भैश्च’ ‘दूर्वैश्च’ ‘स्पृशेज्जपन्दिजोत्तमः ।

‘आचार्यः’ ‘शङ्खमादाय प्रोक्षयेत्पुरुषेण तु’ ॥४८॥

‘[अङ्गहोमः]

अङ्गहोमं ततः पश्चाज्जुहुयादष्टदिवकमात् ।

अग्रमग्रे समायोज्य ग्रन्थिं पादाङ्गलं भवेत् ॥

उपवीतमिदं प्रोक्तम् ।

[उत्तरस्वायम्भुवे (टि० ५३४, टि० १०१५)

पश्चाङ्गभूषणविधिपटले]

‘कटिमूत्रम् —

कटिमूत्रं त्रिमय्यादि मूत्रं प्रति यव घनम् ।

कटिमन्ध्युपरिष्ठात् कटिमूत्रं तु बन्धयेत् ।

पञ्चपटमप्यमात्रं वा कीर्तिमाननविस्मृतम् ।

नद्विस्मारसमोन्तं ज्ञं मेढ्रोर्ध्वं परिकल्पयेत् ।

कटिमूत्रादूर्द्ध्वमूर्द्ध्व्यं शावमानकम् ।

मुक्तादामोर्द्ध्वमम्यादन्नरे रत्नमपुनम् ।

कटिमूत्रं समाख्यातम्

(काश्यपशिल्पशास्त्रे ६४ ३३ उ०-३६)

‘अङ्गलीकर्णबाहुभ्या — अ, आ, इ;

अङ्गली’ अनेन पदेन अङ्गलीयकं लक्ष्यते ।

अङ्गली —

कुञ्जनिष्कं समारम्य कुञ्जकुञ्जविवर्धनान् ।

त्रिनिष्कान् विधेयं म्याद्यन्त्यरेकाङ्गलं भवेत् ।

अनामिकामूलनाहं त्ववकाशस्य विस्तरम् ।

अङ्गलीलक्षणं प्रोक्तम्

कटकम् —

‘कटकं त्वधुनाच्यते ।

अर्धनिष्कं समारम्य पादनिष्कविवर्धनान् ।

त्रिगणान् विधेयं म्यान्प्रकोष्ठनाहममितम् ।

मध्ये पद्ममायुक्तं रुद्राक्षं मध्यमे न्यमेत् ।

कौशिकाराधितैवस्य कनिष्ठाङ्गलिनाहकम् ।

एवं कटकमाख्यानम्

(उत्तरस्वायम्भुवे [टि ५३४, टि. १०१५] पश्चा-
ङ्गभूषणविधिपटले)

‘च-अ, आ, इ

‘शैवं शिवमन्त्रमित्यर्थः । अस्य पदस्य जपप्रित्यत्रा-
न्वयः ।; कुशैर्दर्भैश्च — इ

‘अत्र दूर्वाशब्दं पुंलिङ्गे प्रयुक्तः । ‘दूर्वाभिः’ इति
पाठश्चेन्मुष्टः ।

‘स्पृशेज्जपं द्वि० — अ; स्पृशेज्जपद्वि० — आ, इ

‘आचार्य — आ

‘पूर्वं शङ्खम्यापनमावश्यकमित्यनेनाभ्युह्यते
शङ्खाभिप्रेकः —

‘यथा लाभं चिन्तान्भद्रानष्टाविन्यधिवा मयेत् ।

कलशान्यागभूमौ तु नदभावान्मुशोभनम् ।

एकं बाध्ययवा शङ्खं निर्लेपं शुभलक्षणम् ।’

‘यथा लाभं चिन्तान् इति लाभानुमारेण मन्त्रि-
नित्यर्थः ।’

नदभावात् इति तेषामभावात् शोभनं एकं वा

इति । अभावविकल्पोऽयमेकस्य कलशस्य शङ्खेन
मन्त्रः ।’

(मतङ्गपारमेश्वरे क्रियापादे १०.१४, १५ पू०

श्लोका वृत्तिश्च);

एतद्विषये पुनः मृगेन्द्रे क्रियापादे ८.२०१-२०४

श्लोकास्तदीयवृत्तिश्च द्रष्टव्याः ।

‘अङ्गानां शुद्धयर्थं विधेयो होमोऽङ्गहोमः ।

चक्ष श्रोत्र तु 'नासाभ्यां' जिह्वा ह्योष्ठौ च 'दन्तकैः' ॥४९॥

'वाक् च पादश्च पाणिश्च पायुगृहा तथैव च ।

'शिला चाज्ञा गल चास्य पादमूल तथैव च ॥५०॥

'उष्णीष बाहुमूलं च हस्तमध्यं तथैव च ।

'पृथिव्यग्निश्च वायुश्च वरुणो गरान तथा' ॥५१॥

शब्दः स्पर्शश्च' रूपं च 'रसो गन्धस्तथैव च ।

'त्वक्चर्ममांसमरुधिरमास्थि मज्जाश्च शुक्लकम् ॥५२॥

तान्यङ्गानि 'प्रसङ्गाच्च' 'प्राणोऽपानो यथाविधि ।

अत्र विषये अङ्गानि पर निदिष्टानि। निदिष्टान्य-
ङ्गान्यपि न समग्राणि ।

अङ्गगृध्यर्थमन्वविषये तैत्तिरीयारण्यके दशमप्र-
पाठकपरिशिष्टे ६५, ६६ अनुवाकौ द्रष्टव्यौ
'अतः परं प्रजुहुयाद्विरजाहोममात्मनः ।

षड्विंशतत्त्वरूपेऽस्मिन्नेहे लीनस्य शुद्धये ॥

तत्त्वान्येतानि महेहे शुद्धयन्तामित्यनुस्मरन् ।

तत्रात्मतत्त्वगुद्ध्यर्थं सन्त्रैरारुणकेतुर्क ॥

पठ्यमानैः पृथिव्यादिपुरुषान्त क्रमान्मुने ।

माज्येन चरुणा मौनी शिवपादाम्बुजं स्मरन् ॥

पृथिव्यादि च शब्दादि वागाद्य पञ्चक पुनः ।

श्रोत्राद्य च शिरःपार्श्वपृष्ठोदरचतुष्टयम् ॥

जङ्घां च योजयेत्पञ्चात्त्वगाद्य धातुमप्यकम् ।

प्राणाद्य पञ्चक पञ्चादश्चाद्य कोशपञ्चकम् ॥

मनश्चित्तं च वृद्धिश्चाहकृतिः ख्यातिरेव च ।

सकल्पः तु गुणा पञ्चात्प्रकृतिः पुरुषस्ततः ॥

पुरुषस्य तु भोक्तृत्वं प्रतिपन्नस्य भोजने ।

अन्तरङ्गतया तत्त्वपञ्चकं परिकीर्तितम् ॥

नियतिः कालरागी च विद्या च तदनन्तरम् ।

कला च पञ्चकमिदं मायोत्पन्नं मुनीश्वर ॥

माया तु प्रकृतिः विद्यादिति माया क्षुतीरिता ।

तज्जान्येतानि तत्त्वानि श्रुत्युक्तानि न मशय ॥

कालस्वभावा नियतिरिति च धूनिश्चवीत् ।

गतत्त्वपञ्चकमेवास्य पञ्चकस्यमुच्यते ॥

अजानन्त्यन्तत्त्वानि विद्वानपि च भृदधी ।

नियत्यधस्तात्प्रकृतेरुपरिष्टान्प्रमानयम् ॥

काकाक्षिन्यायमाश्रित्य वर्तते पार्श्वतोऽन्वहम् ।

विद्यातत्त्वमिदं प्रोक्तं शुद्धविद्यामहेश्वरौ ॥

मदाशिवश्च शक्तिश्च शिवश्चेदं तु पञ्चकम् ।

शिवतत्त्वमिदं ब्रह्मन्प्रज्ञानब्रह्मवाग्यत ॥

पृथिव्यादिशिवान्तं यत्तत्त्वजातं मुनीश्वर ।

स्वकारणलयद्वारा शुद्धिरस्य विधीयताम् ॥

(शिवमहापुराणे कैलामम० १३ २१-३४)

'नामिमा — आ, इ

'जिह्वादोष्ठी — आ, इ

'दन्तक — अ, आ, इ

'पात्पादं च पाणिं च पायो गुह्यान्तमेव च — आ, इ

'शिव जाय गुद यस्य — अ, शिवजाय गुद यस्य —

आ; शिवजाय गुद यस्य — इ; शिरमोऽङ्गानि

निदिष्टानि स्युरिति पाठोऽत्र कथंचित्साधितः ।

'आज्ञा' इत्यनेन लक्षणया भूमध्यदेशो बोध्यत

इति व्याख्येयम् ।

'उष्णीषमित्यनेन तद्धारणयोग्यं स्थानं शिरो

लभ्यते ।

'पृथिव्याग्निश्च — अ, आ, इ

'वरुणाग्निसगाय च — अ, आ, इ

'स्पर्शं च — आ

'रमगन्ध — आ

"त्वक्चर्ममांसमरुधिर' इत्यस्य तैत्तिरीयारण्यकद-

शमप्रपाठकस्थमन्त्रस्य मायणभाष्ये 'एकस्यैव

धातोर्बाह्यान्तरभागविवक्षया त्वक्चर्मशब्दौ प्रयु-

क्तौ' इत्यर्थो वर्णितो दृश्यते ।

'प्रसङ्गश्च — अ, आ, इ

'प्राणोऽपान — अ, इ; प्राणोऽपाना — आ

'समानाश्चाद्युदानश्च व्यानो नागस्तथा भवेत्' ॥५३॥
 कूर्मश्च कृकरो^१ ज्ञेयो देवदत्तो^२ धनजयः ।
 इडा च पिङ्गला चैव^३ 'मुषुम्ना च तथैव च ॥५४॥

[ऋत्विक्पूजा]

द्विजपूजां ततः 'कुर्यात् प्रत्येक च पुनः पुनः ।
 पाद्यादिक' 'विधातव्य गन्धपुष्पाक्षतेर्युतम् ॥५५॥

[दक्षिणा]

सर्वाभरणसंयुक्तं^४ 'कर्णकुण्डलमेव च ।
 'अङ्गुलीयसमायुक्त' 'स्वर्णयज्ञोपवीतकम् ॥५६॥
 'छत्रदण्डसमायुक्तमेकनिष्क तु दापयेत् ।
 'अनुज्ञात्वा' 'यथावन्तां' 'दक्षिणां प्रणतिपूर्वकम् ॥५७॥

^१ समानाश्चाद्युदानश्च — अ, इ; समानाश्चाद्युदा-
 नाश्च — आ

^२ दानस्तथा — अ, इ

^३ व्यानगान — आ

^४ कर्मश्च तु ततो — अ, आ, इ

^५ देवदत्त — आ, इ

^६ रुक्माय च — अ; रुक्मायश्च — आ; रुष्णायश्च
 — इ

^७ कृत्वा — अ, आ, इ

^८ पाद्यादीनि — अ, आ, इ

^९ यथा गव्य — अ; यथातव्य — आ, इ

^{१०} कर्णकुण्डलम् —

'कुण्डल त्वधुनोच्यते ।

कुञ्जत्रिनिष्कमारभ्य पञ्चनिष्कान्तक क्रमात् ।

पञ्चवक्त्रसमायुक्त रुद्राक्ष मध्यमे न्यसेत् ।

पञ्चमूर्त्यधिदैवन्त कर्णकुण्डलमेव च ।'

(उत्तरस्वायम्भुवे पञ्चाङ्गभूषणविधिपटले (टि —

५३४, टि — १०१५) । एतद्विषये पुनः रौरवे

क्रियापादे ४३ ३० ३० — ३४ श्लोकान्तदीयटिप्पणी

च द्रष्टव्या ।

^{११} अङ्गुलीयकम् — '४६' श्लोकोत्तरार्धटिप्पणी
 पश्यत ।; अङ्गुलाभिर्दिशैर्युक्त — आ; अङ्गुली-
 यदशैर्युक्त — इ

^{१२} स्वर्णयज्ञोपवीतम् — '४६' श्लोकपूर्वार्धटिप्पणी
 पश्यत ।

^{१३} चित्रदण्ड — अ;

छत्रम् —

'पूर्णचन्द्रसमाकार मुकुलेन समन्वितम् ।

मनालदण्डमयुक्त मुक्तादामविराजितम् ॥

अग्नौ विचित्रवर्णादयः श्वेतच्छत्रमिदं परम् ।'

(अचित्त्यविश्वसादाख्ये ६.१४३, १४४ पू०) ,

दण्डम् —

अस्मिन्विषये मतङ्गपारमेश्वरे चर्यापादे २.३५

श्लोकान्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्ये ।

^{१४} अनुज्ञात्वा अनुज्ञाप्येत्यर्थः; अन्तर्भावितनिर्जर्घ ।

^{१५} यथाव्यक्त — अ, आ; यथाव्यक्त — इ

^{१६} दक्षिण प्रणवपूर्वकम् — अ; प्रदक्षिण प्रणव-

पूर्वकम् — आ इ

‘[अभिषेक]

गुरु[] शिष्यस्य भावेन तत्स्वरूपं विचिन्तयेत् ।
प्रासाद दर्शयेत्पञ्चान्महादीपं च दीपवत् ॥५८॥
पञ्चप्रासादकं दृश्य 'ह्यभिषेकं यथा 'पुरा ।
मुमुहर्ते मुलने च स्निग्धसिंहासनोपरि ॥५९॥
पूर्वाशाभिमुखान् स्थित्वा चोत्तरे च यथाक्रमम् ।

‘[नामकरणम्]

‘जन्मनामादिकं चैव वर्जयेत्तु विशेषतः ॥६०॥

‘प्रागेव कल्पिते गन्धधूपपुष्पादिभिः क्रमात् ।
एकैकं कलशं मन्त्रैः पूर्वमेवाभिमन्त्रितम् ॥
विद्येश्वराणां कृपशस्ततः शक्तिमुदीरयन् ।
मौम्याननो गुरुं प्राच्या तं शिष्यमभिषेचयेत् ॥
संवित् भूपयेन्मम्यक् श्वेतवस्त्रादिभिः क्रमान् ।
रत्नैश्च विविधैश्च त्रैर्यथामभवतोऽपि वा ।

ध्वजनागरपताकाद्यपशाभिन्तःपटाभिर्विद्येश्व-
रजपतैः कलशैः क्रमेण पूर्वाभिमुखमुत्तराभिमुखो
गुरुं व्योमव्यापिनमुच्चारयन् अभिषेचयेत् । ततः
प्रावृत्तानां शृङ्खलवामोऽन्तरं भूषणैः भूषयेत्
(सतःपारमेश्वरे क्रियापादे १० २३-२५ श्लो-
कास्मदीया वृत्तिः) :

शतमण्डोत्तरं जप्त्वा प्रासादं सर्वतोमुखम् ॥
यागं कृत्वा तु पूर्वोक्तमभिषेकं तु कारयेत् ।
शुभनक्षत्रदिवसे मुहूर्ते करणान्विते ॥
बद्धं झूलनिर्घोषैः शङ्खवादित्रनिस्वनैः ।
ब्रह्मधोपैश्च विविधैर्नृत्तगीतममन्वितैः ॥’

(सार्धत्रिशतकालोत्तरे ९ ३ ३०-५),
एतन्मिन्विषये पुनः सूत्रेण क्रियापादे ८ १८८ ३०
—२०४ श्लोकास्मदीयवृत्तिश्च द्रष्टव्या ।

‘महादीपं प्रासादं दीपवद्दर्शयेत्’ इति व्याख्येयमिति
भारति ।

‘प्रासादका — अ, आ, इ,

पञ्चप्रासादमन्त्रा — ‘३५ ३०’ टिप्पणी पश्यत ।

‘महाभिषेक — अ, आ, इ, अत्र कुर्यादित्यध्या-

हारः ।

‘पुनः — अ, आ, इ, ॥ ‘३६’ तमश्लोकेऽभिषेकं
सूचितः । ‘४८’ तमश्लोके शङ्खाभिषेकं सूचितः ।

‘पूर्वाशाभिमुखा — अ, इ, पूर्वाशाभिमुख — आ,
अत्र शिष्यान् मस्थाप्येति शेषः । ‘२५’ तम-
श्लोके शिष्यस्य पूर्वाशाभिमुखत्वेन स्थापन-
मुक्तम् ।

‘मुमुहर्ते मुलने च स्निग्धसिंहासनोपरि यथा
क्रमं पूर्वाशाभिमुखान् शिष्यान् मस्थाप्य आ-
चार्यः] उत्तरे च स्थित्वा पञ्चप्रासादकं प्रदर्श्य
पुरा यथा अभिषेकं कुर्यात् ।’ इति व्याख्येयमिति
भारति ।

‘ईशानवक्त्रविरोशा अधोऽग्रद्वयमयकम् ।

रुद्रो वामश्च हुकारो नवधा नाम उच्यते ॥

श्राद्धाणादिचतुर्णां तु गणान्तान् शिवादिकम् ।

स्योणां तु शक्तिनामान् दीक्षानाम् विधीयते ॥

(सुप्रभेदे चर्यापादे ४ १८. १९).

अथ विमोचयेन्नाम दीक्षितानां तदादिकम् ।

शिवान्तकं द्विजेन्द्राणामितरेषां गणान्तकम् ॥

स्थितानां ममयेष्वेव तन्मन्त्रकृतानिबन्धनम् ।

यत्र च मा शङ्कः ब्रह्मणामङ्गानां वा स्थाने
पतन्ति तदा तदादि शिवान्तकं द्विजेन्द्राणां
द्विजेषु मध्ये प्रधानानामेव विधानुपहयोगान्त्व-
जानिस्पन्दनभूतानां ब्राह्मणशत्रियविशां नाम
कार्यम् । इतरेषां शूद्राणां तु तदादि गणान्तकं

अत्र गोचरसूत्राणां गोत्राणां तु बहुश्रुतम् ।^१

'नक्षत्राणां नदीनां च ग्रहदेवादिवृक्षका ॥६१॥

अन्यदेवाश्च सर्वेषां वर्जयेत् प्रयत्नतः ।

'पारपर्याय 'नामादि 'कीर्तनीय यथाक्रमम् ॥६२॥

स्त्रीलिङ्ग 'नपुंसकं च वर्जयेत् विशेषतः ।

'पुल्लिङ्गेनैव सर्वेषां घोषयेद्द्वधाचकैः ॥६३॥

गणान्तं कुर्यात् । एवम् इत्थं मापेक्षदीक्षायोगाद् दीक्षितानां समयेषु स्थितानां समयस्थानां सन्ध्या-
नतिवन्धन सन्ध्यातनिमित्तं नाम कार्यम् ।

(मृगेन्द्रे क्रियापादे ६० उ०; ६१ श्लोकस्मदीय-
वृत्तिश्च) ;

एतद्विषये पुन मत्तङ्गपारमेश्वरे क्रियापादे ७
११ उ०-१४ श्लोका द्रष्टव्याः ।

'पूजान्मनादिना चैव — अ, इ, पूजान्मरदिना
चैव — आ,

'अग्निगोचरं — अ, आ, इ

'गोचरं गोत्रसूत्रे च मक्षेपेण वदाम्यहम् ।

गोचरं शिवचिह्नं हि गोत्रं स्वमुनिवर्गकम् ॥

सूत्रमाचार एव हि शैवानामुच्यते क्रमात् ।

शिव शिखा तथा ज्योति मावित्री व्यामगोचरा ॥

एतानि पञ्च नामानि शैवानां शिवशामने ।

गोचरं कुलमित्युक्तं तच्छिह्नं चातुर्वर्णिनाम् ॥

काश्यप कौशिकश्चैव भारद्वाजोऽथ गौतम ।

आत्रेय पञ्चधा ज्ञेया मप्रोक्ता मुनयस्त्रिह ॥

काश्यपादिमुनीनां तु शिवगोचरमुच्यते ।

'कौशिकादिमुनीनां तु शिखागोचरमुच्यते ।

'मुनीनां भारद्वाजादेर्ज्योतिर्गोचरमुच्यते ।

'गौतमादिऋषीणां तु प्रोक्तं मावित्रगोचरम् ।

'अत्र्यादिऋषीणां तु व्यामगोचरमुच्यते ॥

(सूत्रभेदे चर्यापादे १.३०-३४ पू०; ३७ पू०,

४० पू०, ४२ पू०, ४४ उ०) ;

'शिव शिखा तथा ज्योति मावित्रं चेति गोचरम् ।

गोचरं कुलमित्युक्तं तच्छिह्नं शिवशामने ॥

चिह्नतास्तेन चिह्नेन ज्ञेया यथा नव ।

पूर्वमुत्पन्नमेतत् चतुष्कं शिवभेदेन ॥

शिवाग्ने य शिव सूक्ष्मं ततो जातं शिवं कुलम् ।

नदधो या शिखा शक्तिस्ततो जात शिखाकुलम् ॥

व्यक्तं ज्योति कुलं बिन्दोर्नादान्मावित्रमङ्गकम् ।

उत्तरोत्तरमुत्पत्ते कल्प्य न्यूनाधिकं बहिः ॥

(किरणे चर्यापादे ९.२-५) ;

'बहुश्रुतम् इत्यत्र भावार्थे तत्प्रत्ययः; बहुश्रुति-
रित्यर्थः ।

'अथ नामतो वर्ज्या । यथाह मनु —

नक्षवृक्षनदीनाम्नी नान्त्यपर्वतनामिकाम् ।

न पक्ष्यहिप्रेष्यनाम्नी न च शीषणनामिकाम् ॥

ऋक्ष नक्षत्रम् । अन्या म्लेच्छा । शीषण भया-
नकम् ।

आपस्तम्बांऽपि —

नक्षत्रनामा नदीनामा वृक्षनामाश्च गहिता ।

सर्वाश्च रेफलकारोष्मान्ता वरणे परिवर्जयेत् ॥

यमोऽपि —

देवनाम्नी नदीनाम्नी शैलगन्धर्वनामिकाम् ।

ऋक्षवृक्षलतानाम्नी दारार्थं परिवर्जयेत् ॥

(स्मृतिचन्द्रिकायां संस्कारखण्डे १. पू० २०१,
२०२) ;

नक्षत्रादि — अ, आ, इ

'ग्रहदेवादिवृक्षकैः — अ, इ; गृहदेवादिवृक्षकैः —
आ

'अत्र नामानित्यध्याहृत्य ये ग्रहदेवादिवृक्षका
अन्यदेवाश्च तेषां सर्वेषां नामानि वर्जयेदिति
व्याख्येयमिति भाति ।

'६२' उत्तरार्धे '६३' श्लोकश्च बोधावशे 'रौरवे'
इति निर्दिश्योद्धृताः । इदमर्थं 'आ' भातृकाया
न दृश्यते ।; पारम्पर्या च — अ, इ

'नामानि — अ नामाश्च — इ

'कीर्तनीया — इ

'च नपुंसकं — अ, आ, च नपुंसकं — इ

'पुल्लिङ्गादिषु — अ, आ, इ

ब्रह्मादि 'चातुर्वर्ण्ये' च 'नाम दत्त्वा तु 'तत्क्रमात् ।
 'शिवकुम्भ समादाय हस्तमद्धृत्य 'तत्क्रमात् ॥६४॥
 बुधाय शिवभक्ताय 'महाशब्द तु घोषयेत् ।
 गीत नृत्त च गेय च भेरीताडनपूर्वकम् ॥६५॥
 'शङ्खघोष च शृङ्ग च वीणावेणुसमाकुलम् ।
 'काहलध्वनिसयुक्त 'स्तोत्रमङ्गलवाचके' ॥६६॥
 'मर्दल पटह झल्ली 'घण्टा ठक्का च घोषयेत् ।
 मुमङ्गली 'वाक्यसयुक्त योत्रनामाभिषेचनम्' ॥६७॥
 अन्यैश्च 'विविधैर्युक्त कुम्भैश्चैवाभिषेचयेत्' ।
 'वेदवाक्यैश्च'

“ [अभिषेकानन्तरकरणीयविधिः]

'तत्काले' 'वस्त्रालकारशोभितम्' ॥६८॥

१ चातुर्वर्ण्य — अ, आ, इ

२ नाम — अ, आ, इ

३ तत्क्रमम् — अ, आ, इ

४ शिवकुम्भान् — अ, आ, इ; पूर्व '१८' तमे श्लोके नवकुम्भस्थापन निर्दिष्टम् । तत्र प्रधानभूत 'शिव-कुम्भ समादाय' इति व्याख्येयमिति भाति ।

५ तत्क्रमम् — अ, आ, इ

६ भागशब्द — अ, आ, इ;

पञ्चमहाशब्द —

कुर्यात्पञ्चमहाशब्द तथाशुभनिवृत्तये ।

दारुज पृथिवीजात शङ्खज चाब्जमुच्यते ।

आग्नेय लांहरा प्रोक्त वायव्य वशज भवेत् ।

गेय गगनजात स्यात्पञ्चैते शब्द उच्यते ।

मुषिर गायन चैव चर्मबन्ध तथैव च ।

तन्त्रीवाद्यममायुक्त शब्दः पञ्चमहाशब्दः ।

(पूर्वकरणे ३१ ३४ उ० — ३७ पू०) ;

'तत च बितत चैव घन मुषिरमेव च ।

नत वीणादिक प्रोक्त बितत मुरजादिकम् ।

घन च काम्यनालाद्य वशादि मुषिर स्मृतम् ।

एनैश्चतुर्भि मयुक्तैर्गानै शब्दैस्तु तच्छ्रुत ।

म हि पञ्चमहाशब्द शिवप्रियकर मदा ।'

(अजिते २७.१२९-१३१ पू०)

७ ६६-६८ पू० श्लोका वीक्षादर्श 'रौरवे' इति निर्दिश्योद्धृता ।

८ कालध्वनिसमायुक्त — अ, आ, इ.

९ स्तोत्र — अ

१० मर्दलीपटहझल्लीश्च — अ, आ, इ

११ ठक्का हुक्क च पूर्ववत् — अ, आ, इ

१२ वाक् च सयुक्त — अ; ०वाचसयुक्त — आ, इ

१३ ०षेचकान् — अ, आ; ०षेचकाम् — इ; अत्र कुर्यादिति शेषः ।

१४ विधिभक्तैश्च अन्यकुम्भाभि — अ, आ, इ

१५ ०षेचकान् — इ अत्र दीक्षादर्शोद्धृतः पाठ अन्यैश्च विविधै म्याप्य कुम्भैश्चैवाभिषेचयेत् इति दृश्यते ।

१६ देहाहाक्य च — अ, आ, इ

१७ "ततो नवे विधायाम्नी वाससी भोपवीतके ।

मकलीकृत्य सपूज्य शिवहस्त विधाय च ॥

पुस्तक घटिकासूत्रे कर्तरी योगपट्टकम् ।

शुक्लसुवावधसूत्र च मोष्णीय छत्रपादुके ॥

राजोपकरण यच्च चाभिराद्युपपद्यते ।

मनमा यदमपन्न प्रतिपाद्याभिवादयेत् ॥

(सृगेन्द्रे क्रियापादे ८. २०५-२०७) .

'स्नापयित्वा ततो मन्त्री शुक्लवस्त्रैर्विभूषितम् ।

‘[शिवसूत्रधारणम्]

कार्पासानां कन्यकाभिः^१ षण्णवत्या^२ यथाक्रमम् ।

त्रिगुण कृत्य^३ तन्तूनां^४ पुनस्त्रिगुणमन्त्रवित् ॥६९॥

सर्पावशति^५ तन्तूनां योजयेच्छिवमन्त्रतः^६ ।

गन्धपुष्पै समभ्यर्च्य योगपीठोपरि स्थितम् ॥
उष्णीष बन्धयेत्सूक्ष्म मितशुद्धेन वाममा ।
लम्बाटपट्ट दानव्य यथा राजः प्रकीर्तितम् ॥
मकुट कुण्डलाद्यैस्तु सर्वैराभरणैरपि ।
छत्र ह्युपरि मधार्थं चामरं च विधानवित् ॥
द्रव्याणामप्यलाभे तु दमैरितानि कल्पयेत् ।
अथवा मनमा सर्वं शिवमन्त्रेण चिन्तयेत् ॥
रुद्राक्षमपवीतं च उष्णीष चोत्तरीयकम् ।
पुस्तकं श्रुतम्बु चैव करणी कर्तरी तथा ।
शिवार्चनार्ग्निकार्यं च जपध्यानं च शक्तिं ॥
व्याख्यामनुग्रहं कार्यमेव भवतु सर्वदा ।
सर्वाधिकारभावः च दत्त्वा शिष्यस्य देशिकः ॥
(मुप्रभेदे चर्यापादे ४, ५३ उ०-५९) ।
मन्त्रपीठत्वमापन्ने कुशपुष्पाक्षतानरे ।
अधिकारपदेऽस्मिन्तु उपविश्य तमर्चयेत् ।
मकलीकृत्य विधिना शिवहस्तं प्रकल्पयेत् ॥
गन्धपुष्पपवित्रादीर्यथा सभवतो गुरु ।
योगपट्टाक्षसूत्रं च सहितापुस्तकं तथा ॥
कर्तरीं करणीं सूत्रमाचार्यायोपपादयेत् ।
गुरुं सपुत्र्य विधिवदधिकारपदे स्थितं ॥
ततोऽभिवादयेच्छिष्यमाचार्यस्तु ततो गुरु ।^७

(स्वायम्भुवे २४ १२-१५) ।

ततः शिवतनुं कृत्वा प्रणम्य च सदाशिवम् ।
पीठोष्णीषातपत्रादि ज्ञानं चैव शिवान्मकम् ॥
देयमुत्थापयेत्पश्चान्पाणिना दक्षिणेन तु ।
प्रभो प्रपानयेन्पादे शिष्यमाचार्यमनमः ॥^८

(मतङ्गपारमेश्वरे क्रियापादे १० २६, २७)

^१ तत्काल — अ, अ

^२ अत्र कृन्वेति शेषः

^३ ब्राह्मणी राजपुत्री वा वैश्यकन्याथवा पुनः ।

निमृभिर्निमित्तं सूत्रमथवा शुद्रकन्यया ॥

अन्यस्त्रीनिमित्तं सूत्रं वज्रिनव्यं प्रयत्नतः ।

अथवा तन्तुकार्येषु मग्राह्यं साधकोत्तमैः ॥

सूत्रसंग्रहणे काले शोधयेन्नोयभम्मना ।

प्राज्ञः प्रारभ्य पूर्वोक्ते सद्यमन्त्रेण तन्तुकम् ॥

चतुरङ्गलमात्रेण षण्णवतिभ्यः सूत्रकम् ।

तेनैव त्रिगुणं यत्तन्सूत्रदध्मिहोच्यते ॥

पूर्वपश्चिमं स्थित्वा दक्षिणोत्तरमेव हि ।

हस्तदक्षिणमूर्ध्वं तु स्पृष्ट्वा वै प्रथमं तथा ॥

पश्चाद्दामकरं चोर्ध्वं त्रिगुणान्ते विशेषतः ।

भूमावन्त्यत्र वा शिष्यः पूर्वोक्तं चोत्तमग्रकम् ॥

पत्रं पुष्पं तृणं दत्त्वा कृतलोलवशं कृतम् ।

सप्रोक्ष्य वामदेवेन रज्जुं गृहीतं माधितम् ॥

ग्रीवायां हस्तयोस्तिर्यक् चाङ्गुष्ठाद्वाहुकान्तकम् ।

तन्मम चैकसूत्रं तु त्रिगुणं चोपवीतकम् ।

रज्जुनद्वयस्थिके तस्मिन्वाग्देवी मुप्रतिष्ठिता ॥

मावित्री चैव गायत्री वसेतामग्रमूलयोः ।

ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च त्रिसूत्राणां तु देवता ॥

अघोरास्त्रेण तदद्वा बहुरूपेण धारयेत् ।

नाभिप्रदक्षिणं कार्यं नाभेरूर्ध्वं विधानतः ॥

तन्सूत्रं ब्रह्मचारीणां गृहस्थानां षडेव हि ।

नवकं वानप्रस्थानां यतीनां द्वादशं स्मृतम् ॥

उपवीतविधिं प्रोक्तः^९

(मुप्रभेदे चर्यापादे ५ १०२ उ०-११४ पू०)

^१ कार्पासकन्यकानां तु — अ, आ, इ

^२ अत्र कृतानां इत्यध्याहृत्य ‘कन्यकाभिः’ कृतानां तन्तूनां^३ इत्यन्वयः कार्यः ।

^४ षण्णवत्य — आ

^५ द्विगुणीकृत्य — अ, इ; द्विगुणं कृत्य — आ

^६ ‘कृत्य’ इत्यस्य ‘कृत्वा’ इति व्याख्या कार्या ।

^७ तन्त्राणां — अ, आ, इ

^८ पुनस्त्रिगुणं मन्त्रवित् इत्यर्थं समस्तपदं छन्दो-
भङ्गनिवृत्त्यर्थमिति भाति ।

^९ तन्त्राणां — अ, इ

^{१०} ० शिवमन्त्रकम् — अ; ० मन्त्रकम् — आ, इ

ऋषिच्छन्दोर्धादेवाश्च ग्रन्थमध्ये स्थित शिव ॥७०॥

‘ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च तन्तुभेदे प्रकीर्तिताः ।

वामहस्तादधो न्यस्त्वा [कृत मूत्र] हृदा बुधः ॥७१॥

सव्यहस्तोपरि स्थाप्य जप्त्वा घोर तथा बुधः ।

पश्चाद्गायत्रिमूर्च्चार्य” दत्त्वा “सद्यो मन्त्रतः ॥७२॥

“धारयेच्छिवसूत्रं तु “वर्णं वर्णं तु मन्त्रतः ।

“शिवगायत्रिमूर्च्चार्य ब्रह्मवर्णं तु वर्जयेत् ॥७३॥

मध्ये प्रणवसयुक्तं वैश्य” शूद्रकयोः कृमात् ।

आद्यन्त क्षत्रियस्योक्तं जप्त्वा प्रणवसपुटम् ॥७४॥

जप्त्वोपवीत” मन्त्रं तु धारयेद्ब्रह्मवर्णकम् ।

क्षत्रिया “दिकवर्णाश्च शिवसूत्रं तु धारयेत् ॥७५॥

पश्चाच्छैवं समुच्चार्य पुनराचम्य पूर्ववत् ।

“स्वर्णयज्ञोपवीतं चाथवा रजतमेव वा ॥७६॥

अलाभे कार्पास” तन्तूनां द्विगुण त्रिगुणीकृतम् ।

‘ऋषिच्छन्दादिदेवस्य — अ आ इ

‘ग्रन्थमध्ये — अ, आ.

‘स्थित शिवम् — अ, आ, इ.

‘हृदमर्धं आ मातृकाया न दृश्यत ।

‘तन्त्रभेद — अ आ, तन्त्रभेद — इ

‘प्रकीर्तितम् — अ, आ, इ

‘हस्तकरो न्यस्त्वा — अ, आ; हस्तकरेणैव न्यस्त्वा — इ.

‘सूर्यं हृदि वध — अ आ इ

‘घोरं हृदि बुध — अ आ, इ.

गायत्रा — तन्मन्त्रं इति मन्त्र ऋग्वेदे ३६.१.१०; सौं महिता १५.६.१२, वृत्ता-
श्रमत्र गायत्रीशब्दस्य ह्रस्वान्तनया प्रयोग

“मद्यं तु — अ आ इ

“माधयेच्छिवं — इ.

“वर्णाद्रण न — अ आ इ

“शिवगायत्रा -

ओ तन्महेशाय विषहे महादेवाय धीमहि ।

तन्न शिव प्रचोदयात् ।

पूर्वकारिके मन्त्राद्वारपरक १.० १.० ।

गायत्रीमन्त्राद्वार प्रदर्शित श्रीमद्भाल्लभानरन्ता-
वल्याम् ।

‘ओ तन्महेशाय पद विषहे च तत्. पदम् ।

वाग्विशदाय तत्रान्ते धीमर्हति नमन्वितम्

तन्न शिवपद तन्मन्त्राय च प्रचोदयात् ।

गायत्री कथिता वन्म इति कालोत्तरीयके ॥
इति”

(क्रियाक्रमद्योतिकाव्याख्या प्रभा पृ० ३८).

वृत्तार्थं गायत्रीशब्दा ह्रस्वान्तनया प्रयुक्त

७२ उ० पश्यत ।

“मूत्रस्य तन्त्रमम् — अ आ, शूद्रस्य तन्त्रमम् —
इ

“मन्त्रण — अ आ इ उपवीतमन्त्र — यज्ञा
पवीतं परमं पवित्रं इति मन्त्र ब्रह्मोपनिषत् ५,

“दिभिर्वर्णैश्च — अ, आ, इ

“१६ तन्मन्त्रोक्तपुत्रार्थान्तर्यामि पश्यत ७६ उ०
७७ पु० इत्यथ द्वयं दीक्षादशे रौद्रं इति निर्दिष्टा-
द्वयम् ।

“तन्तुद्विगुणास्त्रिगुणान्धारयेत् — अ, इ,

तन्त्राद्विगुणान्तगुणं धारयेत् — अ

[पाद्याद्युपचारदानम्]

'पाद्याचमन चार्घ्यं गन्धपुष्पं च धूपकम् ॥७७॥
 कर्पूरवतिसंयुक्तं धूपदीपं द्विधा भवेत् ।
 दत्त्वा देव हृदि ध्यात्वा सर्वाङ्गं भावयेत्पुनः ॥७८॥
 दुष्टनिग्रहकारं च शिष्टपालं तथोपरि ।
 'मन्त्राधारं तु कर्तारं शैवाचारस्य रक्षकम् ॥७९॥
 'दर्शनान्तरसंहारं परवादिभयंकरम् ।
 गोब्राह्मणान्प्राणिनश्च रक्षयेत्सर्वदेवता ॥८०॥
 सर्वदेवतमाश्रित्य लोकानुग्रहकारणम् ।

[शिवहस्तममर्पणम्]

शिवांशोत्पन्नभस्मान्^१ हस्तमादाय मन्त्रावित् ॥८१॥
 "ललाटे मूर्ध्नि हृदये दापयेद्विधिवत्पुनः ।

^१ पाद्याचमनाच्चा० — अ; पाद्याचमन चा० —
 आ इ

^२ ध्यान — अ, आ, इ

^३ मण्डले देवदेवेशमिष्टाङ्गौ तर्पयेन्मनू ।
 भगवन् देहमाविश्य मदीयमनुकम्पया ॥
 अनुग्रहस्त्वया कार्यः शिष्याणां भावितात्मनाम् ।
 इति विज्ञाप्य लब्धाजश्रोणीषु शिरसि न्यमेत् ॥
 सर्वेषां कर्मणा माश्री मण्डलस्थः मदाशिवः ।
 यज्ञस्य रक्षकं कुम्भे पावके होमकारणम् ॥
 शिष्ये तु पाशनाशाय महेहे पाशमोचकः ।
 पञ्चाधिकरणो देवस्त्वहमेव मदाशिवः ॥
 मन्त्रा कर्णभृता ये शिवस्य हृदयादयः ।
 ममापि ते तथैवेह स्वातन्त्र्यं स्वस्य चान्मनि ॥
 मभाव्याध्येषयेद्देव प्राणीरन्तर्बहिः स्थितैः ।

(उत्तरकामिके २३ ७३०-१२),

एतस्मिन्विषये पुनः मतङ्गपारमेश्वरे क्रिया-
 पादे ५.१६ श्लोकस्तदीयवृत्तिः, सार्धत्रिंशति-
 कालोत्तरे ८८, ९ पू० श्लोकस्तदीयवृत्तिश्च
 द्रष्टव्या ।

^४ मन्त्रधार — अ

^५ शैवाचानन्तरक्षितम् — अ, आ; शैवाचारं तु
 रक्षितम् — इ

^६ दर्शनान्यं च महार — अ, आ, इ

^७ ०णाश्च प्राणाश्च — अ, इ, ०णाश्च प्राणाश्च —
 आ

^८ ०देवताम् — अ, आ, इ

^९ 'गन्धाधिवासितं कृत्वा स्वमव्यकरणं पल्लवम् ।
 सामनेन मदेहेन शिवेन ममधिष्ठितम् ॥
 शिवहस्तमिति ध्यात्वा सापेक्षनिर्गपेक्षकम् ।
 हृद्देशाद्भ्रूप्रदेशान्तं नीत्वा वै चूलिकान्तकम् ॥
 महं प्रामादोच्चारणं समस्तग्रन्थभेदिना ।
 रुद्रेभ्यरपदावाप्तिदायकं शिरसि न्यमेत् ॥'

(उत्तरकामिके २० ६६-६८),

एतद्विषये पुनः मृगेन्द्रे क्रियापादे ७.६३
 श्लोकस्तदीयवृत्तिः मतङ्गपारमेश्वरे क्रियापादे
 ५.१७, १८, १९ श्लोकस्तदीयवृत्तिश्च द्रष्टव्या ।

^{१०} शिवांशोत्पत्तिभस्मार — अ; शिवाशन् . पन्थ-
 भस्मार — आ; शिवाशरत्नपन्थभस्मान् — इ,
 शिवाशोत्पन्नं भस्म यस्मिन् सः तम् ।

^{११} ललाटमूर्ध्नि हृदये — अ, आ, इ

‘[अधिकारममर्पणम्]

दत्त्वा भक्त्याधिकारं च सर्वमिद्विकारं शम् ॥८२॥

‘ आचार्यं दापयेत्पश्चाद्भस्मरुद्राक्षपूर्वकम् ।

देवतानां च देवीनां गाणपत्यादि सर्वशः ॥८३॥

‘ मकुटं कुण्डलं चैव पुस्तकं पादुकां तथा ।

‘आमन्थ्य परमेशान भगवन्गुरुमन्तवी ।

नियुक्तोऽयं मया नाथ नवाजान्निधायिता ॥

वक्तव्यं सोऽप्यथैव स्याद्वत्स त्वयि तु मस्थितः ।

पात्यो नु मनतावाप्तः सोऽधिकारं शिवाजया ॥’

(मतङ्गपारमेश्वरे क्रियापादे १०.२८-२९),

आज्ञा च श्रद्धया यावदद्यप्रभृति देशिकः ।

दीक्षाव्याख्यादिकं ज्ञात्वा परीक्ष्य विधिना कुरु ॥

तथैव देवदेवाय देशिकाय मया कृतम् ।

न्वत्प्रमादादविघ्नं चाधिकारं करोन्विति ॥

विज्ञापयेत्

(उत्तरकामिके २४ ४५ उ०-४७)

एतद्विषये पुनः मृगेन्द्रे क्रियापादे ८ २०८-२१०

पू० श्लोकास्मदीयवृत्तिश्च द्रष्टव्याः ।

‘भोक्ताचकारञ्च—अ, भोक्ताचकाराञ्च—आ, इ

‘सर्ववृद्धि—इ

‘आचार्यग्येदमाचार्यम् । ‘आचार्यन्वमपादकम्’

इत्यर्थः । ‘अर्श आदिभ्यो अच्’ (पा० सू० ५२

१२७) इत्यच्प्रत्ययः । ‘आचार्यम्’ इत्येतत्

भुक्त्याधिकारम्’ इत्यस्य विशेषणम् ।

‘आधिपत्यम्’ इत्यध्याहृत्य देवतानां देवीनां च

आधिपत्यमिति व्याख्येयमिति भाति ।

‘गाणापत्यादि—अ, आ

‘सर्वं—अ

‘इदमर्थं दीक्षादर्शं ‘रौरवे’ इति निदिग्योद्धृतम् ।

‘ततोऽस्य दद्यादाचार्यं शिष्यस्योष्णीषकादिभिः ।

कर्णौ कर्तरी तद्वद्वटिकां सूक्ष्मौ पुनः ॥

दर्भं च पुस्तकान्यक्षमूत्रमामकुटं गुरुः ।

पादुकं चामरं छत्रं हस्तिनं शिबिकादिकम् ॥

राजा ह्यमन्यन्काले दद्याच्छुद्धासमन्वितः ।

(उत्तरकामिके २४ ४३-४५ पू०),

कर्णौ कर्तरी सूत्रं योगपट्टाक्षसूत्रकम् ।

महितापुस्तकं न्यस्य सर्वं तस्योपपादयेत् ॥

(किरणे क्रियापादे १५.९ उ०, १० पू०),

मकुटलक्षणम्—अस्मिन्विषये रौरवे क्रियापादे

‘४३’ तमपटले १-१२ श्लोकास्मदीयटिप्पण्यश्च

द्रष्टव्याः ।

कुण्डललक्षणम्—‘५६’ पूर्वार्धटिप्पणी पश्यतः ।

पुस्तकम्—

‘अङ्गुलत्रयमारभ्य व्योमाङ्गुलविवृद्धिः ।

पञ्चविंशतिमात्रान्तं भवेत्पुस्तकदूर्घ्यकम् ॥

व्योमाङ्गुलात्पादवृद्ध्या रविमात्रावमानकम् ।

प्रमाणं तु विशाले स्यात्पक्षपट्टीयुतं तु वा ॥

भूर्जवल्कूलसम्भूतं श्रीतालीदलमेव वा ।

तालसम्भूतपत्रं वा सुवर्णादिर्विनिर्मितम् ॥

शैलदारुकृतं वापि लेख्येदक्षरैः शुभैः ।’

(उत्तरकामिके ६७ ३-६ पू०),

पादुका—

‘तत्र तु द्वादशाङ्गुल्य पादुकं स्वप्रमाणतः ।

आयामार्धं तु विस्तारं विस्तारार्धं समुच्छ्रितम् ॥

लोहेनैव तु कर्तव्यं पादुकाद्वयसूतम् ।

(सुप्रभेदे क्रियापादे २० १५४ उ०, १५५),

छत्रचामरपिञ्छानि—

चामरव्यजनादीनां लक्षणं वक्ष्यतेऽधुना ।

मयूरव्यजनं कुर्याच्चमर्याश्चामरं तथा ॥

हेमरत्नमयं दण्डं रौप्यं ताम्रमयं तु वा ।

दन्तीर्वा दारुमारैर्वा दण्डं कुर्याद्विशेषतः ॥

श्वेतच्छत्रस्य पिञ्छस्य वक्ष्येऽहं लक्षणं शृणु ।

मन्त्रपट्तालतारं वा ह्यथवा पञ्चतालकम् ॥

वस्त्रैरावेष्ट्य सर्वत्र मौक्तिकैश्च विभूषयेत् ।

मयूरपिञ्छकं पिञ्छमधोमुखसमन्वितम् ॥

सौवर्णं रजतं वापि ताम्रं वा मकुटं भवेत् ।

नवाष्टमन्त्रपट्टमस्त्रं पञ्चहस्तीश्चतुष्कं ॥

छत्रचामर्गपिच्छेष्ट दत्त्वा मन्त्रं तु पूर्ववत् ॥८४॥

‘दर्पणदर्शनं चापि गीतनृतं च पूर्ववत् ।

नमस्कारं ततः कृत्वा ‘शिष्टे शिष्ये यथाविधि ॥८५॥

‘स्वर्णपुष्पं च दातव्यं ‘स्तोत्रवाचनपूर्वकम् ।

मातापित्रोर्गुरोश्च ज्येष्ठानां लिङ्गनामपि ॥८६॥

मधु‘शर्करासयुक्तं सघृतं क्षीरमुच्यते ।

होमशेषं सकृद्ग्राह्यं मिश्रं पीत्वा तु मन्त्रं वित् ॥८७॥

पुनराचम्य विधिना साङ्गुलेन तु वक्त्रकम् ।

भस्मचन्दनपुष्पैस्तु शिरोऽङ्गुष्ठादिलेपनम् ॥८८॥

वेदिका‘ पश्चिमे चैव कल्पयेदामनं तथा ।

अङ्गन्यासकरन्यासमक्षरन्यासमेव च ॥८९॥

बद्धाञ्जलिपुटं न्यम्वा ‘कनिष्ठं च तदूर्ध्वतः ।

पुण्याहं स्वस्तिवचनं ‘मङ्गलं शोभनं तथा ॥९०॥

आचार्यसर्वकं दत्त्वा सर्वमन्त्रं तु दापयेत् ।

सर्वज्ञानमिदं प्रोक्तं सर्वतन्त्रं तु दापयेत् ॥९१॥

त्रिहस्तीर्वा यथा लाभं तेषां दण्डस्य दैर्घ्यकम् ।

नालच्छत्रं तु कर्तव्यं तत्रमाणं तु बुद्धिमान् ॥

छत्रं पिच्छं तथा प्रोक्तम्’

(मुप्रभेदे क्रियापादे २२ १५६-१६२ पृ०)

० पिच्छं — आ

‘दर्पणादर्शनं — अः दर्पणं दर्शनं — आ, इ,

दर्पणम् — ‘दर्पणस्य विधिं शृणु ।

स्मृत्यङ्गलं तु विम्बान् पूर्णचन्द्राकृत्यनिर्या ॥

नालं बन्धुङ्गलं जयं पादं वदङ्गलं भवत् ।

नानापट्टिकया युक्तं शुद्धकाश्येन कारयेत् ॥

विम्बान्गमूदिनं पूर्वमेषामर्धेन वर्तयेत् ।

तन्नाहं चैव सर्वेषां नाहमित्यभिधीयते ॥’

(पूर्वकारणे १८ २९६-२९८) ।

‘वन्दनं कारयित्वाथ नीत्वा पुरहगन्तिकम् ।

(किरणे क्रियापादे १५ १०३०)

‘अथ शिष्या यथाविधि — अ, आ, इ; अधि-

कारमर्पणे शिष्टं इत्यनेन निरपेक्षो शिष्यो

नमस्कार्यत्वेन विवक्षित इति भाति ।

‘‘ निरधिकारमर्पणे शिष्यमभिवाद्य

अद्यप्रभृति मङ्गलानां योर्गधिकारो मया त्वयि ।

मं कर्तव्यम्वया तावद्यावन्मङ्गलमिदं न्यत ॥

इति मन्त्रावयेत् सोऽपि तथेति शिरसा आज्ञा

गृह्णीयात् । सापेक्षमर्पणे तु नमस्कारो न

विधेयः । ‘अथ अधिकारमर्पणं निरपेक्षमापेक्ष-

भेदेन द्विधा विभज्य तत्र करणीयमाह’ ॥

(क्रियाक्रमद्योतिका, प्रभाव्याख्या च पृ० ३७७);

‘स्वर्णपुष्पम् — रौरवे क्रियापादे ४३.१३, १४

श्लोकी तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्याः ।

‘स्तोत्रं वाचनं — अ

‘मातापित्रोर्गुरो — अ, मातापित्रा गुरोः — आ

मात्रा पित्रो — इ

‘ज्येष्ठादि लिङ्गमेव च — अ, आ, इ

‘०पर्करं — आ, इ

‘पित्रकम् — अ, आ, इ; अत्र ‘उपसृग्य’ इति

शेषः ।

‘‘ ०पुष्पेण — अ, आ, इ

‘‘ ०पश्चिमं चैव लेपयेत् — अ, आ, इ

‘‘ कनिष्ठो पादमूर्ध्वतः — अ, आ, इ

‘‘ ०वाचनं — अ, आ, इ

‘‘ आचार्यं सर्वदत्तं च — अ, आ, इ

‘‘ सर्वमन्त्रं — अ, आ, इ

सहज 'सर्वपूज्य तु सृष्टिस्थितिसम भवेत् ।

'कर्षणादि प्रतिष्ठान्त प्रतिष्ठाद्यत्मवान्तकम् ॥९२॥

'उत्सवादि तु' शान्त्यन्त' कर्तव्य तु निवेदयेत् ।

'पवित्र' 'सूक्ष्म' चैव 'पद्यासन तु दापयेत् ॥९३॥

'अक्षमालां च' 'दण्डं च कमण्डलुं च धारयेत् ।

'पूर्वपूज्य' — अ, इ.

'९२ उ०; ९३ पू०' एतदर्थद्वय दीक्षादर्शे
'रौरवे' इति निर्दिश्योद्धृतम् ।

'उत्सवादीनि — अ, इ; मत्सवादीनि — आ

'शान्त्यर्थ — आ; शान्त्यर्थ — इ

'मद्यजादि निवे० — अ, इ; मद्यवादी निवे० —
आ; दीक्षादर्शोद्धृतपाठमनुमत्यात्र 'कर्तव्य तु'
इति पाठ माधित ।

'पवित्रम् —

'पवित्राणा तत' शृणु ।

कुशा दर्भाश्च गोवालाः पवित्रे कनकास्तथा ॥

मत्तपत्रत्रिपुक्त वा ह्यत्र तु द्रघङ्गल भवेत् ।

द्रघङ्गल तस्य नाल तु ग्रन्थिरेकाङ्गल भवेत् ॥

दक्षिणावर्तग्रथित पवित्रमिह शोभनम् ।

अनाम्यङ्गलविस्तार तागष्टकागहीनकम् ॥

तत्पचामीकरेणैव पवित्र कनकाख्यकम् ।'

(सुप्रमेदे क्रियापादे २२ १४-१७ पू०),

एतद्विषये पुन मृगेन्द्रे क्रियापादे ६. ५० उ०,

५३ पू० वृत्तिश्च द्रष्टव्या ।

'सूक्ष्मवौ —

'सूक्ष्मवौ खदिरैणैव शम्भा वैकङ्कतेन वा ।

अथवा याज्ञिकैर्वृक्षैः कर्तव्या लक्षणान्विता ॥

मगृह्य मध्यमार तु द्विधा कृत्वा तरु पुन ।

तत्पार्श्वे बिलमाख्यातमवका निर्घण दृढम् ॥

द्वात्रिंशदङ्गलायाम मत्पाङ्गलमुविस्तृतम् ।

तद्वधन तु चतुर्मात्रमेव पाद च तत्र वै ॥

मध्ये सूत्र प्रसार्यादी मुखायाम षडङ्गलम् ।

अग्रभाग त्रिभागीक मुखाविस्तारमुच्यते ॥

यवत्रयप्रमाणेन पोटिका मुखपार्श्वयो ।

यवमानेन निम्न म्यान्मुख सर्वमशेषकम् ॥

पक्षाङ्गल गलायाम विस्तार तु शराङ्गलम् ।

मत्पाङ्गलायता वेदी विस्तार तन्मम भवेत् ॥

बिलं मुवृत्त मध्ये तु चाङ्गलद्वयमानन ।

तद्विस्तारमम गतं मुवृत्त बिलमुच्यते ॥

पट्टिका बिलबाह्ये तु यवमानधनान्वितम् ।

तद्बाह्योऽष्टदलं पत्र यवनिम्न विचित्रितम् ॥

वेदिकायास्तु परित पट्टिका त्रियवा घना ।

बिलादूर्ध्वमुखात्स्वात्वा कनिष्ठाङ्गलमानत' ।

तारेण वायु ताम्रेण नाल कृत्वा तु योजयेत् ।

पक्षाङ्गलप्रमाणेन पद्याकार नृ गण्डिका ॥

गण्डिकैकाङ्गला वृत्ता तन्नात्र चाद्विमात्रम् ।

रव्यङ्गल तु दण्डोच्च तस्यार्धं नाहुमुच्यते ॥

तन्मूले कलशाकारमङ्गलद्वयमानतः ।

धर्माङ्गल तु नाह स्यात्तस्याधस्ताच्च पादयुक् ।

वेदिकायाम्बधः पत्र पृष्ठाकार मर्कणिकम् ॥

गजोष्ठपृष्ठमदृशमास्य पृष्ठाकृतिर्भवत् ॥

एव मराह्य तच्छेष परिच्यज्य दृढ यथा ।

एव सुलक्षण प्रोक्त सुवलक्षणमुच्यते ॥

द्वाविंशदङ्गलायाम दण्डनाह रमाङ्गलम् ।

मूलादुप्रीवान्तर यावन्म्यङ्गल शीवनाहकम् ॥

मूलवच्चक्रानाह म्याद्विबिल नामिकाकृति ।

पूरित कर्षकार्धेन बिलमान प्रकीर्तितम् ॥

पुष्कराध, प्रकर्तव्या गण्डिका द्वियवोन्नता ।'

(पूर्वकारणे १८, २८-४४ पू०),

एतद्विषये पुन अजिते २१.१२५-१३२ श्लो-

काः, मृगेन्द्रे क्रियापादे ६ ३५-४१ पू०

तदीयवृत्ति, मत्तङ्गपारमेष्ठरे क्रियापादे ४.६८

—७८ श्लोकाश्च द्रष्टव्या ;

'पद्यासनम् —

'तत पद्यासन शृणु ।

ऊर्ध्वाधोदलमयुक्त वृत्तमब्जान्न स्मृतम् ॥

(सुप्रमेदे क्रियापादे २२ १२४)

'अक्षमाला —

जपमाला शिरोमाला हन्माला बाहुमालिका ।

‘कुलिश ‘चामर ‘छत्र ‘दर्पण ‘पुस्तक तथा ॥९४॥

‘गुणत्रय ‘धारयेत् ‘कूर्मासनं तु दापयेत् ।

कर्णपृष्ठात्ता नाम्यन्ता उरोमाला इति स्मृताः ।
शिरोमाला तु तन्नाहा भुजमाला भुजाममा ।
जपमालां समानेन सख्यामात्र शृणुष्व हि ॥
पञ्चविंशतिरुदासैर्मोक्षाधिना जप स्मृतम् ।
सद्भिर्गतिः शिवार्थं च ज्ञानार्थं शत्रुनाशने ॥
मन्त्रविशतिरित्युक्त पृष्टार्थमष्टविंशति ।
त्रिशज्जयाधिना कार्या दशपञ्चाभिचारके ॥
जपमाला समाख्याता’

(मुप्रभेदे योगपादे ३१० उ०-१४),

एतद्विषये पुन मतङ्गधारमेभ्वरे क्रियापादे ११
८-१० श्लोकास्तदीयटिप्पण्यश्च द्रष्टव्याः ।

“दण्डकमण्डलम् — ६;

दण्डकमण्डलू —

‘वेणुदण्डविधि शृणु ।

विप्राणां तु शिरोन्मेष क्षत्रियाणां ललाटकम् ॥
वैश्यानां नाभिकोन्मेष शूद्रादीनां तु वर्जयेत् ।
वेणुदण्डमृजुं स्निग्धं वक्रकोटरवर्जितम् ।
दण्डस्यैव विधिं प्रोक्तं कमण्डलुविधिं शृणु ।
पूरितं चाढकं श्रेष्ठं मध्यं त्रिप्रस्थपूरितम् ॥
द्विप्रस्थपूर्णमधमं मानमेव कमण्डलोः ।

सौवर्णं राजतं वापि ताम्रं वा मृण्मयं तु वा ॥
यदुक्तं शिल्पशास्त्रेषु तत्तदुक्तं तु कारयेत् ।’

(मुप्रभेदे योगपादे ३४८ उ०-५२);

एतद्विषये पुन मतङ्गधारमेभ्वरे चर्यापादे २
३५; ८४ उ०-७५० श्लोका द्रष्टव्याः ।

‘कुलिश — ६;

कुलिशम् —

‘तालमात्रममायाम विस्तारोऽष्टाङ्गुलं मतम् ।
तन्मध्ये गण्डिकां कुर्याच्चतुरङ्गुलमानतः ॥
शैर्षट्पाङ्गुलैरेव अधोऽर्ध्वं त्रिशूलवत् ।
पार्श्वपत्रद्वयं चक्रं मध्यमत्र ऋजुं स्थितम् ॥
एव वज्रं समाख्यानम्’

(मुप्रभेदे क्रियापादे २२.१७५-१७७ पृ०)

‘चामरम् —

‘चामरस्य विधिं शृणु ।

दर्भेण दारुजेनैव शृङ्गेन रजतेन वा ॥

सौवर्णेनैव रत्नेन दण्डं कुर्याद्विचक्षणः ।

चतुर्विंशाङ्गुलायाम् दण्डनाहं शराङ्गुलम् ॥

नानापाण्डिक्या यक्तं नानावृत्तमन्त्रान्वितम्

नानाकर्णममायुक्तं नानामण्डलमयुतम् ॥

सयुक्तं चमरीवालैर्यथाशोभं तु कारयेत् ।’

(पूर्वकारणे १८.२३५ उ०-२३८)

‘छत्रम् —

‘छत्रलक्षणमुच्यते ॥

चतुर्मुखप्रविस्तारं समवृत्तमधोमुखम् ॥

आधारं वैश्वेनैव तन्तुना बन्धयेत्क्रमात् ।

वस्त्रेण वेष्टयेन्मूर्धं मुक्तादामैश्च रत्नकैः ॥

मकुटं हेमपट्टंश्च भूषयेद्भूषणार्हकैः ।

वस्त्रेण मध्यमं कुर्यात्तालपत्रैश्च कन्यसम् ॥

वाणाग्निरसतालैर्वा नालायाम् प्रकीर्तितम् ।

(पूर्वकारणे १८.२३९ उ०-२३०);

एतद्विषये पुन ५७ पृ० टिप्पणी पश्यत ।

‘दर्पणम् —

८५ श्लोकस्य टिप्पणी पश्यत ।

‘पुस्तकम् —

‘पुस्तकस्य प्रमाणं च शृणुष्व कमलामनः ।

चतुर्दशाङ्गुलं वापि पञ्चदशाङ्गुलं तु वा ।

षोडशाङ्गुलमेव वा सप्तदशाङ्गुलं तु वा ।

अष्टादशाङ्गुलं वापि नवदशाङ्गुलं तु वा ।

अथवा विंशतिर्वापि एकविंशतिरेव वा ।

द्वाविंशतिर्वापि विप्रन्द्रं कारयेदंशिकोत्तमः ।

एव तु पुस्तकं चैव मानाङ्गुलेन कारयेत् ।

उन्मेषं चाष्टधा कृत्वा एकांशं चैव विस्तरम् ।

विस्तारार्थं घनं प्रोक्तं पार्श्वकम्पद्वये न्यमेत् ।

त्रिभागं तु चतुर्भागं मध्ये सुषिरमुच्यते ।

एव पुस्तकमानं तु’

(वीरे २.२४-२९ पृ०),

एतद्विषये पुन ८४ पृ० टिप्पणी पश्यत ।

‘गुणत्रयम्-यज्ञोपवीतम् ‘६९’ श्लोकस्य टिप्पणी

पश्यत ।

'रङ्गे वा 'शिविकायां वा 'अश्वे गजे 'नरेषु वा ॥९५॥
ग्रामप्रदक्षिण चैव गृहप्रवेशमेव हि ।

‘[पूर्णाहुतिः प्रायश्चित्तहोमश्च]

पूर्णाहुति तथारभ्य प्रायश्चित्तं तु होमयेत् ॥९६॥

* च धारण — अ आ इ

‘कर्मामिनम् —

कर्मामिनविधि शृणु

मृदाङ्गलं तु विस्तारं तदूर्ध्वं तैव वधयेत् ॥

अन्यङ्गलं घनं प्रोक्तं मण्डितभृताङ्गलं भवत

मानाङ्गलं तत्राह मानाङ्गलं कारयेत् ॥

कच्छपामनमेव म्यात ।

(पूर्वकारणे १८ ८६ उ०-८८) ;

आमनं कर्मवत्कृतम् ।

सादिगा देवदारुश्च मधुका बिल्वं गन्धं च ॥

अथवा यान्तिकैर्दक्षी कृत्वा कर्मासनं तथा ।

(मुप्रभेदे योगपाद २६ ७)

* गे वा अ ०५ उ० ०६ ०७ पू० श्लोका

दीक्षादर्शं तैर्ये इति निदिश्योद्धृता ।

रङ्गम् — ‘रङ्गं चैव ततः शृणु ।

मृदाधारानवत्कृत्वा बद्धाग्नौ मकुलं न्यजत् ।

रङ्गमष्टपलं कृत्वा ह्यथ प्रामादवत्कृतम् ।

दारुणा द्वितलं कृत्वा तदूर्ध्वं तु तुरङ्गमा ॥

चतुर्वाणि राजा मध्ये त्रिपरिग्रहा द्वाभ्यां च

तलाूर्ध्वं यन्त्रिदोला च अन्यद्वनं तु कारयेत् ॥

एव तु रङ्गमान्यातम्

(मुप्रभेदे क्रियापाद २० १२१-१३४ पू०)

* शिविकायां वा — अ शिविको वापि आ

शिविके वापि — इ शिविका —

गारदारुमयेतैव मानाङ्गलं कारयेत् ।

पर्याशदङ्गलं तत्र तन्वसम्यक् प्रकीर्तितम् ॥

मध्यमं चाष्टचत्वारिंशत् पादङ्गलमथान्तमम्

विस्तारं द्विगुणायाम पादान्तरिगणं तु वा ।

शिविकायाम् विस्तारं श्रष्टव्यान्त्यङ्गलं भवत ।

अङ्गलं तु मध्यमस्याधमस्य च ॥

तस्यार्धं तु घनं प्रोक्तमीलिकायाः प्रजापते ।

ईलितारं त्रिधा कृत्वा मध्यभागं पट्टिका ॥

भागैर्नैकेन तद्वाह्ये कारयेत्तु कपोतकम् ।

आयाममष्टधा कृत्वा भागेन भित्तिपादकम् ॥

कुम्भं च वलयं चैव वृत्तकं चान्हीनकम् ।

ईलिकामध्ययामं च तन्तुर्ध्वाकृतं तथा ॥

एकैकाङ्गेन चोर्ध्वाधः पट्टिकाद्वयमेव द्वि

मध्यमं तु विभागं फलका च क्रमेण तु ॥

ईलिकैर्जालकैश्चैव फलकैर्मलकैरपि ।

नानावल्लीममायन्ता नानाक्रीडाममायनाम् ।

तत्सुविभक्त्यन्तमेवमष्टाङ्गलमिति स्मृतम्

मित्रद्वयममायन्तं तदूर्ध्वं मकरास्यकम् ॥

पार्श्वकामदश पादं तत्र मृदाङ्गलोन्नतम् ।

अथ पट्टैश्च ताराचैर्ददृक्षुर्वादिशेषम् ॥

त्रैणिकावप्यनं वापि फलकावन्धनं कुरु

शिविकालक्षणं प्रोक्तम् ।

(पूर्वकारणे १८ १०३-११३)

* अश्व — अ, आ, इ

* अनरोपि वा — आ, इ

* तदर्थं विधिनानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ।

शिवामनाङ्गमन्त्रैश्च पूज्यं देवस्य नामभिः ॥

अङ्गैर्दशाहतीर्हत्वा शिवान्ते दशाहती ।

ततैव पूर्णां दन्वान्ते भगवन्तं क्षमापयेत् ॥

(उत्तरकामिके २५ ५०-५१)

ततः पूर्णाहतिं दद्यात्कृतहोमस्य देशिकः ।

शिवार्चिभिः करम्यायमन्त्रमकारणं सम्यजनं ।

स्वदशमन्त्रमदीन्यैः पाशक्रेदादिहेतुतः

(मृगेन्द्रे क्रियापाद १८ १३-१४ पू०)

ततोऽन्तोर्नार्यायाम्पुनस्तन्त्रमामन्त्रान्दत्तम् ।

तन्मगन्धं तत्रैव यथाशक्यं समाहितम् ॥

(सतङ्गपारमेश्वरे क्रियापाद १८ ३०)

अग्निप्रदक्षिणं कृत्वा आचार्यं 'तं' विसर्जयेत् ।
 पूर्ववत्कृत एवोक्तं माचार्यत्वेन गण्यते ॥९,७॥
 'संवत्सरान्ते चैवोक्तमाचार्यं तु प्रवेशयेत् ।
 'नित्यार्चने तु देवानां नित्यहोमे' तथैव च ॥
 'समयविशेषानिर्वाणेष्वभिषेकं' यथाक्रमम् ॥९,८॥

इति श्रीमद्रौरवतन्त्रे क्रियापादे
 आचार्याभिषेकविधिर्ना माष्ट 'चत्वारिंशः' पटलः ।

'तं च विसर्जयन् — अ तृ विसर्जयन् — आ तृ विव
 जिता — इ.

'पूर्ववत्कृतमेवोक्तं — अ, आ, इ.

'माचार्यं तु निगण्यते — अ इ, माचार्यं तु
 निगण्यते — आ.

'संवत्सरान्तमवोक्तं — अ आ इ

'नित्यार्चने तु — अ आ इ

'होमे — अ, आ, इ

'समय — अ, आ, इ

'निर्वाणमभिषेकं — अ आ इ

'आ, इ' मातृकयो 'नाम' इति न दृश्यते ।

'माष्टचत्वारिंशपटल — अ आ इ

एकोनपञ्चाशः पटलः

ग्रामदेवोत्सवविधिः

अतः परं प्रवक्ष्यामि ग्रामदेवोत्सवक्रमम् ।

‘[ग्रामदेवताः, तामां स्थानानि च]

विघ्नराजो गृहो विष्णुर्दुर्गा शान्तेति ^१पञ्चकम् ॥१॥

पञ्च ^२‘गोचरमूर्त्यादि शिववद्ग्रामदेवतम्’ ।

१ ग्रामादौ देवतास्थानं वक्ष्ये सर्वं मनातनम् ।
ब्रह्मस्थानस्य वायव्या विष्णुस्थानं प्रकीर्तितम् ॥
वारुण्या वास्तुनां ब्रह्मा सूत्रस्योत्तरदेशकं ।
ग्राममध्ये तदीशान्यामष्टदिक्षु शिवो मतः ॥
हविर्हृत्य वास्तु केवलेन हरेण वा ।
अन्यन्मर्वं यथेष्टं स्थानेषां स्थानमिहोच्यते ॥
वारुण्यामिन्द्रकाष्ठायामिन्द्रेशानान्तरेऽथवा ।
रविस्थानं भवेत्तत्र स्थानं वापि शर्चापते ॥
वायव्यामिन्द्रकाष्ठायां याम्यकान्त्येयनैर्ऋते ।
मुग्धो वै वारुणे वापि षण्मुखस्थानमीरितम् ॥
वारुण्या नैर्ऋताविन्दे शास्तु स्थानं प्रकीर्तितम् ।
वारुण्या वायं नैर्ऋत्यां वायुमोमान्तरेऽथवा ॥
अन्यत्र च गणेशस्य स्थानमुक्तमिहागमे ।
यमे वा नैर्ऋते भागे वायव्यामिन्द्रमध्यमे ॥
नैर्ऋत्यन्तकयोर्वापि दुर्गास्थानं प्रकीर्तितम् ।
वारुण्या श्रीमरस्वत्यो स्थानमुक्तं शिवाश्रिता ॥
ऐशान्या सोमभागे वा तयोर्मध्ये तु मातरः ।
आनेत्यां भोटिकास्थानं कामदेवस्य तत्र वै ॥
ज्येष्ठा पुष्करणीतीरे स्थाप्यान्यत्र बहिस्तु वा ।
कामभास्करयोर्वान्नु षण्मुखस्थानमुच्यते ॥
षण्मुखस्य तु मानुषा स्थानमन्यद्यथोप्यतम् ।
महार्वादधिके विघ्ने मध्ये विष्णुगृहं तु वा ॥
‘ग्राममध्ये हरेः स्थानमुत्तमं परिकीर्तितम् ।
पश्चिमे मध्यमे विद्यादधमे चान्यदेशके ॥’

(पूर्वकामिके २६१-११; २१),

विघ्नराजस्थानविषये अजिते ४९ १५, १६ श्लोकी
तदीया टिप्पणी; रौरवोत्तरे ९ १३० तदीया
टिप्पणी च द्रष्टव्या ।
गृहस्थानविषये अजिते ५०.१४ श्लोकस्तदीय-
टिप्पणी च द्रष्टव्या ।
विष्णुस्थानविषये रौरवे क्रियापादे ३६ १-३ पू०
श्लोकास्तदीयटिप्पणी; रौरवोत्तरे १३.१३०
तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।
दुर्गास्थानविषये अजिते ५३ १६-१८ पू० श्लो-
कास्तदीयटिप्पणी; रौरवोत्तरे १३ १३०, २
पू० श्लोकस्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।
शास्तुश्च लक्षणं प्राक्तं स्थापनं शृणु तत्त्वन ।
ग्रामादे नैर्ऋते भागे ग्रामादीनां च नैर्ऋते ॥
अष्टदिक्षु च पूर्वादि तद्ग्रामस्य पराङ्मुखम् ।
ग्रामाद कारयेद्दीमान्गजपृष्ठं विशेषतः ॥
अथवा मण्डल[प]वापि कर्तव्यम्
(मुप्रभेदे क्रियापादे ५३ ९-११ पू०),
ग्रामादे नैर्ऋते भागे ग्रामादीनां च नैर्ऋते ।
अष्टदिक्षु च पूर्वादि तद्ग्रामस्य पराङ्मुखम् ।
ग्रामाद कारयेद्दीमान्

(पञ्चसंहिता टि ३४० पृ० १, २)

२ ० राज गृहं विष्णु दुर्गा — आ, इ

१ पञ्चम् — अ, आ, इ

३ ० गोपुर — आ, इ

४ ० देवता — अ, आ, इ

एकग्रामे भवेत्तस्मात् स्थाने स्थाने विशेषतः ॥२॥

[दुर्गाविष्णवोर्हर्म्यम्]

शिवहर्म्याग्रके हर्म्यं 'दुर्गाय विष्णवे च व' ।

'द्वार शिवाग्रके 'युक्तमन्तर्मण्डलमध्यके' ॥३॥

'तयोर्हर्म्यकयोर्मध्ये महामण्डपमाचरेत् ।

द्वारमेकं हि धाम्नो वा 'द्वयं वा याम्यसौम्ययोः ॥४॥

[ध्वजस्थानं महोत्सवस्थानं च]

स्वस्वाग्रे 'च ध्वजस्थानं' 'कलकेतुकभामुरम् ।

वास्तुमङ्गलवीथ्यां च' 'तयोर्यानि महोत्सवे' ॥५॥

कृत्वा पीठं विशेषेण बाह्याभ्यन्तरयोस्तयोः ।

[पञ्चगोचरमूर्तीनां धाम]

शिवस्थानस्य बाह्येषु पञ्चगोचरधाम तत् ॥६॥

भवेत्तत्स्थानं सर्वेषां 'बाह्यभित्त्येकमाचरेत् ।

[नित्योत्सवः]

स्वस्वहर्म्येषु बाह्येषु स्वस्वनिर्त्योत्सव चरेत् ॥७॥

^१ स्थानान्स्थान — अ, आ, इ.

^२ दुर्गा गां विष्णुमेव वा — अ, आ, इ.

^३ अत्र 'कल्पयेत्' इत्यध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

^४ यथा द्वार शिवाग्रके युक्तं सबद्धं भवेत् तथा कर्तव्यमिति व्याख्येयम् । अत्र 'शिवाग्रद्वारमयुक्तम्' इति पाठश्चेत्सुष्ठु ।

^५ युक्ते अन्तर्मण्डलमध्ययोः — अ, आ, इ.

^६ अत्र 'कल्पितयोः' इति पदमध्याहृत्यान्वयः कार्यः ।

^७ तयोर्मध्ये तयोर्मध्ये — अ, आ; तयोर्हर्म्यनयोर्मध्ये — इ.

^८ द्वारमेकस्य धामे वा — अ, आ, इ.

^९ द्वयं वा — आ द्वयोः वा — इ.

^{१०} वा ध्वजस्थाने — अ, आ, इ.

^{११} कलकेयूरभामुरे — अ; कलकेयूरभाररे — आ, कलकेयूरभारके — इ, कल्लो वृक्षविशेषो भक्त्यविशेषो वा । 'कलः सालवृक्षः इति राजनिघण्टुः'; 'शकुलमन्त्य' इति हेमचन्द्र' इति शब्दकल्पद्रुमे कलशब्दविवरणे ।

^{१२} ०वीथ्येव — अ, आ, इ, 'राजवीथीति विख्याता ग्रामादेर्बहिरावृता । सैव मङ्गलवीथीति रथवीथीति चोच्यते ॥'

(पूर्वकामिके २५.२)

^{१३} तयोः दुर्गाविष्णवो ।

^{१४} तयोर्ध्यानं महोत्सवम् — अ; तयोर्धानमहोत्सवम् — आ, इ.

^{१५} बाह्ये भित्त्येक — आ, इ; बाह्ये भित्त्येका यस्मिन् इति व्यधिकरणबहुव्रीहिः ।

'लङ्घयेत्स्थानयगम् वा त्रय वापि चतुर्थकम् ।
आहरेच्च बाल बाह्ये तत्तद्वर्वालि क्षिपेत् ॥८॥

[महोत्सवस्थानम्]

वास्तुमङ्गल'वीथ्या तु सर्वेषां वा महोत्सवम्' ।
'तद्बाह्ये केशवम्यापि तद्बाह्ये 'दौर्गक तथा ॥९॥
तद्बाह्ये विघ्नराजस्य तद्बाह्ये स्कन्दपीठकम्' ।
पञ्चगोचरमूर्तीनां स्थान तु बाह्यदेशके ॥१०॥
महामङ्गल'वीथ्यां च भवेत्तद्वास्तुवीथिका' ।
तस्माच्च सर्वदेवानां' तस्या चोत्सवमाचरेत् ॥११॥

[अन्यग्रामदेवानां स्वग्रामे महोत्सवकरणे दोषः]

अन्य'ग्रामस्थदेवानां 'स्वग्रामे 'चोत्सवं भवेत्' ।
तत्काले 'चान्यकाले च 'देवबद्धिर्भवेत्तयो.' ॥१२॥
'तद्ग्रामयोर्मवेन्नाशः' स्थान'नाशो धनक्षयः ।
एकग्रामे 'द्वयो राजा अर्धग्रामपतिर्भवेत् ॥१३॥
'ग्रामदेवद्वये चैव 'ग्रामाणां तु 'पतिर्मवेत् ।

'लङ्घने स्थान० — अ, आ, इ

'आहार च — अ, इ; अहारि च — आ

'०वीथ्येके — अ, वीथ्या च — आ, इ

'कुर्यादिति शेषः ।

'तद्बाह्ये च शिवम्यापि — अ, तद्बाह्ये च शिव-
म्या च — आ, इ

'दुर्गायाम्नाया — अ; दुर्गयान्नाया — आ, इ

'अत्र शास्त्रपीठप्रस्तावो भवितव्य इति भाति ।

'स्थानानां बाह्य० — अ, आ, इ

'०वीथ्या च — अ

'०वीथ्येके — आ, इ

'नमस्व देवतानां च — अ, आ, तत्र सर्वदेवतानां
— इ

'नस्मिन् — अ, आ, इ

'०ग्रामस्य — अ, आ, इ

'तद्ग्रामे — अ, आ, इ

^{१०} चोत्सव — अ, आ

^{११} अत्र 'यदि' इति पदमध्याहृत्य व्याख्येयम्

^{१२} चान्यकाले — अ, आ, इ

^{१३} स्वग्रामदेवबद्धिरित्यर्थः ।

^{१४} तयोः स्वग्रामान्यग्रामदेवयोः ।; ०बुद्ध भवेत्तयो
— आ, इ

^{१५} तत् — तस्मान्कारणात् इत्यर्थः । ग्रामयोः — स्व-
ग्रामान्यग्रामयोः; तयोः ग्रामे — अ, आ, इ

^{१६} नाश — अ, आ, इ

^{१७} ०नाश धनक्षयम् — अ, आ, इ

^{१८} द्वयोः — स्वग्रामान्यग्रामदेवयोः इत्यर्थः । अत्र
'उत्सवे मति' इत्यध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

^{१९} स्वग्रामदेवद्वये इत्यर्थः । अत्रापि 'उत्सवे मति
इत्यध्याहृत्य व्याख्येयम् ।; ग्रामदेवो द्वयोश्चैव —
अ, आ, इ

^{२०} ग्रामा मन्तु — आ

^{२१} प्रति प्रति — अ, आ, इ

'सर्वैरन्यैः समायुक्तमतस्तत्र महीपतिः ॥१४॥
 एकवीथ्यां 'न वीथ्यां वा सर्वेषां चोत्सव चरेत् ।
 'न कर्तव्यो ममाप्यस्या समाश्रित्य सदेवतम्' ॥१५॥
 प्रियावहं ग्रामदेवे' 'चरेदुत्सवमुत्तमम् ।
 तस्मात् 'प्राकार एके' वा स्वस्वप्रकारकेऽपि वा ॥१६॥

इति श्रीमद्रौरवतन्त्रे' क्रियापादे ग्रामदेवोत्सवविधि' नाम
 "एकोनपञ्चाशः पटलः ।

'सर्वमन्यन्समायुक्तमेतत्तत्र — अ, आ, इ.
 'तु वीथ्येव — अ, इ; न वीथ्ये वा — आ.
 'नृप कर्तुममाप्यस्य — अ, इ; नृप कर्तुं ममोप्य
 स्वा — आ.
 'सदेवत — अ, आ इ, अन्यदेवताभिः सहितम्
 इत्यर्थः ।
 '०देवा — अ, आ, इ.

'चरेदुत्सव० — आ
 'प्राकारमेके — अ, आ, इ
 'च — इ
 'इ' मातृकाया 'तन्त्रे' इत्यस्यानन्तरं 'महोत्सव-
 तन्त्र' इत्याधिकं दृश्यते ।
 'इ' मातृकाया 'नाम' इति न दृश्यते ।
 'अष्टचत्वारिंशत्पटल' — अ, आ, इ

पञ्चाशः पटलः

१ नवरात्रपूजाविधिः

अथातः संप्रवक्ष्यामि नवरात्रप्रपूजनम् ।

१ [नवरात्रपूजाकालः]

आर्द्रायां मासि कन्याया कृष्णपक्षे तु पूजयेत् ॥१॥

२ [नवरात्रपूजनम्]

‘आरभ्य प्रथमायास्तु नवरात्रं’ प्रपूजयेत् ।

तद्दिने यजमानस्य उपवासं तु कारयेत् ॥२॥

रक्षाबन्धनकं कर्म^१ देशिकः कारयेद्बुधः^२ ।

१ अयं पटलः (टि ३४८) ३६९-३७२ पृष्ठेषु दृश्यते ।; एतद्विषये उत्तरकामिके ७७; पूर्वकारणे १२७ पटली द्रष्टव्या ।

२ नवरात्रि प्रपूजयेत् — ई

३ ‘कन्या गते मघिनर्गि शुक्लपक्षेऽष्टमीयुता ।
मूलनक्षत्रमयुक्ता सा महानवमी स्मृता ॥
आश्वयुक्शुक्लपक्षे वा अष्टमी मूलमयुता ।
सा महानवमी नाम्ना त्रैलोक्येऽतिमुदुर्लभा ॥
अष्टम्या च नवम्या च जगन्मातरमम्बिकाम् ।
पूजयित्वाश्वयुद्मासि विशोको जयति द्विष ॥’
(उत्तरकामिके ७७ २-४);

अथातः संप्रवक्ष्यामि नवरात्रिविधिक्रमम् ।
आश्वयुक्शुक्लपक्षे तु प्रतिपन्नवम्यन्नके ॥
प्रतिपद्दिनमारभ्य त्रयोन्मवमथाचरेत् ।’

(पूर्वकारणे १२७.१, २ पू०);

कन्यायन्त्राणव नैव

कन्याया कृष्णपक्षे तु पूजयित्वा द्विभेदप्रि वा ।
नवम्या बोधयेद्देवी महाविभवविम्बरी ॥’

(निर्णयसिन्धौ पृ० १२६)

४ आर्द्राया मासकर्म तु — ई

५ ‘देव्यग्रे दक्षिणे वापि मण्डपे समलकृते ।

ऐशान्ये चोनरे वापि लक्ष्मी दुर्गा च भारतीम् ॥

गौरीमिमायमन्त्रेण बद्धा प्रतिमर बुध ।

नानाशक्यादिसयुक्त नानायुधादिसयुनम् ॥

प्रथमादि नवम्यन्त दिन प्रति प्रपूजयेत् ।

तथा तद्दिनमारभ्य नानाशक्तिजप बुध ॥

मूलदेव्यपक्षे वापि अन्ये च मण्डपादिके ।

अलकृत्य च देव्याश्च विनोदालोकन नयेत् ॥

यथाविज्ञानमारेण नवनैवेद्यमेव च ।

धूपदीपोपचारैश्च मन्त्रपुण्याणि दापयेत् ॥

इष्टकाम्यार्थमिष्टपथं जनान्मर्वात्प्रदर्शयेत् ।

होमकार्यं द्विकालं च रात्र्या चोत्सवमाचरेत् ।’

(पूर्वकारणे १२७.२ उ०-८ पू०)

६ आरभ्य प्रथमाया तु — ई

७ नवरात्रि — ई

८ यजमान तु — ई

९ ० बन्धनकर्म तु — ई

१० देशिक — ई

११ ० येद्बुधा — ई

दुर्गा च' मध्यमे स्थाप्य वामपार्श्वे सरस्वतीम् ॥३॥
महालक्ष्मीं तु सस्थाप्य' दक्षिणे तु प्रपूजयेत् ।
नवरात्रं प्रपूज्याथ 'पाथसान्न निवेदयेत् ॥४॥

[उत्सवः]

*यानं 'चेदं समाख्यातं' दुर्गायास्तु प्रपूजनं ।
नवरात्रे^१ च यानं च^२ तदेव दौर्गयानकम्^३ ॥५॥
आलयात्^४ समाश्रित्य यानं^५ वाद्यैः क्रमेण च ।

[रक्षासूत्रबन्धनम्]

नदीतटाकं^६ कूले च समुद्रे^७ पूर्वदेशके ॥६॥
देवस्थापे विशेषेण किञ्चिदंशान्यकोणके ।
वह्निवृक्षसमासन्ने^८ रक्षासूत्रं तु कारयेत् ॥७॥

[मण्डपपूजा]

षोडशस्तम्भसंयुक्तं मण्डपं कारयेद्बुधः^९ ।

^१ दुर्गाया — ई.

^२ सरस्वती — ई.

^३ संपूज्य — ई.

^४ नवरात्रि — ई.

^५ रौगबोनरे १, ३७ पू० टिप्पणी द्रष्टव्या ।

^६ नवरात्र्युत्सव —

'यागकर्माविमाने तु यानं सम्यक्प्रमाचरेत् ।

वीथीममार्जनं पूर्वं प्रोक्षणं च द्वितीयकम् ॥

पताकाद्यैस्तृतीयं तु यन्त्राद्यैश्च चतुर्थकम् ।

उत्सवैशीमलकृत्य वीरशक्तिं स्वतन्त्रिणीम् ।

सर्वालकारसंयुक्तं वाद्यघोषमभिव्यजेत् ॥

शनैः प्रदक्षिणं कृत्वा तानालीलाममन्वितम् ॥

सर्वत्रोज्ज्वलदीपाश्च तानाजातिसमाकुलम् ॥

यानान्ते परिवेषं च मुरबन्दैश्च मेवितम् ॥'

घटदीपादि —

'शिवघामबहिस्थाने कुम्भादि दीपमावृत्ती ।

रुद्रकन्यासमायुक्तं त्रिप्रदक्षिणमाचरेत् ॥

आलये तु प्रदक्षिण्या धर्मप्रदक्षिणं कुरु ।

कल्याणमण्डपे स्थित्वा नैवेद्यं दापयेद्गुरु ॥

धूपदीपं च आरात्रिं ताम्बूलं गिरिजा कुह ।

वीणावेणुस्वनाद्यैश्च नृनगीतसमाकुलैः ॥

पिच्छुचामरसंयुक्तैर्व्यजनैस्तालवृन्तकैः ।

अनेकैरुपचारैश्च तोषयेत्परमेश्वरीम् ॥

एव क्रमेण कर्तव्यं नवम्यन्तं दिनं प्रति ।

अघोरशिवाचार्यपद्धतौ महानवमीपूजाविधौ ॥

(पृ० ७६, ७७)

*यानप्रतिपादकग्रन्थं पूर्वं न निर्दिष्टः ।

^१ वेदसमा० — ई.

^२ दुर्गाया तु प्रपूजयेत् — ई.

^३ नवरात्री — ई.

^४ वा तदेव — ई.

^५ दुर्गयानकम् — ई.

^६ आलयाणां — ई.

^७ वा चक्रमेव च — ई.

^८ कुम्भे च — ई.

^९ पर्व० — ई.

^{१०} समामाने — ई.

^{११} दुधा — ई.

चतुर्द्वारमभायुक्तं चतुस्तोरणभूषितम् ॥८॥
 वास्तुहोम 'समाप्याथ पर्यग्निकरणं कुरु ।
 शान्तिहोम समाकुर्यात्पूर्वोक्तं प्रोक्षयेद्बुधः ॥९॥
 चतुर्द्वारं प्रपूज्याथ अर्चनं पूर्ववद्बुधः' ।
 'मण्डपं समलकृत्य नानापुष्पोपशोभितम् ॥१०॥
 लिङ्गचूर्तलिङ्गैश्च नागबल्लीदलैरपि ।
 'क्रमकैः पूगपुष्पैश्च केतकीशतपत्रकैः ॥११॥

‘[दशमदिनोत्सव]

दशरात्रे' तु यानं वा; प्रातःकालमथाचरेत् ।
 उमासहितमूर्तीनां यानकर्म विशेषतः ॥१२॥
 'नानावाद्यसमायुक्तं नानालीलासमन्वितम् ।
 नानाच्छत्रसमायुक्तं नानापिच्छसमन्वितम् ॥१३॥
 नानाभक्तममायुक्तं नानाजात्यैस्तु संयुतम् ।
 भूपतीनां विशेषेण गजवाहनमाचरेत् ॥१४॥
 देवानां शिबिकोर्ध्वं तु अथवा अश्ववाहनम् ।
 देवेन सह देवी तु 'आमीनां वामभागके ॥१५॥

‘समम्यर्च्य — ई.

‘०दुधा. — ई

‘मण्डपानामलकृत्य — ई.

‘क्रमकै — ई

राजराष्ट्राभिबुद्धयर्थं दशम्या पूजयेच्छमीम् ।

तद्दिनं च प्रभातं वा सायंकालं वार्चयेच्छमीम् ।

उत्तरं चैव पूर्वं वा शमीमण्डपमस्थितं

शमीधामं ह्यलङ्कृत्य चतुर्द्वारसमन्वितम् ।

वितानैस्तारणीभ्यश्च नानालङ्कारसयुतम् ।

हस्तुशेखरमूर्तिं च तुङ्गाक्षरुदयेद्बुधः ॥

नानालङ्कारसयुक्तं नानाभक्तजनैः सह ।

शमीस्थानं प्रविश्याथ पुण्याहं वाचयेत्ततः ॥

सङ्गवेदीं च चापं च स्थापयेत्तु शमीं सह ।

शमीपूजाप्रकारेण आसनादीन्पूजयेत् ।

तत्पश्चाच्छमिमूले तु कालरात्रिं च काल्यकैः ।

यमं च यमदूतैश्च ब्राह्मणार्थं सज्जमानुकैः ॥

महालक्ष्मीं समम्यर्च्य शमीमूलेन पूजयेत् ।

अस्त्रमन्त्रेण सपूज्य नैवेद्यं धूपदीपकैः ॥

शमीं शत्रुविनाशाय शमीं पापप्रणाशिनीं ।

शमीं सपत्न्यरीं चैव शमीं चैव तमो नमः ॥

शक्त्या दानादिकं दद्याद्ब्राह्मणे वेदपारणे ।

यामकन्तुनृपैश्चैव मांष्णीयं मुप्रसन्नवान् ।

चतुर्दिक्षं चतुर्वाणान्गमयैश्चैव बुद्धिमान् ।

शम्भान्नीराजतं दद्यान्तथा दृष्टमग्नं हरत् ॥

ततो दवालयं शच्छन्तं पुण्यां गतिमाप्नुयात्

(पूर्वकारणे १०७ ११ ३० -- १)

‘दशरात्रि — ई

‘नानावाद्यां — ई

‘०जातिं तु — ई

‘०भारभेत् — ई

दिवकं हस्तदेवं तु ई

‘‘आमीनां — ई

‘‘०भागकम् — ई

नानालकारसयुक्तं माचार्यः पञ्चभूषणः ।
याने देवौ समारोप्य 'मण्डपे तु विशेषतः ॥१६॥
'वेदिकायां तु सम्थाप्य 'देवदेव्यौ विशेषतः ।
'नवकरभिषिच्याथ 'पायसं च निवेदयेत् ॥१७॥
'अन्नपञ्चकसयुक्तं मपूपपञ्चविशति ।
'व्यञ्जने पञ्चविंशश्च देवदेव्यौ प्रपूजयेत् ॥१८॥
देवाग्रे तु विशेषेण नानावाद्यसमन्वितम् ।
नानालीलासमायुक्तं भर्तृोक्तक्रमेण तु ॥१९॥

[यज्ञवृक्षपूजनम्]

'देवदेव्यौ तु संग्राह्यं यज्ञवृक्षमथापि च ।
पश्चिमे स्थानकं कृत्वा पूर्वद्वारे 'समारभेत् ॥२०॥
'देशिको वाथ 'शिष्यो वा यज्ञवृक्षं प्रपूजयेत् ।
अभिषिच्य ततो मन्त्री यज्ञं 'मन्त्रममन्वितं ॥२१॥
गन्धपुष्पं समभ्यर्च्य अर्चनं तु विशेषतः ।
अर्चनोक्तक्रमेणैव 'दशायुधान्समर्चयेत् ॥२२॥
मूलमन्त्रं तु संयोज्य 'नाममन्त्रं समाचरेत् ।

[युद्धयात्रा]

'देशिकस्त्वथ दैवजो ह्यायुधानि' तु सग्रहेत् ॥२३॥
वह्निं 'वृक्षे तु युद्धं च' चतुर्द्वारे तु युद्धके' ।

१ ०माचार्यं पञ्चभूषितम् — ई.

२ यानदेव — ई.

३ मण्डप तु — ई.

४ देविकाले तु — ई.

५ देवाग्र — ई.

६ नवकालेरभि — ई.

७ रौरवोन्मरे ९.३७ पू० टिप्पणी पश्यत ।

८ अन्नान पञ्चसयुक्त — ई; 'अन्नपञ्चकम्' अजिते

२० १०४ ३०-११० पू० श्रौतकास्त्रदीपनिपणी

च दृष्टव्या ।

९ ०मपूप पञ्च — ई

१० व्यञ्जन — ई

११ देवदेवी — ई

१२ देवदेवी — ई

१३ तु मारभेत् — ई

१४ देशिकं — ई

१५ शिष्य — ई

१६ मन्त्र समानता — ई

१७ दशायुधसमा बुधाः — ई

१८ संयोज्याथ — ई

१९ देशिकं त्वथ — ई

२० दैवजमायधाना — ई

२१ ०वृक्ष — ई

२२ वा — ई

२३ ०द्वारं तु युद्धिकम् — ई

'धनुःसूत्रं तु संग्राह्यं देवहस्ते' तु योजयेत् ॥२४॥
 आचार्यो यज्ञवृक्ष 'च देवदेव्यौ च संग्रहेत् ।
 दिग्विदिक्षु च विन्यस्य चतुर्द्वारे तु चास्त्रकम् ॥२५॥
 नानाभक्तास्तु संग्राह्यं भूपतीस्तु विशेषतः ।
 नानाजात्यास्तु संग्राह्यं महापापं विमर्जयेत् ॥२६॥
 'देवदेव्यौ समे याने आलयं तु प्रवेशयेत् ।
 नानावाद्यसमायुक्तं गणिका नृसमाचरेत् ॥२७॥
 'देवदेव्यौ तु 'तत्स्थाने तिथ्यन्तं तु समर्चयेत् ।

[सरस्वतीपूजा]

सरस्वतीं प्रपूज्याथ धूपदीपविशेषतः ॥२८॥
 नानायुधास्तु संग्राह्यं धारयेत्तु विशेषतः ।
 नानादोषं शमं कुर्यान्नानादोषो न विद्यते ॥२९॥
 क्रियाः संपूर्णतः कुर्यात् क्रियादोषो न विद्यते ।
 एषं यः कुरुते मर्त्यः स पुण्यां गतिमाप्नुयात् ॥३०॥

इति शैरवागम्ये महातन्त्रे क्रियापादे नवरात्रपूजाविधिः ।
 पञ्चाशः पटलः ।

^१ धनुःसूत्रं — ई

^२ ०हम्न — ई

^३ आचार्य — ई

^४ तु देवदेवी तु संग्रहे — ई

^५ ०द्वारं तु अस्त्रकम् — ई

^६ ०भक्त तु — ई

^७ भूपतीना — ई

^८ नानाजाति — ई

^९ देवदेवी समायान — ई

^{१०} देव देवी तु — ई

^{११} तस्या तिथ्यन्ते तु समा वधा — ई

^{१२} ०दोषं विशेषतः — ई

^{१३} ०युधा तु — ई

^{१४} ०समं कृत्वा नानादोष — ई

^{१५} क्रिया संपूज्य तत् — ई

^{१६} ०दोष — ई

^{१७} ०रात्रिपूजा — ई

एकपञ्चाशः पटलः

'क्षेत्रपालस्थापनविधिः

'अतः परं प्रवक्ष्यामि क्षेत्रपालविधिक्रमम् ।

[रुरुवाच —]

क्षेत्रपालस्य' मन्त्रं च मुद्राः स्थापनमेव च ॥१॥

पूजनं चोत्सवं स्नानं 'वदन्तं भुवनेश्वर' ।

ईश्वर उवाच —

'[क्षेत्रपालमन्त्रः]

छान्तं 'तु क्षेत्रपालस्य' 'बीजं षष्ठम्वरान्वितम् ॥२॥

'अयं पटलः आर्.इ. १९०२९.८९-९१ पत्रेषु, आर्. इ. २६३१३.१८४-१८६ पत्रेषु; आर्. इ. २९३९९.२६३-२६५ पत्रेषु; टि. १०२४ ३८१-३८६ पत्रेषु; टि. १३५.१-८ पत्रेषु च दृश्यते।; एतद्विषये पूर्वकारणे १०३; उत्तरकारणे ७०; क्षीप्ते ७३; मकुटे (टि. १८) ७; सुप्रभेदे क्रियापादे ५०; सूक्ष्मे ९१ पटला द्रष्टव्या ।

* ततः — उ.

* पालं च — उ, ऊ, ऋ, ॠ

* वदन्तं — उ; विधातु — ऊ, ऋ

* भुवनेश्वरम् — ऋ

* 'अवर्णः क्षेत्रपालानामूर्ध्वबिन्दुविभूषितः ।

क्षेत्रपालानां अवर्णः क्षकारः ऊर्ध्वबिन्दुभूषितमानुस्वारः ।

(भृगेन्ने क्रियापादे ८ पृ० तदीयवृत्तिश्च);

क्षेत्रपालमन्त्रः —

ओ हा क्ष क्षौ क्षेत्रपालाय नमः ।'

(कालागमप्रायश्चित्ते (टि. १४४) पृ० ३९९);

ब्रह्मार्णवह्रस्वा प्रोक्तानि दीर्घा ह्यङ्गानि षण्मुख ।

अनुस्वारो भवेत्क्षेत्रं सर्वेषां चोपरि स्थितः ॥

सर्वविमर्गं भवेदस्त्रमनुस्वारविवर्जितम् ।'

(सार्धत्रिंशतिकालोत्तरे १.९ उ०, १०);

'अस्त्रं विमर्गमयुक्तमन्ये बिन्दुममायुताः ।'

'दीर्घाणि ह्यङ्गमेव स्यात्षडङ्गाश्चैव कीर्तिना ।

अस्त्रं विमर्गमयुक्तं ह्रस्वा वै ब्रह्मपञ्चकम् ॥'

(सुप्रभेदे क्रियापादे ३.२६ उ०; १९३);

'हृदयं च शिखरं च शिखा कवचमेव च ।

नेत्रमस्त्रं षडङ्गानि कीर्तितानि क्रमेण तु ॥

हृदादिनेत्रपर्यन्तं बिन्दुयुक्ताः प्रकीर्तिताः ।

अस्त्रं विमर्गमयुक्तं जातिषट्कसमन्वितम् ॥

नमः स्वाहा वषट् वौषट् हुं फट्कारः क्रमेण तु ।

एते वै जातिषट्काश्च हृदाद्यस्त्रान्नकैर्युताः ।'

(पूर्वकारणे (टि. ३१३) २.२४ उ०-२७ पृ०);

'दीर्घमङ्गचतुष्टयम् ।

सर्वविमर्गं भवेदस्त्रं नेत्रं बिन्दुयुक्तं भवेत् ॥'

(किरणे क्रियापादे १३ ८.)

* च — ऊ, ऋ, ॠ

* ०पालं म्यात् — ऊ, ऋ, ॠ

* बीजषष्ठं — ऋ, ॠ

'त्रयोदशान्तसंयुक्तं बिन्दुनादसमन्वितम् ।
 'मूलमन्त्रमिदं प्रोक्तं तस्मिन्नाज्ञानं कल्पयेत् ॥३॥
 पञ्चाङ्गं ह्रस्वसंयुक्तं 'दीर्घाङ्गानि प्रकल्पयेत् ।
 नमःस्वाहावषड्वौषड्हुफट्कारसमन्वितम् ॥४॥
 बिन्दुनादसमायुक्तं 'विसर्गान्तास्त्रविन्यसेत् ।
 सर्वेषां 'च क्रमात्तत्र 'अस्त्रे विसर्ग उच्यते ॥५॥
 दिवाकरे तु पूर्वे तु 'सर्वमन्त्रान्प्रयोजयेत् ।
 'एवं मन्त्रं समाख्यातम्'

" [मुद्राः]

"मुद्रायामधुनोच्यते ॥६॥
 पञ्च शूलं च मुकुलं निष्ठुरं शङ्खयोनिके" ।
 "मन्त्रान्ते मुद्रया "कार्यं विनियोगं प्रयोजयेत् ॥७॥

" [क्षेत्रपालरूपम्]

अक्षमष्टभुजं रौद्रमूर्ध्वकेशं सुदष्टकम् ।

'त्रयोदश च सं — ऊ, ऋ, ॠ
 'ऊ, ऋ, ॠ' कोशेषु '३' उत्तरार्धे '४'
 पूर्वार्धे च न स्तः ।
 'दीपान्यङ्गं — उ
 'बिन्दुयुग्मं भवेत्तत्र — उ
 विसर्गान्तमम न्यसत — ऊ ऋ ॠ
 'चैवान्तास्त्रविन्यसेत् — उ
 'अस्त्रे विसर्गमच्यते — ऊ ऋ ॠ
 'सर्वमन्त्रं प्र० — उ सर्वमन्त्रं प्र० ऊ ऋ
 ॠ
 'महामन्त्रमिति स्थानं — ऊ, ऋ, ॠ
 पञ्च शूलं च मुकुलं निष्ठुरं योनिशङ्खयुग्मं [कम्] ।
 मन्त्रान्ते मुद्राकार्यं वा विनियोगं प्रयोजयेत् ॥
 (पूर्वकारणे १०३ २७)
 मुद्राक्षमष्टभुजं — ऊ ऋ ॠ
 शङ्खयुग्मं — उ, ऊ ऋ ॠ

" मन्त्रान्तं — उ
 " कार्यविनि० — उ
 " क्षेत्रपालाकृतिं शृणु ।
 रक्त उल्लेखेण, कालो मेघवर्णो महाबलः ॥
 द्विबाहुर्वा चतुर्बाहुर्दष्टबाहुरथापि वा ।
 क्षेत्रपालो द्विभुजो घण्टापाशमभयतः ।
 चतुर्बाहुः क्रमात्क्षेत्रपालो वामे च दक्षिणे ।
 अग्निदङ्कुलो च श्वेताङ्गाभयमन्त्रभजे क्रमात् ॥
 रक्तपद्मामनाकृते श्यामवर्णाग्ररूपकः ।
 विमृताध्वारक्तकेशः कृश्विन्ध्रमविभ्रमः ।
 तन्मूर्ध्नि शिरोमालाभूषितस्तीक्ष्णदष्टकः ।
 (पूर्वकारणे १३ ९७—१०१ पृ०) ।
 अक्षमष्टभुजं रौद्रमूर्ध्वकेशं [मुद्राष्टकम्] ।
 रौद्रदण्डं च कृष्णाङ्गं श्वेताङ्कितशस्त्रम्
 नागं चैव तु धृतराष्ट्रं नागयज्ञोपवीतकम् ।
 गयन्तः कर्णयोः पञ्च वस्त्रमवरोधयन्तम् ।
 शूलं वस्त्रं च धृतिनाकं दक्षिणे करः ।

रौद्रर्द्राष्ट च' कृष्णाभ 'वालेन्दुकृतशेखरम् ॥८॥
 'नरशिर च 'धुत्तूरं 'नागास्यैश्च मुसयुतम् ।
 कर्णयो पत्रापिण्डं तु ततो भकरकुण्डलम् ॥९॥
 खट्वाङ्गं च भुजङ्गं च 'पाश शूलं च दक्षिणे ।
 कपाल डमरु 'खड्गमग्नि वामे च हस्तके ॥१०॥
 सर्वाभरणसयुक्त 'शिरोमालासमन्वितम् ।
 'नग्नमहाम्बरैर्युक्त किङ्किणी'वगसयुतम् ॥११॥
 'नूपुर यजमूत्र च 'पादे किङ्किणिसयुतम् ।
 प्रभामण्डलसयुक्त 'मृण्मय 'परिकल्पयेत् ॥१२॥

१० [क्षेत्रपालस्थापनयोग्यस्थानम्]

१० ग्रामे पूर्वे तथैशान्यां वने १० खेटकपत्तने ।

कपाल पाशखेट च वाण धामकर तु ॥
 सर्वाभरणसयुक्त शिर वै शिरमालया ।
 नग्न नागास्यैर्युक्त किङ्किणीमालया सह ॥
 नूपुर यजमूत्र च पादे किङ्किणिशोभितम् ।
 प्रभामण्डलसयुक्त भद्रपीठोपरि स्थितम् ॥
 श्वानयुक्तमयुक्त वा श्यामरक्तान्धकारभाक्
 एव वै क्षेत्रपाल तु
 (सूत्रे ०१ १० ३०-३५ पृ०) ।
 एतद्विषये पुन अर्जिते ३६ ३१४ ३०-३१/
 भूकास्तदीयादिषणी च द्रष्टव्या ।

१ तु — उ, ऋ.

२ कृष्णाङ्ग — ऊ, ऋ, ऋ

३ फालान्कृत० — ऊ फाल तु कृत० — ऊ
 फालान्तु कृत० — ऊ

४ नरशिर — ऊ, ऋ ऋ शिर शब्दस्याकारान्त
 प्रयोगः ।

५ धर — उ ऊ ऋ धर — ऊ

६ नागाम्बु — उ ऊ नागाम्बु — ऊ ऋ

७ पाशशूल — ऊ ऋ ऋ

८ कपालडमरु — उ कपालडमरुक — ऊ

९ खड्गमग्नि वामहस्तके — उ, खड्ग वामे च
 हस्तके — ऊ, ऋ; खड्ग दक्षिणे वामे च — ऊ

१० शिर वैरे तु मालया — उ

११ नगनाभमपरं० — उ नगनाभमम्बरं० — ऊ ऋ
 ऋ

१२ वगसयुतम् — ऊ ऋ ऋ

१३ नूपुर — ऊ

१४ पदे — उ

१५ मृण्मयी — ऊ ऋ ऋ उत्तरत्र द्विस्वस्य जला-
 धिवामग्रामप्रदक्षिणयावर्णिनत्वाद मृण्मयकिम्ब-
 म्यामभान्तरप जलाधिवामग्रामप्रदक्षिणयानिपि-
 ङ्गत्वादत्र मृण्मयमिति न युज्यते । अतः यदि
 मृण्मय किम्ब तदा प्रभामण्डलसयुक्तमिति
 व्याख्येयमिति भाति ।

१६ रूपकल्पयेत् — ऊ

१७ ग्रामादावैशदिग्भागे लाङ्करक्षार्थकरणम् ।

ग्रामाद प्रतिमा तत्र पूर्वोक्तविधिना तथा ॥

द्वारं तु पश्चिमे मध्य दक्षिणे मध्यम स्मृतम् ।

कन्यम चेन्द्रदिग्द्वारम्

(सुप्रभेदे क्रियापादे १० १ ३०-३५ पृ०)

द्वारं तु पश्चिमे मध्य दक्षिणे मध्यम स्मृतम्

कन्यम चन्द्रक द्वारमैशान्या स्थानमनन्तम् ॥

ग्रामेष्वा नगर चैव पत्तन राजधानिक ।

चत्वरिण्डमगानप मभद्र गजपादिनम् (जनपदे
 तथा ?) ॥

नदीतीरे तथा क्षेत्रे 'आलयज्ञान' भागके ॥१३॥
'पञ्चहस्त त्रिहस्तं वा आलयं सममण्डलम् ।

‘[मण्डपस्तत्र कुण्डकल्पन च]

आलयस्याग्रतः कुर्यात्सप्तहस्तं तु मण्डपम् ॥१४॥
षोडशस्तम्भसयुक्तं द्वारतोरणं भूषितम् ।
चतुस्तोरणसयुक्तं चतुर्द्वारसमायुतम् ॥१५॥
वितानध्वजसयुक्तं मुक्तादारमैरलंकृतम् ।
मण्डपं तु त्रिधा भज्य मध्ये 'वेदी प्रकल्पयेत् ॥१६॥
तालमात्रोदयां^१ कृत्वा गोमयेनोपलिप्य च^२ ।
पूर्वे तु चतुरश्रं^३ तु दक्षिणे वृत्तकुण्डकम् ॥१७॥
पश्चिमे पञ्चकोणं^४ चाप्युत्तरे तु त्रिकोणकम् ।
त्रिमेललासमायुक्तमेकमेखलमेव वा^५ ॥१८॥

देवालये गुरुगृहे विमाने पुण्यदेशके ।
आरण्ये पर्वताकारे नद्यादिषु नटाकके ॥
पतेषां स्थानमेवोक्तमन्येषु स्थापनं नयेत् ।
देवस्याभिमुखं पूर्वमैशान्या क्षेत्रपालकम् ॥
दक्षिणाभिमुखे देवे क्षेत्रेश वायुदेशके ।
दक्ष्य पश्चिमद्वारे चाग्नेय्या क्षेत्रपालकम् ॥
उत्तराभिमुखे देवे क्षेत्रज्ञानं तु नैऋते ।
एतन्स्थानं प्रकर्तव्यमन्येषु स्थाननाशनम् ॥
प्रमादाद्दिक्षु सम्स्थाप्य यजमानराष्ट्रनाशनम् ।
(पूर्वकारणे १०३ १३ उ० १४ पू०, ५९-६४

पू०)

“ऋ” मानुकाया १३-१६ श्लोका न दृश्यन्ते ।,

ग्रामपूर्वे — उ

“कटकरूपयां — उ

‘आलयज्ञान० — उ

‘०गोचरे — ऋ

‘इदमर्थं ‘ऊ, ऋ’ कोशपूर्णं दृश्यते ।

‘ह्रस्वाग्रं मण्डपं कुर्यादष्टहस्तप्रमाणतः ।

कलास्तम्भसमायुक्तं ध्वजतोरणमयुतम् ॥

तन्मध्ये वेदिका कुर्यान्निर्वाणैकभागतः ।

रत्निमात्रमन्त्रेणां दर्पणोदरमभिभाम् ॥

कुण्डानि परिणतं कुर्यान्मानुषे तु पदे क्रमात् ।

इन्द्रादिषु चतुर्दिक्षु वेदाश्च कारयेद्दध ॥
वृत्तकुण्डमयैशान्या प्रधानं कल्पयेद्दध ॥
मण्डपमन्योन्तरे पार्श्वे स्नानश्वश्रं प्रकल्पयेत् ।
उद्गम्य शिल्पिनं पश्चादशोमयेन तु लिपयेत् ॥
[मण्डपे मार्जनां] कृत्वा भूसुराभोजयेत्ततः ।
गोमयालेपनं कृत्वा पुण्याहं वाचयेत्ततः ॥
(टि० २८९.८१, ८२ पृष्ठयोः ‘कारणे’ इति
निदिश्यते श्लोकाः दृश्यन्ते ।),
षोडशस्तम्भसयुक्तं यागशालां प्रकल्पयेत् ।
मध्ये वेदिं प्रकल्प्याथ दर्पणोदरमभिभाम् ॥
पूर्वाद्यष्टदिशांस्वेदं पूर्ववत्कुण्डमच्यते ।
इन्द्राज्ञानयोर्मध्ये वृत्तकुण्डं प्रकीर्तितम् ॥

(उत्तरकारणे ७० उ० ३० - ४ पू०)

‘०भर्षितम् — ऊ

‘०समन्वितम् — ऊ, ऋ

‘वेदि — ऊ

‘०मात्रोदय — उ, ऊ, ऋ, ऋ

‘गोमयेनैव लिप्यते — उ, ऋ, ०लिप्यते — ऊ, ऋ

‘वा उ

“तु उत्तरे — उ, ऊ, ऋ, ऋ

“त्रिमेललसमा — उ, ऊ, ऋ

‘व — ऊ

नाभियोनिसमायुक्त 'मध्ये' पञ्चसमायुतम् ।

[मण्डपमस्कारः]

पुण्याह वाचयेत्तत्र ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः ॥१९॥

शोषणं 'प्लावनं कृत्वा प्रोक्षयेत्पञ्चगव्यकैः ।

'प्रोक्षयेद्दृढयेनैव सर्वत्र सकुशोदकैः ॥२०॥

* [रत्नन्यासः]

रत्नन्यासं ततः 'कुर्याद्दृढयेन तु मन्त्रतः ।

* [नयनोन्मीलनम्]

नयनोन्मीलनं कुर्यात्त्रैत्रमन्त्रं तु विन्यसेत् ॥२१॥

सवत्सां "गां" "हृदा चैव" "घृतं मधु पयो हृदा ।

ब्राह्मणान्पञ्चमेनाथ "सर्वाश्च हृदा" "बुधः" ॥२२॥

दर्शयेद्दीजमुख्येन शुद्धिं कृत्वा "सकृत्पुनः ।

"सक्तुतोपमृदा भस्मबिल्व" पत्रेस्तु क्षालयेत् ॥२३॥

^{१८} [ग्रामप्रदक्षिणं जलाधिवामश्र]

ग्रामप्रदक्षिणं कृत्वा पञ्चब्रह्म समुच्चरन् ।

^१ मध्यपद्य० — ऋ

^२ पद्य समा० — ऋ

^३ पचन — उ

^४ 'प्रोक्षयेदस्त्रमन्त्रेण हृदयेन कुशो — ऊ, ऋ

^५ 'चलस्थानपनवकृत्वा रत्नन्यासादिपूर्वकम् ।

क्षेत्रपालं स्वमन्त्रेण प्रतिष्ठा सम्यगाचरन् ॥

(सुप्रमेदे क्रियापादे ५०.९३०, १०५०)

^६ कृत्वा हृदयेनैव — ऊ, ऋ, ऋ

^७ 'नयनोन्मीलनं कुरु ॥

हंसमुख्या लिखेत्पक्षमरेखा वै कृष्णमण्डलम् ।

मधुना तर्पयित्वा तु कुर्याद्गव्याभिषेचनम् ॥'

(टि २८९. ८१ पृष्ठे 'कारणे' इति निर्दि-

श्यादृतः)

^८ 'नयनं मोक्षण — ऊ, ऋ, ऋ

^९ 'नेत्रमन्त्रेण — ऋ

^{१०} 'ऊ, ऋ, ऋ मानूकामु 'गा' इति न दृश्यते ।

^{११} 'हृदयेनैव — उ, हृदयेनैव — ऊ, ऋ, ऋ

^{१२} 'युन मधुपय — ऊ, घृत, ऋ, घृत मधुपय —

ऊ

^{१३} 'सर्वपा हृदया — उ, सर्वपा च हृदा — ऊ, ऋ

ऊ

^{१४} 'पुन — उ

^{१५} 'सकृन्मकृन् — ऊ, ऋ, ऋ

^{१६} 'सक्तुतोय मृदा — उ; तोयमृदा — ऊ, ऋ, ऋ

^{१७} 'पत्रेषु क्षालयेत् — उ; तोयेन क्षालयेत्कृत्वा —

ऊ, ऋ, ऋ

^{१८} 'ग्रामप्रदक्षिणं कुर्याज्जलाधिवामं श्रवेत् ।

वस्त्रेण प्रतिमां वेष्ट्य लम्बकचं शिरे न्यसेत् ॥

पञ्च 'गव्येन सक्षाल्य गन्धतोयेन' सेचयेत् ॥२४॥
 'गन्धं पुष्पं च 'धूपं च 'दीपं चैव स्वमन्त्रतः ।
 'वस्त्रकूर्चसमायुक्तं जले चर्वाधवामयेत् ॥२५॥
 त्रिरात्रमेकरात्रं वा याममेकं जलोषितम् ।

* [शयनाधिवासः]

जलादुत्तीर्य देवेश वस्त्रकूर्चं व्यपोह्य च ॥२६॥
 स्नानमण्डपमानीय शृङ्गि कृत्वा यथाक्रमम् ।
 पञ्च ब्रह्मणा 'सस्थाप्य अर्घ्यमाचमनं ददेत् ॥२७॥
 गन्धपुष्पादिनाभ्यर्च्य 'पिण्डिकां सह शाययेत् ॥

"[कुम्भस्थापनं तत्पूजा च]

'वेद्या च कुम्भं सस्थाप्य सवस्त्रं सहिरण्यकम् ॥२८॥

जलमध्ये तु निक्षिप्य कण्ठदेशममन्वितम् ।
 एकगत्र द्विरात्र वा त्रिरात्रं याममेव च ॥'
 (टि २८९, ८१ पृष्ठे 'कारणे' इति निर्दिश्यो-
 दुता)

'ब्रह्मणे — उ, ऊ, ऋ, ० ब्रह्मेण — ऋ

'पूजयेत् — उ

'गन्धपुष्प — ऊ, ऋ, ऋ

'दीप — ऊ, ऋ, ऋ

'दीपमर्घ्यं हृदा त्यजेत् — उ; धूपं चैव — ऊ,
 ऋ, ऋ

'उ' मातृकायां २५ उ० — २८ पू० श्लोका न
 दृश्यन्ते ।

* 'अष्टद्रोणैश्च शालिभिस्तदर्धैस्तण्डुलैस्तिलैः ।
 [स्वर्ण्डिले नलिनं लिख्य] दर्भैश्चैव परिस्तरयेत् ॥

कर्णिकामध्यमे चोक्तं शयनं कल्पयेत्ततः ।

अण्डजा मण्डजाश्चैव रोमजाश्चर्मजान्तिषा ॥

वामजाश्चैव पञ्चैतैर्भूततत्त्वानि विन्यसेत् ।

जलतीरं समागम्य स्वस्निमूक्तममन्वितम् ।

सर्वातोऽक्षममायुक्तं सर्वालकारमपुनम् ॥

जलादुत्तीर्य बिम्बं तु स्नानश्रेष्ठे तु विन्यसेत् ।

वस्त्रादीनि व्यपोह्याथ गव्यैरेवाभिषेचयेत् ॥

गन्धतोयेन मलिप्य पवमानमदीरयन् ।

क्षेत्रबीजेन चाभ्यर्च्य रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥

कौतुकं बन्धयेद्दीमान्पूर्वोक्तविधिना सह ।

धूपदीपं ततो दत्त्वा शाययेच्छयनोपरि ॥

गन्धपुष्पादिभिश्चैव पूजयेद्विधिना कुरु ।

तत्त्वतत्त्वैश्चरान्यस्य मूर्तिमूर्तीश्चरान्यमेत् ॥

आन्मविद्यागिवाख्यं जानुकण्ठशिरोऽवधि ।

पूर्ववद्विन्यसेत्तत्रानलादिमूर्तयः स्मृताः ।

अन्तश्चाग्निर्केशश्च करालश्च तृतीयकः ॥

घण्टारवो महाक्रोधं वृष्टो वै पिशिताग्नयः ।

सप्तमः पिङ्गलाक्षश्च ऊर्ध्वकेशस्तथा भवेत् ॥

एते च मूर्तिपाश्चैव विन्यसेत्क्रमशो बुधः ॥

(टि २८९, ८२, ८३ पृष्ठयो 'कारणे' इति
 निर्दिश्योदुता ।)

शयनारोपणं चैव पूर्ववत्परिकल्पयेत् ।

(उत्तरकारणे ७०, ६ पू०)

'ब्रह्मणे — ऊ, ऋ, ऋ

'सस्थाप्यार्घ्यं — ऋ

'पिण्डिका — ऊ, ऋ, ऋ

"तस्योर्ध्वं तु शिरोभागे क्षेत्रकुम्भं तु विन्यसेत् ।

मर्कटं माषिधानं च सवस्त्रं वारिपूरितम् ॥

शिवाख्य पद्म'योनी च मकुली चैव दर्शयेत् ।

पाद्यमाचमन चार्घ्यं गन्धपुष्पादिकं ब्रूधः ॥२९॥

'कुम्भान्तस्थापयेत्तत्र सवस्त्रान्तस्तिरिण्यकान् ।

'इन्द्रादीशानपर्यन्तं पूजयेत्स्वस्त्रमन्त्रकः' ॥३०॥

['होम]

'अग्निकार्योक्तमार्गेण शिवाग्निं परिकल्पयेत् ।

समिदाज्यं चरुं लाजाः 'सक्त्वपूपयवास्तिलाः' ॥३१॥

हैम वा पद्म रत्न वा कुम्भमध्ये तु निक्षिपेत् ।
तन्मध्ये तु स्वनामान् प्रणवादिनमोऽन्तकम् ॥
व्यान्वा क्षेत्रेशरूपं तु पूजयेत्पूर्णमानसम् ।
अभितः कलशानष्टौ सूत्रादिभिः समन्वितान् ॥
पूर्वादीशानपर्यन्तं हेतुघ्राद्यान् प्रपूजयेत् ।
हेतुघ्नस्त्रिपुरघ्नश्च वेतालश्चाग्निजिह्वकः ॥
कालाग्निं करालकश्चैव एकाङ्घ्रिर्भौम इत्यपि ।
पूजयेद्गन्धपुष्पाद्यैः स्वस्वनामं प्रपूजयेत् ॥'
(टि० २८९.८३ पृष्ठे 'कारणे' इति निर्दिश्यो-
द्धृता) ;

वेदिकामध्यमे चैव दशकुम्भं न्यमेततः ।
समूत्रं सापिधानं च सरन्तस्वर्णपङ्कजम् ॥
मकुर्चनान्तिके च चतुर्पल्लवमयुतम् ।
मण्डपान्यन्वितं कुम्भं पश्चिमाभिमुखं भवेत् ॥
दक्षिणाभिमुखं वापि बिम्बमावाहयेदधटे ।
आसनं मृत्निमग्न्यर्च्यं विद्यादेहं प्रकल्पयेत् ॥
प्रणवं पूर्वमुच्चार्य श्रीबीजं च द्वितीयकम् ॥
कुरु वाटिकायेति आपदुद्धारणाय च ॥
क्षेत्रपाल इत्येते चतुर्थ्यन्तं समुच्चरन् ।
नमोऽन्तमुच्चरेत्पश्चाद्भाष्योच्चारं तु पूर्ववत् ॥
पश्चान्मन्त्रेण चाबाह्या धटे सपूजयेत्ततः ।
पश्चिमाभिमुखं पूज्य दक्षिणाभिमुखं तु वा ॥
पुष्पाञ्जलित्रयं पूज्य प्रथमावरणं यजेत् ॥
पश्चिमादक्षिणान्तं वा दक्षिणान्पूर्वमेव वा ॥
विश्वरूपदिगम्यर्च्यं द्वितीयावरणं तथा ।
पञ्चमावरणं चैव पूर्ववत्परिकल्पयेत् ॥
नन्द्यादीशैश्च इन्द्रादीन्वादीन्हेतुकादि च ।
पूर्वादिषु चाष्टादिषु तत्तत्स्थानेषु पूजयेत् ॥'
(उत्तरकारणे ७०.६३०-१५५०)

१२ 'ऊ, ऋ, ॠ' मातृकासु २८ उ०, २९ श्लोकश्च
न स्तः ।; दद्याद्घृतं च कुम्भस्थं सवस्त्रं — उ
'०योनिं च — उ
'पद्मः — उ; अत्र 'कुर्यात्' इति पदमध्याहृत्य
व्याख्येयम् ।
'इदमर्थं 'उ' मातृकाया न दृश्यते ।
'इन्द्रादीशान० — उ
'०मन्त्रतः — उ
'आचार्यो मूर्तिपाशैश्च होमकर्मं समाचरेत् ।
अग्न्याधानादिकं सर्वमग्निकार्योक्तमाचरेत् ॥
शमीखादिरमायूरप्लक्षाश्चैव दिशामु च ।
प्रधानस्य पलाशं तु समिधः सप्रकीर्तिता ॥
हृदयेन समिद्धत्वा आज्यं मूलेन होमयेत् ।
अस्त्रेणैव चरुं हुत्वा लाजमीशेन होमयेत् ॥
सर्षपं कवचेनैव द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुनेत् ।
प्रत्येकं शतमर्थं वा तदर्थं वापि होमयेत् ॥
द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा मृशोद्विम्बस्य मन्त्रकम् ।
एवमेव क्रमाद्राशौ'
(टि० २८९.८३, ८४ पृष्ठयोः 'कारणे' इति
निर्दिश्याद्धृताः ।) ,
'अग्निसंस्कारपूर्वं तु पूर्ववद्विधिना हुनेत् ।
समिदाज्यचरुं लाजं नवधान्यं गुलं तथा ॥
अपूपान्कन्दकुसुमं होमयेत् विगेषतः ।'
(उत्तरकारणे ७०.१५ उ०, १६)
'इदमर्थं 'उ' मातृकाया न दृश्यते ।
'०चरुं लाजान् — उ, ऊ, ऋ, ॠ
'सकृत्पूपयवास्तिलान् — उ; सक्त्वपूपयवास्तिलान् — ऊ, ऋ, ॠ

सर्वपात्र श्रीहिभिश्च 'माषा एकादश स्मृताः ।
पञ्चब्रह्मण्डाङ्गश्च 'मूलमन्त्रैः शताहुतिः ॥३२॥
क्षुरिकास्त्रादिमन्त्रैश्च' प्रत्येकं विंशतिस्तथा ।

‘ [कुम्भाभिषेकः]

प्रभाते विमले चैव 'स्नानवेद्यपरि न्यसेत् ॥३३॥
'भस्मधारणशुद्धाङ्ग' 'आत्मशुद्ध्यादिपूर्वकम् ।
'गन्धपुष्पं च धूपं च दीपमर्घ्यं च पूजयेत् ॥३४॥
'ध्यात्वा तु प्रतिमारूप मन्त्रसंस्कारपूर्वकम् ।
दीक्षितः शिवधर्मजः शिवशास्त्रविशारदः ॥३५॥
'प्राणप्रकृतिमार्गेण सबीजं हृदये न्यसेत् ।
'घटसंस्थापितान्देवान्स्वस्वनाम्नेव' 'स्थापयेत् ॥३६॥
'ब्रह्मपञ्चकमन्त्रेण तदन्ते अभिषेचयेत् ।
गन्धपुष्पं च धूपं च 'दीपं मुद्रा निवेदयेत् ॥३७॥

'इदमर्घ्यं ऊ, ऋ, ॠ' मातृकामु न दृश्यते ।

'मापकैश्च दशा — उ

'मद्योजातैश्च बाहुतिः — उ; मूलमन्त्रशता० —
ऊ, ऋ, ॠ

'पूर्वाहुतिस्तु क्षुरिका — उ

प्रभाते स्नपनं कुरु ।

देशिको मृत्पि मर्घं स्नानं पूर्ववदाचरेत् ॥

आचार्यो मृत्पि मर्घं पूजयेत्पूर्ववत्तत ।

शयनाद्विम्बमृद्न्य वस्त्रादीनि व्यपोह्य च ॥

गन्धपुष्पादिभिश्चैव पूजयेत्पुरुषेण तु ।

जयादिग्भ्यानां च गण्डमुच्च हनेत्क्रमात् ॥

पूर्णाहुतिं च शिरसा हुत्वाग्निं तु विमर्जयेत् ।

शयनाद्विम्बमृद्न्य स्वस्वस्थानेषु स्थापयेत् ॥

प्रागुक्तविधिना धीमान्धृतस्यैव शिरोऽर्पणम् ।

कुम्भमृद्न्य विम्बाग्रे स्थापयेत्स्थण्डिलोपरि ॥

कुम्भाद्वीजं ममादाय प्रतिमाहृदि विन्यसेत् ।

तत्तत्कुम्भोदकैः स्नाप्य पूर्वदिग् क्रमाद्यथा ॥

नैवद्यं दापयित्वा तु ताम्बूलं तु निवेदयेत् ।

भक्तानां परिचाराणां यथार्थाक्तं तु पूजयेत् ॥

एव यः कुरुते मर्त्यं स पुण्या गतिमाप्नुयात्

(दि २८९, ८४, ८५ पृष्ठयो 'कारणे' इति
निदिश्योद्धृताः ।)

'प्रायश्चित्ताहुतिं चैव अग्निमुत्थापयेत्तत ।

घटे मयोजयेत्पश्चात्पुमूर्तौ मूलमन्त्रे ॥

अभिषेकं ततः कृत्वा ब्राह्मणान्भोजयेत्तत ।

आचार्यं पूजयेच्चैव दक्षिणां दापयेत्तत ॥

एव यः कुरुते चैव स राजा विजयी भवेत् ।

(उत्तरकारणे ७०, १७-१९ पृ०)

'स्नान्वाचम्यं विधिर्वध — ऊ, ऋ, ॠ

'गन्धमेचनशुभ्राश्च — उ

'शुद्धाङ्ग — ऊ, ऋ, ॠ

'आत्मनैव निशुद्धयति — उ

"गन्धपुष्प — उ, ऋ, ॠ

"उ' कोशे ३५-४० पृ० श्लोका न दृश्यन्ते ।

प्राणप्रकृतिर्योगं तु ज्ञान्वा स्थापनमाचरेत् ।

प्राणा मन्त्र इति प्रोक्तः प्रकृति स्थाप्य उच्यते ॥

(पूर्वकारणे ५९, २२१)

"पट० — ऊ

"देवान्स्वनाम्नैव — ऊ, ऋ, ॠ

ब्रह्मपञ्चकमन्त्रेण — ऊ, ब्रह्मपञ्चकमन्त्रेण — ॠ

"दीपमुद्रा — ऊ, ऋ, ॠ

नमस्कारान्तसयुक्त मुद्रां चैव निवेदयेत् ।

‘[परिवारविधिः]

इन्द्रादीशानपर्यन्त परितः कल्पयेत्ततः ॥३८॥

असिताङ्गो रुरुश्चण्डः क्रोधश्चोन्मत्तभैरवः ।

‘कपाली भीषणश्चव सहारश्चाष्टभैरवा’ ॥३९॥

[द्वारपालौ]

क्रोधकं कुम्भकं चैव द्वाररक्षं तु पूजयेत् ।

[आचार्यादिपूजा]

‘आचार्यपूजनं कुर्यान्मूर्तिपानथ पूजयेत् ॥४०॥

‘[नित्यपूजा]

पाद्यं ‘वै सद्यमन्त्रेण’ वामेनाचमनीयकम् ।

‘अमिताङ्गो रुरुश्चण्डः क्रोधश्चोन्मत्तभैरवः ।
‘कपाली भीषणश्चव सहारश्चाष्टभैरवा ॥
पूर्वादीशानपर्यन्त पूजयेत्तु विशेषतः ।
कपालशूलसहितमभय वरदान्वितम् ॥
नीलमेघनिभाकार त्रियक्ष चन्द्रशेखरम् ।
प्रणवादिनमोऽन्त च पूजयेत्त्वाष्टभैरवम् ॥’
भैरव दक्षिणेऽभ्यर्च्य द्विभुजं चैकवक्त्रकम् ।
सङ्गखेटघ्नं चैव रक्तवर्णममायुतम् ॥
महाभैरव वामे तु कृष्णवर्णममायुतम् ।
द्विभुजं विष्णवे हस्तं शूलं वा दण्डधारिणम् ॥
उग्रभैरवपीठे स्याद्वलिपीठे बलि तथा ।
तस्याग्रे श्वानसयुक्तं द्वारपार्श्वद्वयं तथा ॥
वाहनं चैव मयाज्यं चतुर्वेदं प्रकल्पयेत् ।’
(पूर्वकारणे १०३.५६-५८; ६६४०-६९)

‘कपालि — ऊ

‘भैरव — ऊ, ऋ, ॠ

‘इदमर्घं ‘ऊ, ऋ, ॠ’ मानृकामु न दृश्यते ।
‘पादौराचमनीयार्घ्यैर्गन्धैः पुष्पैश्च धूपकैः ।
दीपैर्निवेदनैः सर्वं कूटबीजेन दापयेत् ॥
श्वानमारुहदेव च स्वनामाद्येन पूजयेत् ।’
(पूर्वकारणे १०३.७३०, ८) ;
‘पाद्यादीनि ममारभ्य नैवेद्यान्त यजेद्बुधः ।
कूटबीजेन दातव्यं बिन्दुनादेन सयुतम् ॥
श्वानमारुहदेव च स्वस्वनाम्नैव पूजयेत् ।’
(सूक्ष्मे ९१.७ उ०, ८) ;
‘पादौराचमनैरर्घ्यैर्गन्धैः पुष्पैश्च धूपकैः ।
दीपैर्निवेदनैः सर्वं कूटबीजेन दापयेत् ॥
श्वानमारुहदेव च स्वनामाद्येन पूजयेत् ।
क्षेत्राध्यानक्रमं वक्ष्ये शृणुष्वैव महेश्वर ॥
ऊर्ध्वकेन त्रिणेन च मर्षकुण्डलशोभितम् ।
दष्टस्पृष्टाधरोष्ठं च अञ्जनद्रुमसन्निभम् ॥
चतुर्बाहुं शूलहस्तं उभरु दक्षिणे करे ।

अर्घ्यं शिर्गसि विन्यस्य हृदयेनाभिषेचयेत् ॥४१॥

पुष्पमीशानमन्त्रेण^१ गन्धं तत्पुरुषेण तु ।

अधोरेणैव धूपं तु दीपं नेत्रेण मन्त्रतः ॥४२॥

नैवेद्यं हृदयेनैव ताम्बूलं कवचेन तु ।

पानीयमस्त्रमन्त्रेण क्षेत्रपालं तु पूजयेत् ॥४३॥

एवं नित्यं ततः 'पूजा' 'कर्तव्या' 'सिद्धिसप्रदा' ।

^१ [परिवारबलिं]

°परितः 'पूर्वके चैव बलिमिश्रं यजेत्ततः ॥४४॥

'प्राकारेषु कृते चैव स्वस्वमन्त्रेण पूजयेत् ।

'महापीठपिशाचेभ्यो बलिं दद्याद्विशेषतः ॥४५॥

महाहविर्निवेद्यान्ते^१ ताम्बूलं च निवेदयेत् ।

गुलखण्डाज्यपूपं च^२ सक्तुलाजसमन्वितम् ॥४६॥

तदग्रे स्थण्डिलं कृत्वा मध्यरात्रौ बलिं क्षिपेत् ।

कपालं दण्डहस्तं च सव्यभागे तु धारयेत् ॥

मन्त्रकपधरं भीमं नागयज्ञापरवीरितम्

श्रष्टृबाहुं चतुर्बाहुमन्त्रं च द्विबाहुकम् ॥

हन्त्य वै क्षेत्रद्वयं नृभ्यान्वा मन्यविनाशनम् ।

आवाहयन्तता देवं मित्रासन्तं ततापरि ॥

स्तान् पद्यामन्तं कृत्वा वस्त्रैर्गन्धैः सपुष्पकैः ।

धूपदीपैः समभ्यर्च्य योऽगामन्तं प्रकल्पयन् ॥

निब्रह्मकालं सपुष्पं अतन्नामन्तमस्थितं

नृन् कृत्वा विशेषेण मित्रासन्तं मुमस्थितम् ।

पद्यामन्तं नृसर्वेषां सक्तुलागन्धनमम

शिवाचनगमं पुण्यं न भन्तं न भविष्यति ।

(मकुटे ७६-१२)

^१ चैव सद्यः — उ

^२ वामे चावः — उ, ऋ

^३ पुण्यं शिर्गसि विन्यस्य — उ.

दीपं वै तत्रमन्त्रेण वामनाचमनीयकम् — उ.

ऋ, ऋ

^४ पूजा — ऋ; पूज्य — ऋ

^५ कर्तव्य — उ, ऊ, ऋ, ऋ

^६ सिद्धिदप्रदम् — उ; सिद्धिद प्रदम् — ऊ;

सिद्धिद प्रदम् — ऋ

सर्वोपचारपूजायां भागाङ्गं पूजयन्तदा

लयाङ्गं लिङ्गपूजायां भोगाङ्गं क्षेत्रपालकम्

सर्वभैरवं सपुष्पं वलिपीठं विशेषतः

रक्तपातवलिं कृत्वा सर्वशान्तिकरं शुभम् ।

मधुमासफलैर्यन्तं नैवञ्च नृप्रदाभ्यन्तं

गन्धद्रव्यसमायुक्तं गन्धधूपेण पूजयन् ।

धूपदीपसमायुक्तं सर्वांतराष्ट्रसमायुक्तम्

अर्थरात्रौ विशेषेण भागाङ्गवलिं पूजयन्

पूजयन्तं नृवलिं कृत्वा सपुष्पाग्निमान्त्रयान्

(पूर्वकारणे १०३ ३० ३४ पु०)

^७ पुरतो — उ

^८ पूर्वकं चैव — उ; पूर्वकश्चैव — ऊ, ऋ, ऋ

^९ प्राकारेष्वुक्तां चैव — उ, ऋ, ऋ; प्राकारेष्व-

कृतं चैव — ऊ

^{१०} महार्पिताः — उ महार्पिताः ऋ

^{११} निवेद्यान्तं — उ, ऊ, ऋ, ऋ

^{१२} ताम्बूलान्तं नि० — उ

^{१३} ज्यापूपं च — ऋ

^{१४} सदध्याज्यसमायुक्तम् — उ

[उत्सवः]

'प्रतिष्ठान्तोत्सव कुर्यात्सप्ताह तत्र कारयेत् ॥४७॥
'एकाह वा' प्रकर्तव्यमुत्सवं चैव कारयेत् ।
सप्ताहे 'रात्रिमारभ्य प्रभाते तीर्थमाचरेत्' ॥४८॥

[दिनदेवताः]

प्रथमं भूतदैवत्यं द्वितीयं गणदैवतम् ।
'तृतीयं पिशाचदैवत्यं चतुर्थमिन्द्रदैवतम् ॥४९॥
पञ्चमं 'मुनिदैवत्यं' षष्ठं राक्षसदैवतम् ।
'सप्तमे क्षेत्रपालस्तु दिवसानां च देवता' ॥५०॥
'मुद्गगानं चैव सक्तुं च लाजमाषयुतं तथा ।
गन्धपुष्पं च धूपं च दीपमर्घ्यं समर्चयेत् ॥५१॥

[होमः]

समिवाज्यचरुक्षीरं 'दध्यपूपतिलं तथा ।
'होमद्रव्याणि 'सप्तैभिः साय' प्रातस्तु होमयेत् ॥५२॥
हृदयाद्यस्त्रपर्यन्तं प्रत्येकं तु शतं हुनेत् ।
पूर्णाहुतिं तथा 'द्रव्यैः' 'पुरुषेण तु मन्त्रतः ॥५३॥

^१ प्रतिष्ठा चोत्सव — उ, ऊ, कृ, कृ

^२ च — उ

^३ तत्रमारभ्य उ तत्रमारभ्य — ऊ, कृ, कृ

^४ रात्रिर्वोत्सवारम्भो दिवावभथ उच्यते ।

(अजिते २७.३९ पृ०) ;

निदिष्टदिवसाद्रात्रिमारभ्यान्मवमाचरेत् ।

(पूर्वकारणे १४१ २० पृ०) ;

शैवादि चान्मवादीनां यावन्मस्यां विधीयते ।

तत्पूर्वरात्रिमारभ्य कारयेदुत्सवं वध ॥

प्रतिष्ठा चान्मव यागं मायादिदिनमारभत ।

प्रातःकाले ह्यवभृथ सायंकाले समाचरेत् ॥

रात्रिं सायं दिवा प्रातर्गतिं शाम्भ्रम्य निश्चयः ।

(दीप्ते ८३ २७ पृ०—२९)

^५ द्वितीय — कृ

^६ रतिदैवत्य — ऊ, कृ, कृ

^७ षट् षट् राक्षसं — कृ

^८ सप्तमं क्षेत्रपालं तु — उ, ऊ, कृ, कृ

^९ दिवसानां च ऊ, कृ, कृ

^{१०} दैवतम् — ऊ, कृ, कृ

^{११} ऊ, कृ, कृ, मानवाम् ५१ श्लोक ५२ पृ० वाचं च न स्त ।

^{१२} दध्यपूपतिल — उ

^{१३} ५० तृतीयपादस्य स्थानं अत्र मदगं च लाजं च इति ऊ, कृ, कृ, मानवाम् दृश्यते ।

^{१४} सप्तैर्म्यो — उ

^{१५} प्रातस्य — उ

^{१६} द्रव्यं — उ, ऊ, कृ, कृ

^{१७} पुरुषेणैव — ऊ, कृ, कृ

‘माय प्रातर्बलि दद्याद्दोमान्ने चोन्मव ‘भवेत् ।
 सप्ताहे ‘सति तीर्थं तु ‘पूर्णान् कारयेन्नतः ॥५८॥
 महाहविश्च ‘कर्तव्यमुत्सवान्ते* विशेषतः ।

[स्नपनम्]

शालिभिः ‘स्थण्डिलं कृत्वा ‘नवकुम्भं तु विन्यसेत् ॥५५॥
 ‘पाद्यमाचमनं चार्घ्यं पञ्चगव्यं कुशोदकम् ।
 ‘पूर्ववत्कल्पयेत्तत्र स्थापयेत्पञ्चगव्यकम् ॥५६॥
 क्षीरं दधि घृतं चैव ‘इन्द्रादीशान्तमन्त्रतः ।
 ‘मध्ये वे क्षेत्रपालं तु ‘ध्यात्वा ‘कुम्भं तु विन्यसेत् ॥५७॥
 तत्तत्स्वनाममन्त्रेण कलशानभिषेचयेत् ।
 ‘पूर्वं ध्वजं तु सस्थाप्य ‘श्वानलेखं तु पूजयेत् ॥५८॥
 ‘क्षेत्रेशमुत्सवान्ते च महाहविर्विवेदयेत् ।
 आचार्यं पूजयेत्तत्र वस्त्रहेमाङ्गुलीयकैः ॥५९॥

इति रौरवतन्त्रे क्रियापादे क्षेत्रपालं स्थापनविधिः

एकपञ्चाशः पटलः ।

‘रामान्ते तु बलिं दत्त्वा वन्यन्ते चान्मव क्रमान् ।
 माय प्रातर्बलि दद्याद्दोमान्ते विधिना पुरा ॥
 (पूर्वकारणे १४१ ६१ उ०, १२४ उ०) ;
 रामान्ते तु बलिं दद्याद्दोमान्ते चोन्मव वध
 माय प्रातर्बलि दद्याद्दोमान्ते तु विशेषतः ॥
 उन्मव प्रारभेदन्तं सवालिकारगयतम् ।

‘मुप्रभेदे क्रियापादे १४१० पृ० १०६ ।
 एतद्विषये पुन रौरवे क्रियापादे ११४४ उ०-
 ८९ पृ० श्लोका द्रष्टव्या ।

‘प्रातर्भवेद् दद्यात् — उ

‘नत — ऊ, ऋ, ॠ

‘म तु : न चतुर्थं न — ऊ, क, ऋ

‘पुण्याह — ऊ, ऋ, ॠ,

पदान्तं मयमामर्गं

(उत्तरकामिके ६४ उ०)

‘हविं तु — उ

‘स्नपनान्ते — उ

‘स्थण्डिलं — उ

‘कुम्भस्थापनमाचरन् — ऊ, ऋ, कुम्भस्थापन-
 मार्गभेत् — ऋ

‘पाद्यं चाचमनं — उ, ऊ,

पाद्यमाचमनं चार्घ्यं पञ्चगव्यं कुशोदकम् ।

क्षीरं दधि घृतं चैव प्रथमावर्णं विद् ॥

(मुप्रभेदे क्रियापादे १९८० ।)

‘उदमर्धं उ मातृकाया न दृश्यते ।

‘इन्द्रादीशान्तं — उ, ऊ, ऋ, ॠ

‘शैवेन — ऊ, ऋ, ॠ

‘ध्यात्वात्मा कल्पविन्यसेत् — ऊ, ऋ, ॠ

‘कल्पं तु — उ

‘महाध्वजं पूर्वतः स्थाप्य — ऊ, ऋ, ॠ

‘श्वानलेखं — ऊ, ऋ, ॠ

‘उन्मवादि विमुञ्च्यथ — उ क्षत्रेशमर्चयेत् इति
 व्याख्येयम् ।

‘प्रतिष्ठाविधिः पटलश्चतुश्चत्वारिंशति — ऊ,

प्रतिष्ठाविधिपटलश्चतुश्चत्वारिंशतिनाम — ऋ

प्रतिष्ठाविधिपटलश्चतुश्चत्वारिंशतिनाम — ऋ

द्विपञ्चाशः पटलः

'सर्पशान्तिविधि

सर्पशान्तिं प्रवक्ष्यामि सतानस्याभिवृद्धये ।

^१ [सर्पशिशुना तदण्डानां च हननं सभाव्यमानो दोषः]

सर्पसहारदोषस्तु^१ कुलक्षयकरो^२ भवेत् ॥१॥

जन्मान्तरसहस्रेषु^३ गूढपादुननं^४ यदि ।

पुनः पुनश्च दोषाय^५ कल्पते कर्मबन्धनात्^६ ॥२॥

'एकमासशिशौ नष्टे'^७ 'एकाब्दशिशुनाशनम् ।

मासयुग्मशिशौ नष्टे'^८ 'युग्माब्दशिशुनाशनम् ॥३॥

त्रिमासशिशुसहारे अब्दत्रयशिशोर्मृतिः ।

एकमासस्य^९ 'एकाब्दमष्टाब्दान्तं यथाक्रमम् ॥४॥

'द्विशतोर्ध्वचत्वारिंशत्सर्पाण्डेषु^{१०} यथाक्रमम् ।

एकाण्डनाशनेनैव एकगर्भविनाशनम्^{११} ॥५॥

^१ अथ पटलः आर्. इ. १९९८८ इत्यङ्किते
तालपत्रकोशे ११०-११३ पत्रेषु 'रौरवागमे'
इति निर्दिश्य लिखितः । आर्. इ. २००२६
इत्यङ्किते तालपत्रकोशे विनागमनामनिर्देशमेत-
त्पटलस्य श्लोकाः प्रायेण दृश्यन्तः । तौ कोशौ क्रमण
'ल, ए' इति सकेनेन निर्दिश्येते ।

सर्पशान्तिं प्रवक्ष्यामि मन्त्रानस्याभिवृद्धये ।

सर्पमारणदोषस्तु कुलक्षयकरो भवेत् ॥

जन्मान्तरसहस्रेषु सर्पाणां हननं यदि ।

पुनः पुनश्च दोषाय कल्पते कर्मबन्धनात् ॥

एकमास शिशुनश्येदकाब्दश्च तथा शिशुः ।

मासयुग्मशिशोर्नाशो युग्माब्दशिशुनाशनम् ॥

त्रिमासशिशुनाशो च अब्दत्रयशिशोर्मृतिः ।

एकमासैकवर्षादि वर्षाष्टकमिति क्रमान् ॥

एकाण्डनाशनं चैव एकगर्भविनाशनम् ।

तथा च गणयद्भिद्वाङ्मेष्यमे वृद्धाविस्तरात् ॥

। शान्तिकुमुदामकरे पूर्वभाग पृ. १२)

^१ ०दोषेण — ल, ए

^२ ०कर — ल, ए

^३ ०सहस्रे तु — ग

^४ ०पादनने — ल

^५ कल्पयन् — ल कल्पित — ग

^६ ०बन्धनम् — ए

^७ एकमासे — ल

^८ ०शिशोर्नष्टे — ए

^९ एकाब्द — ल एकाब्दे — ग

^{१०} शिशोर्नाश — ग

^{११} युग्माब्दे मृतनाशनम् — ग

^{१२} एकाब्द मासाब्दान्त — ल

^{१३} द्विशतोर्ध्वचत्वारिंशत् — ल

^{१४} सर्पस्याश — ल, सर्पस्याण्ड — ग

^{१५} ०गर्भस्थपाननम् — ल

तथा च गणयेद्द्विद्वाञ्छेयमे बर्द्धविस्तरात् ।

[श्लेषपरिहाराय शान्तिपूर्वकं सर्पाणां प्रतिष्ठा]

तद्दोषपरिहारार्थं शान्तिः स्थापनमेव च ॥६॥

शान्तिहीनप्रतिष्ठायां निष्फलं द्रव्यनाशनम् ।

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शान्तिपूर्वं यथाविधि ॥७॥

' [आचार्यवरणम्]

शुभे दिने^१ सुनक्षत्रे मुलग्ने मुमुहूर्तके^२ ।

वेदशास्त्रार्थतत्त्वज्ञमाचार्यं कल्पयेत्ततः ॥८॥

तादृशान्त्राह्मणानष्टौ^३ ऋत्विक्स्थाने नियोजयेत् ।

कर्ता पत्नीसमेतः सन्त्राह्मणास्त्रिप्रदक्षिणम् ॥९॥

नमस्कारं^४ ततः कृत्वा^५ विज्ञाप्य परिषन्मुखम् ।

'पुण्याह विधिवत्कृत्वा पञ्चगव्यं यथाविधि ॥१०॥

" [पिष्टादिभिः सर्पादिकरणं तत्पूजनं च]

शिष्टकर्माणि सर्वाणि आचार्यप्रमुखैस्तदा ।

^१ तद्दोषपरिहारार्थं शान्तिकर्म समाचरेत् ।

शान्तिहीनप्रतिष्ठा तु निष्फला द्रव्यनाशनम् ॥

तस्मान्मन्त्रप्रयत्नेन शान्तिपूर्वं यथाविधि ।

शुभे दिने सुनक्षत्रे मुलग्ने मुमुहूर्तके ॥

शान्तिकर्म तथा कृत्वा प्रतिष्ठा कारयेद्बुधः ।

(शान्तिकुमुमाकरे पूर्वभागे पृ० १२)

^२ शान्तिस्थापनं — ल, ए

^३ प्रतिष्ठा कारयेदिति शेषः ।

^४ 'अथ विघ्नेश्वरं संपूज्य पूर्वोक्तप्रकारेण सकल्यं कुर्यात् ।

विघ्नेश्वरमर्थाद्वास्य त मप्रार्थ्य पुनः पुनः ।

वेदशास्त्रार्थतत्त्वज्ञमाचार्यं वरयन्तः ॥

तादृशान्त्राह्मणानष्टौ ऋत्विक्स्थाने नियोजयेत् ।

अथ आचार्यं सकल्यं, पुण्याहवाचनं

कृत्वा, तेन जलेन यजमानं संप्रोक्ष्य पञ्चगव्यं

पुण्याहजलं च पाययेत् । अथ यजमानं

ब्राह्मणान्प्रदक्षिणीकृत्य, आचार्यमन्त्रिजञ्च

सर्पशान्तिकर्मं कुरुष्वमिति प्रार्थयेत् ।

(शान्तिकुमुमाकरे पूर्वभागे पृ० १५)

^५ शुभवारे — ए

^६ मुमुहूर्तके — ल

^७ जपस्थाने — ए

तथा ए

^८ विज्ञाप्य च तनो वदेत् — ए

^९ 'सकल्यं स्वस्य पुण्याह — ल

^{१०} 'अथ आचार्यो यवतण्डुलचूर्णं प्रस्थत्रयपरिमित-

मेलालवङ्गकपूरचन्दनगोधृतं मयोज्य, तेन पिष्टेन

फणियुग्ममर्शनीं फणिशिङ्गं, षष्ट्युत्तरशत-

सर्पाण्डानि, बृहत्कालकूटं, वृश्चिकं, नक्रं, स्थूल-

कूटम् एतां कृत्वा, रजतशर्पं निधाय, पुण्या-

क्षतान्गृहीत्वा ब्रह्मलोकादिषु संस्थितान् सर्पान्

सर्पशिङ्गश्च आवाह्य षोडशोपचारपूजां कुर्यात् ।

अथ चतुरश्रं मण्डलं गोमयेनोपलिप्य, तदु-

परिभारपरिमितान् वीहीन्, तदुपरि तदर्ध-

ततः परं प्रकर्तव्यं सकल्पादि च पूर्ववत् ॥११॥

यवतण्डुलचूर्णं तु त्रिप्रस्थं गुलसयुतम् ।

एलालवङ्ग^१ कपूरचन्दनैर्गोधृतैर्युतम् ॥१२॥

^२सपेष्ट्य तेन कर्तव्यं फणियुग्मं यथाविधि ।

अशीति^३ शिशवश्चैव षष्ट्यन्तरशताण्डकम् ॥१३॥

कालकूटं तथैकं स्यादृश्चिकं^४ विषनक्रकम् ।

स्थलकूटं च विप्रेन्द्रं चत्वारिंशच्छतद्वयम् ॥१४॥

गोमयेनैव संलिप्य रङ्गवल्लीसमायुतम्^५ ।

अष्ट द्रोण तथा ब्रीहिं तण्डुलं च तदधकम् ॥१५॥

तदर्थं तिलमर्धार्धं^६ भाषं चैव यथाविधि ।

एव स्थण्डिलयुग्मे तु^७ धान्यर्गाशं निधाय च ॥१६॥

^८तदूर्ध्वं कमलं लिख्य^९ कर्णिकालक्षणयुतम् ।

तन्तुना^{१०} वेष्टितौ कुम्भौ स्थण्डिलोपरि विन्यसेत् ॥१७॥

शुद्धोदकेन संपूर्य^{११} नवरत्नं निधाय च ।

आम्रशाखानालिकेरुमध्वर्कचं^{१२} सवस्त्रकम् ॥१८॥

प्रतिमायाश्च युग्मं तु सुवर्णेनैव कारयेत्^{१३} ।

^{१४}एकं रौद्रं तथा चान्यं वामुदेवमनातनम् ॥१९॥

आवाह्यं विधिवत्पूज्य उपचारैर्यथाक्रमम् ।

परिमितास्तण्डुलान्, तदुपरि तदर्थपरिमिता-
स्तिलान्, मापाश्च निक्षिप्य, तत्र म्यानद्वयं
कल्पयित्वा, तन्तुवेष्टितौ गङ्गादिजलपूर्णौ द्वौ
कुम्भौ निधाय, आम्रपल्लवनालिकेरुर्ध्वच-
ह्रिद्राकुङ्कुमाक्षतपुष्पैरलंकृत्य, वरुणमावाह्यं,
एकस्मिन् कुम्भे पलत्रयपरिमितस्वर्णनिर्मिता
त्र्यम्बकरूपप्रतिमाम् अन्यस्मिन्कुम्भे तादृशीं
लक्ष्मीनारायणप्रतिमां च निधाय 'त्र्यम्बक'
'नद्विष्णो' इति द्वाभ्यामावाह्यं, षोडशोपचार-
पूजां कुर्यात् ।

(शान्तिकुसुमाकरे पूर्वभागे पृ० १५, १६)

^१आचार्यस्य मुखान्तः — ल; आचार्यं कुम्भे
— ए

^२सकल्प्यादि पूर्ववत् — ल; सकल्प नान्दिपूर्वकम्
— ए

^३कपूर — ल

^४सपेष्ट्य — ल

^५शिशवश्चैव — ल

^६विहृतं क्रमात् — ए

^७स्थलकूटः — उभयतोमुखं मर्पविशेषः ।

(शान्तिकुसुमाकरे पूर्वभागे पृ० १५ टिप्पणी)

^८द्विशतोर्ध्वं चतुर्विंशत् — ल; द्विशतोर्ध्वं चत्वारिंशत् — ए; 'चत्वारिंशदधिकशतद्वयम्' इति व्याख्येयम् ।

^९वल्लीरलंकृतम् — ए

^{१०}द्रोणस्तथा — ल, ए

^{११}ब्रीहि — ल, ए

^{१२}तिलमर्धं च — ए

^{१३}युक्तेषु — ल; युग्मेषु — ए

^{१४}नदूर्ध्वं — ए

^{१५}लिखित् — ल; लिख्या — ए

^{१६}वेष्टितं कुम्भं — ल, ए

^{१७}पूर्यति — ल; संपूर्या — ए

^{१८}विष्णुर्ध्वं च निक्षिपेत् — ल

^{१९}—^{१०} कृत्वा तत्तत्कुम्भोपरि न्यसेत् — ल

^{२०}एकं रुद्रं तथा चान्यं — ल

‘[रुद्रकुम्भे वेदादिमन्त्रजपः]

रुद्रकुम्भे च वेदादीञ्छतरुद्रीयमेव^१ च ॥२०॥

‘पवमानं च ‘भूसूक्तमाशु.शिंशानमेव’ च ।

‘महासौर’ ‘बृहत्साम’ ‘रथन्तर्यं यथाक्रमम् ॥२१॥

[विष्णुकुम्भे वेदादिमन्त्रजपः]

विष्णुकुम्भे ‘च “वेदादीन्विष्णुसूक्त” तथैव च ।

“श्रीसूक्त” “पुरुषसूक्त” च “महानारायण तथा ॥२२॥

“वरुणसूक्त” “वाल्खिल्यम्”^२ विलङ्गं च तथैव च ।

एतानि सूक्तमन्त्राणि “रुद्रविष्णवोन्मत्था जपेत् ॥२३॥

[रुद्रकुम्भे विष्णुकुम्भे च वेदादिमन्त्रजपः
होमश्च]

अथ आचार्य ऋत्विजश्च रुद्रकुम्भमपीपे
स्थित्वा, कुम्भं स्पृशन्तो वक्ष्यमाणान्मन्त्राञ्ज-
पेयुः । ते मन्त्रा वेदादयः, शतरुद्रीयम्, चमकम्,
पवमानानुवाकः, आशुशिंशानः, रुद्रसूक्तम्, दुर्गा-
सूक्तम्, ऐन्द्राग्नम्, वापव्यम्, महामौरम्, बृहत्,
रथन्तरम्, बृहद्रथन्तरम्, रथन्तरबृहत्, एतानि
सामानि च ।^३

‘विष्णुकुम्भमपीपे तु विष्णुसूक्तं, श्रीसूक्तं,
भूसूक्तं, पुरुषसूक्तम्, उत्तरनारायणं, वसुसूक्तं,
वाल्खिल्यम्, आदित्यसूक्तं, घृतसूक्तं, ब्रह्म-
सूक्तं, सोमसूक्तं, वरुणसूक्तं पञ्चशालीश्च
जपेयुः ।^४

अथ कुम्भयोः पश्चिमभागे स्वगृह्णात्कवि-
धिता अग्निं प्रतिष्ठाप्य, मुखान्तं कृत्वा, पाला-
शमर्मिद्भिरश्वेनाज्येन च बृहत्तदित्यादिभिः
पटुभिर्मन्त्रैः पृथक् पृथक् अष्टोत्तरशतं जुहो-
यान् ।

(शान्तिकुमुमाकरे पूर्वभागे पृ० १६)

‘वेदादि’ — ल

‘तै० सहिता ४५

‘पवमान — ए; ऋक्संहिता मण्डलम् — ९

‘तै० सहिता १५३१

‘तै० सहिता ४६.४.१, ०माशुरीशानमेव च —
ल

‘महामौर सूर्यसूक्तम् । तै० सहिता ३४११

‘बृहत्साम — ल, सामवेदे ८०९

‘वामदेव्य रथन्तरम् — ए, सामवेदे ६८०

‘तु — ए

‘वेदादिविष्णु — ल

‘तै० सहिता १२.१.३

‘श्रीरुद्र — ल; पुरुषसूक्तं च श्रीसूक्तं — ए,
ऋग्वेदे पञ्चममण्डलस्यान्ते विद्यमानं विलि-
भागः ।

‘तै० आरण्यके ३१२

‘तै० आरण्यके १०१३

‘वसुसूक्तं — ए, तै० आरण्यकम् १०१

‘तथाविलङ्गं — ए, ऋक्संहिता ८४९-५९

‘लिङ्गं च वारुणम् — ल, वारुण सूक्तमेव च —

अविलङ्गं — ‘आपो हिष्ठा’ इत्यादिसूक्तम्

(तै० सहिता ५६१)

‘विष्णुकुम्भे तथा जपेत् — ल

[होमः]

‘कुम्भयोः पश्चिमे भागे आग्निकार्यं समारभेत् ।
‘स्वसूत्रोक्तविधानेन मुखान्तं होममाचरेत् ॥२४॥
‘बृहन्नादादिषुऋग्भिः पालाशं समिधापि च ।
अत्रेन च घृतेनापि अष्टोत्तरशतं हुनेत् ॥२५॥

‘तत्र होममन्त्राः —

‘बृहत्तदादि^१ वसुधा प्राप्यया पुरुषाधमात्^२ ।
‘निवार्य^३ पूर्वजं दोषं जीवपुत्रं च दापय स्वाहा ।
‘वसुधाया इदं [न मम] ॥१॥
‘बृहद्गुभिः महत्तरं शुचिरिन्द्रोऽपि सत्वरम् ।
पूर्वस्मिन्सचितं दोषं विध्वंसय विभञ्जय स्वाहा ।
इन्द्रायेदं [न मम] ॥२॥
बृहन्नादो बृहत्तेजो विश्वरूपो विराट्प्रभुः ।

‘कुम्भश्च — ए.

प्रतिष्ठाप्य हुताशनम् — ॥

‘स्वसूक्तोक्तं — ल. ए.

‘बृहत्त्वादादि — ए.

‘समिधा हुनन् — ॥

‘घृतेन च — ल.; घृतेनैव — ए.

‘ल. मानुषाया तत्र होममन्त्रा इति न दृश्यते ।; ततः — ए.

बृहत्तदादि वसुधा प्राप्यया पुरुषाधमात् ।

निवार्य पूर्वजं दोषं जीवपुत्रं च दापय स्वाहा ।

वसुधाया इदं न मम ।

बृहद्गुभिः महत्तरं शुचिरिन्द्रोऽपि सत्वरम् ।

पूर्वस्मिन्सचितं दोषं विध्वंसय विभञ्जय स्वाहा ।

इन्द्रायेदं न मम ।

बृहन्नादो बृहत्तेजो विश्वरूपो विराट् प्रभुः ।

पुनः सचितं दापयत्यत्र कुरु महेश्वर स्वाहा ।

विराड्भूषणे रुद्रायेदं न मम ।

द्विगमयो वदमयश्चतुर्वक्त्रं प्रजापति ।

आदिशेषादिमर्षाणां विषं शमयतु स्वाहा ॥

प्रजापतय इदं न मम ।

शीर्षण्वती लोकमयी दष्टाभ्यां पिशिताशना ।

महिषध्वमिनी दुगा मम पापं व्यपाहन् स्वाहा ।

दुर्गाया इदं न मम ।

तमोध्वमी जगन्वधू कालाशी कमलप्रिय ।

कान्तान्नराजिनं दोषं कालरूपी व्यपाहन् स्वाहा ।

सूर्यायेदं न मम ।

[शान्तिकुसुमारुरे पूर्वभागे पृ. ७० १६]

‘बृहत्तदा — ल.; बृहत्त्वादो — ए.

‘वसुधा यो निवार्यं पुरुषात्तमं ॥

‘अनिवार्यं त्विदं दापय — ॥

‘पूर्वभद्राणं — ल.

‘नवपुत्रं च — ल.

‘ददातु मे — ॥

‘वसुधायैदु — ल.; वसुदेवायेदं — ए.

‘बृहद् हि महत्तरं — ल., महत्त्वाधो महानिन्द

अहिहा च शर्चापति । अहिमहारादयः स

विध्वंसय — ए.

‘तेजं स्वर्गाम विराट् — ल. तेजश्मूर्त्त्या वसुदे

प्रभुः — ए.

पुरा मचितदोषस्य लय कुरु महेश्वर स्वाहा ।
 विराड्‌रूपिणे^१ रुद्रायेदं [न मम] ॥३॥
 हिरण्ययो^२ वेदमयश्चतुर्वक्त्रः प्रजापतिः^३ ।
 आदिशेषादिसर्पाणा^४ दोष शमयन् प्रभः स्वाहा ॥
 प्रजा^५पतय इदं [न मम] ॥४॥
 शीर्षण्वती लोकमयी दण्डास्या पिशिताशना^६ ।
 माह्वध्वसिनी दुर्गा मम पाप व्यपोहतु स्वाहा ।
 'दुर्गाया इदं [न मम] ॥५॥
 'तमोध्वसी जगच्चक्षुः^७ 'कालाशी कमलप्रियः ।
 'कालान्तराजित दोष कालरूपी व्यपोहतु स्वाहा ।
 'सूर्यायेदं [न मम] ॥६॥

[होमशेष पिष्टसर्पादीना प्राणप्रतिष्ठादिसंस्कार]

"एवमन्नेन चाज्येन हुत्वा [शेषं समापयेत् ।]
 ऊर्ध्वकर्माथ निर्वन्य^१ शान्तिस्तोत्र तथा पठेत् ॥२६॥
 पिष्ट^२ सर्पाञ्जिशूश्रव^३ पिष्टाण्डान्पुरतो न्यसेत् ।

^१ पूर्व — ए

^२ लं कुर्यान्म० — ए

^३ विराड्‌रूपि — ए विराड्‌रूपिणे^४ इति 'ए'
 मानुकाया न दृश्यते ।

^५ शीर्षण्वती — लृ, महवशीर्षी — ए

^६ प्रजामृज — लृ

^७ आदिभार्जनसर्पस्य — लृ; अहिमहारसभृत — ए

^८ पत इदं — लृ

^९ वज्र षडत्र तिलोमयामत् पिशिता० — लृ,
 वज्रधारी लोकमाता पिशिता० — ए

^{१०} पिशिताशिनी — लृ, पिशिताशननाशिनी — ए

^{११} लृ मानुकाया दुर्गाया इदं इति नास्ति ।

^{१२} तमोध्वसी, इत्याग्न्य 'स्वाहा' इत्यन्त 'लृ'
 मानुकाया न दृश्यते ।; तम ध्वसी — ए

^{१३} कालान्ता — ए

^{१४} मया चिराजित — ए

^{१५} 'ए' मानुकाया 'सूर्यायेदं' इति नास्ति ।

^{१६} अथ आचार्यं स्विष्टकृज्जयादिहोमशेषं समा-
 पयेत् । अथ गर्गमन्त्रे पुरतो विन्यस्य यजमान ,

'एतु पूर्वमृत सर्प अस्मिन्पिष्टे समाविशेत् ।

संस्कारार्थं महाभक्त्या प्रार्थयामि समाहित ॥

ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि कृतं सर्पवधो मया ।

संस्कारं कुर्वतो भक्त्या मम दोषो विनश्यतु ॥"

इति प्रार्थयेत् ।

कुशेनैवाथ ससृज्य अमुन्वन्त ततो जपेत् ।

प्राणान्क्रमेण संस्थाप्य वान् कृत्वा विधानतः ॥

अध्वर्युस्तानथोद्वास्य नदीतीरं ततो व्रजेत् ।

शूद्रभूमौ गन्धकाष्ठैश्चित् कृत्वा विधानतः ।

रुद्रकुम्भोदकेनैव प्रोक्षयेत्ता चिता ततः ॥

होमाग्निना दहेत्पश्चाद्द्रकुम्भेन मेचयेत् ।

तद्भस्म सर्वमादाय महानद्या विनिक्षिपेत् ॥'

(शान्तिकुमुभाकरे पूर्वभागे पृ० १७)

"एवमन्नेनाज्येन — लृ; 'ए' मानुकाया २६ श्लोकस्य
 स्थाने 'होमशेषं समाप्याथ पञ्चशान्तिं जपेन्नर ।'

इत्येकमेवार्धं दृश्यते ।

"ऊर्ध्वनन्तु निर्वन्याथ — लृ

"०सर्पिण्यु चैव — लृ

"पिण्डाण्ड — ए

कुशनेवाथ सम्पश्य अमुन्वन्त तथा जपेत् ॥२७॥
 मानस्तोके ततो जप्त्वा तमो अस्तु त्रिभर्जयेत् ।
 प्राणान्क्रमेण मस्थाप्य चित्ति कृत्वा विधानतः ॥२८॥
 चित्तोपरि चित्तिक्षिप्य 'अल्लिङ्गमर्जयेत्ततः' ।
 होमाग्निना दहेत्यश्राद्धद्रुक्म्भेन सेचयेत् ॥२९॥
 तद्भस्म मद्य आदाय महानद्या चित्तिक्षिपेत् ।

[सपत्नीकस्य यजमानस्य विष्णुकुम्भाभिषेक]

तव स्नात्वा शुचिर्भूत्वा स्वपत्न्या सहितस्तदा ॥३०॥
 ब्राह्मणान्भोजयेद्भुक्त्या आचार्यं च यथाविधि ।
 विष्णुकुम्भोदकेनव मर्जयेद्धारुणादिभिः ॥३१॥
 "तत्पश्चादभिषेकः" स्यात्सर्पशाप" निवृत्तये ।

"[आचार्यादिपूजा]

प्रतिमाभ्यां सवस्त्राभ्यामाचार्यं पूजयेन्मुधी ॥३२॥
 पर्यस्विनीं च गां दद्यात्सर्पशापविमुक्तये ।

^१ मुनन्त — लृ; अमुन्वन्तस्तथा — ए; तै०
 महिता ४२५१०
^२ पुनर्मनस्ततो — लृ, तै० सहिता ३ ४११ ८
^३ तै० महिता ४२८७;
^४ त्रिय जपेत् — ए
^५ चित्यापरि — लृ
^६ मर्जयेदत लिङ्गकै — लृ; अबलिङ्गानि 'आपो
 हि प्ठा' इत्यादिभूतानि (तै संहिता ५६१)
^७ ०कुम्भाभिषेचयेत् — लृ
^८ तद्भस्मास्थि ममादाय — ए
^९ तत स्नात्वा, शुचिर्भूत्वा आमेन हिरण्येन
 वा गुलिकश्चाद् कृत्वा, पत्न्या सह गृहं व्रजेत् ।
 "विष्णुकुम्भोदकेनाथ मर्जयेद्धारुणादिभिः ।"
 प्रोक्षणमन्त्रा "आपोहिष्ठ, हिरण्यवर्णा, पव-
 मान, हिरण्यशृङ्गम् उदुत्तमम्, तरणि, आ-
 प्यायम्ब, आप उन्दन्तु, आपो वै, आशशिश-

शान, जानवेदमे, इन्द्रस्तरम्बान्, पीवोत्राम्,
 शुचिन्तु स्तोमम्, इत्यनुवाकाः, प्रातरग्निम्,
 पञ्च शान्तय, घोषशान्ति, महामौग्म् आपो
 वा इदमग्रे मल्लिमिन्यनुवाक, देवस्य त्वा"
 इति ।

ततो विष्णुकुम्भोदकेन सपत्नीक यजमान-
 माचार्यं स्नापयेत् ।

(शान्तिकुमुमाकरे पूर्वभागे पृ० १७, १८)

^{१०} स पत्न्या — लृ

^{११} तत्पादभिक स्यात् — लृ

^{१२} भिषेक — ए

^{१३} ०विमुक्तये । — ए

^{१४} 'अथ यजमान आचार्यं पूजयित्वा, कल्श-
 वस्त्रप्रतिमादीनि दत्त्वा, ऋन्विग्म्यो दक्षिणा
 दत्त्वा, अभ्युदयं कृत्वा, पुण्याहं वाचयित्वा
 ब्राह्मणान्भोजयेत् ।'

(शान्तिकुमुमाकरे पूर्वभागे पृ० १८)

दीपदानं प्रकर्तव्यमाचार्याय विशेषतः ॥३३॥

वशदानं प्रकुर्वीत ब्राह्मणेभ्यः प्रदापयेत् ।

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चादक्षिणाभ्युदयपूर्वकम्^१ ॥

सर्पशान्तिमहन्त्वाच्च जीवत्पुत्रं लभेद्भवम् ॥३४॥

इति रौरवागमे क्रियापादे सर्पशान्तिविधिः द्विपञ्चाशः पटलः ।

^१ ०दक्षिणाभ्याभिपूर्वकम् — द्

त्रिपञ्चाशः पटलः

‘दिनशान्तिकल्पे वास्तुशान्तिशान्तिहोमदिशाहोमसूर्तिहोम-
जपशान्तिविधि

[वास्तुशान्तिः]

[अतः] परं प्रवक्ष्यामि वास्तुशान्तिं क्रमेण तु ।
जलसंप्रोक्षणे चैव वास्तुहोमं तु कल्पयेत् ॥१॥
वर्तमाने तु काले^१ चाप्युदयाद्युदयान्तके^२ ।
जलसंप्रोक्षणं कृत्वा वास्तुदेवास्तु^३ पूजयेत् ॥२॥
आलयादिषु सर्वेषु^४ ‘मार्जनं प्रोक्षणं ततः ।
गोमयेनोपलिप्याथ पञ्चगव्यं तु सेचयेत् ॥३॥
नित्यं संपूज्य विधिवत्तत्काले दोषसम्भवे^५ ॥
शीघ्रं ‘शान्तिं प्रकर्तव्या^६ ‘न्यायेनानेन कारयेत् ॥४॥
जपशान्तिं होमशान्तिं वास्तुशान्तिं पृथक् पृथक् ।
“तुरदोषे तु^७ “हर्म्ये^८थ वास्तुशान्तिं प्रकल्पयेत् ॥५॥
अन्यथा “दोष उद्भूते जपशान्तिं च कारयेत् ।
‘मृद्भाण्डानि विसृज्याथ तलाज्यादिकपात्रकम्^९” ॥६॥
जलभाण्डं विसृज्याथ “दारुपात्रं तु शोधयेत् ।

^१ अथ पटल आर ड. २५१९८ तालपत्रकोशे १५९-
१६१ पत्रेषु दृश्यते । वास्तुशान्तिविषय अश-
मत्काश्यपे ३; अंशुमदागमे ७; अचिन्त्य-
विश्वमादाय्ये १० अजिते / पूर्वकामिके
१७, १९, ३४, पूर्वकारणे ३, ५६; उत्तर-
कारणे १०; दीप्ते १९; सुप्रभेदे क्रियापादे
२७ पटला द्रष्टव्याः । शान्तिहोमादिविषये
उत्तरकामिके ३०; पूर्वकारणे १४४; उत्तर-
कारणे ४५, ४६, ४८, योगजे २२; वीरे
५५, ५६ पटला द्रष्टव्याः ।

^२ दिनशान्तिकल्पे — ऐ

^३ काल — ऐ

^४ व्यान्तकम् — ऐ

^५ देव तु — ऐ

^६ मार्जनप्राक्षण — ऐ

^७ दोषमद्भुतम् — ऐ

^८ शान्तिप्रवर्तव्या — ऐ

^९ न्याये न्यायेन — ऐ

^{१०} तुरदोषेण — ऐ

^{११} हर्म्याथ — ऐ

^{१२} दोषमद्भुत — ऐ

^{१३} ‘मृत्पात्रमग्निना दग्धं शङ्कृतं शुध्यतेऽत्र हि ।

तक्षणाद्वारव पात्रं लौहं क्षान्त्याश्मनाडनात् ॥

(मतङ्गपारमेश्वरे चर्यापादे ६ १९ उ०, २० पू०)

^{१४} ०ज्यादीनि पात्रकम् — ऐ

^{१५} दारुपात्रेण शो० — ऐ

पाषाणपात्रसयुक्त भूमिस्थाने तु योजयेत् ॥७॥
 गन्धकाष्ठादिसयुक्तं सेचयेत्पञ्चगव्यकैः ।
 'तण्डुलादिषु सर्वेषु पुण्याहप्रोक्षणं कुरु ॥८॥
 दिनं शान्तिः प्रकर्तव्या तत्काले शान्तिमाचरेत् ।
 अथवा द्रव्यहीने तु^१ पञ्चगव्येन होमयेत् ॥९॥
 पलाशममिधा हत्वा चाज्येन चरुणाहूतिम्^२ ।
 द्रव्यं प्रति विशेषेण षोडशाहूतिमाचरेत्^३ ॥१०॥
 शुद्धान्नं सर्वदेवानां बलिं दद्याद्विशेषतः ।

^१ [वास्तुबलिविधिः]

अथ वास्तुबलिं देवानाहुतीश्च^४ शृणु क्रमात्^५ ॥११॥
 ब्रह्माणं मध्यमे पूज्य दशाहूतिमथाचरेत् ।
 'समर्यादीश्चतुर्दिक्ष'^६ "भवेत् पूर्ववदाहूतिः ॥१२॥
 "आपाद्यष्टकमूर्तीनामष्टा^७ अष्टाहूतीर्हनेत् ।
 "ईशाद्द्वात्रिंशदेवानां^८ पञ्च पञ्चाहूतीर्हनेत्^९ ॥१३॥
 "चरक्याद्यष्टमूर्तीनामेकाहूतिमथाचरेत् ।

^१ तण्डुलादीनि सर्वाणि — ऐ

^२ ०शान्तिप्रकर्तव्य — ऐ

^३ ०हीन तु — ऐ

^४ चरुणाहूति — ऐ; अत्र कुर्यादिति शेषः ।

^५ एतदनन्तर ११ श्लोकस्योत्तरार्धात् प्रभृति वास्तु-
 शान्तिप्रस्तावस्य दर्शनात् लेखकेन केनचित्
 वास्तुमण्डलमवस्थि श्लोकद्वयं मातृकाया लिखि-
 तमिव भाति । श्लोकद्वयमिदं मयमते मण्ड-
 लाध्याये दृश्यमानश्लोकद्वयस्य (५७-५८)
 अथवा मण्डलं न शक्यते । तदिदं श्लोकद्वयं
 प्रकृतं प्रसन्नमूर्तिना त्रिपाण्या दीयते
 अष्टाशोडशैः कस्य घन्तन्मसानां ।

मिष्टं गात्रं व्यञ्जनं षोडशानाम् ।

अष्टानां क षोडशानां स्वभाग

मण्डलकस्ये म्यण्डले नैतिनं ॥

परमगायिपदे नव मध्यमे

तन्निन लिख्य विधिं तु ममर्चयेत् ।

रमपदाश्च मदिसु विदिषु वै

परिवृता पदमेकमुवास्तुना ॥

^६ एतस्मिन्विषये अजिते ८.२२-३१ श्लोकान्त-
 दीयतिष्पणी च द्रष्टव्या ।

^७ ०नाहूति च — ऐ

^८ हुने क्रमात् — ऐ

^९ सूर्यादी चतुर्दिक्षु — ऐ

^{१०} अत्र 'पूज्य' इत्यध्याहार्यम् ।

^{११} पूर्वमेवाहूतिर्भवेत् — ऐ

^{१२} आपाद्य अष्टमतीनामष्टा अष्टाहूति — ऐ

^{१३} ईशाद्द्वात्रिंश ० ईशान ईशादारभ्य इत्यथ

^{१४} द्वात्रिंशदेवानाम् इत्यत्र द्वात्रिंशदेवानाम् इति
 प्रयोगो वृत्तार्थः ।

^{१५} ०हूति हुनेत् — ऐ

^{१६} चरक्यामष्ट — ऐ

वाम्नुभण्डलम्

मण्डकपदम्

पूतना

पुष्प

पापराक्षसी

अर्यमा

वर्णापिच्छ

विदारी

स्कन्दः

चरकी

सोमसिद्धि मित्र	सुग्रीव	पुण्डरीक	वैष्णव	अमर	शार	पापयः सा	नाग
मा	इन्द्र	मित्र		इन्द्र	माय		
भद्राक्ष	इन्द्रजय			इन्द्रजय	भद्राक्ष		
गन्धर्व	विश्वान	ब्रह्मा		पृथिवीधर	माय		
ग्राम				कृष्ण			
गृहदात	मविता	समर्थ		आप	अक्षिप्त		
विजय	मात्रि			आपवन्म	दिप्त		
प्राग श्रीम	अन्तरिक्ष	अश	सन्ध	आनन्द	महेश	जयन्त	शान जयन्त

‘[वास्तुदेवपूजा होमश्च]

मण्डूकस्य पद लिख्य तिलैर्लाजिश्च शोभितम् ॥१४॥

कोष्ठं प्रति न्यसेद्दर्मत्रयं^१ तस्य प्रमाणतः ।

प्रमाणं चैव कोष्ठानां प्रत्येकं चतुरङ्गुलम् ॥१५॥

ब्रह्माणं मध्यमे पूर्वं पूजयेद्देशिकोत्तमः ।

पाद्यमाचमनं चार्घ्यं गन्धपुष्पमुधूपकैः ॥१६॥

दीपैश्च परमान्नं तु चरु तस्य निवेदयेत् ।

‘समर्पणेशचरकीस्कन्दादीश्च तथैव च ॥१७॥

ब्रह्मपञ्चावृतान्येवमर्चयेत्तु यथाक्रमम् ।

वास्तुकुम्भं तथेगान्ये विधिवत्स्थापयेन्मुधी ॥१८॥

वास्तुब्रह्मादिदेवादीन्^२ कुम्भमध्ये समर्चयेत् ।

‘द्रव्यं प्रति विशेषेण वास्तुमन्त्रेण होमयेत् ॥१९॥

अथवा द्रव्यहीने तु गव्यदूर्वाचरुन्हुनेत्^३ ।

तत्काले शान्तिशुद्धयर्थं मण्डूकपदमुत्तमम् ॥२०॥

‘अम्मन्विषये अजिते ८ ३५-४३ श्लोकास्तदीय-
रिप्पणी च द्रष्टव्या ।

०दुर्भेद्य — ऐ

‘सूर्यादापास्त्वभीशानं शरक्या स्कन्दमादिषु —
ऐ, अत्र द्वन्द्वान्ते श्रूयमाणं प्रत्येकमभिमवध्यते^४
इति न्यायेनादिशब्दस्य प्रत्येकमन्वयः ।

०वृतान्तेव अर्चये० — ऐ

०देवाभ्या — ऐ

‘पाद्यमाचमनं चार्घ्यं गन्धपुष्पं च धूपकम् ।

बलिर्नैवेद्यताम्बूलं पुष्पमर्घ्यं प्रणम्य च ॥

स्वनाममन्त्रैरभ्यर्च्य दद्याद्ध्योदनं बलिम् ।

कुक्कुटाण्डप्रमाणेन बलिमेकं प्रदापयेत् ॥

नमोऽन्तः बलिर्निदिष्टं स्वाहाहन्तेनैव होमयेत् ।

बलिमण्डलमैशान्या स्थण्डिलं शालिना कुरु ॥

लाङ्गैः पूर्णैर्मिलैर्दर्भैः पञ्चचर्णैर्गलकृतम् ।

मघचर्मदकोपितं मघश्च महिर्गण्यकम् ॥

पलाशपल्लवोपेतं नागिकेलफलैर्युतम् ।

गन्धस्थं वास्तुकुम्भं तु परिवारघटं विना ।

अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैः कलशस्थापनोक्तवत् ।

ब्रह्मादिवास्तुदेवानां समभ्यर्च्य स्वनामत ॥

नैवेद्यं दापयेत्तत्र धूपदीपादिकं ददेत् ।

बलिमण्डलपूर्वं तु अग्निकार्यं समाचरेत् ॥

आधानादिविवाहान्तर्मन्त्रिकार्योक्तमार्गतः ।

वह्निमध्ये विशेषेण कल्पयेदामनं क्रमात् ॥

ब्रह्मादिवास्तुदेवानां समभ्यर्च्य विशेषतः ।

दशाहुतिं प्रधानस्य अन्येष्वेकैकमाहुतिम् ॥

पलाशममघा चैव हुत्वा ब्रह्मादिमन्त्रतः ॥

त्रयाधिकं च पञ्चाशद्वेवताभ्यः स्वनामत ।

घृतं तन्मन्त्र्यया हुत्वा चरुं तन्मन्त्र्यया तथा ॥

तण्डुलं तिलमिश्रेण हुत्वा तन्मन्त्र्यया बुधः ।

द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा महामन्त्रेण शतं हुनेत् ॥

सर्वद्रव्यं तु मग्राह्यं स्विष्टकृद्धोममाचरेत् ।

जयादिगम्यातानं च शप्भृच्च क्रमाद्देते ॥

ममिदाहुतिं च जृहुयादधाहतीभिस्तदा हुनेत् ।

यदस्य कर्मणश्चेति हुनेः पूर्णाहुतिं पुनः ॥

अशमदागमे — ७ १७ उ० — ३०

०३२४३३ ॥

‘[पर्यग्निकरणम्]

अश्वत्थपत्रसंयुक्तं शुष्कवर्मेण संयुतम् ।
 ‘तिलं सिक्तं तु ‘बद्धाज्ये बाहुमात्रप्रमाणकम् ॥२१॥
 पर्यग्निकरणं कृत्वा गर्भगेहादिमण्डपे ।
 सर्वत्र सेचयेद्गव्यं ‘घण्टाघोषसमन्वितम् ॥२२॥
 व्यपोह्य निर्ऋतिदेशे तु स्नानं कृत्वा विधानतः ।
 सकलीकरणं कृत्वा शान्तिहोमेन शाम्यति ॥२३॥
 जलसप्रोक्षणं चैव शान्तिहोमेन शाम्यति ।

‘[शान्तिहोमः]

शान्तिहोमं प्रवक्ष्यामि नित्यशान्तौ विशेषतः^१ ॥२४॥

‘दर्शं पलाशपत्रैश्च शोपिनैर्वन्धयेद्बद्ध ।
 तदग्नी दीपयित्वा तु प्रामादं मण्डपं तथा ।
 प्राकारं गोपुरस्थानं पर्यग्निकरणं कुरु ।
 बाह्ये तदग्निमृद्धास्यं स्थापिनैस्तु जलैर्बुध ॥
 सर्वत्र प्रोक्षयेद्दिवाऽशुचौ वा हव्यमन्त्रतः ।
 (अंशुमत्काश्यपे ३१५ उ०-१७) ;
 ‘अश्वत्थोदुम्बरान्द्रव्यपत्राञ्चोष्कान् मदमर्कैः ।
 तद्वास्तुशोधनं बध्वा सिद्धार्थं तिलमयुतम् ॥
 वज्रिन्मथ च पदस्थं च कुम्भस्थं हृदये यजेत् ।
 तद्वास्तुशोधनं ग्राह्यं सप्रोक्ष्य हृदयेन तु ।
 तदग्रे वज्रिमारोप्य संप्रज्वाल्यग्निबीजतः ॥
 प्राकाराम्यन्तरादीनि भवनं यागमण्डपम् ।
 जयघण्टावोपेतं पर्यग्निकरणं कुरु ॥
 पञ्चगव्येन सप्रोक्ष्य हृदयेन तु मन्त्रतः ।
 वास्तुकुम्भस्थतोयेन शुद्धैरुन्धेति मन्त्रतः ॥
 प्रोक्षयेत्तु विशेषेण उल्कां त्यक्त्वाथ तद्वहिः ।
 स्नानं कुर्याद्विधानेन मार्जनं प्रोक्षणं कुरु ॥

(अंशुमदागमे ७.३१-३६ पू०) ,

पलाशोदुम्बराश्वत्थपत्रशुष्कात्मसदमर्कैः ।
 बध्वाज्येन मदा मित्त्वा तिलमिद्धार्थद्वययुक् ॥
 सप्रोक्ष्य हृदयेनैव संप्रज्वाल्य तदग्निना ॥
 प्राकाराम्यन्तरं सर्वं भवनं यागमण्डपम् ॥
 पर्यग्निकरणं कृत्वा वर्धन्यान्नावतोययुक् ।

उल्कां त्यक्त्वा तु तद्बाह्ये स्नानं कुर्याद्विशेषतः ।
 जलभाण्डस्थतोयेन सर्वत्र प्रोक्षयेद्बद्धा ।
 (पूर्वकारणे ५६.३० उ०-३३) ;
 पर्यग्निकरणं बध्ने यात्रिकवृक्षमभवम् ।
 पलाशपर्णशाखा च आबध्य घृतमेचनम् ॥
 वस्त्रमाच्छादनं कृत्वा पापदेवं ममर्चयेत् ।
 पञ्चवक्त्रं चतुर्बाहुं दशश्रोत्रं सुनामिकम् ॥
 कृष्णवर्णं महाभीमं रक्तदृष्टिभयकरम् ।
 दण्डाकरालवदनं भ्रुकुटीमुखभीषणम् ॥
 महापापकरूपं तु ध्यायेन्मन्त्रैश्च पूजयेत् ।
 कुण्डाग्निज्वलनं शीर्षे स्पर्शाहुतिं ममाचरेत् ॥
 पञ्चब्रह्मषडङ्गैश्च विमुखार्घ्यं ममाचरेत् ।
 परिचारकमाहूय गन्धवस्त्रैरलंकृतम् ॥
 पाददेशान्ममादाय यत्र स्नानं ममाचरेत् ।
 तावन्मशोधयेत्पञ्चादैशान्ये विमृजेच्चृचि ॥
 गव्येन प्रोक्षयेत्पञ्चाच्छान्तिहोमं ममाचरेत् ।
 (उत्तरकारणे, ४५ १६-२२ पू०)

^१ मितमित्तं तु — ऐ

^२ बध्वाज्यं — ऐ

^३ लण्डघोष० — ऐ

^४ ‘शान्तिहोममहं बध्ने शृणुष्वैकाग्रमानस ।

सदाशिवादिदेवानां परिवाराणां तथैव च ॥

प्राकाराम्यन्तरे देवस्वनामाद्यैश्च होमयेत् ।

नित्यपूजाप्रकारेण नित्यपूजां समर्चयेत् ।
 तत्काले दोष उद्भूते' तत्र शान्ति समाचरेत् ॥२५॥
 मार्जनप्रोक्षण कृत्वा शिवाग्रे च विशेषतः ।
 गोमयालेपन कृत्वा चतुःसंस्कारसयतम् ॥२६॥
 शालि' स्थाण्डिल सकल्प्य तदूर्ध्वं लाजयुक्तकम् ।
 तन्मध्ये 'कुम्भ' सस्थाप्य वर्धनीं तस्य वामके ॥२७॥
 इन्द्रादीशानपर्यन्तं परिवारं तु' पूजयेत् ।
 अग्न्याधानादिक सर्वमग्निकार्योक्तमाचरेत् ॥२८॥
 अश्वत्थसमिधा चैव पञ्चगव्यं तु होमयेत् ।
 द्रव्यं प्रति विशेषेण षोडशाहतिमाचरेत् ॥२९॥
 जयाद्यादि विशेषेण नित्यशान्तौ' समाचरेत् ।
 तुर'कार्ये तु संयुक्तं युक्तायुक्तं विशेषतः ॥३०॥
 शान्ति' होम इति प्रोक्तो दिशा' होमस्ततोच्यते ।

"[दिशाहोमः]

दिशाहोममतो वक्ष्ये सद्यः प्रोक्षणमाचरेत् ॥३१॥
 शिवाग्रे लेपन कृत्वा दक्षिणे पश्चिमेऽपि वा ।
 उत्तरे तु विशेषेण लेपयेत्तु क्रमेण तु ॥३२॥
 पूर्वे शालि[तु] सस्थाप्य पञ्चमष्टदल लिखेत् ।
 शिखरे "पूर्वदेवो यस्तद्देवकुम्भमाचरेत् ॥३३॥
 दक्षिणे दक्षिणामूर्ति' लिङ्गोद्भूतं तु पश्चिमे ।
 "दुर्गा' चाप्युत्तरे स्थाप्य चतुष्कुम्भं तु स्थापयेत् ॥३४॥

द्विगुण पूजयेत्तत्र अर्चनात्क्रमेण तु ॥

शान्तिहोममिति प्राक्तं सर्वदेवाश्च होमयेत्

(योगजे २२१-३ पृ०)

० शान्तिविशेषतः — ऐ

० वापमुद्भूत — ऐ

० अश्वत्थसमिधाय — ऐ

० कुम्भम् — ऐ

० परिवारेषु — ऐ

० शान्ति — ऐ

० कार्येण — ऐ

० होममिति प्राक्तं — ऐ

० होम ततो — ऐ

० तत उच्यते — तत उच्यते । तत मन्त्रिणाय ।

० "दिशाहोम तत शृणु ।

इन्द्रादीशानपर्यन्तमष्टदिक्षु च देवता ॥

स्थाण्डिलं सैकतं कृत्वा चतुरश्रं समन्ततः ।

शेषाण्यन्यानि कार्याणि अग्निकार्योक्तमाचरेत् ।

दिग्देवान्पूजयेत्तत्र दिशाहोमं तु पूजयेत् ॥

(योगजे - २२८-१० पृ०)

० पूर्वतन्देव यद्देव — ऐ

० मूर्ति — ऐ

० दुर्गायामुत्तरे — ऐ

राजोपचारवत्पूज्य प्रत्येकमग्निकार्यकम् ।
 अश्वत्थ पूर्वदिग्भागे 'वञ्चुला दक्षिणे तथा ॥३५॥
 अपामार्गं तु पश्चिम्यां' मायूरमुत्तरे तथा ।
 गोधूम पूर्वदिग्भागे दक्षिणे पञ्चगव्यकम् ॥३६॥
 पश्चिमे वधिसयुक्तमुत्तरे घृतसयुतम् ।
 अभावे 'मर्वतो द्रव्यमश्वत्थ पञ्चगव्यकम् ॥३७॥
 प्रत्येक षोडश हत्वा तत्सख्याहृतिमाचरेत् ।
 एकयामे' प्रकर्तव्य द्वियामे द्विगुणं हुनेत् ॥३८॥
 अष्टोत्तरशतं हत्वा दिनान्ते चैव होमयेत् ।
 अर्धयामे विशेषेण 'द्विगुणं चैव होमयेत् ॥३९॥
 तत्तद्देवं तु संपूज्य तत्तत्कुम्भाभिषेचनम् ।
 'दिशाशान्तिक्रमः प्रोक्तो मूर्तिहोम ततः शृणु ॥४०॥

‘[मूर्तिहोम]

दिनशान्तावधौ' वक्ष्ये 'मूर्ति मद्यः समाचरेत् ।
 शिवाग्रे स्थण्डिलं कल्प्य नवकोष्ठं प्रकल्पयेत् ॥४१॥
 तन्मध्ये 'कुम्भान्सस्थाप्य' सूत्रवस्त्रादिसप्तम् ।
 देवताभिमुखं कृत्वा नालिकेरं तु विन्यसेत् ॥४२॥

‘वञ्चुला — ते

‘पश्चिमयामिन्यत्र 'पश्चिम्यां' इति प्रयोगः ।

‘मौर्वोत्तरे १४.७ पू० टिप्पणी द्रष्टव्या ।

‘मर्वतो द्रव्य — ऐ

‘याम — ते

‘द्वियाम — ते

‘द्विगुणस्यैव — ऐ

‘... नशान्तिक्रमः प्रोक्त — ऐ

‘अथातः सप्रवक्ष्यामि मूर्तिहोमविधिक्रमम् ।

पूर्ववद्यागमध्ये च वेदिका चतुरश्रकाम् ॥

तत्पूर्वं कुण्डमेवांक्तं स्थण्डिलं वा प्रकल्पयेत् ।

धान्यपुञ्जैरलङ्कृत्य पद्ममण्डलं लिखेत् ॥

शिवकुम्भं न्यमेन्मध्ये वर्धनीं वामपार्श्वके ।

वज्रादि दिशि कुम्भाश्च स्थापयेत्पूजयेत्क्रमात् ॥

अधोरात्र्यं समभ्यर्च्य रथाङ्गाश्च दशाध्वान् ।

आवाह्य गन्धपुष्पैश्च नैवेद्य धूपदीपकम् ॥

अग्निं पूर्ववदाराध्य अधोरात्र्यं समर्चयेत् ।

आज्येन होमयेत्पश्चात्पलाशाद्यैर्हुनेत्ततः ॥

क्षीरेण सहितं चैव तथैव तिलहोमकम् ।

दूर्वायुक्तं हुनेच्चैव पयसा मिश्रितं हुनेत् ॥

मधुयुक्तं घृतं क्षीरमिश्रितं चरुं होमयेत् ।

महश्वादि शतान्तं च यथाशक्त्या हुनेत्ततः ॥

दशाशं होमयेच्चैव पूर्णाहुतिं समाचरेत् ।

घटे मयोजयेत्पश्चादग्निमृद्धामयेत्ततः ॥

प्रधानघटमादाय अम्भसा प्रोभयेदिति ।

मर्वशान्तिकरं पुण्यं सर्वाभीष्टफलप्रदम् ॥

मर्वव्याधिप्रशमनं सर्वदोषनिवारणम् ।

(उत्तरकारणे ४८.१-१० पू०)

‘शान्तिक्रमो — ते

‘अत्र मूर्तिरित्यनेन मूर्तिहोमो लक्ष्यते ।

‘कुम्भम० — ऐ

‘सूत्रादिवस्त्र० — ऐ

ईशानमन्त्रं संपूज्य 'भवादींस्तु विशेषतः ।
 अग्न्याधानादिकं सर्वमग्निकार्योक्तमाचरेत् ॥४३॥
 पलाशसमिधा 'युक्तं सद्येनैव तु 'होमयेत् ।
 आज्येनैव तु 'सयुक्तं वामदेवेन 'होमयेत् ॥४४॥
 पञ्चगव्येन संयुक्तं शिवास्त्रेणैव होमयेत् ।
 प्रत्येकं षोडशं हुत्वा यामान्ते द्विगुणं चरेत् ॥४५॥
 ततः परं विशेषेण अष्टोत्तरशताहुतिः ।
 'शिवसकल्पसयुक्तमावश्यं तु जपेद्बुधः ॥४६॥
 उषःप्रातश्च मध्याह्ने सायाह्ने 'चार्धयामके ।
 जलसंप्रोक्षणे 'चैव वास्तुहोमं तु कारयेत् ॥४७॥
 दिशाशान्तिं च मूर्तिं च जपशान्तिं च कल्पयेत् ।

‘[जपशान्तिः]

जपशान्तिमथो^१ वक्ष्ये "देवजगुरुसयुतम् ॥४८॥
 आगमोक्तप्रकारेण तत्काले जपमाचरेत् ।
 वेदमन्त्रेण संयुक्तं जपं कृत्वा विशेषतः ॥४९॥
 जपान्ते चैव पुण्याहं लिङ्गं तु प्रोक्षयेत्ततः ।
 तत्काले शान्तिराक्षर्या^२ दिनवारं विना मुधीः^३ ॥५०॥
 तत्काले त्याज्यसयुक्तं विना शान्तिं समाचरेत् ।
 शीघ्रं "शान्तिः प्रकर्तव्या घटिकात्रयसयुतम् ॥५१॥

इति रौरवागमे क्रियापादे^४ "दिनशान्तिकल्पे वास्तुशान्तिशान्तिहोम-
 दिशाहोममूर्तिहोम[जपशान्ति]विधिः त्रिपञ्चाशः पटलः ।

^१ भवादीनां विशेषतः — ऐ

^२ हुत्वा — ऐ

^३ हुयने — ऐ

^४ हुत्वा तु — ऐ

^५ हुयने — ऐ

शक्यजर्वदे : ४९, शिवसकल्पोपनिषत् — ९

^६ चार्धयामके — ऐ

^७ प्रोक्षण — ऐ

^८ 'अथ मन्त्रजपं कुर्यान्नानां चोदितभस्मना ।

मन्त्रवाक्यं उदग्बक्त्रं पूर्वार्ण्यो वाक्षमालिक ॥

शिवाणुमयवाचोरं यद्वा पाशुपतं वरम् ।

अघाराग्न्यं शिवाराग्न्यं वा ब्रह्माण्यं द्वाविं वा पुनः ॥

मेलामन्त्रं तु यद्वा स्यात्पराधान्तं शतादितः ।

जपेत्तदनु रूपेण मितशामो हविष्यभृक् ॥

अनाहारोऽयं भिक्षाशी चरुभृक् क्षीरपोऽपि वा ।

शाक्यवक्त्रपिण्यावकन्दमन्दफलाशनः ॥

स्मरन्तद्देवतारूपं जपं तस्मै निवेदयेत् ।

जप एव ममाख्यातः^९ ।

(उत्तरकामिके ३०-२९-३२)

^{१०} शान्तिमहो — ऐ

^{११} देवज — ऐ

^{१२} शान्तिमाश्रित्य — ऐ

^{१३} वारं विना मिधी — ऐ

^{१४} शान्तिप्रकर्तव्य — ऐ

इति रौरवागमप्रकारेण उपागमयुक्तं क्रियापादः

ऐ

चतुःपञ्चाशः पटलः

'सर्वशान्तिः

'गर्भार्धमण्डपे चैव द्वारे च बलिपीठके ।

'अथ पटल आर ह २५१९८ मातृकाया
२२८ पत्रे दृश्यते । एतस्मिन्विषये उत्तरकामिके
३०, ३१, पूर्वकारणे १४४; वीरे ८७,
संतानसहितायां ५६, ६६; सुप्रभेदे क्रियापादे
५५, सूक्ष्मे ४६ पटला द्रष्टव्या ।

'प्रामादे च मभाम्थाने गोपुरे मण्डपे तथा ।
परिवारालये चैव मधुनीडममृद्धवे ॥
ग्रामस्य नाशन चैव नृपतेर्मरण ध्रुवम् ।
व्यपाह्य मधुनीड तन्प्रोक्षयेच्छुद्धवारिणा ॥
शिव मपूज्य विधिवद्विशाहोम तु कारयेत् ।
मध्वाज्यपयसा धीमान्नापयेत्परमेश्वरम् ॥
मर्मिद्विनिम्बमभूतै शान्तिहोम तु कारयेत् ।
तदन्ते स्नपन कुर्यादेव सप्ताहमाचरेत् ॥
उन्मव कारयेदन्ते सप्ताह त्रियह तु वा ।

(सूक्ष्मे ४६, १२८ उ०-१३२) ।

प्रामादमण्डपाद्येषु बल्मीक यत्र दृश्यते ।
रक्तकन्याममुत्पन्ने प्रामादे मधुमश्रिते ॥
प्रविष्टे पिपीलिकोलुके प्रामादाभ्यन्तरे तथा ।
तन्प्रदेश खनिन्वा तु पूरयेच्छुद्धपामुभि ॥
पञ्चगव्येन मप्रोक्ष्य पुन शान्ति तु कारयेत् ।

(सुप्रभेदे क्रियापादे ५५ ५३उ०-५५) ;

'देवालयोपरिष्ठात् नृपस्य भवतोपरि ।
आरोहे तत्र रुदिते राजा मरणमाप्नुयात् ॥
त हन्वात्र विमृज्याथ पुण्याह वाचयेद्दध ।
अभ्यन्थममिधा चैव शान्तिहोम च कारयेत् ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र कुर्यात् स्नपन महत् ।
नदन्ते चोन्मव कुर्यादास्तुदेवान्प्रपूजयेत् ॥'

(पूर्वकारणे १४४. १४२-१४४) ;

'देवानामान्ये वाथ नृपस्यैव गृहे तथा ।
विद्याभियोगशालाया मभाम्थाने च चन्वरे ॥
मठे तटाकतीरे च रथ्याया कृपनीरके ।

प्रतिक्रिया च कर्तव्या रक्तकन्याममृद्धवे ॥
देवानामालये जाते राजा मरणमाप्नुयात् ।
मजाते राजभवने तद्वाष्ट्रस्यैव नाशनम् ॥
विद्याभियोगशालाया रक्तकन्याममृद्धवे ।
तदा मुखति तद्ग्राम वाग्देवता प्रजापते ॥
मभाम्थाने ममुत्पन्ने ग्रामनाशो न मशय ।
चन्वरे च ममुत्पन्ने प्राणिना नाशन भवेत् ॥
मठे चैव ममुत्पन्ने ग्रामदूषणमादिशेत् ।
तटाकतीरे मजाते तदा मुखति पद्मजा ॥
रथ्याममृद्धवे स्त्रीणा बालाना नाशनं भवेत् ।
कृपतीरे तु मजाते दुःस्वार्ता ग्रामवाग्मिनः ॥
तन्प्रदेश खनिन्वा तु पूरयेच्छुद्धबालुकै ।
पुण्याह वाचयित्वा तु ब्राह्मणास्तत्र भोजयेत् ॥
पञ्चगव्येन मप्रोक्ष्य पवमानमुदीरयन् ।
शान्तिहोम तत कृत्वा पलाशममिधा पुनः ॥
तदन्ते स्नपन कुर्यादेव सप्ताहमाचरेत् ।'

(पूर्वकारणे - १४४ १३०-१३९ पृ०) ;

'कुक्कुरैः कुक्कुरैश्चैव खरमुकरवानरैः ।
स्पर्शिते लिङ्गविम्बे च प्रविष्टे गर्भगेहके ॥
प्रवर्तते महामारी तद्ग्राम च दिनश्यति ।
मृद्भाण्डानि विमृज्याथ स्थानशुद्धिं ततः कुरु ॥
गोमयालेपनं कृत्वा प्रोक्षयेत्पञ्चगव्यकैः ।
स्नपनं कारयित्वा तु शान्तिहोमं ततः कुरु ॥
लिङ्गं वा प्रतिमां स्पृष्ट्वा मृत्पुत्रीभेकतस्करैः ।
गर्भगेहप्रविष्टे वा जनानां नाशनं भवेत् ॥
मृद्भाण्डानि विमृज्याथ गोमयेनोपलेपयेत् ।
पर्याग्निकरणं कृत्वा पुण्याहं वाचयेत्ततः ॥
स्नपनं कारयेत्पञ्चादित्वपत्रेण घर्षयेत् ।
मूर्तिहोमं ततः कृत्वा ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः ॥
अन्तर्मण्डलशालादिरभिसृष्टो विशेषतः ।
मप्रोक्ष्य पञ्चगव्येन पुण्याहं वाचयेत्ततः ॥'

(पूर्वकारणे १४४ ५६-६२) ;

परिवारालये चैव 'ध्वजस्तम्भस्य देशके ॥१॥

पचनालयदेशे तु समास्थाने तु गोपुरे ।

शिखरे मण्डपे चैव कूपतीरे तटाकके ॥२॥

धामवृक्षे तु शालाया द्रव्यकोशे वृषेऽथवा ।

प्रासादे भित्तिदेशे तु उपगोपुर एव' च ॥३॥

'उत्सवमण्डपे चैव तीर्थमण्डप 'अङ्गणे ।

सोपाने दीपदेशे तु अन्यदेवालयेऽपि वा ॥४॥

गोमायु' शिथिले चैव धन्मीके मधुपञ्जरे ।

भारोहे रुदिते तत्र कृकलामे तु 'कच्छपे ॥५॥

रक्तकन्याभ्वेत' कन्यामण्डूकभ्वेतवायसैः' ।

गर्दमैः कुक्कुटैश्चैव सूकरैर्वनचारिभिः ॥६॥

अन्येस्तु दुष्टे' जन्तूनां शान्तिं तत्रैव काग्येत् ।

पूर्वे तु द्रव्यनाशः' स्यादाग्नेय्यामग्निदग्धकम् ॥७॥

दक्षिणे कलह विद्याचेर्ऋते राक्षसाद्भयम्' ।

वारुणे वर्ष' नाशः स्याद्वायव्ये चण्डमारुतः' ॥८॥

सौम्ये तु धननाशः' स्यादशान्ये गेहनाशनम् ।

मध्ये तु राजदोष' स्यादन्तराले महद्भयम्' ॥९॥

'कच्छपे जलसजाते तत्र दोषो' न विद्यते ।

तद्दोषशमनार्थाय पुण्याहं पञ्चगव्यकैः ॥१०॥

स्नपन शान्तिहोम च वञ्जुलासमिधा हुनेत् ।

'गुडूचीसमिधा चैव' दग्धे तु 'लवणे हुनेत् ॥११॥

मिनकाकमम्द्रूते राष्ट्रक्षोभी भवेन्मदा ।

स्नपन तत्र कुर्वीत ब्राह्मणान्भोजयेन्नतः' ॥

(पूर्वकारणे १४४, ६७)

'ध्वजस्तम्भस्य — ऐ

'धर्मवृक्षे — ऐ

'गोपुरमेव — ऐ

'उन्मवे — ऐ

'अङ्गणे — ऐ

'शिथिला — ऐ

'कञ्चपे — ऐ

'कन्यामण्डक — ऐ

'वायसैः — ऐ

अन्ये तु दुष्टजन्तूना — ऐ

'दुष्ट-दग्धे अन्नभोविनणिजय ।

'नाश — ऐ

'दग्धकम् — दाह भावे कप्रत्यय ।

'राक्षसा भयम् — ऐ

'नाश स्याद् — ऐ

'मान्मन् — ऐ

'नाश — ऐ

'दाह — ऐ

'महद्भयम्' इति न समस्तम् 'महद् भयम्
इति व्यस्त पदम् ।

'वञ्जुला — ऐ

'दोष — ऐ

'गर्दमैः — ऐ

'दग्धे-दाहे भावे कप्रत्यय ।

'लवणे — ऐ

कार्पासबीजसयुक्तं सर्षपं मधुसयुतम् ।
 सहस्रमुपचारेण स्नपनं च विशेषतः ॥१२॥
 तत्स्थाने 'मार्जनं प्रोक्ष्य पञ्चगव्यं प्रपूरयेत् ।
 'शिवसकल्पसयुक्तं स्वस्तिवाचकमयतम् ॥१३॥
 तत्तत्स्थाने तु सयुक्तं शान्तिहोमं तु कारयेत् ।
 शिवं संपूज्य विधिवद्ब्राह्मणान्मिष्टभोजनम्' ॥१४॥
 गन्धमाल्यैरलंकृत्य श्वेतताम्बूलसयुतम् ।
 नववस्त्रेण संयुक्तं शक्त्या विज्ञानमारतः ॥१५॥

इति रौरवे क्रियापादे^१ सर्वशान्ति [विधि] चतुःपञ्चाशः पटलः ।

^१ मार्जनं ० ॥ १ ॥ मार्जनं भाजनादर्शमन्यर्थः ।
 गाक्ष्यं मन्त्रदेवी च विष्णुर्कान्तिं कृताञ्जलिः ।
 शिरीषन्दीवरं रात्रिर्गर्भमार्जनमच्यते ।
 (उत्तरकामिके ४.११० उ०. १११ पृ०)

^२ शुक्लयजुःसंहिता ३४.५; शिवसकल्पोपनिषत्
 — ५

ब्राह्मणान् विधिवत्संपूज्य तेषां मिष्टभोजनं
 देयमिति आख्येयम्

^३ इति रौरवाप्तप्रकरणे ॥ १०

^४ शान्त्यर्थपटलः — ऐ

पञ्चपञ्चाशः पटलः

'जीर्णोद्धारविधिः

भूरेखा पक्षमरेखा च आस्यरेखा च नासिका ।
 सर्वाङ्गानां क्षय दृष्ट्वा प्रतिमां च विमर्जयेत् ॥१॥
 लोहजानां तु सर्वेषामङ्गहीने तु संभवे ।
 तद्वदङ्ग पुनः कार्यं मुखहीने न कारयेत् ॥२॥
 'नाभिमध्यमहीने तु संधानं न समाचरेत् ।
 मूणमये 'वर्णहीने चेत्पुन कृत्वा समाचरेत् ॥३॥
 छिन्न भिन्न पुनर्ग्राह्य जीर्णं चेत् नवीकृतम् ।
 'प्रतिमे शूलहीने' तु जीर्णोद्धारं तु कारयेत् ॥४॥

'अथ पटल आर् इ. २००५२ इत्यङ्किते
 तालपत्रकोशे १३ पत्रे; आर् इ. २००५८
 इत्यङ्किते तालपत्रकोशे (टि ७६६) ४३,
 ४४ पृष्ठयोर्दृश्यते । एतस्मिन्विषये अंशुमत्का-
 श्यपे ९६; अंशुमदागमे ५६; पूर्वकारणे
 १३४; सुप्रभेदे क्रियापादे ५४; सूक्ष्मे ४८
 पदला द्रष्टव्या ।

'लोहजानां तु बिम्बानामङ्गहीने तु संभवे ।
 तदङ्गं पूर्ववत्कृत्वा स्थापनं सम्यगाचरेत् ॥
 हिक्कादूर्ध्वं तु विच्छिन्ने त्यक्तवान्य परिपठ्यते ।
 नलकादिषु विच्छिन्ने पादयोर्हस्तयोस्तु वा ॥
 तेनैव जीर्णलोहेन पूर्ववद्विम्बमाचरेत् ।
 अब्दत्रयं तु तल्लोहं स्नात्वा भूमौ विशेषतः ॥
 पश्चादग्नीं द्रुतं कृत्वा पुनर्बिम्बं समाचरेत् ।
 भूणमये वर्णहीने तु पुन कृत्वा तु पूर्ववत् ॥
 कल्करज्जुमृदो वापि भिन्नछिन्नादिमभवे ।
 तत्तदङ्गं पुनः कार्यं शूलं चैव तथैव हि ॥
 दागश्लेष्टका वापि शूलदोषविहोतकम्
 तदेव मग्नहृदीमान्दोषाढ्यं परिवर्जयेत् ।

(अंशुमत्काश्यपे ९६.१४-१९);

'जीर्णतम्यैव बिम्बस्य उद्धारं चाधुना शृणु ।
 दिग्गोवाहं तथा पादौ हीनौ चेत्पुनर्विर्जयेत् ॥

जीर्णं लोहे तु तत्कार्यं तन्प्रमाणेन पूर्ववत् ।
 कृत्वा तु स्थापयित्वा तु पूर्ववत्सम्यगर्चयेत् ॥
 भूरेखा पक्षमरेखा च आस्यरेखा च नासिका ।
 एतामा च क्षय दृष्ट्वा प्रतिमां परिवर्जयेत् ॥
 तद्वेत्तुं तु परिग्राह्यं समुद्रे तु विनिक्षिपेत् ।'
 (पूर्वकारणे १३४.२९-३२ पू०) ।

प्रतिमाना ततः शृणु ।

भूरेखा पक्षमरेखा च चक्षुरेखा च नासिका ॥
 सर्वाङ्गानां क्षय दृष्ट्वा प्रतिमां च विमर्जयेत् ।
 लोहजानां तु सर्वेषामङ्गहीने तु संभवे ॥
 तद्वदङ्ग पुनः कार्यं मुखहीने न कारयेत् ।
 नाभिमध्यमहीने तु संधानं न समाचरेत् ॥
 मूणमये वर्णहीने चेत्पुन कृत्वा समाचरेत् ।
 छिन्न भिन्न पुनर्ग्राह्य जीर्णं चेत् नवीकृतम् ॥
 प्रतिमं शूलहीनं चेज्जीर्णोद्धारं तु कारयेत् ।'

सुप्रभेदे (आर् इ २००५२) १९ पत्रे

'०हीन — ओ, औ

'नाभी० — ओ

'वज्रहीने — औ

'प्रतिम — ओ; प्रतिमा — औ, प्रतिमा

शब्दम्यात्र क्लीबे प्रयोगः ।

'०हीन — ओ, औ

'शैलजं ध्रुवबेरं यदङ्गहीनं भवेद्यदि ।
तद्वेरं च समादाय समुद्रे प्रक्षिपेत्तथा ॥५॥
शिलामन्यां^१ गृहीत्वाथ^२ शिलाग्रहणमार्गतः ।
स्थापयित्वा विशेषेण पूर्ववत्कारयेद्बुधः ॥६॥
मृण्मयं दारुजं वापि लोहजं तु शिलामयम् ।
स्थापित पूजित बेर जीर्णं वा हीनमेव वा ॥७॥
छिन्नं वाप्यग्निदग्धं वा दृष्ट्वा बेर न पूजयेत् ।
पूजयेद्यदि मोहेन राजराष्ट्रं विनश्यति ॥८॥
तस्माद्वेरं समुद्धृत्य जले वापि स्थलेऽपि वा ।
प्रक्षिप्यात्र समाच्छाद्य^३ प्रतिमां स्थापयेन्नवाम् ॥९॥
मृण्मयं चेन्मृदा^४ कुर्याद्दारुचेद्दारुणा^५ कुरु ।
लोहजं यदि लोहेन^६ 'शिलाया शैलजं कुरु' ॥१०॥

इति रौरवे क्रियापादे जीर्णोद्धारविधिः पञ्चपञ्चाशः पटलः ।

^१ 'शैलं च ध्रुवबेरं यदङ्गहीनं भवेद्यदि ।
तद्वेरं च समादाय समुद्रे प्रक्षिपेत्तथा ॥
शिलामन्या गृहीत्वा तु शिलामस्थापनं यदि ।
स्थापयित्वा उपाङ्गं तु पूर्ववत्कारयेद्बुधः ॥'
(ललितगमे आर्. इ. २००५२) १८ पत्रे);
'मृण्मयं दारुजं वापि लोहजं वा शिलामयम् ।
स्थापितं पूजितं बेरं जीर्णं वा हीनमेव वा ॥
छिन्नं वाप्यग्निदग्धं वा दृष्ट्वा बेरं न पूजयेत् ।
पूजयेद्यदि मोहेन राजा राज्यं विनश्यति ॥
तस्माद्वेरं समुद्धृत्य जले वापि स्थलेऽपि वा ।
प्रक्षिप्य मृद्भिः शिलाच्छाद्य प्रतिमां कारयेन्नवाम् ॥
मृण्मयं चेन्मृदा कुर्याद्दारु चेद्दारुणा कुरु ।
लोहजं यदि लोहेन शिलाया शैलजं यदि ॥'
(विम्बागमे (आर्. इ. २००५२) ७ पत्रे);
मृण्मयं दारुजं वापि लोहजं वा शिलामयम् ।
स्थापितं पूजितं बेरं जीर्णं वा भिन्नमेव वा ॥

छिन्नं वाप्यग्निदग्धं वा दृष्ट्वा बेरं न पूजयेत् ।
पूजयेद्यदि मोहेन राजराष्ट्रं विनश्यति ॥
तस्माद्वेरं समुद्धृत्य जले वापि स्थलेऽपि वा ।
प्रक्षिप्य मृद्भिः शिलाच्छाद्य प्रतिमां कारयेन्नवाम् ॥
मृण्मयं च मृदा कुर्याद्दारु चेद्दारुणा कुरु ।
लोहजं यदि लोहेन शिला चेच्छैलजं स्वयम् ॥
(सूक्तम् ४८.११-१४)

^१ शिलामन्या — ओ, शिलामन्य — औ

^२ गृहीत्वार्थं — ओ, औ.

^३ प्रतिम — ओ; प्रतिमा — औ

^४ ०न्नवम् — ओ, औ

^५ कार्या — ओ

^६ दारुजेद्दारुणा — औ

^७ शिलाया — ओ, शिलाया — औ

^८ 'ओ' मातृकायां '५-१०' श्लोका 'रौरवे' इति निर्दिश्य मयमते उद्धृता इति लिखिता ।

षट्पञ्चाशः पटलः

'प्रायश्चित्तविधिः

'अथातः सप्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तविधिक्रमम् ।

'[प्रायश्चित्तशब्दार्थः]

प्रायो 'विनाश इत्युक्तश्चित्त' सधानमुच्यते ॥१॥

अन्तःकरणजादत्र' प्रायश्चित्तमिति स्मृतम् ।

अकृत्यो'द्भूव एव च विधिनेव समाचरेत् ॥२॥

'अथ पटल टि० १८१ इत्यङ्किते हस्तलिखित-
कांशे १६६, १७०-१७२ पत्रेषु दृश्यते । एत
द्विपये अंशुमदागमे ३७; उत्तरकामिके ३०,
पूर्वकारणे १६६ संतानमहितायां ५६, रौरवे
क्रियापादे ४४; सुप्रमेवे क्रियापादे ५५ पटला
द्रष्टव्या ।

'अथ वक्ष्ये विशेषेण प्रा० — 'क' पाठान्तरम् ।

'प्रायो विनाश इत्युक्तश्चित्त' सधानमुच्यते ।

विनाशस्य च सधानं प्रायश्चित्तमिति स्मृतम् ॥'

(अंशुमदागमे, ३७, १ उ०, २ पू०) ।

'प्रायो विनाश इत्युक्तश्चित्त' सधायते तु यत् ।

तद्विना न समाधानान्प्रायश्चित्तमिति स्मृतम् ॥'

(अचिन्त्यविभ्रसादाख्ये ७२१) ।

'प्रायश्चित्तविधि' वक्ष्ये धृतता द्विजमन्त्रमा ।

विधिनिषेध इत्येव चोदना म्यादिदिधा मता ॥

अनुष्ठितायां तस्या म्याद्यथावद्वर्ममग्रह ।

वैपरीन्ये न्वधर्म म्यात्तेन पाप महद्भवेत् ॥

तेनाधोगमने प्राप्ते कर्तुंरुर्ध्वं पर पदम् ।

यन्कर्म नयनीत्युक्त प्रायश्चित्तमिदमागमे ॥

प्रकृष्टाया समानत्वाद्दोष प्राय प्रकीर्तित ।

चिदान्मा कथित शम्भे तरण तु नकारत ॥

सदोषस्यान्मनो यस्मात्तरण पततो ह्यध ।

तस्मान्प्रकीर्तित विप्रा प्रायश्चित्त शिवाश्रिता ॥

विधिनिषेधो वा नास्ति यस्मिन्कर्मण्यनुष्ठिते ।

तस्मिन्पुण्यं च पाप वा नेति शास्त्रार्थनिश्चय ॥

आवश्यकं कृते पूर्वमुच्यते प्रतिक्रिया ।

वर्तव्या पश्चिमाभ्येन कांशेशाभ्येन वेति च ॥'

(उत्तरकामिके ३० १-७) ।

प्रायो विलय इत्युक्तश्चित्त राहिन्यकृन्तत ।

लयराहिन्यहेतुत्वात्प्रायश्चित्तमिति स्मृतम् ॥'

(पूर्वकारणे १४४, १ उ०, २ पू०)

'विनाशमिन्पुण्यं — क,

विनाशमिति प्रोक्त — 'क' पाठान्तरम् ।

'सन्तानमुच्यते — क,

तस्यैव नाशनम् — 'क' पाठान्तरम् ।

'करणजत्रैव — क

करणालक्षत्रैव — 'क' पाठान्तरम् ।

० द्भूवमेव च — क

'तुण्डेनैव — क

‘[प्राकारादिषु चण्डालप्रवेशे]

वेशयेद्यदि चण्डालो मर्यादादौ च यत्र हि ।

मृद्भाण्डानि विमृज्याथ पर्यग्निकरणं कुरु ॥३॥

स्नपनं मूर्तिहोमं च कारयेद्देशिकोत्तमः ।

आगतो यदि चण्डालो मध्यहारे ततो यदि ॥४॥

स्थानशुद्धिं ततः कृत्वा मृद्भाण्डानि विमर्जयेत् ।

पुनः पुण्याहकं कार्यं स्नपनं मूर्तिहोमकम् ॥५॥

‘प्रविशेद्यदि चण्डालो मर्यादादौ तु पञ्चमे ।
मृद्भाण्डानि विमृज्याथ पर्यग्निकरणं कुरु ॥
स्नपनं मूर्तिहोमं च कारयेद्देशिकोत्तमः ।
आगतो यदि चण्डालो मध्यहारे ततो बुध ॥
स्थानशुद्धिं ततः कृत्वा मृद्भाण्डानि विमर्जयेत् ।
पुनः पुण्याहकं कार्यं स्नपनं मूर्तिहोमकम् ॥
अन्तर्हारं विशेषस्तु गोपुराभ्यन्तरेऽपि वा ।
मृद्भाण्डानि विमृज्याथ स्थानशुद्धिं ततः कुरु ॥
पर्यग्निकरणं कृत्वा पुनः पुण्याहमाचरेत् ।
धामशुद्धिं ततः कृत्वा प्रोक्षयेच्छङ्खतोयकैः ॥
[धेनुवैरं ततः कृत्वा] द्विजभोजनमाचरेत् ।
स्नपनं मूर्तिहोमं च कारयेद्देशिकोत्तमः ॥
चण्डालश्चागतश्चेद्धि चान्तर्मण्डलके ततः ।
[गोभिः] राक्रमणं कृत्वा सप्त[शुद्धिं] मथाचरेत् ।
मृद्भाण्डानि विमृज्याथ पर्यग्निकरणं कुरु ।
धामशुद्धिं ततः कृत्वा प्रोक्षयेच्छङ्खतोयकैः ॥’
(चिन्त्ये (टि ३४१) १४०, १४१ पृष्ठयोः) ।
‘प्रविशेद्यदि चण्डालो मर्यादादौ तु पञ्चमे ।
मृद्भाण्डानि विमृज्याथ पर्यग्निकरणं कुरु ॥
स्नपनं मूर्तिहोमं च कारयेद्देशिकोत्तमः ।
आगतो यदि चण्डालो मध्यहारे ततोऽपि यः ॥
स्थानशुद्धिं ततः कृत्वा मृद्भाण्डानि विमर्जयेत् ।
पुनः पुण्याहकं कार्यं स्नपनं मूर्तिहोमकम् ॥
अन्तर्हारं विशेषस्तु गोपुराभ्यन्तरेऽपि वा ।
मृद्भाण्डानि विमृज्याथ स्थानशुद्धिं ततः कुरु ॥
पर्यग्निकरणं कृत्वा पुनः पुण्याहमाचरेत् ।
धामशुद्धिं ततः कृत्वा प्रोक्षयेत्पञ्चगव्यकैः ॥
धेनुवैरं ततः कृत्वा द्विजभोजनमाचरेत् ।
स्नपनं मूर्तिहोमं च कारयेद्देशिकोत्तमः ॥

चण्डालश्चागतश्चेद्धि चान्तर्मण्डलके ततः ।
गोभिराक्रमणं कृत्वा सप्तशुद्धिमथाचरेत् ॥
मृद्भाण्डानि विमृज्याथ पर्यग्निकरणं कुरु ।
धामशुद्धिं ततः कृत्वा प्रोक्षयेच्छङ्खतोयकैः ॥
पञ्चगव्यावगाहं च कृत्वा सप्रोक्षणं कुरु ।
व्यञ्जने मण्डपे गर्भे चण्डालः सविशेद्यदि ॥
गोभिराक्रमणं कृत्वा धेनुवैरं समाचरेत् ।
मृद्भाण्डानि विमृज्याथ सप्तशुद्धिं समाचरेत् ॥
पर्यग्निकरणं कृत्वा पुनः पुण्याहमाचरेत् ।
द्विजभोजनं कृत्वा पञ्चात्युण्याहमाचरेत् ॥
धामशुद्धिं ततः कृत्वा प्रोक्षयेच्छङ्खतोयकैः ।
वेरशुद्धिं ततः कृत्वा घृतधूपैश्च धूपयेत् ॥
पञ्चगव्यावगाहं च कारयेत्पूर्ववन्मुधी ।
सप्रोक्षणं ततः कृत्वा शुद्धस्नपनमाचरेत् ॥

(स्वायम्भुवे (टि २०३) १७६-१७८ पृष्ठेषु)

वेशयन्ति यदि — क; अत्र वेशयेदिति स्वार्थे
णिच् ।

१ मर्यादा च — क

२ कृतम् — क

३ मध्यरात्रे — क

४ ‘स्थानशुद्धिमथाचरेत् ।

तालमुद्रात्रयं कृत्वा प्राकारं हेतिना स्मरेत् ॥

तद्वहिं परिधां ध्यान्वा कवचेनैव मन्त्रतः ।

अस्त्रजालं तु तद्वाह्ये न्यमेदिप्रापनुत्तये ॥

दिव्यं धाम विचिन्त्याथ’

(पूर्वकामिके ४ १९९३०-२०१);

एतद्विषये पुनः अजिते २० १०८३०-११०

पू०; रौरवे क्रियापादे १०.६३०, ७५० श्लोका-

स्तदीर्याटिप्पण्यश्च द्रष्टव्याः ।

‘अन्तर्हरि विशेषतः गोभिराक्रमणं कुरु ।
 मृद्भाण्डानि विसृज्याथ स्थानशुद्धिं ततः कुरु ॥६॥
 पर्यग्निकरणं कृत्वा पुनः पुण्याहमाचरेत् ।
 धेनुवैरं ततः कृत्वा द्विजभोजनमाचरेत् ॥७॥
 स्नपनं मूर्तिहोमं च कारयेद्देशिकोत्तमः ।
 चण्डालश्चागतश्चेद्धिं ह्यन्तर्मण्डलके ततः ॥८॥
 ‘गोभिराक्रमणं कृत्वा सप्तशुद्धिमथाचरेत् ।
 मृद्भाण्डानि विसृज्याथ पर्यग्निकरणं कुरु ॥९॥
 धेनुवैरं ततः कृत्वा पुनः पुण्याहमाचरेत् ।
 द्विजभुक्तिं ततः कृत्वा पश्चात्पुण्याहमाचरेत् ॥१०॥
 बेरशुद्धिं ततः कृत्वा ह्यष्टगन्धं समाचरेत् ।
 ‘‘अन्तरितक्रमं कृत्वा शुद्धस्नपनमाचरेत् ॥११॥
 ‘‘चण्डालश्चैव यत्रैव ह्यागतो मण्डपद्वयोः ।
 गोभिराक्रमणं कृत्वा सप्तशुद्धिमथाचरेत् ॥१२॥
 पञ्चगव्यावगाहं च कृत्वा सप्रोक्षणं कुरु ।
 धेनुवैरं ततः कृत्वा मृद्भाण्डानि विसर्जयेत् ॥१३॥
 पर्यग्निकरणं कृत्वा पुनः पुण्याहमाचरेत् ।
 पञ्चगव्यावगाहं च कृत्वा सप्रोक्षणं कुरु ॥१४॥
 ‘‘व्यञ्जने मण्डपे गर्भे चण्डालो ‘‘वेशयेद्यदि ।
 गोभिराक्रमणं कृत्वा धेनुवैरं समाचरेत् ॥१५॥

‘अन्तर्हते — क

‘गोभिराक्रमणं कृतम् — क

‘धेनुवैरं—धेनुना परस्परं विरोधः ।, धेनुना परस्परं वैरेण युद्धं कारयित्वा तन्स्थले धूल्यु-
 न्स्थापनं शुद्धिं कार्येत्यर्थः इति भाति ।

‘द्विभोजनमथाचरेत् — क

‘‘अगातो वेद्धि — क

‘‘मन्धर्मण्डलके — क

‘गोभिराक्रमणं कृत्वा — क

सननान्पूरणाद्वाहाद्गर्भघर्षणलेपनान् ।

गोभिराक्रमणान्कालाद्भूमिं शुद्धयति मज्जति ॥’

(प्रायश्चित्तसमुच्चये (टि १०६०) ८२ पृष्ठे)

‘कृतम् — क

‘‘द्विभाजनं ततः — क

‘‘कृत्वाष्टगन्धं — क

‘आवर्तं चेत्यनावर्तं पुनरावर्तनं तथा ।

‘ततोऽन्तरितकं चेति प्रोक्षणं तु चतुर्विधम् ॥’

‘ततोऽन्तरितकं विप्रां मक्षेपेण वदाम्यहम् ।

रत्नान्यामाक्षिमोक्षौ च जले चैवाधिवामनम् ॥

शय्याधिवामनं विप्रां विना वै बेरकर्मणि ।

नदवस्त्रेण मवेष्ट्य बेरस्य सकलाङ्गकम् ॥

प्रागुक्तविधिना कुम्भन्यामहोमं च कारयेत् ।

स्नपनं कारयेदन्ते चान्यत्सर्वं ममानकम् ॥

(उत्तरकामिके ३४.१ उ०, २ पू०, १३-१५)

चण्डालाश्चैव यत्रैवागते — क

‘‘व्यञ्जने’ इत्यस्य लक्षणया व्यञ्जनस्थापनयोग्ये

इति व्याख्येयम् ।

‘‘वेशयेत्’ इति स्वार्थे णिजन्तः ।; वेशयेद्यथा — क

मृद्भाण्डानि विसृज्याथ पर्यग्निकरण कुरु ।
सप्तशुद्धि ततः कृत्वा द्विजभोजनमाचरेत् ॥१६॥
अङ्कुर पूर्ववत्कृत्वा बेरशुद्धिमथाचरेत् ।
अष्टगन्ध समालिप्य धूलनेनाभिवर्धयेत् ॥१७॥
पञ्चगव्यावगाहं च कारयेत्पूर्ववत्सुधीः ।
सप्रोक्षण ततः कृत्वा शुद्धस्नपनमाचरेत् ॥१८॥

[गर्भगेहादौ सुरामामरुधिरप्रवेशे
श्वानादितिर्यग्जातीनां प्रवेशे तेषां मृतौ प्रसूतौ च]

‘सुरा मांसं च रुधिरं श्वानकुक्कुटवानराः’ ।
खरश्च सूकरश्चैव तिर्यग्जातीयकास्ततः ॥१९॥

कृतम् — क

धूलेनामपि वर्ष० — क

‘सुरामामास्थिविच्छाद्यै श्वानगर्दभक्रकृटै ।
गर्भगेहे प्रविष्टे च स्पृष्टे लिङ्गे च कौतुकं ॥
नृपवाहविनाश स्यान्मृदाष्टे शोकमाविशेत् ।
सप्रोक्षण ततः कृत्वा शताष्टकलशान्वितम् ॥
वक्त्रमण्टपके वापि प्रतिमामण्डपेऽपि वा ।
शामश्रीस्त्वन्यथा भूयाद्धामश्रीस्त्वन्यथा भवेत् ॥
स्थानशुद्धिं ततः कृत्वा तन्वादीश्च समाचरेत् ।
स्नपन शान्तिहोमं च जपेत्याशुपत शतम् ॥
कौतुकम्यान्यदेवानां स्नपनं कारयेद्बुध ।
स्नानमण्डपमवेशे पुण्याहैर्गव्यमेचनैः ॥
शान्तिहोमैश्च शुद्धिं स्यान्स्नपनं कारयेच्छिवे ।
अन्तर्मण्डपमालादेरभ्यन्तर्गतिवर्गनं ॥
ममार्जनविलेपाद्यै पुण्याहैः पञ्चगव्यकैः ।
अन्नपूर्णेश्वरी तत्र स्नापयेत्प्राक्ष्येद्बुध ॥
अग्निं निकेतनात्पुष्कवा पुनः सधानमाचरेत् ।
पञ्चमस्कारमार्गेण हुनेत्याशुपत शतम् ॥
वक्त्रादिमर्वशालासु रुधिरस्त्रावके मति ।
गक्षमाना भयं चैव शीघ्रं रक्तं निघट्टयेत् ॥
व्यपांहा वाम्नुशुद्धिं च देवस्य स्नपनं कुरु ।
(स्वायम्भुवे (टि. २०३) १७३-१७५ पृष्ठपु.)
‘श्वानसूकरचण्डालमार्जारकपिकुक्कुटै ।
उलकगृध्रकार्कश्च गर्दभैश्चैव चारकैः ॥’

गर्भगेहे सप्रविष्टे स्पृष्टे लिङ्गे च कौतुकं ।
पञ्चशुद्धिं समाकृत्वा प्रोक्षयेत्पञ्चगव्यकैः ॥
पर्यग्निकरणं कृत्वा पुण्याहं वाचयेन्नतः ।
लिङ्गं पीठं स्थलं सर्वं बिल्वपत्रेण घर्षयेत् ॥
शान्तिहोमं ततः कृत्वा जपेत्याशुपत पदम् ।
पञ्चान्नप्रोक्षणं कुर्यान्प्राग्गन्धविधिना सह ॥
प्राकारे मण्डपे चैव परिवारालये तथा ।
पञ्चनालयदेशे वा तेषां पृष्ठे [स्पर्शं^१] तथैव च ॥
वर्जयेदन्नं मृत्याश्च पुण्याहं वाचयेन्नतः ।
शान्तिहोमं ततः कृत्वा प्रोक्षयेत् शिवाम्भसा ॥
ब्राह्मणान्भोजयेन्नतः पुनः पुण्याहमाचरेत् ।
अन्तर्मण्डलमालादौ प्रविष्टे स्वविचारतः ॥
पुण्याहं वाचयित्वा तु शान्तिहोमं तु कारयेत्^२ ।
प्राकारेऽभ्यन्तरे चैव प्रासादे मण्डपेऽपि च ॥
तिर्यग्जानेमृती मृतौ वाहनानां कथं भवत् ।
पूर्ववन्स्नानयेद्बुधो पुण्याहं वाचयेन्नतः ॥
पञ्चगव्येन सप्रोक्ष्य पवमानमुदीरयन् ।
स्नपनं कारयेच्छम्भो शान्तिहोमं तु कारयेत् ॥
(योगजे (टि. २०३) १७०-१७३, १७८ पृष्ठपु.)
^१ १९ श्लोकान्पूर्वं प्रथमश्लोको द्वितीयश्लोकस्य पूर्वार्धं
च मानुकायां पुनर्लिखितम् । तस्य पाठान्तर्गाणि
पूर्वमेव निर्दिष्टानि ।

^२ ०वानरैः — क

^३ तिर्यग्जातयकस्ततः — क

मृगपक्षि^१ मृतौ जातौ^२ गर्भगृहप्रवेशने ।
 'रथाद्याश्च^३ विनश्यन्ति प्रायश्चित्तं तु कारयेत् ॥२०॥
 'अन्तरितक्रमं^४ कुर्याच्छताष्टकलशं^५ कुरु ।
 'व्यञ्जने^६ मण्डपे चेद्धि महामण्डपके ततः ॥२१॥
 'अन्तरितक्रमः^७ 'कार्यः कलशाः पञ्चविंशतिः ।
 पचनालयके चेद्धि योषितां नाशनं^८ द्रुतम् ॥२२॥
 पुनरालेपनं^९ कार्यं प्रोक्षयेच्छुद्धतोयकैः ।
 'प्रधानाग्निं^{१०} विसृज्याथ पुनः संधानमाचरेत् ॥२३॥
 पुण्याहं पञ्चगव्यं च स्नपनं च ततः कुरु ।
 अन्नपूर्णे^{११} श्वरीं ध्यात्वा ईशस्तम्भे सुयोजयेत् ॥२४॥

इति रौद्रे क्रियापादे प्रायश्चित्तविधिः

षट्पञ्चाशः पटलः

^१ मृगं ज्ञानि क
^२ गर्भगृहं प्रवेशयेत् व
^३ 'रथाद्याश्च — क
^४ 'अन्तरीत० — क
^५ 'कृतम् — क

^६ 'व्यञ्जने' इत्यस्य लक्षणया व्यञ्जनस्थापन-
 योग्ये इति व्याख्येयम् ।
^७ 'अन्तरीतक्रम — क
^८ 'कार्यं कलश — क
^९ 'कृतम् — क
^{१०} 'प्रधानाग्नि — क

सप्तपञ्चाशः पटलः

'नागप्रतिष्ठाविधिः

^१ [नागप्रतिष्ठायोग्यस्थानम्]

महानागप्रतिष्ठां तु कुर्याद्देवालये बुधः ।

देवालय स्वय कुर्याच्छिवविष्ण्वालयेऽपि वा ॥१॥

नदीतीरे तटाके वा तीर्थे वा शुद्धभूमिषु ।

अश्वत्थसनिधौ वापि कुर्यान्नागप्रतिष्ठितम्^२ ॥२॥

^३ [प्रतिष्ठाकालः]

उत्तरायणकाले तु पुष्यफाल्गुनचैत्रके ।

^१ अयं पटलः टि १२० १३-३६ पृष्ठेषु दृश्यते ।
तथा टि १२० ३७-३९ पृष्ठेषु रौगवागमपद्धतौ,
आर् इ ३०८४१ इत्यङ्किते तालपत्रकोशे च
दृश्यते । एतस्मिन्विषये उत्तरकारणे ४०३, ४०४
पृष्ठे, कारणे (टि १२०) ८२-९० पृष्ठानि
रौरवे क्रियापादे ३८ पटल, बीरागमे ९१ पटल
सूक्ष्मे ८३ ८४ पटलौ, सिद्धान्तदीपिकाया (टि
१२०) ९८-१२८ पृष्ठानि च द्रष्टव्यानि ।

^२ देवालये मठे वापि पर्वते तीर्थतीरके ।
नन्दने शुक्लवृक्षे मूले तु चैत्रवृक्षसमीपके ॥
एतेषु कार्येऽङ्गीमानिष्टमिद्विकरं भवत् ।
अष्टादश प्रकर्तव्यमालये तु विशेषतः ॥
आराग्यं वाग्ने चैव सोमे त्रिप्रदं भवत् ।
वह्निदेशे मुखं दद्याद्विजयं निरुक्तौ तथा ॥
वायव्ये भयनाशार्थमैशान्या पुत्रवर्धनम् ।
एव शिवस्य परिणतं प्राकारे स्थापयेत्क्रमात् ॥

(सूक्ष्मे ८४.५-८) ;

'शिवालये नदीतीरे पिप्पलस्य च सनिधौ,
शिवालये विशेषेण काम्याद्यर्थस्य सिद्धये ॥
नद्यादी दोषशान्त्यर्थं स्थानमेव विधीयते ।
आलये मण्डपादौ तु प्राकारे वा विशेषतः ॥

दिव्यवृक्षस्य मूले तु परिवागलयेषु च ।

स्थानमेव समाख्यातम्

(सिद्धान्तदीपिकायां (टि १२० पृ० १०३ १०४)

^३ प्रतिष्ठितमित्यत्र भावे कप्रत्ययः ।

^४ अयं दक्षिणे नेष्टं प्रशस्तं चीनरायणम् ।
शुक्लपक्षे च तत्रापि चैत्रवैशाखमृतमम् ।
पुष्यफाल्गुनज्येष्ठं च मध्यमं समुदाहृतम् ।
कार्तिकाश्वयुजे मासे श्रावणे चाधमं भवत् ॥
मागशीर्षमथाषाढं माघपौष्टं दिवर्जयेत् ।
शुक्लपक्षे शभर्षे च मुनिधौ मृमूर्तके ॥
अयं पक्षतक्षत्रं तिथिर्वाग्ने राशयः ।
मूर्तं तत्र सर्वाभ्यं स्थापनं च समारभेत् ॥
पुष्यभासादि षण्मासं देवानां तु दिवा स्मृतम् ।
तत्राषाढादि षण्मासं देवानां तु निशा स्मृतम् ॥
दिवाकाले प्रकर्तव्यं देवस्थापनमृतम् ।

(वीरे ९२ ३-८ पृ०) ,

'उत्तरायणकाले तु शुक्लपक्षे शुभे दिने ।

शभवागादिभिर्यन्त्रं स्थापनं तु समारभेत् ॥

(कारणे (टि १२०) ८३ पृष्ठे) ,

'उत्तरायणकाले च दक्षिणायनगे स्वौ ।

चैत्रे वैशाखभासे च फाल्गुने वा विशेषतः ॥

वैशाखे विधिवत्प्रोक्ता दक्षिणे 'चाश्विमासके' ॥३॥
 'रोहिण्यश्वपुनर्वसू' तिथ्यः श्रवणरेवती ।
 स्वाति 'चित्रे' भगश्रैव मूला 'श्लेषाश्च' उत्तमाः ॥४॥
 सोमे 'सौम्ये' भृगोर्वारे गुरोरादित्यहस्तके ।
 भद्रादितथय प्रोक्ता नन्दा 'रिक्ताश्च' वर्जयेत् ॥५॥
 'प्रतिष्ठा स्थिर' लग्ने तु 'मध्यमा चोभयात्मके' ।
 'चतुर्थ्या' कार्तिके मासे शुक्लपक्षे शुभे दिने ॥६॥
 नागप्रतिष्ठा कर्तव्या 'चान्यकालेषु' वर्जयेत् ।

"[नागप्रमाणं नागभेदस्तत्फलं च]

अरन्तिद्वयमात्रं वा बाहुमन्मथापि वा ॥७॥

मूढदोषादिरहिते मासि भाद्रभदे तथा ।
 श्रावणे वा चाश्वयुजि कार्तिक्या वा विशेषतः ॥
 शुक्लपक्षे विशेषेण कृष्णेऽप्यापञ्चमीदिनात् ।
 पञ्चमी नागराजस्य नागानां शान्तिवर्धनी ॥
 पञ्चम्यां किल नागानां भवति ह्युन्मवो महान् ।
 पञ्चम्यामेव कर्तव्या प्रतिष्ठा फलदायिनी ॥'
 (सिद्धान्तदीपिकायां (टि १२०) ९९ पृष्ठे)
 'अत्र 'चाश्विनमासके' इति भवितव्यम् । वृत्तार्थं
 लुप्तनकारपदप्रयोग इति भाति ।
 'रोहिण्यश्वपुनर्वसू — ख
 'तिथ्यश्रवण० — ख
 '०चैत्रभगश्रैव — ख
 '०श्लेषा च उत्तमा — ख
 'सौम्यभृगो० — ख
 'रिक्त च — ख
 'प्रतिष्ठा — ख
 '०लग्न तु — ख
 'मध्यम — ख
 '०न्यकम् — ख
 'चतुर्थ्या — ख
 'अन्येषां तु विवर्ज० — ख
 'नागरूपाकृति चैव शृणुष्व कमलामन ।
 करमानमम दीर्घं षोडशाङ्गुलविस्तरम् ॥
 त्रियङ्गुलघनं प्रोक्त मध्ये लिङ्गाकृतिर्भवेत् ।

एकाङ्गुलमुविस्तारं त्रियङ्गुलघनं तथा ॥
 पुत्रीरूपमम चैव पार्श्वे वक्त्राकृतिर्भवेत् ।
 द्विर्फणि बन्धमयुक्त पञ्चमस्तफणीन्द्रकम् ॥
 एतेषां लक्षणं प्रोक्तम्'
 (कारणे (टि १००) ८२ पृष्ठे)
 फणामण्डलशोभादयः कारणेन्मर्पनायकम् ।
 ब्राह्मणक्षत्रविदूद्रा स्त्रियो वाप्यन्यजातयः ॥
 अभीष्टफलमिद्वयं शेषस्थापनमाचरेत् ।
 श्वेता रक्ता तथा पीता कृष्णा शैला चतुर्विधा ॥
 ब्राह्मणादिक्रमेणैव सम्राज्ञा तु शिला शुभा ।
 अभावे सर्ववर्णानां कृष्णशैला प्रशस्यते ॥
 दशतालप्रमाणेन ब्राह्मणानां विधीयते ।
 नवतालं क्षत्रियाणां वैश्यानामष्टतालकम् ॥
 षट्तालं चैव शूद्राणां तत्तदस्थप्रमाणतः ।
 हस्तमात्रशिला श्रेष्ठा तस्या नागो विधीयते ॥
 तदर्धं मध्यमा प्रोक्ता त्वधमा तु न विद्यते ।
 सर्वलक्षणशोभादयः तत्तालप्रमाणतः ॥
 एकवक्त्र पञ्चवक्त्र द्विवक्त्र वापि कल्पयेत् ।
 एकवक्त्र पञ्चवक्त्र नाग वै मण्डलाकृतिम् ॥
 कुर्यात्फणान्तरे लिङ्गं केवलं वा फणान्वितम् ।
 अन्योन्यमुखमयुक्तं द्विवक्त्रमिति कीर्तितम् ॥
 द्वाभ्यां चैव तु नागम्यां वेष्टनं च द्विवक्त्रकम् ।
 पञ्चवृत्तं त्रिवृत्तं वा फणामण्डला सह ॥
 ब्राह्मणानां पञ्चवृत्तमितरेषां त्रिवृत्तकम् ।

नागस्य भोगो विजेयो बाहवत्स्थल उच्यते ।
 एकवक्त्र द्विवक्त्र वा त्रिवक्त्र पञ्चवक्त्रकम् ॥८॥
 'एकवक्त्राद्वाजवश्यं' 'द्विवक्त्राद्भोग एव च ॥
 'त्रिवक्त्रात्पुत्रमिद्विस्तु पञ्चवक्त्राद्यशो भवेत् ॥९॥
 दम्पत्योः पुत्रसौभाग्यवश्यभोगयशो 'भवेत् ।
 एकवक्त्रादिनाग तु कृत्वा शिल्पिवरेण तु ॥१०॥
 प्रतिष्ठाप्य शुभे देशे सर्वसिद्धिमवाप्नुयात् ।

[आचार्यऋन्विजा वरण वेदपारायणाय विप्रवरण च]

प्रतिष्ठादिवसात्पूर्वं कृत्वा ब्राह्मणभोजनम् ॥११॥
 आशिषो वाचयित्वा तु आचार्यं वरयेत्ततः ।
 आदिशैवकुलोद्भूतं मागमार्थविशारदम् ॥१२॥
 शान्त दान्त जितक्रोधं कृटिम्बिनमरोगिणम् ।
 वेदशास्त्रार्थकुशलं लौकिकेषु विचक्षणम् ॥१३॥
 आचार्यं वरयेत्पश्चाद्दीक्षायुक्तांस्तथेतरेण^१ ।
 अष्ट विप्राश्च वरयेदृन्विजः शास्त्राविनमान् ॥१४॥
 वेदपारायणार्थं च वरयेदष्टसख्यकान् ।

अन्योन्यमुखमयुक्तो नागराजः शिलामये ॥
 वृत्तं प्रति च पद्मं म्याच्छिवलिङ्गं फणालरे ।
 पद्मं वापि प्रकर्तव्यं केवलं वापि सर्वशः ॥
 दांपत्यापक्षयार्थी तु पद्मं वा केवलं तु वा ।
 पुत्रार्थी चैव मोक्षार्थी लिङ्गं पद्मं च कल्पयेत् ॥
 (सिद्धान्तदीपिकायां (टि १००) पृ० १००,
 १०१),

एतस्मिन्विषये पुनः रौख्ये क्रियापादे ३८ ३-१४
 श्लोकास्तदीर्याटण्णी च द्रष्टव्याः ।

^१ ०न्स्थलमुच्यते — ख

^२ एकवक्त्र राज० — ख

^३ द्विवक्त्र भोगमेव — ख

^४ त्रिवक्त्र पुत्र० — ख

^५ भवतः — ख

^६ च मानूकायां दशमश्लोकचतुर्थपादप्रभृत्येव ग्रन्थो
 दृश्यते । एतत्पूर्वतनग्रन्था लुप्ताः । किं चात्र
 मानूकायामेतत्पटलस्याः सर्वे श्लोका नोपल-

भ्यन्ते । उपलभ्यमानानां श्लोकानां विषय एव
 पाठभेदोऽत्र प्रदर्श्यते ।

^७ 'आचार्यं वरयेत्पूर्वमृन्विजस्तदनन्तरम् ।
 आदिशैवकुलोद्भूतं दीक्षितं वेदपारगम् ॥
 सर्वशास्त्रविचारज्ञं ज्ञानयोगविशारदम् ।
 क्रियापादेषु कुशलं सर्वावयवमुत्तमम् ॥
 ऋन्विजस्तन्कुलोद्भूतानाष्टौ शैवान्विचक्षणान् ।
 जापकाञ्छैवमभूतान्वैदिकान्वेदपारगान् ॥
 अष्टावष्टौ तु वरयेद्यथेष्टं वा भवशक्तिः ।
 एव वै वरयेत्कर्ता उपोष्य वनमाचरेत् ॥'

(सिद्धान्तदीपिकायां (टि १००) पृ० १०५,
 १०६)

^८ ०मागमार्थविशारदम् — ख; ०मागमार्थं विशा-
 रदम् — घ

^९ कृटिम्बिन० — ख, कुटुम्बिन० — घ

^{१०} विचक्षणं — घ

^{११} ०दीक्षायुक्तं तथेतर्गम् — ख

‘[पुण्याहवाचनादि]

‘पुण्याह वाचयित्वा तु ‘द्रव्यशुद्धि विधाय च ॥१५॥

कृत्वा तु सर्वकर्माणि देशिको ब्राह्मणैः सह ।

आगमोक्तविधानेन मृत्सग्रहणपूर्वकम् ॥१६॥

वास्तुहोमं ततः कृत्वा अङ्कुरार्पणमेव च ।

विष्णुक्रान्तिदलेः शुभ्रैर्बैरशुद्धि च कारयेत् ॥१७॥

‘[नेत्रोन्मीलनम्]

‘प्रक्षाल्य सर्पबेरं च पूजाकार्यार्थसिद्धये ।

‘ततः शिल्पिनमृदास्य पुण्याह वाचयेत्ततः ।

अङ्कुरानर्पयेत्पूर्वं पूर्वोक्तविधिमार्गतः ॥

वास्तुशान्तिं ततः कृत्वा मण्डपं तेन बह्निना ।

शुद्धिं कृत्वा ततः सम्यक् पुण्याह वाचयेद्गुरुः ।’

(सिद्धान्तदीपिकायां (टि. १२०) पृ० १०७,
१०८)

‘इदमर्थं ‘घ’ मातृकायासेव दृश्यते ।

‘एतद्विषये अजिते २०.११२-११५ श्लोकास्त-
दीयटिप्पणी, रौरवे क्रियापादे १०.७,८पृ०
श्लोकश्च द्रष्टव्याः ।

‘०बैरशुद्धिविधीयते — घ

‘नयनोन्मीलनार्थाय त्वन्यदेवंशमण्डपे ।

स्थण्डिलद्वितयं कार्यमेकत्रैवाधिदेवताम् ॥

आवाह्यं गन्धपुष्पाद्यैरभ्यर्च्य च यथाविधि ।

तन्मन्त्रे नागराजं तु श्वेतवस्त्रोपरि न्यमेत् ॥

स्वर्णसूच्यादिना शिल्पिनयनोन्मीलने तदा ।

आचार्य उच्चरेन्मन्त्रं शिल्पी नेत्रस्य मोक्षणम् ॥

कृत्यान्पटावृतं बिम्बमन्यो न च निरीक्षयेत् ।

ज्योतिर्मण्डलमालिख्य कृष्णमण्डलमालिखेत् ॥

शिल्पिनं पूजयेत्तत्र वस्त्राद्यैश्च स्वशक्तितः ।

इतरम्यण्डिले बिम्बं सम्याप्य च गुरुतम ॥

मीवर्णदूर्वया नेत्रं लिखेत्पूर्वान्तस्तदा ।

नेत्रमन्त्रं ममुच्चार्य स्पृशेत्तत्र जपेन्मनुम् ॥

दुग्धमाज्यमधुधान्यानि पञ्चब्रह्ममनुस्मरन् ।

दुग्धमाप्येति मन्त्रेण घृतं वै घृतमन्त्रतः ॥

मधुवातेति मधु च त्विदं विष्णुवति धान्यकम् ।

ब्रह्मजज्ञानमन्त्रेण ब्राह्मणान्दर्शयेन्मुधी ॥

गौर्धेनुभव्यमन्त्रेण सवत्सां गा प्रदर्शयेत् ।

मुमङ्गलीति मन्त्रेण कन्यकां दर्शयेत्ततः ॥

मशोध्य मृज्जलाम्या तं प्रक्षाल्य पयसा ततः ।

शुद्धजलंस्तु मशोध्य तद्गायत्र्याभिषेचयेत् ॥

हृदा मपूज्य नागेन्द्रं पञ्चब्रह्ममनुस्मरन् ।

वस्त्रकूर्चेन मवेष्ट्य गन्धपुष्पादिभिर्विजेत् ॥’

(सिद्धान्तदीपिकायां (टि. १२०) पृ० १०८-११०);

एतस्मिन्विषये पुनः रौरवे क्रियापादे ३८.१५उ०-

१७पृ० श्लोकास्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्याः ।

‘घ’ मातृकायामेतत्पटलस्था केचन श्लोका एवो-

पलभ्यन्ते । अतः उपलभ्यमानश्लोकानामेवात्र पाठ-

भेदः प्रदर्शयते । नेत्रोन्मीलनविषयेऽस्या मातृकायां

१८-२० श्लोकानां स्थानेऽधोलिखितरीत्या सार्ध-

श्लोकद्वयं दृश्यते-

बिम्बशुद्धिं ततः कृत्वा रक्षाबन्धनमाचरेत् ।

विश्रुतश्लोके मन्त्रेण नेत्रोन्मीलनमाचरेत् ॥

स्वर्णसूच्या तु मधुनोन्मीलनं तु घृतेन वा ।

दर्पणं दर्शयेत्पश्चाद्गोविप्रादीन्यथाक्रमम् ॥

नीराजनमथो कृत्वा बिम्बशुद्धिमथाचरेत् ।’

इति ।; ‘घ’ मातृकायामप्येतद्विषयेऽधोलिखि-

तरीत्या श्लोकद्वयं दृश्यते —

‘अर्घ्यजलैरभिषिच्य गन्धकुम्भं प्रकल्पयेत् ।

बिम्बशुद्धिं ततः कृत्वा नेत्रोन्मीलनमाचरेत् ॥

विश्रुतश्लोके मन्त्रेण नेत्रोन्मीलनमाचरेत् ।

स्वर्णसूच्या तु मधुनोन्मीलनं तु घृतेन वा ।

इति ।

अभिषिञ्च्यार्घ्यतोयेन गन्धपुष्पाद्यलकृतम् ॥१८॥
नेत्रोन्मीलनमन्त्रेण नेत्रयुग्मं लिखेत्क्रमात् ।
'विश्वतश्चक्षुर्मन्त्रेण स्वर्णसूचिकया सह ॥१९॥
'मधु संतर्प्य मन्त्रेण मधुना स्वर्णदूर्वया ।
शिल्पिनं विसृजेत्पश्चाद्वस्त्रहेमाङ्गुलीयकैः ॥२०॥

‘[जलाधिवामनादि]

जलाधिवासनं पश्चाद्वान्यवस्त्राधिवासनम् ।
त्रिरात्रमेकरात्रं वा यामं यामार्धमेव वा ॥२१॥
अधिवासनवेलायां 'गङ्गादीश्च प्रपूजयेत् ।
'आचार्यजापकान् ऋत्विग्ं वेदपारायणान्बहून् ॥२२॥
'उदकशान्तिं 'रुद्रसूक्तं 'श्रीसूक्तं 'रात्रिसूक्तकम् ।
'धृतसूक्तं 'पुरुषसूक्तं 'पञ्चशान्तिं जपेत्क्रमात् ॥२३॥

‘अत्र कुर्यादित्यध्याहृत्य व्याख्येयम् ।
‘तै, आरण्यके १०.१
‘मधु सर्वेभ्यामिति मन्त्रेण—ख; मन्त्रेण—
मधुमन्त्रेण; 'मधुवाता ऋतायेति मधुना तर्प-
येद्दुष' रौरवे क्रियापादे ३१.१४ पृ०; ऋग्वेदे
१.९०.६; तै. संहिता ४.२.९.७.
‘जलाधिवासः—
ग्रामप्रदक्षिणं कृत्वा स्वस्तिमूक्तसमन्वितम् ।
जलाशयं ततः प्राप्य जलमध्ये प्रपां कुरु ॥
तन्मध्ये शाययेद्विम्बं जानुदघ्नजले ततः ।
तीरे च म्यण्डिलं कृत्वा इन्द्रादीन्पूर्ववद्यजेत् ॥
आचार्यः सह ऋत्विग्भिर्नागं स्पृष्ट्वा जपेत्तथा ।
मूलब्रह्माङ्गमन्त्रैश्च दिक्पालानां च मन्त्रतः ॥
अनन्नादिमहानागमन्त्रान्नायत्रिया सह ।
अष्टोत्तरशतं जप्त्वा ऋत्विग्भिर्बाह्याणैः सह ॥
भाष्योच्चारणेन मन्त्रेण त्वेकवारं गुरुजपेत् ।
इदं सर्वेभ्यो मन्त्रेण नमो अस्त्विति मन्त्रतः ॥
आयुःश्रीभूमिसूक्तं च मीरं मृत्युञ्जयं तथा ।
वेदादिमन्त्रं स्कन्दस्य सूक्तं वै पुरुषसूक्तकम् ॥
जपं समाप्य पश्चात् याममात्रावसानके ।
जलादुत्तीर्य विम्बं तु वस्त्रकूर्चं व्यपोह्य च ॥
कुम्भाद्भिः प्रोक्षयेत्पश्चादन्यवस्त्रेण वेष्टयेत् ।

अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैर्नविद्य तु निवेदयेत् ॥
प्रदक्षिणक्रमेणैव यागशालां प्रवेशयेत् ।
(सिद्धान्तदीपिकायां (टि. १२०) पृ० ११०,
१११),
एतस्मिन्विषये पुनः रौरवे क्रियापादे ३८.१७ उ०,
१८ पृ० श्लोकस्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।
‘यामार्धमेव—ख.
‘गङ्गादीनां च—ख
‘आचार्यो जापकान्—ख
‘वेदपारायणान्’ इत्यस्य पदस्य लक्षणया 'वेद-
पारायणकर्तृन्’ इत्यर्थो बोध्यः ।
‘उदकशान्तिमन्त्राः; एतस्मिन्विषये याजुषमन्त्र-
रत्नाकरे २५-८० पृष्ठानि द्रष्टव्यानि ।
‘रुद्रसूक्तम्; एतस्मिन्विषये याजुषमन्त्ररत्नाकरे
९० तमं पृष्ठं द्रष्टव्यम् ।
‘ऋग्वेदे बिलभागे पञ्चममण्डलस्यान्ते विद्य-
मानं बिलभागः ।
‘ऋग्वेदे १०.१२७
‘तै. आरण्यके १०.१
‘तै. आरण्यके ३.१२
‘पञ्चशान्तिः; एतस्मिन्विषये याजुषमन्त्ररत्नाकरे
१७५-१७७ पृष्ठानि द्रष्टव्यानि ।

- 'जलादुत्थाप्य बेर च कृत्वा ग्रामप्रदक्षिणम् ।
'क्षीराधिवासनं कुर्यात्पयःसूक्तेन' मन्त्रतः ॥२४॥
'धान्यसूक्तेन मन्त्रेण 'शालिधान्याधिवासनम् ।
'युवा सुवासाः परिवीतेति वस्त्राधिवासनम् ॥२५॥

* [रक्षाबन्धनम्]

- 'त्रियम्बकेति मन्त्रेण रक्षासूत्रं तु बन्धयेत् ।
'बृहत्सामेति मन्त्रेण" भस्मरक्षां च कारयेत् ॥२६॥

" [मण्डपस्तत्र वेदिकुण्डकल्पनं च]

षोडशस्तम्भसंयुक्त वितानध्वजभूषितम् ।

'जलादुत्थाप्य — ख

'घ' मातृकायां (२४ उ०, २५) सार्धश्लोकस्य-
स्थाने 'क्षीराभिषेकं कुर्याद्धान्यवस्त्राधिवासनम् ।'
इत्येकमेवार्थं दृश्यते ।

'पयःसूक्तम्, तै. संहिता ४.२७

'धान्यसूक्तम्, तै. संहिता ४.२६

'शान्त्या धान्याधिवासयेत् — ख.

धान्याधिवास — 'अथ मम ममस्तपापक्षयार्थं
नागप्रतिष्ठाङ्गं नागविश्वस्य धान्याधिवासं करि-
ष्ये' इति मन्त्रस्य, पञ्चदशोपरिमितधान्यपरि-
पूर्णिता पात्रे नागविम्बं धान्यमध्ये तिरोधाप्य
पूर्ववन्मुहूर्तकालं नागराजगायत्री जपेत् ।'

(शान्तिकुसुमाकरे पूर्वभागे पृ० २१)

'पञ्चाञ्जलाधिवासस्य धान्यवासं तु कारयेत् ।

धान्यं मशोष्य विधिवन्मोक्ष्य पुण्याहुवारिभिः ॥

धान्येऽस्मिन्कुण्डदग्ने तु स्त्रीबेरं निक्षिपेन्मुष्ठी ।

पृथगे निक्षिपेत्तत्र स्तनान्तं देशिकोत्तमः ॥

अष्टपुष्पं ममम्यर्च्य ताम्बूलादि निवेदयेत् ।

एव मुहूर्तं निक्षिप्य पञ्चाद्रामप्रदक्षिणम् ॥'

(आर्. ड. १५५६० इत्यङ्किते तालपत्रकोशे

२१ तमे पत्रे प्रतिष्ठानुक्रमण्यम् ।)

'तै. ब्राह्मणे ३.६१; इदं वस्त्राणि युग्मासु परिचित

रक्षयाधि- ख

* रक्षाबन्धं ततः कृत्वा पूर्वोक्तविधिना गुरुः ।

(सिद्धान्तदीपिकायां (टि १२०) १११ पृ०)

'तै. आरण्यके १०.७४

'बद्धायात् — घ

'सामवेदे ८०९

'मन्त्रतः — घ

'देवाग्रे चोत्तरे वापि त्वैशान्या वा विशेषतः ।

नवहस्तप्रमाणेन मण्डपं चतुरश्रकम् ॥

षोडशस्तम्भसंयुक्तं द्वादशस्तम्भमेव वा ।

चतुर्द्वारसमायुक्तं चतुर्म्होरणभूषितम् ॥

वितानध्वजसंयुक्तं दर्भमालासमन्वितम् ।

कूटं वापि प्रपाकारं मण्डपं कारयेन्मुष्ठी ॥

मण्डपं नवधा भज्य मध्यभागे तु वेदिकाम् ।

अरन्निमात्रसंयुक्तां दर्पणोदरमणिभाम् ॥

उपवेदिसमायुक्तां प्रकुर्यात्तु यथाविधि ।

नवान्यायतनं वापि पञ्चान्यायतनं तु वा ॥

एकान्यायतनं वापि कुर्यात्पूर्वोक्तवर्त्मना ।

नवान्यायतने सर्वं पञ्चाकारं तु कुण्डकम् ॥

पुरन्दरेशयोर्मध्ये वृत्तकुण्डं प्रधानकम् ।

अथवा तु चतुर्दिक्षु चतुरश्रं विदिक्षु च ॥

पञ्चकुण्डं प्रधानं तु वृत्तं वा चतुरश्रकम् ।

पञ्चान्यायतने दिक्षु पञ्च वृत्तं प्रधानकम् ॥

एकान्यायतने पूर्वं वृत्तं वा चतुरश्रकम् ।

तन्मध्ये वेदिका 'कुर्याद्विस्तृत्यसमानकाम् ॥२७॥
अष्टाङ्गु 'लोच्छ्रिता कुर्यादुपवेदिसमन्विताम्' ।
दर्पणोदर'सकाशा शालिपिष्टेन रञ्जयेत् ॥२८॥
'तत्पूर्वं हस्तमानेन वृत्तकुण्डं प्रकल्पयेत् ।
नाभियोनिसमायुक्त मेखलात्रयसंयुतम् ॥२९॥

* [शयनाधिवाम]

'वेद्युपरि' विनिक्षिप्य चतुर्द्वौ प्रमाणतः ।
'धान्यार्धतण्डुलैश्चैव' 'तदर्धैश्च तिलैरपि ॥३०॥
'नागगायत्रिमन्त्रेण' 'शयनानि प्रकल्पयेत् ।
'अण्डज मुण्डज चैव रोमज' दारुज तथा ॥३१॥
'वामजं' 'शयनं पञ्च वेद्युर्ध्वं विन्यसेद्वधः ।
'नागगायत्रिमन्त्रेण शयने शाययेद्वधः ॥३२॥

कुण्डं कृत्वा विधानेन गोमयेनानुलेपयेत् ॥
नत' शिन्धितमुद्राम्य पुण्याहं वाचयेत्ततः ।'
(सिद्धान्तदीपिकायां (टि १२०) पृ० १०६, १०७);
एतद्विषये पुन रौरवे क्रियापादे ३८.१८ उ०—
२० पृ० श्लोकान्तदीपिप्यणी च द्रष्टव्या ।

'कृत्वा हस्त० — ख
'० समानकम् — ख
'० लोच्छ्रित कृत्वा उप० — ख
'० समन्वितम् — ख. —
'० सकाश — ख
'एतदर्धस्थाने 'घ' भानूकायां 'कुम्भस्य पश्चिमे
भागे होमकुण्डं तु कारयेत्' इति दृश्यते ।
'वेद्युर्ध्वं स्थण्डिलं कृत्वा चाष्टद्वौ शालिभिः ।
तदर्धतण्डुलैश्चैव तदर्धैश्च तिलैरपि ॥
मन्त्रधान्यैश्च लाजैश्च दर्धैश्चैव परिस्तरत् ।
पञ्चवर्णसमायुक्तं वस्त्रं तस्योपरि न्यसेत् ॥
तन्मध्ये शाययेद्विम्बं प्राकशिङ्गोर्ध्ववक्त्रकम् ।'

(सिद्धान्तदीपिकायां (टि १२०) पृ० १११);

एतन्मन्त्रविषये पुन रौरवे क्रियापादे ३८.२० उ०—
२३ श्लोका द्रष्टव्या ।

'वेद्योपरि — ख, घ

* विनिक्षिप्या — घ

^{१०} धान्यार्धं तण्डुलं चैव — ख; धान्यार्धतण्डुलं चैव
— घ

^{११} तदर्धैश्च — ख; तदर्धं तिललाजकैः — घ

^{१२} अस्मिन्पटले 'नागगायत्रिमन्त्रेण' इति हस्वान्त-
गायत्रिपदमहितप्रयोगो बहुशो दृश्यते । स च
प्रयोगो वृत्तार्थं कृत इति भाति । नागगायत्री-
मन्त्रश्च ११२ पूर्वध्यानन्तरं प्रोच्यते ।

^{१३} शयनादीन् प्र० — ख; शयनादि प्रगन्तु — घ

^{१४} अण्डजादिशयनविषये रौरवे क्रियापादे २८.३९
उ०; ४० पृ० श्लोक; रौरवोत्तरे १६.२८ उ०,
२९ पृ० श्लोकान्तदीपिप्यञ्च द्रष्टव्या ।

^{१५} धानुज — ख,

'दारुजं चर्मजं चैव रोमजं पक्षजं तथा ।

उपर्याम्तरणोपेतं शयनं पञ्चधा भवेत् ॥

दारुजं फलकं ज्ञेयं क्षीरवृक्षममृद्भुवम् ।'

(अजिते ४०.५१ उ०; ५२)

^{१६} वर्मज — ख; 'कौशेयं वामजं प्रोक्तम्' सुप्रभेदे
क्रियापादे ३६.४४ पृ० ।

^{१७} शयने — ख

^{१८} एतन्मन्त्रविषये ३१ श्लोकपूर्वार्धदिपिप्यणी द्रष्टव्या ।

‘[कुम्भस्थापनम्]

पद्ममष्टदलं लिख्य 'तन्मध्ये स्थापयेद्घटान् ।
'साध्रपत्रनालिकेरात्सरत्नान्सूत्रवेष्टितान् ॥३३॥
'सकूर्चान् रक्तवस्त्रांश्च 'सुगन्धवारिपूरितान्

‘[स्वर्णनागप्रतिमा]

दशनिष्कमुवर्णेन तदर्धार्धेन वा पुनः ॥३४॥
स्वर्णेन नागप्रतिमा कुर्यात्तद्वेरूपिणीम् ।
प्रधानप्रतिमाद्वचशे 'एकांशे पञ्चधा कृताम् ॥३५॥

[भण्डपूजा]

आचार्य 'ऋत्विजैः सार्धं 'स्नातेर्वस्त्रोत्तरीयकैः ।
'पञ्चमुद्रासमायुक्तः कर्णाङ्गुलिबिभूषणः ॥३६॥
'नित्यां नैमित्तिकौ सध्यां संध्यायां तु विशेषतः ।

‘ 'नागम्यैव शिरोदेशे प्रधानं द्रोणपूजितम् ।
नवरत्नसमायुक्तं चूतपत्रैरलंकृतम् ॥
वस्त्रयुग्मेन सवेष्ट्य वेदिमध्ये तु विन्यसेत् ।
तस्याग्रे शिवलिङ्गस्य फणामध्यस्थितस्य च ॥
विन्यसेत्कुम्भमेकं तु पूर्वोक्तैर्नैव वर्त्मना ।
तस्याग्रे नागराजस्य बिम्बं निष्कमुवर्णकम् ॥
कृत्वा कुम्भस्य चाग्रे च वस्त्रोपरि च विन्यसेत् ।
परितः कलशानष्टौ मसूत्रान्नापिधानकान् ॥
मवस्त्रान्हेममयुक्तान्कूर्चपल्लवसयुतान् ।
सरत्नान्प्रतिमायुक्तान्मर्वलक्षणसयुतान् ॥
इन्द्रादीशानपर्यन्तं दलाग्रे विन्यसेत्क्रमात् ।
(सिद्धान्तदीपिकायां (टि १२०) पृ० ११२,

११३),

एतन्मन्त्रिण्ये पुन रौरवे क्रियापादे ३८ ३४,
२५ श्लोकौ तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्याः ।

‘पद्ममष्टदलं लिख्य — घ

‘कुम्भानां स्थापनोपरि — घ

‘साध्रपत्राच्छालि — ख, आध्रपत्र नालिकेर — घ

‘सरत्त सूत्रवेष्टितम् — घ

‘सकूर्चं रक्तवस्त्रं च — घ,

‘सुगन्धान्वारि० — ख; सुगन्ध वारि० — घ

‘० पूरितम् — घ

‘‘निष्कादिदशनिष्कान्तहेम्ना वापि मलक्षणा ।

दशादशनिष्कान्तारोप्येणापि विनिर्मिता ॥

पलादिनिधिमव्यान्तनाम्नेणापि विनिर्मिता ।

प्रतिमा स्वार्थकृत्येषु दानेषु च विधीयते ॥’

(सिद्धान्तदीपिकायां (टि १२०) पृ० १०३)

‘‘येकांशे — ख

‘‘ऋत्विक्शब्दस्याकारान्ततया प्रयोग इति भाति ।

‘‘स्नातवस्त्रो० — ख

‘‘पञ्चमुद्राः —

‘‘रुद्राक्षमुपवीतं च उष्णीषं चोत्तरीयकम् ।

भस्म चैवादिशैवानां पञ्चमुद्रा प्रकीर्तिता ॥’

(शैवागमपरिभाषामञ्जर्याम् ५, १७५ उ०

१७६ पृ०)

‘‘नित्यनैमित्तिकं सध्यां — ख,

विशेषेण च सकलस्य पुण्याह वाचयेत्क्रमात् ॥३७॥

[सूर्यपूजादि]

सूर्यपूजां ततः कृत्वा गणेशं पूजयेत्ततः ।

प्राणसयमन कृत्वा सकलीकरण चरेत् ॥३८॥

[द्वारदेवतापूजा]

सामान्यार्घ्यं च ससाध्य प्रोक्षयेद्द्वार[तो]रणान् ।

'शान्तिभूतिबलारोग्य न्यसेत्पूर्वादिनोरणे' ॥३९॥

'दुर्गासरस्वतीलक्ष्मीद्वारस्योर्ध्वं समर्चयेत् ।

द्वारस्य उत्तरे पार्श्वे सहस्रशिरसे नमः ॥४०॥

तद्द्वारदक्षिणे पार्श्वे आदिशेषं समर्चयेत् ।

दक्षिणे द्वारपूर्वे तु 'भूमिधारणं पश्चिमे ॥४१॥

'फणामणिमण्डितं च *पश्चिमद्वारदक्षिणे ।

'तक्षक पूजयेत्पश्चादुत्तरे 'मणिगर्भितम् ॥४२॥

उत्तरद्वार"पश्चिम्यां महानागं तु पूर्वके ।

"महानागं च सपूज्य द्वागणामुभयपार्श्वयोः" ॥४३॥

आचार्यो मूर्तिषु मह माय मध्या विशेष-
मध्या च निर्वृत्त्य, परिजनैः स्वस्तिमङ्गलवा-
चकैः सहित यागशाला प्रदक्षिणक्रमेण पूर्व-
द्वागणान्तं प्रविश्य कर्मासनोपरि मौम्याम्य
उपरिस्थ, सकलस्य सकलीकृत्य, सामान्यार्घ्यं
समर्थाय तिर पवित्रे विघ्नेश्वरपूजा विधाय
पुण्याहवाचनं कृत्वा तदम्भमा मण्डपं संप्रोक्ष्य'

(शिवागमशेखरे द्वितीयभागे पृ० ६९)

' भान्वादिगुरुपर्यन्तमर्चनोक्तं समाचरेत् ।

अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यैर्नैवेद्यान्तं समाप्य च ॥

(सिद्धान्तदीपिकायां (टि १२०) पृ० ११२)

' शान्तिभूतिबलारोग्यान् — ख ;

' शान्तिभूतिबलारोग्यं तोरणेषु प्रकल्पयेत्'

(पूर्वकारणे २५ ५० ३०) .

' प्लक्षोदुम्बराश्वत्थवटजाम्बोरणा क्रमान् ।

पूर्वादिनां विधानव्या यद्वाद्यान्तविपर्यय ॥

शान्तिभूतिबलारोग्यनामान्येषा यथाक्रमम् ।

('सौमशम्भुपद्धतौ ३.२.३६, ३७ पृ०)

' घ मानुकाया ३९, भूमिकस्योत्तरार्धानन्तर —

मण्डपे लोकपालानां तत्तन्मयानं तु पूजयेत्
इत्यर्थमेकमधिकृतया दृश्यते । लोकपालार्चनस्य
५० पूर्वार्धे वक्ष्यमाणत्वादत्रेदमर्थं पाठतया न
संघटितम् ।

' दुर्गामरस्वतीपूजा द्वारपार्श्वे तु पूजयेत् — घ

' भूमिधारणपश्चिमे — ख

' भणामणिमण्डितं च — ख

* पश्चिमे द्वार — ख

' तक्षक पूज — ख

' माणि — ख

" पश्चिम्य महा० — ख पश्चिम्याम्य इत्यत्र
पश्चिम्याम्य इति प्रयोगः । एतद्विषये रौरवोत्तरे
१४७ पूर्वार्धदिग्गणी द्रष्टव्या ।

" अत्र महापाल इति पाठो युक्त इति भानि .

" ०भुभपार्श्वयोः — घ

‘नित्यवत्पश्चिमद्वारे दृष्ट्या दिव्यान्तरिक्षकान् ।

‘नैर्ऋते वास्तुनाथं च पूजयेदुपचारकैः ॥४४॥

‘पूर्वादिदिग्ध्वजे ‘पूज्या वज्रादिक्रमदेवताः’ ।

‘कुमुदादीन्पताकामु हेतुघ्राद्यष्टकं यजेत् ॥४५॥

‘नित्यवत्’ इत्यस्यानन्तरं ‘सपूज्य’ इत्यध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

पश्चिमद्वारमाश्रित्य पुष्पक्षेप विधाय च ।

अम्ब्रेण पाणिघातस्य त्रयं कृत्वाथ भूगणान् ॥

कृत्वा तालत्रयं मन्त्री विघ्नानाकाशवर्तिनः ।

छोटिकात्रयतो विघ्नान्धात्मन् प्रोन्माग्येद्वहिः ॥

दक्षजङ्घा समन्विष्य वामशाखाभयौ विशेषतः ।

अम्ब्रेणोदुम्बरे पुष्पं स्निग्धा धाम्नाश्च मध्यमे ।

(उत्तरकामिके २० ७-९) ;

‘पश्चिमद्वारमारुह्य नित्यद्वारादिकं यजेत् ।

दिव्यान्तरिक्षभूमिष्ठान्विघ्नानुत्सार्य बुद्धिमान् ॥

दक्षजङ्घा समन्विष्य वामशाखां विशेषतः ।

अम्ब्रेणोदुम्बरे पुष्पं द्वारं प्रति विचक्षणः ॥’

(पूर्वकारणे ५८ ३९ उ०-४१ पू०) ;

‘तन्वदृष्ट्यावलोक्य शेषद्वाराणि घट्टयन् नित्यवद् द्वारपालान् पश्चिमद्वारे सपूज्य’ ।

न्यन्मूलेन चक्षुषोर्ध्वं विलोक्य दिव्यान् ओं हः अस्त्राय फड् इति, ज्वलन्नाराच-मूद्रया पुष्पं स्निग्धान्तरिक्षगान्, ‘ओं हुं फड्’ इति पाशुपतास्त्रेण दक्षिणपाणिघातत्रयेण भूमिष्ठान्त्रिविधान्विघ्नानुद्गम्य’ ।

(अधोरशिवकृतशिवप्रतिष्ठाविधौ पू० ११५)

‘अत्र ‘भूमिष्ठाश्च विघ्नान्प्रोन्मार्य’ इति पदत्रय-मध्याहृत्य व्याख्येयम् । अत्र अजिते २० १२८ उ०, १२९ पू० श्लोको द्रष्टव्यः । दिव्य-न्तरिक्षके — ख

‘वास्तोऽप्यतये चेति ऋतुणे नम इत्यपि ।

सपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्वद्वाणं निर्ऋतिगोचरे ॥’

(पूर्वकारणे ५८.४१ उ०, ४२ पू०) ;

प्रादग्भयं गत्वा नैर्ऋते —

हमस्य तुन्दिलं गौरं ममभुचतुरंगनम् ।

दधानं दक्षिणे वाये दण्डाक्षय्यकमण्डलम् ॥

ओं हा वास्त्वधिपतये ऋतुणे नम इत्यभ्यर्च्य

(अधोरशिवकृतशिवप्रतिष्ठाविधौ ११३) ;

‘वज्रं गतिं च दण्डं च खड्गं पाशं तथा गुरुं ।’

‘मदां त्रिशूलं चक्रं च पशं चेति दशायुधम् ॥

पूर्वादिदिक्पताकादीं पूजयेत् दशायुधम् ।’

(पूर्वकारणे ५८.३३ उ०, ३४) ;

दशायुधपूजाविषये अधोरशिवाचार्यविरचित शिवप्रतिष्ठाविधौ १९५-१९८ पृष्ठानि द्रष्टव्यानि ।

‘पूज्यं वज्रा० — ख

‘देवनान् — ख

‘कुमुदं कुमुदाक्षश्च पुण्डरीकश्च वामनः ।

शङ्खकर्णस्तथा शर्वस्त्रिणेत्रः सुप्रतिष्ठितः ॥

पूर्वाद्ध्वजाष्टवामानाः [पालास्तु ?] समभ्यर्च्य

यथाक्रमम् ।’

(पूर्वकारणे ५८.३५, ३६ पू०) ;

‘द्वारोपरिस्थितध्वजे ओं हा कुमुदामनाय नमः । ओं हा कुमुदमूर्तये नमः —

कुमुदं पूर्वदिग्भागे मितवर्णं विभावयेत् ।

द्विलोचनं द्विबाहुं च दण्डाभयकरान्वितम् ॥

ओं हा कुमुदाय नमः, अग्निकोणध्वजे ओं हा कुमुदाक्षामनाय नमः । ओं हा कुमुदाक्षमूर्तये नमः —

आग्नेय्या कुमुदाक्षं च दशभानुसमप्रभम् ।

द्विलोचनमहं वन्दे दण्डाभयकरान्वितम् ॥

ओं हा कुमुदाक्षाय नम इत्येव पूर्वद्वारदेवा-नाराध्य सर्वोपचारैः सपूज्य’

‘द्वारोपरिस्थितध्वजे ओं हा पुण्डरीकामनाय नमः । ओं हा पुण्डरीकमूर्तये नमः —

भृङ्गाभं पुण्डरीकाख्यं दक्षिणस्यां दिशि ध्वजे ।

द्विलोचनमहं वन्दे दण्डाभयकरान्वितम् ॥

ओं हा पुण्डरीकाय नमः ।

‘मण्डपोर्ध्वे स्थिते कम्पे पृथ्व्यादिब्रह्मपञ्चकम् ।

‘वेदिदक्षिणपार्श्वे तु ‘व्याघ्रचर्मामनोपरि ॥४६॥

स्थित्वा देवस्य ‘दक्षिण्या ‘करन्यास समाचरेत् ।

निर्ऋतिकोणध्वजे ओ हा वामनासनाय नमः ।

ओ हा वामनमूर्तये नमः —

वामन नैऋते देशे भिल्लाञ्जनममद्युतिम् ।

द्विलोचनमह वन्दे दण्डाभयकरान्वितम् ॥

ओ हा वामनाय नम इत्येव दक्षिणद्वारदेवानाराध्य सर्वोपचारैः संपूज्य

‘द्वारोपरिस्थितध्वजे ओ हा शङ्खकर्णामनाय नमः । ओ हा शङ्खकर्णमूर्तये नमः —

वायुया दिशि नक्षत्रमभि शङ्खकर्णकम् ।

द्विलोचनमह वन्दे दण्डाभयकरान्वितम् ।

ओ हा शङ्खकर्णाय नमः ।

वायुकोणध्वजे ओ हा शर्वनेत्रासनाय नमः ।

ओ हा शर्वनेत्रमूर्तये नमः —

वायव्या शर्वनेत्र वै रक्तवर्ण महाबलम् ।

द्विलोचनमह वन्दे दण्डाभयकरान्वितम् ।

ओ हा शर्वनेत्राय नम इत्येव पश्चिमद्वारदेवानाराध्य सर्वोपचारैः संपूज्य

‘द्वारोपरिस्थितध्वजे ओ हा मुमुक्षुमासनाय नमः ।

ओ हा मुमुक्षुमूर्तये नमः —

मुमुक्षु षट्पदप्रख्य कौबेरदिशि सस्थितम् ।

द्विलोचनमह वन्दे दण्डाभयकरान्वितम् ॥

ओ हा मुमुक्षुमाय नमः ।

ईशानकोणध्वजे ओ हा सुप्रतिष्ठितासनाय नमः ।

ओ हा सुप्रतिष्ठितमूर्तये नमः —

शशाङ्कधवल ध्यायेदीशाने सुप्रतिष्ठितम् ।

द्विलोचन द्विबाहु च सरलमकुटान्वितम् ॥

ओ हा सुप्रतिष्ठिताय नम इत्येवमुत्तरद्वारदेवानाराध्य सर्वोपचारैः संपूज्य भवद्भिर्यज्ञ-

रक्षकत्वेन स्थातव्यमाहितादरेरिति विज्ञाप्य ।

(अधोर्गशिवाचार्यविरचितशिवप्रतिष्ठाविधौ पृ० १०३,

१०७, ११०, १११, ११४)

‘हेतुकाद्यष्टक-ख,

हेतुघ्नस्त्रिपुरघ्नश्च वेतालश्चाग्निजह्वकः ।

काल कराली भीमश्च एकपादस्तथैव च ॥

पूर्वादीशानपर्यन्त पूजयेत् यथाक्रमम् ।’

(पूर्वकारणे ५८ ३६ उ०, ३७) ।

पूर्वाददिक्षु ओ हा हेतुघ्नाय नमः । ओ हा

त्रिपुरघ्नाय नमः । ओ हा वज्रघाम्याय नमः ।

ओ हा यमजिह्वाय नमः । ओ हा कालाय

नमः । ओ हा करालिने नमः । ओ हा एका-

द्घये नमः । ओ हा भीमाय नम इति क्षेत्र-

पालान् संपूज्य मनुष्टान्परिभाव्य

(अधोर्गशिवाचार्यविरचितशिवप्रतिष्ठाविधौ पृ०

११६)

‘यागमण्डपकम्पेषु पृथिवीतत्त्वक यजेत् ।

तृणेषु जलतत्त्व च बन्धेषु चाग्नितत्त्वकम् ।

वशेषु वायुतत्त्व च स्थूणामु गगन यजेत् ॥

(पूर्वकारणे ५८.४२ उ०; ४३) ।

‘मदाशिवतत्त्वान्तव्याप्तिक मण्डप विभाव्य

(अधोर्गशिवाचार्यविरचितशिवप्रतिष्ठाविधौ

पृ० ११७)

‘कथ्या — ख

‘उपविष्ट उदगवक्त्रो भूतशुद्धि समाचरेत् ।

मकलीकरणं कृत्वा कृतान्त्यर्जनो गुरुः ॥

(उत्तरकामिके २० ११ उ०, १२ पृ०) ।

‘पञ्चाङ्गेदीक्षिणतः कूर्मासने व्याघ्राजिनादौ

रुचिरामनः सज्जदङ्मुखं समुपविश्य, भूतशु-

द्धयन्त्यर्जनहवनध्यानम्यानशुद्धिविशेषार्थकर-

णद्रव्यमन्त्रशोधनपञ्चगव्यमाधनानि कुर्यात् ।

(अधोर्गशिवाचार्यविरचितशिवप्रतिष्ठाविधौ पृ०

११७)

‘व्याघ्रस्यादानमोपरि — ख

‘दक्षिणायाम्’ इत्यत्र ‘दक्षिण्याम्’ इति प्रयोगः ।

एतद्विषये तैरबोत्तरे १४६ पृ० टिप्पणी द्रष्ट-

व्या ।

‘एतद्विषये अजिते २०.७३पृ०—८०पृ० भूतका-

स्तदीयाटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

'भूतशुद्धिं ततः कृत्वान्तर्यजनमाचरेत्' ॥४७॥

'स्थानशुद्धिं ततः कृत्वा 'मन्त्रशुद्धिं समाचरेत्' ।

'दण्डभङ्ग्या मुण्डभङ्ग्या कलाभङ्ग्या च विन्यसेत् ॥४८॥

'विशेषार्घ्यं च ससाध्य 'पञ्चमद्राश्र च धारयेत् ।

'पञ्चगव्यं च ससाध्य शालादीन्प्रोक्षयेत्कुशैः ॥४९॥

'विकिरान्विक्षिपेदस्त्रैः सर्वविघ्नापनुत्तये ।

'एतद्विषये अजिते २० ५१ - ७३ पृ० श्रुत्वास्त
दीयतिपणी च द्रष्टव्या ।

'एतद्विषये अजिते २०.११० उ०; १११ पृ०
श्रुत्वास्तदीयतिपणी च द्रष्टव्या । ग, घ मातृ-
कया ४७ तमश्लोकोत्तरार्धस्य स्थाने —
द्रागपूजा समागम्य भतशङ्कचन्तमेव च ।
अन्तर्यजनमार्गेण अन्तर्यागं समाचरेत् ॥'

इत्यर्धद्वयं दृश्यते । यद्यप्यभयोरपि मातृकया-
द्रागपूजाविषयकस्य प्रायेण नोपलभ्यते ।
तथापि द्रागपूजा समागम्य इत्यन्तं विषयाद्य
सूचित इति भाति ।

'एतद्विषये अजिते २० १०१ उ० - ११० पृ०
श्रुत्वास्तदीयतिपणी च द्रष्टव्या ।

'एतद्विषये अजिते २० १११ श्रुत्वास्तदीयतिपणी
च द्रष्टव्ये ।

'दण्डभङ्ग्यादिन्यामविषये अधोरशिवाचार्यविर-
चिताशिवप्रतिष्ठाविधौ. १७५-१७८ पृष्ठानि
द्रष्टव्यानि ।

'विशेषार्घ्यं नन कुर्यादश्वमिद्वार्यकाक्षतैः ।

अर्द्धाग्निनकुशैश्च क्षीरपुष्पैः समन्वितम् ॥

(उत्तरकामिके २० १० उ० १३ पृ०)

'पञ्चमद्रा च स पञ्चमद्राविषयेऽस्मिन्यटले ३६
तमश्लोकोत्तरार्धदिपणी द्रष्टव्या ।

कल्पयन् पञ्चगव्यं तु तद्विधानमिदोच्यते ।

मण्डपस्य शभे भाग क्षेत्रे तवपदीकृते ।

पञ्चतन्त्रवृत्तन्यासे पञ्चपात्राणि विन्यसेत् ।

शिवं सदास्य विद्याया कालं पुमि च दक्षिण ।

सूर्यावच्छिन्नं मुशालं च तज्जावदमुनात्मकम् ।

गन्तादकं च सकल्प्य क्षीरं दधि घृतं न्यसेत् ॥

गोमयं चैव गोमूत्रमीशानाद्यैस्तु मन्त्रितम् ॥

एकद्वित्रिचतुष्पञ्चवारैः पार्थिवं कुशादकम् ।

अमनीकृत्य सपूज्य शिवनैकान्वमाचरेत् ।

मण्डपं तेन मण्डप्य'

(उत्तरकामिके २० १६ उ० - २१ पृ०)

एतद्विषये पुन अजिते २० ६ - १४ श्रु-
त्वास्तदीयतिपणी च द्रष्टव्या । पञ्चगव्यमथ
कृत्वा — ग, घ

विकिरान्विमन्त्रयेत्

लाजचन्दनमिद्वार्यभस्मपुष्पकुशाक्षता ॥

हेतयोऽस्त्रेण मण्डपे विधानव्या विमिश्रिता

तैर्हृत्या मण्डपे स्थित्वा मन्त्रनीर्मण्डपस्य तु ।

कुर्याद्विशानवकत्रस्तु मस्कारैर्वीक्षणादिभि

कण्डस्येव पुगस्यापि गुरग्रादशात्र तु ।

विकीर्य विकिरानीशे कुशकर्त्र्या समाहरन् ।

वेद्या वा मण्डपे वापि ईशाने वापि पश्चिमे ॥

हेमाद्रिकृतं कृष्णमानीय गलिताम्भसा ।

पुग्निं पल्लवापेन स्वर्णवस्त्रादिसयनम् ।

सहृती विकिराम्नाणामामन तु चलाचलम् ।

सकल्प्य मन्त्रिमन्त्रेण मनीभन घटं न्यसेत् ।

वर्धनी मोदका वस्त्रमूत्रवर्णादिमयताम् ।

विन्यसेदस्त्रभना ता प्रत्यहनालममन्विताम् ॥

सपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्घटाम्बालं गुरुतमा ।

(उत्तरकामिके २० २१ - २८ पृ०);

लाजचन्दनमिद्वार्यभस्मद्वीक्षातान कुशान ।

विकिराजशालाजान्वा मानधाम्नाभिर्मन्त्रितान् ॥

अम्बाम्बप्राशितानतान्त्रवेचनावकुण्डितान् ।

नानाप्रहरणाकारान्विधनैर्घवितवारकान् ॥

अस्याम्बपञ्चगव्याभ्यां सप्राशय मन्त्रमण्डपम् ।

चतुष्पथान्तमस्कारैः सकुर्याद्वीक्षणादिभि ॥

कुश'कूर्च्योपसहृत्य 'वर्धन्या आसने' बुधः ॥५०॥

'नैर्ऋते वास्तु संपूज्य 'पश्चिमे नागकन्यकाम् ।

'ऐशान्यां चैव 'यागेशीं यागेश्वर च पूजयेत् ॥५१॥

विक्षिप्य विकिरास्तत्र कुशकूर्च्योपसहरेत् ।
तानीशदिशि वर्धन्या आसनायोपकल्पयेत् ॥'
(मौमशम्भुपद्धतौ २.१.२०, २१; २९ उ०—
३१ पू०);

'पञ्चगव्येन सप्रोक्ष्य मण्डप चार्घ्यवारिणा ।
वीक्षणाद्यैश्च सम्कारैः कुण्डोक्तं सचतुष्पदै ॥
संस्कृते मण्डपे तत्र विकिरानस्त्रतः क्षिपेत् ।
विकिरास्तान्समाहृत्य कुशकूर्चेन देशिकः ॥
वर्धन्याद्यामानं कुर्याद्विद्युर्ध्वं चेशकोणके ।
शिवकुम्भं न्यमेतत्र सप्तधान्यकृतासने ॥
त्रिसूत्रवेष्टितं रक्तं पञ्चरत्नोदकान्वितम् ।
गल्लवोत्तमकूर्चाद्विधं वस्त्रयुग्मविभूषितम् ॥
गन्धपुष्पाक्षनोपेतं सापिधानं मलक्षणम् ।
कुम्भदक्षिणदिग्भागे वर्धनीं विकिरामनाम् ॥
वस्त्रसूत्रयुग्मच्छन्नां सापिधानां मलक्षणाम् ।
स्वर्णमध्यमकूर्चाम्बुगन्धपुष्पस्रगन्विताम् ॥
प्रत्यङ्मालां न्यमेद्वक्तां चतुःपल्लवशोभिताम् ।
नैर्ऋत्यामर्चयेद्देवास्तोत्राधिपतीन्तथा ॥

(सिद्धान्तशेखरे ३.८.४३—४९);

'अर्घ्यपञ्चगव्याभ्यां यागमन्दिरं सप्रोक्ष्य
निरीक्षणादिभिर्यागमन्दिरं संस्कृत्य, हुफहन्ता-
न्त्रेण नानास्वरूपान् पूर्वाभिमन्त्रितलाजादीन-
न्तरायध्वमकान्विकीर्य, हृदयेन कुशकूर्चिकया
विकीर्णालंजीजादीन् समूह्य वर्धन्यामनार्थमी-
शाने विन्यसेत् ।'

(क्रियादीपिकायाम् पू० १४६)

'कूर्चोपसहृत्य — ख

'वर्धन्यामनया बुध' — ख

'अत्र 'उपकल्पयेत्' इत्यध्याहृत्य आमतविषये
उपकल्पयेदिति व्याख्येयमिति भाति ।

'नैर्ऋते निर्ऋतिपूर्वकुम्भे ओं हा ब्रह्मामनाय
नमः । ओं हां ब्रह्ममूर्तये नमः —
हमस्य नुन्दिल गौर मण्डपश्चतुराननम् ।

दक्षान दक्षिणे वामे दण्डाक्षमवकमण्डलम् ॥

ओ हां वास्वधिपतये ब्रह्मणे नमः ।'

अधोरशिवाचार्यविरचितशिवप्रतिष्ठाविधौ पू०
१४६)

'तदनु नैर्ऋते असतैर्वास्तुमण्डलमालिख्य तत्र
वास्वधिपति सावरण पूजयेत् 'अथ वास्व-
धिपतये ब्रह्मणे सावरणाय नमः' इति ।

(क्रियादीपिकायाम् पू० १४६)

'वार्योर्दक्षिणकुम्भे ओ हा महालक्ष्मीसनाय
नमः । ओ हां महालक्ष्मीमूर्तये नमः —

द्वारस्य समुक्षी श्यामां पुष्परत्नीधर्वाक्षिणीम् ।

ध्यात्वाबाह्य यजेद्द्विद्वान्मरेन्मण्डपरूपिणीम् ॥

ओं हां महालक्ष्मी नमः इति संपूज्य, तां
शक्तिमण्डपरूपिणीमनुसंधाय'

(अधोरशिवाचार्यविरचितशिवप्रतिष्ठाविधौ पू०
१४६);

'कलशे स्थण्डिले वा संपूज्य सिंहमूर्त्यां मण्ड-
पाकारां सर्वरत्नैर्मालायां पूरयन्तीं महालक्ष्मीं
पूजयेत् ।'

(क्रियादीपिकायाम् पू० १४६);

'ऐशान्याः पद — ख

'वागीशी वागीश्वरं — ख; मण्डपार्चनविषये
आगमान्तरेषु पद्धतिषु च वागीशीवागीश्वर-
पूजनविषयस्यादृष्टत्वात्, चिन्त्यागमे मण्डपार्च-
नविधौ — 'यागेश्वरस्य कुम्भस्य वर्धन्याश्च यथा-
विधि । वसुप्रस्थकशाली च' (१७.६४),

'यागेश्वरस्य कुम्भस्य वर्धनीमुत्तरे न्यमेत् ।

नालं चोत्तरदिग्भागे' (१७.७६) इति यागे-
श्वरकुम्भवर्धन्यो पूजाविषयकग्रन्थस्योपलभ्यमा-
नत्वात्, 'ध' मातृकायां प्रकृतविषये 'यागेश्वरान्
प्रपूजयेत्' इति पाठस्योपलभ्यमानत्वाच्चात्र
पाठ 'यागेशी यागेश्वर' इति साधितः । यागे-
श्वरार्चनं च अधोरशिवाचार्यविरचितशिवप्रति-
ष्ठाविधौ १५४-१६५ पृष्ठेषु दृश्यते ।

'इन्द्रादिलोकपालांश्च यथाविधि समर्चयेत् ।

'वायव्यां तु गणेश च 'ऐशान्या तु गुरुन्यजेत् ॥५२॥

' [कुम्भार्चना]

प्रधान'कलशे स्तुत्वा महानागस्वरूपकम् ।

'इन्द्रमग्निं यमं चैव निर्क्रान्तिं वरुणं तथा ।

वायुं सोमं तथैशानं पूजयेन्प्राग्दिगादित ॥

विगिर्विष्णोश्चन्द्रश्च विष्णुं निर्ऋतिं वासगम् ।

घटस्थं कलशस्थं वा कुण्डस्थं वा यजेद् गुरु ॥

तथैव वज्रशक्त्यादिदशांश्चाप्यपि पूजयेत् ।'

(उत्तरकामिके २० २८ ३०-३०) ,

अग्निमन्त्रपथे अधोर्गशिवाचार्यविरचितशिव-
प्रतिष्ठाविधौ १४७-१५४ पृष्ठानि द्रष्टव्यानि ।।

लोकपालान् तत पूज्या यथाविधि सम० — घ

'वायुदिकपूर्वपदकुम्भे षड्व्यासनपूर्व ओ हा
विघ्नविनायकामनाय नमः । ओ हा विघ्नवि-
नायकमूर्तये नमः —

लम्बोदर इयामतनु गणेश

कुटारमक्षत्रजमध्वगाभ्याम् ।

मल्लङ्किक दन्तमध्वराभ्याम्

वामेतराभ्यां च दधानमोडे ॥

ओ हा विघ्नविनायकाय नम इत्यावाह्य
सर्वोपचारैः संपूज्य

यन्मृगशाध्वरोऽस्माभिः प्रतिष्ठाविधिर्नवः ।

प्रवर्तित प्रयान्तन्तमविघ्नं तव मर्तिधौ ॥

इति विज्ञाय

अधोर्गशिवाचार्यविरचितशिवप्रतिष्ठाविधौ १०

१६४

'ऐशान्या तत्पश्चिमपदकुम्भे —

मदाशिवस्तु श्वेताश्व अनन्त इयाम्लाकृति ।

श्रीवृण्ड शुक्लवर्णं म्यादास्त्रिका नीलवर्णिनी ॥

गह पीतनिभां विष्णुं कृष्णा रक्तस्तथा विधि ।

ओ हा मदाशिवदिगमनगर्वागनाय नमः ।

ओ हा मदाशिवदिगमनगर्वागनाय नमः ।

वाहनादिमर्वोपचारैः संपूज्य

(अधोर्गशिवविरचितशिवप्रतिष्ठाविधौ १०

१६४ १६५)

'मध्यकुम्भे शेषराजमिन्द्रादिषु यथाक्रमम् ।

अनन्त वामुक्तिकं नक्ष काकौट पद्ममेव च ॥

महापद्मं च शङ्खं च शुक्लं च यजेद्गुरु ।

मध्ये शक्त्यादिपद्यान्तमामन मूर्तिमूलकम् ॥

शेषराज महाकाय सर्वाभीष्टप्रदायकम् ।

पञ्चवक्त्रममायुक्तं फणामण्डलमण्डनम् ॥

ध्यायामि कुम्भमध्ये तु सर्वाभीष्टप्रतिद्वये ।

इति तन्मूलमन्त्रेण तद्गायत्र्या तु योजयेत् ॥

प्रणव पूर्वमुच्चार्य त्वष्टवर्गस्य चादिकम् ।

आदिवर्गाद्विनीयेन तच्चतुर्दशमयुतम् ॥

विन्दुनादममायुक्तं शेषराजस्य मन्त्रकम् ।

पञ्चभुतं च पञ्चास्य वेदशास्त्रं वपुस्तथा ॥

कला दन्ताश्च जिह्वाश्च मास्तानी मुनामिके ।

कर्णौ कुबेरनैऋत्यौ चरणा इति चन्द्रमा ॥

पुच्छं सममन्देवाश्च शेषरूपं द्वाभ्यामकम् ।

एव ध्यात्वा विशेषेण कुम्भमध्ये प्रपूजयेत् ॥

आवाहयेत्ततो धीमास्तन्मद्यादिक्रमेण तु ।

स्थापनं मर्तिधानं च मर्तिगोधनमेव च ॥

अवकुण्ठनं धनं च मूत्रा चैव प्रदर्शयेत् ।

पाद्यं च पादयोर्दद्यान्मखेष्वाचमनं तथा ॥

अर्घ्यं च शिरसि दद्यान्ममम्बाहाम्बधान्तकैः ।

मलेन गन्धपुष्पं च नैवेद्यं धूपदीपकम् ॥

कृत्वा सर्वोपचारैश्च पूजयेच्छेषनायकम् ।

पञ्चब्रह्मण्डलैश्च तत्तन्स्थाने न्यसेद्गुरु ॥

अक्षराणि न्यसेन्मूलं मन्त्रेणैवाञ्जलित्रयम् ।

दत्त्वा तु धूपदीपं तु अभीष्टं प्रार्थयेद्गुरु ॥

शक्त्यादिशक्तिपर्यन्तं माङ्गं संपूजयेच्छिवम् ।

धूपदीपादिनैवेद्यैरुपचारैर्यजेच्छिवम् ॥

(सिद्धान्तदीपिकायाम् (दि १२०) पृ ११३-

११५)

'० वत्तशेषत्र — म

ध्यात्वा नागेश'बीजं तु विन्यसेदघटमध्यमे ॥५३॥

शक्त्यादिशक्तिपर्यन्त'मर्चयेदष्टकन्यकाः' ।

कमला उत्पला 'पद्मा नागकन्या 'च श्यामला ॥५४॥

'देहिनी पादसर्पा च शेषबालाष्टशक्तयः ।

सूर्यसोमार्गि'शक्तीना मण्डलानां चतुष्टये ॥५५॥

ब्रह्म' विष्णु च 'रुद्र च महानाग यजेत्क्रमात् ।

" एकत्रिंशत्कलान्यास न्यसेन्नागेश्वरे" क्रमात् ॥५६॥

आवाहनादि"संस्कारास्तत्तन्मन्त्रैः प्रपूजयेत् ।

हेमवर्णं महानाग "कुण्डलाभरणोज्ज्वलम् ॥५७॥

कृताञ्जलिपुटोपेत ध्यात्वा "नागेश्वरं यजेत् ।

"श्रीदेवी भूमिदेवी च "यजेत्तद्वक्षवामयोः ॥५८॥

श्यामवर्णनिभां भास्वद्राजीवसमलोचनाम् ।

हेमयज्ञोप'वीतां च द्विभुजां च द्विलोचनाम् ॥५९॥

सर्वावयवसमुत्तामेव ध्यात्वा सुयोजयेत् ।

धूप"दीप च नैवेद्य ताम्बूलाद्युपचारकैः" ॥६०॥

१ ० विम्बं तु — ख

२ ० मामनाद्युपचारक — ग, घ

३ ० कन्यकाम् — ख

४ ० पत्नि — ख

५ ० श श्यामलाम् — ख

६ ० देहिनी — ख

७ ० शक्तिं च मण्डलां च चतुष्टयेत् — ख

८ ० विष्णुश्च — ख

९ ० रुद्रश्च — ख

१० ० एकत्रिंशः — ख,

एकत्रिंशत्कलान्यास —

अष्टत्रिंशत्कलान्यास प्रागेव प्रतिपादितम् ।

एकत्रिंशत्कलान्यासे विशेषं कश्चिद्विध्यते ॥

एकमेव शिरो वक्त्रे महेश रुद्रविग्रहे ।

तत्रेशान्तं वक्त्रेण मनुना सकलेन च ॥

मालान्मना विशिष्टं तु पूर्ववत्पारिकल्पयेत् ।

(उत्तरकामिके २ २३-२५ पू०)

११ ० नागेश्वर — ख

१२ ० संस्कारं तत्तन्मन्त्रैः — ख, घ, संस्कारं तत्तन्मन्त्रेण — ग

१३ ० कुण्डलाभरणं तथा — ग, घ

"

नागदेवमन्योच्यते ।

त्रिणेत्रश्चतुर्भुजं सौम्यो रक्ताभश्च मिताम्बर ॥

अभयवरदोपेतः परहस्ते तु नागधृक् ।

कण्ठमकुटोपेतः नागः पञ्चफणान्वितः ॥

सर्वाभरणसमुक्ता पद्मपीठोपरि स्थितः ।

(काश्यपश्रित्यशास्त्रे ४८.१३६-१३८ पू०)

१४ ० श्रीदेविभूमिदेवि — ख, श्रीदेवि भूमिदेवि — ग,

श्रीदेवीलक्षणविषये अजिते ३६ ३५०, ३५१ पू०

श्लोकौ तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्याः ।; भूदेवील-

क्षणविषये

श्यामवर्णनिभा भास्वद्राजीवसमलोचना ।

हेमयज्ञोपवीता च द्विभुजा च द्विनेत्रका ॥

सर्वाभरणसमुक्ता कण्ठमकुटान्विता ।

रक्ताम्बरधरा चैव दक्षहस्तोत्पलान्विता ॥

धरण्याकृतिरेव स्यात्

(पूर्वकारणे १२ ११२-११८ पू०); आका

द्रष्टव्या ।

१५ ० यजेदक्षिणवामयो — ग, घ

१६ ० वीतं च — ख

१७ ० दीपादि नैवेद्य — घ

१८ ० द्युपचारकं — घ

'ऐशान्या 'वर्धनी' स्थाप्य ध्यात्वा 'नागेश्वरीं यजेत् ।'
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैरासनाद्युपचारतः ॥६१॥
 'आवाहनादिभिर्मन्त्रैः प्रत्येकं तु विशेषतः ।
 एव संपूज्य सर्वेषां षडङ्गन्यासपूर्वकम् ॥६२॥
 मातृकान्यासमन्त्रेण पादादि "च शिरोऽन्तकम् ।
 'नागगायत्रीमन्त्रेण जपमष्टोत्तरं शतम् ॥६३॥

[स्वर्णनागप्रतिमापूजनम्]

'स्वर्णेन नाग'प्रतिमां "कृतां तद्वैर"रूपिणीम् ।
 "संपूज्य "मर्पसूक्तेन "मूलमन्त्रेण वा पुनः ॥६४॥
 "प्रधानकुम्भे निक्षिप्य पूजा "कुर्याद्यथोक्तवत् ।

[अष्टनागपूजा]

"परिवारघटेष्वेतानन्तादीन्यजेत्कमात् ॥६५॥
 "अनन्तं पूर्वकुम्भे तु आसनाद्युपचारकैः ।

१ ऐशाना — घ

२ वर्धनी — ख ग घ

३ नागेश्वर — ख, ग

४ ६१ पूर्वाधिनन्तरं 'ख, ग, घ' भूतकात्रयेऽपि यद्यपि 'अनन्तादीन्घटेष्वेतास्तन्नाम्ना प्रपूजयेत्' इत्यर्थमेकमधिकतया दृश्यते । तथापि ६५ श्लोकोत्तरार्धेऽप्य विषयो वक्ष्यत इति नात्र पाठतया संघटितम् ।

५ ०द्युपचारकैः — ग

६ आवाहनादि प्रत्येकं पूजा कृत्वा विशेषतः — ग

७ शिरोऽन्तकम् — ख

८ नागगायत्रीमन्त्र, अग्न्यन्विषये ३१ श्लोकपूर्वाधिन-
 टिप्पणी द्रष्टव्या

९ स्वर्णनागप्रतिमाकरण ३४ उ०, ३५ श्लोकयो-
 रन्तम् ।

१० ०प्रतिमा — घ

११ कृता — ख, घ

१२ ०रूपिणीम् — घ

१३ संपूज्या — घ

१४ धाजुषमन्त्रप्रश्ने २.१७

१५ 'प्रणव पूर्वमुच्चार्य त्वष्टवर्गस्य चादिकम् ।

आदिवर्गद्वितीयेन तच्चतुर्दशमयुतम् ॥

विन्दुनादममायुक्तं शेषराजस्य मन्त्रकम् ।

(सिद्धान्तदीपिकायाम् पृ० ११४)

१६ वेद्योपरि विनिक्षिप्य — ख

१७ कुर्यात् स देशिकः — घ

१८ 'पूर्वादारभ्य चैशान्तमष्टनागान् प्रपूजयेत् ।

(सिद्धान्तदीपिकायाम् (टि १२०) पृ० ११५)

१९ पूर्वं ओ हा अनन्तामनाय नमः । ओ हा अनन्त-
 म्रत्ये नमः —

रन्तकुण्डलकेयूरकिरीटमकुटान्वितम् ।

स्वर्णच्छायं द्विहस्तं च ह्यनन्तेश नमाम्यहम् ॥

ओ हा अनन्ताय नम इत्यावाहनादिमर्बो-

पचारैः संपूज्य

(सिद्धान्तदीपिकायाम् (टि १२०) पृ० ११५),

घ' भानुकायां ६६ — ७८ पूर्वाधिनन्तश्लो-

अनन्तस्य स्वरूपं तु 'द्विवक्त्रं च चतुष्कर्णम्' ॥६६॥

अभयं वरदं चैव 'अक्षमालां च पद्मकम्' ।

'[वासुकिमानेयकुम्भे' पूजयेदुपचारकं ॥ ६७॥

'वासुकि रक्तवर्णं' तु त्रिवक्त्रं च चतुष्कर्णम् ।

अभयं वरदं चैव अक्षमालां च 'कुण्डिकाम्' ॥६८॥

तक्षकं 'दक्षिणे कुम्भे' पूजयेदुपचारकैः ।

तक्षक नीलवर्णं च एकवक्त्रं द्विहस्तकम् ॥६९॥

जटामकुटं संयुक्तं विचित्रफणसंयुतम् ।

'कार्कोटो' 'नैर्ऋते पूज्य' सर्वद्रव्योपचारकैः ॥७०॥

'कार्कोटको धूम्रवर्णः' 'पञ्चवक्त्रो द्विहस्तकः ।

'भूम्याधारः' स्वरूपश्च 'कृताञ्जलिपुटो भवेत् ॥७१॥

'पश्चिमे' 'पद्मकुम्भं तु' 'ध्यायेदेव मनोहरम् ।

काना स्थानं —

अनन्त पूर्वकुम्भे तु अनन्ते वासुकि यजेत् ।

तक्षक दक्षिणे कुम्भे कार्कोटकं तु नैर्ऋते ॥

पश्चिमे पद्मकुम्भं तु महापद्मं तु वायवे ।

उत्तरे शङ्खकुम्भं तु ऐशान्या गुलिकं यजेत् ॥

इति श्लोकद्वयमेव दृश्यते ।

'द्विकं च चतुष्कर्णम्' — ख

'अक्षमालास्वरूपक' — ख

'अत्र 'दधन्' इति पदमध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

'पूर्वोत्तरग्रन्थानुसारेणोदमर्धमधिकतया योजितम् ।

'आग्नेये ओ हां वासुक्यामनाय नमः । ओ हां वासुकिमूर्तये नमः —

प्रमन्नवदनप्रख्यं सकुमारं सुयौवनम् ।

फणामणिमुशोभादृष्यं वासुकिं न नमाम्यहम् ॥

ओ हां वासुकये नमः इत्यावाहनादिमर्वोपचारं मपूज्यं

(सिद्धान्तदीपिकायाम् (टि १२०) पृ० ११५-११६)

'वासुकि' — ग

'ख' — ग

'पद्मकम्' — ग; अत्र 'वहन्म्' इति पदमध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

'याम्ये ओ हां तक्षकामनाय नमः । ओ हां तक्षकमूर्तये नमः —

इन्द्रादित्यमखं शुभ्रं नीलग्रीवाङ्गभूषणम् ।

माणिक्यमौक्तिकनिभं तक्षकं तमहं यजे ॥

ओ हां तक्षकाय नमः इत्यावाहनादिमर्वो-
पचारं मपूज्यं

(सिद्धान्तदीपिकायाम् (टि० १२०) पृ० ११६)

'पूजयेद्युप० — ख

'०मयुक्तमेव ध्यात्वा मुयोजयेत् — ग

'कार्कोटकं नैर्ऋते पूज्य सर्व० — ख

'नैर्ऋते ओ हां कार्कोटकामनाय नमः । ओ हां कार्कोटकमूर्तये नमः —

तेजोराशिमाकर्णीं विषज्वालामुखोद्गतम् ।

कृष्णवर्णं द्विबाहुं च कार्कोटकमनुस्मरन् ॥

ओ हां कार्कोटकाय नमः इत्यावाहनादिमर्वो-
पचारं मपूज्यं

(सिद्धान्तदीपिकायाम् पृ० ११६, ११७)

'कार्कोटकं धूम्रवर्णं च — ख; कार्कोटं धूम्रवर्णं च — ग

'पञ्चवक्त्रं द्विहस्तकम् — ख, ग

'भूमिधारणरूपं तु — ग

'०स्वरूपं च — ख

'ध्यात्वा देवं मुयोजयेत् — ग

'पश्चिमवायुनरदिक्षु कुम्भाधिपविषये 'घ' मातृ-
कां तथा सिद्धान्तदीपिका चानुमृत्य पाठः

साधितः ।; 'वारुणे ओ हां पद्मामनाय नमः ।

ओ हां पद्ममूर्तये नमः —

'पद्म तु श्वेतवर्णं तु एकवक्त्रं द्विहस्तकम् ॥७२॥

सर्वाभरणसंयुक्तं मभयवरदान्वितम् ।

'महापद्म तु 'वायव्ये पूज्यं सम्स्कारकैर्यजेत् ॥७३॥

'महापद्मं श्वेतवर्णं दशवक्त्रं महामुजम् ।

सर्वाभरणसंयुक्तं ध्यायेच्छेषं महाबलम् ॥७४॥

'शङ्खपालं चोत्तरे' तु पूजयेद्गन्धपुष्पकैः ।

'शङ्खपालस्वरूपं' तु एकवक्त्रं द्विहस्तकम् ॥७५॥

'मौञ्जीकृष्णाजिनधरं नागयज्ञोपवीतकम् ।

'ऐशान्यां' गुलिकः पूज्यः सर्वद्रव्योपचारकैः ॥७६॥

गुलिकं पञ्चवक्त्रं तु 'द्विभुजं रक्तवर्णकम् ।

'ऊर्ध्वदष्टासमायुक्तं' कूरवक्त्रसमन्वितम् ॥७७॥

एव ध्यात्वा महानागानष्टदिक्षु यजेत्क्रमात् ।

सपूज्यं गन्धपुष्पाद्यैरामना' द्युपचारतः ॥७८॥

विशालाक्ष गदाहस्तमम्बुदाकारवर्चमम् ।

पीनोन्चारुवक्षादयः पद्मं वन्द्यमहं भजे ॥

ओ हा पद्माय नमः इत्यावाहनादिसर्वो-
पचारैः सपूज्यं' (सिद्धान्तदीपिकायाम् (टि
१२०) पृ० १२७)

२० शङ्खकुम्भ — ख

२१ ध्यायेद्देव — ख

२२ शङ्खस्य स्वतः — ख, शङ्खस्य श्वेतः — ग

२३ मभय वरान्वितम् — ख, मभय वर — ग

२४ पद्म तु वायव्ये पूज्यं सम्स्कारो रक्षकं यजेत् — ख

२५ 'वायव्ये ओ हा महापद्माय नमः । ओ हा
महापद्ममूर्तये नमः —

गदाहस्तं विशालाक्षं कर्णोद्गतविषाकुलम् ।

मीम्यं द्विहस्तं मुग्धं महापद्मं यजेन्मुग्धी ॥

ओ हा महापद्माय नमः इत्यावाहनादि-
सर्वोपचारैः सपूज्यं'

(सिद्धान्तदीपिकायां (टि १२०) पृ० ११७)

२६ पद्मस्य श्वेतवर्णं तु दशः — ख, पद्मस्य श्वेत-
वर्णं तु सप्तवक्त्रं — ग

२७ मयत्कमेव ध्यात्वा मुर्यायजेत् — ग

२८ ध्यायेद्दश — ख

२९ बालं तु उत्तरे पूज्यं पूजः — ख

'कौबेरे ओ हा शङ्खपालाय नमः । ओ हा
शङ्खपालमूर्तये नमः —

विशालाभयपाणिं च स्वर्णवर्णं किरीटितम् ।

सर्वालकारशोभादयः शङ्खपालं तमाश्रये ॥

ओ हां शङ्खपालाय नमः इत्यावाहनादि-
सर्वोपचारैः सपूज्यं

(सिद्धान्तदीपिकायाम् (टि १२०) पृ० ११७, ११८)

३० एकवक्त्रं बाल्यरूपं द्विहस्तं हेमवर्णकम् — ग

३१ महाबालस्वरूपं — ख

३२ मौञ्जः — ग

३३ ईशाने ओ हां गुलिकाय नमः । ओ हा
गुलिकमूर्तये नमः —

कुञ्जं कुम्भकुन्दाभं मुखोद्गीर्णविषानलम् ।

बाणाकारद्विरयनं गुलिकं तन्नाम्यहम् ॥

ओ हा गुलिकाय नमः इत्यावाहनादिसर्वो-
पचारैः सपूज्यं

(सिद्धान्तदीपिकायाम् (टि १२०) पृ० ११८)

३४ गुलिकं पूज्यं सर्वं — ख

३५ भाग्वर रक्तः — ग

३६ ऊर्ध्वदष्टासमा — ख, ग

३७ भूम्यामावाहनधारिणम् — ग

३८ वक्त्रं समन्वितम् — ख

३९ द्युपचारतः — ख

'आवाहनादिभिः सर्वैः पूजां कृत्वा विशेषतः ।
एव संपूज्य 'देवास्तान्' षडङ्गन्यासपूर्वकम् ॥७९॥
पादादिशिरःपर्यन्तं पूजयित्वा यथार्वाधि ।
'नागगायत्रिमन्त्रेण जपमष्टोत्तरं' शतम् ॥८०॥
कल्पोक्तेन च संपूज्य सर्वद्रव्योपचारकैः ।

^{१०} [होमः]

अग्निकार्योक्तमार्गेण शिवाग्निं च प्रकल्पयेत् ॥८१॥

^१ आवाहनादि प्रत्येक पूजा — घ
^२ ए संपूज्य — ख; एव संपूज्या — घ
^३ ते देवान् — ख; देवान्स्वान् — ग; देवास्थान् — घ
^४ षडङ्ग न्यासः — ख
^५ पादादि शिरसि पर्यन्त — घ
^६ ० पर्यन्तमष्टाङ्गो न्यासमाचरेत् — ख
^७ पूजा कृत्वा — घ
^८ अस्मिन्विषये ३१ तमश्लोकपूर्वार्धटिप्पणी द्रष्टव्या ।
^९ शतम् — घ
^{१०} 'ततः कुण्डान्तकं गत्वा मामान्यार्घ्यकरो गुरु ।
आधानादि विवाहान्तमग्निकार्योक्तमाचरेत् ॥
अग्नीं सावरणं शेषं समभ्यर्च्य गुरुतमः ।
नाडीमधानमार्गेण त्वैक्यभावं प्रगृह्य च ॥
नवान्यायनं वापि पञ्चान्यायनं तु वा ।
पलाशोदुम्बराश्वत्थवटा प्रागादिषु क्रमात् ॥
शमीखदिरबिल्वार्कां विदिक्षुं च यथाक्रमम् ।
प्रधाने तु पलाशं तु पञ्चान्यायनं तथा ॥
पलाशं च शमीं पूर्वं यज्ञाङ्गं खादिरं यमे ।
पश्चिमं श्वत्थबिल्वौ च वटार्कौ चोत्तरे तथा ॥
पलाशं तु प्रधाने तु होमकुण्डं तु सर्वशः ।
शतत्रयं तदर्धं वा कुण्डं प्रति तदर्धकम् ॥
शेषादीनां तु मलेन तत्कुण्डेषु होमयेत् ।
शेषादीनां तु मूलेन आज्यं तु जुहुयान्क्रमात् ॥
तत्तन्मूलेन लाजं तु तद्वामेन प्रियङ्गुकम् ।
तद्वामेन तिलं हुत्वा सिद्धार्थं मर्यपं क्रमात् ॥

पाशूपतेन चाम्त्रेण प्रतिकुण्डं हुनेत्तथा ।
माषं च शिरसा हुत्वा मुद्गं वै हृदयेन तु ॥
कुलुत्थं मूलमन्त्रेण शिम्बं नेत्रेण होमयेत् ॥
ब्रीहिमीशानमन्त्रेण यवं वै चाम्त्रमन्त्रतः ॥
शिखामन्त्रेण शालिं च नीवारं चाम्त्रमन्त्रतः ।
गोधूममाढकं शिम्बं ब्रीहिं वै चणकं तथा ॥
श्यामाकं चैव निष्णाव वेणुं दधि च मूलतः ।
पयश्चैव तु कस्तूरी चन्दनं चन्द्रकान्तकम् ॥
गोरोचनं कुङ्कुमं च कृष्णगन्धं हिमाम्बु च ।
हीवेरं च मददन्तं गुग्गुलुं चैव मूलतः ॥
इक्षुखण्डं म्वादुकन्दं फलानि हृदयेन तु ।
मक्त्वपूपस्य निचयाञ्जुहुयान्कवचेन तु ॥
पृथुकं नालिकेरं च शिखामन्त्रेण होमयेत् ।
गुलाबं चैव शुद्धाक्षं माषाक्षं कवचेन तु ॥
मुखवासमायुक्तं ताम्बूलं मूलमन्त्रतः ।
एतानि होमद्रव्याणि जुहुयात् शतत्रयम् ॥
शतमर्धं तदर्धं वा तदर्धं वा विशेषतः ।
भाष्योच्चारणेन मन्त्रेण ममिदादीन्प्रधानकैः ॥
यदन्तरिक्षं पृथिवीन्याज्येनैव च होमयेत् ।
मत्तिलाज्यैश्च सर्पभ्यः स्वाहेति तदनन्तरम् ॥
पालाशं दन्दशृकेभ्यः स्वाहेति च ततः परम् ।
पक्वमन्नं तदाश्लेषाभ्यः स्वाहेति ततो गुरु ॥
गृह्यपूपलाजाश्च सर्पभूक्तेन होमयेत् ।
अष्टोत्तरमहस्रं वा त्वष्टोत्तरशतं तु वा ॥
समिद्धिश्चरुणाज्येन प्रत्येकं जुहुयात्पुनः ।
नमो अस्मिन्वि मन्त्रेण न्वाज्येनैव शनाहुतिम् ॥
हुत्वा पूर्णाहुतिं कुर्यात्पृथिव्यं बलिं ददेत् ।

वक्त्रैकी करणादिष्टदीपनान्तं तु होमयेत् ।
 नागस्य मूलमन्त्रेण पलाशीर्होमयेच्छतम् ॥८२॥
 'नागगायत्रिमन्त्रेण 'गुडूचीं वैतसीमपि ।
 दूर्वाहोमं तु मूलेन प्रत्येकं तु शतं शतम् ॥८३॥
 पञ्चब्रह्मण्डजैश्च लाजसर्षपमाषकान् ।
 'निष्पाव मुद्गबीजं च तिलगोधूमग्रीह्यावान् ॥८४॥
 चरुश्च 'सक्तून् द्रव्याणि प्रत्येकं तु शतं शतम् ।
 पलाशमीशमन्त्रेण वटं पुरुषमन्त्रतः ॥८५॥
 अघोरेण शमीं हुत्वा खादिरं वामेन होमयेत् ।
 औदुम्बरं तु सद्येन दूर्वां हृदयमन्त्रतः ॥८६॥
 अर्कं तु शिरसा [हुत्वा] शिखयाश्च तथमेव च ।
 कवचेन कुशं हुत्वा अपामार्गं तु नेत्रतः ॥८७॥
 [हुत्वा चैव देशिकस्तु] बिल्वमन्त्रेण होमयेत् ।
 मूलेनाज्येन हुत्वा तु प्रत्येकं तु शतं शतम् ॥८८॥
 नमोऽस्तु सर्पेभ्य इति हुत्वाज्येन सहस्रकम् ।
 मूलेनैव सहस्रेण "तदर्थं वा "तदर्थकम् ॥८९॥
 स्पृष्ट्वा स्पृष्ट्वा तु जुहुयाद्द्रव्यं प्रति विशेषतः ।
 व्याहृतिभिश्च हुत्वा तु हव्यं वाहेन मन्त्रतः ॥९०॥
 पञ्चगव्यं "चरुं प्राश्य दन्तं" धावनमाचरेत् ।
 आचार्यो यजमानश्च रात्रौ जागरणं चरेत् ॥९१॥

"[अपरेद्युः करणीयविधिः]

प्रभाते विमले स्नात्वा नित्यकर्मादिकं चरेत् ।"

मृतिपाः स्वस्वकुण्डेषु पूर्णाहुत्यादिमाचरेत् ॥	' गलुचि वैतमिमपि — ख
आचार्यो मृतिपैः सार्धं पञ्चगव्यादिकं पिबत्	' ० माषक — ख
रात्रिशेषं व्यपोह्याथ'	' निष्पावमद्रिम्व च — ख
(सिद्धान्तदीपिकायाम् (टि १२०) पृ० १२०—	' मक्तुद्रव्याणि — ख
१२३) ;	' शमी — ख
अस्मिन्विषये पुनः रौरवे क्रियापादे ३८ २६-२८	' शिखायाश्चन्य — ख
पृ० श्लोकान्तदीपिकादिपिणी च द्रष्टव्या ।	' तदर्थं — ख
' ० करणादिष्ट दीपनां तन्तु — ख	' तदर्थकम् — ख
' मूलमन्त्रविषये ६४ श्लोकस्योत्तरार्धदिपिणी द्रष्ट-	' तै० ब्राह्मणम् २ ४.४
व्या ॥	' चरु — ख
' अस्मिन्विषये ३२ श्लोकपूर्वार्धदिपिणी द्रष्टव्या ।	' ० धावनमाचरेत् — ख
	प्रभाते मृतिपैः सह ।

तत्त्वन्यास'क्रमार्थं च त्रिखण्डं परिकल्पयेत् ।
 न्यस्त्वा तत्त्वत्रय 'शेषजानुकण्ठ' शिरोवर्ध ॥९७॥
 पुष्पमालां ततः कृत्वा त्रिखण्ड परिकल्पयेत् ।
 पुनश्चाग्निं ततो गत्वा तत्त्वतत्त्वेश्वरान्हुनेत् ॥९८॥
 शान्तिकुम्भे शत जप्त्वा सपाताहुतिमाचरेत् ।
 बिम्बान्तिक ततो गत्वा आत्मतत्त्वाधिप यजेत् ॥९९॥
 'शान्त्यम्भसा च सप्रोक्ष्य कुशमूलेन संस्पृशेत् ।
 आत्म'तत्त्वाधिपानन्त यावद्दोषसमुत्थितम्' ॥१००॥
 'बिम्बे तावत्त्वयात्रैव स्थातव्यं संनिधानतः ।
 'इति विज्ञाप्य सस्पृश्य मूर्तिमूर्तीश्वरान्यजेत् ॥१०१॥
 क्षमार्वाह्नयजमानार्कजल' वाय्विन्दुखानि च ।
 'अनन्त वामुकि तक्ष 'कार्कोटक च पद्मकम् ॥१०२॥
 "महापद्म" तथा शङ्खपालं गुलिकसज्जकम् ।
 "एतान्मूर्तीश्वरान्पूज्य 'प्रकृत्यन्त च तत्त्वकम् ॥१०३॥
 पुनश्च वह्निभासाद्य तत्त्वतत्त्वेश्वरान्हुनेत् ।
 मूलेनाज्येन जहुयादष्टोत्तरशत हुनेत् ॥१०४॥
 शान्तिकुम्भेऽभिमन्त्र्याथ बिम्ब सपूज्य यन्ततः ।
 "कण्ठदेशे तु सपूज्य 'विद्यातत्त्वे त्वनन्तरम् ॥१०५॥
 कुशमध्येन संस्पृश्य प्रोक्षयेदस्त्रमन्त्रतः ।
 "विद्यातत्त्वाधिप तक्ष यावद्दोष' समुत्थितम् ॥१०६॥
 "बिम्बे तावत्त्वयात्रैव स्थातव्यं संनिधानतः ।

१ ० क्रमादेश — ख

१ तत्त्वत्रय — ख ग त्रय — घ

१ शेष जानुकण्ठ — ख; शेष जानुकर्ण — घ

१ शिव न्यसेत् — ग शिवा न्यसेत् — घ

१ शान्ति भसा — ख.

१ तत्त्वाधिप प्राक्त अनन्त — ख तत्त्वाधिप
 द्रव्यम् — ग.

१ समन्वितम् इत्यत्र भावः कप्रत्ययः सम
 न्यतिग्नित्वं ।, ० होषै समन्वितम् — ग

१ बिम्ब — ख; नाग — ग.

१ स्पर्शदति विज्ञाप्य ख ग त्रिखण्डन्यास
 विन्यस्य प्रतिमूर्तीश्वर न्यसेत् — घ

१ वातेन्दुखानि — ग, घ

१ अनन्तवामुकि तक्षा ख अनन्तवामुकि तक्षः

ग, घ

१ ० कार्कोटकमुखाभ्यां ग ० कार्कोटकं यथा
 तथा — घ.

१ पद्ममहापद्म च शङ्खपाल च गुलिका — घ

१ च शङ्ख च पालं गुलिक — ख; च पद्म च
 शङ्ख च गुलिक तथा — ग

१ एते मूर्ति — ख, एव मूर्त्यधिपान् — ग, घ

१ प्रत्येकमार्हति क्रमान् — ग घ

१ कण्ठदेशे — ख

१ विद्यातत्त्वेष्वनन्तरम् — ख

१ विद्यातत्त्वपदे विष्णु यावद्दोषै समः — ग

१ समन्वितम् — ख समन्वितम् इत्यत्र भावः
 कप्रत्ययः, 'समन्वितम्' इत्यर्थः ।

१ बिम्ब — ख नाग — ग

६मादिमूर्तितदीशांश्च क्रमाद्विद्येश्वरान्यजेत् ॥१०७॥
 अग्नौ हत्वा तु मूलेन तत्त्वतस्त्वेश्वरान्हुनेत् ॥
 शान्तिकुम्भेऽभिमन्त्र्याथ सपाताहतिमाचरेत् ॥१०८॥
 बिम्बे सपूज्य तत्त्वेश तत्त्वतस्त्वेश्वरान्यजेत् ।
 शिवतत्त्वाधिप नाग यावद्दोषः समन्वितम् ॥१०९॥
 'बिम्बे तावत्त्वयात्रैव स्थातव्यं संनिधानतः ।
 ६मादिमूर्तितदीशांश्च क्रमाद्विद्येश्वरान्यजेत् ॥११०॥
 'स्पृष्ट्वा स्पृष्ट्वा 'तु जुहुयान्प्रत्येकमाहुतित्रयम्' ।
 नागस्य 'मूलमन्त्रेण सहस्रं वा 'तदर्धकम् ॥१११॥
 पूर्णाहुतिं ततः 'कुर्यान्नागगायत्रिमन्त्रतः' ।

[गायत्री]

"महानन्ताय विद्महे "महानागाय धीमहि ।
 "तन्नः शेषः प्रचोदयात् ।
 "ओं महानागाय स्वाहा । "ओ अनन्ताय स्वाहा । "इत्या-
 दिनाष्टोत्तरशतं हुनेत् ।
 देशिकस्य "नियोगेन "मूर्तिपास्तदनन्तरम् ॥११२॥
 " नागगायत्रिमन्त्रेण "प्रत्येकाष्टोत्तर शतम् ।
 दर्भाग्रेण तु "सस्पृश्य "जपित्वा "ऋत्विजैः सह ॥११३॥

'समन्वितम्' इत्यत्र भावे क्तप्रत्ययः, समु-
 न्वितिनित्यर्थः ।

'बिम्ब — ख

'हत्वा जप्त्वा तु मन्त्राया क्रमाद्विद्येश्वरान्यजेत् —
 ख.

'ख — घ

'६माहुतिक्रमान् — घ

'गन्धिपये ६८ श्रुकोनगर्धटिपणी द्रष्टव्या ।

'तदर्धकम् — ख

'कुर्यान्नागस्य मन्त्रमन्त्रतः — ख नागगायत्रि
 इति ह्रस्वान्तप्रयोगविषये ३१ पूर्वार्धटिपणी
 द्रष्टव्या ।

'०मन्त्रैः — घ

"महानागाय — ख महानन्ताय — ग घ

"शङ्खपथाय — ख

"तन्नो — ख, ग घ

"घ' मानृकायामत्र 'ओ' इति न दृश्यते ।

"ग घ मानृकायामत्र ओ इति न दृश्यते

"इत्यादिनाष्टोत्तरं — ख

"नियोगेन — ख

"मूर्तिवास्तं० — ख; मूर्तिपास्तदनन्तरम् — घ

"गन्धिपये ३१ श्रुकोनपूर्वार्धटिपणी द्रष्टव्या ।

"प्रत्येकं चाष्टोत्तर शतम् — ख, घ; शतमष्टोत्तर
 हुनेत् ग अत्र जुहुय इति पदमभ्यास्य
 व्याख्येयम् ।

"सस्पृश्या — घ

"जप्त्वा तु — ख

"ऋत्विजैः सह — ख

सपूज्याग्नौ च 'सतर्प्य प्रायश्चित्त' ततश्चरेत् ।
 'मूलाघोरशिवास्त्रेश्च शतमष्टोत्तर हुनेत् ॥११४॥
 ततः पूर्णाहुतिं हुत्वा तत्तन्मूलाणना तथा ।
 'पूर्वोक्तेन विधानेन 'सर्पबेर प्रतिष्ठितम् ॥११५॥
 शक्त्याद्यासनपर्यन्तं पूजयित्वा 'यथाविधि ।
 'षडङ्गन्यासमन्त्रेण "न्यसेत् सर्पराजकम् ॥११६॥

"[प्राणप्रतिष्ठा कुम्भाभिषेकश्च]

प्राणप्रतिष्ठां कुर्वीत आगमोक्तविधानतः ।

"अस्य श्रीप्राणप्रतिष्ठामन्त्रस्य इत्यादि जपन्नायत्रिमार्गेण

"जीवन्यास समाचरेत् ।

'घ मातृकाया चकारो न दृश्यते ।
 'मनर्प्या — ख, घ
 'ततः कुरु — ख, ग, घ.
 'मूलमन्त्रशि० — ख
 '०मूलाणना तथा — ख; मूलमन्त्रविषये ६४
 उत्तरार्धटिपणी द्रष्टव्या
 'पूर्वाक्तविधिना स्थानं सर्प० — ग घ
 'सर्व्वरप्रति० ख सर्व्वरप्रति० — घ
 'यथाविधि — ख
 'षडङ्गन्यास० — ख
 'न्यसेत् — ख
 'मूर्तं समनप्राप्तं यागशालां प्रविश्य च ।
 आचार्यो यजमानेन प्राट्मखोददृमखाणि वा ।
 उपविश्य च सकलस्य ऋत्विग्भिर्ब्राह्मणैः सह ।
 यात्रादानं परप्रतिदानं च दशदानकम् ।
 यथाशक्त्या तु दत्त्वा च आचार्यो मनिरै सह
 कुम्भाश्च वाट्टयित्वाथ त्वाल्लयस्य प्रदक्षिणम्
 कृत्वा शयनसमीपं च गत्वा धर्पादिकं ददन् ।
 प्राणप्रकृतियागं तु ज्ञात्वा कर्म समाचरेत् ।
 कुम्भाद्वीजं समादाय शेषवक्त्रे तु योजयेत् ।
 वीजं च शिवकुम्भान्च फणामध्यस्थं लिङ्गञ्च ।
 विश्वेश्वरीजमादाय तत्तन्स्थानं तु याजयेत् ।
 कुम्भाद्वर्याभिषेक्याथ तैत्तिरीयानि यथाक्रमम् ।
 नैवेद्यं भोपदं तु पायसापूपसयुतम् ।

प्रियङ्गुपिष्टं मधना नाम्बलं च निवदयेत् ॥
 धूपदीपादिकं दत्त्वा मन्त्रपुण्यं ददेद्गुरु ।
 अभीष्टं यजमानस्य प्रार्थयेत्तदनन्तरम् ॥'
 (सिद्धास्तदीपिकायां (टि. १२०) पृ० १०५,
 १२६).

गन्धमन्त्रिपये पुन रौरवे क्रियापाद २० २० ३०
 २६ श्रुतिस्तदीयटिपण्यश्च द्रष्टव्या
 "अस्य श्री प्राणप्रतिष्ठामन्त्रस्य ब्रह्मविष्णु
 महेश्वरा ऋषयः । ऋग्यजुः सामाथर्वाणि छन्दा-
 मि । सकलजगत्सर्वाणि स्थितिमहारकारिणी प्राण
 शक्ति परा देवता । ओं बीजम् । ह्रीं शक्ति ।
 क्रां कोलकम् प्राणप्रतिष्ठापने विनियोग
 आम् अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ह्रीं तज्जनीभ्यां नमः ।
 क्रो मध्यमाभ्यां नमः । आम् अन्तर्मिकाभ्यां
 नमः । ह्रीं कनिष्ठिकाभ्यां नमः । क्रो करतल-
 कर्पुष्ठाभ्यां नमः आ हृदयाय नमः । ह्रीं
 शिरसे स्वाहा क्रो शिखायै वषट् आ
 कवचाय हुम् । ह्रीं नखत्रयाय वीषट् । क्रोम्
 अस्त्राय फट् । भव भुवरोमिति दिग्बन्धः ।
 ध्यानम् —

रक्ताम्भाधिस्थानातोऽल्लसदङ्गण-

मरीजाधिकृता करादङ्ग

पाशं कोदण्डमक्षद्वयमन्वितं

मप्यङ्गुलं पञ्चबाणान् ।

विमृज्याग्निस्थित देव कुम्भमध्ये तु योजयेत् ॥११७॥

कुम्भानद्भृत्य नागस्य शिरस्थानेऽभिषेचयेत् ।

शक्तिं कुम्भौ च तत्पाश्वे 'अनन्तादीन्' यथाक्रमम् ॥११८॥

अभिषिच्य यथान्यायं 'पूजयेत्सर्पराजकम्' ॥

'पञ्चामृतैः पञ्चगव्यैर्नारिकेलैश्चुमारकैः' ॥११९॥

गन्धोदकाद्यैः सपूज्य धूपदीप प्रकल्पयेत् ।

जातिकुन्दादिपुष्पैश्च तुलसीकरवीरकैः ॥१२०॥

विभ्रणा सक्कपालं त्रिनयनलक्षिता

पीतवक्षोऽम्हादद्या

देवीं घालार्कवर्णां भवतु मुखकरी

प्राणशक्तिं परा न ।

आ हो क्राम हो हो आम् य र ल व ज य

म हो ह्रम मोह्र ह्रम । अस्या मूर्तीं प्राणा

स्तिष्ठन्तु । अस्या मूर्तीं जीवस्तिष्ठन्तु

अस्या मूर्तीं सर्वेन्द्रियाणि मनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्र-

जिह्वाघ्राणवाक्पाणिपादपायूपस्थाख्यानि प्राणा-

पानव्यानादानममानाश्चाग्नयः मुखं चिरं तिष्ठन्तु

स्वाहा अमूर्ती ते पुनरस्मात् चक्षुः पुन

प्राणमिह तो धेहि भोगम् जाक्पश्येम सूर्य-

मच्चरन्तमनमने मृत्या न स्वप्ति । गर्भा-

धानादिपञ्चदशमस्कारार्थं पञ्चदशवारं प्रणवजप

कृत्वा, आवाहनीयतन्त्रदेवतामन्त्रैर्देवता आवाह्य

निवेदनं कृत्वा, आवाहितो भव । स्थापितो भव ।

मनिर्हिता भव, मतिरुद्धा भव । अवकृण्ठतो

भव । सुप्रीतो भव । सुप्रमन्नो भव । सुमुखो

भव । वरदो भव । प्रमोद प्रमोद इति मुद्रा

प्रदर्श्य, —

स्वामिन्सर्वजगन्नाथ यावन्पूजावसानकम् ।

तावन्त्र प्रीतिभावतः विश्वदग्निमन्यनिधिं कुरु ॥

इति प्रार्थयेत् । इति प्राणप्रतिष्ठा ।

। शान्तिकुमुमाकरे पुर्वभाग पृ० १४ १५ ।

गणपदेशान्कन्दादमन्त्रमन्त्राग्रेच्छतैः ।

नादं शक्तिमयं सूक्ष्मं घण्टानादविमर्षिणम् ॥

कारणव्यागयागनं ब्रह्मरन्ध्राद्वर्तिनतम् ।

दिवाकरमहेश्वरं विद्युन्कोटिममप्रभम् ॥

स्फुरद्गन्धिवितानेन प्रदीपितदिगन्तरम् ।

मन्त्रं च मनसाभिधं प्राणानन्दरसादगमम् ।

द्वादशान्तात्समासीय निश्कलं व्यापकं शिवम् ।

अष्टत्रिंशत्कलोपेत महस्त्रिंशत्तन्त्रज्वलम् ।

सर्वशक्तिमयं साङ्गं ध्यात्वा स्वाञ्जलिमगन्तम् ।

नेत्राविस्त्रं कलाटस्थधर्षणकाद्रागमानयन्

मुपमनर्तिरत ध्यात्वा स्फुरन्तारकसर्पिणम्

विशन्तं ब्रह्मरन्ध्रं सकलं व्यापकं न्यसन् ।

जीवन्त्यामा भवदेवं लिङ्गं (विम्बं) सर्वार्थ-

साधकं ।

स्थापनं मतिधानं च मतिरग्राधवकृण्ठते ।

मद्रासदशनं पादसामाचार्यप्रभुनकम् ।

गभिं सस्कृत्य सपूज्य वस्त्रेणान्द्राद्यं देशिक ।

भस्मदधानैश्चापि प्राकारत्रितयं चरेत् ।

पश्चाद्वपदीपाचमनाध्यापि दत्त्वा निवेद्य

(अधोऽगिवाचार्यविरचितशिवप्रतिष्ठाविधौ)

पृ० २४६, २४७)

कुम्भानद्भृत्य — ख कुम्भानन्धाय — ग घ

देवस्य — ग, घ

कुम्भं च — ग

अनन्तादि — ख, घ

यथाक्रमान् — ग

पूजयेत्सर्पराजं — घ

ग मानवाया ११० उत्तरार्धस्य १२० पूर्वा-

र्धस्य च स्थानं पञ्चामृतादिभिः पूज्य धूपदीप

प्रकल्पयन् उच्यतेमन्त्रार्थं दृश्यते । पञ्चामृदे

पञ्चगवै — ख

नारिकेलक्षयागवै — ख नारिकेलक्षयागवै

घ

‘[अङ्गपूजा]

‘अङ्गपूजा’ प्रकर्तव्या पादमारम्य ‘बुद्धिमन् ।

श्रीकृष्णाय नमः पादौ पूजयामि । विष्णवे नमः ‘गुल्फौ पूजयामि । हराय नमः ‘जङ्घे पूजयामि । ‘माधवाय नमः ‘जानूनी [पूजयामि] । ब्रह्मणे नमः ऊरू पूजयामि । भास्कराय नमः कटि [पूजयामि] । ईश्वराय नमः नाभि [पूजयामि] । विश्वरूपाय नमः उदर [पूजयामि] । महाकालाय नमः ‘वक्ष [पूजयामि] । सृष्टिस्थितिसंहारकारिणे नमः ‘बाहुन् [पूजयामि] । विश्वमर्तये नमः ‘कण्ठ [पूजयामि] । वामदेवाय नमः मुख [पूजयामि] । बलिबन्धनाय नमः शिर पूजयामि । ‘त्रिविक्रमाय नमः पाशौ [पूजयामि] । आदिशेषाय नमः सर्वाङ्ग पूजयामि इत्यङ्गानि संपूज्य महानैवेद्यमाचरेत् ॥

“हस्तप्रक्षालनं धूपदीपनैवेद्यमेव च ॥१२१॥

ताम्बूलं भस्मरक्षां च षोडशैरुपचारकैः ।

प्रदक्षिणं नमस्कारैराशीर्वादपुरःसरम् ॥१२२॥

“साष्टाङ्गं दण्डवत्प्रार्थ्य अभीष्टं सिद्ध्ये नतः ।

‘अथाङ्गपूजा — सर्पराजाय नमः पादौ पूजयामि । अनन्ताय नमः गुल्फौ पूजयामि । विश्वरूपाय — जानूनी । त्रैलोक्यनाथाय — ऊरू । जगन्नाथाय — कटिम् । काकोदगाय — उदरम् । विश्वबाहवे — बाहुन् । पन्नगाधिपतये — हृदयम् । विश्वरूपाय — नाभिम् । शिवभूषणाय — वक्ष । तुलसीमालाधारिणे — कण्ठम् । अनन्ताय — मुखम् । महसनयनाय — नेत्राणि । चक्षुःश्रवसे — श्रोत्राणि । नागयणाय — ललाटम् । महर्षिशर्मे — शिराणि । नागलोकवासिने — सर्वाङ्गानि पूजयामि ।

(शान्तिकुसुमाकरे पूर्वभागे पृ० २२)

‘नागपूजा — य

‘प्रकर्तव्य — ख, कर्तव्य — घ

‘बुद्धिमान् — ख, ग, घ; बुद्धिमन् इति सर्वोच्यम् ।
हे बुद्धिमन् त्वया कर्तव्या इति व्याख्येयम् ।

‘गुल्फौ — ख

‘जङ्घे — ख

‘शिवाय — घ

‘जानूनी — ख

‘वक्षसि — ख; वक्षी — घ

‘० स्मित्यन्तकारणाय — ख

‘बाहु — घ

‘कण्ठी — ख

‘श्रीविश्वनाथाय नमः सर्वाङ्गानि पूजयामि — घ

‘घ’ मानुकाया १२१ उत्तरार्धस्य १२२ पूर्वार्धस्य च स्थाने धूपदीपाद्युपचारैस्ताम्बूलं तु निवेदयेत् इत्येकमेवार्थं दृश्यते ।

‘० नमस्कारमाशीर्वादं — घ

‘साङ्गं दण्डवत्कृत्वा प्रार्थनाभीष्टसिद्धिं — घ

‘सिद्ध्येनतः — ख

‘[आचार्यादिपूजा]

आचार्यं ‘पूजयेत्पश्चाद्वस्त्रहेमाङ्गुलीयके ॥१२३॥
 ‘गा दद्याद्गुरवे ‘प्रार्थ्यं गोकुलस्याभिवृद्धये’ ।
 ‘ऋत्विग्भ्यो दक्षिणादीश्च ‘दद्याच्च जापकास्तथा ॥१२४॥
 ‘परिवारान्दक्षिणाद्यैः पूजयेच्च यथाविधि ।

“[दशदानादिकरणम्]

“दशदानादि कुर्वीत यथोक्तद्रव्यमयुतम् ॥१२५॥
 भूरिदानं विशेषेण ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ।
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भुक्ष्यभोज्यममन्वितम् ॥१२६॥
 विवाहं कारयेत्पश्चात्स्वसूक्तेनैव “वर्त्मना ।

‘कर्ता तु प्राङ्मुखो भूत्वा त्वाचार्यादीन्पूजयेत् ।
 आचार्यं गन्धपुष्पादौरम्यर्च्यं च यथाविधि ॥
 गोभृहिरण्यवस्त्रैश्च प्रतिमां च मदक्षिणा ।
 आचार्याय प्रदानव्या अभीष्टफलमिद्वये ॥
 ऋत्विग्भ्यश्च तथा दद्यान्प्रतिमां वस्त्रमयनाम् ।
 दक्षिणां च प्रदत्त्वाथ जापकेभ्यश्च दक्षिणाम् ॥
 दद्याद्द्वै भूरिदानं च यथाशक्त्यनमरतः ।
 अघमा पञ्चनिष्कां तु द्विगुणां मध्यमा भवेत् ॥
 त्रिगुणां चोत्तमा ज्ञेया देशिकस्य तु दक्षिणा ।
 ऋत्विग्भ्यो जापकेभ्यश्च नवर्षाणां तु दक्षिणा ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतमस्यान्यथाक्रमम् ।
 (सिद्धान्तदीपिकायाम् (टि १२०) पृ० १२६,
 १२७)

‘कर्ता च स्वस्मिन्ना युक्तो वस्त्रहेमाङ्गुलीयके
 — ग

‘पूजयेत्कर्ता वस्त्र० — घ

‘गा दद्या० — घ

‘मय्यगलकारयुता ततः — ग, मय्यक् गोमूत्र-
 मथा भवेत् — घ

‘०भिवृद्धये — ख

‘ग’ मातृकाया १२४ उत्तरार्धस्य १२५ पूर्वा-

र्धस्य च स्थाने ‘ऋत्विजान् जापकान्पूज्य
 दक्षिणाद्यैः प्रपूजयेत्’ इत्येकमेवार्थं दृश्यते । एव
 ‘घ’ मातृकाया १२४ उत्तरार्धान्प्रभृति १:३
 पर्यन्तश्लोकानां स्थाने —

‘ऋत्विजा दक्षिणां दद्यान्माधकं पूजयेक्रमान् ।
 जापकान्पूजयेत्पश्चाद्दश दानानि भूरिणः ॥
 कृत्वा स्वशक्त्या विधिवद्ब्राह्मणान्भोजयेत्सुधी ।
 इति सार्धश्लोक एव दृश्यते ।; ऋत्विजान्
 दक्षिणा० — ख

‘दद्यान् जापकान् तथा — ख

‘परिवाराश्च दक्षिणा पूजये यथाविधि — ख

‘दशदानानि —

‘गोभृतिलहिरण्याम्यवामोधान्यगुल्मानि च ।

गीप्यं लवणाभ्यामृद्धदशदानान्यनृक्रमान् ॥’

(शैवागमपरिभाषामञ्जरी १० ३६)

‘ग’ मातृकाया १२५ उत्तरार्धस्य १२६ पूर्वार्धस्य
 स्थाने —

‘दशदानानि कृत्वाथ भूरिदानं विशेषतः ।
 इत्येकमेवार्थं दृश्यते ।

‘०पश्चाद् पङ्क्तौश्च विशेषतः — ग

‘मन्त्रतः — ख

[दम्पतीब्रह्मचारिसुवासिनीपूजा]

'दम्पती पूजयेत्पश्चात्सर्वद्रव्योपचारकं ॥१२७॥

'ब्रह्मचारि'सुवासिनीर्भोजयेत्परमाश्रकैः ।

* [नागराजप्रतिष्ठाफलम्]

एव कृत्वा नागराजप्रतिष्ठां प्रीतिमयुतम् ॥१२८॥

'यं यं काममपेक्षेत *तं तमाप्नोति मानवः ।

भर्तार लभते कन्या 'पुत्रकामो लभेत्सुतम् ॥१२९॥

वश्यकामो लभेद्द्वयं जयकामो लभेज्जयम् ।

धनकामो धनं प्राप्य 'मोदते दिवि देववत् ॥१३०॥

° [प्रतिवर्षमाश्वयुजमासपूजाफलम्]

''आश्विनशुक्लपक्षे तु चतुर्थ्या मर्षराजकम् ।

'दम्पति — ख

'ब्रह्मचारिपूजाविषये —

'विष्णुलोके च ये सर्पा अन्तर्नाद्या महाबला ।

नमोऽस्तु तेभ्यः सुप्रीता पन्नगाः सन्तु मे मदा ॥

ब्रह्मलोके च ये सर्पा बासुकिप्रमुखा शुभाः ।

नमोऽस्तु तेभ्यः सुप्रीता पन्नगाः सन्तु मे मदा ॥

इन्द्रलोके च ये सर्पान्तक्षकाद्या महाबला ।

नमोऽस्तु तेभ्यः सुप्रीता पन्नगाः सन्तु मे मदा ॥

कैलासलोके ये सर्पा कार्कोटकबलादयः ।

नमोऽस्तु तेभ्यः सुप्रीता पन्नगाः सन्तु मे मदा ॥

पानाललोके ये सर्पा आदिशेषादयो वरा ।

नमोऽस्तु तेभ्यः सुप्रीता पन्नगाः सन्तु मे मदा ॥

द्रीपान्तरे च ये सर्पा कालिन्दीनिलयास्तथा ।

नमोऽस्तु तेभ्यः सुप्रीता पन्नगाः सन्तु मे मदा ॥

पर्वताग्रेषु ये सर्पा शिलासन्धिषु मस्थिता ।

नमोऽस्तु तेभ्यः सुप्रीता पन्नगाः सन्तु मे मदा ॥

ग्रामे वा यदि वारुण्ये ये च सर्पा गृहेषु वा ।

नमोऽस्तु तेभ्यः सुप्रीता पन्नगाः सन्तु मे मदा ॥

इति स्मृत्वा, अष्टाना ब्रह्मचारिणा वस्त्रा-

पुतान्म्वलदक्षिणादीनि तन्मनिधावेव दत्त्वा, नाग-

राजार्गिनपुण्याश्वनान्नाह्मणान्प्रदत्तेण सपत्नीक-

परिगृह्य

(शान्तिकुसुमाकरे पूर्वभागे पृ० २५, २६)

'सुवासिन्यो भोज० — ख, सुवासिन्यो पूजयेद्भू-
जनादिभिः — घ

'सर्वपापहरं पुण्यं सर्वव्याधिनिवारणम् ।

आरोग्यमायुः कीर्तिश्च धनधान्यममृद्धिदम् ॥

पुत्रार्थी लभते पुत्रं सर्वमपत्तिमेव च ।

इहैव सकलं प्राप्य परतो मोक्षमाप्नुयात् ॥

(कारणे (टि. १२०) पृ० ८२, ८३) :

'एव यं कुरुते शेषराजम्यापनमुत्तमम् ।

प्रतिबन्धनिवृत्त्याय चिरायुः सुखिनो भवेत् ॥

वन्ध्या स्वदोषनिर्मुक्ता जीवपूजा भवेद्ध्रुवम् ।

पूर्वोक्तविधिषु पापैर्मुच्यते नात्र सशयः ॥

न तस्य मनतेर्हानि सन्य सत्यं मयोदितम् ।

इहैव सकलान्भुक्त्वा मोक्षं मायुज्यमाप्नुयात् ।

(सिद्धान्तदीपिकायाम् (टि १२०) पृ० १२७)

'प्रीतिमयुतं — घ

'यत्कामनवाप्नोति — ख, यं यं कामयते कर्ता —
ग

'तत्कामं तन्क्षणेन वै — ख

'पुत्रकामं — ख

'मोदन्ते — ख, ग, घ

प्रतिवर्षं यजेद्विद्वान्सर्वकामार्थमिद्वये ॥१३१॥

ब्राह्मणान्परमाग्नेन भोजयेदपरेऽहनि ।

'स्तोत्रं, स्तुत्वा तु नागेश क्षमस्वेति 'नमस्कृती. ॥१३२॥

एवं यः कुरुते मर्त्यः पुत्रपौत्राभिवृद्धये* ।

सर्प'बाधाविरहितं प्राप्तुयात्परम पदम् ॥१३३॥

इति रौरवाख्ये महानन्त्रे क्रियापादे नागप्रतिष्ठा'विधि.

सप्तपञ्चाशः पटलः ॥

"तथा चाश्वयुजे मासि पञ्चम्यां कुरुनन्दन ।
कृत्वा कुशमयाग्नान्धान्घातैः सप्रपूजयेत् ॥
घृतोदकाभ्यां पयसा स्तुपयित्वा विनापते ।
गोधूमैः पयसा म्विस्त्रैर्भक्ष्यैश्च विविधैर्मनथा ॥
यस्त्वस्या विधिबध्नाशाश्वचिर्भक्त्या समन्वितः ।
पूजयेत्कुशार्दूलं तस्य शेषादयो नृप ॥
नागा प्रीता भवन्तीह शान्तिभाप्नोति वा विभो ।
स शान्तिलोकमासाद्य मोदते शाश्वती ममा ॥
इत्येष कथितो वीर पञ्चमोकल्प उत्तम ।
यत्रायमुच्यते मन्त्र सर्वमर्पतिषेधकः ॥
ओ कुम्भकुल्ले फट् स्वाहा ।
(सविष्यपुराणे ब्राह्मणपर्वणि ३८ तमोऽध्यायः),

नागचतुर्थीं तु मध्याह्नव्यापिनी पञ्चमीयुना
ग्राह्येति निर्णयामृते माधवीये चोक्तम्
(जयसिंहकल्पद्रुमे चतुर्थीन्ननिर्णये पृ० १८४)
"आश्विजशुक्ल० — ख, आश्वयुजशुक्ल० — थ,
आश्विचशुक्लपक्ष — घ
'०मिद्विजम् — ग, ०मिद्विजं — घ
'न्तात्र — ख
'नमस्कृतं — ख, ग, घ
'पौत्राभिवन्धयेत् — घ
'०भाथविरगिन — ख, ०बाधा विनश्यन्ति —
ग, ०भाथविरहितम् — घ
'०विधिमपन्विशतिपटलः — ख, ०विधानो नाम
मपन्मपटल — ग, घ

अष्टपञ्चाशः पटलः

'ज्ञानदीक्षाविधिः

[दीक्षायोग्यस्थानम्]

नदीतीरे मठे वापि 'स्वस्थाने गुरुमन्दिरे ।
पर्वताग्रे 'शुचिस्थाने' मण्डपे तत्र कारयेत् ॥१॥
परीक्ष्य 'चतुरङ्गुल्या' 'चतुर्हस्त' 'सुवेदिकम्' ।
चतुर्द्वारसमायुक्तं चतुस्तोरणसयुतम् ॥२॥
दुकूलचित्रपट्टैश्च^१ मुक्तादामैरलंकृतम् ।
ऊर्ध्वं^२ 'विमानक' कुर्यात्पुष्पदामैः सुगन्धिभिः ॥३॥

"[अधिवामः]

गोमयालेपनं कृत्वा पञ्चगव्यैरवोक्षणम्^३ ।

अथ पटल ज्ञानावरणविच्छेदके ३८७-३९१
पृष्ठेषु, क्रियादीपिकायाम् २१८, २१९ पृष्ठयोः,
शैवसन्ध्यामपद्धतौ १३१-१३३; १४४-१४८
पृष्ठेषु च दृश्यते ।

गन्धमन्त्रिपयं अचिन्त्यविश्रसादाख्ये ३ः
पटलः; चित्त्ये ३३ पटलः, उत्तरकामिके (आर्.
इ ३४०६५) १४४ तमपत्र (टि २९८ (२)
२०१, २०२ पृष्ठे), सार्धत्रिंशतिकालोत्तरे ८
पटलः; मुप्रमेदे (टि २४५) २६२-२६५
पृष्ठानि; सुक्ष्मे (टि ११०) ५५२-५५६
पृष्ठानि च द्रष्टव्यानि ।

^१ शिवालयं गुरुस्थानं शक्तिपीठं मठे गृहे । शूद्रदेशे
(उत्तरकामिके टि २९८ (२) २०१ पृ०)

^२ गुरुस्थानं — इ, च

^३ शिवस्थानं — इ

^४ एकान्तं भवनं रम्यं विमानध्वजभूषणे ।

मण्डपं कारयित्वा च रङ्गवत्यालंकृतम् ॥^५

(मुप्रमेदे (टि २४५) २६३ पृ०) ।

स्वगृहे मठे नदीकले पर्वताग्रे गुरुमन्दिरे
शुचिस्थानं वा चतुरङ्गुलं भान्वा मणोध्य चतुर्हस्त
चतुरक्ष चतुर्द्वारं चतुस्तोरणं विमानाकारं क्षौ-
मादिचित्रपटैः सुगन्धिपुष्पमालादिभिरलंकृत-
मण्डपं गोमयेनालिप्य पञ्चगव्येन प्रोक्ष्य गन्धो-
पलिप्तं कारयेत् ।^६

(शैवसन्ध्यामपद्धतौ पृ० १०९)

^५ 'चतुरङ्गुलं भान्वा मणोध्य' इत्यर्थे 'परीक्ष्य
चतुरङ्गुल्या' इति प्रयुक्तमिति भाति ।

^६ चतुर्हस्ता — इ, चतुर्हस्ता — च, 'छ' पाठा-
न्तरम्, चतुर्हस्तस्य वेदिका — छ

^७ सुवेदिका — इ, सुवेदिका — च, छ

^८ ० पटलैः — इ

^९ विमानमाहृत्य — छ

^{१०} तत्र समयावशंपदीक्षानन्तरं निर्वाणदीक्षा-
कार्दक्षिणं शिष्यस्य ज्ञानदीक्षा कुर्यात् । तद्य-
था शुभभक्षत्रादियुक्तकालं निर्णयित्वा तत्र पूर्वदिने
शिष्यमेकभुक्तं चार्गयित्वायनमधोग्रजपं कार-

स्थानमित्युक्तमाश्रित्य काल 'कल्पितमेव च ॥४॥
शुभनक्षत्र 'युक्ते तु दीक्षा 'ग्राह्या हि तद्दिने ।
ज्ञानदीक्षासमायुक्तं 'ज्येष्ठं कृत्वा पुरोहितम् ॥५॥
'पुरोदिने त्वेक' भुक्तिस्तद्वात्रौ गव्य'सेवनम् ।
'तद्दिने 'चोपवासी स्यात्स्नानशौचसमन्वितः ॥६॥

“[ज्ञानदीक्षायां रात्रिकाल उत्तमः]

अशुद्ध" मायारूपेण कालरात्रिरुदाहृता" ।
माया" तत्त्वान्तिमस्थाने "चिद्रूपस्य हि दर्शनम् ॥७॥
" चिद्रूप शुद्धमायान्ते "वस्तुनिश्चायक क्रमात् ।
" मायाद्वयोर्विलयनमेकाकारस्य भावनम् ॥८॥
तिरोधानातिरोधानं "निर्दर्शनमुदर्शनम् ।
एतैः संयुक्त" काला तु काल" रात्रिर्विशिष्यते ॥९॥
" क्षयकृत्येऽर्धरात्रिः" स्यान्नित्य" सहस्रिंशि स्थिता" ।

येत् । 'ननो मण्डपात्पश्चिमभागे पूर्वदिपश्चि-
मान्तमण्डलत्रयमुत्पाद्य पश्चिममण्डले त्रैविण-
कमन्त्यामिन प्रणवेन, चतुर्थ ह्रमेन उभावपि
मुमुक्षु पश्चाक्षरेण त्रैविण्यं प्राप्त्वा मध्यम
मण्डले दन्तशोधन पूर्वमण्डले पादप्रक्षालनं शुद्धा-
चमनं च कारयित्वा तदह्न्यवामं कारयेद्
इत्यर्धाध्वार्मावधिः ।'

(शैवसन्ध्यासपद्धतौ पृ० १२७, १२८)

" पश्चगव्येन प्राक्षणम् — च पश्चगव्येन वाक्ष-
णम् — छ

' कल्पितम्' विहितम् इत्यर्थे प्रयुक्तमिति भाति ।

' ०याग स्याद्दीक्षा — इ ०याग स्याद्दीक्षा — च

' ग्राह्यास्य — च; कार्या शुभे दिने — छ

' श्रेष्ठ — इ

' तद्दिने — छ

' ०भुक्ति स्यात्तद्वात्रौ — छ

' ०मिश्रितम् — छ

' पुनर्दिने तूपवसन् स्नान० — छ

' उपवासं प्रकर्तव्यो विधिवत्स्नानमाचरेत् ।

स्वाभ्यर्चनात्मिककार्यं च दिवा मौनं सूतृतये ॥

(सूक्ष्मे (टि ११२) ५५१ पृष्ठे)

" अर्धरात्रोपदेशेन ज्ञानदीक्षा समाचरेत् ।'

(सूक्ष्मे (टि ११२) ५५१ पृष्ठे);

' रात्रौ निशीथममये एकान्ते भवने शुभे ।

(सुप्रमेदे (टि. २४५) २६२ पृष्ठे);

एकान्तं निजं स्थानं मध्यरात्र्यावपक्रमे ।

मच्छिष्याणां मद्राचार्यो बोधं कुर्याद्विशेषतः ॥'

(उत्तरकामिके टि २९८(२) पृ० २०१)

" ०मायाम्बरूप — छ

" ०रात्रिममन्वितम् — छ

" ०तत्त्वान्तिकं स्थानं — छ

" चिद्रूपा दशयिक्त्रमात् — छ

" तद्रूप — इ

" वस्तु निश्चयनिक्रमात् — च छ पाठान्तरम् ।

यस्तु निश्चय एव च — छ

" मायाद्विलीनमप्यनि — छ

" न दर्शन० — इ; निदर्शन — छ

" कालश्च — इ; कालश्च — च

" ०रात्रिर्गति स्थितम् — इ, च

" क्षयस्योर्ध्व० — छ

" ०रात्रौ — इ

" ०समन्वितं — इ

" स्थिता — इ, च

देहेन्द्रियादिव्यापारो रात्रौ सलीयते यतः ॥१०॥
एतेन शास्त्रविदुषा 'रात्रि कालोत्तमा भवेत् ।

‘[गुरुपादाम्बुजपूजनम्]

‘मुकाले मण्डप वेश्य गन्धपुष्पादिषोडश ॥११॥
पूजाद्रव्याणि सपाद्य 'उत्तराभिमुख स्थितः ।
भूत'शुद्ध्यात्मशुद्ध्यादि'कृत्वा चार्घ्यादिक तथा ॥१२॥
'चतुस्ताल तु दीर्घ स्यात्पदात्रिंशङ्गलमुन्नतम् ।

‘दण्डद्वयम् छ

‘रात्र्या तु लयन व्रजेत् — छ, रात्र्या तु विलय
व्रजेत् — छ पाठान्तरम् ।

‘छ' मानुषाया १० श्लोकानन्तर 'निशामु दीप-
शा वा ज्ञानदीपस्य दर्शनम्' — इत्यधिकम् ।

‘रात्रिकालोत्तम — इ

शास्त्रान्तम् च

‘नदन अर्धरात्रे ज्ञानदीक्षायां स्वयंष्ट पुरोहित
कृत्वा मण्डपस्य 'क्षिणभागे दर्शयन् उदङ्मुख
उपविश्य भूतशक्तिगन्ध्यामाङ्गन्यामकलान्यामा-
नान्मपूजा च विधाय, पाद्याचमनार्घ्यपात्राण्या-
माद्य, गन्धपुष्पादिपूजाद्रव्याणि मण्डपे चतुरश्र
पटविशदङ्गलान्नत गन्धानुलिप्त क्षित्यादिकृ-
टिलान्तमन्त्रमिहासनं सपुज्य, गन्धादिकेन स्नान
मिहासने 'उपविष्ट ज्ञानाचार्यं स्वाभिन् भवन्त
पूजयामीति प्रार्थ्य, लब्धानजं घृतकाटिल्यव-
ज्ज्ञानान्मानमेव शिष्यानुग्रहार्थं द्विभुजमेकवक्त्र
त्रिनत्र चन्द्रशेखर स्फटिकाभ ज्ञान ध्यान्वा
शक्तिशिवान्मक रक्तस्फटिकाभ पादाम्बुजद्वन्द्व
मण्डप गन्धादियन्त्रजलेन शिवमन्त्रेणाभिषिच्य
दुकलेन परिमृज्य, भूर्जपत्रे शिलावृत्ते मुगन्धान-
लिप्ते प्रणव लिखन्वा, तन्मध्ये निराधान-
मलरूपं नम ममालिख्य ज्ञानाचार्यदक्षिणपाद-
न्यासनं मक्षिपत ।

तत्रां दक्षिणार्मान्तरुष वीरमिहासनस्थित
दिव्यगन्धै पुष्पादिभिर्भगवतीदिव्यवस्त्रकिरीटम-

कुटैश्च शिवमन्त्रेण सपुज्य, धूपदीपां दत्त्वा,
विधिवद्वृत्त्यत्र स्थालीपाकं सव्यञ्जन घृतक्षीर-
मधुशर्करापूपपानीयफलादिमहितं कनकादिपात्रे
शिवमन्त्रेण स्वाहान्तेन निवेद्य निर्वदिनमन्त्र-
मन्यत्र शुद्धदेशे पादाभिषेकजलं च निधाय,
स्थलशुद्धिं कृत्वा, पाद्याचमनार्घ्याणि मन्त्राभ्यां
च दत्त्वा, धूपदीपाग्रात्रिकच्छत्रचामरव्यजनदर्प-
णानि समर्पयेत् ।

(शिवस्तन्यासपद्धतौ १२९, १३० पृष्ठयोः)

‘स्वकाले मण्डप — इ, च छ

‘षोडशै — इ, च, छ

‘शिष्य —

‘देहशुद्ध्यादिकं कृत्वा शुद्धवस्त्रैरलङ्कृतम् ।

भस्मरुद्राक्षिचक्राङ्गं शिवमन्त्रं समुच्चरन् ॥

गुग्मनिधिं गत्वा च अञ्जलीहस्तमयुतम् ।

उत्तराभिमुखो भूत्वा स्थित्वा ज्ञानं प्रपूरयेत् ॥

(सूक्ष्मे (टि ११२) ५५२, ५५३ पृष्ठयोः)

‘‘शुद्धिं चान्मपूजामर्घ्यत्रयं सुपूर्ववत् — छ

‘‘तथा चार्घ्यादिक — च

‘‘गामयेनोपरिप्योर्वीं पिष्टचित्रैरलङ्कृतम्

मिहासनं तदूर्ध्वं तु स्थापयेत्क्षणावन्तम् ॥

गन्धपुष्पैरलङ्कृत्य कवरीकेशमयुतम् ॥

मुक्तादुक्लवसनं पद्मनीलोत्पलैर्युतम् ॥

आगवधैश्च त्रिवैश्च शमीद्वैरलङ्कृतम् ।

(सूक्ष्मे (टि ११२) ५५१, ५५२ पृष्ठयोः)

चतुःतालस्य दीर्घ — इ; चतुस्तालस्य दीर्घ —

च छ

गन्धान्लेपनं कुर्याद्विधिं वक्त्रलपन्तमामनम् ॥१३॥
 क्षित्यादिकुटिलाप्रान्तं मन्त्ररूपं समर्चयेत् ।
 'गन्धोदकेन मुष्नात रक्तपट्टाम्बरान्वितम् ॥१४॥
 'अष्टात्रिशत्कला' न्यासमोऽहं भावनयान्वितम् ।
 ज्ञानदेशिकमास्थाय दिव्यपादाम्बुजं 'ग्रहेत् ॥१५॥
 'शास्त्रोक्तगन्धद्रव्येण 'ह्यभिषिच्य पदद्वयम्' ।
 शुक्लवस्त्रेण समृज्य 'कुसुमानि समर्पयेत् ॥१६॥
 भूर्जपत्रे शिलावृत्ते 'सुगन्धेनानुलेपिते ।
 प्रणव च लिखित्वाथ 'तन्मध्येऽथ लिखेन्नमः ॥१७॥
 तिरोधानमलं ध्यात्वा गुरुपादासनं क्षिपेत् ।
 'नानादिव्यसुगन्धश्च 'पुष्पदामैश्च पूजयेत् ॥१८॥
 धूपदीपौ समारोप्य 'स्थालीपाकं निवेदयेत् ।
 दक्षिणामूर्तिरूपेण गुरुं शिष्यस्तु भावयेत् ॥१९॥
 'इत्थं हि भाव' शिष्यस्य 'गुरुं पाशविमोचनम्' ।

“ [ज्ञानदीक्षाकरणप्रकारः तत्राध्वशोधनम्]

ईक्षणज्ञानदीक्षाभ्यां क्रमात्कृत्य करोति स. ॥२०॥

१ वक्त्रलपन्तमामनम् — च, १ वक्त्राम्त्रमामनम्

— छ

२ दृक्कलवस्त्रैरलंकृत्य उष्णीपाद्युत्तरीयकैः ।
 सर्वाभरणैः समृज्य गन्धचन्दनलेपनं ॥
 भस्ममन्त्राक्षमपत्रौ यंगपट्टविभक्तिः ।
 पुष्पमान्यैरलंकृत्य मूर्तिभावनमुत्सृज्य ॥
 मित्रासनोपरि स्थाप्य लम्बपादममन्वितं ।
 दक्षिणाभिमुखं भूत्वा दक्षिणामूर्तिवद्गुरुं ॥

(सूक्ष्मे (टि. ११०) ५५० पृष्ठे)

३ अष्टात्रिशत् — ड

४ न्यासं मांज्ज — च, छ

५ गृहेत् — ड

६ शास्त्रोपचारद्रव्येण — छ

७ अभिषेचनमन्त्रत — छ

८ शिष्य —

ज्ञानादिपादपर्यन्तं शुद्धाभिषेकमाचरेत् ।

पञ्चगव्याभिषेकं च पञ्चामृताभिषेचनम् ॥

शुद्धाभिषेकमयुक्तं वस्त्रोद्धर्तनमेव च ।

गन्धचन्दनलेपैश्च अर्चयेद्विधिना पशु ॥

पायसान्ननिवेद्य च फल्गुपुष्पगुलान्वितम् ।

निवेद्य विधिवच्छिष्यो धूपदीपार्घ्यमयुतम् ॥

योऽङ्गोपचारेण गुरुपादौ प्रपूजयेत् ।

आगामि दग्धं तत्काले शिष्यदेहस्थितिर्भवेत् ॥

(सूक्ष्मे (टि. ११०) ५५३ पृष्ठे)

१ समन्वकस्थिरामनम् — छ

२ सुगन्धमनुलेपनम् — छ

३ तस्य मध्ये नमो लिखेत् — छ

४ नानाद्रव्यमु० — च

५ पुष्पदामैरलंकृतम् — छ

६ स्थालीपाकशब्दस्य लक्षणया स्थालीपाककर्मणा
 निर्मितमग्नमित्यर्थः ।

७ इदं हि भाव — ड, च

८ गुरो पाशविमोचनम् — ड, च, छ

९ अत्र 'कारयति' इति पदमध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

'ब्रह्माण्डस्य स्वरूपेण पृथिवी जानुमात्रतः ।

'छ' मानुकाया (१-२० पृ०) श्लोका 'अचिन्त्य-
विभ्रमादाख्ये' इति निर्दिष्टाद्विता ।

१० आचार्य सर्वदा शुद्धो भस्माद्विलिखितः ।

महाभामाभरणश्रीरक्षणजिताम्बर ।

स्वानुष्ठानममाप्याथ शिवतत्त्वविभावयन् ।

कृपया वीक्षितं शिष्यं मण्डलत्रयमस्कृतम् ॥

पञ्चगव्यं प्राशयित्वा षड्विधस्यासशोधनम् ।

मृत्सूक्ष्मप्रभेदेन कृत्वा देहे शिवाणुना ॥

पादाङ्गुष्ठादिमूर्धनि दिव्यदृष्ट्या विलोक्य च ।

सौषुम्नं पथा नीत्वा तज्जीव द्वादशान्तकम् ॥

स्वान्मानं तु मुमयोज्य तद्देहं च विगोच्य च ।

रेचकादिभिराकृत्य तद्देहं च प्रवेष्ट्य च ॥

तद्द्वादशान्ते सम्याप्य मुमशोध्य शिवं तु ।

तदा समग्मीभावभावयन्नात्मजीवयो ।

आन्मानं शिवतत्त्वेन संयुक्तं हृदयेऽप्यमी ॥

सम्याप्य मूलमन्त्रेण मदा मनुष्टमानस ।

(मुप्रभेदे (टि २४५) २६३ पृष्ठे) ।

'तत आचार्य शिष्यममपिपूजा शिवोऽह-
भावनया म्नीकृत्य शिष्यस्य कलां शोधयेत् ।'

'तदनु मण्डले षड्विध्यामने उदङ्मुखं शिष्य-
मवस्थाप्य, शिवादिपादान् शाल्यनीतार्दिनि-
वृत्त्यन्तकलाभिर्मन्त्रपदवर्णभवनतत्त्वरूपं व्याज-
विभाव्य, मलमायाकर्माणि कलापञ्चकव्या-
जानि मचिन्त्येत् ।'

तदनु मन्त्रादीनां व्याप्यव्यापकभावमनुमद-
ध्यान् । तद्यथा मन्त्राः पदैर्व्याप्ताः । पदानि
वर्णः । वर्णा भुवनैः । भुवनानि तत्त्वैः । कर्मान्-
म्यतानि तत्त्वानि मायाभ्याम् । ते च घलेन ।
मलं कलाभिरिति विभाव्य कलां शोधयेत् ।

तदनु शिष्यस्य नाभिकुण्डे वागीश्वरीवागी-
श्वरीं ध्यात्वा समयाचार्याधिकारी चेत्सब्रीज-
दीक्षया वर्तमानशरीराम्भकधर्मादिष्टापूर्तादिका-
न्मानुषाङ्गकान्समयाचाराच्चात्मान्यसर्वं कर्म युग-
पत्यग्निरिव कृत्वा, वागीश्वरीवागीश्वरमयां
विभाव्य शिष्यस्यान्मानं तदगर्भे स्थित्वा, युग-
पत्यवर्थांस्तेषु ज्ञानं मचिन्त्य, कालत्रयव्यापि-
धर्माधर्मान्मकं सर्वं कर्म युगपद्वाजयित्वा

मन्त्रापर्याप्तगतिनावागच्छात्तदज्ञानं प्रतिबन्ध-
विभाव्य, ब्रह्मादिकारणत्यागक्रमेण शिवपदे मयो-
ज्य, सर्वज्ञतादिपाङ्गण्याभिव्यक्तिं प्रकाशय,
शिवसमत्वं प्रापयेत् ।

समयाचार्याधिकारी बालादिश्रेत्रिर्वीज-
दीक्षया देहारम्भकधर्मादानुषाङ्गकाल्पान्त्यन्म-
याचारमहितं सर्वं कर्म शोधयेत् ।

बुभुक्षुश्चेत्कालत्रयव्यापिधर्मान्माकं सर्वं कर्म
वर्तमानशरीरे भोगदायकमभाव्यातिरिक्तं सर्व-
धर्मान्मकं शोधयित्वा, ब्रह्मादिकारणत्यागक्रमेण
शुद्धविद्यातत्त्वे मयोज्य, शिष्यमस्तके शिवहस्ते
निधाय, मात्रालक्षणमयुक्तं मङ्गलप्रासादमुपदि-
शत ।

ममक्षेत्रप्रारब्धकर्मं विहाय धर्माधर्मान्मकं
सर्वं कर्म शोधयित्वा, पूर्ववदज्ञानं प्रतिबन्ध-
विभाव्य, ब्रह्मादिकारणत्यागक्रमेण पराशिवपदे
पूर्ववच्छिवमन्त्रे योजयित्वा, शिष्यमस्तके शि-
वहस्ते निधाय, मात्रालक्षणमयुक्तं निष्कलप्रा-
सादमुपदिशेत् । इति ज्ञानदीक्षाविधिः ॥

शाल्यनीतकलास्थितभवनपयन्तगन्तभागानपे-
क्षिणं नीक्षन्तर्गच्छान्निपातयन्तं शिष्यमाचार्यो
मुहूर्तं परमानन्दनिसर्गो भूत्वानन्तरं पराशक्ति-
मयो भूत्वा, चक्षुषी उन्मील्य, प्रारब्धकर्मं
विहाय ज्ञानदृष्ट्यवलोकनान्तिताग्निना निवृ-
त्त्यादिकलासु स्थितं सर्वं कर्म दाहयित्वा,
मन्त्रपदवर्णभुवनतत्त्वादिक्रमेण कलासु मयोज्य,
कलाः पञ्च शक्तिषु नियुज्य, हस्तमस्तकमयोगेन
मायाद्वयं विमृज्याणवमलावृतस्य राहुग्रस्तचन्द्र-
वन्धितस्यान्मानो मलं ज्ञानक्रियाशक्तिभिरप-
मायान्मानं पराशक्त्या मयोज्य, पुनरात्मानं
पराशक्तिं चाद्वैतरूपपरशिवे नदीसमुद्रजलवत्
क्षीरे क्षीरवद् घृते घृतवद्योजयेत् । मन्दमल-
परिपाकश्चेत्पूर्ववदधिकारितारतम्येन योजयेत् ।
जीवपरयोरैक्यं प्राप्तादेन पञ्चाक्षरेण उपदिशेत् ॥'
(शिवसंन्यासपद्धतौ पृ० १३०, १३३, १३७-१३९)

'ब्रह्मण्यस्य — इ, ब्रह्मणेऽस्य — च

'पृथ्वी जानुप्रभृत्यथ — छ

पृथ्वीप्रकृति पर्यन्त व्याप्तमप्यन्तत्वं नाभिः ॥२१॥
 पृथिवीश्वरतत्त्वान्तं 'व्याप्तश्चाग्निस्तु' कण्ठतः ।
 पृथ्वीसदाशिवान्तं च वायुतत्त्व ललाटतः ॥२२॥
 पृथिवीशक्तितत्त्वं च आकाश ब्रह्मरन्ध्रतः ।
 मन्त्रादिषड्विध रूप भूतादिद्वन्द्वभावकम् ॥२३॥
 एतैः 'सुगन्धिते स्थाने निवृत्त्यादिकलाङ्गावित् ।
 सोऽहं भावित आचार्यस्त्वध्वसचितकर्म च' ॥२४॥
 'ज्ञानाग्निना दहेत्तत्' 'हृद्वसशोधन भवेत् ।
 'शुद्धमायास्वरूप चाप्याणवाख्यमल तथा ॥२५॥
 'आत्मशक्ति निरुध्यैव तिष्ठत्येतदनादि च ।
 'ज्ञानदृष्ट्या निरीक्षेत निर्मलस्त्वामधीयते ॥२६॥
 शिष्यस्य ब्रह्मरन्ध्रे तु स्वहस्तं तलमादिशेत् ।
 'राहुमक्तग्रहश्चन्द्रस्त्वत्यन्त निर्मलो यथा ॥२७॥
 शिवे चैतन्यमधानं शिवत्वव्यक्ति तत्पदम् ।
 ततः शिवात्मनोरेक्य मूलमन्त्रेण दर्शयेत्' ॥२८॥

१ 'पर्यन्तव्याप्तिरप्यन्तत्वं — इ; ० पर्यन्तव्याप्तिर-
 प्यन्तनाभि च — च

२ व्याप्ताप्यन्तत्वेन नाभि च — छ

३ ० नन्व च — इ

४ व्याप्य चाग्निस्तु — इ; च; व्याप्तिमर्गं च
 — छ

५ कर्णयो — छ

६ ० सदाशिवालीन — इ, छ

७ ० शक्तिबीजं च — छ

८ ० रन्ध्रवित् — 'छ' पाठान्तरम् ।

९ भूतानि — च

१० सुगन्धिते — इ, च, छ

११ ० भावितमाचार्य — च

१२ ० कर्मण — छ

१३ ज्ञानाग्निब्रह्माग्निश्च — छ

१४ अध्वसः — इ, च —

१५ 'छ' मानकाया २५ उत्तरार्धम्याने

'शुद्धमायास्वरूपेण शिष्यचैतन्यभावनम् ।

शिष्यचैतन्यमृदेन आणवादि तिराहितम् ॥'

इत्यर्धद्वयं दृश्यते ।

१६ आत्मशक्तिनिरुध्यैव — इ

१७ 'ज्ञान्वा विलोक्य कृपया शिवहस्तं च दापयेत् ।
 प्रणामं कारयेत्पश्चात्तस्य नाम च दापयेत् ॥

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ३६.३२),

'शिष्यं विनीतमाचार्यं कारुण्येनावलोकयेत् ।

कारुण्यदृष्टिमात्रेण मिद्विर्भवति शिष्यके ॥'

(चिन्त्ये. ३३ २६),

आचार्य —

मृषादिपावपर्यन्तं ज्ञानदृष्ट्या निरीक्षयेत् ।

तत्काले मचितं दग्धं पश्चाच्छ्रीपादयोः क्रमान् ॥

शिष्यमूर्ध्नि शिव हस्तं सूक्ष्ममन्त्रोपदेशयुक् ।

(सूक्ष्मे (टि ११२) ५५३, ५५४ पृष्ठयोः)

१८ ० तलमस्पृशः — छ

१९ 'राहुनिग्रहतश्चन्द्र — इ; राहुनिग्रहणाच्चन्द्र — छ

'वै तव मधान — इ

२० 'छ' कोशे २८ श्लोकानन्तर —

'स्वयं मधानयोः शिष्य एकाग्रचित्तयोः स्थितम् ।

मात्रालक्षणमयुक्तप्रासादमहिताक्षरम् ।

विध्युक्तेन प्रकारेण उपदेशं च कृत्य यत् ।

एषा कृत्यविशेषेण पाशं कालिङ्गमभवत् ।

पाशच्छेदेन मुक्तिः स्यादतिरहस्यकर्मणि ।

इत्यधिकं दृश्यते ।

' | शिष्यमर्धादौ पादद्वयन्याम . शिवज्ञानबोधन च |

शिष्यं तु समुखं कृत्वा स्वस्य पादद्वयं च तत् ।

शिवशक्तिस्वरूपेण मूर्धादौ विन्यसेद्गुरुः^१ ॥२९॥

'पृथ्व्यादिभूतसंचार' आकाशगुण उच्यते ।

आकाशे ब्रह्मरन्ध्रेऽपि 'निर्वन्धः कर्मनाशनः ॥३०॥

ज्ञानेन्द्रियाणां सर्वेषामधिका चाक्षुषी भवेत् ।

'तस्माद्दृष्टिद्वये' चैव युग्मपादस्पृशो' भवेत् ॥३१॥

कर्मेन्द्रियार्जितं दग्धं ज्ञानेन्द्रियस्य 'सस्पृशात् ।

मनो बुद्धिरहकारः' 'सर्वेन्द्रियप्रवर्तकम् ॥३२॥

^१ अर्चापयेन्त्वपादाब्जं वस्त्रगन्धमुमादिभिः ।

घृष्य दीपं च नैवेद्यं कारयित्वा पदाम्बुजे ॥

प्रणामं कारयित्वाथ तत्पदं तस्य मस्तके ।

विनिक्षिप्य यथाशास्त्रमनारग्यं [स्त्रं समालभ्य^२]]

कुशादिभिः ॥

रात्रौ निशीथमसये एकान्ते भवन्ते शुभे ।

मृद्रया च महत्या वा शिष्यदेहे च भृशगन् ॥

इच्छाज्ञानक्रियाशक्तिमपन्नं मन्त्रमन्त्रमम् ।

एकाक्षरं महामन्त्रं सर्वमिदं प्रदायकम् ॥

मकलं निष्कलं चैव निर्बीजं च सवीजकम् ।

सर्वाधारं निराधारमनादि जगदादिकम् ॥

एकाक्षरं महामन्त्रं ज्योतीरूपं परात्परम् ।

शिष्यस्य कर्णमूले तु व्यादिशेन्मावधानतः ॥

उपदिश्य शिवज्ञानं शिवरूपं च तत्त्वतः ।

अनुगृह्य कृपादृष्ट्या विमृजेत् यथामुखम् ॥

(मुद्राभेदे (टि. २४५) २६३, २६४ पृष्ठयो) ,

आचार्य —

पञ्चाङ्गीपादं शिरसि मूले हृदये एव च ।

त्रिस्थाने शिवपादं स्थापितं स्थापयेद्^३ विधि-

बद्गुरु ॥

प्रारब्धफलमेव तु सूर्यप्रे ग्रहदीपनात् ।

अप्रकाशमयं कृत्वा तथैव मण्डपे च ॥

पञ्चमलं क्रमादृष्ट्य शिवपादस्य स्थापनात् ।

दशकार्यक्रमं चैव बोधयेच्छिष्यं मद्गुरु ॥

तस्य ज्ञानं महामुक्षमं वाद्मनातीतगोचरम् ।

रहस्यमनिगुह्य च सूक्ष्मान्मुखं शिवं भवेत् ॥

(सूक्ष्मे (टि. ११२) ५५४ पृष्ठे) ,

'एवं योजितस्यान्मनः प्रारब्धकर्मभोगार्थं

देहे स्थितत्वात्पञ्चभूतपञ्चेन्द्रियान्तं करणबाधा-

निवृत्त्यर्थं ममाधिसामर्थ्यार्थं च ब्रह्मरन्ध्रचक्षुर्हृदय-

भूमध्यानि शिवशक्तिरूपदिव्यपादद्वयेन स्पृशन् ।

ब्रह्मरन्ध्रस्याकाशस्थानत्वादितरेषां चतुर्णां

भूतानां तत्रान्तर्भूतत्वात्तन्पार्श्वेन तच्छृङ्खि । भूम-

ध्यस्य समाधिस्थानत्वात्तन्पार्श्वान्ममाधिगच्छि ।

(शैवसंन्यासपद्धतौ १३९ पृष्ठे)

^२ शिष्यस्य समुखं स्थित्वा — छ

^३ दिव्यपादद्वयेन च — छ

^४ विन्यस्य क्रमात् — छ विन्यसो भवेत् — छ

^५ च काश ३०-३५ श्लोका न दृश्यन्तः । पथि

व्यादि — छ

^६ संचार — छ

^७ निर्वन्धकर्म — छ

^८ कर्मेन्द्रियाणि सर्वाणि अधिका — छ

^९ अस्माद् — छ

^{१०} द्वय — छ

^{११} संपन्न — छ

^{१२} तर्माणि — छ

^{१३} ०कार — अ, अत्र 'एतन्त्रयम्' इति पदमध्याहृत्य

व्याख्येयम् ।

^{१४} सर्वेन्द्रियाणि च गोचरम् — छ

‘स्वातन्त्र्यरहितोऽप्येष समयाचारकल्पितम्’ ॥३७॥

‘निर्दग्धपटवहेही वाङ्मनःकायकर्मभिः ।

निःसारवेहं सगृह्य शुद्धकृत्यैरनुष्ठितम् ॥३८॥

कुलालचक्रभ्रमणं धनुर्बाणसमन्वितम् ।

‘एतैश्च करणैर्हत्वा शब्दादिविषयान्वितम् ॥३९॥

‘सत्कारैर्लाशुन पात्रं यथा परिमल भवेत् ।

पद्मासने स्थितिं कृत्वा कायकर्मसु निश्चलम्’ ॥४०॥

मौनमास्थाय ‘वाग्दोषान्प्राणायाममना भवेत् ।

‘शिवध्यानपरो यस्मात्’ सर्वकर्म विनश्यति ॥४१॥

चिदाकाशे ‘‘हि हृत्पद्मे ज्योतीरूप विभावयेत् ।

‘‘ ईक्षेत सर्वद्रव्याणि कार्पासाश्रयदीपवत् ॥४२॥

‘‘ दहेच्च सर्वपापानि देहनाशे तु मुक्तिदम् ।

”[ज्ञानदीक्षा मुक्तिदा]

‘‘ जले जलं यथा क्षिप्तं क्षीरे क्षीरमिवार्पितम् ॥४३॥

तथैव ह्येकता याति दीक्षामन्त्रेण मन्त्रवित् ।

यथा प्रदीप्ते ज्वलने तूलराशिः समर्पितः ॥४४॥

दग्धो ‘‘निर्याति सर्वत्र न भूयस्तूलतां व्रजेत् ।

एव शैवाध्वर प्राप्य दीक्षामन्त्रमद्भुतम् ॥४५॥

न पुनर्जन्मतां याति दीक्षितो मनुजोत्तमः ।

‘‘ स्वतन्त्र — ड

‘‘ ‘ड’ कोशे ज्ञानदीक्षाया ‘रौरवे’ इति निर्दिष्टयैता-
वानेव भाग उद्धृतः ।

‘ स्वतन्त्ररहितोऽप्येष — ड स्वतन्त्र्यरहितश्चैव
— छ

‘ कल्पित — ड छ

‘ निर्दिष्ट पटरूपानां — छ

‘ एव तन्वागणौ — ड

सम्परिणामितशत पात्र परिमल — छ

‘ निश्चितम् — छ

‘ वाग्दोषान्मनस्य नश्यति तत्क्षणतः — छ

‘ प्राणायाममना स्थित्वा — छ

‘ शिवध्यानपरायण — छ

‘‘ हृदा पद्मे — छ

‘‘ ईक्षेण — ड, छ

‘‘ दहेयुः — ड, छ

‘‘ एषा ज्ञानवती दीक्षा शिवज्ञानप्रदायिनी

शिवमायुज्यदा श्रेष्ठा मन्त्रत्रयविमोचिनी ॥

उच्छ्राज्ज्या क्रियाशून्या माक्षान्माक्षप्रदायिनी ।

(सुप्रभेदे (टि २४५) २६१ पृष्ठे)

‘‘ ड कोशे ४३ उन्मार्थ ४४ श्लोक ४५ पूर्वार्थं च न
दृश्यन्त एतन्नाटलस्थ ४३ ४०-४१ श्लोका-
स्तथा ५१-५३ श्लोकाश्च किञ्चित्पाठभेदेन सह
रौरवे विद्यापाद अष्टमपटले दृश्यन्ते ।

‘‘ निर्वर्ति — छ

'भिन्ने देहे शिवो भूत्वा शिव धर्म ममान्वत ॥४६॥
 शिवानन्दमनुप्राप्य 'नाविर्भावाय कल्पते ।
 'जल समद्रमासाद्य नदी दृष्टाम्बवाहिनी ॥४७॥
 क्षारतोयत्वमायाति प्रभावाद्धि महोदधेः ।
 एव व देहभिन्नात्मा शिवसेवाधिगच्छति ॥४८॥
 एव दीक्षाविशुद्धात्मा देहस्थोऽपि न देहभक् ।
 निर्दग्धाशेषपाशत्वाज्जीवन्मुक्त शिवकधी ॥४९॥
 देहपाते चिदानन्दशिवैकरसतां व्रजेत् ।
 न पुनर्भेदमायाति सर्गतोयमिवाम्बुधे ॥५०॥
 यथा सूर्योदयं प्राप्य तमः क्षिप्रं विनश्यति ।
 एव दीक्षां समासाद्य धर्माधर्मो विनश्यत ॥५१॥
 यथा सूर्य इमांल्लोकान्प्रकाशयति रश्मिभिः ।
 तथा मन्त्रान्हरो देवः शक्तिभिस्तान्प्रकाशयेत् ॥५२॥
 यथादित्यस्तु भूयिष्ठं रश्मिभिर्हरते जलम् ।
 एव शक्तिभिरीशोऽपि दीक्षिताद्धरते मलम् ॥
 'इत्येव ज्ञानदीक्षेय कथिता मुक्तिर्दायनी ॥५३॥

[इति रौरवे क्रियापादे ज्ञानदीक्षाविधिः अष्टपञ्चाशः पटलः]

'भिन्नदेह — छ

'धर्मममन्विन — छ

'नाविर्भावाय — छ, छ

'यथा समद्र — छ

'इ' कोणे ४९-५३ द्वितीयार्धपर्यन्तश्लोका न दृश्यन्ते ।

'पशुन् — छ

'इदमर्थ 'छ' कोणे न दृश्यते ।

एकोनषष्टितमः पटलः

‘नित्यपूजाविधि

अथातः सप्रवक्ष्यामि शिवपूजाविधिक्रमम् ।

[शिवपूजाफलम्]

ब्रह्महत्यादिदोषघ्नं सर्वज्ञानफलप्रदम् ॥१॥

यजनं श्रीकरं राष्ट्रवर्धनं रिपुनाशनम् ।

शिवपूजासम पुण्यं न भूतं न भविष्यति ॥२॥

‘[आत्मार्थपूजा परार्थपूजा च]

यजनं द्विविधं प्रोक्तमात्मार्थं च परार्थकम् ।

‘अयं पटलः पुद्गुकोट्टैर्मस्थानान्तर्गतं ‘कुड्मिया-
मलै’ ग्रामवाग्मन्त्रेण साम्प्रतिशिवशिवाचार्येण ‘गौ-
रवागमे नित्यपूजाविधि’ इति शीर्षकं दत्त्वा
१९, १० तमे मन्त्रे पञ्चनदक्षेयस्थपञ्चज्ञानन्दाख्य-
मुद्रागारे समुद्रघ्नं प्रकाशितः । अयं पटलः
गौरवागमे प्रथमभागे दशमपटले निर्दिष्टशिवार्च-
नविधिपटलाद्भिन्नः । एतस्मिन्विषये अशुभदा-
गमे आत्मार्थपूजाविधिपटलः ; अचिन्त्यविश्व-
मादाख्ये १२, १३; अजिते २०, २२,
पूर्वकामिके ४, ५; पूर्वकारणे ३०, ३१,
कारणे (टि ३४) वागनार्चनाविधिपटलः,
किरणे क्रियापादे २; चिन्त्ये ६, ७, ८,
दीप्ते २३, २६; मकुटे ३, ४, मतङ्गपारमे-
श्वरे क्रियापादे ३; मृगेन्द्रे क्रियापादे ३
योगजे ६, रौरवे क्रियापादे ९, १०, वीरे
३७, ३८; सहस्रे ४; सार्धत्रिशतिकालोत्तरे
५, मुप्रभेदे क्रियापादे ७, ८; सूक्ष्मे ४, ५,
स्वायम्भुवे ७, ८ पटला द्रष्टव्या ।

‘वक्ष्ये नित्यार्चनं पुण्यं शिवदत्तपापनाशनम् ।

योगदत्तज्ञानदत्तैव मोक्षदत्तभक्तिवर्धनम् ॥

शिवपूजासम पुण्यं न भूतं न भविष्यति ।’

(अचिन्त्यविश्वमादाख्ये १२, १, २ पृ०) .

‘अथातः सप्रवक्ष्यामि शिवार्चनविधिक्रमम् ।

सर्वपापहरं पुण्यं सर्वरोगनिवारणम् ॥

महापातकनाशार्थं सर्वयज्ञफलप्रदम् ।’

(दीप्ते २३, १, २ पृ०) .

‘वक्ष्ये नित्यार्चनं पुण्यं सर्वमिदं शिवं शुभम् ।

महापातकदोषघ्नं सर्वैश्वर्यप्रदायकम् ॥

(मकुटे, ४१);

अतः परं प्रवक्ष्यामि शिवपूजाविधिक्रमम् ।

आयुरारोग्यजयदं सर्वयज्ञफलप्रदम् ॥

ब्रह्महत्यादिदोषघ्नं पूजावृद्धिकरं परम् ।

शिवपूजासम पुण्यं न भूतं न भविष्यति ॥

(सूक्ष्मे ५१, २)

एतद्विषये पुनः अजिते २० प्रथमश्लोकमन्दीय-
टिप्पणी च द्रष्टव्या ।

‘भूतो — ज

‘आत्मार्थं च परार्थं च पूजा द्विविधमुच्यते ।

गुरुदेहे शुभे लिङ्गे स्थण्डिले स्वयमात्मनि ॥

अणिके मण्डले तोये चान्मार्थयजनं स्मृतम् ।

शिष्यस्तु गुरुणादौ तु दीक्षितोत्तरकालकं ॥३॥
 ध्यातव्यमण्डले वापि लिङ्गं वा प्रान्तमपि वा ।
 क्षणिके मानसे वापि यजेद्भुक्त्या जपार्पदकम् ॥४॥
 आत्मार्थमिति विज्ञेय परार्थं शृणु मुवत ।
 सर्वेषां रक्षणार्थाय 'ग्रामे वा नगरेऽपि वा ॥५॥
 पत्तने 'कुटिके वापि खेटके राजधानिके ।
 अन्यदेशे मनोरम्ये स्थाने 'धाम्नि तु कल्पिते ॥६॥
 स्थापितं पूजितं लिङ्गं परार्थमिति कथ्यते ।

[' आन्मार्थपरार्थयजनंऽधिकारिणः]

' चानुर्वर्ण्यसम्पत्तन्नैरनलोमेस्तु दीक्षिते ॥७॥

स्थापितं विधिना लिङ्गं मुखे वा मतिभिन्नं
 स्वयम्भूतलिङ्गं च प्रान्तिना च श्रुतिना च
 परार्थं तु समाख्याता स्वयमात्मना फलम् ।

(मकुटे ४२-४);

अन्तर्निषये पुन अजिते २० २-३ श्लोकास्त-
 दीयदीपणी च द्रष्टव्या ।

* शिष्यस्य — ज.

दाक्षित उत्तरकालकं दीक्षित उत्तरकालक
 तत सधिर्गर्प ।

अत्र दत्त इति पदमध्याह्न्य गुरुणा आदौ
 इत्ने लिङ्ग इति व्याख्ययम् ।

* प्रान्तिमाशब्दस्य क्लीबे प्रयोगः ।

* 'कुर्यात्' इति शेषः ।

विद्वेदधान्यैर्वर्णैर्वा भाग्यो ग्राम उदाहृत
 एका ग्रामाणिका यत्र मन्त्रपरिचारकः ॥

कुटिकं तद्विज्ञानीयादकभाग स एव तु
 जने परिगतं द्रव्यत्रयविक्रयकारिभिः ॥

अनेकजातिसयुक्त कर्मकारैः समन्वितम् ।

सर्वदेवतसयुक्तं नगरं चाभिधीयते ॥'

'क्रयविक्रयसयुक्तमव्वितीरमसाधितम् ॥

दशान्तगगनजनैरानां जातिभिर्गन्वितम्

पट्टेण तन्मसाख्यातम्

यत जनपदं चैव कवलं शदमवित ।

अणकं खरका ग्रामं क्रमान्निर्विधं हरित ॥

विशालायां तु तद्व्याख्यानामन्त्रिणाम्
 राजवदमसायन्ता राजधानीति स्मृतम्
 ग्रामादीनां ममांशं यन्स्थानं कृत्तमिति स्मृतम्
 (पूर्वकामिके २० ४-६, ८ ३०, ९, १० ३०

११ ५०; १४ ३०, १५).

विप्राणां च मन्त्राणां वासा ग्राम इति स्मृतं
 स एव विप्रमुखाणां महार इति स्मृतं ॥

अनेकजातिसम्बन्धनां जातिभिर्गन्वितम् ।

क्रयविक्रयकैः कीर्णं सर्वदेवैः समायुतम् ॥

नगरं त्विति विख्यातं पत्तनं श्रणं साप्रतम् ।

शेषान्तगगनद्रव्याविक्रयत्रयैर्युतम् ।

पत्तनं त्वव्वितीरे तु

शृद्वैरधिष्ठितं यन्स्वेदकं त्विति कीर्तितम् ।

नया समान्तरं यथा वागं कृत्तिकमन्त्रितं

अनुरागसमाकीर्णं नगर्भतिसमायुतम् ।

राजवदमसायन्तं राजधानीति चाख्यत

मुप्रभेदं क्रियापादे १० २ ३०-३ ४०-५०

१० ५०)

* वा कुटम्बे वा — ज

* धामानुक्त्ययेत् — ज

' चानुर्वर्ण्यस्य दक्षिणा विशालायां दशान्तगगनं

विप्रसंविद्यवित्श्रद्धा दाक्षिताश्च प्रवराका ।

आत्माधयजतं कुर्यात् कुर्यात् परार्थकम् ।

अश्वदेवतं कर्तव्यमात्मार्थं च परार्थकम् ।

आत्मार्थमर्चनं योग्यं प्रयोग्यं तु परार्थकम् ।
 आदिशेवेन कर्तव्यमात्मार्थं च परार्थकम् ॥८॥
 वेदशास्त्रेषु निपुणः 'शास्त्रज्ञस्त्वपरिग्रहः ।
 'तन्त्रज्ञो मतिमान्प्राज्ञो दृढ' भक्तिर्दृढव्रतः ॥९॥
 आदिशिव इति प्रोक्तः स शिवब्राह्मणो गुरुः ।
 'एष वै भौतिकेष्वेव योग्यः सस्थापनार्चनम् ॥१०॥
 भौतिकश्च सपत्नीको नैष्ठिकोऽथ विपत्तिकः ।
 'शैवे च 'भौतिकः श्रेष्ठस्तदभावे' तु नैष्ठिकः ॥११॥
 लिङ्गस्थापनयोग्यत्वान्स्थापको भौतिकः स्मृतः ।
 अर्चनं चाग्निकार्यं च नित्योत्सवमहोत्सवम् ॥१२॥
 स्तपनं बलिदानं च नैष्ठिकस्यापि योग्यकम् ।
 शिवादित्यच्च बौद्धाख्यं यावत्स 'नैष्ठिकश्चरेत् ॥१३॥
 शैवान्यत् 'पाञ्चरात्रं स्याद्बौद्धमार्हं' तथापरम् ।
 "गोवत्समयभेदः स्यात् क्षीरवच्छिद्य उच्यते" ॥१४॥
 शिव सर्वगतं शान्तं यजेन्नित्यं शिवव्रतम् ॥

ऊर्ध्वशैव इति प्रोक्तः स शिवब्राह्मणो गुरुः ।
 निर्वाणदीक्षितानां तु आत्मार्थं च परार्थकम् ॥
 (मकुटे ४५-७) ;
 एतस्मिन्विषये पुनः अजिते २०.८, ९ श्लोकौ
 नदीयटिप्पणी च द्रष्टव्याः ।

१० चातुर्वर्ण्यं — ज

११ अत्र 'कर्तुं' इत्यध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

१२ ०मयोग्यस्तु — ज

१३ शास्त्रज्ञस्य परि — ज

१४ तन्त्रज्ञ मति — ज

१५ ०भक्त्या दृढ — ज

१६ मित्रप्रोक्त — ज

१७ एष वै — ज

१८ भौतिकैरेवमयोग्यमस्थापनार्चकम् — ज

१९ 'आदिशैव इति प्रोक्तः स शिवब्राह्मणो गुरुः ।

तेषु वै भौतिकैरेव योग्या ये स्थापनादयः ॥
 वर्णाश्रमचन्द्रिकायां ८० पृष्ठे 'भीममहितायाम्'
 इति निर्दिश्यादृतः ।

२० भौतिकः — ज

भौतिकश्च सपत्नीको नैष्ठिकोऽथ विपत्तिकः ।

तेषु वै भौतिकः श्रेष्ठस्तदभावे तु नैष्ठिकः ॥

वर्णाश्रमचन्द्रिकायां ८० पृष्ठे 'भीममहितायाम्'
 इति निर्दिश्य उद्धृतः ।

२१ 'विपत्तिकः' इत्यस्यात्र 'विपत्तिकः' इति द्वस्वान्त-
 प्रयोगो वृत्तार्थ इति भाति ।

२२ शैव च — ज

२३ भौतिकश्च — ज

२४ तथाभावे — ज

२५ नैष्ठिकम् — ज

२६ ०स्थापिने — ज

२७ उत्सवशब्दस्यात्र क्लीबे प्रयोगः ।

२८ ०दन्यं च — ज

२९ नैष्ठिक — ज

३० पाञ्चरात्र — ज

३१ तथा परे — ज

३२ गोवत्समयभेदः स्यात्क्षीरवच्छिद्यमुच्यते ।

शिव सर्वगतं शान्तं यजेन्नित्यं शिवाद्यमी ॥

ज्ञानावरणविच्छेदके ८१३ पृष्ठे 'भीममहितायाम्'
 इति निर्दिश्यादृतः ।

३३ ०च्छिद्यमुच्यते — ज

३४ शिवव्रतम् — ज

'[चतुर्विधपूजा तत्फलं च]

दीपान्तं वा हविष्यान्तमन्सवान्तं नटान्तकम् ॥१५॥

दीपान्तं मूर्त्तिदं प्रोक्तं नैवेद्यान्तं तु भक्तिदम् ।

श्रीप्रदं चोन्सवान्तं तु नटनान्तं तु सौख्यदम् ॥१६॥

[श्रेष्ठादिभेदेन पूजात्रैविध्यम्]

श्रेष्ठं मध्यं कनिष्ठं च त्रिविधं तत्प्रकीर्तितम् ।

'[सधिलक्षणम्]

'स्वस्थनरगक्ष'निमिषचतुर्भागस्त्रयि स्मृता ॥१७॥

तद्द्वयं तु 'लवः' प्रोक्तो निमिषस्तद्द्वयं भवेत् ।

निमिषा पञ्चदशकाण्डा 'निथिकाण्डा कला स्मृता' ॥१८॥

त्रिशत्कला' मुहूर्तं च तदेव घटिकाद्वयम् ।

'दीपान्तमर्चनं प्रोक्तं नैवेद्यान्तं तु पूजनम् ।

बन्ध्यन्तं शान्तिकं प्रोक्तं पूजेयं त्रिविधादिता ॥

(पूर्वकामिके ४.३७७) ;

'मावश्यं धूपदीपं स्थान्तोभायं हविष्यान्तकम् ।

बन्ध्यन्तं शान्तिकं प्रोक्तं नृत्तान्तं पीष्टिकं तथा ॥'

(पूर्वकारणे ३०.४३८) ;

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते २०.१९. २० पू०

श्लोकी नदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

'नटान्तकम्-नटनान्तकम् ।

'घावनानां तु — ज

'कालो द्विविध इत्युक्तं स्थूलं सूक्ष्मं इति द्विधा ।

स्थूलो लौकिकमजस्तु सूक्ष्मश्चाध्यात्मिको मतः ॥

स्थूलकाले प्रयोक्तव्यं शिवपूजादि सर्वदा ।

योगिना निमिषे वेदभागं त्रुटिगतिं स्मृता ॥

लवः तद्द्वयमव्याप्तं तद्द्वयं निमिषं तथा ।

निमिषं निथिमव्यं स्यात्काण्डा चेति प्रकीर्तिता ॥

काण्डा च निथिमव्या च कला चेति प्रकीर्तिता ।

कलात्रिशन्मुहूर्तं च तथैव घटिकाद्वयम् ॥

मनिमव्यार्चनाडी च यामानित्युच्यते बुधैः ।

तत्सध्यष्टौ ह्यहोरात्रं यजनं प्रतियामके ॥

अष्टमध्यामु यजनमुत्तमं चेति कीर्तितम् ।

चतुःमध्यामु यजनं मध्यमं चेति कीर्तितम् ॥

त्रिमध्याम्वर्चनं कुर्यादधमं चेति कथ्यते ।'

(सूक्ष्मे, ४.२-८ पू०) ,

'यजनं प्रतियामं तु उत्तमं त्विति कीर्तितम् ।

उदये चैव मध्याह्ने प्रदोषे चार्धयामके ॥

यजनं मध्यमं मध्ये उदयेऽस्तमनेऽधमम् ।

परार्थेष्वेषु कालेषु पूजयेत् विशेषतः ॥'

(पूर्वकारणे, ३१. ६, ७) ,

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते २०.१०-१८ श्लो-

कास्मदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

'स्वस्था नरगक्ष — ज

'निमिषं चतुर्भागां त्रुटिं स्मृतम् — ज

'लवः प्रोक्तं निमिषं — ज

'निमिषं पञ्चदशकाण्डं — ज

'दशकाण्डा — ज

'स्मृता — ज

'त्रिशत्कला — ज

सार्धास्तु नाडिकाः सप्त 'याम' स सधिरुच्यते ॥१९॥

'सधयोऽष्टौ समाख्यातमहोरात्र 'प्रजापते ।

यजन प्रतियामं तु श्रेष्ठमित्याभिधीयते ॥२०॥

उदये चैव मध्याह्ने मध्याकालेऽध्यामके' ।

[यजन मध्यम मध्ये उदयेऽस्तमये तथा] ॥२१॥

अर्चनं ह्यधमं प्रोक्तमिति शास्त्रस्य 'निश्रयः ।

‘[मधिक्रम.]

'घटिके द्वे भवेन्मान घटिककार्चने' भवेत् ॥२२॥

घटिकार्धं निवेद्यार्थं बलिदानं तु तन्ममम् ।

नित्याग्नि'कार्ये त्वर्थं च नित्योन्मव त्रिनाडिकम् ॥२३॥

एव संधि'क्रमः प्रोक्तो ह्यर्चयेद्देशिकोत्तमः ।

“[दशविधानि पूजाङ्गानि]

'दशप्रकारपूजाङ्गं ज्ञात्वा पूजा समारभेत् ॥२४॥

१ माथेन नाडिका मप्ता — ज

२ यामान्त्वसधि — ज

३ मधीराष्टौ — ज

४ प्रजापते — ज

५ माध्याह्ने — ज

६ ऽकाले तु मायके — ज, पूर्वकारणश्लोकमन्-
मृत्वात्र पाठः साधित ।

७ निश्रयम् — ज

८ घटिके द्वे भवेन्मान घटिककार्चनं भवेत्
घटिकार्धं तु नैवेद्य बलिदानं तु तन्ममम् ॥
नित्याग्निकार्यमर्थं तु नित्योन्मव त्रिनाडिका ।
मन्त्रमगीतनृतेप् मप्तार्धं चल्कोदकम् ॥

(पूर्वकारणे ३० ८८३ ३०-५४४ पू०)

अतद्विषये पुन अजिते ३० २६३ ३०-२६७

श्लोकान्मदीयदिग्गणी तथा रौखे क्रियापादे
१. १-१० श्लोकौ च द्रष्टव्या ।

९ घटिकाद्वौ — ज

तानन — न

१० ऽकार्यमर्थं च — ज

११ त्रिनाडिका — ज

१२ ऽक्रम प्रोक्तमर्चये — ज

१३ पञ्चशुद्धिक्रम वक्ष्ये शृणुष्वैव महेश्वर ।

प्रथम चान्मशुद्धिर्द्वितीय स्यानशोधनम् ॥

तृतीय द्रव्यशुद्धि स्याच्चतुर्थ लिङ्गशोधनम् ।

पञ्चम मन्त्रशुद्धिस्तु वक्ष्यते च पृथक् पृथक् ॥

(मकुटे (टि० १९) ३ ५६ ३०-५८ पू०)

अतद्विषये पुन रौखे क्रियापादे १० २. ३ पू०
नदीयदिग्गणी च द्रष्टव्या ।

१४ दश प्रकारा यस्मिन्मन्त्र दशप्रकार, पूजाया
अङ्ग पूजाङ्ग दशप्रकार पूजाङ्ग दशप्रकार-
पूजाङ्ग नत् ।,

अथ आन्मशुद्धि । सा द्विविधा पूजकजीवम्य
शिवभावापादनात्मिका जीवशुद्धिरूपा, पूजकदे-
हम्य शिवदेहत्वापादनात्मिका देहशुद्धिरूपा च ।

'अथ देहशुद्धि । सा द्विविधा सूक्ष्मदेहशुद्धि
स्थूलदेहशुद्धिश्च ।'

(शिवार्चनचान्दिका पू० २१, २२)

शिवार्चनचान्दिकोत्तप्रकारेण देहान्मशुद्धिवि-
षये द्विविधत्वाङ्गीकारे पूजाया दशाङ्गानि
सम्यगुक्तानि स्य ।

प्रथम काय'शुद्धिः स्यादात्मशुद्धिरतः' परम् ।
पुष्प'शुद्धिर्यथामन्त्र स्थानशुद्धिस्तथैव' च ॥२५॥
द्रव्य'शुद्धिस्तथा मन्त्रलिङ्गशुद्धिरतः' परम् ।
पीठ'शुद्धिस्तथैव स्यादात्मन कल्पयेत्क्रमात् ॥२६॥
एवं दशप्रकारेण पूजयेत्परमेश्वरम् ।

“[कायशुद्धिरात्मशुद्धिश्च]

शौचमाचमन स्नान तर्पण विधिपूर्वकम् ॥२७॥
कृत्वा प्रविश्य 'हर्म्यं तु त्रि कृत्वा तु प्रदक्षिणम् ।
उत्तराभिमुखो भूत्वा रुचिरासनमस्थित ॥२८॥
दशदिग्बन्धनं पूर्वं कृत्वास्त्रेणैव देशिकः ।
करपूजा^१ प्रकर्तव्या गन्धपुष्पादिना पुरः ॥२९॥
दहनाप्लावनं कुर्यान्नाडिशोधनकर्मभिः ।
प्राणो वे त्रिः^२ प्रकर्तव्यः प्राणायामेन सुव्रत ॥३०॥

“[करन्यासः]

करन्यासं ततः कुर्याद्देहन्यासमतः परम् ।

^१ ०शुद्धि — ज

^२ ०शुद्धिमतः — ज

^३ ०शुद्धि यथा० — ज

^४ शक्ति तथैव — ज

^५ ०शुद्धि तथा मन्त्र— ज

^६ ०शुद्धिमतः — ज

^७ ०शुद्धि तदेव — ज.

प्रातस्त्याय मनसा शिव मन्त्रिन्यद्रव्य
तदग्रामाद्वर्तिर्निर्गन्ध विणमत्र च विमर्जयेत्
शौचमाचमन दन्तताडनशोधनं कुर ।
अग्न्यदादिकसन्धेयं स्नानं कृत्वा विचक्षण ॥
महाद्रव्यमन्त्रखण्डेन मार्जेद्देहगतं जलम् ।
धौतवस्त्रेण मवाच्छेद्य चार्द्रवस्त्रं परिगन्धयेत् ।
ततः मध्यामपर्याप्तं व्रतार्द्रोदिकशैवकम् ।
ततो दवालय गत्वा प्रदक्षिणमथाचरेत् ॥
पादप्रक्षालनं कृत्वा द्वारदेवान्ममर्चयेत् ।
मण्डपं तु प्रविश्याथ रुचिरासनमस्थित ॥
भस्मं तु वामहस्ते तु दक्षेणैवाभिमन्त्रयेत् ।
अमराशं परिगन्धयेत् दिग्बन्धं चाग्न्यमन्त्रतः ।

दक्षहस्तजलं पीत्वा अङ्गुल्या शैवं मर्दयेत् ।
शिरोललाटकर्णं तु कण्ठं च हृदयेऽपि च ॥
ब्राह्मणोर्नाभ्यां परस्ताच्च भस्मन्यासं ममाचरेत् ।
इन्द्रा विष्णुर्विराजिश्च रुद्राश्चस्तान्त्रिगोत्रिकाः ।
दिग्बन्धनं ततः कृत्वा प्राणायामत्रयं कुरु ।
भूतशुद्धिं ततः कृत्वा पञ्चगव्यं तु छन्दयेत् ॥
मूर्धादिपादपर्यन्तममृताप्लावनं नयेत् ।
वरन्यासं ततः कुर्यादङ्गुल्या न्यासमाचरेत् ॥
अङ्गुल्यां ततः कुर्याद्वर्तिर्गन्धं न्यासेत् ।
इत्याद्यं चाचयेद्देवं ताभ्यो नाम ममाचरेत्
भस्मस्य श्यामयद्रवमान्मन्त्रार्द्राग्निं मनसा

(सूक्तं ५५ उ०-१६)

पुनर्निधये पुनर् अङ्गिते २०-२२ १०४ १०
श्रीकामन्दकीयस्मृत्यणो रौरवे क्रियापाद १० :
१०-६ १० श्रौतश्च द्रव्यव्या ।

^१ हर्म्यं तु — ज.

^२ प्रकर्तव्य — ज

^३ प्रकर्तव्य — ज

^४ शोधयेदमन्त्रेण तल्लिङ्गो हस्तप्राङ्मुखो

गृहस्थ मृष्टिमारोण 'ब्रह्मचारी स्थिति क्रमात् ॥३१॥
 वानप्रस्थयतीनां' च सहारन्यास उच्यते ।
 ईशानादीनि मद्यान्तमङ्गुष्ठादिक्रमेण तु ॥३२॥
 कनिष्ठान्त' न्यसेद्वीमान्मृष्टिन्यास उदाहृत ।
 मध्यादि तर्जन्यन्त[च] स्थितिन्यास उदाहृत ॥३३॥
 कनिष्ठाद्यङ्गुष्ठान्त च मद्यादीनि क्रमान्यमेत् ।
 सहारन्यास एवोक्त शिवे तु' परमात्मनि ॥३४॥
 'अङ्गुल्या तु न्यसेत्पर्व तर्जन्याङ्गुष्ठके न्यमेत् ।
 हृदयाद्यन्तर्पर्यन्त मध्यमादि तु" विन्यसेत् ॥३५॥
 "तलयोस्तर्जन्यन्तं च "सर्वेषु विन्यसेद्धः ।
 "तलयोर्विन्यसेन्नेत्रमम्ब्र "तर्जनि विन्यसेत् ॥३६॥
 शिवमन्त्रं न्यसेद्वीमान्करशाखामु पर्वसु ।
 कर"न्यामस्त्वय प्रोक्तो ह्यङ्गन्यासमथ शृणु ॥३७॥

"[अङ्गन्यासः]

"मूर्धादिपादपर्यन्तं सृष्टिन्यास उदाहृतः" ।

अम्ब्रण एफहन्तन द्विर्वांम शोधयेत्करम् ।
 तन मन्त्रेण मय्य तु ऊर्ध्वांथ शोधयन्निधा ।
 गन्धलिप्तकरो कृत्वा शिवहस्तप्रकल्पनम् ॥'
 अङ्गुल्यादि कनिष्ठान्त मृष्टिन्यासमुदाहृतम् ।
 कनिष्ठाद्यङ्गुष्ठान्त न्यसेद्वीमान्मृष्टिन्यासमुच्यते ॥
 ईशादि मद्यमन्त्रान्त मृष्टिन्यासमुदाहृतम् ।
 मद्यादीशान्तपर्यन्त महाग्न्यासमुच्यते ॥
 दक्षिणाङ्गुष्ठादि म्यात्कनिष्ठादीतरे तत ।
 दशवीज न्यसेद्वीमान्स्थितिन्यासमत परम् ॥
 तर्जन्यन्त तु मध्यादि क्रमादङ्गानि विन्यसेत् ।
 न्यसेद्वन्ततः तत्र तर्जन्यासं च न्यसेत् ।
 शिवा ह्यान्यवमत्र स्यान्निष्ठव पर्वणि पर्वणि ।
 गृहस्थ मृष्टिमारोण करन्यास तु कारयेत् ॥
 वानप्रस्थयतीनां तु महारक्रममेव हि ।
 अपत्नीकवनस्थाना महारन्यासमुच्यते ॥
 नैऋत्ये तु स्थितिन्यास गर्वकार्येण पुत्रितम् ।
 करन्यास ममाभ्यासम्

(पूर्वकारणे, ३०, १००, १०३; १०६-१३०),

गर्वादिष्वे पुन अजिते २० ७३ ३०-८०५०

श्रीक्रान्तदीर्घादिप्रणां च द्रष्टव्या ।

'ब्रह्मचारीस्थितिप्रथमम् — ज

'यदीनां — ज

'० न्यासमच्यते — ज

'कनिष्ठादि० — ज

'० न्यासमुदाहृतम् — ज

'तर्जन्यान्त — ज

'० न्यासमुदाहृतम् — ज

'० न्यासमेवोक्त — ज

'शिवेन — ज

"अङ्गानि अङ्गुष्ठ उच्यन्तादिकांश इति शब्द

कल्पद्वयम् अङ्गुलिद्वयमपर्वान् — ज

"मध्यमादीनि — ज

"स्थलयोस्तर्जन्यान्तश्चैव — ज

"सर्वेषां — ज

"स्थान्याविन्यस तत्रमम्ब्र० — ज

"अत्र तर्जन्या विन्यसेदिति भाव्यम् ।

"० न्यासमिदं प्रोक्तमङ्गु० — ज

"अङ्गन्यासमथ शृणु ।

'हृदादिपादपर्यन्त स्थितिन्यास उदाहृत ॥३८॥

'पादादिमूर्धपर्यन्तं संहारन्यास उच्यते' ।

एव न्यासत्रय कृत्वा 'स्थावरे जङ्गमे बध्न ॥३९॥

स्थावर लिङ्गमित्याहुर्जङ्गमं तस्य 'पूजकः ।

*[अन्तर्यामि]

अन्तर्यामिमतः कुर्यादर्चयेदात्मदेवतम् ॥४०॥

हृत्पद्मकार्णिकामध्ये ओंकारमयमीश्वरम् ।

'ध्यायेद्यजनसहितं सदाकालं यजेद्बुधः ॥४१॥

चिन्तयेन्मनसा पूर्वं 'गुणास्तत्र गुणत्रयम् ।

"तत प्रच्छाद्य च तमो "रज मत्त्वेन साधयेत् ॥४२॥

"ध्यायेन्त्रिमण्डलं पूर्वं धूम्र रक्त मित क्रमात् ।

मूर्धादिः सृष्टिरेव न्यासादादिः सहतिर्भवेत् ॥

नाभ्यादि हृदयान्तं तु स्थितिन्यास प्रकीर्तितम् ।

'मूर्धन्याने च हृदये गुह्ये वै पादयोः क्रमात् ।

ब्रह्माणि सृष्टिमार्गेण ईशानादीनि विन्यसेत् ॥

पादादारभ्य मद्यादि महारन्यासकर्मणि ।

नाभ्यादि हृदयान्तं तु स्थितिन्यास प्रकीर्तितम् ॥'

(मुद्राभेदे क्रियापादे ८. ४७ उ०, ४८; ५३ उ०

-५५ पू०);

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते २०. ८१-८४

श्लोकास्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

१० मूर्धादि० — ज

११ ०न्यासमुदाहृतम् — ज

१२ पादादि मूर्धपर्यन्त — ज

१३ ०न्यासमुदाहृतम् — ज

१४ हृदयादिपादपर्यन्त — ज

१५ ०न्यासमुच्यते — ज.

१६ 'लिङ्गभेदक्रम वक्ष्ये विशेषात् यथाक्रमम् ।

लिङ्गद्वयमिति प्रोक्तं चल चाचलमेव च ॥

चललिङ्गे मदावाम पूजयेत्परमेश्वरम् ।

अचलं लिङ्गमेव तु मन्त्रमस्कारपूर्वकम् ॥

मन्त्रमस्कारहीने तु लिङ्गमाकृतिभात्रकम् ।

चललिङ्गाविशेषस्तु गम्दंवा मन्त्रश्च ।

स्थावर जङ्गम चैव द्विविधं लिङ्गमुच्यते ।

जङ्गमस्यावमानेन स्थावर निष्फल भवेत् ॥

(मकुटे ४१०५ उ०-१०९ पू०)

१ पूजकम् — ज

२ उन्मूज्य प्राकृतं भावं शिवोऽहमिति भावयेत् ।

एव कृत्वा विशेषेणाप्यन्तर्यामि ममाचरेत् ॥

नाभिचक्रं ममाश्रित्य कार्येद्विह्वलमण्डलम् ।

हृदये धारयेन्मोमं भूमध्ये रविमण्डलम् ॥

हृदये यजनं कुर्याद्वोमं नाभौ प्रकल्पयेत् ।

तथेश्वरं तु भूमध्ये ध्यायेन्मर्वग्नं प्रभुम् ॥

पञ्चावरणमार्गेण पूजयित्वा विशेषतः ।

हृत्पद्मे चार्चयेन्नित्यं त्रिकालं वा द्विकालकम् ॥

अथवाप्येककालं वा संयजेन्मानसेन तु ।

आन्मशुद्धिरिति प्रोक्ता

(पूर्वकारणे ३० १३७-१४१),

एतद्विषये पुनः अजिते २० ११० उ०, १११

पू० श्लोकास्तदीयटिप्पणी, रौरवे क्रियापादे

१० ३ उ०-६ पू० श्लोकाश्च द्रष्टव्या ।

१ ध्यानं यजनं — ज

१ गुणा तत्र — ज

१० तं पृश्नाद्य रजसा — ज

११ रममनेन — ज

१२ 'ध्यायेन्त्रिमण्डलं पूर्वं धूम्र रक्त मित क्रमात् ।

द्वादशाङ्गलविस्तीर्णं शुक्लं विकर्मितं शुभम् ॥

मन्वोपरि' गणातीत पुरुष पञ्चावशकम् ॥४३॥
 ऐश्वर्यपङ्कजं' नित्यं पुरुषोपरि सस्थितम् ।
 द्वादशाङ्गुलविस्तीर्णं शुक्ल विकसित शुभम् ॥४४॥
 नालमष्टाङ्गुल ज्ञेय 'नाभिकन्दसमद्भुवम् ।
 पद्मपत्राष्टकं ज्ञेयमणिमार्दिगुणाष्टकम् ॥४५॥
 कणिका'केसरं ज्ञानं नालं वैराग्यमेव हि ।
 पार्थिवाण्ड'मध कन्दमिति पद्म विचिन्तयेत् ॥४६॥
 'धर्मज्ञाने च वैराग्यमेश्वर्यादि' समन्वितम् ।
 ध्यात्वा पद्मासन ह्येव सर्वपापहरं परम् ॥४७॥
 तत्पद्मकर्णिकामध्ये शुद्धदीपसमाकृति ।
 आवृतेषु दलेष्वष्टौ ओ शिवाय नमो नमः ॥४८॥
 इन्द्रादीशानपर्यन्तं न्यसेदष्टाक्षरं क्रमात् ॥
 'रुद्ररूपं वरं व्यक्तमानन्तमचलप्रभम् ॥४९॥
 युगाङ्गुलप्रमाणेन नित्यं निष्कलदीपवत् ।
 अर्चयेदष्टपुष्पैस्तु शिवभोकारूपिणम् ॥५०॥

"[अष्टपुष्पाणि]

अहिंसा प्रथमं पुष्पं क्षमापुष्पं द्वितीयकम् ।

नालमष्टाङ्गुल ज्ञेय नाभीमङ्गुलसमद्भुवम् ।
 पद्मपत्राष्टकं ज्ञेयमणिमार्दिगुणाष्टकम् ॥
 कणिकाकेसरं ज्ञानं नालं वैराग्यमेव हि ।
 पार्थिवाण्डमध कन्दमिति पद्म विचिन्तयेत् ॥
 तत्पद्मकर्णिकामध्ये शुद्धदीपसमाकृतिम् ।
 आवृतेषु दलेष्वष्टौ ओ शिवाय नमो नमः ॥
 इन्द्रादीशान[इन्द्रादीशान ?] पर्यन्तं न्यसेदष्टाक्षरं
 क्रमात् ।
 रुद्रभूषणं व्यक्तमानन्तमचलप्रभम् ।
 युगाङ्गुलप्रमाणेन नित्यं निष्कलदीपवत् ॥
 (कारणे (टि ३८) वामतार्चनाविधिपटले २०४
 -२०८) ;

'कदलीपुष्पमकाश हृदय सर्वदेहिनाम् ।
 तस्य मध्ये स्थित पद्मसदृशं मकरिकम् ॥
 द्वादशाङ्गुलविस्तीर्णं शुद्ध विकसित मितम् ।
 नालमष्टाङ्गुल तस्य नाभिकन्दसमद्भुवम् ॥
 पद्मपत्राष्टकं ज्ञेयमणिमार्दिगुणाष्टकम् ।

कणिकाकेसरं ज्ञानं नालं वैराग्य[वैराग्य ?]
 मूलम् ॥
 शिवधर्मं च तत्कन्दमिति पद्म विचिन्तयेत् ।
 मन्त्रमिहामनामीनं मन्त्रमनन्दविग्रहम् ॥
 मन्त्रपूजामु सपत्नो यजेत्तत्र महेश्वरम् ।
 (सकलागमसारसंग्रहे ६४, ६५ पृष्ठयोः 'निश्वा-
 मकारिकायाम्' इति निर्दिश्योद्धृताः ।)

"धूम्रान्तं — ज
 'मनोपरि — ज
 'पङ्कजे — ज
 'नाभिमङ्गुलं — ज
 'केसरज्ञानं — ज
 'मधस्कन्दमिति — ज
 'धर्मज्ञानं च — ज
 'अत्र 'एभि' इति पदमध्याहृत्य व्याख्येयम् ।
 'आवृतेष्वष्टदले स्पृष्टौ — ज
 'रुद्रा उपवरव्यक्तमानन्दमचल प्रभ — ज

ततीयं नृ दयापुष्पं चतुर्थं क्रोधवर्जितम् ॥४१॥
 पञ्चमं 'कृतिमात्मर्यं' षष्ठमं भावपुष्पकम् ।
 सप्तमं ध्यानपुष्पं च समाधिश्चाष्टपुष्पकम् ॥४२॥
 सर्वोपचारात् मनसा ध्यात्वा तं पूजयेच्छिवम् ।
 'प्राकृतं भावमन्मज्यं शिवोद्गर्हामि' भावयेत् ॥४३॥
 आत्मशुद्धिरियं प्रोक्ता; पुष्पशुद्धिमथ शृणु ।

‘[पुष्पशुद्धिः, तत्र सात्त्विकपुष्पाणि]

श्वेतं रक्तं तथा पीतं कृष्णं चेति चतुर्विधम् ॥४४॥
 द्रोणमन्दारपुष्पागं शुक्लार्कं श्वेतपङ्कजम् ।
 नन्द्यावर्तं श्रियावर्तं पट्टिकां बहुकर्णिकां ॥४५॥
 मालतीं शतपत्रीं च वकुलं कुरवं तथा ।

“ निन्यनिष्कलं — ज

“ अहिमा प्रथमं पुष्पं पुष्पमिन्द्रियनिग्रहं ।

मर्वभनदयापुष्पं क्षमापुष्पं विशेषतः ॥

ज्ञानपुष्पं तपपुष्पं ध्यानपुष्पं तथैव च ।

मन्यमष्टदलं पुष्पं रुद्रप्रीतिकरं भवेत् ॥’

(कारणे (टि ३४) वामनार्चनाविधिपटले
 २१३, २१४);

अहिमा प्रथमं पुष्पमिन्द्रियाणां तु निग्रहः ।

क्षान्तिपुष्पं दयापुष्पं ज्ञानपुष्पमतः परम् ॥

तपपुष्पं मन्यपुष्पं भावपुष्पं तथाष्टमम् ॥’

(शिवपूजास्तवव्याख्यायाम् पृ० ३३);

अहिमोन्द्रियनिग्रहक्षमादानज्ञानतपस्मन्यभाव-

रूपैर्गुणैः पुष्पैरभ्यर्चयेत् ।’

(शिवार्चनचन्द्रिकायाम् पृ० २९)

‘वर्जितम्—वर्जनम् भावे क्तप्रत्ययः ।

‘कृति—कर्म; काम्यकर्मणि मान्यमिति भाति ।

‘समाधि—चाष्टं — ज

‘सर्वोपचार — ज

‘नत्पूजये — ज

‘प्रकृति — ज

‘शुद्धिमिदं प्रोक्तं — ज

‘पुष्पाणां विधिश्च्यते ।

श्वेतं रक्तं तथा पीतं कृष्णं चेति चतुर्विधम् ॥

श्वेतपत्रं च पुष्पागं शङ्खपुष्पं च मल्लिका ॥

नन्द्यावर्तं श्रियावर्तं मन्दारं बहुकर्णिका ॥

द्विकर्णीं कुरवं जातीं लक्ष्मीं च वकुलं तथा ॥

श्वेतार्कं मालतीं द्रोणमतसीं श्वेतलोचनकम् ।

विषकामीसकुमुमं भद्रं चैव महां तथा ॥

एनानि श्वेतपुष्पाणि सात्त्विकानि विनिर्दिशेत् ।

(पूर्वकारणे ३१ ५५-५८) ।

‘नन्द्यावर्तं श्रियावर्तं मन्दारं शतपत्रिका ।

श्वेतार्कं मालतीं चैव पुष्पागं कुरवं तथा ॥

एवमादीनि पुष्पाणि सात्त्विकानि विनिर्दिशेत् ।’

(दीप्ते २६, १३, १४ पू०);

‘द्रोणं च श्वेतपत्रं च जातीं च बहुकर्णिका ।

नन्द्यावर्तं श्रियावर्तं मन्दारं शतपत्रिकम् ॥

श्वेतार्कं मालतीं चैव पुष्पागं कुरवं तथा ।

एवमादीनि पुष्पाणि सात्त्विकानि समादिशेत् ॥’

(सुप्रभेदे क्रियापादे ७.१२, १३) ।

द्रोणं च श्वेतपत्रं च जातीं च बहुकर्णिका ।

नन्द्यावर्तं श्रियावर्तं मन्दारं शतपत्रिका ॥

श्वेतार्कं मालतीं चैव पुष्पागं कुरवं तथा ।

एवमादीनि पुष्पाणि सात्त्विकानि विनिर्दिशेत् ॥’

(सकलगमसारसंग्रहे पृ० ९१)

‘शतपत्रा — ज

‘‘कुरवकम्’ इत्यत्र वृत्तार्थं कुरवमिति प्रत्यक्तमिति भाति ।

द्विकर्णिकपुष्पं च कुशपुष्पं कदम्बकम् ॥५६॥
 'लक्ष्मीपुष्पं महाद्रोणं' भद्री चैव महा तथा ।
 'अनमो जातिपुष्पं च काशपुष्पं च लोघ्रकम् ॥५७॥
 'विषकासीसकुमुभं' करवीरं तथैव च ।
 मुश्रेता गिरिकर्णी च सान्त्वकानि विनिर्दिशेत् ॥५८॥

'[राजमानि पुष्पाणि]

करवीर रक्तपथं पाटली बृहती तथा ।
 रक्तोत्पलं च "धुत्तूरं पट्टिकाषाढमेव च ॥५९॥
 रक्ताशोकं च मन्दारं वैजिका मौसली तथा ।
 व्याघ्री च रक्तागम्यं च रक्तार्कं च कदम्बकम् ॥६०॥
 भूपाटली च लक्ष्मी च राजमानि विनिर्दिशेत् ।

"[मिश्रितानि पुष्पाणि]

चम्पक करवीरं च कर्णिकारं च "धुत्तूरम् ॥६१॥
 मौसली केतकी चैव "शौनक्यं च शमी तथा ।

'द्विकर्णिक० — ज

'लक्ष्मपुष्प — ज

'अथ 'महाभद्री तथैव च' इति पाठश्चेन्मुष्टु ।

अनामिजानि० — ज

'कदम्बकम् — ज

'विषकामीच — ज

'भद्राश्वैव महा तथा — ज

गिरिकर्ण — ज

'रक्तपथं पलाशं च रक्तोत्पलं च पाटली ।

मौसली चैव धुत्तूरं बृहती करवीरकम् ॥

व्याघ्री च रक्तमन्दारं पट्टिका वैजिका तथा ।

रक्तान्येतानि पुष्पाणि राजमानि विनिर्दिशेत् ॥'

(पूर्वकारणे ३१, ५९, ६०)

'रक्तोत्पलं तथा पथं बृहती धुत्तूरपाटलम् ।

एवमादीनि पुष्पाणि राजमानि विनिर्दिशेत् ॥

(दीप्ते. २६ १४ ३०. १५ ५०)

'रक्तोत्पलं तथा पथं बृहती धुत्तूरं तथा ।

पाटली रक्तपुष्पाणि राजमानि विनिर्दिशेत् ॥

(मुप्रमेदे क्रियापादे ७ १६)

रक्तोत्पलं तथा पथं धुत्तूरं बृहतीद्वयम् ।

पलाशपाटलादीनि राजमानि विनिर्दिशेत् ॥'

(सकलागमसारसंग्रहे पृ० ९१)

अथ ज

शौनक्यं कर्णिकारं च चम्पकं हेमधुत्तूरम् ।

आरग्वधं च कोरुण्डं शैर्यां च गिरिकर्णिका ॥

एतानि मिश्रपुष्पाणि

(पूर्वकारणे ३१ ६१, ६० ५०) ।

'कर्णिकारं च धुत्तूरं सरलारग्वधं तथा ।

एवमादीनि पीतानि मिश्रकाणि विनिर्दिशेत् ॥'

(मुप्रमेदे क्रियापादे ७ १५)

"धुत्तूरम् — ज

"शौनक्यं — ज

शङ्खिनी चैव कोरण्ड कुमुम्भकुमुमानि च ॥६२॥
महेशाना भृङ्गमिति मिश्रितानि विनिदिशत् ।

‘[तामसानि पुष्पाणि]

नीलोत्पल च मिन्धु स्याद्गिरिकर्णी च वेष्णवी ॥६३॥

‘[सात्त्विकादिपुष्पफलम्]

तामसानि, समाख्यात सात्त्विक मोक्षकारणम् ।
राजस श्रीप्रद ज्ञेय ‘मिश्रित द्वयमिद्विदम् ॥६४॥
तामस पुष्टिदं ज्ञेयं पुत्रपौत्रसमृद्धिदम् ।

‘[पत्राणि]

शमी बिल्वमपामार्ग कुश दूर्वा सहा तथा ॥६५॥
नागनन्दि रुद्रनन्दि द्वीणपत्रद्वयं तथा ।
तुलसी चक्रबिल्व च लक्ष्मीचन्द्रपतिस्तथा ॥६६॥
भूपक्षं चूतपत्रं च हरिताड्ढोलपत्रकम् ।
मल्लिका करवीर च रविपत्रद्वयं तथा ॥६७॥
जम्बू^१ पत्रं कदम्बं च जातिपत्रं तथैव च ।
भुनिपत्रद्वयं चैव कदलीपत्रमेव च ॥६८॥
‘आषाढ कृष्णतुलसी नीलकर्णी ‘हली तथा ।
गिरिकर्णद्वयं चैव ‘दान्त च हर्षिबेरकम् ॥६९॥
‘कोरण्डं सैर्यकं चैव ‘भद्रवल्ली तथैव च ।

कुमुम्भ — ज

भृङ्ग इत्यने — ज

‘कृष्णवर्णानि पुष्पाणि तामसानि विनिदिशत
(दीप्ते २६ १७ पू०)

‘शैथी स्या० — ज

‘०कर्णं च — ज.

माश्रद सात्त्विक चैव पौष्टिक राजस तथा ॥

मिश्रपुष्पाणि मिद्वयार्थं पत्रं पुत्रविवर्धनम् ॥’
(पूर्वकारणे ३१ ६० उ०, ६३ पू०)

‘मिथिका — ज.

बिल्वपत्र तपस्वी च मद्रार्थी च धातकी ।

अपामार्ग कुश दूर्वा पञ्चबिल्व शमी तथा ॥

तुलसी चम्पक चैव जम्बूक नागनन्दिका ।

एकपत्रारविन्दं च विष्णुक्रान्तिस्तथैव च ॥’

पत्रजानिपु मर्वांमु बिल्वपत्र विगिष्यते ।

(पूर्वकारणे ३१ ६३ उ०—६५ पू०, ६६ उ०) ;

पत्रमिमान्वपय पृत अजिते २२ ४२ उ०—

४७ श्लोकास्तदीयद्रिषणी च द्रष्टव्या ।

^१ कुशदूर्वा — ज

^२ चक्रबिल्वी — ज

^३ लक्ष्मी चन्द्रपती तथा ज

^४ ०पत्रकदम्ब — ज

^५ आषाढकृष्ण० — ज

^६ मल्लितथा — ज.

दानन्द च धिग्विचरिका — ज

मार्गपरशर्यं — ज

^७ भद्रवल्ली — ज

पत्रजातिषु 'सर्वांस्तु बिल्वपत्र विशिष्यते ॥७०॥
बिल्वपत्रस्य चालाभे तस्य मूलेन पूजयेत् ।

‘[निर्माल्यदोषहीनं पुष्पम्]

पुष्पजातिषु 'सर्वांस्तु करवीर विशिष्यते ॥७१॥
तस्य मध्ये 'स्थितो देवो लिङ्गपीठप्रकारतः ।
तत्पुष्प हेमपुष्प च 'पूजयेद् वत्सरायतम् ॥७२॥
निर्माल्यं न भवेत्तत्र इति शास्त्रस्य 'निश्चयः ।
पूजान्ते तु समादाय क्षालयेद्द्वयेन तु ॥७३॥
प्रोक्षयेत्पुरुषेणैव पूजयेत्तु पुनः पुनः ।

‘[वर्ज्यानि पुष्पाणि]

करञ्ज 'बन्धकुसुम 'विभीत चेत् किञ्चुकम् ॥७४॥
महालक्ष्मि मधूकं च शिरीषं 'जपदाडिमम् ।
कुम्भ माधवी चेत् 'त्रटिमन्दारधानिकम् ॥७५॥

‘सर्वेषां — ज

‘०पत्रालाभे तु — ज

‘पुष्पजातिषु सर्वांस्तु करवीर विशिष्यते ।

तत्पुष्प हेमपुष्प च निर्माल्यं न भवेन्मदा ॥’

(पूर्वकारणे, ३१ ६७) ।

‘अर्कपुष्पमहलेभ्यः करवीर विशिष्यते ।

तस्य मध्यस्थितो देवो लिङ्गपीठप्रकारतः ॥

तत्पुष्प हेमपुष्प च पूजाया वत्सरायतम् ।

निर्माल्यं न भवेत्तस्य इति शास्त्रस्य निश्चितम् ॥’

(सकालागमसारसंग्रहे पृ० ८९)

‘सर्वेषां — ज

‘स्थितो देवो लिङ्गपीठ — ज

‘पूजाया वत्सरायतम् — ज

‘निश्चयम् — ज

‘अतिपक्वमपक्वं च मुकुलं च बिभर्जयेत् ।

केनकीटोपविद्धं च लूतामूत्रवृत्तानि च ॥

स्वयंपतितपुष्पाणि मर्चितान्यपि वस्त्रके ।

गण्डपत्रकानीन करानीनमथापि वा ॥

अश्विस्थानकानीन रोगार्तापहृतान्यपि ।

एकाहोषितपुष्पाणि वर्जयेत् विशेषतः ॥

(पूर्वकारणे, ३१, ७४-७६) :

‘केतकी माधवी चैव कुन्दपृथी मदन्तिका ।

शिरीषमर्जबन्धुककुसुमानि विवर्जयेत् ॥’

कीटकैर्गोपविद्धानि शीतपर्युषितानि च ।

स्वयंपतितपुष्पाणि त्यजेदुपहतानि च ॥

मुकुलैर्नार्चयेत्

(शिवधर्मे पूर्वे (टि ३२) पृ० ३२, ३३) ।

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते २२५० उ०-

५३ श्लोकान्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्याः ।

‘बद्धकुसुम — ज

‘विहितं चैव किञ्चुक — ज

‘‘जप’’ इत्यस्य ‘जप’ इति दुस्स्वाल्ततया प्रयोगो

वृत्तार्थ इति भाति ।

‘‘धृटिमन्दारधानिका — ज

'मदयन्ती च शिश्रश्च पुष्पाण्येतानि वर्जयेत् ।
अपक्वमतिपक्व च लनमुत्रावृतानि च ॥७६॥
'केशकीटापविद्धानि 'दुर्देशे सस्थितानि च ।
एकाहोषितपुष्पाणि मर्चनान्यापि वस्त्रके ॥७७॥
स्वयपतितपुष्पाणि वर्जयेत्तत्रयत्नतः ।

‘[प्रातरादिकालेषु देयानि पुष्पाणि]

श्वेताम्बुजं च शकुलार्कमागम्य^१ चैव मालतीम्^२ ॥७८॥
नन्द्यावर्तं श्रियावर्तं पुन्नागं चैव पट्टिकाम्^३ ।
'द्विकर्णीं चैव लक्ष्मीं च वकुलं^४ पाटलीं तथा ॥७९॥
"वैजिकं च पलाशं च अशोकं^५ शङ्खुनीं तथा ।
कदलीकुसुमं चैव प्रातः^६ काले तु दापयेत् ॥८०॥
करवीरं रक्तपद्मं पाटलीं बृहतीं तथा ।
द्रोणपुष्पद्वयं चैव उत्पलं पद्मपुष्पकम् ॥८१॥
"धुतूरं चैव कोरुण्डं^७ मध्याह्ने तु प्रदापयेत् ।
"भद्रीं चैव^८ महाभद्रीं मल्लिकां मालतीं तथा ॥८२॥
शङ्खुनीपुष्पकुरव^९ शमीपुष्पं च मौसलीं ।
अतसीं बहुकर्णीं च^{१०} दापयेत्तु प्रदोषके ॥८३॥

^१ मदयाक्षी च शिशू च — ज

^२ बालमुत्रविधानि च — ज

^३ केशकीटापनीर्यानि — ज

^४ दुर्दिगे — ज

^५ 'नन्द्यावर्तं श्रियावर्तं श्वेतार्कं श्वेतपङ्कजम् ।

पुन्नागं पट्टिकाषाढं मालतीमृदये ददेत् ॥

पङ्कजं बृहतीव्याघ्रीव्याघातं करवीरयुक् ।

उत्पलं पाटलीद्रोणं मध्याह्ने तु प्रदापयेत् ॥

चम्पकं वैजिकापत्रीधूतूरं बहुकर्णिकाम् ।

मालतीं मल्लिकां चैव दापयेत्तु प्रदोषके ॥

जातीनीलोत्पलं चैव बिल्वपत्रं कदम्बकम् ।

द्विकर्णीं चैव भद्रं च अर्धयामे प्रदापयेत् ॥

अन्यपुष्पाणि सर्वाणि अन्यमध्यामु दापयेत् ।

(पूर्वकारणे ३१ ६९ ३०-७३),

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते २२ ४८-५०

पृ० शृङ्गा, रौरवे क्रियापादे ९६, ७५०

श्लोकान्तदीयटिप्पण्यश्च द्रष्टव्या ।

^१ शकुलार्कमरगम्ब — ज

^२ मालति — ज

^३ पट्टिका — ज

^४ द्विकर्णी चैव लक्ष्मी — ज

^५ पाटली — ज

^६ वैदिका — ज

^७ शङ्खुनी — ज

^८ काले ददापयेत् — ज

^९ धुतूर — ज

^{१०} मध्याह्ने — ज

^{११} भद्री — ज

^{१२} महाभद्री — ज

^{१३} शमी — ज

^{१४} मौसलि — ज

^{१५} अत्र 'एतानि पुष्पाणि' इत्यध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

जातिनीलोत्पल चेद दान्त बिन्द्वस्य पत्रकम् ।
 केतकी पृथिवीपद्ममर्धयामे प्रदापयेत् ॥८४॥
 उक्तानि सर्वपत्राणि सर्वसध्यासु दापयेत् ।
 'उत्तमारागपुष्पाणि मध्यम वनपुष्पकम् ॥८५॥
 अधम चेव 'विक्रीत 'याचित निष्फलं भवेत् ।
 उपगन्ध च निर्गन्ध पत्रपुष्प विसर्जयेत् ॥८६॥
 पुष्प 'शुद्धिः समाख्याता; द्वारपूजाविधिं शृणु ।

“ [द्वारपूजा, तत्र सामान्यविधिः]

द्वारोर्ध्वे दक्षिणे विघ्न तस्य वामे तु 'वाक्पतिम् ॥८७॥
 द्वारस्य सव्यपार्श्वे तु जाह्नवी मप्रपूजयेत् ।
 यमुनां तस्य वामे तु द्वाराग्रे वृषभ न्यसेत् ॥८८॥
 कवाटे दक्षिणे वामे विमल च सुबाहुकम् ।
 तयोर्मध्ये यजेत्लक्ष्मीं 'तस्याधः पृथिवीं न्यसेत् ॥८९॥
 ज्ञानशक्ति 'यजेत्सव्ये क्रियाशक्ति तु वामके ।
 एव सामान्यमाख्यात विशेषमधुना शृणु ॥९०॥

' आत्मारामोद्भवैः पुष्पैरथवा वनमभवैः ।
 द्रव्यक्रीतैः प्रभूताद्यैर्गर्वयेदन्यथा न च ॥'
 (पूर्वकामके, ५, ६५),
 पुष्पैरारण्यमभूतैः पत्रैर्वा गिरिमभवैः ।
 अपर्युषितनिच्छिद्रैः प्रोक्षितैर्जन्तुवर्जितैः ॥
 आत्मारामोद्भवैर्वापि पुष्पैः सपूजयेच्छिवम् ।'
 (शिवधर्मे पूर्व (टि. ३२) ५, ६९, ७० पू०);
 उत्तमारागपुष्पाणि मध्यम वनमभवम् ।
 अधम विक्रीय चैव याचक निष्फल भवेत् ॥
 (सकलागमसारसंग्रहे पृ० ८९);
 'उत्तम न्वारागपुष्प' इति पाठश्चेत्सुष्ठु ।
 'विक्रय चैव — ज
 'याचक — ज
 'शुद्धिममाख्यात — ज
 'विघ्नेश्वर ममम्यर्च्य फलभक्ष्यादिक ददेत् ।
 वृषभ पूजयेत्पश्चाद्द्वारदेवात्ममर्चयेत् ॥
 तस्यैव वामपार्श्वे तु वाग्देवी च प्रपूजयेत् ।
 नयार्वामे महालक्ष्मी द्वारदक्षिणपार्श्वयो ॥

नन्दि गङ्गां ममम्यर्च्य वामपार्श्वे विशेषतः ।
 महाकाल च यमुनां ममम्यर्च्य कवाटयो ॥
 विमल च सुबाहु च भुवङ्ग च पतङ्गकम् ।
 ऊर्ध्वेऽधः सप्रपूज्याय शिवाम्ब्र मप्रपूजयेत् ॥
 धूपान्त वाय दीपान्त हविष्यान्त यजेन्त ।'
 (सूक्ष्मे ५ ३५-३९ पू०),
 एतस्मिन्विषये अजिते २० १२०-१२४
 श्लोकास्तदीयटिप्पणी रौरवे क्रियापादे १० १४-
 १७ पू० श्लोकाश्च द्रष्टव्या ।
 'वाक्पतिम् मरुस्वतीम्; वाग्देवीम् इत्यर्थे प्रयुक्त
 इति भाति ।
 'तस्याधः — ज
 'यजेत्सर्वे — ज,
 श्रीदेवीमूर्ध्वभागे तु भूमिदेवी यजेदधः ।
 ज्ञानशक्ति क्रियाशक्ति गर्भद्वारे प्रपूजयेत् ॥'
 (मकुटे ४, १९३),
 अभ्यन्तरगृहद्वार शक्तिद्वारमिति स्मृतम् ।
 दक्षिणे ज्ञानदा शक्तिर्धर्मदा चैव चोत्तरे ॥'
 (सुप्रभेदे क्रियापादे ३९ १२)

[द्वारपूजाया विशेष]

प्राग्द्वारे दक्षिणे भागे नन्दिन संप्रपूजयेत् ।
 कालं संपूजयेद्दामे तन्मन्त्रेणैव देशिकः ॥९१॥
 नीलवर्णसमायुक्तं वेङ्गहस्तसमन्वितम् ।
 'नन्दीश सयजेत्पश्चाद्वक्त्रवर्णसमन्वितम् ॥९२॥
 कालं परशुसयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ।
 दक्षिणद्वारसव्ये तु अनन्त सयजेद्दुधः ॥९३॥
 तप्तकाञ्चनवर्णाभं वज्रहस्तसमन्वितम् ।
 वामभागे पशुपतिं शक्तिहस्तोऽग्लोचनम् ॥९४॥
 नीलवर्णसमायुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ।
 पश्चिमद्वारहर्म्ये तु दण्डिन सव्यभागके ॥९५॥
 पूजयेद्विन्द्रचापाभं खड्गहस्तोऽग्रदण्डकम् ।
 वामभागे मण्डिनं तु भिण्डपालायुधं तथा ॥९६॥
 शुभ्रकुन्देन्दुवर्णाभं सर्वाभरणभूषितम् ।
 उत्तरद्वारे विजय शूलहस्तसमन्वितम् ॥९७॥
 इन्द्रगोपतिभं सव्ये पूजयेदथ वामके ।
 भृङ्गवर्णं तु भृङ्गीश क्षुरिकायुधहस्तकम् ॥९८॥
 यथाक्रमेण संयुज्य गन्धपुष्पादिनार्चयेत् ।

[अग्रमण्डपप्रवेशः, घण्टाताडनं च]

सद्योजात समुच्चार्य प्रविश्येताग्रमण्डपम् ।

१ तत्पूर्वद्वारपालौ तु नन्दी कालस्तथैव च ।
 नन्दीशः श्यामवर्णस्तु दण्डहस्तस्त्रिभङ्गयुक् ॥
 कृष्णमाभो महाकालः परशुश्चायुधस्तथा ।
 अनन्तेशः पशुपतिर्दक्षिणद्वारपालकौ ॥
 अनन्तो रक्तवर्णस्तु वज्रायुधनमन्वितः ।
 पशुपतिर्नीलवर्णस्तु शक्तिहस्तोऽग्लोचनः ॥
 पश्चिमद्वारपालौ च दण्डिमण्डोगमञ्जकौ ।
 दण्डी मुरेन्द्रचापाभः खड्गहस्तोऽग्रदण्डकः ॥
 मण्डी कुन्देन्दुवर्णाभो भिण्डपालायुधस्तथा ।
 विजयश्चैव भृङ्गीशश्चोत्तरद्वारपालकौ ॥
 भृङ्गीशो भृङ्गवर्णस्तु क्षुरिकायुधहस्तकः ।
 विजयश्चेन्द्रगोपाभः शूलहस्तो भयकरः ॥
 (मुप्रभेदे क्रिया० (टि० ३६.) ३९१५-२०);

एतद्विषये पुनः रौरवे क्रियापादे ३०६ : ०
 १६ पू० श्लोकान्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।
 वेङ्गहस्त० — ज
 १० श्लोकस्योत्तरार्धप्रभृति ९८ श्लोकपर्यन्तं ज
 मानुकाया
 विजयः पश्चिमे भागे रक्तवर्णसमन्वितम् ।
 दण्डिशूलसमायुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ।
 पश्चिमद्वारहर्म्ये तु आनन्द सयजेद्दुधः ।
 तप्तकाञ्चनवर्णाभं वज्रहस्तसमन्वितम् ।
 पूर्वभागे तु विजय वज्रहस्तसमन्वितम् ।
 इति पाठो दृश्यते । सुप्रभेदागममनुसृत्यात्र
 पाठः माधितः ।

वास्तोष्पतेति मन्त्रेण ऐशान्यां वास्तुदेवते' ॥९९॥
 गन्धपुष्प बलिं दत्त्वा महाघण्टा प्रताडयेत् ।
 स्नानारम्भे तदन्ते तु' अर्चनान्ते निवेद्यके' ॥१००॥
 होमान्ते चोत्सवान्ते तु नृत्तान्ते घोषयेत्क्रमात् ।
 घण्टायास्तु ध्वनिं श्रुत्वा राक्षसानां विनाशनम् ॥१०१॥

‘[स्थानशुद्धिः]

स्थानशुद्धिं ततः कृत्वा गोमयेनोपलेपयेत् ।
 तन्मध्ये 'वमुधा' 'यष्टा' दिग्बन्धं चास्त्रमन्त्रतः' ॥१०२॥
 स्थानशुद्धिरिति 'स्थाता'

'एष द्वारार्चनं कृत्वा पञ्चान्मण्डपमर्चयेत् ।
 वास्तोष्पतेति मन्त्रेण ऐशान्या वास्तुदेवताम् ॥
 सपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्महाघण्टां प्रताडयेत् ।
 भणीता वासवो देव सूचय सोमदेवताः ॥
 विदध्यादर्चनाकाले घण्टानां तु महाध्वनिम् ।
 तेन शब्देन महता राक्षसानां विनाशनम् ॥'
 (मकुटे ४.१९४-१९६);
 'घण्टा तु ताडयेत्तत्र पाणिघानत्रयेण तु ।
 मद्योजातं समुच्चार्य अर्धमण्डपमाविशेत् ॥
 यवनिकां परिगृह्य गर्भद्वारममन्विताम् ।
 स्थाणुमन्त्रं जपित्वा तु गर्भगेहं विशेषम् ॥
 (सूक्ष्मे ५.३९ उ०-४१ पू०);
 यक्षराक्षसपैशाचदानवा ब्रह्मराक्षसाः ।
 देवमानिष्यपूजार्थं गच्छन्ति मणिशब्दतः ॥
 आवाहने च पूजान्ते पूजारम्भे विमर्जने ।
 अर्घ्यं विलेपने स्नाने दीपे गन्धाभिषेचने ॥
 अभिषेके च धूपे च नैवेद्ये बलिकर्मणि ।
 अन्येषु सर्वकार्येषु महाघण्टां प्रताडयेत् ॥'
 (पूर्वकारणे ३०, १८८ उ०-१९१ पू०);
 स्नानादौ च तदन्ते च ह्यर्चनान्ते तथैव च ।
 नैवेद्यादौ चोत्सवादौ तदन्ते नर्तनान्तके ॥
 एवमादिषु कालेषु महाघण्टां तु ताडयेत् ।'
 (नित्यपूजाक्षणसंग्रहे पृ० ७०)

'वास्तोष्पती च मन्त्रेण — ज, तै० सहिता
 ३४ १० १
 '०दैवत — ज; 'वास्तुदेवताविषये' इत्यर्थः ।
 '०रम्भाकुतान्तेन — ज
 'निवेदयेत् — ज
 'स्थानशुद्धिं शृणुष्व ह ।
 प्रोक्षयेदस्त्रमन्त्रेण सामान्यार्घ्यजलेन च ॥
 मूलं नेत्रत्रयं न्यस्य दिव्यदृष्ट्यावलोकयेत् ।'
 (अचिन्त्यविश्वसावाह्ये १२.१२३, १२४ पू०),
 स्थानशुद्धिमथाचरेत् ।
 तालमुद्रात्रयं कृत्वा प्राकारं हेतिना स्मरेत् ॥
 तद्वहिं परिधा न्यस्य कवचं नैव मन्त्रतः ।
 अस्त्रजालं तु तद्वाह्ये न्यसेद्विघ्नापनुत्तये ॥
 दिव्यं धाम विचिन्त्याथ'
 (पूर्वकामिके ४२००-२०२ पू०),
 एतद्विषये पुनः अजिते २०.१०८ उ०-११०
 पू० श्लोकान्मदीयदृष्टिणी रौरवे क्रियापादे १०.६
 उ०, ७ पू० श्लोकश्च द्रष्टव्यः ।
 'वमुधा — ज
 'यष्टा — ज; 'यष्टा' इत्यस्य 'यष्टा' इति
 प्रयोगः अजिते क्रियापादे १८.१२९ श्लोके
 दृश्यतः ।
 '०मन्त्रकर्म — ज
 'ग्यान — ज

‘[द्रव्यशुद्धिः]

‘पाद्याचमनपात्रकम् ।

अर्घ्यपात्र शराव च शङ्ख भाण्ड च क्षालयेत् ॥१०३॥

निरीक्ष्य हृदयेनैव कवचेनावकुण्ठयेत् ।

वस्त्रपूतेन तोयेन वर्धनीं च प्रपूरयेत् ॥१०४॥

पञ्चवस्त्राण्डज्ज्ञानं शिवमन्त्रेण तज्जलम् ।

धेनुमद्रा दर्शयित्वा सर्वपात्राणि प्रोक्षयेत् ॥१०५॥

‘यववेणुस्तथा दूर्वा ‘कुशाश्चैव शिवाम्भसा ।

पाद्यादिसर्वपात्राणि ‘साधयेत्तु विचक्षणः ॥१०६॥

‘[पाद्यम्]

चन्दनं कुङ्कुमं तोयमुशीरं शुक्लसर्षपः^१ ।

‘यवो वेणुस्तथा दूर्वा उत्तम पाद्यमुच्यते ॥१०७॥

यवसिद्धार्थं^२ दूर्वं च चन्दनोशीरसयुतम् ।

मध्यम पाद्यमेव स्यादुशीर चन्दन जलम् ॥१०८॥

कन्यसं पाद्यमित्युक्तं प्रत्येकं ‘धारणं^३ ‘फलम्^४ ।

‘शराव पाद्यपात्र च शङ्खमाचमनीयकम् ।

जलभाण्डं वर्धनीं च पुष्पपात्रार्घ्यपात्रकं ॥

अन्त्रेण क्षालयेद्दीमान्निरीक्ष्य हृदयेन तु ।

कवचेनावकुण्ठयाद्य तैर्नैवोन्मीलित कुरु ॥

वर्धनीं शङ्खकेनैव पूरयेत् शिवाम्भसा ।

पञ्चवस्त्राण्डज्ज्ञानं तोयमध्ये तु विन्यसेत् ॥

पिथाय दक्षहस्तेन दशवीजं न्यसेनत ।

दर्शयेन्लिङ्गमुद्रां तु पञ्चमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

पात्राणि च हृदा प्रोक्ष्य शङ्खतोयेन सर्वश ।

शीरं दधि घृतादीश्च गन्धं पुष्पं च वृषकम् ॥

वर्धनीतोयमादाय प्रोक्षयेत्पुरुषेण तु ।

द्रव्यशुद्धिर्भवेदेवम्^५

(पूर्वकारणे ३० १४७-१५२) ;

एतस्मिन्विषये पुनः यजिते २० ११२-

११६ पू० श्लोकास्तदीयटिप्पणी, रौरवे क्रियापादे

१० ७, ८ पू० श्लोकश्च द्रष्टव्याः ।

‘यववेणुस्तथा — ज

‘कुशेनैव — ज

‘साधयेत्तु — ज

‘पाद्यादीनां विधिं शृणु ।

मिद्धार्थं चन्दनोशीरं कुङ्कुमं भस्ममिश्रितम् ॥

पाद्यमुत्तममित्युक्तमुशीरं चन्दनं तथा ।

दूर्वामिद्धार्थकं चापः पाद्यं मध्यममुच्यते ॥

चन्दनोशीरममिश्रमम्भः कन्यसमुच्यते ।

द्रव्याणां च प्रमाणेन निष्कं चोत्तममुच्यते ॥

तस्यार्धं मध्यमं प्रोक्तं तदर्थं कन्यसं भवेत् ।

पाद्यद्रव्यमिदं प्रोक्तम्^६ (सूक्ते ४.२६-२९) ;

एतस्मिन्विषये अजिते. २२, २३ उ०, २४ पू०

श्लोकस्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्याः ।

‘०सर्षपम् — ज

‘यववेणुं — ज

‘०दूर्वा च — ज

‘धारणं — परिमाणविशेषः ‘धारणं मापविशति’

पूर्वकारणे ३१.४१ उ०

‘‘फलम् — ज

तदर्थमधम प्रोक्त 'तदर्थं कन्यस भवेत् ॥१०९॥

‘[आचमनीयकम्]

एलालवङ्गकपूर्व 'मुरा तोयमुशीरकम् ।

सर्व जातिफलर्यक्त श्रेष्ठमाचमनीयकम् ॥११०॥

लवङ्गं चैव कपूर्व 'त्रुटिजातिमुर जलम् ।

मध्यमाचमनीय म्यान्त्रटिभस्म तथा जलम् ॥१११॥

लवङ्गेन समायुक्तं कन्यसाचमनं स्मृतम् ।

एतेषां तु प्रमाणं तु प्रागुक्तविधिना कुरु ॥११२॥

‘[अर्घ्यम्]

तिलव्रीहिकुशाग्रैश्च आपःक्षीरयवैस्तथा ।

तण्डुलैः सर्षपोपेतमर्घ्यमष्टाङ्गमुच्यते ॥११३॥

तण्डुलो यवमिद्वार्यमादकी शालिसंयुतम् ।

'मध्यमर्घ्यमिदं प्रोक्तं शालितण्डुलतोयकम् ॥११४॥

कन्यसार्यमिदं प्रोक्तं प्रमाणं 'पूर्ववत्कुरु ।

द्रव्यालाभे तु तोयं च चन्दनं च कुशैः सह ॥११५॥

'पाद्यादीनां त्रयं कल्प्य 'कल्पतपात्रेषु बुद्धिमान् ।

'तदर्थ — ज

त्रुटिनिम्बुलवङ्गकम् ।

उशीरं जातिपूर्व मृगसम्भोविमिश्रितम् ॥

श्रेष्ठमाचमनं प्रोक्तमेलजातिलवङ्गकम् ।

मृग कपूर्वतोयेन युक्तं मध्यममाचमम् ॥

एलाभस्मलवङ्गं च कन्यसाचमनं स्मृतम् ।

एषा द्रव्यप्रमाणं तु पूर्ववत्समदीरितम् ॥

(सूक्ष्मे ४-१० ३०-३० ५०,

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते २२ २४ ३०-

२६ ५० श्लोकास्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

'मृग — ज

'तदर्थानि — ज

'मध्यम' इत्यत्र मध्यमिति प्रयोगो वृत्तार्थ इति
भानि ।

'म्यान्त्रटिभस्म — ज

'आपः क्षीरकुशाग्रैश्च तण्डुलैः रक्षतेर्यवै ।

मिद्वार्यैश्च तिलैर्युक्तमर्घ्यमुत्तममुच्यते ॥

मर्षपर्यवशात्त्यङ्गिस्तण्डुलैर्मध्यमर्घ्यकम् ।

तण्डुलैर्यवशात्त्यङ्गिस्तण्डुलैर्मध्यमर्घ्यकम् ॥

एतद्द्रव्यप्रमाणं तु पूर्वोक्तविधिवद्गृहेत् ।

(सूक्ष्मे ४ ३२ ३०-३४)

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते २२ २६ ३०-

२७ ५० श्लोकास्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

'कुशाग्राणि — ज

'तण्डुल — ज

'मादकी — ज

'मध्यम' इत्यत्र मध्यमिति प्रयोगो वृत्तार्थः ।

'पूर्ववत्कुरु — ज

'कुशया सह — ज

'पाद्यादीनि त्रयं — ज

'कल्प्य पात्रेषु — ज, अत्र निश्रिपेदित्यध्याहार्यम् ।

[धूप]

फलत्रय तथा भस्म कुड्कुम चन्दन 'घनम्' ॥११६॥
 पत्रलोहमृशीर च भागान्वध्ये' पृथक् पृथक् ।
 व्योमपक्षान्यश्रवाणान् 'कौशिक' चैवसादरात् ॥११७॥
 तस्मात्प्रोक्तात्कमाद्भागात्कृष्णचूर्णं तु कारयेत् ।
 'शीतारिद्रव्यमेवोक्तं मध' प्लाव्याथ तेन तु ॥११८॥
 उत्तमं धूपमाख्यात शिवप्रीतिकरं भवेत् ।
 चन्दन चैव निर्यास कृष्णलोह क्रमेण तु ॥११९॥
 अग्निपक्षेकभागं तु 'किञ्चिद्भुस्मविमिश्रितम्' ।
 मध्यमं धूपमाख्यात गुग्गुलुघृतमयुतम् ॥१२०॥
 कन्यस धूपमाख्यात किञ्चित्कूर्पूरमिश्रितम्' ।

१० [अर्घ्यादिविनियोगकालः]

आवाहनान्ते' पूजान्ते ' विसर्जनेऽर्घ्यं प्रदापयेत् ॥१२१॥

१ 'अगरु चैकभागं स्यान्निर्यासं द्विगुणं भवेत् ।
 चन्दनं द्विगुणं ह्रीपन्कत्वा कर्पूरमयुतम् ॥
 शीतारि नाम धूपं तु मधुना च परिप्लुतम् ।
 एव धूपं वरं श्रेष्ठमुत्तमं धूपमिष्यते ॥
 गुग्गुलुघृतमयुक्तं मध्यमं धूपमिष्यते ।
 कौष्ठं वा चन्दनं वापि मधुना घृतमयुतम् ॥
 अधमं धूपमेवोक्तं त्रिविधं धूपमिष्यते ।'
 (दीप्ते २६.२३-२६.५०) ;

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते, २२, ५४, ५५
 श्लोकौ तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्याः ।

२ भस्म — ज

३ घनम् — ज; घनम्—कर्पूरम् ।

४ भागाद्वक्ष्य — ज

५ पक्षानियश्रवाणा — ज

६ शीतारि — ज

७ भागानि — ज

८ 'भुस्म' विमिश्रकम् — ज

९ 'मिश्रकम्' — ज

१० 'पुष्पदानार्घ्यपाद्येषु स्नानं चाचमने तथा ।

क्षालने प्रोक्षणे चैव वारि सप्तमु योजयेत् ॥
 धूपं सर्वत्र दानव्यं शेषं ज्ञान्वा प्रयोजयेत् ।
 अष्टपुष्पं त्रिगन्धं च सप्तवारि नियोजयेत् ।
 आवाहनार्घ्यपाद्येषु स्नाने धूपे विलेपने ॥
 नैवेद्ये च विसर्गे च पुष्पमष्टमु योजयेत् ।
 अर्घ्ये विलेपने स्नाने त्रिषु गन्धं प्रकल्पयेत् ॥
 (पूर्वकामिके ४.४१२ उ०; ४१३; ४१५ उ०—
 ८१३ पु०)

'आवाहने तु पूजान्ते विसर्जनेविधौ तथा ।
 अर्घ्यं दद्यात् मन्त्रजम्बिषु कालेषु वृद्धिमान् ॥
 अर्घ्ये विलेपने स्नाने त्रिषु गन्धं प्रयोजयेत् ।
 आवाहनार्घ्यपाद्येषु स्नाने धूपे विलेपने ॥
 नैवेद्ये च विसर्गे च पुष्पमष्टमु योजयेत् ।
 आवाहनं विना सप्तकाले वारिं सुयोजयेत् ॥
 (सुप्रमेदे श्रियापादे ८ १२०-१२२) ;
 एतस्मिन्विषये पुनः रौरवे १० ५६-५९ श्लोका
 द्रष्टव्याः ।

११ आवाहनेन — ज

१२ विसर्जनार्घ्यं — ज

अर्घ्यं विलेपने स्नाने 'त्रिषु गन्ध मुयोजयेत् ।
 आवाहनार्घ्यपाद्येषु स्नाने धूपे विलेपने ॥१२२॥
 नैवेद्ये च विसर्गे च पुष्पमण्डसु योजयेत् ॥
 'तत्काल तु विसृज्याथ 'सप्तवारि नियोजयेत् ॥१२३॥
 स्नानोदक च पाद्यादि गन्धपुष्पनिवेद्यकम् ।
 क्षीर दधिघृतादीनि प्रोक्षयेत्तु शिवाम्भसा ॥१२४॥
 द्रव्यशुद्धिर्भवेदेवं मन्त्रशुद्धिमथ शृणु ।

‘[मन्त्रशुद्धिः]

‘ओकारदीपिता मन्त्रा नमस्कारान्तयोजिताः ॥१२५॥
 अर्चने तु प्रयोक्तव्या मन्त्राश्चामोघशक्तयः ।

‘[यवनिकाया आवश्यकता]

अस्त्रेणैव तु मन्त्रेण महाघण्टां प्रताडयेत् ॥१२६॥
 ‘क्षिपेत्ततो यवनिकां ब्रह्ममन्त्रं समुच्चरन् ।

‘त्रिधा — ज

‘१२२ उत्तरार्ध १२३ पूर्वार्ध च मुप्रभेदागममन्त्र-
 मृत्यात्र सघटितम् ।

‘‘तत्काल’ इत्यनेन आवाहनकालो लक्ष्यते ।

‘सप्तकालेषु वारि सप्तवारि मध्यमपदलोपिम-
 माम ।

‘मग्राह्य वारिच्छत मौन ततो मन्त्रान्विशोधयेत् ।
 मालाद्यैश्चर्यजालानि मन्त्राणा कीर्तनानि वै ॥
 नेषा प्रबोधिनी शक्ति शिवाज्ञा ओ नम स्मृता ।
 ओकारादिनमोऽन्ताश्च पठेन्मन्त्रानशेषतः ।
 वदन्पुष्पाञ्जलिभेत्वा शिवमन्त्रावभाषित ।
 त्रिमात्रादिक्रमेणैव यावन्नादान्तिम नृजेत् ॥
 मन्त्रशुद्धिर्भवेदेवम्

(पूर्वकार्तिके ६.०००-००५ पू०)

एतस्मिन्विषये पुन अजिते ०० ११७ उ०.

११८ श्लोकस्तदीयटिप्पणी रौरवे क्रियापादे १०

११. १० पू० श्लोकश्च द्रष्टव्या ।

‘१२५ उत्तरार्ध १२६ पूर्वार्ध च दीप्तागममन्त्र-
 (०३ ३७) श्लोकमनमृत्यात्र सघटितम् ।

‘अर्चनादिक्रियाकाले प्रच्छन्नपटमुत्तमम् ।

पापगोपी परिभ्रष्टो नास्मिन् शिवनिन्दक ॥

वेदविक्रयकश्चैव ग्रन्थविक्रयकस्तथा ।

दुर्मूर्खश्च दुराचारो मूर्खश्च गुरुनिन्दक ॥

पापण्ड प्रतिलोमश्च शिवद्रव्यापहारक ।

लिङ्गच्छेदी बृहद्बीजी मुरापायी च हेममुद् ॥

मातृहा पितृहा स्तेयी गुरुद्रव्यापहारक ।

प्रविश्य दर्शनं कृत्वा पूजाया निष्फल भवेत् ॥’

(पूर्वफारणे ३० १९१ उ०-१९५)

‘क्षिप्यवर्तिततस्मिन्मन्त्रेण — ज,

अत्र ब्रह्ममन्त्र इति पाठ १८५ पूर्वार्धमृत्युमृत्यु
 माधित ।

अस्त्रमन्त्र समुच्चार्य पट तत्रावलम्बयेत् ।

हृदयेनैव मन्त्रेण पट तत्रापनीय च ॥

(टि० ३४ पू० १६२)

वेदविक्रयकाश्चापि तन्त्रविक्रयका अपि ॥१२७॥
 पापकूरपरिभ्रष्टनास्तिकाः^१ श्रुतिदूषकाः^२ ।
 दृष्टर्मकुष्ठमयुक्ता शिवद्रव्यापहारिणः ॥१२८॥
 गुरुद्रव्यापहारी च गुरुरोगी च पातकी ।
 दुर्मखश्च दुराचारो^३ मर्खाश्च गुरुनिन्दकाः ॥१२९॥
 कुनखाः कुब्जकाश्चैव गोलका एकचक्षुषः ।
 अङ्गहीनः सुरासेवी वेश्यामिश्रणचारिणः ॥१३०॥
 'लिङ्गच्छेदकविच्छिन्नान्वर्जयेच्छिवदर्शने ।
 प्रमादाद्दर्शनं कृत्वा तत्पूजा निष्फला भवेत् ॥१३१॥

"[प्रच्छन्नपटकालः]

त्रिकालेषु पटं दत्त्वा स्नाने धूपे "तथोत्सवे ।
 शेषकालेषु सर्वेषु^४ पटं न परिवेष्टयेत् ॥१३२॥
 अथवान्यप्रकारेण पटकालो^५ विशेषतः ।
 पूजाकाले तु नैवेद्ये^६ 'पुष्पालकरणे ततः ॥१३३॥
 मुद्रादर्शनकाले तु हेमरत्नादियोजने^७ ।
 एव मादिषु कालेषु प्रच्छन्नपटमारभेत् ॥१३४॥

"[लिङ्गशुद्धिः पीठशुद्धिश्च]

लिङ्गं चतुर्विधं ज्ञात्वा शोधयेदस्त्रमन्त्रतः ।

^१ वैश्वापि — ज

^२ ० विक्रयकोपरि — ज

^३ नास्मिन्कै — ज

^४ ० दूषकै — ज

^५ ० मयुक्त — ज

^६ ० हारिभि — ज

^७ दुराचारी — ज

^८ कुनकाकुष्ठकाश्चैव कोलका एकचक्षुषा — ज

^९ ० हीनसुरासेव्यो — ज; अत्र 'एतान् इत्यध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

^{१०} वेश्यामिश्रयचारिणा — ज

^{११} 'लिङ्गच्छेदनविच्छिन्नं शिवदर्शनवर्जयेत् — ज

^{१२} निष्फल — ज

^{१३} 'द्वारपूजावसाने तु भ्रान्तान्ते च निवेशके ।

मध्यावसाने निक्षेप्य प्रच्छन्नपटमृतमम् ॥'

(पूर्वकामिके ४ २७९)

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते २० २६८-२६९

पृ० श्लोकस्तदीयटीप्पणी, रौरवे क्रियापादे
 १० ६१ श्लोकश्च द्रष्टव्यः ।

^{१४} ततान्यवे — ज

^{१५} पटेन — ज

^{१६} पटकाल — ज

^{१७} नैवेद्य — ज

^{१८} 'पुष्पालकारयेत्ततः — ज

^{१९} ० योजयेत् — ज

० मादीनि काले तु — ज

^{२०} 'लिङ्गं चतुर्विधं ज्ञेयं स्थावरं शास्त्रचोदितम् ।

दैनिकं चार्पकं चैव गाणपं मानुषं तथा ॥'

प्रोक्षण पुनराह्वान 'पुरश्चरणमेव हि ॥१३५॥
 स्थापिते मानुषे लिङ्गे सर्वकर्माणि कारयेत् ।
 'जात्वा तु लिङ्गमाचार्यस्तलिङ्गं हृदयेन तु ॥१३६॥
 लिङ्गं पीठस्थलं सर्वं शब्दं कृत्वा शिवात्मभा ।
 शोधयेद्देविकं लिङ्गं स्थानजं हृदयेन तु ॥१३७॥
 'आर्यं तु योगजं चैव भूतजं चैव गाणपम् ।
 मानुष रत्नजं लिङ्गं बाणालिङ्गं विशेषतः ॥१३८॥
 शोधयेदस्त्रमन्त्रेण शुद्धतोयेन देशिकः ।
 लिङ्गस्य मूर्धदेशे तु पञ्चमेन तु सस्पृशेत् ॥१३९॥
 लिङ्गस्य मुखदेशे तु नरमन्त्रेण सस्पृशेत् ।
 लिङ्गपार्श्वे तु दक्षे स्यादघोरेण तु सस्पृशेत् ॥१४०॥
 लिङ्गस्य वामपार्श्वे तु वामदेवेन सस्पृशेत् ।
 पृष्ठान्तं सस्पृशेत्पादौ मद्योजातेन मन्त्रतः ॥१४१॥
 उन्मनीमूलमन्त्रेण पीठशुद्धिं तु कारयेत् ।
 'महापट्टिरुपानान्तं देव्यङ्गानि च सस्पृशेत् ॥१४२॥
 लिङ्गं शुद्धिः समाख्याताः पश्चात्पूजयेद्गुरुम् ।

प्रोक्षण पुनराह्वान पुरश्चरणमेव च ।
 स्थापिते मानुषे लिङ्गे सर्वकर्माणि कारयेत् ॥
 यत्लिङ्गमर्चयित्वा तु तलिङ्गं हृदयेन तु ।
 पूजापर्यायितं तत्र गन्धाद्यैरर्चयेत्कृत्वा ।
 कनिष्ठानामिकाभ्यां तु पुष्पं मग्राह्यं देशिकः ।
 पूर्वमध्याह्निकेन पुष्पं विमृजेदीशमन्त्रतः ॥
 अङ्गुष्ठतर्जनीभ्यां तु पीठपार्श्वे विमर्जयेत् ।
 तत्पुष्पं दापयेत्पश्चात्सहस्रं लिङ्गमूर्धनि ॥
 लिङ्गमूर्धनि पुष्पेण गन्धे नश्यति माधकः ।
 लिङ्गं प्रक्षाल्य मन्त्रेण पीठं पाशुपताम्रतः ॥
 निर्मान्यशेषं तन्मूर्धं चण्डेशाय प्रदापयेत् ।
 लिङ्गपीठस्थलं चैव शोधयित्वा हृदाम्भभा ॥
 गन्धपुष्पादिनाभ्यर्च्य लिङ्गं सर्वोङ्गमूल्चरन् ।
 लिङ्गस्य मूर्धनि देशे तु स्युदेदीशानमन्त्रतः ॥
 लिङ्गस्य मुखदेशे तु तत्पुष्पेण समृशेत् ।
 लिङ्गस्य पार्श्वे बाहुभ्यामघोरेण तु सस्पृशेत् ॥
 लिङ्गस्य पृष्ठदेशे तु वामदेवेन समृशेत् ।

पीठान्तं स्पर्शयेत्पादौ बाहुभ्यां मद्यमन्त्रतः ॥
 महापट्टिकादुपानान्तं देव्यङ्गानि प्रपूजयेत् ।'
 (मकुटे (टि० १९) ४ १९७; २०/३०-२३७).
 एतन्मन्त्रविषये पुनः अजिते २० १२९ उ०
 — १३९ श्लोकास्तदीयटिप्पणी, रौरवे क्रियापादे
 १०८ उ०, ९ पू० श्लोकश्च द्रष्टव्यः ।
 'पुरश्चरण — ज
 मानुषे लिङ्गे — ज
 'एवं लिङ्गं तु आचार्य — ज
 'पीठे मूलं नर्व — ज
 'शुद्धि — ज
 'स्थानज — ज
 'आर्यं योगजेनैव — ज
 भूतजेनैव गाणवम् — ज
 'मूर्धनि देशे तु — ज
 पञ्चमेन — ईशमन्त्रेण
 'महापट्टिरुपानान्तं देव्याङ्गानि — ज
 'शुद्धिममाख्याता — ज

१ [गुरुपूजा]

शिरोर्ध्वं कल्पयेत्पद्म माष्टपत्र सर्काणिकम् ॥१८३॥
स्वगुरु पूजये[न्म]ध्ये तस्य शक्तिसमन्वितम् ।
तस्माद्गुरूपदेशेन यजेद्देव मदशिवम् ॥१८४॥

२ [आसनकल्पनम्]

आसनं कल्पयेत्पञ्चाच्छास्त्रदृष्टेन कर्मणा ।
शक्तिरेवासन पूर्वं पञ्चासन तत क्रमात् ॥१८५॥
ततोऽनन्तासनं पूर्वं सिंहासनमतः परम् ।
योगासन तृतीय स्या'दम्बज तु चतुर्थकम् ॥१८६॥
विमलं पञ्चमं ज्ञेयमुपर्युपरि कल्पयेत् ।

३ [अनन्तासनम्]

'कन्द हि पार्थिव तत्त्व सौवर्णं ब्रह्मदेवनम् ॥१८७॥

१ 'तेशान्ये स्वर्गाय भक्त्या चामन पूजयेन्नत ।
ओ हा गृ ग्वामिनाय नमश्चैव तु कल्पयेत् ॥
(अञ्जिन्यविभ्रसादाख्ये १० ५० उ० ५३ पृ०)
मूर्त्यैशान्ये दक्षिणामुख स्वगुरु गुरुपादुका वा
गन्धादिषु वा शिवमन्त्रेण आवाहनादिजपाल
पूजयित्वा स्वामिन् भवदुपदिष्टमार्गेण शिव
पूजयाम्यन्तुजा देहीन प्रार्थयेत् ।

(क्रियादीपिकायां पृ० ५६) :

गणेश पीठवायव्या गन्धपुष्पादिभिर्वज्रेत् ।
तेशान्या गुरुपद्वलींश्च पूजयेद्दृढयन् तु ॥'

(पूर्वकामिके ६.२८७)

१ याट्या — ज

२ आसन कल्पयेन्नत शिवासन विधीयते ।
आधारमासन लिङ्गमाधेय परम शिव ॥
नादो लिङ्गमिति प्रोक्त बिन्दु पीठमुदाहृतम् ।
न शिवेन विना शक्तिर्न शक्तिरहित शिव ॥
पुष्पेषु गन्धवज्ज्ये निलेषु तैलवचना ।
देहेषु प्राणवच्छक्तिस्तस्माच्छक्ति प्रपूजयेत् ॥

शक्तिरेवासन प्रोक्त पञ्चानन्तादय क्रमान् ।
पार्थिवाण्डमघ कन्द नाल वल्लधन्तमृच्यते ॥
ततोऽनन्तासन प्रोक्त सिंहासन द्वितीयकम् ।
योगासन तृतीय तु चतुर्थ पञ्चासन भवेत् ॥
पञ्चम विमलाख्य तु पञ्चभूतात्मक भवेत् ।
(कारणे (टि ३४) वामनार्चनाविधिपटले : १२
— ३२१ पृ०)

गन्धमन्त्रिपयं पुन अजिते २० १४०—१५७
श्रीकाम्नादीयटिप्पणी रौरवे क्रियापादे १० २०
उ० — २६ श्रीकाम्नादीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

३ दम्बजार्थ चतुर्थकम् — ज

१ 'तृणवद्वायुना दृश्य धार्यते जायते यया ।
साधारशक्तिर्यन्मन्त्रा पूर्वं कर्मशिलामने ॥
चन्द्रागुनिर्मला सौम्या चतुर्वक्त्रा चतुर्भुजा ।
दुग्धाब्धिसदृशाकारा कल्पिता हृदयार्णवा ॥
अनन्त नीलमकाशमनेकफणमण्डितम् ।
हृदयेऽञ्जलिमयुक्तमेकवक्त्र चतुर्भुजम् ॥
क्षीराब्धित समुत्पन्नमरंरुहममाकृतम् ।

अशेष धात्रीपर्यन्त नालाङ्कुरसमन्वितम् ।
 आधारशक्तिमध्यस्थमनन्त शुभमव्ययम् ॥१४८॥
 कुन्देन्दुवर्णा वरदा त्रिनेत्रा कोटीरभारामभया भयघ्नाम् ।
 पाशाङ्कुशाढ्या गजमध्यमस्थामाधारशक्ति 'मह शक्तिमूला' ॥१४९॥
 'अनन्त वामुकि चैव तक्षक चाम्बुजं तथा ।
 'महापद्म शङ्खपाल 'कार्कोट गुलिक तथा ॥१५०॥
 पूर्वादीशानपर्यन्तं कल्पयेत्कल्पवित्तमः ।
 सद्य 'मन्त्रसमायुक्त मानन्तबीजमयुतम् ॥१५१॥
 अनन्ताष्टष्टसंयुक्तं तेनानन्तासनं भवेत् ।
 अधस्तात्कल्पयेद्दूर्ध्वं सिंहासन प्रकल्पयेत् ॥१५२॥

“[सिंहासनम्]

धर्मादि 'चरणेर्युक्त' मधर्मादीलिकान्वितम् ।

तत्राधारे हृदा मन्त्री वित्तमेदामनात्मकम् ॥
 (पूर्वकामिके ४०९१-२९४),
 'वृत्ताकारमनन्त च सूर्यकोटिप्रकाशकम् ।
 अधस्तात्कल्पयेत्
 (कारणे (टि ३४) वासनार्चनाविधिपटले श्रु०
 ३२१ उ०, ३२२ पू०),
 'अनन्ताख्यामन वक्ष्ये ममाहितमना शृणु ।
 धर्मयुक्तो वृषाकारो ज्ञानसिंहस्वरूपक ॥
 वैराग्य पीनभूत स्यादैश्वर्यं श्वेतकुञ्जर ।
 अनन्तासनपादादि पार्श्वयष्टिमयो शृणु ॥
 अधर्माज्ञानावैराग्यमनैश्वर्यं च कल्पयेत् ।
 राजावर्तनिभा सर्वे प्रागादिषु च कल्पयेत् ॥
 प्रथम नागराजानमनन्त वामुकि तथा ।
 तक्षक चाथ कार्कोट पद्याख्य च ततः परम् ॥
 महापद्म शङ्खपाल गुलिक नवम स्मृतम् ।
 विरोधराणामष्टाना प्रत्येक रूपमाम्बिता ॥
 कणपञ्चत्रय चैव पुच्छादारभ्य नागवन् ।
 पुरुषाकारमयुक्तमृगोपरिशोभितम् ॥
 मुमुक्षु कुण्डलोपेत सर्वाभरणभूषितम् ।
 फणतत्परभागेऽपि द्विबाहु औमवस्त्रकम् ॥
 वरदाभयदहस्त मुवृत्त तद्वर ततः ॥
 गुलिकाद्यानन्तादीन् परिणो दिक्षु कल्पयेत् ।

एकैकफणमयुक्तं कृताञ्जलिपुटान्वितम् ॥
 प्रधानमीध्य सर्वे ते नागाधिपमनुपमम् ।
 ओ हा पूर्वं सम्पूज्य नाममन्त्रेण पूजयेत् ॥
 ओ हा नागराजाय नमः । ओ हा अनन्ताय
 नमः । इत्यादि ।
 फल्लाष्टदलकं कृत्वा देवम्यानन्तपङ्कजम् ।
 नागाधिपशिरोदशे कल्पयेन्नन्दिकेश्वर ॥
 अनन्तासनमित्युक्तम्'
 (अचिन्त्यविश्रसादाख्ये १३ १३ उ०-२४ पू०)
 'स्कन्द — ज
 '० धात्री० — ज
 'कुन्देन्दुवर्णा धवला त्रिनेत्रा
 कोटीरभारा वरदाभया च ।
 पाशाङ्कुगौ दक्षिणवामहस्ते
 आधारशक्ति रविचन्द्रमौलिम् ॥'
 (मद्योजानशिवाचार्यमपादिनाया 'अधोरशिवा-
 चार्यपद्धत्यां चलासनार्चनाविधी पृ० १९८)
 'गजमध्यहस्ता — ज
 'महिशक्ति० — ज, मह—'मह' पूजायां इति
 धातोर्लोपि मध्यमपुरुषैकवचनम् ।
 'अनन्तो वामुकी — ज
 'महापाश कपाल च — ज

'पञ्चानने' प्रकल्प्य तच्छेतरक्तादिभानकैः ॥१५३॥
'वर्णैस्त्रिनेत्रसयुक्तै' श्ररणैरुपशोभितैः ।
उमामन्त्रसमायुक्त 'जलाध्यक्षाक्षरान्वितम् ॥१५४॥
शुद्धस्फटिकमकाश तत्त्व वै विष्णुदेवतम् ।
गुणत्रयेण 'मच्छाद्यमेव सिंहासन भवेत् ॥१५५॥
सिंहासनोपरिष्ठात्तु योगासनमिहोच्यते ।

‘[योगासनम्]

भूतरूपेण कोणेषु पादाः कृतयुगादयः ॥१५६॥
'श्वेनो रक्तस्तथा पीत' 'कृष्णः कृतादिवर्णका' ।
अव्यक्तो नियति' 'कालः' 'कला चेति चतुष्टयम् ॥१५७॥
'महादिक्षु न्यसेत्तावन्मध्यपादस्तु केशवः ।
वर्णाञ्जननिभा' 'सर्वाः प्रागादि' 'ध्वीलिका न्यसेत् ॥१५८॥
'मायान्तं रुद्रदैवत्यं घोरमन्त्रकलान्वितम् ।

* कार्कोटगुलिकमन्त्रा — ज.

* ०मन्त्र समा — ज.

* ०मानन्द — ज

ऋर्वे मित्रासन प्रकल्पयेत् ।

धर्मं ज्ञानं च वैराग्यमैश्वर्यं च चतुष्टयम् ॥

शक्वाभ पद्मरागाभ त्रैम मरुतप्रभम् ।

धर्मादीनां चतुर्णां म्यादापेन्यादिज्जमणं तु ॥

पादाश्च चतुर्णां च निरूपणं कल्पयेत् ।

दण्डाकरालवदनास्त्रिगत्रा भौमरूपिण ॥

कार्तामहैविद्यायेण प्रत्येकं परित्राग्वम

अधर्माज्ञानाद्वैराग्यमनैश्वर्यं तथेलिका ॥

राजावर्तनिभा सर्वा प्रागादिप्र प्रकल्पयेत् ।

गुणत्रयेण मच्छाद्यमेव सिंहासनं भवेत् ॥'

। कारणे (टि ३४) त्रामनार्चनाविधिपटले
श्लो० ३२२-३२६)

" चारणी — ज.

" ०मधर्मादिदला० — ज.

" पञ्चामने प्रकल्प्यान्ते श्वेत रक्ताभिमानवै — ज.

" वर्णं त्रिनेत्रै — ज

" ०श्राम्गीर्य — ज

* जलमध्यक्षरान्वितम् — ज

* मच्छाद्य एव — ज

* 'भूतरूपेण कोणेषु पादाः कृतयुगादयः ।

श्वेत रक्त तथा पीत कृष्ण कृतादिवर्णकम् ॥

अव्यक्तो नियति काल कला चेति चतुष्टयम् ।

अव्यक्त स्फटिकाभास नियति कालाञ्जनयति ।

कालो दाडिमपुष्पाभ कला भित्ताञ्जनप्रभा ।

प्रागादिध्वीलिका प्रोक्ता मध्यपादस्तु केशव ।

एव यागासन प्रोक्तम्

। कारणे (टि ३४) त्रामनार्चनाविधिपटले

श्लो० ३२७-३३० पू०)

* श्वेत रक्त तथा पीत — ज

* कृष्ण — ज

* कृतादिवर्णकम् — ज

* काला — ज.

* कलाश्चेति — ज

* महादीक्ष न्यसे ताव — ज

* सर्वे — ज

* ०ध्वीलिकान्यमेत् — ज

* मानान्त — ज

‘[पद्मासनम्]

तस्योपरि समुद्भूत पद्मासन प्रजापते ॥१५९॥

शुद्धस्फटिकसकाश कर्णिकाकेसरेयुतम् ।

इच्छाशक्त्युद्भवं पद्म सहस्रदलभूषितम् ॥१६०॥

‘[विमलासनम्]

वामादिशक्तिपर्यन्तम्; मण्डलत्रयमध्यगम् ।

‘गुणत्रययुत ‘चात्मतत्त्वत्रयमनोहरम् ॥१६१॥

आकाश‘तत्त्व विमलमासन स्फटिकप्रभम् ।

वृत्त सदाशिव तत्त्व तस्य रूपं परात्परम् ॥१६२॥

ईशानमन्त्रसंयुक्तं सर्वतत्त्वमयं प्रभुम् ।

अस्मिन्नासनमध्ये तु शिव परमकारणम् ॥१६३॥

शिवतत्त्वे शिव ध्यात्वा आवाह्याभ्यर्चनं कुरु ।

‘[चन्द्रार्कनाशनयुक्तकाले पूजा कार्या]

‘दिवाकाले ‘तु नाभ्यर्च्य ‘निशाकाले तु नार्चनम् ॥१६४॥

‘पद्मासन ततोपरि ।
मायातत्त्व बृहद्ग्रन्थि शुद्धविद्याब्जशोभितम् ॥
विद्येश्वरद्वलाष्ट च शक्तिकेसरमयुतम् ।
विद्यातत्त्वभायान्तत्त्व कर्णिका सप्रपूजयेत् ॥
बीज प्रवालवर्णभिमङ्कुर रजतप्रभम् ।
तस्य नाल तु वैडूर्य कर्णिका रक्तपिङ्गला ॥
श्वेतवर्ण दलाग्र चारुताश्चोपदला स्मृता ।
किञ्चिल्लोहितपीतानि मध्येषु केसराणि च ॥
तन्मध्ये कल्पयेद्भीमान्कर्णिका कनकप्रभम् ।
नख बीजानि तन्मध्ये हेमाभानि प्रकल्पयेत् ॥
वामादिशक्त्यश्चाष्ट केसराणि प्रकल्पयेत् ।
इन्द्रादीशानपर्यन्त न्यमेन्मध्ये मनोन्मनीम् ॥
आन्मतत्त्व न्यमेन्मध्ये विद्यातत्त्व तु वामके ।
मध्यमे शिवतत्त्व तु कल्पयेत्कल्पवित्तम् ॥
एव पद्मासन प्रोक्तम्
(कारणे (टि ३४) वामनार्चनाविधिपटले
श्लो० ३३०-३३३ पृ०)

‘प्रजापते — ज

‘तस्योर्ध्वं विमलासनम् ।
मण्डलत्रयमध्ये च कल्पयेद्द्विमलासनम् ॥
(कारणे (टि ३४) वामनार्चनाविधिपटले
श्लो० ३३७)
‘गुणत्रयायुत — ज
‘चात्म तत्त्व — ज
‘तत्त्वविमल — ज
‘अय विषयो योगिनामन्तर्यजनप्रकरणविषयक
पूजाप्रसङ्गादत्र वर्णित इति भाति ।
‘अथ जानक्रम कथ्यते । कामिके —
“न दिने पूजयेद्देव राज्ञी नैव च नैव च ।
सतत पूजयेद्देव दिवारात्रौ च वर्जयेत् ॥”
अस्यार्थः । दिन विकल्पज्ञानम् । रात्रिरज्ञानम् ।
तस्मात्सकलावस्था केवलावस्था च त्यक्त्वा निर्म-
लजामरादिना सन्तत शिव पूजयेत् ।
(क्रियावीपिकायां, पृ० ५०, ५१)

‘न भयर्च्य — ज

‘निशाकाले तु अर्चनम् — ज

‘दिवाग्रात्र सदा ज्ञात्वा देवेश पूजयेत्सुधीः ।

योजयेत् दिवाग्रात्र’ ‘वृथार्कशशिवर्धन’ ॥१६५॥

श्रीनन्दिकेश्वर उवाच —

देव देव महादेव स्थित्युत्पत्तिलयेश्वर ।

‘दिवाग्रात्र परित्यज्य सौम्य’ पूजा निदेशय ॥१६६॥

श्रीभगवानुवाच —

सर्वभूतमनश्चक्षुश्चक्षुषी शशिभास्करौ ।

मनसानन्यमनसा’ दृष्टिभ्यामीक्षणेन च ॥१६७॥

पूजोपकरणं द्रव्यं ‘साधनीयं प्रजापते ।

यावत्पूजा’ समाप्तिस्तु तावच्चक्षुर्मनोगतिः ॥१६८॥

नान्येक्षणमना’ मूत्वा ‘येनार्चितः परः शिवः ।

‘तेनार्चितस्तु देवेशो ‘नार्चने चान्यग मनः ॥१६९॥

मनश्चक्षुर्द्वयोर्वृत्तिर्यस्मिन्काले द्विजोत्तम ।

‘एकस्थितिमनुप्राप्ता तस्मिन्काले द्विजोत्तम ॥१७०॥

‘चन्द्रार्कनाशनः कालस्तत्काल’ इह कथ्यते ।

‘दिवाग्रात्री — ज

‘दिवाग्रात्री — ज

‘वृथार्कं शशिवर्धनम् — ज

‘चन्द्रार्कौदयत पूजा वृषा क्लेशो भविष्यति ।’
(पूर्वकामिके ४.१९४ उ०)

‘दिवाग्रात्री — ज,

‘दिवाग्रात्री परित्यज्य कथं पूजयते गुरु ।

सर्वभूतमनश्चक्षुर्वृत्ती तौ शशिभास्करौ ॥

मनश्चक्षुर्द्वयोर्वृत्ती यस्मिन्काले द्विजोत्तम ।

एकचित्तमनुप्राप्ते तस्मिन्काले समर्चयेत् ॥’

(कारणे (टि. ३४) वामनार्चनाविधिपटले श्लो०
२९७, ३०० उ०, ३०१ पू०)

‘० पूजा निदेशक — ज

‘० मनसो — ज; न विद्यतेऽन्यस्मिन्मनसो यम्य
तेनेति बहुवीहिसमामोऽत्राभ्युपगन्तव्यः । एतच्च
साधनीयमित्यत्रान्वेति ।

‘सादयेत् — ज.

‘समाम्यन्त — ज

‘० मना — ज

‘येनार्चनं परं शिवम् — ज.

‘तेनार्चनं देवेश — ज.

‘‘सार्चनं चान्यरम्भन — ज

‘‘एकचित्ते मनुप्राप्ते — ज

‘‘प्रथमं योगमार्गः । कामिके —

‘‘चन्द्रार्कनाशने पूजा साधयेदीप्तिम् फलम् ।

मुष्मन्नामध्यगे प्राणे पूजयेन्मर्वदा शिवम् ॥’’

(पूर्वकामिके. ४.१९५ उ०, १९६ पू०),

अस्यार्थः । चन्द्रस्तु इडा नाडी । अर्कस्तु पिङ्गला

नाडी । तन्नाश उच्छ्वासनिश्वासराहित्यम् । तदेव

केवलकुम्भकम् । पूजा तत्र शिवानुभव एव ।

ईप्सितं फलं सिद्धिर्मुक्तिश्च । साधयेत् — प्राण-

वायीं सुषुम्नारन्ध्रप्रविष्टे सति शिवानुभूति-

मान्भवेत् ।’ (क्रियादीपिकायां पृ० ५०);

‘यज्ञेऽर्कैन्दुसंचारे निष्फलं तदवाप्नुयात् ;

चन्द्रार्कनाशयजनं सर्वमिद्विकरं शुभम् ॥

ऊर्ध्वप्राणस्तथादित्योऽथ प्राणस्तु चन्द्रमा ।

तयोर्निरोधनं कुर्यात्तस्य चन्द्रार्कनाशनम् ॥’

(कारणे (टि. ३४) वामनार्चनाविधिपटले श्लो०

१९५, १९६),

‘इडा चन्द्रकला ज्ञेया पिङ्गला भास्करांशका ।

द्वयेन पूजयेद्वायुं नामिकामण्डलद्वयम् ॥

रेचकं सूतकोपेतं पूरकं मृतकाश्रितम् ।

तस्मान्मर्वप्रयत्नेन एकचित्तेन धीमता ॥१७१॥
 'देवेशस्यार्चनं कार्यं सर्वसपत्नुखावहम् ।
 प्राणा पानावर्कचन्द्री प्रोक्तो किञ्चित्छिवागमे ॥१७२॥

" [लिङ्गपूजाकरणप्रकारः]

"आवाहोद्गामन नास्ति मानषादन्यलिङ्गके ।
 सर्वत्र 'चादिम देव परमेश सदाशिवम् ॥१७३॥
 अभि*मुखीकृतं कुर्यात्तत्तदावाहनं भवेत् ।
 पूजापरि*समाप्तौ तु विमृ* तत्प्रकीर्तितम् ॥१७४॥
 विमर्जनम्; "परिवृते पश्चात्पञ्चमुखे पृथक् ।
 स्नानद्रव्ये* सर्वेषामर्चयेद्गन्धपुष्पकैः ॥१७५॥
 "आवाहमुद्रयावाह्य स्थपयेत् "तु मुद्रया ।

मृतकप्रनकारित्वात्पूजाहोम न कार्येत् ।
 निरफलं न तु मान्निध्यं यथार्त्ताविधिना कुर
 तस्मान्मर्वप्रयत्नेन कुर चन्द्रार्कनाशनम् ।
 चन्द्रार्कनाशनं वक्ष्ये शृणुष्वैव महेश्वर ।
 ईश्वरकृत् नृ जिह्वाय मृषमन्त्राद्व्यवस्थितम् ।
 साधकस्य तु तद्दृष्टिमात्रेण हस्तगामिकम् ।
 कृत्वा च प्राणानि रत मौनकर्म निरन्तरम् ॥
 दृष्ट्वित्त सदा ध्यात्वा तस्य चन्द्रार्कनाशनम्
 मृतक मृतकं स्यक्तत्वा यावन्निर्णयमच्यत ॥
 चन्द्रार्कनाशनं यावन्तावन्मपूजयान्छिवम् ।

। मकुटे ३ ७३-८० पृ० ।

चन्द्रार्कदर्शनं काल — ज.

" ० कालं — ज.

" देवेशमर्चनं कुर्यात् — ज.

" ० पानार्कचन्द्रेति — ज

" प्रोक्तं — ज.

" पतन्मन्त्रिपय अजिते ०० / ११ ००३ आका-
 स्तदीयटिप्पणी रौरखे क्रियापादे १० ३०-५५
 भ्रूकास्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्याः ।

" आवाहनोद्गामन नास्ति मनुष्या अन्य — ज;

स्वयम् दैविक वाण राणप चार्पक तथा ।

शिष्टानि ह्यर्पित स्यात् पूजा एववदाचरेत् ॥

शिष्टानि ह्य विशिष्टावाहनाद्गामन न हि

सर्वत्र व्यापिन देव परमेश सदाशिवम् ।
 अभिमखीकरणं यच्च तदावाहनमच्यते ।
 विमर्खीकरणं यच्च तद्गामनमच्यते ॥
 पूजापरिसमाप्तौ नृ विमर्खं तु विमर्जनम्
 यथा कुण्डगनस्याग्नर्वायना ज्वलनं भवेत् ॥
 तथा च लिङ्गं मन्त्रेण जायते भगवान्छिव ।
 देवैश्च मर्तिभिश्चैव पश्चाभि पश्चिजालकैः ॥
 मगादिगणपेश्वैव स्वायम्भुव प्रतिष्ठितम् ।
 यक्षरक्षागणेश्वैव यन्लिङ्गं नृ प्रतिष्ठितम् ॥
 नञ्छिवादि लिङ्गमित्यक्तं शिवमाश्रित्यकारणम्
 तस्मादावाहनं नास्ति न चैवाद्गामनक्रिया ।

(पूर्वकारणे ३०.१९८उ०-२०५पू०)

" ० सादिन — ज

" ० मुखीकरण — ज

" समाप्ते — ज

" अत्र कुर्यादित्यध्याहार्यम् । तद् विमर्जनं प्रकीर्ति-
 तम् इत्यन्वयः कार्यः ।

" परिवार च — ज

" स्नानद्रव्यं च — ज

" आवाहनमुद्रया — ज

आवाहयनना देव मगाजनेन मन्त्रेण

स्थापयद्गामनमन्त्रेणायधारणं नृ मर्तिधि ॥

पुष्पेण निराधश्चाननं स्वागतं भवतः ।

'सान्ध्ये ध्वजमद्राख्या 'पुरुषेण निरोधयेत् ॥१७६॥
 लिङ्गाख्यमद्रयाभ्यर्च्य सद्यादिब्रह्मपञ्चकं ।
 पूर्वोक्तविधिना चैव ध्यात्वा देव सदाशिवम् ॥१७७॥
 सद्यमन्त्रमनुस्मृत्य पाद्यं 'पादे प्रदापयेत् ।
 मुखेष्वाचमन दद्याद्वामदेवेन मन्त्रत ॥१७८॥
 अधोरेण तु मन्त्रेण अर्घ्यं शिरसि निक्षिपेत् ।
 'जलेन स्नापयेत्पश्चात्पश्चाद्दे 'रुद्रमूक्तकै' ॥१७९॥
 गन्धोदकेन संस्नाप्य 'गन्धद्वारेण मन्त्रतः ।
 क्षीरं दधि घृतादीनि मधुशर्करमेव च ॥१८०॥

आगतस्य शिवस्यात्र पादे पाद्यं हृदा ददेत् ॥
 मुखेष्वाचमन दद्यादर्घ्यं शिरसि निक्षिपेत् ।
 अष्टत्रिंशत्कलान्याम मकुटादिक्रमेण तु ॥'

(पूर्वकारणे ३० २७०-२७२)

^{१३} तन्मद्रया — ज

^१ सान्निध्या — ज

^२ तन्पुरुषेण — ज

^३ पादी — ज

^४ जलेनाम्नापये — ज,

'तैलेन हस्तयन्त्राद्यैः साधनेन नवेन च ।

पक्वेन वामिनेनाथ शुद्धगव्येन सर्पिषा ॥

सपीठं लिङ्गमभ्यर्च्य धूपयेत्तदनन्तरम् ।

शुभेन शालिपिष्टेन हृदिग्रामयुनेन च ॥

उद्ध्वयं माषचूर्णेन नियज्जनमथाचरेत् ।'

नालिकेरफलाभ्यांभिरन्यैर्वा रसवद्रसैः ॥

पुष्पाद्यैर्हमनोयैश्च रत्नोदैर्गन्धतोयकैः ।

अभिषेकं ततः कुर्यान्न कुर्याच्छून्यमस्तकम् ॥'

मुगन्धामलकालैस्तु स्नानं तत्र विधीयते ।

गन्धाम्बुनाभिषेकं तु कृत्वा लिङ्गं सपीठकम् ॥

वक्त्रेष्वाचमनं दत्त्वा मार्जयेच्छुद्धवामसा ।

गन्धद्रव्यैः समालिप्य शिवलिङ्गं सवेदिकम् ॥

वस्त्रैर्नानाविधैर्द्रव्यैर्देवमाच्छाद्य निर्मलैः ।

दत्त्वाष्टपुष्पं देवाय दद्यान्मन्त्रहविस्तदा ॥

मृद्गात्रं वाथ शुद्धाभ्रमुपदशादिसयूतम् ।

शुद्धाभिः पुष्पमालाभिः पत्रच्छेदैर्गन्धाचरेत् ॥

हेमपट्टैश्च मकुटैः पर्णैर्हमविर्निर्मितैः ।

हेमदूर्वाङ्कुरैर्हेमलक्ष्मीपुष्पैरनेकशः ॥

भूपयेच्चन्द्रखण्डेन हेमपुष्पैरनेकशः ।

त्रिमरेणोत्तरीयेण कटिमूत्रेण माधकः ॥

'पिण्डकारूपिणी देवी स्नापयेत्तन्मनु स्मरन् ।

दत्त्वा जातेन पाद्यं तु पादयोस्तन्मुखेषु च ॥

आचामाले च मृधाद्यैः शिरस्यर्घ्यं प्रदापयेत् ।

निर्धूमज्ज्वलदङ्गारपूर्णपात्रांदरे भूशम् ।

दह्यमानेन धूपेन धूपयेत्तदनन्तरम् ॥

सुरूपा धीरनिर्घोषा घण्टा वामेन पाणिना ।

वादयन्मर्वदा धूपमुन्निषेदस्त्र्यचोदितम् ॥

रूपिण्याघनगुणैः कर्पूरागन्धवर्तिभिः ।

अनिर्वाणप्रदीपैश्च चक्रतोरणपूर्वकैः ॥

त्रिशूलदीपिकाभिश्च शीपमालाभिरेव च ।

अन्यैर्नानाविधैर्दीपैर्ज्वालयेत्तु समन्ततः ॥

प्रभृतैः स्नेहमपूर्णज्ज्वलद्भिर्दीपकैः स्थिरैः ।

कुर्यादारात्रिकं पञ्चाश्वत्थान्यां प्रतिबोधितैः ॥

यथाङ्गं भस्मनालम्य तिलकैर्वा त्रिपुण्ड्रकैः ।'

(पूर्वकामिके ६.४०३ उ०-४०५; ४१०, ४११

पू०; ४२४-४२९; ४३४, ४३५ पू०; ४४१-

४४४; ४४६, ४४७ पू०)

^५ पञ्चाङ्ग — ज,

'मूर्ध्ना वदनहृद्गुह्यपादाः पञ्चाङ्गसम्यक्ताः'

(रौरवोत्तरे ९ २२ पू०)

^६ रुद्रमूक्तम् (याजुषमन्त्ररत्नाकरे पृ० ९०)

^७ ऋग्वेदे पञ्चममण्डलान्ते विद्यमाने बिलभागे

(श्रीमूक्ते) ९

स्नापयेद्देवदेवेशं 'तत्तन्मन्त्रेण देशिकः ।

हिरण्यवर्णोति मन्त्रेण हेमग्लोदक तथा ॥१८१॥

'महाव्योमेति मन्त्रेण शुद्ध' तोयाभिषेचनम् ।

'वस्त्रेण मार्जनं कुर्यात्लिङ्गपीठे' तथैव च ॥१८२॥

ईशानेन तु मन्त्रेण पुष्प शिरसि निक्षिपेत् ।

वस्त्रं तु दापयेच्छम्भोरीशानेन तु मन्त्रतः ॥१८३॥

उपवीतोत्तरीयं च भूषणं गन्धपुष्पकम् ।

दापयेद्बृदयेनेव 'पश्चादघण्टा तु ताडयेत् ॥१८४॥

'ब्रह्मणा च पटं नीत्वा' धूपदीपं प्रदापयेत् ।

पुनराचमनं दत्त्वा अर्घ्यं सद्यो दापयेत् ॥१८५॥

नैवेद्यं दापयेत्पश्चाद्दन्मन्त्रेणैव देशिकः ।

"अस्त्रेणोद्वर्तनं कुर्यात्ताम्बूलं तु निवेदयेत् ॥१८६॥

"पश्चाद्भीराजनं कुर्याच्छास्त्रदृष्टेन कर्मणा ।

"त्रियम्बकेति मन्त्रेण "भस्मानि दापयेत्प्रभोः ॥१८७॥

"प्रस्थस्य द्विफलं चैव त्रिफलं वा चतुष्फलम् ।

"फलस्य द्विगुणं पत्रं चूर्णयुक्तं "सदेलकम् ॥१८८॥

मातुलङ्गफलैर्युक्तं नालिकेरफलैर्युतम् ।

"मुखवासं "ददेत्पश्चात्पञ्चवक्त्रेषु बुद्धिमान् ॥१८९॥

* तन्त्रमन्त्रेण — ज

* ऋग्वेदे पञ्चमण्डलान्ते विद्यमाने खिलभागे (श्रीसूक्ते) १

* महाव्योमेति मन्त्रेण—व्योमव्यापिमन्त्रेण, व्यामव्यापिमन्त्रविवरणम् (मतङ्गपारमेश्वरे क्रियापादे १.६० उ०—१.१७, रौरवागमे विद्यापादे दशमपटले च द्रष्टव्यम्)

* तायेनाभिषेचयेत् — ज

* अत्र कुर्यादिति शेषः ।

* अङ्गवस्त्रं तथा कुर्यात् — ज; अत्र पाठः 'मार्जयेच्छुद्धवामसा' इति पूर्वकामिकमनुसृत्य साधितः ।

* पीठ — ज

* पश्चादघण्टा — ज

* ब्रह्ममन्त्रेण पट — ज

* 'जिप्त्वा' इति पाठश्चेन्मुष्टः ।

* अस्त्रेणाद्वर्तनं — ज;

तुणावाचमनं दद्यादस्त्रोद्वर्तनपूर्वकम् ।

मुखवासं च ताम्बूलं देवयोग्यं प्रदापयेत् ॥

(पूर्वकामिके ८.४९९ उ०, ५०० पू०)

* भीराजनं ततः कुर्यात्पुष्पाद्यैः पात्रके क्षिपेत् ।

तन्मध्यमे यजेदस्त्रं गन्धपुष्पादिभिर्बुधः ॥

अधोरेण तथा तिष्ठो भ्रामयेत्लिङ्गमूर्धनि ।

जलेन निक्षिपेदर्थं हृदा भ्रमोक्षयेच्छिवम् ॥

दर्शयित्वाङ्गमुद्रां तु मन्त्रेण नयनेन च ।

सौम्यं कुर्यात्तदन्ते तु शास्त्रदृष्टेन कर्मणा ॥

(पूर्वकारणे ३०.४०२ उ०—४०५ पू०)

* तैत्तिरीयसंहिता १.८.६ १०; त्रियम्बकेति — ज

* भस्मना दापयेत् प्रभुम् — ज

* प्रस्थस्य—प्रस्थपरिमितनिवेदनस्य

* फलस्या द्वि — ज

* मतल्लिकम् — ज

* एतद्विषये अर्जिते २२ १३८—१४१ श्लोकास्तदीय-दिप्यणी च द्रष्टव्याः ।

* ततोऽपश्चात् — ज

लवङ्गं चैव कर्पूरं 'पलत्रयसमन्वितम् ।

तस्य चूर्णं ततः कृत्वा मधुशर्करमेव च ॥१९०॥

सयुक्तभागमेक स्याद्वापयेच्छिवसन्निधौ ।

^१[बलिविधिः, नित्याग्निकार्यविधिश्च]

द्वारादिबलिपीठान्त तदन्ते दापयेद्वलिम् ॥१९१॥

नित्याग्निकार्यं कुर्वीत; 'पश्चादावरणान्यसेत् ।

^२[आवरणार्चनम्]

^३'न रुद्रः शक्तिहीनस्तु 'रुद्रहीना न शक्तयः ॥१९२॥

^४'पूज्य एव शिवः प्रोक्तः पूजकः शक्तिरुच्यते ।

पुष्पेषु गन्धवज्जेय तिलेषु तैलवत्तथा ॥१९३॥

आकाशे वायुवत्प्रोक्तं 'धूमध्वजे तु चोष्णवत् ।

स्वशक्तिं सहिता देवाः शिवमेव 'निरीक्ष्य वै ॥१९४॥

[गर्भावरणम्]

ईशानं कणिकामध्ये पुरुषं पूर्वतो यजेत् ।

^१ पलत्रय० — ज.

^२ तस्मिन्चूर्णं — ज.

^३ द्वागस्य दक्षिणे पार्श्वे नन्दनं बलिमाचरेत् ।

महाकालाय वामे तु वृषभाय तदग्रतः ॥

नाम्बलं दापयेत्पश्चान्मन्त्रेण तु विगृह्यत ॥

परिवाग्बलिं दत्त्वा नित्याग्निं कार्येद्बुध ॥

सर्वलोकाहितार्थं तु नित्योत्सवमनं परम् ।

(पूर्वकारणे ३० ४००-४०२ पृ०)

^४ 'पश्चादावरणान्' इत्यत्र आवरणशब्दः पुल्लिङ्गे प्रयुक्तः ।

^५ 'एतद्विषये अजिते २० २१८-२२५ पृ० श्रौ-
कान्तदीयटिप्पणी, रौरवे क्रियापादे १०.६२ उ०-
६६ श्रौकान्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

^६ 'न रुद्रः शक्तिहीनः तु — ज.

^७ 'रुद्रहीनः तु — ज.

न शिवेन विना शक्तिर्न शक्तिर्गृहीतः शिवः ।

पुष्पेषु गन्धवज्जेया तिलेषु तैलवत्तथा ॥

देहे च प्राणवच्छक्तिस्तस्माद्युक्तं प्रपूजयेत् ।

(पूर्वकारणे पृ० २३८ श्लो० १० ११ पृ०) ।

बह्वैरुत्सववच्छतिर्गविनाभावित्वेति विभो

शक्तिहीनः शिवो नास्ति शिवहीना न शक्तिका ॥

गते समस्तदेवाश्च शक्तिशम्भुमया स्मृताः ।

(सुप्रभेदे जानपादे १ ४६ ४७ पृ०)

^८ पूजयेव शिवः प्रोक्तः पूजकः — ज.

^९ धूमध्वजं उष्णवत् — ज.

^{१०} रहिता — ज.

^{११} निरीक्षणा — ज. न मातृकामनस्युत्पात्रं पाठः
शोधितः ।

^{१२} 'सद्यः पश्चिमतोऽभ्यर्च्य वामदेवं तथोत्तरे ।

अघोरं दक्षिणेऽभ्यर्च्य पूर्वं तन्मुखं स्मरन् ॥

ईशानमीशदशे तु कणिकाध्वं शिवं यजेत् ।

अम्बिका वम्बनदशं तु नरं तु गणांश्चैवाम् ।

दक्षिणे घोरमभ्यर्च्य वामदेवं तथोत्तरे ॥१९५॥

सद्योजात तु वारुण्यां तत्तन्मन्त्रेण मयजेत् ।

'अम्बा चैव गणाम्बा च गङ्गा 'चोमा तथा मता ॥१९६॥

गौरी चैव तु पञ्चैताः' सद्यादीशान्तशक्तयः ।

आग्नेय्यां हृदय चैव 'ईशाने तु शिरो यजेत् ॥१९७॥

नैर्ऋत्यां तु 'शिखेज्या तु वायव्या 'कवच तु वै ।

नेत्रमीशानदिग्भागे 'अस्त्रमाशामु मयजेत् ॥१९८॥

' शिवानन्दा महेशी च 'रौद्री गौरी मुरेश्वरी ।

' हृदयाद्यस्त्रपर्यन्त शक्तयः परिकीर्तिताः ॥१९९॥

गर्भावरणमेवं तु विद्येशावरणं शृणु ।

"[विद्येशावरणम्]

अनन्ता" दृष्टमूर्तीस्तु पूजयेच्छिवमनिधौ ॥२००॥

याम्ये भागीरथी चैव पूर्वदेशे तु गौरिकाम् ।

उमा वै त्वीशदेशे तु सद्यादीशानमन्त्रतः ॥

म्वनामन्त्रैरभ्यर्च्य ब्रह्मपञ्चकशक्तयः ।

हृदय चग्निदेशे तु शिखां निरृतिदेशके ॥

कवच चानिलदेशे तु ऐशान्ये शिरः अर्चयेत् ।

नैर्ऋते चास्त्रमभ्यर्च्य नयन त्वीशगोचरे ॥

वामिनी चाग्निदेशे तु नीलिनी निरृतिगोचरे ।

चक्री चानिलदेशे तु पाशाङ्गीमीशगोचरे ॥

सङ्गिनी नैर्ऋते देशे जम्बिनीमीशगोचरे ।

गर्भावरणदेवाम्नु स्वस्वनाम्ना तु पूजयेत् ॥'

(सूक्तम् ५ ६४-७०) ;

एतद्विषये पुनः भतङ्गपारमेश्वरे क्रियापादे ८३

उ०-९१ श्लोकाः, सार्धत्रिंशतिकालोत्तरे ७७, ८

श्लोकौ च द्रष्टव्याः ।

'अम्बा गणाम्बिका चैव गङ्गा गौरी उमा तथा ।

वामिनी नीलिनी चक्री शङ्खी सङ्गी त्वमी तथा ॥

गता एकादश प्रोक्ता गर्भावरणशक्तयः ।'

(मकुटे ४.५९० ५९१ पू०) ;

अम्बी गणाम्बी गङ्गा च गौरी चैव उमा तथा ।

वामी नीली च चक्राङ्गी पाशाङ्गी सङ्ग-

काम्बिका ॥'

('कालोत्तरे' इति सकलागमसारसङ्ग्रहे ५० ९४),

कम्बी — ज.

' गणाम्बी — ज

' च यमुना तथा — ज

' पञ्चैते — ज

' आग्नेय हृदयेनैव — ज

' ईशानेन शिरो — ज

' शिखाया तु — ज

' कवचेन तु — ज

' अस्त्रमीशामु — ज

" शिवानन्दमहेशी — ज

" रौद्री गौरी मुरेश्वरी — ज

" हृदयादम्ब — ज

" 'अनन्तेश तथा भूमिमिन्द्रदेशे समर्चयेत् ।

स्वाहादेवी च सूक्ष्म च अग्निदेशे समर्चयेत् ॥

शिखोत्तम स्वधादेवी याम्यदेशे यजेद्बुधः ।

एकनेत्र च क्षान्ति च नैर्ऋते च समर्चयेत् ॥

एकद्वन्द्व च पुष्टि च वरुणे तु समर्चयेत् ।

त्रिमूर्ति च श्रुति चैव वायुदेशे समर्चयेत् ॥

श्रीकण्ठ कीर्तिशक्ति च उत्तरे तु यजेद्बुधः ।

मेधाशक्ति शिखण्डि च ऐशान्या सप्रपूजयेत् ॥

विद्येशावरण प्रोक्त स्वस्वनाम्नैव पूजयेत् ।'

(सूक्तम् ५ ७१-७५ पू०)

" दृष्टमूर्तिस्तु — ज

‘वामाद्या अष्टशक्तीश्च द्वितीयावरण परम् ।
विद्येशावरण ह्येव गणेशावरण भृण ॥२०१॥

‘[गणेशावरणम्]

उमा^१ चण्डेशनन्दीशमहाकाल^२ वृषा^३स्तथा ।
गणेश चैव भृङ्गीश महामेन^४ च मयजेत् ॥२०२॥
‘भद्रा च देव^५याना च कुन्दी काली च मन्त्रिणी ।
मालिनी च उमा चैव यामिनी चण्डान्तशक्तय ॥२०३॥
गणेशावरणं ह्येवं लोकेशावरणं भृणु ।

‘[लोकेशावरणम्]

इन्द्राग्नी च यमश्चैव निर्ऋतिर्वरुणस्तथा ॥२०४॥

^१ वामाद्यष्टशक्तीश्च — ज,

भूमि स्वाहा स्वधा क्षान्ति प्रभा पुष्टिस्तथैव च ।
भृतिर्मेधा तथाष्टौ च विद्येशाना तु शक्तय ॥
(मकुटे ४.५९५ उ०, ५९६ पृ०) ;

^२ ‘भद्रादेवी च वृषभ पूर्वदेशे समर्चयेत् ।
नन्दिन कुन्दली शक्तिमान्येया दिशि विन्यसेत् ॥
गणेश भृङ्गिणी चैव दक्षिणे तु यजेद्दध ।
पश्चिमी च महाकाल तैर्ऋते तु समर्चयेत् ॥
गृह च देवमेना च पश्चिमे तु समर्चयेत् ।
भृङ्गीश ह्यादिनीशक्ति वायुदेशे समर्चयेत् ॥
गौरी चोत्तरदेशे तु रूपिणी चण्डमीशके ।
गणेशावरणं प्रोक्तं स्वस्वनाम्नार्चयेत्क्रमात् ॥’
(मकुटे ५.७५ उ०—७९ पृ०) ;

^३ ‘चण्डीशनन्दीशां — ज

^४ ‘वृषस्तथा — ज

^५ ‘गणेशश्चैव भृङ्गीशो — ज

^६ ‘च वर यजेत् — ज

^७ ‘भद्रा च देवयाना च कान्ति काली च मन्त्रिणी ।
मालिनी च विरूपी च मन्दी चण्डान्तशक्तय ॥’
(मकुटे ४.६०६ उ०, ६०७ पृ०) ;

‘भद्रा च देवयाना च कुन्दी काली च मन्त्रिणी ।
मालिनी च उमा चैव यामिनी चण्डान्तशक्तय ॥’
(‘कमलालये’ इति सकलागमसारसंग्रहे पृ० ९५),

भद्री च — ज

‘यान कुन्दि — ज

‘यमिनी — ज

‘‘ इन्द्र च देहिनी स्वाहाशक्त्याग्निदेवता तथा ।
यम च कालकण्ठी च दाहिनी निर्ऋति तथा ॥
वरुण भोगिनीशक्ति वायु चाधोरशक्तिकाम ।
कुबेर कुम्भिनीशक्ति हृषिणीमीशगोचरे ॥
महाविष्णु च लक्ष्मी च मावित्री च विरिञ्चकम् ।
दिक्पालावरणं प्रोक्तमिन्द्रादिषु प्रकल्पयेत् ॥’
(सूक्ष्मे ५.७९ उ०—८२ पृ०) ;

‘इन्द्र वज्रायुध पूर्वे वह्नी वह्नि मशक्तिकम् ।

यम दण्डधर याम्ये खड्ग च निर्ऋति स्वके ॥

वरुण पश्चिमे भागे पाण्डुहस्त जलाधिपम् ।

वायुमङ्कुशहस्त च वायव्या दिशि पूजयेत् ॥

सोम च मीम्यदेशे तु गुदाहस्तं प्रपूजयेत् ।

ईशानमीशदिग्भागे शूलहस्तं प्रपूजयेत् ॥

शची स्वाहा मुदेवी च विलोहिन्याह्वया तथा ।

कालकण्ठी च नीली च जितकारिस्तु देविका ॥

शक्तयोऽष्टौ क्रमादेता लोकेशाना प्रकीर्तिता ॥’

(मकुटे, ४.६०८—६१०; ६१३, ६१४ पृ०) ;

‘इन्द्रश्चाग्निर्यमश्चैव निर्ऋतिवरुणवायव ।

सोमश्चैव तथेशानो लोकपाला प्रकीर्तिता ॥’

‘शची पुलोमजा चैव स्वाहा चेति तथा प्रभा ।

वायः कुबेर ईशानो 'ब्रह्मा विष्णुः प्रकीर्तिता' ।
 इन्द्राद्यष्टलोकपालान्स्वस्वदिक्षु प्रपूजयेत् ॥२०५॥
 ब्रह्माण्मीशद्विभागे 'विष्णु च नैर्ऋते यजेत् ।
 शची पुलोमजा चैव' 'स्वाहा चेति तथा' प्रभा ॥२०६॥
 कालकण्ठी च नीली च नारी च मुमुकेतिनी ।
 सरस्वती च लक्ष्मीश्च शक्तयः परिकीर्तिताः ॥२०७॥
 यथाक्रमं च 'लोकेशशक्ती' [पूर्वादिनी] यजेत् ।
 लोकेशावरणं ह्रीवमन्त्रेशावरणं शृणु ॥२०८॥

'[अम्त्रेशावरणम्]

'वज्र शक्तिश्च दण्ड च खड्गः पाशस्तथाङ्कुशः' ।
 गदा त्रिशूलं "चक्रं च पद्मं चेति" दशायुधम् ॥२०९॥
 'हृदिनी' 'हृषिणी चैव' "अग्निष्टर्मिङ्गिनी तथा ।

कालकण्ठी च नीली च नारी च मुमुकेतिनी ॥'
 (सकलागमसारसंग्रहे पृ० ९५, ९६);
 'इन्द्रानिलयमाश्रयं राक्षसो वरुणस्तथा ।
 वायुं भोमस्तथेशानो ब्रह्मा विष्णुश्च देवता ॥
 विलासिनी रूपिणी च धारिणी विमूखी तथा ।
 निर्मूखी दुर्मुखी चैव मतिभ्रंशी मुमालिनी ॥
 सरस्वती च लक्ष्मीश्च शक्तयः परिकीर्तिताः ।
 विपुला च शचीदेवी स्वधा स्वाहा च पार्श्वयो ।
 नीली च कालकण्ठी च जालकेशी मुकेशिनी ॥
 हृषिणी च हृदात्री च मङ्गिनी मासिनी तथा ।
 ऋद्धिश्चैव निवृत्तिश्च स्वरूपी च निवृत्तिका ॥
 मावित्री भारती चैव श्रीदेवी पृथिवी तथा ।
 इत्येव लोकपालानां शक्तिद्वयमुदाहृतम् ।'
 (पूर्वकारणे २४ ५१ उ०. ५२ पू०; ५३-५७ पू०)

मदण्डं याम्यदेशे तु खड्गं निरृतिगोचरे ॥
 पाशं वै वारुणे देशे चाङ्कुशं वायुदेशके ।
 गदा चैवोत्तरे देशे त्रिशूलमीशगोचरे ॥
 त्रिशूलवामपार्श्वे तु पद्मायुधमथार्चयेत् ।
 खड्गस्य दक्षिणे पार्श्वे चक्रायुधं समर्चयेत् ॥
 ऐन्द्रदेशे प्रमत्तान्मा कोपान्मा याम्यदेशके ।
 गुणान्मा नैर्ऋते देशे वारुणे कोमलात्मनी ।
 विषाण्मी वायुदेशे तु विकृतान्मीशगोचरे ॥
 महान्मी चक्रशक्तिश्च मङ्गलारूपाब्जशक्तिका ।
 अम्त्रेशावरणं प्रोक्तं क्रमेणैव समर्चयेत् ॥'

(सूक्ष्मे ५.८२ उ०-८७);

'वज्र शक्ति च दण्ड च खड्ग पाशाङ्कुश तथा ।
 गदा त्रिशूलं चक्रं च पद्मं चैव दशायुधम् ॥'
 (पूर्वकारणे २४ ४९);

" इन्द्राग्नी यम० — ज

" नैर्ऋतीवरुण — ज

" लोकपाला प्रकीर्तिता । — ज

" विष्णु नैर्ऋतो — ज

" शचीदेवि पुलोमा च — ज

" स्वाहाश्चेति — ज

" ०यमी — ज

" लोकेशा शक्तयो — ज

" कुलिशं पूर्वतोऽभ्यर्च्य शक्तिं चैवाग्निगोचरे ।

वज्रशक्ति च — ज

" खड्ग पाशं तथाङ्कुशम् — ज

" गङ्गा च — ज

" तथायुधम् — ज

" कालिनी च विरूपी च धारिणी विमूखी तथा ।

नीलिनी मुमुखी चैव मदिनी भृङ्गमालिनी ॥

एषा शक्तिरायुधानां स्वनामाद्येन पूजयेत् ।

(मकुटे ४ ६२२, ६२३ पू०);

हृदिनी हरणी चैव अग्निष्टर्मिङ्गिनी तथा ।

रुद्री चैव निरुद्री च जातका चित्स्वरूपिणी ॥२१०॥
 महालक्ष्मीर्मङ्गलाख्या प्रोक्ताः शक्तय एव हि ।
 'अस्त्रशक्तिरिति' प्रोक्ता अर्चयेद्देवमनिधौ ॥२११॥
 'आकाश लिङ्गमित्याहुः पृथिवी तस्य पीठिका ।
 सर्वभूतालयः प्रोक्तः लयनाल्लिङ्गमुच्यते ॥२१२॥

इति रौरवतन्त्रे क्रियापादे नित्यपूजाविधिः
 एकोनषष्टितमः पटलः ॥

ऋद्धा चैव निरुद्धी च जातकाशी स्वरूपिणी ॥
 अस्त्रशक्तिरिति प्रोक्ता अर्चयेद्देवमनिधौ ॥

(कामिके इति सकलागमसारसंग्रहे पृ० ९७)

^{११} हर्षणी — ज.

^{१२} अरिष्टमङ्गिरा — ज.

^१ अस्त्रेशक्ति० — ज.

^२ प्रोक्तमर्चयेद्देवि० — ज.

^३ आकाशल्लिङ्ग० — ज.

आकाश लिङ्गमित्याहुः पृथिवी तस्य पीठिका ।

आलयः सर्वभूतानां लयनाल्लिङ्गमुच्यते ॥'

(शिवधर्मे पूर्व ३.२६)

षष्ठितमः पटलः

'मठप्रतिष्ठाविधिः

'[मठप्रवेशः शिवकुम्भस्थापनं च]

प्रतिष्ठादिदिने रात्रौ 'प्रवेशश्चाभिधीयते ।
मण्डपादीन्विधायथ शिवकुम्भं च' तद्गतम् ॥१॥
'विलिप्य गोमयेनात्र सबाह्याभ्यन्तरं' मठम् ।
'पुष्पस्रग्भस्त्रभूषाढ्यं कृत्वा तोरणभूषितम् ॥२॥
सबन्धुर्यजमानस्तु देशिकादिपुरःसरः ।
वस्त्रयग्मावृतं स्कन्धे शिवकुम्भं द्विजन्मनः' ॥३॥
वेदवाद्यैश्चैव मठं कृत्वा प्रदक्षिणम् ।
'किञ्चिद्विलम्ब्य तस्याग्रे देशिकं तपमान्वितम् ॥४॥
मठं प्रवेशयेत्'कर्ता मुलग्ने कृतमङ्गलः ।
चतुष्के विन्यसेत्कुम्भं धान्यस्थम् [द] गाननम् ॥५॥

'[दक्षिणादानम्]

दक्षिणां च "ततो दद्याद्विप्रं" दैवज्ञशिल्पिनाम् ।

अयं पटलः आर. उ. ३०५१० इत्यङ्किते ताले
पत्रकाशे ६६तमे पत्रे दृश्यते । एतस्मिन्विषये
अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ३३ उत्तरकारणे २८

सूक्ष्मे ७९ पटला द्रष्टव्याः ।

शिवकुम्भं च सस्याय लेपायदगमयन् ततः ।

बाह्यं चाभ्यन्तरे चापि पुष्पगन्धमृदोभिनाम् ॥

पुताकान्ताङ्गादीश्च कुर्यान्नत्र विशेषतः ।

मृद्विद्वद्बहुभिः सार्धं तन्कर्ता गम्पूजकः ।

यजमानः मुलग्ने न स्नानश्च कृतमङ्गलः ।

चतुर्वक्त्रभान्त्यमर्द्धमान्वादिकायामदश्मवान्

[अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ७३ १३ उ०-१६ पृ०]

'प्रवेशश्चाभि — अ

'अयं मण्डप इति पदमभ्याहृत्य व्याख्येयम्

विलिप्य शमयन्त — अ मण्डपमण्डपान्तिमन

मृत्यात्र पाठः साधितः ।

'आगन्तुकानां सर्वेषां वैष्टिकानां निवासम्
अग्न्यानीयमयन्तं केवलं वा मठं स्मृतम् ॥

[अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ७३ ३]

* पुष्पमृदयस्त्रभूषाढ्यां — अ

अत्र वादयित्वा इति पदमभ्याहृत्य द्विजन्मनः

स्कन्धे शिवकुम्भं वादयित्वा इति व्याख्येयम्

'शिवकुम्भं च ज — अ अत्र पाठः मामशम्भ
पद्मनिमनस्य साधितः ।

'किञ्चिद्वाक्यद्वयार्थः — अ अत्रापि पाठः माम-
शम्भपद्मनिमनस्य साधितः ।

'कर्तुं लग्ने च कृ० — अ

'श्राद्धाणामा च दानं च दैवज्ञाय विशेषतः ।

शान्त्यनं च ततो दद्याद यथाविभवविस्तरम् ॥

[अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ७३ १३ उ० १३ पृ०]

‘[मण्डले कुम्भादिपूजा]

पूर्वत पूजयेत्कुम्भान्वास्तु द्विकर्मण्डले ॥६॥

‘जगत्यां पादपीठे च ‘जङ्घायां च कपोतके ।

छदने च यथासख्य निवृत्त्यादिकला न्यसेत् ॥७॥

ततः शक्तिं समभ्यर्च्य हृदेव द्वारपालकान् ।

‘वेद्या वाह्य स्वसन्नाभिः पूजयेद्विधानपूर्वकम्’ ॥८॥

‘[होमो दिग्बलिः कुम्भतोयाभिषेकश्च]

‘अग्न्यागारमथासाद्य तर्पयेद्वास्तुदेवताः ।

‘आचार्यमाधकादीनां दापयेद्वस्त्रभूषणम् ।’

सूक्ष्मे ७९ (टि १९१ पृ० ४१६)

‘ननं — झ

‘० देवज्ञ० — झ

‘पूजयेत्पूर्वतं कुम्भान्वास्तु द्विकर्मण्डपे ।

जगत्यां पादपीठे च जङ्घा चैव[या च] कपोतके ॥

भेदेन च[छदने च] यथासख्य निवृत्त्यादिकला
न्यसेत् ।

हृदयेन समभ्यर्च्य शक्तिदिकपालकानपि ॥

व्या[प्यावाह्य] स्वसन्नाभिः पूजयेद्विधानपूर्वकम् ।

(अचिन्त्यविभ्रसादाख्ये ७३ १७ उ०-१९);

‘लाजपुष्पैश्च दर्भैश्च विकिरेतु विशेषतः ।

तन्मध्ये पद्ममालिख्य माष्टपत्रं मर्कणिकम् ॥

मसूत्रान्नापिधानाञ्च वस्त्रयुग्मेन वेष्टितान् ।

फलपल्लवमयुक्तान्स्वर्णरत्नादिगभितान् ॥

नव कुम्भाञ्च संस्थाप्य मध्यकुम्भे शिवं यजेत् ।

पूजां पूर्वोक्तवद्दीमान्धादिभिर्यथाक्रमम् ॥

विद्येशान्प्रगितो यष्टुः पूर्वादीशान्तकं क्रमान् ।

गन्धपुष्पैश्च धूपैश्च नैवेद्यान्तीं प्रपूजयेत् ॥

तोरणं द्वाग्कुम्भाञ्च सागपूजां समाप्य च’

(सूक्ष्मे ७९ (टि १९१ पृ० ४१६)

‘वास्तून्वाह्यागमण्डले — झ; सोमशम्भुपद्धत्यनु-
सारेणात्र पाठं मघटिनः ।

‘जगद्या — झ

‘जङ्घायाञ्च — झ

‘विनाने च तथा मख्या — झ; सोमशम्भुपद्धति-
मनुसूत्रात्र पाठं साधितः ।

‘व्याख्यावाह्या — झ, अत्रापि सोमशम्भुपद्धति-
मनुसूत्रं पाठं साधितः ।

‘एतन्पटलस्थाः १-८ श्लोकाः सोमशम्भुपद्धति-
स्थमठप्रतिष्ठाविधिश्चोकाश्च प्रायेण सदृशा दृश्य-
न्ते ।

‘वह्निगेहं समासाद्य तर्पयेद्वास्तुदेवताः ।

निवृत्त्यादिकलाञ्चापि द्वारपालान्स्वमन्त्रकैः ॥

दत्त्वा दिग्बलिमाचम्य सकलीकृतविग्रहः ।

मधुगुग्गुलपित्तैश्च बीजपूरफलैस्तथा ॥

बदरामलवार्ताकनारङ्गलिकचादिभिः ।

मय्याप्य[सम्नाप्य] स्नापयेत्कुम्भजलैरुपरि

चालयम् ॥

(अचिन्त्यविभ्रसादाख्ये ७३ २०-२२) .

चतुर्दिक्षु चतुर्वेदैः कुर्यादध्ययनं तथा ।

अधोरास्त्रं क्षुरिकास्त्रं जप्त्वा वै दक्षिणानरे ॥

नृत्तगोयममायुक्तमाचार्यो होममाचरेत् ।

सम्कृत्य विधिना कुण्डं शिवाग्निं विधिना नयेत् ॥

अग्निमध्ये समावाह्यं शिवमावरणैर्युतम् ।

दत्त्वा नैवेद्यघृपादीन् मूलेनाज्यं तु होमयेत् ॥

समिल्लाजाञ्च सक्तूञ्च मर्षपं च यवतिलम् ।

वेणुमृद्गं च निष्पावमाषमेकादशं क्रमात् ॥

ईशानाद्यम्पर्यन्तं मन्त्रमेकादशं कृतेत् ।

शतमर्षं तदर्थं वा प्रतिद्वयं तु होमयेत् ॥

निवृत्त्यादिकलाश्चापि द्वारपालान्त्वशम्बरे ॥९॥
 दत्त्वा दिग्बलिमाचम्य सकलीकृतविग्रहः ।
 बीजपूराम्भालूरेर्नारङ्गे च कपित्थकैः ॥१०॥
 बदर्यामलवार्ताकैर्दाडिमैः सकपर्दकैः ।
 स्नापयेच्च घटाभोभिरुपरिष्ठान्मठालयम् ॥११॥

१ [मठस्य कर्तृनामकरणम्]

विभूतिस्थितिहेत्वर्थं सत्तानादिविवृद्धये ।
 तदर्थं कीर्तयेन्नाम कर्तृनामाङ्कित मठम् ॥१२॥

२ [गर्भस्थापनम्]

गर्भन्यासं प्रवक्ष्यामि शृणु मार्गव सुव्रत ।

द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा महापूर्णाहुतिं हुतेत् ॥
 एव जागरण रात्रौ प्रभाते स्नानमाचरेत् ॥
 नित्यकर्म पुरा कृत्वा मठालयं प्रवेशयेत् ।
 मठस्य प्रस्तरे देगे त्रिसूत्रैर्दर्भमालया ॥
 वस्त्रयुग्मेन परितो वेष्टयेद्दिग्ध्वजेन च ।
 विनानैश्च ममाच्छाद्य मठस्योर्ध्वमलकरेत् ॥
 पञ्चमूर्द्धिञ्च काषायैर्गन्धैश्चैवाभिषेचयेत् ।
 मठान्तर्जगतीकण्ठपट्टिकाङ्घ्रिकपोतकम् ।
 एतेषु पञ्चस्थानेषु मुगन्धेन विलिप्य च ॥
 निवृत्त्यादिकलामन्त्रानर्चयित्वा क्रमेण तु ।
 धूपदीपादिक दत्त्वा द्वारे द्वाराधिपान्यजेत् ॥
 ततो याग समापाद्य पूर्ववत्पूजयेत्क्रमात् ।
 प्रायश्चित्तं ततो हुत्वा अग्निस्थान्योजयेद्घटे ॥
 वह्निं विमृज्य परिधिष्विष्टरस्यान्विमर्जयेत् ।
 शाला प्रवेशयेत्कर्ता सुमुहूर्ते सुलग्नके ॥
 दानं कुर्याद्विशेषेण यथावित्तानुसारतः ।
 प्रधानकुम्भं शिरसा [वाहयित्वा] स्वबन्धुभिः ॥
 मठं प्रदक्षिणं कृत्वा वाद्यमङ्गलधोपकैः ।
 निधाय कुम्भं सम्प्रदाने कर्ता नत्वा घटस्थितम् ॥
 वेद्या उपरि मध्ये तु गुरु मयोज्यं मेचयेत् ।
 नत्तन्कुम्भजलेनैव तत्तत्स्थानैर्ऽभिषेचयेत् ॥
 नैवद्यं धूपदीपादीनपचारान् ममाचरेत् ।

सर्वद्रव्यसमृद्धयर्थं सर्वज्ञानफलार्थकम् ॥
 मठं प्रवेशयेत्कर्ता फलद्रव्याणि मय्युगेत् ॥
 उत्तराभिमुखं स्थित्वा चिन्तयेत्परमेश्वरम् ॥
 गुरुसमीपमासाद्य पूजयेद्भक्तिमार्गतः ।
 गुरुं प्रणम्य तत्कर्ता तस्मै दद्यान्सुदक्षिणाम् ॥
 माधकाचार्यभक्तानां दक्षिणां दापयेत्ततः ।
 (सूक्ष्मे ७९ (टि १९१ पृ० ४१७, ४१८)
 १ प्राक्तनश्लोकाष्टकस्य सोमशम्भुपद्धतिस्थमठप्रति-
 ष्ठाविधिः श्लोकसदृशत्वात् स भागो मातृकायाम-
 विद्यमानस्तदीयै श्लोकैरेव पूरितः ।
 २ 'विभूतिस्थिरहेत्वर्थं सत्तानादिविवृद्धये ।
 कीर्त्यर्थं कीर्तयेन्नाम कर्तृनामपुरःसरम् ॥
 एक मठं सुसज्जतं कुर्याद्वै देशिकोत्तमः ।
 एव मठप्रतिष्ठा च कार्या वै नन्दिकेश्वर ॥'

(अचिन्त्यविश्वसादाख्ये ७३, २३, २४) .

मठस्य नाम कृत्वा तु कर्तृनामाङ्कित मठम् ।
 एव यं कुरुते मर्त्यः सोऽन्ते मायुज्यमाप्नुयात् ॥
 सूक्ष्मे ७९ (टि १९१, पृ० ४१९)

३ एतस्मिन्विषये अंशुमत्काश्यपे २५, अजिते १७
 पूर्वकामिके ३१, पूर्वकारणे ६, वीप्ते ४, सुप्रमेदे
 क्रियापादे २० पटला द्रष्टव्या ।

४ शृणु कौशिक सुव्रत — इ

‘आलये विन्यसेन्मन्त्री गर्भं तन्त्रेण मन्त्रतः ॥१३॥
 वास्तु गर्भेण संयुक्तं कुरुते सर्वसपदः’ ।
 ‘यद्यत्क्रियाविधिं कुर्यात्तद्गर्भाविष्ट उच्यते ॥१४॥
 प्रासादे मण्डपे चैव प्राकारे गोपुरे तथा ।
 महाविमाने शालायां शयस्थाने च विन्यसेत् ॥१५॥
 ‘प्रासादस्योचितं गर्भस्थापनं वक्ष्यतेऽधुना ।
 द्वारस्य दक्षिणस्थाने वास्तु’ मूले तु विन्यसेत् ॥१६॥
 ‘कवाटयोरर्गलयोर्विन्यसेत्तु विशेषतः ।
 सौवर्णं ‘राजतं ताम्रं कांस्यं वापि यथाक्रमम्’ ॥१७॥

इति रौरवे क्रियापादे ‘मठप्रतिष्ठाविधिः षष्ठितमः पटलः ।

‘आलयेद्विन्यसेन्मन्त्रिगर्भमन्त्रेण — झ.

‘सपदान् — झ.

‘यच्चत् क्रियाविधिकार्या तद्गर्भाविष्टवमुच्यते — झ.

‘शयतस्थानविन्यसेत् — झ शय — शयनमित्यर्थे-
 ऽत्र वर्तते ।

‘प्रासादस्य तु गर्भं यत् स्थापन — झ

‘मन्त्रं तु — झ

* कवाटयोरर्गलये विन्यसे तु — झ

‘रजित — झ

‘अत्र गर्भन्यामविधिरतीव संक्षेपेण प्रोक्त इति
 भानि । अयं विषयो यथाक्रमम् इत्यनेन सूच्यते ।
 मठप्रतिष्ठाविधिपटलपुष्पिकायां प्रागस्थं विष-
 यस्य प्रसूतत्वाद् मठविषये गर्भन्यामप्रकारे
 ऽवश्यं सूचनीयः सोऽपि विमृष्टः । आगमान्तरेषु
 गर्भफेलास्थापनं होम इत्यादिविषया दृश्यन्ते ।

‘मातृकायां मण्डपप्रतिष्ठाविधिः’ इति विद्यते ।

एकषष्टितमः पटलः

'अष्टबन्धविधिः

'अतः परं प्रवक्ष्यामि अष्टबन्धविधिक्रमम् ।

लिङ्गपीठान्तरे 'योग्य' 'गुह्याष्ट' चाष्टबन्धनम् ॥१॥

'अपक्वं पक्वमेव तु द्विविधं बन्धयेत्क्रमात् ।

'[अष्टबन्धहीने दोषः]

अष्ट बन्धविहीन तु राजराष्ट्रस्य दोषकृत् ॥२॥

'अथ पटल टि ४९५.१७०-१७३ पृष्ठेषु, टि ५१६ १६३-१६५ पृष्ठेषु, आर् ई. ३९७६४ इत्यङ्किते तालपत्रकोशे 'गु' इति निदिष्टे पत्रे, टि. १००९ १०३-१०५ पृष्ठेषु, आर् ई ३९९६७ इत्याङ्किते तालपत्रकोशे ४०-५३ पत्रेषु च दृश्यते। एतस्मिन्विषये अनलागमे (टि १००९.३०४-३१० पृष्ठेषु), कामिके (टि ७५१ ११२-११४ पृष्ठेषु), पूर्वकारणे १३६ तमे पटले, उत्तरकारणे २३, ४२ तमयो पटलयो, चन्द्रज्ञाने (टि १००९ १०५-१०८ पृष्ठेषु) दीप्ते ५७ तमे पटले, निष्वासतन्त्रे (टि १००९ १००, १०१ पृष्ठयो), बिम्बागमे (टि १००९ १०२, १०३ पृष्ठयो), भीमसहि-
तायां (टि १००९ २१-२४ पृष्ठेषु), मकुटे (टि ४६० २४-६६ पृष्ठेषु), योगजे (टि १००९ १०८-११० पृष्ठेषु), बानुले (टि. ७५१ १११, ११२ पृष्ठयो), शर्वोक्ते (टि ८०९ ८७-९६ पृष्ठेषु) सतानसहितायां (टि ८०९ १४६-१४७ पृष्ठेषु), सहस्रे (टि ३४१-१४१ पृष्ठेषु) स्वायम्भुवे (टि १३३ ८१-८७ पृष्ठेषु) च दृश्यमानोऽष्टबन्धनविधिर्द्रष्टव्यः ।

'अथ वक्ष्ये विशेषणं — प

'अत्र 'कर्तुं' इति पदमध्याह्न्य व्याख्येयम् । 'योग्य' इति पाठश्चेत् सृष्टः ।

'गुह्यानि अष्ट यस्मिन्सदिति बहुव्रीहिममासो-
ऽत्रावगन्तव्यः । 'गुह्याष्टक' इत्यस्य पदस्य वृत्तार्थं गुह्याष्ट इति प्रयोग इति भाति ।

"० बन्धकम् — 'ड' पाठान्तरम् । अष्टबन्धनशब्दा-
र्थविवरणम् —

'अकार मृष्टिरूप तु ष्टकार स्थितिरूपकम् ।

वकार मृहतिश्चैव तिरोभावोऽन्धकारकः ॥

अन्यहो नकारश्च बिन्दु मर्वत्र साधकः ।

इत्येव मन्त्रतन्त्रैश्च भावन मधिबन्धनम् ॥'

(पूर्वकारणे १३६ १ उ०-३ पृ०)

'अपक्वं पक्वमेव तु द्विविधं बन्धनक्रमम् ।

पक्वं तु पाकयोग्य स्यादपक्वं मर्दन भवेत् ॥

पक्वापक्वपद ज्ञात्वा बन्धयेन्मुदृढं वृध ।

(सहस्रे टि ३४. पृ० १४).

अपक्वापक्वं — अ, ट, ड, पक्वापक्वभेद —
ठ, पक्वापक्वमेव — प

'अष्टबन्धविहीने च पूर्वं राष्ट्रं विनश्यति ।

आग्नेय्यामग्निदग्धं तु याम्ये च मृतिरुच्यते ॥

ग्रामनाशं तु नैर्ऋत्या वारुण्या वर्षवर्जितम् ।

मर्वनाशं तु वायव्या स्त्रीणां नाशं तु मौष्यके ॥

गेशान्यां धननाशं म्यान्स्वर्दोषं प्रवर्तते ।

(पूर्वकारणे १३६ पृ० ६२३);

पूर्वं तु कल्ह विद्यादानेय्यामग्निदाहकम् ।

याम्ये तु व्याधिपीडा च नैर्ऋत्या ग्रामनाशनम् ॥

आग्नेय्या'मग्निदग्धं च ग्राम्ये व्याधिभिरुच्यते ।
 'ग्रामनाशस्तु' 'नैऋत्या वारुण्या वर्षवर्जितम् ॥३॥
 सम्य नाशस्तु वायव्या 'स्त्रीविनाशस्तु सौम्यके ।
 ऐशान्यामर्थनाशस्तु' 'ऐन्द्रे स्यादाभिचारकम् ॥४॥
 "विदिशि चैव विच्छिन्ने" 'ज्वरमारीप्रवेशनम् ।
 "द्वादशाङ्गुलविच्छिन्ने" "पर्याप्तकदलान्विते" ॥५॥
 "अष्टबन्धविहीने तु" "नित्यनैमित्तिकेऽपि च ।
 "बलिनिव्योत्सव चैव" "दक्षिणं स्नपनं तथा" ॥६॥
 उपचाराणि सर्वाणि "निष्फलत्वमवाप्नुयात् ।
 "ब्रह्मभागे" तु निर्मात्य ब्रह्मवर्गविनाशनम् ॥७॥

१ वारुण्या वर्षनाशः स्याद्वायव्यां सम्यनाशनम् ।
 सौम्ये चैवार्थनाशः स्यादैशान्या पृथ्व्यानाशनम् ॥
 पश्चिमे बन्धहीने तु सर्वनाशकर भवेत् ।
 (सहस्रे टि ३४. पृ० ३)
 २ बन्धविहीने — अ, ट, ठ, ड; ० बन्धनहीने — प
 ३ दीपकम् — प
 ४ ० मग्निबन्धं वा — अ, ट, ठ, ड; ० मग्निदग्धं
 तु — प; 'दग्ध' इत्यत्र भावे क्तप्रत्ययः दाह
 इत्यर्थः । अत्र स्यात् इति पदमध्याहृत्य व्याख्येयम् ।
 ५ 'व्याधिभि' इत्यभ्यान्तर 'पीडा' इति पद-
 मध्याहृत्य व्याख्येयम् ।; यं व्याधिमुच्यते —
 प
 ६ ग्रामनाशस्तु — अ, ट, ठ, ड; ग्रामनाश च — प
 ७ नैऋत्या वारुण्या वर्ष० — ठ.
 ८ 'वर्जितम्' इत्यत्र भावे क्तप्रत्ययः; 'वर्जनम्'
 इत्यर्थः ।; वरुणवर्जितम् — प
 ९ ० नाशस्तु — अ, ट, ठ, ड, प
 १० स्त्रीविनाशस्तु — अ, ठ, ड, स्त्रीविनाशस्तु — ट;
 स्त्रीनाशस्तु — प
 ११ ईशान्ये अर्थ० — प
 १२ ० नाशस्तु — अ, ट, ठ, ड; ० नाश च — प
 १३ ऐन्द्रस्यादभि — ट; ऐन्द्रस्याष्टाभि० — ठ, प
 १४ विदिग्धं चैव — ठ; विदिग्धन्नेव — प
 १५ 'ट' मातृकायां षष्ठमश्लोकस्य द्वितीयतृतीय-
 पादौ न दृश्येते ।; ज्वरमारिबिनाशनम् —

अ, ठ; ज्वरमारिबिनाशनम् — ड; ज्वरमारि
 प्रवेशयेत् — प
 १६ द्वादशाङ्गुलि — अ, ठ
 १७ पर्याप्तकदलान्वितम् — प
 १८ ० दलान्वितम् — अ, ट, ठ, ड
 १९ 'अष्टबन्धनहीने तु' पूजनैवद्यमेव च ।
 बलिनिव्योत्सव चैव नमस्कारप्रदक्षिणम् ॥
 नृनशीतं च दाद्य च नित्यनैमित्तिकं तथा ।
 उपचाराणि सर्वाणि निष्फलं तु विधीयते ॥'
 (पूर्वकारणे १३६ पृ. ६२७);
 अष्टबन्धनहीने — प
 २० नित्यं नैमित्तिकं — अ, ठ
 २१ बलिनिव्योत्सव — अ, ट, ठ, ड, प.
 २२ प्रदक्षिणस्नपनं — ठ; प्रदक्षिणं स्नपनं — प,
 'प्रदक्षिणं' इत्यत्र 'दक्षिणं' इति वृत्ताय प्रयुक्त-
 मिति भाति ।
 २३ षष्ठमश्लोकस्योत्तरार्धान्तर 'अ, ड' मातृकयो
 'नित्यहोमादिकर्माणि' इति पाद एकोऽधिकतया
 दृश्यते । 'ट' 'मातृकाया' 'होमादीनि सर्वाणि
 नित्यनैमित्तिकेऽपि च' इत्यर्थमेकमधिकतया दृ-
 श्यते । 'ठ, प' मातृकयो 'नित्यहोमादिकर्माणि-
 नित्यनैमित्तिकेऽपि च' इत्यर्थमेकमधिकतया दृ-
 श्यते ।
 २४ निष्फलं तदवाप्नुयात् — अ, ट, ठ, ड; निष्फलत्व-
 मवाप्नुयात् — प
 २५ 'अ, ट, ड' मातृकामु ७ उ००१० श्लोका २९

विष्णुभागे तु निर्मात्य क्षत्रवर्गविनाशनम् ।
 'कर्माग्ने तु निर्मात्य वैश्यवर्गविनाशनम् ॥८॥
 'नन्दावर्तस्त्रिवेत्तोय शूद्रवर्गविनाशनम् ।

“ [अष्टबन्धनद्रव्याणि]

लाक्षा सर्जरसः सिक्थ कुरुविन्दश्च 'गुग्गुलुः ॥९॥
 गैरिकं 'गुलतैलं' च "अष्टबन्धं प्रकीर्तितम् ।
 अष्टबन्धं ततः कृत्वा "सप्रोक्षणमथाचरेत् ॥१०॥

श्लोकानन्तरं दृश्यन्ते ।

'शक्तिस्थानम्' निर्मात्य शैवस्त्रीवर्गविनाशनम् ।
 विष्णुभागे तु निर्मात्य नृपवर्गविनाशनम् ॥
 ब्रह्मभागे तु निर्मात्य ब्रह्मवर्गविनाशनम् ।
 शिलाभागे तु निर्मात्य गर्भनाशकरं भवेत् ॥
 नन्दावर्तशिलाभागे दुर्भिक्षं तु प्रजापते ।
 कर्माग्ने तु निर्मात्य सर्वनाशकरं भवेत् ॥
 म्यले चैव प्रवेशे तु विट्छुद्रमर्वनाशनम् ।
 पीठान्तरेषु निर्मात्य ज्वरमारीप्रवेदनम् ॥

(पूर्वकारणे १३६ पृ० ६३७)

"० भाग — अ, ट, ठ, ड, प

० भाग — अ, ट, ठ, ड, प

क्षत्र्यवर्गः — ठ; क्षत्रिवर्गः — प

कर्माग्ने — अ, ट, ठ, ड, प

'नन्दावर्तस्त्रिवेत्तोय' — अ, ट, ड, नन्दावर्तस्यव-
 न्तोय — ठ; नन्दावर्तमुव तोय — प; अत्र 'यदि'
 इति पदमध्याहृत्य 'तोय यदि अवेत्' इति व्या-
 ख्येयम् ।

द्रव्याणि चाष्टबन्धस्य क्रमादक्ष्ये विशेषतः ।

तैलं तु प्रथमं विद्धि द्वितीयं गौलमुच्यते ॥

तृतीयं गैरिकं विद्याच्छतुर्थं गुग्गुलुं त्यजेत् ।

पञ्चमं सिकतां विद्धि षष्ठं स्यान्मिक्थमुच्यते ॥

सप्तमं स्यात्सर्जरसं लाक्षा चैवाष्टमं स्मृतम् ।

(पूर्वकारणे १३६ पृ० ६३१, ६३२) ।

एतन्मिन्विषये पुनः अजिते १८२१६-

२१८ श्लोकास्नदीयटिप्पणी, तथा रौरवान्तरे

१६७९, ८० श्लोकां नदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

'लाक्षामर्जरसयुक्तं कुरुविन्दं च — अ, ट, ठ, ड,
 'प' मानकाया '९३०, १०५०' म्याने अधो-
 निर्दिष्टा श्लोका दृश्यन्ते —

कार्पासतूलमहिषाज्यं तु शर्कराणां (भृशकं
 राशिः ?)

लाक्षामधुच्छिष्टकुरुन्दुरुक्षम् (मुकुन्दु-
 रक्षम् ?) ।

काषायपाषाणगुलं समानं

लिङ्गस्य पीठस्य बिलाष्टबन्धम् ॥

द्वन्तगुगुलुशर्कराचर्णयो-

महिषं नवनीतं च माक्षिकम् ।

उलूखलैः (उलूखले ?) मृमलेर्दृष्टदृष्टना-
 त्याकयोगवशाददुष्टबन्धनम् ॥'

लाक्षामर्जरसपाषाणं समिद्धं (समिक्थं ?) कुरु-
 विन्दकम् ।

गुग्गुलुं गैरिकं चैव गुलं तैलमिहोच्यते ॥'

'लाक्षागुग्गुलुपाषाणं शङ्खं च कदलीफलम् ।

सधृच्छिष्टं तु समुक्तं कारयेत्पञ्चबन्धनम् ॥

'लाक्षागुग्गुलुपाषाणं माहिषं नवनीतकम् ।

त्रिबन्धनमिति स्यात् पक्वापक्व तु बन्धयेत् ॥

० गुग्गुलुम् — अ, ट, ठ, ड

० गुलतैलम् — ट

० वा — अ, ट, ठ, ड

" अष्टबन्धशब्दस्यास्मिन्पटले क्लेशे प्रयागे
 दृश्यते । आगमेषु लिङ्गादिविषयं व्यन्यामेन प्रयोगो
 बहुशो दृश्यत इत्ययं विषयः रौरवे प्रथम-
 भागे ६९ तमे पृष्ठे टिप्पण्या निर्दिष्टः ।

" सप्रोक्षणं धारयेत् — प

‘[अष्टबन्धने कालोऽङ्कुरार्पणं च]

‘दिनवारमूर्हतं च वर्जयेत्तु विचक्षणः ।

म षण्मासावलगनेषु बन्धयेदङ्कुरं विना ॥११॥

इत ऊर्ध्वं मुबन्धश्चेद्वन्धयेदङ्कुरादिकम् ।

सर्वमामेषु कर्तव्यमष्ट बन्ध तु कारयेत् ॥१२॥

‘स्वयम्भुदेविके चैव ‘मानुषे लिङ्ग उच्यते ।

‘[यागमण्डपः, तत्र वेदिकाकुण्डकल्पनं च]

‘यागमण्डपमेवोक्तं चतुर्द्वारसमायतम् ॥१३॥

द्वात्रिंशन्तम्भमेवोक्तं षोडशन्तम्भमेव वा ।

द्वादशन्तम्भमथवा तन्मध्ये वेदिसयतम् ॥१४॥

‘दिनवारमूर्हतं च वर्जयेत्तु विचक्षणः ।

सर्वमामेषु कर्तव्यमष्टबन्धनकर्म च ॥

(पूर्वकारणे १३६ पृ. ६२०);

दिनवारमूर्हतं च वर्जयेद्देशिकान्तमः ।

षण्मासादूर्ध्वमेव चेदष्टवर्गधविहीनके ॥

अङ्कुरं मासपक्षार्धे अष्टबन्धं समाचरेत् ।

(चन्द्रजाने टि १००९ पृ. १०६);

दृष्टमात्रेण यत्रैव बन्धवन्धन्यमेष्टदि ।

नैव वागक्रमोपेतं मूर्हतादीनि चाङ्कुरम् ॥

षण्मासोर्ध्वकृतं चेद्वि मूर्हताद्यङ्कुरान्वितम् ।

विपरीतं न कर्तव्यं कृतं कर्वादिनाशनम् ॥

(योगजे टि १००९ पृ. १०९).

‘ठ’ मातृकाया ११-३० पृ. श्लोका न दृश्यन्ते ।

‘प’ मातृकाया ११ उ०, १२ पृ. श्लोको न दृश्यन्ते ।

‘म’ षण्मासावलगतिषु — ट; अवलगनेषु — मध्य-
मेषु

‘मध्यम चावलगनं च मध्योऽम्बरी’ अमरकोशे

१२३२

‘इति ऊर्ध्वामुबन्धं चेद् — अ; इति ऊर्ध्वं

मुबन्धं चेद् — ट; इति ऊर्ध्वं मुबन्धयेद्वन्ध०

— ड; ‘मुबन्धः’ इत्यनेन लक्षणयाष्टबन्धो

बोध्यत इति व्याख्येयम् ।

‘० बन्धमिहोच्यते — प

‘इदमर्थं ‘प’ मातृकाया न दृश्यते ।, स्वय-

म्भदेविक — अ, ड; स्वयम्भदेविक — ट,

पक्वाष्टबन्धनं कुर्यान्मानुषस्य प्रजापते ।

आर्पस्य दैविकस्यैव गाणपस्य तथैव च ॥

मृदुपाकेन कर्तव्यं स्वयम्भुतलिङ्गके ।

आर्दबन्धनकं कुर्यादाचार्यं सम्यगेव तु ॥

द्रव्येषु नैलं मर्पिर्वा सयोज्यं पाचयेत्तमात् ।

अतिपक्वे प्रजानां अपक्वे द्रव्यनाशनम् ॥

पक्वं वै पाचयित्वाश्च बन्धयेत्लिङ्गपीठयोः ॥

(पूर्वकारणे १३६ पृ. ६३०)

‘मातृषु लिङ्गमुच्यते — अ, ट, ड

‘प्रामादस्याग्रयाम्ये तु पावकेऽपि विरोपत ।

यागमण्डपमेवोक्तं चतुर्द्वारसमन्वितम् ॥

षोडशन्तम्भमयुक्तं द्वादशन्तम्भमेव वा ।

तन्मध्ये वेदिकां कुर्याद्विस्तारार्थं तदुन्नतम् ॥

नवपञ्चैककुण्डं वा दर्पणोदरमतिभम् ।

कटं वापि प्रया वापि निच्छिद्रं मुदुहं कुरु ॥

अष्टध्वजसमायुक्तं स्तम्भं वेष्टतमयुतम् ।

वितानतारणैर्युक्तं मङ्गलायधमयुतम् ॥’

(पूर्वकारणे १३६ पृ. ६२८).

‘१३ उ०-१५ श्लोका ‘प’ मातृकायामेव दृश्यन्ते ।

‘न - ग

‘वेदिममायुतम् — प

नवहस्ताष्टिहस्त वा सप्तषट्पञ्चहस्तकम् ।

यागशालाया विस्तारमायाम च सम भवेत् ॥१५॥

अग्निकुण्डे समायुक्त स्थण्डिले च समन्वितम् ।

वालुकैश्च मितैर्वापि अग्नेरायतनं द्विधा ॥१६॥

'यागार्थद्रव्यं बहुधा विधिना कारयेद्बुधः ।

'[कुम्भस्थापन तत्पूजा च]

वेदिमध्ये समायुक्तमष्टद्रोणैश्च शालिभि ॥१७॥

'तदर्धैस्तण्डुलैः प्रोक्तं 'तदर्धैस्तु तिलैरपि ।

लाजैः पुष्पैश्च दर्भैश्च 'कारयेत् विचक्षणः ॥१८॥

'तन्मध्ये तु "जलद्रोणपूर्णकुम्भैश्च संयुतम् ।

मध्यकुम्भ 'तथातोय वर्धनीं तस्य वामके ॥१९॥

मदाशिव तु तन्मध्ये वर्धन्यां तु मनोन्मनीम् ।

'यागशालां च विस्तार — प

'प्रकृतस्थले 'अ. ड' मानूकयो 'द्विधा' इत्य-
मपूर्णपाठदर्शनात् तत्पूरणाय, चन्द्रजान-निश्चा-
मतन्त्र-योगजागमेषु समानाकारतया दृश्यमान
श्लोकमन्सूत्र्य पाठ' सघटितः ।

अग्निकुण्डे समायुक्त स्थण्डिलैश्च समन्वि-
तम् । वालुकैश्च मितैर्वापि अग्नेरायतनं द्विधा ।'
(चन्द्रजाने (टि १००९. पृ. १०७); निश्चा-
मतन्त्रे (टि १००९. पृ. १००); योगजे
(टि १००९. पृ. १०९)

'इदमर्धं 'प' मानूकायामेव दृश्यते ।

'वेदिमध्ये विशेषेण अष्टद्रोणैश्च शालिभि ।

तदर्धैस्तण्डुलैः प्रोक्तं तदर्धैस्तु तिलैरपि ॥

लाजैः पुष्पैश्च दर्भैश्च विचिरेत् विशेषतः ।

पञ्चमष्टदलं लिख्य पदं प्रति सर्वाङ्गिकम् ॥

मध्ये तु शिवकुम्भं म्याद्वर्धनीं तस्य वामके ।

अष्टकुम्भेषु विद्येष्टान्यग्निं पूजयेत्क्रमात् ॥'

(पूर्वकारणे १३६ पृ. ६२८)

'प' मानूकाया १७ उ० — ३० पू० श्लोका न
दृश्यन्ते ।

'तदर्धं तण्डुल — अ, ट, ड

'तदर्धं तु — ब, ट, ड

'लाजपुष्पैश्च — अ, ट, ड

'अत्र 'स्थण्डिलम्' इति पदमध्याह्न्य व्याख्येयम् ।

'कुम्भमध्ये जलद्रोणं पूर्वकुम्भं च स — अ, ट, ड

"द्रोणद्वयघटं शम्भोः स्वर्णैर्नैव तु कारयेत् ।

मुद्गं रजतेनैव द्रोणपूर्णां तु वर्धनीम् ॥

शिवपूर्णघटान्ष्टौ ताम्रेणैव तु कारयेत् ।

आदकनैव पूर्णां स्युः कलशां संप्रकीर्तितान् ।

सर्वं ताम्रेण कर्तव्यं काम्यं वा मृण्मयं तु वा ।

शक्त्या वित्तानुसारेण लक्षणोक्तं प्रकल्पयेत् ॥'

(सहस्रे टि ३४ पृ. ४२, ४३),

अत्र 'जलद्रोणपूर्णकुम्भाष्टकैर्युतम्' इति
पाठो युक्त इति भाति ।

'कुम्भमध्ये जलद्रोणमष्टकुम्भसमन्वितम् ।

मध्यकुम्भं तथातोय वर्धनीं तस्य वामके ॥

मदाशिव यजेन्मध्ये वर्धन्यां तु मनोन्मनीम् ।

अष्टकुम्भेषु विद्येष्टानधिदेवाः प्रकीर्तितान् ॥'

(पूर्वकारणे १३६ पृ. ६२१, ६२२)

"तथा याग — अ, ट, ड

अष्टकुम्भेषु विद्येशानधिदेवा प्रकीर्तिता ॥२०॥

[' होमः]

अग्निकार्योक्तमार्गेण कारयेत्परितः क्रमात् ।
समिदाज्यं चरुश्चैव होमयेत्तु विशेषतः ॥२१॥
समिधं सद्यमन्त्रेण आज्यं वामेन होमयेत् ।
अघोरेण चरुं हुत्वा लाजं तत्पुरुषेण तु ॥२२॥
'तिलमीशानमन्त्रेण सर्वपं हृदयेन तु ।
शिरोमन्त्रेण भृङ्गं च शिखया माषमेव च ॥२३॥
आढकं कवचेनेव गोधूमं नेत्रमन्त्रतः ।
चणकं चास्त्रमन्त्रेण सद्याद्यस्त्रान्तमन्त्रवित् ॥२४॥
द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा स्विष्टमग्नेति मन्त्रतः ।

१ विद्येशान् इत्यस्यानन्तरं यजेत् इति पद-
मध्याह्न्य व्याख्ययम् । नन एवम् इति
पदमध्याह्न्य एवमधिदेवा प्रकीर्तिता इति
व्याख्यानं वाक्यपूर्णं कर्तव्यम् ।

२ प्रकीर्तिता — अ ट

३ अग्निकार्यान्तमार्गेण सर्वहोम समाचरेत् ।
समिदाज्यचरुश्चैव तिलमीशानमन्त्रेण सद्यमन्त्रेण च ।
भृङ्गमाषाढकं चैव गोधूमं चणकं तथा ।
निष्पाव यवकं चैव गलं ताम्बूलमेव च ॥
अपूपं कन्दमूलं च इक्षुकं पिष्टचूर्णकम् ।
श्रीरुद्रमध्वन्यव नालिकेरफलत्रयम् ॥
अन्याश्च होमयाग्याश्च मन्त्रेणैव हुतदगम् ।
समिधं सद्यमन्त्रेण आज्यं वामेन होमयेत् ॥
अघोरेण चरुं हुत्वा लाजं तत्पुरुषेण तु ।
तिलमीशानमन्त्रेण सर्वपं हृदयेन तु ॥
शिरोमन्त्रेण भृङ्गं च शिखया माषमेव च ।
आढकं कवचेनेव गोधूमं नेत्रमन्त्रतः ॥
चणकं चास्त्रमन्त्रेण सद्याद्यस्त्रान्तं पुनः ।
पञ्चाक्षरेण मन्त्रेण अन्यद्रव्याश्च होमयेत् ॥
द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा मतिमन्त्रेण तन्ममम् ।
जयार्द्रभ्यानां च रात्रिभृन्व त्रैमास्यनतः ॥

मृत्युजयेन गायत्र्या प्रायश्चित्तं तु होमयेत् ।
अल्लिखेद्युक्तं दत्त्वा उपचारान्ममार्थयेत् ॥
सप्राक्षणविधानेन अन्यकर्माणि कारयेत् ।
अष्टबन्धनपाकं च कृत्वा रन्ध्रेषु बन्धयेत् ॥
कर्पूरं चन्दनं चैव लेपयन्निह्नूणीकं ।
दिशास्वध्वज्येन विप्रं चतुर्वेदाञ्जिवाङ्गितान् ॥
कृत्यादृपनिषद्वैदं पुराणानि परे शिवे ।
नृत्तं गीतं च वाद्यं च नैवेद्यं विविधं ददेत् ॥
एव जागरणं रात्रौ

(पूर्वकारणे १३६ पृ० ६०८ ६०९) ।

४ चरुं चैव — अ, इ

५ ट मातृकाया ०० तमश्लोकचतुर्थपादप्रभृति
०४ तमश्लोकप्रथमपादान्तं न दृश्यते ।

६ अ इ मातृकाया ०३ ०४ श्लोकया स्थान —
साधमीशानमन्त्रेण सर्वपं कवचेन तु ।

मृद्गमाषश्चमेवान्तमीशानाद्यं च मन्त्रवित् ॥

इत्येक एव श्लोको दृश्यते । अत्र पाठ
माजान्याय प्रदर्शितपूर्वकारणागमश्लोकानुसारेण
साधितः ।

७ अर्चं हुत्वा तु — अ, अर्चि हुत्वा तु — ड

८ स्वष्टमन्त्रेण मन्त्रतः — अ ट स्विष्टमन्त्रेण
मन्त्रतः — ड तै ब्राह्मणे २४४

जयादिरभ्यातान च राष्ट्रभृच्च क्रमः॥२५॥

पूर्णाहुति च शिरसा 'कुण्डमध्ये तु मूर्तिपैः ।

‘[कुम्भाभिषेकः]

द्वारपूजा ततः कृत्वा लिङ्गशुद्धि समाचरेत् ॥२६॥

‘[शिवकुम्भं समुद्धृत्य वर्धनीं तु तथैव च ।]

‘अष्टकुम्भान्समाहृत्य ‘मण्डपात्स्वस्वदेशके ॥२७॥

‘ जयहोममन्त्रा अभ्यातानमन्त्राश्च — तै० संहिता

— ३४४

‘ राष्ट्रभृच्चमन्त्राः — तै० संहिता ३.४७

‘ पूर्णाहुतिश्च — अ

‘ कुम्भमध्ये तु मूर्तिपान् — अ, ट, ड.

‘ प्रभाते विमले मति ।

स्नात्वा गुणविधानेन नित्यकर्म समापयेत् ॥

यागशालां प्रविश्याथ ऋत्विग्भिः परिचारकैः ।

यागपूजाप्रकारेण यागपूजा समाचरेत् ॥

आमनावरणेनैव शिव साङ्गं प्रपूजयेत् ।

गन्धं पुष्पं च धूपं च दीपं तैवेद्यमेव च ॥

उपचाराणि सर्वाणि प्रत्येकं तु समापयेत् ।

अग्निं प्रज्वाल्य संपूज्य होमं पूर्ववदाचरेत् ॥

पश्चादगर्भगृहं प्राप्य पुण्याहं वाचयेद्ब्रह्म ।

पञ्चगव्येन सस्नाप्य लिङ्गपीठान्तरं क्रमात् ॥

अष्टमूर्तिकया चैव कषायोदकुशोदकैः ।

पञ्चपल्लवविन्दैश्च प्रत्येकमभिषेचयेत् ॥

मन्त्रन्यासं मनो न्यम्त्वा नैवेद्यमुपचारकैः ।

यागशालां पुनर्गत्वा प्रायश्चित्तं हुनेत्क्रमात् ॥

पूर्णाहुतिं हुनेत्पश्चात्सर्वकर्म समापयेत् ।

समूहं त्वत्प्राप्तं यात्रादानं प्रदापयत् ॥

प्रधानकुम्भमुद्धृत्य वर्धनीं च शिरोपरि ।

निधाय विद्येश्वरानष्टौ क्रमेण परिचारकाः ॥

वाद्यघोषममायुक्तं छत्रचामरमयत् ॥

वेदध्वनिममायुक्तं स्तोत्रमङ्गलवाचकैः ॥

हर्म्यप्रदक्षिणं कृत्वा सर्वभक्तजनैः सह ।

धूपदीपं पुरा कृत्वा पुष्पलाजान्प्रसादयेत् ॥

पदान्यदानं गत्वा गर्भगृहं प्रवेशयेत् ।

लिङ्गं तु योजयेन्मतिं वर्धनीं पीठके न्यसेत् ॥

अष्टविद्येश्वरान्सर्वान्स्नानस्थानेषु योजयेत् ॥

कुम्भाभिषेचनं कुर्यादुपचारमस्नानम् ॥

आवाहनादिपूजान्तं विशेषेण समाचरेत् ।

धूपदीपं मनो दद्यात्तैवेद्यं नदनन्तरम् ॥

अष्टोत्तरशतन्यासं कुर्यात्तन्निश्चयान्तं ।

स्नपनं तत्र कुर्वीत अष्टोत्तरशतहस्तकम् ॥

अष्टोत्तरशतं वापि शान्तिहोमं समाचरेत् ।

महाभिषेकं कृत्वा तु चन्दनेन समर्पयेत् ॥

वस्त्रयन्त्रोपवीतं च मालिकाभूषणं तथा ।

आमनावरणं चैव विशेषेणैव पूजयेत् ॥

महार्हावनिवेद्याथ प्रसन्नं पूजयेच्छिवम् ।

नृत्यं गीतं च वाद्यं च स्तोत्रमङ्गलवाचकैः ॥

प्रायश्चित्पश्चमेष्टानं क्षमस्वेत्यपि पानयेत् ।

(पूर्वकारणे पृ० ६२९, ६३०);

स्नपनं तत्र कुर्वीत तत्तत्कर्मसमन्वितम् ।

द्वारपूजा ततः कृत्वा लिङ्गशुद्धिमयाचरेत् ॥

शिवकुम्भं समुद्धृत्य वर्धनीं तु तथैव च ।

धामप्रदक्षिणं कृत्वा लिङ्गपीठं मुद्योजयेत् ॥

अष्टकुम्भान्समुद्धृत्य योजयेत् क्रमेण तु ।

वस्त्राभरणमयुक्तं धूपदीपसमाकुलम् ॥

वेदध्वनिममायुक्तं स्तोत्रमङ्गलवाचकैः ।

नैवेद्यं दापयित्वा ताम्बूलं तु निवेदयेत् ॥

मखवामं मनो दत्त्वा

(योगजे टि १००९, पृ० १०९)

‘ इदमर्थं माजात्याय प्रदर्शिनयोगजागमध्नोऽकमन-
मन्यं मघटितम् ।

‘ अ, डं मानृकयोगिस्मिन्नर्थे अष्टकुम्भान् इत्ये-
तावन्मात्रं दृश्यते । अन्ये वर्णा लुप्ता ।

‘ मण्डपे स्तंभ — ट

'प्रातः प्रदक्षिणीकृत्य अभिषेकं तु कारयेत् ।
वस्त्राभरणसयुक्तं धूपदीपसमन्वितम् ॥२८॥
'वेदध्वनिसमायुक्तं' [स्तोत्रमङ्गलवाचकैः ।
नैवेद्य दापयित्वा तु] बलिदानं समाचरेत् ॥२९॥
'स्नपनं तत्र कुर्वीत' 'पूजयेत्तु विशेषतः ।
'एवं संपूज्य' 'देवेशं ज्ञापयेत् च देशिकः ॥३०॥

‘[आचार्यपूजा]

'आचार्यभूषणं कृत्वा' 'स्वर्णयज्ञोपवीतकम् ।
कटकं मणिबन्धं च कर्णकुण्डलमेव च ॥३१॥
हारकेयूरसंयुक्तं हेमाङ्गुलीय' 'कादिकम् ।
अञ्जनं तु "प्रकर्तव्यं" पञ्चमुद्गैरलकृते' ॥३२॥

१ प्रातः काले प्रदक्षिण्यामभि० — अ, ड, प्रातः
प्रदक्षिण्यामभि० — ट

२ वेदध्वनिसमायुक्तं स्तोत्रमङ्गलवाचकैः ।
नैवेद्य दापयित्वा तु बलिदानं समाचरेत् ॥
मुखवासममायुक्तं ताम्बूलं तु निवेदयेत् ।

(चन्द्रज्ञाने टि १००९ पृ० १०८) :

वेदध्वनिसमायुक्तं स्तोत्रमङ्गलवाचकैः ।
नैवेद्य दापयित्वा तु बलिदानं समाचरेत् ॥
मुखवासममायुक्तं ताम्बूलं तत्र कारयेत् ।

(निश्चासतन्त्रे (टि १००९ पृ० १०१)

३ काण्डान्तर्गतो भागः साजान्यायः प्रदक्षिणचन्द्र-
ज्ञानागमनानुसारेण निश्चासतन्त्रानुसारेण च सा-
धितः ।

४ यद्यपीदमर्थं 'अ, ट, ड' भानुकायुः तिमूष्वपि २६
पूर्वार्धानन्तरं दृश्यते । तथाप्यर्थानुगुण्येन ३०
पूर्वार्धनया सघटितम् । साजान्यायः प्रदक्षिण-
पूर्वकारणागमवचनानुसारेण स्नपनविशेषपूजयो
प्रतिपादकमिदमर्थमत्र निवेगितम् ।

५ कारयेत्तु — अ, ट, ड

६ इदमर्थं 'प' भानुकाया परं दृश्यते ।

७ देवस्य इति विज्ञाप्य देशिकः — प, विज्ञाप-
नप्रकारः "अन्तः प्रविश्य देवममीषं गन्वा

ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि शान्त्रोक्तमकृतं हि यत् ।
तन्मूर्ध्नि पूर्णसंवास्तु त्वत्प्रसादान्महेश्वर ॥ इति
विज्ञाप्य

(शिवागमशेखरे द्वितीयभागे पृ. ३६५)

८ 'आचार्यं पूजयेत्पञ्चाङ्गमहेश्वरहेमाङ्गुलीयकैः ।'

(पूर्वकारणे पृ० ६२२) ।

आचार्यं पूजयेत्तत्र यथाविभवमयुतम् ।

उष्णीषमुत्तरीयं च परिधानं तथैव च ॥

हेमाङ्गुलीयकं चैव गन्धपुष्पं तथैव च ।

मकुटं कुण्डलं चैव हारकेयूरकं तथा ॥

कटकं कटिसूत्रं च आचार्यस्य प्रदापयेत् ।

मुद्राभेदे क्रियापादे ३६.१०९ उ०-१११)

९ हेमाङ्गुलीयकटकं केयूरं कुण्डलं तथा ।

हेमयज्ञोपवीतं च पञ्चाङ्गभूषणं स्मृतम् ॥

(शिवागमपरिभाषामञ्जरी ५.१७९ उ०, १८०
पृ०)

१० अत्र 'तस्मै दद्याद्' इति पदद्वयमध्याहृत्य 'व्या-
ख्येयम् ।

११ कादिभिः — अ, ट, ठ, ड, प

१२ अत्रापि 'तस्मै दद्याद्' इति पदद्वयमध्याहृत्य
'नेत्रप्रसाधनयोग्यमञ्जनं प्रकर्तव्यम् । तत्तु
कृत्वा आचार्याय दद्यादिति व्याख्यानं वाक्यं
समापनीयम् ।

तिलकं चन्दनं चैव' 'देशिके शिवभावनाम् ।
 'आचार्यदक्षिणाहीने क्रिया निष्फलता व्रजेत् ॥३३॥
 क्रिया शरीरमित्युक्त दक्षिणा 'जीव उच्यते ।
 'क्रिया तु दक्षिणाहीना निर्जीवन्वात्तु निष्फला' ॥३४॥
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन आचार्यं पूजयेत्ततः ।
 देवे रुष्टे गुरुस्त्राता 'गुरौ रुष्टे न कश्चन ॥३५॥
 'देवेभ्योऽप्यधिक तस्माद्गुरु यत्नेन पूजयेत् ।
 'देवकोपाद् गुरुस्त्राता "गुरोः कोपान्न साधुता ॥३६॥
 'देवेभ्योऽप्यधिक तस्माद्गुरु यत्नेन पूजयेत् ।
 पञ्च' निष्काधमा प्रोक्ता दर्शनिष्का तु "मध्यमा ॥
 " उत्तमा त्रिगुणा प्रोक्ता आचार्याय प्रदापयेत् ॥३७॥

इति "रौरवेष्टबन्धविधिरेकषष्टितमः पटलः ।

" पञ्चमूद्रा —

मूद्राक्षमुपवीत व उष्णीष चोत्तरीयकम् ।

भस्म चैवादिशैवाना पञ्चमूद्रा प्रकीर्तिता ॥'

(शैवागमपरिभाषामञ्जरी ५ १७५ उ०, १७६

पृ०)

अत्र मूद्राशब्दस्य स्त्रीलिङ्गस्य क्लीबे प्रयोग इति
 भावि ।

आगमेषु लिङ्गव्यन्यासो बहुशो दृश्यत इति
 रौरवे प्रथमभागे ६९ तमे पृष्ठे टिप्पण्यां
 निर्दिष्टम् ।

" अलङ्कृते' इत्येतत्पदस्य 'देशिके' इत्यस्मिन् पदे
 विशेषणतयान्वयो वक्तव्यः ।

'अत्रापि 'आचार्याय दद्याद्' इति पदद्वयमध्या-
 हृत्य व्याख्येयम् ।

'देशिक शिवभावयेत् — अ, ट, ठ, ड, प,

अत्र 'कुर्याद्' इति पदमध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

' : : ३०—३७ श्लोका 'प' मातृकायामेव दृश्यन्ते ।

" जीवमुच्यते — प

" क्रियादक्षिणाहीनानि — प

" न्वा तु निष्फलम् — प

" गुरो रुष्ट — प

" देविताप्यधिक — प

" देव्य कोपान् — प

" गुरो कोपात्तु साधना — प

" देविताप्यधिक — प

" निष्काधमा प्रोक्त दश० — प

" मध्यमम् — प

" उत्तमा त्रिगुणा प्रोक्ता, अत्र 'एतादृशी दक्षिणा
 इति पदद्वयमध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

" रौरवेष्टबन्धनविधि — ट, ठ; रौरवाख्ये महा-
 तन्त्रेष्टबन्धनविधि — प

द्विषष्टितमः पटलः

'कृत्तिकादीपनिर्णयः

कार्तिके कृत्तिका युक्तपौर्णमास्यां विशेषतः ।

'दीपोत्सव प्रकर्तव्य 'राजराष्ट्रविवर्धनम् ॥१॥

एकमासे द्विनक्षत्रे अपरे दीपमाचरेत् ।

'पर्वयुक्ते तु नक्षत्र'नाथं केतुर्ग्रसेद्यदि ॥२॥

'अथ पटल आर् इ ३९०९५ इत्यङ्किते ताल-
पत्रकोणे २८ तमपत्रे दृश्यते । एतद्विषये पूर्व-
कारणे १११ तमपटलो द्रष्टव्यः ।
मामे तु कार्तिकाम्ये तु नक्षत्रे कृत्तिकाद्वये ।
पूण्याया बाध तद्योगे 'सर्वकामप्रमिद्वये ॥
गन्धमन्मयवेलाया दीपारोपणमाचरेत् ।
कर्तुरष्टमराश्यादिलग्नदोषनिरीक्षणम् ॥
विष्टिवैतागिकर्क्षादिप्रेक्षण नात्र समनम् ।
स्वेरस्तमयात्पूर्वं यामपादावसानकम् ॥
कालस्तदूर्ध्वं यामार्धपर्यन्तं काल एव वा ।
एवं निश्चित्य काल तु'
या तिथि समनुप्राप्योदय याति च भास्कर ।
सा तिथि सकला ज्ञेया शुक्ले कृष्णे द्विजोत्तमा ।
यदक्ष समनुप्राप्य अस्त याति दिवाकर ।
तदुक्त सकल ज्ञेय नक्षत्रेऽप्येवमेव तु ॥
एवं ज्ञात्वा प्रयोक्तव्य सर्वकर्म द्विजोत्तमा ।'
(उत्तरकामिके ८ १ उ०-५ पृ०; ६० उ०-६४) ;
'अथात् सप्रवक्ष्यामि कृत्तिकादीपकृत्तकम् ।
निथिनक्षत्रभेदाश्च विमन्त्रेण वदाम्यहम् ॥
कृत्तिका रोहिणीमिश्रा तद्गात्रौ पूर्णिमायुता ।
राजराष्ट्रमुभिक्ष म्यान्तकाले दीपमुत्तमम् ॥
द्विवारे खण्डिते पर्वे पूर्व न्यक्त्वा पर ग्रहेत् ।
अर्धाम्नमनवेलाया दीपोत्सव समाचरेत् ॥
पर्व नो चेत् मध्याया पूर्वेद्युर्दीपमाचरेत् ।
उत्तम कृत्तिकायुक्त मध्यम रोहिणीयुतम् ॥
अथवा भरणीयुक्त दीप पर्वणि कारयेत् ।
केवल पौर्णमास्या तु कृत्तिकोत्सवमाचरेत् ॥

भरणी कृत्तिकामिश्रा तद्दिने च चतुर्दशी ।
अन्यवृष्टिश्च रोगाश्च राष्ट्रक्षोभो न मशय ॥
'कृत्तिका रोहिणीमिश्रा तद्दिने तु चतुर्दशी ।
सभवेत्तु चतुर्दश तदन्यवामरे चरेत् ॥
तदन्यवामरे चैव कलया पौर्णमीयुता ।
दीपोत्सव तथा सर्वं शोभयेन्मम मन्दिरम् ॥
रोहिण्या वा भरण्या वा कदाचिन्मृगशीर्षके ।
पर्वमवद्वसध्याया दीपोत्सवमथाचरेत् ॥'

(पूर्वकारणे १११.१-६; ८ उ०-११ पृ०) ;
दीपोत्सवविधान तु कार्तिक्या कारयेद्दुध ।
भरण्यामथ रोहिण्या मदा पर्वणि शम्यते ॥
सायकालयुता या तु मशहा दीपकर्मणि ।
मध्याया यत्र यत्र म्यान्तत्र दीप ममाचरेत् ॥'

(कालोत्तरे टि० ५५६ पृ० ४६०) ;
'रोहिणी भरणी चैव कृत्तिका चैव पर्वयुक् ।
तामेव तु विशेषेण दीपारोहणमुत्तमम् ॥
कृत्तिका रोहिणीमिश्रा तद्दिने तु चतुर्दशी ।
अल्पवृष्टिश्च रोगश्च राजराष्ट्र विनश्यति ॥
कृत्तिका रोहिणीमिश्रा तद्दिन पर्वमयुतम् ।
राजराष्ट्रमुभिक्ष च तद्दिने दीपमुत्तमम् ॥
रोहिण्या वा भरण्या वा पर्वयुक्ते निशाकरे ।
अपर्वणि कृते दीपे राजराष्ट्र विनश्यति ॥'

(वातुले टि. ५५६ पृ. ४६१)

'युक्ते पौर्ण० — ६

'दीपोत्सव प्र० — ६.

'राजा राष्ट्र० — ६

'ऋषययुते पर्वे राहुग्रस्ते चतुर्मुख ।

तस्मिन्दिने न कर्तव्य'मन्यर्क्षे तु यथोक्तवत् ।
 भग्णी 'ऋक्षमयुक्तकान्तिक्या नाचरेद्बुधः ॥३॥
 रात्र्यां 'कृत्तिकया युक्ते 'तस्मिन्दीप समाचरेत् ।
 अन्यथा यदि कुर्वीत राजराष्ट्रस्य दोषकृत् ॥४॥
 'भरण्या वा तु 'रोहिण्या 'समिश्रा कृत्तिका यदि ।
 रात्र्यां 'कृत्तिकया युक्ते तद्वात्रौ दीपमाचरेत् ॥५॥

[कान्तिकमामे आर्द्रान्तोत्सवमध्ये कृत्तिकादीप]

'आर्द्रान्तोत्सवमध्ये तु अन्ये "कृत्तिकया युते ।
 पूर्वे च कृत्तिकायुक्ते तस्मिन्नेव समाचरेत् ॥६॥
 दिवा "कृत्तिकया युक्ते "मध्यम तु प्रशस्यते ।

तद्वात्रौ दीपकाले वा ग्रमेदीप समाचरेत् ॥'
 (पूर्वकारणे १११ ११ उ० १० पृ०)
 'कृत्तिकामे तु कान्तिक्या रात्रौ दीप समाचरेत् ।
 तद्वात्रौ राहुदण्डश्रेष्ठोहिण्यां कार्ग्येद्बुधः ॥'
 (कालोत्तरे टि. ५५६ पृ० ४६१);
 वृश्चिकेऽर्क्षे विधौ तुङ्गे पूर्णायामग्निभे वृषे ।
 उपरागेऽपि कुर्वीत महादीपप्ररोहणम् ॥'
 (कालप्रकाशिकायाम् ३३ ३१)

' नाथ कंतु ग्रमेद् — ढ
 ' ०मन्यर्क्षे तु — ढ
 ' ०मिश्र मयुक्त कान्तिका नामाचरेत् — ढ
 ' कृत्तिकायुक्ते तस्मिन् — ढ; अत्र युक्ते इत्यत्र
 भावे क्तप्रत्ययः, 'योगे' इत्यर्थः ।
 ' तस्मिन्दीपोत्सवमाचरेत् — ढ
 ' भरण्या — ढ
 ' रोहिण्या — ढ
 ' समिश्रे कान्तिका यदि — ढ
 ' कृत्तिकायुक्ते — ढ; अत्र 'युक्ते' इत्यस्य 'योगे'
 इत्यर्थः, भावे क्तप्रत्ययः ।
 ' सर्वमामेध्वार्द्रान्तोत्सवे प्रमाणम् —
 ' चैत्रादिमर्वमामेष् गौर्क्षं तीर्थं भवेत् ॥'
 (अजिते २७ १४ पृ०) ।
 मामभ तीर्थतक्षत्रमार्द्रर्क्षं सर्वमामके ।

(उत्तरकामिके ६ ३ उ०) ।

' सर्वमामेषु कर्तव्यमार्द्रान्तोत्सव परम् ।'
 (पूर्वकारणे १४२.८ उ०);
 सर्वमामेषु कर्तव्यमार्द्रान्त स्याच्छिवोत्सवम् ।
 (दीप्ते ८३ २२ उ०) ।
 ' आर्द्रान्तोत्सव कुर्यात्सर्वमामे शिवप्रियम् ।'
 (रौरवे क्रियापादे १८.१ उ०) ।
 ' सर्वमामेषु कर्तव्यमार्द्रान्तं च शिवोत्सवम् ।
 (वीरे ४४ ११ पृ०) ।
 आर्द्रान्तं सर्वमामेषु कर्तव्यं तु शिवोत्सवम् ।'
 (मुप्रमेदे क्रियापादे १४ १४ पृ०) ;
 आरुद्रा उत्सवमध्ये — ढ
 " कान्तिकायय युते — ढ
 " कान्तिकायुक्ते — ढ
 " अथ वक्ष्ये विशेषेण कृत्तिकादीपलक्षणम् ।
 मकल्प्य कृत्तिकादीपं निध्युक्षवारमयुतम् ॥
 कृत्तिकापर्वमाकल्प्य वार्द्धितक्षत्रमेव च ।
 तस्मिन्त्यर्वणि तत्रैव कृत्तिकर्क्षयुतं यदि ॥
 उन्नमं त्विति विख्यातं तस्मिन्त्यर्वणि रोहिणी ।
 मध्यमं त्विति विख्यातं भरणीमहत्तु तु वा ॥
 अधमं त्विति विख्यातं तत्पर्वं मृगशीर्षयुक् ।
 कन्यमं त्विति विख्यातं निश्चिन्तैव प्रकल्पयेत् ॥'
 (पूर्वकारणे पृ० ५६०, ११२, १-४) ।
 वृश्चिकेऽर्क्षे वृषे चन्द्रे पूर्णायामग्निभे वृषे ।
 दीपारोपे प्रशस्तं स्याद्गौर्क्षतर्क्षविवर्जिते ॥

अपरे चैव कुर्वीत उत्तमोत्तममेव 'वा ॥

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन युक्तायुक्त च कारयेत् ॥७॥

इति 'श्रीमद्रौरवतन्त्रे क्रियापादे 'कृतिकादीपनिर्णयविधि
द्विषष्टितमः पटलः

रात्रिण्या वा भरण्या वा दीप पर्वणि कारयन् ।

अपर्वणि कृतो दीपो राजराष्ट्रविनाशकृत् ॥

स्वस्नमयवेलाया दीपारोप प्रशस्यते ।

मध्यमो मण्डले मग्ने निन्दित स्यान्नत परम् ॥

अविद्वन्मूख लभ्यत पुणायानं निशामख

उत्तमोत्तममादिष्ट ब्रह्मणा दीपकर्मणि ॥'

(कालप्रकाशिकायाम् ३३ १८ उ०-० पृ० ।

^१ वा — ङ

^२ तस्मा सर्व० — ङ

^३ श्री द्रौनवतन्त्रे — ङ

^४ कृतिकानिर्णय विधिममाण्ते ३

त्रिषष्टितमः पटलः

'शिवोत्पत्ति'

अतः परं प्रवक्ष्यामि शिवोत्पत्तेश्च^१ लक्षणम् ।

'सर्वसंहारकालस्तु' कल्पकोटिशतं बुधा.^२ ॥१॥

'[शिवमृष्टिः]

पुनः 'सृष्टेस्तु काले तु 'सकलस्तु परः शिवः' ।

"सदेशमूर्तिमास्थाय आत्मरक्षार्थचिन्तनम्" ॥२॥

इच्छाशक्तिं च ज्ञानं च क्रियाशक्तिं तिरोधिकाम्^३ ।

"मनोन्मनीं च प्रज्वाल्य "तच्छक्तिप्रथमोद्भवम् ॥३॥

^१ अयं पटलः आर. इ. २५१८७ इत्याङ्किते तालपत्रकोशे ५, ६ पत्रयोर्दृश्यते । तथा आर. इ. ४००५२ इत्याङ्किते तालपत्रकोशे ६८ पत्रे दृश्यते । एतस्मिन्विषये सुप्रभेदे चर्यापादे प्रथम-पटलः ; क्रियापादे ५६ पटलश्च द्रष्टव्यौ ॥

^२ शिवोत्पत्तिश्च — ण, त

^३ मतङ्गपरमेश्वरे विद्यापादे २५ पटले, स्कान्दे शकरमहिताया दक्षकाण्डे २० अध्याये च सर्वसंहारकालविषयो दृश्यते ।

^४ काले तु — ण, त

^५ बुधः — ण, त

^६ 'मृष्ट' इति सर्वतत्त्वानां लोकम्योत्पत्तिकारणम् ।

योगिनामुपकाराय स्वेच्छया चिन्तितः शिवः ॥

तच्छब्दे तु पराशक्तिं महत्वासेन जायते ।

तच्छक्तेस्तु महत्वाभादादिशक्तिममूद्भवः ॥

आदिशक्तिमहत्वाभादादिच्छाशक्तिममूद्भवः ।

इच्छाशक्तिमहत्वाभादाज्ज्ञानशक्तिमममूद्भवः ॥

ज्ञानशक्तिमहत्वाभादाक्रियाशक्तिमममूद्भवः ।

एता वै शक्तयः पञ्च निष्कलाश्चेति कीर्तिताः ॥

शिवमृष्टिर्गम्य प्रोक्ता शक्तीनां मृष्टिरुच्यते ।

योगिना च यतीनां च ज्ञानिनां मन्त्रिणां तथा ॥

ध्यानपूजानिमित्ताय सकल निष्कल भवेत् ।

तद्वप हि समामेन मादाख्यमिति कीर्तितम् ॥

मादाख्य पञ्चधा प्रोक्तं तेषां लक्षणमुच्यते ।

पञ्चशक्त्यादिशक्तेश्च मादाख्यस्य समुद्भवः^४ ॥

'सदाशिवस्तथेशश्च ब्रह्मा वै चेश्वरः' स्मृतः ।

ईशानश्चेति पञ्चैने तत्त्वभेदाः प्रकीर्तिताः ॥^५

(वातुलशुद्धे १.२३ उ०-३० पू०; ३२);

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते १.२६-३२ श्लोका द्रष्टव्याः ।

^६ मृष्टि तु — ण, त

^७ सकल तु — ण, त

^८ शिवम् — ण, त

^९ सदाशिवमूर्तिमास्थाप्य — णः सदाशिवकृतिमा-
स्थाप्य — त

^{१०} चिन्तितम् — ण, चिन्तितम् — त; अत्र
कृतवानिति शेषः ।

^{११} शक्तिनिरोधकम् — णः शक्तिनिरोधकम् —
त

^{१२} मनोन्मनीशक्तिप्रज्वाया — ण, मनोन्मनी शक्ति-
प्रज्वाल्य — त

^{१३} तच्छक्तिं प्रतिमोद्भवम् — ण, त; अत्र 'समर्जः'
इति पदमध्याहृत्य व्याख्येयमिति भाति ।

पराशक्तिस्ततो नादो नादाद्विन्दुसमुद्भवः ।
 बिन्दोः 'सदाशिवस्तस्मादीश्वरः समजायत' ॥४॥
 तस्माद्ब्रह्मस्ततो 'विष्णुविष्णोर्ब्रह्मण उद्भवः ।
 तद्बुद्भवः 'जगत्सर्वं' पश्चात् स्थावरोद्भवः ॥५॥
 'पञ्चकृत्यस्य कारणं' परमेश इति स्मृतः ।

“[सप्तविध शैवम्]

शैवं सप्तविधं प्रोक्तमुद्भवं तु प्रकीर्तितम् ॥६॥
 “शिवोद्भवमिति ज्ञेयं शुद्धशैवमिति स्मृतम् ।
 सक्रान्तिं च समावेशसमृत्पत्त्यभिव्यक्तिकम् ॥७॥
 “उपशैवानादिशैव शैवमार्गे तु सञ्जितम्” ।

१ ०समुद्भवम् — ण, त
 २ सदाशिव तस्मा० — ण, त
 ३ ०जायते — ण, त
 ४ विष्णु विष्णुब्रह्मा च भोद्भवम् — ण; विष्णु
 विष्णुब्रह्मा जगद्भवम् — त
 ५ ततोद्भव — ण, त
 ६ जगत्सर्वं — ण
 ७ पश्चात्स्थावरोद्भवम् — ण; पश्चात्स्थावरोद्-
 वम् — त
 ८ पञ्चकृत्यन्यकारेण — ण; पञ्चकृत्यं तु कारेण —
 त
 ९ परमेश्वरमिति स्मृतम् — ण; परमेशमिति स्मृ-
 तम् — त
 १० कौशिक काश्यपश्चैव भारद्वाजोऽथ गौतम ।
 अगम्यश्चैव पञ्चैते पञ्चवक्त्रेषु दीक्षिताः ॥
 सक्रान्तिं काश्यप शैव समावेशं तु कौशिकम् ।
 भारद्वाजं समुद्भूतं शिवादाधिक्यगौतमम् ॥
 आगम्यमभिव्यक्तं तु चानादिस्तु परं स्मृतम् ।
 (ज्ञानावरणविलक्के प्रथमभागे ३१२ पृष्ठे
 'गौरवे' इति निर्दिश्योद्धृतम् ।)
 'शैव चतुर्विधं प्रोक्तं शैव पाशुपतं तथा ।
 सोममिद्वान्तकं चैव लाकुलं च चतुर्विधम् ॥
 चतुर्वक्त्रान्महेशाच्च पुरुषाद्याननोद्भवम् ।

पूर्वं पूर्वं गुणोत्कृष्टं तत्र त्वेव चतुर्विधम् ॥
 ग्रन्थेकं त्रिविधं प्रोक्तं वामदक्षिणभेदेन ।
 मिद्वान्ताख्येन तेषां च मिद्वान्तः श्रेष्ठ उच्यते ॥
 तत्रापि शैवमिद्वान्तं सर्वेभ्यो ह्युन्मोत्तमम् ।
 (उत्तरकामिके २४७८३०-८१);
 'शैव पाशुपतं सोमं लाकुलं च चतुर्विधम् ।
 तेषु शैव परं सोमं तौद्रं पाशुपतादिकम् ॥
 शैव पुनश्चतुर्भेदं वामदक्षिणमेव च ।
 मिश्रं चैव तु मिद्वान्तं तेषु मिद्वान्तमुत्तमम् ॥
 अष्टाविंशतिभेदेन मिद्वान्तं शृणु तत्त्वतः ।'
 (सुप्रभेदे क्रियापादे १.२८-३० पृ०);
 'सप्तधा शैवमादिष्टं मतस्त्वं तन्मतां शृणु ।
 अनादिशैव प्रथममादिशैव द्वितीयकम् ॥
 महाशैव तृतीयं तु चतुर्थं चानुशैवकम् ।
 अवान्तरं तु शैवं तु पञ्चमं तु विदुर्बुधाः ॥
 षष्ठं प्रवरशैवं तु सप्तमं चान्यशैवकम् ।
 (वीरे, ९.४-६ पृ०)

“सदाशिवोद्भवः — ण
 “शैव समावेशसमृत्पत्त्यभिव्यक्तिकम् — ण, शैव समा-
 पेतसमुद्भूतमभिव्यक्तिकम् — त
 “उपशैव अनादि — ण,
 उपमानादिशैव च — त
 “संज्ञकम् — ण, त

[ईशानादिपञ्चमस्वाद्भुवा आगमा पञ्चमसैर्दीक्षिता मनयश्च]

कौशिकः काश्यपश्चैव 'भरद्वाजश्च नन्दिक ॥८॥

'अगस्त्यश्चैव पञ्चैते पञ्चवक्त्रेषु दीक्षिताः' ।

कामिकादिमहस्त्रान्त'मीशानाद्भुव तथा ॥९॥

'कौशिको ब्रह्म'ऋषिः प्रोक्त ऊर्ध्ववक्त्रेण' दीक्षितः' ।

'कामिक योगज चिन्त्य कारण चाजित तथा ।

दीप्त सूक्ष्म महस्त्राभ्य चांशमभ्युप्रभेदकम् ॥

तन्त्राणा दशक ह्येनदृपभेदमन्विनम् ।

वंदा माङ्गाश्च चत्वार शिवस्योर्ध्वमुखोद्भवा ॥

विजय पारमेश च निष्प्रामाण्यमत परम् ।

प्रोद्गीत मुखविम्ब च मद्योजानमुखोद्भवा ॥

मिद्ध मलानमज च नृमिह चन्द्रभायकम् ।

विमल चेति पञ्चैते वामदेवमुखोद्भवा ॥

स्वायम्भुव तथा वीर रौरव तन्त्रमूनमम् ।

मकुट किरण चैते धोरवक्त्रममुद्भवा ॥

ललित च तथाग्नेय वातुल चेति तन्त्रयम् ।

मोपभेद सम्पूत पुरुषाभ्यमुखाम्बुजे ॥'

(अजिते १.१०६-१११) ।

कामिकाद्यजितान्ताश्च 'अगस्त्यममुद्भवा ।

दीप्तादिमुप्रभेदान्ता पुरुषाभ्याननोद्भवा ॥

विजयाद्वीरतन्त्रान्ता पञ्चैते धोरवक्त्रजा ।

रौरवान्मुखविम्बान्ता वामदेवमुखोद्भवा ॥

प्रोद्गीताद्यष्टतन्त्र च मद्यवक्त्रममुद्भवम् ।

(उत्तरकामिके २४.१२७ उ०-१२९) ।

कामिकाद्यजितान्त च मद्योजानमुखोद्भवम् ।

दीप्तादि मुप्रभेदान्त वामदेवमुखोद्भवम् ॥

विजयागम्य वीरान्त पञ्चैते धोरवक्त्रजा ।

रौरवान्मुखविम्बान्त पुरुषाभ्याननोद्भवम् ॥

प्रोद्गीताद्यष्टतन्त्र च ईशाननममुद्भवम् ।'

(पूर्वकारणे १.६८-७० पू०) ।

'कामिकाद्यजितान्त च मद्योजानमुखोद्भवम् ।

दीप्तादिमुप्रभेदान्त वामदेवमुखोद्भवम् ॥

विजयाद्य च वीरान्त शास्त्र धोरमुखोद्भवम् ।

रौरवाद्य च विम्बान्त चोद्भूत पुरुषात्तथा ॥

मिद्धादिवातुलान्त च ईशानम्य मुखोद्भवम् ॥

(चिन्त्ये १.६५ उ०-६७) ।

'पञ्चसैवा समाख्याता मिद्धान्तं नु प्रजापते ।

प्रथमोऽनादिशैवस्तु म शैवस्तु मदाशिव ।

आदिशैवो द्वितीयस्तु म शिवब्राह्मण स्मृत ।

आदौ मदाशिवेनैव दीक्षितास्त्वादिशैवका ॥

कौशिक काश्यपश्चैव भारद्वाजोऽप्य गौतम ।

अगस्त्यश्चैव पञ्चैते पञ्चवक्त्रेषु दीक्षिता ॥

कौशिक शिवमन्यां तु दीक्षित शिवगोचर ।

काश्यपस्त्वोर्ध्वरेणैव शिखागोचरमस्थित ॥

ईशानेन भारद्वाजो दीक्षितो ज्यान्तिगोचर ।

गौतमो ब्रह्ममन्यां तु सावित्रीगोचर स्थित ॥

अगस्त्यश्चोर्ध्ववक्त्रेण दीक्षितो ज्योमगोचर ।

ऋषीणामेव पश्चान्ता गोचरा मप्रकीर्तिता ॥

(पूर्वकारणे २६. १ उ०-३ पू०)

कौशिक काश्यपश्चैव भारद्वाजोऽत्रिरेव च ।

गौतमश्चेति पञ्चैते पञ्चवक्त्रेषु दीक्षिता ॥

'कौशिकश्चोत्तरमूखे काश्यपश्चैव दक्षिणे ।

भारद्वाज पुरा जेय पश्चिमे गौतममनया ॥

अत्रिर्ऊर्ध्वमुखे जेय एवमेतेषु दीक्षिता ।'

(वीरे ७. ११ उ०-१२ पू०, १३ उ०, १४)

'कौशिक काश्यप — ण, त

'भारद्वाज च नन्दिनम् — ण, त

'अगस्त्य — ण, त

'दीक्षित — ण, त

'मीशानमद्भुव — ण, त

'काश्यप — ण, कौशिक — त

'ऋषिप्रोक्तम् — ण, रिषिप्रोक्तम् — त

'वक्त्रेषु — ण

'दीक्षितम् — त

अशमदादिवीरान्त पुरुषेणोद्भूव भवेत् ॥१८॥
 महीपतिष काश्यपो हि पूर्ववक्त्रेण दीक्षितः ।
 रौरवादिकचन्द्रान्तं दक्षिणानन उद्भवम् ॥१९॥
 एकादशानां रुद्राणां नन्दीशो वेश्यतत्कुलम् ।
 अघोरेण दीक्षितस्तु शङ्खशेवेन नन्दिक ॥२०॥
 बिम्बादिक तु मिद्धान्त वामवक्त्रोद्भूव तथा ।
 ब्राह्मणार्धिरगम्यस्तु वामवक्त्रेण दीक्षितः ॥२१॥
 शर्वोक्तादिक सप्रोक्त वानुलान्तमिति स्मृतम् ।
 सद्योजातमुखोत्पन्न भारद्वाज ऋषिस्तथा ॥२२॥
 शूद्रमार्गेण संचिन्त्य सद्योजातेन^{१८} दीक्षितः^{१९} ।

[सप्तविधशैवमतस्वरूपम्]

सक्रान्तिशैव काश्यपः^{२०} समावेशस्तु कौशिकम् ॥२३॥

^१ अशमादिकवी — ण, त

तथा — त

^२ महीपतिष काश्येऽपि — ण, महीपतिर्गृषिमका-
 श्या — त

^३ ०वक्त्रेषु — ण, त

दीक्षयन् — ण, त

^४ चन्द्रान्ता — ण; अत्र चन्द्रान्तमित्यनेन चन्द्र-
 ज्ञानान्तमित्यर्थो बाध्यते ।

^५ दक्षिणाननोद्भवम् — ण, दक्षिणानननोद्भवम्
 — त

^६ एकादश तु — ण, त

म्रेण — त

^७ वैश्याख्य तत्कुलं वैश्यतत्कुलम्, मध्यमपदलोपि-
 ममाम ।

^८ न दीक्षेण — ण, त

^९ 'शङ्खशेवेन' इत्यस्य शङ्खशैवमार्गेण इत्यर्थोऽव-
 गन्तव्य इति भाति ।

^{१०} नन्दिकम् — ण, त

^{११} अत्र 'मनान्तम्' इति भवितव्यम् इति भाति ।

'बिम्बादि मतानान्त तु' इति पाठश्चेत्पुष्टः ।

मिद्धान्ता — ण

^{१२} ब्राह्मणो ऋषिरगम्येन — ण, त

^{१३} दीक्षिता — ण; दीक्षितम् — त

^{१४} शर्वोक्तादिकमप्रोक्त — ण, शर्वोक्तादिकमप्रोक्त
 — त

^{१५} सद्योजात तु — ण, त

^{१६} दीक्षितम् — त

शैवे सक्रान्तपक्षोऽय काश्यपमभिमतः श्रुतः ।

कौशिक काश्यपश्चैव भारद्वाजश्च गौतमः ॥

अगम्यश्चैव पञ्चैते पञ्चवक्त्रेषु दीक्षिताः ।

कामिकादिमहेशान्तमीशानः या ॥

काश्यप ब्रह्मर्षिप्रोक्तमुध्वेवक्त्रेण दीक्षितम् ।

सक्रान्तिशैव काश्यपमित्येव गौरवागमे ॥

इत्येव तत्र सक्रान्तिसाम्यमन्ती तु युक्तिमत् ।

अनेकेश्वरवादादिदोष एव न सम्भवेत् ॥

(ज्ञानावरणविच्छेदके ३३० पृष्ठे सर्वमिद्धान्त-

विशेषे इति निर्दिष्टयादृतम्)

^{१७} समावे कौशिकस्तथा — ण, समावे कौशिकस्तथा
 — त,

अथ कौशिकमिद्धान्त समावेश इति श्रुतः ।

महीपतिर्ऋषिः प्रोक्त पूर्ववक्त्रेण दीक्षितः ॥

अशुमादिकवीरान्त पुरुषेणोद्भूव भवेत् ।

'भारद्वाजं समुद्भूतं शुद्धशैव तु नन्दिन' ।

इत्येव वचनान्पश्चात् समावेगस्तु कौशिकः ॥
तदावेशेन साम्यं तु सग्रहेण निरूप्यते ।
अप्रमेयगुणोपेतं सर्वज्ञः खलु सर्वदा ॥
सर्वकृत्वसर्वलोकेश शिवतुल्यः प्रजायते ।
इत्यागमेषु मुक्तस्य श्रूयते शिवतुल्यता ॥'
(ज्ञानावरणविलक्के ३१५ पृष्ठे 'सर्वमिद्वान्त-
विवेके' इति निर्दिष्टोद्भूतम्) ।

'भारद्वाजममुद्भूत — ण; भारद्वाजममु — त
'उत्पत्तिममतापक्षो भरद्वाजमतः श्रुतः ।
भारद्वाजं समुद्भूतमिति प्रागुक्तं पुनः ॥
शर्वोक्तादिकमिद्वान्तं वातुलान्तमिति स्मृतम् ।
सद्योजातमुखोत्पन्न भारद्वाज ऋषिस्तथा ॥
सूत्रमार्गेण [शुद्धमार्गेण ?] मंचिन्य सद्योजातेन
दीक्षितः ।

इत्यत्रोत्पत्तिः साम्यं मुक्तिरेव न चान्यथा ॥'
(ज्ञानावरणविलक्के ३१६ पृष्ठे 'सर्वमिद्वान्त-
विवेके' इति निर्दिष्टोद्भूतम्)

'शुद्धशैव ततः' शृणु ।

शुद्धत्वाच्छिवमुद्दिष्टं शिवाज्जातं हि शैवकम् ॥
शुद्धशैवसमायोगाच्छुद्धशैवमिति स्मृतम् ।
शिवेनोत्पद्यते शैव तस्माज्जाताः शिवद्विजाः ॥
शिवद्विजाम्स्तु विप्रेन्द्रा आदिदेवाः प्रकीर्तिताः ।
कौशिकः काश्यपश्चैव भारद्वाजोऽथ गौतमः ॥
अगम्यश्चैव पञ्चैते पञ्चवक्त्रेषु दीक्षिताः ।
तेषां वशे तु जातास्ते शिवविप्रा इति स्मृताः ॥
पुनर्दीक्षा न चार्हन्ति कर्तव्या चेत्तु निष्फला ।
कामिकादिषु तन्त्रेषु अष्टाविंशतिषु क्रमात् ॥
वेदशास्त्रादिमर्वेषु कृताभ्यासः शिवव्रती ।
कर्षणादिप्रतिष्ठान्तं प्रतिष्ठाद्युत्पन्नान्तकम् ॥
उत्पन्नान्त्रायश्चिन्तान्ते ज्ञान्वा सर्वं समाचरेत् ।
मन्त्रयन्त्रक्रियामुद्रान्यामावाहनकादिभिः ॥
उपचारैर्वह्निविधैर्लिङ्गं लिङ्गामने यजेत् ।
प्रासादं प्रणवः ह्रस्वोऽभ्यासश्च शिवास्त्रम् ॥
अधोरं दक्षिणामूर्तिं मृत्युञ्जयमतः परम् ॥

धीरुद्र चैव परमं श्रीमन्पञ्चाक्षरं परम् ॥
अधोरास्त्रं शिवाम्त्रं च तथा पाशुपतास्त्रकम् ।
द्वादशैते महामन्त्राः शिवमन्त्रोत्तमोत्तमाः ।
अस्त्रमुद्रा वक्त्रमुद्रा महामुद्रा ततः परम् ॥
शोधनाख्या महामुद्रा तथा सहनिर्मुद्रिका ॥
मुद्रा पञ्चमुखी चैव तथा सुरभिर्मुद्रिका ॥
एवमष्टविधं प्रोक्तं मुद्रामान्यलक्षणम् ॥
आत्मार्थं च परार्थं च पूजा द्विविधमुच्यते ।
दत्ते च गुरुणा लिङ्गे स्थण्डिले स्वयमात्मनि ॥
आत्मार्थमिदमाख्यातं परार्थं तु ततः शृणु ।
ग्रामादौ स्थापिते लिङ्गे यदा देवादिनिर्मिते ॥
परार्थमिति विज्ञेयं सर्वप्राणिहितावहम् ।
शिवद्विजेन कर्तव्या द्विधा पूजेति चोदिता ॥
अन्तेषां स्वार्थयजनं न कुर्यात् परार्थकम् ।
मोहान्तोभाच्च कुर्वीत राजराष्ट्रस्य दुःस्थितिः ॥
शिवावरणदेवाश्च सर्वान्मपूजयेद्गृहम् ।
पृथक्स्थानस्थितान्सर्वान्पूजयेदन्यदेवकान् ॥
मन्त्रपिण्डे हृदम्भोजे वा समन्त्रस्य भावतः ।
आवाहनादिमयुक्तं लिङ्गे पूजादिकं चरेत् ॥
मन्त्रलिङ्गं शरीरं स्यात्स एव परमं शिवम् ।
शुद्धशैवमिदं प्रोक्तम्

(ज्ञानावरणविलक्के २४१-२४३ पृष्ठेषु वातुले
इति निर्दिष्टोद्भूतम्) :

इदानीं शैवभेदानि वक्ष्यन्ते तु ममासतः ।
शास्त्रं चतुर्विधं ज्ञेयं वामदक्षिणमिष्टकम् ॥
मिद्वान्तेन समायुक्तं चतुर्वैव प्रकीर्तितम् ।
वामादिशास्त्रभेदेषु यो दीक्षां वह्ने क्रमात् ॥
वामी च दक्षिणी मिश्री मिद्वान्तीति च कीर्तिता ।
वामं हि शाम्भवः स्याद्विदं दक्षिणं भैरवान्मकम् ॥
मिथं यामलमित्युक्तं सप्तमातृप्रधानकम् ।
मिद्वान्तं शुद्धशैव तु केवलं शुद्धशाम्भवम् ॥
मिद्वान्तं सर्वमारं हि तत्तु शुद्धशिवं स्मृतम् ।

(सुप्रभेदे चर्यापादे १६-१० पृ०),

शैवेन तन्दिनम् — ण, त

'आगस्त्य च 'अभिव्यक्तमनादिशेव' परं शिवम्' ॥१६॥

'अगस्त्य चैवमभि — णः आगस्त्य चमभिम्यक्त
— त

'अथाभिव्यक्तिमाम्य तु सप्रहेण निरूप्यते ।
पूर्वोक्तेष्वर्थभेदेषु चाङ्गीकृत्य यथोचितम् ॥
अगस्त्य एतन्मिद्वान्तवादीति श्रूयते श्रुतौ ।
आगस्त्यमभिव्यक्त तु चानादिस्तु परं स्मृतम् ॥
बिम्बादिकं तु मिद्वान्तं वामदेवोद्भव तथा ।
ब्राह्मणधिरगस्त्य स्याद्दामवक्त्रेण दीक्षितः ॥
इति साम्यश्रुतेर्मुक्तौ मुक्तस्य शिवतुल्यता ।'
(ज्ञानावरणविलक्के ३२१ पृष्ठे 'सर्वमिद्वान्त-
विवेके' इति निर्दिश्योद्धृतम्) ।

'यमता च ममुत्पत्तिमक्रान्तावेशपक्षः ।
अभिव्यक्तिपरा गीता बुद्धिवाचामगोचरा ॥
[अभिव्यक्तिः]
सर्वजन्वादिगुणाभिव्यक्तिरूपपरमेश्वरममता परा
प्रकृष्टा ।

[उत्पत्तिः] —
पञ्चवस्थाया सर्वजन्वादिधर्मात्मत्वान्मुक्तौ च
परमेश्वरममत्वश्रुत्यन्यथानुपपत्त्या पञ्चात्मन्यपूर्वं
एव तदा सर्वजन्वादिगुण परमेश्वरमम उत्पद्यत
इति उत्पत्तिममतापक्षः कैश्चिदभ्युपगता ।

[मक्रान्तिः] —
तथा परैरपि पटादौ कम्पूरिकामोदवत्तत्र परमे-
श्वरगुणः मक्रामति मुक्ताविति समतामक्रान्ति-
पक्षः प्रतिपन्नः ।

[समावेशः] —
अन्यैस्तु तदा परमेश्वरगुणैः स्वाश्रयम्यैरेव
मिद्व समाविश्यते ग्रहैरिव पुरुष इत्यावेशपक्षः ।'
(परमोक्षनिरासकारिका श्लो ७ तस्या राम-
कण्ठवृत्तिश्च ।)

'अनादिशैवमिद्वान्ते त्वङ्गीकृत्य यथोचितम् ।
पूर्वोक्तेषु विगोषेण कथ्यते लेशतः स्फुटम् ॥
शुद्धविद्यादितत्त्वानां जडता न शिवात्मता ।
नादस्य ज्ञानरूपत्व म शिवः स्यादिति श्रुतिः ॥
न तु शब्दादुते पुनः प्रत्ययोऽस्ति कदाचन ।
शब्दान्बुद्धिमेवेह विश्वज्ञानं प्रदृश्यते ॥

इति तज्ज्ञानमसिद्धि सूक्ष्मादिक्रमतः स्फुटम् ।
नदेव प्रणवाकारः शिवः चैव तथागमः ॥
नादाब्रह्मद्वैतवाक्यमोङ्कारः शुद्धतत्त्वकम् ।
शुद्धज्ञानं हताज्ञानं शुद्धवन्मनिः कारणम् ॥
ज्ञानबीजं पराकारमोङ्कारः प्रभुरीश्वरः ।
तन्मादास्यशिवाकारः कलापश्चकमभवम् ॥
अकारोकारमकारबिन्दुः नादश्च पञ्चमम् ।
ओङ्कारः स्वकलाकारः मध्ये वाक्पञ्चकोद्भवम् ॥
महामूक्षमात्रादमुत्पन्नः सूक्ष्माद्विन्दुमद्भवम् ।
पश्यन्ती तन्मकारोत्पत्तिकारो मध्यमोदयम् ॥
अकारोत्पन्नवैखर्या आदिवाक्पञ्चमाधनम् ।
तन्मध्ये तु महेशश्च रुद्रविष्णवात्मभूरिति ॥
पञ्चमस्य कलाशक्तिः पञ्चकृत्योद्भवः तथा ।
मृष्टादिपञ्चकृत्यर्थः ब्रह्मादिदेवमभवम् ॥
परविद्यातन्त्रवर्त्मनः कृत्वादिनाशकमुद्भवः ।
कुटिला कुण्डली व्याप्ता कुण्डली प्रणवोदिता ॥
इति सर्वजगन्कर्ता शिवो नादान्तकः स्मृतः ।
स्वस्वादमरभेदेन श्रूयते द्विविधः पुनः ॥

... .. शब्दब्रह्मपरं तु यत् ।

परं तत्तत्त्वमुद्दिष्टं ब्रह्मशब्देन शब्दितम् ॥
मयं यत्तत् मदाशिवमिति स्मृतम् ।
सदाशिवतनुः साक्षान्प्रणवः स्याज्जनादनः ॥
सर्वकारणभूतोऽसौ देवदेवः सदाशिवः ।
तन्नादः परनादः स्यान्नान्यथेति तथागमः ।
तस्मान्नु परशब्दार्थं ध्यायेदोङ्कारमीश्वरम् ।
इत्येव वैदिकेऽप्युक्तं श्रूयते च शिवागमे ॥
समैषा परमा मूर्तिर्नादमजा वरानने ।
धिन्यसे योगिभिर्नित्यमपुनर्भवकाङ्क्षिभिः ॥
शब्दतत्त्वे परे लीने योगी तद्गतमानसः ।
परमोक्षमवानोति शब्दस्यैवार्थमिद्वये ॥
तन्मिद्वौ लययोगी स्याच्छ्रूयते तस्य वैभवम् ।
ब्राह्मणानां गतः पुण्यमाधिकं वेदवेदिनाम् ॥
तेषां सहस्रगुणिताः शैवतन्त्रेषु दीक्षिताः ।
दीक्षितानां च सर्वेषां यजमानो विगिष्यते ॥
तेभ्यश्च यजमानेभ्यो भस्मलेपी विगिष्यते ॥
भस्मलेपिमहन्नाणां पूजकोऽप्यधिको भवेत् ।

‘गोलकः ‘कुण्डकश्चैव उपशैवमिति स्मृतम्’ ।
भारद्वाजस्य मार्गेण शिवद्विजेन दीक्षितः ॥१७॥

‘[तन्त्रमकरादिदोषः]

‘तत्तन्त्रमिति विज्ञेयं ‘साप्रत तु प्रबोधयेत् ।

पूजकानां च सर्वेषां मन्त्रवेत्ता विशिष्यते ॥
मन्त्रवर्णविदा तेषामध्वजानां विशिष्यते ।
अध्वविदा च सर्वेषां प्रामादजो विशिष्यते ॥
प्रामादज्ञानवेदीनां लययोगी विशिष्यते ।
लययोगवता पुमां प्राणलिङ्गी विशिष्यते ॥
इत्येव नामनो मुक्तिं शुद्धनन्वसमाश्रया ।
अथोपास्तिक्रमं शैवे योमदीक्षापुर मरम् ॥
ज्ञेयं गुह्यं स्वादेव शक्तिपातपरिव्रितैः ।
इत्यनाद्यान्वश्वार्थं कर्तव्यं यथादह ॥

(ज्ञानावरणविल्लङ्घके २७९-२८१ पृष्ठेषु ‘सर्व-
मिद्वान्तवित्रं इति निर्दिश्याद्वतम्)

‘परं शिवम् — ण, त
‘गोलक — ण, क्रीलक — त
‘कुण्डकं चैवमुप — ण, त,
‘ब्राह्मण्या ब्राह्मणस्यैव प्रमादाद्गुह्यजातक ।
मोक्षं विप्रस्तु विज्ञेयं यः शास्त्रयन्तजित् ॥
ब्राह्मण्या मधवाया तु विप्राज्जातस्तु कुण्डक ।
विधवाया तु गोलं स्यादतौ जयौ विगर्हितौ ॥
तावान्मार्थस्य पूजाहर्षपनीयं समन्त्रवम् ।
आगमपौषकं कुण्डो ह्यकु[हिङ्ग] विक्रय-
गोलकः ॥

जातिनिर्णये (टि. ४०९ पृ० ८) मुपभेदे इति
निर्दिश्याद्वतम् ।

‘परदारेषु जायते द्वौ मुती कुण्डगोलकौ ।
पत्न्यौ जीवति कुण्डः स्यान्मृते भर्तृरि गोलकः ॥’

(मनुस्मृतौ ३, १७६)

‘उभयार्गप भानृकयो १७ श्वाभ्यं पूर्वार्धान्तर-
महीपतिं कुण्डगोमी वानप्रस्थश्च कन्यम् ।
ब्राह्मण्या विधवायाश्च मयोगे भूपतेस्तदा ॥
कुण्डं शिवद्विजो नाम तत्कालेनाद्भुवन्तथा ।
इत्यर्थश्च दृश्यते । एतस्य ग्रन्थस्य प्रतिलोमपर-

त्वादमगतत्वाच्च तत्र पाठनया मघटनम् ।
‘शैव चतुर्विधं ज्ञेयं शैव पाशुपतं तथा ।
सोमं लाकुलमन्येते चतुर्भेदाः प्रकीर्तिताः ॥
एतेषु शैवभेदेषु यदा तेनैव देशिकः ।
तत्तन्मन्त्रेण कर्तव्याः स्थापनादिक्रियान्विताः ॥
एतेषु दीक्षिनेष्वपि सर्वान्वै स्थापनादिकान् ।
यः करोत्यन्यतन्त्रेण तन्त्रमकर उच्यते ॥
तेन दोषेण तद्वास्तु राजराष्ट्रं च नश्यति ।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन वर्जयेत्तन्त्रमकरम् ॥’
‘वातुलान्ता, कामिकाद्याः प्रादुरामन्त्रिवास्यान्त ।
एतेषामेकभेदेत्वाच्च दोषो न तु मकरः ॥
कश्चिदेषु विशेषोऽस्ति तं विशेषं शृणु द्विज ।
प्रारब्धं येन तन्त्रेण तत्तन्त्रेण समापयेत् ॥
नोक्तं चेदन्यतन्त्रेण तन्मर्वं तु समाचरेत् ।
समापयेद्यागकार्यम्’

(पूर्वकारणे २६.५८ उ०-६२ पृ०, ६९ उ०-
७२ पृ०)

‘मन्त्रमकरदोषेण राजराष्ट्रं विनश्यति ।
सप्राक्ष्णं नतं कुन्वा पुण्याहं पुनराचरेत् ॥
आचार्यमकरो यत्र कर्तुं प्राम्यं ताशकृत् ।
मृनिहोमं ततः कुन्वा स्नपनं कारयेत्ततः ॥
पूर्वाचार्येण तन्मर्वं कर्तव्यं विधिपूर्वकम् ।’

(पूर्वकारणे १४४-२०७-२०९ पृ०) ।

‘शिवमिद्वान्तन्त्रेण प्रारब्धं कर्षणादिकम् ।
न कुर्यादन्यशास्त्रेण कुर्याच्चैतन्त्रमकरः ॥
तन्त्रमकरदोषेण राजराष्ट्रं विनश्यति ।’

(मकुटे ११११-११२ पृ०) :

बौद्ध चाप्यार्हतं चैव शैव पाशुपतं तथा ।
कापालं पाश्चरात्रं च घटेने समया स्मृताः ॥
एतेषां मकरश्चैव तन्त्रमकर उच्यते ।
तन्त्रमकरदोषेण राजराष्ट्रं विनश्यति ॥

अन्यतन्त्रेण 'सक्रान्तं न बोधेत्साप्रदायिकम् ॥१८॥
 प्रमादादन्यतन्त्रेण 'चिद्वोधे नरकं' तदा ।
 प्रमादाच्चैव कृत्वा च निष्फलं कर्म होमकम् ॥१९॥
 'आचार्यसकरे चैव तन्त्र' संकर एव च ।
 उच्छिष्ट' सकरे दोषं कर्तृ' सकर एव च ॥२०॥
 अर्चनं चाग्निकार्यं च नित्योत्सव' महोत्सवम् ।
 स्तनपनं बलिदानं च 'तत्कर्म' निष्फलं तथा ॥२१॥
 आचार्य' सकराद्वास्तु राजराष्ट्रं विनश्यति ।
 कर्तृ' सक्रान्तितो दोषः 'सकरे कर्तृनाशनम् ॥२२॥
 'इत्येतेत्संकरं कृत्वा महापातकमाश्रयेत् ।
 सक्रान्तिर्यस्य 'दृश्येत 'कुर्वाणो नरकं व्रजेत् ॥२३॥

[आचार्यप्रशमा तत्कृत्यं च]

शिवसंस्कारसंबन्धाद्भस्मरुद्राक्ष' मिश्रणात् ॥

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सकरं नैव कारयेत् ।
 अष्टाविंशतिभेदेन जैवभेदो विधीयते ॥
 एतेषां सकरश्चैव न दोषाय प्रकल्प्यते ।
 (श्रीरे १ ७७-८० पृ०) ;
 'अथातः सप्रवक्ष्यामि तन्त्राणां सकरं परम् ।
 शैव पाशुपतं सोमं लाकुलं तु चतुर्विधम् ॥
 तेषां भेदोपभेदैश्च तत्तच्छास्त्रे ममाचरेत् ।
 चतुर्विधेषु तन्त्रेषु यथेष्टं तेन बुद्धिमान् ॥
 कर्षणादि प्रतिष्ठान्तं कर्म कुर्याद्विचक्षणः ।
 कर्षणादि प्रतिष्ठान्तमेकतन्त्रेण कारयेत् ॥
 भुक्तिमुक्तिप्रदं भुत्वा सर्वमिदं मवाप्नुयात् ।
 पूर्वमेकेन कृत्वा तत्पश्चादन्येन वै कृतम् ॥
 एतत्तु सकरं तेन राज्ञो राष्ट्रस्य दोषकृतं ।
 आचार्यश्चैव कर्ता च नाशनं त्वखिलं तथा ॥
 यच्छास्त्रेण यदारब्धं तच्छास्त्रेणैव तत्कुरु ।
 कृतं चेदन्यशास्त्रेण तन्त्रदोषाय कल्पयेत् ॥'

(सुप्रभेदे क्रियापादे ५६ १-६)

^१ तत्तत्तन्त्रमिदं जेय — ण
^२ युक्तमित्यर्थः ।; तन्त्रप्रतं तु बोधयन् — त
^३ सक्रान्ति — ण, त

^४ 'बोधेत्' इति अन्तर्भावितनिजन्तः, बोधयेदित्यर्थः ।,
 बोधन् संप्रदायिकम् — ण, बोधन् संप्रदाय-
 कम् — त
^५ चिद्वोध — ण; चिद्वोधत् — त
^६ तथा — ण, त
^७ प्रमादं चैव — ण; संप्रतां कर्म कृत्वा — त
^८ भस्म भोमकम् — त
^९ आचार्यसकर — ण, त
^{१०} 'सकरमेव च — ण, त
^{११} 'सकरं दोष — ण, त
^{१२} 'सकरमेव च — ण, त
^{१३} 'सहोत्सवः — ण
^{१४} तत्कर्म — ण, त
^{१५} 'सकरान्दास्तु — ण; 'सकरं वा तु — त
^{१६} 'सक्रान्तिं तद्विषय — ण, त
^{१७} सकरो — ण
^{१८} 'इत्येते स — ण, त
^{१९} घृष्टेन — ण, घृष्टेन — त
^{२०} कुर्वाण — ण, त
^{२१} 'साश्रकम् — ण; 'मिश्रकम् — त

शिखायज्ञोपवीत तु 'धृत्वा दीक्षित उच्यते ॥२४॥
 'जङ्गमः शुद्धशैव तु 'तत्तत्तन्त्रे प्रवेशयेत् ।
 शास्त्रस्य 'संप्रदानेन शास्त्रदीक्षेति चोच्यते ॥२५॥
 'जटी वा 'मृण्डको वापि शिवाचार्यः प्रवेशकः ।
 'स्थावर 'लिङ्गमित्याहर्जङ्गमस्तु महेश्वर ॥२६॥
 महेश्वरपदाविष्टं स्थानं 'यत्सपदां पदम् ।

"[भस्मरुद्राक्षधारणप्रशसा]

ब्राह्मणो वापि चण्डाल मुगुणो दुर्गणोऽपि वा ॥२७॥
 भस्मरुद्राक्ष"संमिश्रः शिव एव न संशयः ।
 "इत्येतच्छैव उत्पन्ने "पश्चाच्छैव समाचरेत् ॥२८॥

इति "रौरवतन्त्रे क्रियापादे शैवोत्पत्तिः त्रिषष्टितमः पटलः ।

'कृत्वा दीक्षितमुच्यते — ण, त
 'जङ्गमः शुद्धशैवेन — ण, त; जङ्गम — आचार्य ।
 'तत्तन्त्र तु प्रवेशकम् — त
 'संप्रदानेन — ण; संप्रदायेन — त
 'चाक्षी स्पर्शदीक्षा च वाचिकी मानसी तथा ।
 शास्त्री च योगदीक्षा च ह्रीव्रीन्यादिरनेकधा ॥
 शास्त्रस्य संप्रदानेन शास्त्रदीक्षा समीरिता ।
 (अरुणपद्धतौ दीक्षाप्रकरणे (टि १४३) पृ० १३,
 १४) ।

शास्त्रदीक्षान्तु मुच्यते — ण, त
 'यौषिद्यन्त सकेगश्च जटारुद्राक्षदण्डकै ।
 कौपीनमेखलाभिश्च परित्यक्तस्तु यो भवेत् ॥
 स गृहस्थ इति प्रोक्तो मृण्डी वा म्याज्जटादियक्
 तनी दारवियन्तस्तु भिक्षार्थी च तथा भवेत् ॥'
 (उत्तरकामिके २४६१ उ०-६३ पृ०) ।

जटे वा — ण त
 'मृण्डके वापि — ण, मृण्डकेणी वा — त
 शिवाचार्यप्रवेशकम् — ण; आचार्य तु प्रवेश-
 येत् — त
 'लिङ्गद्रव्य समाख्यान चर चाचरमेव च ।

चर व्यक्तीनि विख्यातमचर पार्थिवादिकम् ॥
 चरे मदा वमन्येव प्रतिच्छिन्नो महेश्वर ।
 अचरे मन्त्रमस्काराद्वमन्येव मदाशिव ॥
 म्यावर जङ्गम चैव द्विविध लिङ्गमुच्यते ।
 म्यावर म्यापित लिङ्ग जङ्गम दीक्षित विदुः ॥
 जङ्गमस्यावमानेन म्यावर निष्फल भवेत् ।
 तस्मानल्लिङ्गद्रव्य प्राज्ञो नावमन्येत सर्वदा ।
 (शिवधर्मं पूर्वे ३ ३०-३१) ।

'जङ्गमित्याहु — ण, त
 'जङ्गमस्तु महेश्वरम् — ण, त
 'यन्मरदा — ण
 'ब्राह्मणो वापि चण्डालो निर्गुणः सगुणोऽपि च ।
 भस्मरुद्राक्षधारी यः स देवत्व शिव व्रजेत् ॥
 शक्तिर्वायश्चिर्वापि तथाभ्यस्य भक्षक ।
 म्लेच्छो वायस्य चण्डालो युतो वा सर्वपानकै ॥
 रुद्राक्षधारणादेव स रुद्रो नात्र मशय ॥

(देवीभागवते ११ स्कन्धे ६ १३ उ०-१५)

'समिश्र शिवमेव — ण, समिश्र शिवमेवं — त
 'इत्येते शैवमुत्पन्न — ण, त
 'पश्चाच्छैव — त
 'रौरवागमे — त

चतुष्पष्टितमः पटलः

'फलपक्वादिसमर्पणकालविधिः

[रुरुवाच] —

वद मे तन्महाप्राज्ञ देवेश तव शंकर ।
मुमलग्गन्धवस्त्रादिभूषणानां समर्पणम् ॥१॥
कथं कार्यं च तत्कालं विस्तरेण जगत्पते ।

ईश्वर [उवाच] —

भृणु देव प्रवक्ष्यामि तत्कालं तद्विधिं क्रमात् ॥२॥
मदर्पणार्थमानीतं जलगन्धसुमादिकम् ।
स्त्रागवस्त्राभरणं^१ 'भक्तैर्देशिकः कृतनित्यकः'^२ ॥३॥
उद्धर्तने कर्ममध्ये प्राणसंस्थापने तथा ।
'नैवेद्योत्पत्तिकायाश्च'^३ 'कालं त्यक्त्वान्यकालके'^४ ॥४॥
स्वयं स्वीकृत्य तद्द्रव्यं शुद्धिं कृत्वा विचक्षणः ।
जलं चेत्तु 'तदुत्पूय' तीक्ष्णदृष्ट्या निरीक्ष्य च ॥५॥
'तेन मां सेचयेन्मन्त्री तद्भुक्तश्रेयसे शिवम्'^५ ।
गन्धं^६ 'चेदस्त्रतः प्रोक्ष्य विन्यसेन्मम मस्तके' ॥६॥
तस्योपरि तथा पुष्पं विन्यस्याभ्यर्च्य मूलतः ।
वस्त्राभरणकं चेत्तु शुद्धिं^७ 'कृत्वार्प्य मूलतः' ॥७॥
'संभूष्य' मम सर्वाङ्गं तद्वस्त्राभरणैर्मुदा ।
तद्भुक्ता^८ हृतनैवेद्यं फलं वा पक्वमेव वा ॥८॥
समर्प्य तोषणं कृत्वा नीराज्याभ्यर्च्य मां ततः ।
तस्मै भक्ताय सदद्यात्तत्तीर्थं तत्सुमं गुरुः ॥९॥

'अथ पटल टि. ९८४ इत्यङ्किते पत्रान्तके कोशे
१४५-१४७ पृष्ठेषु दृश्यते ।

^१ देवि — थ.

^२ 'स्त्रागवस्त्राभरणं' — थ. 'प्रयत्नवाक्यान्महाप्राज्ञाभरणम्' इति पाठः साधितः ।

^३ 'भक्तैः' — थ.

^४ 'कृतनैवेद्यकः' — थ.

^५ 'नैवेद्योत्पत्तिकायां च' — थ.

^६ कालं — थ.

^७ तदुत्पूय — थ.

^८ तीक्ष्णदृष्ट्या — थ.

^९ तेनेमा — थ.

^{१०} अत्र भवेदित्यध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

^{११} च दसतः — थ.

^{१२} कृत्वास्य — थ.

^{१३} संभूष्य — थ.

^{१४} 'हृतनैवेद्य' — थ.

सुमल्लक्षकलपक्व चेत् 'चतुर्धा विभज्य च ।
 एकभाग स्वयं कर्ता स्वीकृत्यान्य द्वितीयकम् ॥१०॥
 आचार्याय प्रदायान्य द्विजेभ्योऽथ द्विभागकम् ।
 एव विभज्य तत्कर्ता मम 'सतुष्टिहेतवे ॥११॥
 वस्त्राभरणकं चेत्तु धनागारे मभार्चकः ।
 सरक्ष्य भूषयेन्नित्यं यथायोग्यं विभूषणैः ॥१२॥
 इत्युक्तविधिना 'देव द्रव्यजालं समर्पयेत् ।

[रुरुवाच]—

ग्रामान्यवासिनो भक्त्या पर तद्द्वारबन्धनात् ॥१३॥
 त्वद्दर्शनार्थमायाता यशकस्माज्जटाधर^१ ।
 कथं कार्यं तदो देव वद तत्त्वं महेश्वर ॥१४॥

ईश्वर[उवाच]—

'ध'वन्यो वेगतश्चेत्तु 'राजकीयाच्च देविकात् ।
 तदा 'द्वाराशयस्थाने दौवारिकमुखाच्छिवम् ॥१५॥
 मां स्मृत्वा फलपक्वाद्यं समर्प्य विनिवेद्य च ।
 साष्टाङ्गं प्रणमेत्तत्र देवांशं फलपक्वकम् ॥१६॥
 निक्षिप्य शेषं स्वीकृत्य गच्छेद्दामप्रदक्षिणात् ।
 इत्येवं 'धावतः प्रोक्तो विधि'रन्यो न कारयेत् ॥१७॥
 द्वारोद्घाटनपर्यन्तं स्थित्वा चोद्घाटनात्परम् ।
 मा दृष्ट्वा फलपक्वाद्यमाचार्यप्रमुखात्ततः ॥१८॥
 समर्प्यनिम्य 'तद्भुक्त्या ममानुग्रहकारिणः ।
 निवर्तयेद्यथाकाम 'सद्योऽन्तेऽभीष्टमाप्नुयात् ॥१९॥

इति रौरवसंहितायां क्रियापादे फलपक्वादिसमर्पणकालविधिः

चतुष्पष्टितमः पटलः ।

^१ चतुर्धा -- थ

^२ विभज्य -- थ

^३ सतुष्टि -- थ

^४ देवी -- थ.

^५ जटाधरा -- थ.

^६ धावन्यो -- थ

^७ राजिकाद्वैविकादपि -- थ

^८ द्वाराशयो -- थ

^९ धावत -- थ

^{१०} 'एन विधि' इत्यध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

^{११} ते भक्त्या -- थ

^{१२} सद्यन्ते -- थ

पञ्चषष्टितमः पटलः

'कामकोष्ठलक्षणविधिः

^१ [शक्तित्रयम्]

अथ वक्ष्ये विशेषेण कामकोष्ठस्य लक्षणम् ।

योगं भोगं च वीरं च शक्ति'त्रयमिति स्मृतम् ॥१॥

^२ [योगशक्ति']

^३ 'योगशक्तिरूपाभागः 'पीठिकाकृतिरुच्यते ।

उपान ^४ 'जगती चैव 'कुमुद कम्पकण्ठकम् ॥२॥

'कम्प पट्टी तदूर्ध्वं स्याद्घृतवारिसमायतम् ।

उपान ^५ "पाद एव ^६ "स्याज्जङ्घा ^७ "जगतिरुच्यते ॥३॥

^८ "कुक्षिस्तु कुमुद ज्ञेय बाह्युग्मं च कम्पकम् ।

^९ "कण्ठ कण्ठमिति ^{१०} "ज्ञेयमधरोऽधरपट्टिका ॥४॥

^१ अयं पटलः टि. १०५५ इत्यङ्कितहस्तलिखित-
मातृकायां ७-११ पृष्ठेषु तथा आर्. इ. १८६७०
इत्यङ्किततालपत्रकोशे ६६-६९ पत्रेषु च दृश्यते ।
^२ 'योग भोगं च वीरं च शक्तिरेव त्रिधा भवेत् ।
योग पीठसमायुक्तं भोगं वामममन्वितम् ॥
वीरं स्वतन्त्रमित्युक्तं शक्तिरेव त्रिधा भवेत् ।
शक्ति'लक्षणमत्रान्तम्

(पूर्वकारणे ९०.१२ उ०-१४ पू०) ;

अथान्नं सप्रवक्ष्यामि सर्वलोकाहिताय च ।
सर्वज्ञानप्रदं चैव शक्ति'त्रयमिहाच्यते ॥
योग पीठसमायुक्तं भोगं वामममन्वितम् ॥
वीरं स्वतन्त्रमित्युक्तं शक्ति'त्रयमिहाच्यते ।

(उत्तरकारणे ८४ १, २)

^१ 'वीजमिति त्रिधा — ध

^२ 'भद्रपीठमथ शृणु ।

पूर्ववन्पादशाजं तु कुन्वोन्मेषं विधानतः ॥
भागेनोपानमेकेन चतुर्भिर्जगती भवेत् ।

कुमुदं तु त्रिभिर्भागीरेकेनैव तु पट्टिका ॥

कण्ठं कुर्यान्त्रिभिर्भागीरेकाशेन तु पट्टिका ।

महापट्टिका द्वाघशां तु एकेन घृतवारिणी ॥^१

(सुप्रसन्ने कृपापादे ३३.१०३ उ०-१०६ पू०)

^२ 'योग शक्तिरूपाभागः — द; योगशक्तिं सदायुक्तं
— ध

^३ 'पीठाकृतिरुच्यते — द; वीरकाकृतिरुच्यते — ध

^४ 'जगती चैव — द; जगतिरुच्यते चैव — ध

^५ 'कुमुदकम्पकण्ठकम् — द, कुमुदकपकण्ठकम् — ध

^६ 'कम्पपट्टी — द; कम्पपट्टित ऊर्ध्वं स्यात् — ध

^७ 'पादमेव — द, पादमेव — ध

^८ 'स्याज्जङ्घागतिरुच्यते — द

^९ 'वृत्तार्थं 'जगतिरिति' ह्रस्वान्तप्रयोग इति भाति ।

^{१०} 'कुक्षिं तत्कुमुदं — द, कुमुदं कुक्षिरित्याह्वयुग्मं
गन्नाह्वयं कपकम् — ध

^{११} 'कण्ठकण्ठमिति — ध

^{१२} 'ज्ञेयं प्राक्तमधरोऽधरं — द, प्राक्तमधरोऽधरान्त-
पट्टिका — ध

'महापट्टी मख जेय घृतवारि' शिर. स्मृतम् ।
योगशक्ति' भवेदेवमित्युक्त 'पूर्वसूरिभिः ॥५॥

'[स्थानकभोगशक्तिलक्षण, तन्मानं च]

भोगशक्ति 'ततो' वक्ष्ये 'द्विनेत्रां' 'द्विभजान्विताम् ।
'लोहजेन' 'समायुक्ता सर्वाभरण' भूषिताम् ॥६॥
'आसीना' 'स्थानकां वापि' दक्षिण 'मुस्थित पदम् ।
'वामपादः स्थितो वापि' 'दक्षिण कुञ्चित भवेत् ॥७॥
'वामहस्तः स्थितश्चैव दक्षिणोत्पल' मुद्रकः ।
दक्षिणे भङ्गमान स्यात्सर्वाभरणभूषितम् ॥८॥
'मध्यमदशतालेन' 'मानोन्मानप्रमाणकम् ।

'पटिका महापट्टिका जेय — द; महापट्टिमुखजेय
— ध

'शिरस्तिताम् — ध

'० भवेदेवीमित्युक्त — द, ० भवेदेव इत्युक्त — ध

'पृष्ठभाषितम् — ध

'मूललिङ्गमपीपे तु वामभागेऽर्धमण्डपे ।

आसीना स्थानका प्रोक्ता द्विविधा भोगशक्तिका ॥

द्वयक्षा च द्विभुजा शान्ता मरन्तमकुटोज्ज्वला ।

वामे भुज निवेश्याथ आसनोपरि विन्यसेत् ॥

लम्बित वामपाद तु मध्याङ्गौ कुञ्चित पदम् ।

सव्ये कटकहस्त स्यादथवोत्पलधारिणी ॥

सर्वावयवसंपूर्णा सर्वलक्षणसयुता ।

गौर्याश्च लक्षण वक्ष्ये द्विभुजा च द्विनेत्रका ।

किरीटमकुटोपेता स्ननौ पीनौ सुयोदना ॥

कटक सव्यहस्ते च लम्बहस्त तु वामके ।

किञ्चिद्वामाङ्घ्रि दायस्य [मालम्ब्य ?] पद्मपीठो-

परिस्थिता ॥

सर्वावयवसंपूर्णा गौरीलक्षणमुच्यते ।

द्विरूपा मूलबेरस्य भोगशक्तिरिहोच्यते ॥'

(उत्तरकारणे ८४ ३-६ पू०; ७-९);

एतद्विषये पुन अजिते ३६ २९५-३०१ श्लोका

द्रष्टव्या ।

'भोगशक्ति — द, ध

'तथा — द

'वक्षे — द

'द्विनेत्र — द, ध

'द्विभुज तु वा — द, द्विभुजान्वितम् — ध

'मोहजेतु नैव कर्तव्य सर्वा० — ध

'समायुक्त — द

'० भूषितम् — द, ध

'आसन — द, ध

'स्थानक चैव — द, स्थानक चैव — ध

'अत्र 'मूर्ति कुर्यात्' इति पदद्वयमध्याहृत्य व्या-
ख्येयम् ।

'स्वाम्क — द; स्थित — ध

'वामपादस्थित — द, वामपादस्थित — ध

'अत्र यदि वामपाद स्थित, तदा दक्षिण पद
कुञ्चित भवेदिति व्याख्येयम् ।

'अष्टमः श्लोक 'ध' मानुकायामेव दृश्यते ।,
वामहस्तस्थित चैव — ध

'० मुद्रतम् — ध; दक्षिण उत्पलमुद्रक—दक्षिण
उत्पलमुद्रकः; तत सधिरार्घ ।

'मध्यमदशतालेन — द, ध, मध्यमदशतालविधि-
विषये अजिते ३६ ११० उ०-१३९ पू० श्लोका-
स्तदीयदिपण्यश्च द्रष्टव्या ।

'मानामानप्रमाणकम् — द, मानोन्मानप्रमाणवि-
षये अजिते ३६ ४१-४४ श्लोकास्तदीयदिपणी
च द्रष्टव्या ।

‘पूजाशसदृशं’ ‘मान मध्यम’ ‘प्रविधीयते ॥९॥

तदर्धमधम; श्रेष्ठं ‘द्विगुणं प्रविधीयते ।

तदन्तरे चाष्टभागे’ ‘नवधा शक्तिमानकम् ॥१०॥

‘नाहतारं’ तथा चैव ‘स्थूलदेशे’ ‘विधीयते ।

“ [नतमानम्]

आभङ्ग समभङ्ग वा ‘अतिभङ्गमिति त्रिधा ॥११॥

“ क्रमेण नतमान स्यादग्निवेदेषु” भागकम् ।

‘अष्टादश च’ ‘विंश च चतुर्विंशङ्गुल त्रिधा ॥१२॥

आभङ्गवित्रिभङ्गानां पादाङ्गुष्ठान्तर त्रिधा ।

त्रिवेदपञ्चमात्र स्यात्पार्श्वान्तरमुदाहृतम् ॥१३॥

“ [आभङ्गम्]

“ ललाटवामपार्श्वे स्यात्त्वानेत्रान्तं पुटान्तकम् ।

‘द’ मातृकाया ‘पूजाशसदृशं मान मध्यम’ इत्यत्र पूजाश समधामान’ इत्येतावन्मात्रं दृश्यते ।

‘ध’ मातृकाया ‘मान’ इत्यस्य स्थाने ‘नन्मान’ इति दृश्यते ।

‘प्रविधिष्यते — द

‘द’ मातृकाया ‘द्विगुण’ इत्यत्र ‘प्राधान्य’ इति दृश्यते ।

‘दन्तरेष्टमष्टभागे तु — ध

‘नवशक्तिप्रमाणकम् — द

‘द’ मातृकायां ‘नाहतार’ इत्येतत्स्थाने ‘पूजाश नाहतार’ इति दृश्यते ।

‘स्थूलदेशे — द; स्तूलमेव — ध

‘प्रविधीयते — ध

“ आभङ्ग समभङ्ग वा कल्पयेदतिमुन्दरम् ।’

दक्षिणं मुस्थितं पादं वामपादं तु कुञ्चितम् ।
आभङ्गे तु गुणानु त्रिवेदाश समभङ्गके । नतमानं ममाख्यातम्’

(अशुमत्कश्यपे ५६ ५० उ०-५४ पू०) ;

‘आभङ्ग समभङ्ग वा अतिभङ्गमिति स्मृतम् ।

त्रिवेदशस्त्रमात्रं च क्रमेण नतमानकम् ॥’

(चित्रसारमते टि ६७० पृ० १८)

“ आभङ्गमभङ्ग वा — द; आभङ्गं वाप्यतिभङ्गं वा — ध

“ समभङ्गविधीयते — ध

“ ‘ध’ मातृकाया १२-१६ श्लोका न दृश्यन्ते ।

“ ० भागिकम् — द

“ अष्टादशाच्च — द

“ विंशच्च — द

“ सूत्रं वक्ष्ये यथाक्रमम् ।

ललाटमध्याद्दामे तु नेत्रान्ते च पुटान्तके ॥

ह्रनोर्वामे समालम्ब्य स्तनयोरन्तरे तथा ।

नाभेर्दक्षिणपार्श्वे तु वामोरुदक्षिणं स्पृशेत् ॥

अवामचरणे पाणिष्वामपार्श्वे तु लम्बयेत् ।

पादाङ्गुष्ठद्वयोश्चाप्यन्तरं षोडशाङ्गुलम् ॥

तन्त्रिभागैकभागं तु पाण्यन्तरमुदाहृतम् ।

एवमाभङ्गमाख्यातम्’

(अशुमत्कश्यपे ५६ ५४-५७) ,

‘अभयं वरदं पूर्वं कटकं तु परं भुजम् ।

मूर्ध्नि मध्ये च तन्त्रोक्तं वामनामापुटान्तकम् ॥

हन्वन् वामपार्श्वे तु ह्रिक्कायां दक्षिणे भवेत् ।

दक्षिणस्तनवामे तु नाभेर्वामे द्विजङ्गुलम् ॥

कुञ्चितम्योरुसव्ये तु स्थितपादस्य गुल्फके ।

हतोर्वामे च हृद्रामे नाभेर्दक्षिणपार्श्वके ॥१४॥
 वामोरु पार्श्वे वामाङ्घ्रौ पाणिपार्श्वे प्रलम्बयेत् ।
 एतदाभङ्गमित्युक्तम्

‘[समभङ्गम्]

‘समभङ्गं विधीयते ॥१५॥

मुखं पूर्ववदेवोक्तं भ्रूमध्ये नाभिमध्यमे ।
 वामोरुमध्यमे पार्श्वे दक्षिणाङ्घ्रौ तु गुल्फके ॥१६॥
 तन्मूत्राद्रामपार्श्वे तु ह्रिकामध्य तथाङ्गुलम् ।
 तदर्धं हृदये सव्ये द्व्यङ्गुलं नाभिमध्यमे ॥१७॥
 तन्मूत्रादक्षिणे योनि मध्यमेकाङ्गुलं भवेत् ।
 मार्षभात्राङ्गुलं जङ्घा भानमत्र विधीयते ॥१८॥
 ‘लम्बित समभङ्गं “स्याद्’

“[अतिभङ्गम्]

‘अतिभङ्गं विधीयते ।

मुखं पूर्ववदित्येवं “हृदये” दक्षपार्श्वके ॥१९॥

लम्बिताभङ्गमेव च ब्रह्मसूत्र प्रमाण्येत् ॥’

(चित्रसारमते टि ६७० पृ० ९८)

“ललाट वाम० — द

‘अनो वामे — द

‘नाभिर्दक्षिण० — द

०पार्श्ववामाङ्घ्रिपाणिपार्श्वे — द

‘समभङ्गमथ शृणु ।

ललाटमध्ये नाभाये पादपाण्योश्च मध्यमे ॥

प्रसार्य ब्रह्मसूत्रं तु द्व्यङ्गुलं तु प्रमीयते ।

तन्मूत्रान्तनयोर्मध्य दक्षिणे तु गुणाङ्गुलम् ॥

तन्मूत्राद् वामनो (दक्षिणे) नाभिनीव द्व्यङ्गुलक-
 भवेत् ।

तन्मूत्राद् वामनो (दक्षिणे) योनिमूलमध्य युगाङ्गु-
 लम् ॥

तन्मूत्राद् दक्षिणे जाननीव गुणाङ्गुलं भवेत् ।

शेष पूर्ववद्विष्ट गौरीलक्षणमेव हि ॥’

(अश्वमेधाध्याये ५६ ५७ ३०-६१ पृ०)

ललाटनामिकामध्ये पाण्योर्मध्ये प्रलम्बयेत् ।

तन्मूत्राद्रामपार्श्वे तु अशक मध्यमात्रकम् ॥

मूत्राद्रामन्तनमध्य मध्याङ्गुलमदाहनम् ।

तन्मूत्रादक्षिणे नाभौ त्र्यङ्गुलं वा विधीयते ॥

तन्मूत्रादक्षिणे योनिमध्यं तु चतुरङ्गुलम् ।

तन्मूत्राद्रामजान्वन्तं त्र्यङ्गुलं समभङ्गके ॥

(चित्रसारमते टि ६७० पृ० ९८)

‘दक्षिणाङ्घ्रौ तु — द

‘‘द’ मातृकाया १७, १८ श्लोकद्वयं न दृश्यते ।

तन्मूत्रा वाम० — ध

‘‘० मध्यमेका० — ध

‘‘० मानमात्र — ध

‘‘लम्बयेन्ममभाग — द, लम्बितमम० — ध

‘‘स्यात्तिथिभाग — द; स्यादधिभङ्ग — ध

‘‘आभङ्गवन्मुखे सूत्रं स्तनं वत्तयङ्गुलं भवेत् ।

त्र्यङ्गुलं नाभिमध्यं च योनिमध्यं शराङ्गुलम् ॥

जान्मध्यं गुणाङ्गुलं न्यितपादस्य मध्यमे ।

अतिभङ्गं प्रलम्ब्य स्याद्

(चित्रसारमते टि ६७० पृ० ९८)

दक्षिणे स्तन मध्ये स्यान्मूत्राद्रामे शिवाङ्गुलम् ।
'द्व्यङ्गुल नाभि' वामोरु मध्ये पाष्ण्यन्तरं तथा ॥२०॥
एवं 'सूत्रत्रयं प्रोक्तम्'

° [आसीनभोगशक्तिलक्षणम्]

'आसीनं तु' प्रवक्ष्यते ।
'आसीने वाम' हस्तस्तु 'वेद्युध्वे' 'मुस्थितो भवेत् ॥२१॥
'वरदो वा तथा दिव्यं' 'कटक दक्षिणाङ्गके ।
'दक्षिणेऽभयहस्त वा वरद वामहस्तके' ॥२२॥
'लम्बितं वामपादं तु सव्य' 'पादोर्ध्वजानुके' ।
करण्डमकुटोपेतं केशबन्धमथापि वा ॥
प्रसन्नवदनोपेतं सर्वकामार्थसिद्धिदम् ॥२३॥
१ 'श्यामा' २ 'द्विनेत्रा' ३ 'द्विभुजा' ४ 'त्रिभङ्गी'
सव्यापसव्यस्थित' कुञ्चिताङ्घ्रिः ।

१० भुवः स्याद् भङ्गवद्योनि हृदये — ध
११ हृदये — द
१२ दक्षिणपार्श्वके — ध
१३ 'द' मातृकायामिदमर्धं न दृश्यते ।
१४ ० मध्यं स्यात् सूत्र द्वामे — ध
१५ नाभिपार्श्वे तु वामोरु — द
१६ ० वामोरु — ध
१७ ० मध्यमे हारमेव हि — द; मध्यपाष्ण्यन्तरं — ध
१८ सूत्रत्रय — द, सूत्रद्विविध — ध
१९ 'द्विनेत्रा द्विभुजा श्यामा गौरी दक्षकरोत्पला ।
करण्डमकुटोपेता सर्वाभरणभूषिता ॥'

(पूर्वकारणे १० २); एतद्विषये पुन

अजिते ३६ २९५-३०१ श्लोका द्रष्टव्याः ।

२० आमन — द, ध
२१ प्रवक्ष्यते — द
२२ आमने — द, ध
२३ ० हस्तं तु — द, ध
२४ वेदोर्ध्वं — द; चिटाद्वे — ध
२५ स्वाम्निक — द; स्वाम्नितं — ध
२६ ध' मातृकायां २२ तमश्लोकस्य स्थानेऽधोलि-
खितवन् — 'कटक दक्षिणे हस्ते वरद वाम-

हस्तके ।' इत्येकमेवार्धं दृश्यते ।; वरद वा — द
२७ 'द' मातृकाया 'कटकं दक्षिणाङ्गके' इत्यत्र
कटकाङ्गे तु कटकम् इति दृश्यते ।
२८ 'द' मातृकायां २२ उत्तरार्धस्य स्थाने 'तेक्षिणी
अमृत वा वरदं वाम हा पा ...' इत्यग्नित्विन-
नया पाठो दृश्यते । २२ तमश्लोकपाठो मातृ-
काद्वयमप्यनुमृत्य यथाकर्थाचिदर्थानुगुण्येन सा-
धितः ।

२९ 'द' मातृकाया २२ श्लोकस्योत्तरार्धान्तरं 'प्रम-
न्नवदनोपेतं सर्वकामार्थसिद्धिदम्' । इत्येकमर्ध-
मधिकतया दृश्यते ।

३० कमलालम्बित वाममव्य० — द

३१ ० पादोर्ध्वजानुकम् — द

३२ ० जानुकम् — ध

३३ 'श्यामा द्विनेत्रा द्विभुजा त्रिभङ्गी
मव्यापमव्यस्थितकुञ्चिताङ्घ्रिः ।

मव्योत्पला [सन्कटका] स्तनोच्चा

हस्तावलम्बा परमेश्वरी मा ॥'

(पूर्वकारणे १० ३); श्यामा — द

३४ द्विनेत्री — द; द्विनेत्रा — ध

३५ द्विभुजा — द, ध

'सव्योत्पला सत्कटका 'स्तनोच्चा
'हस्तान्यलम्बा परमेश्वरी 'सा ॥२४॥
'भोगस्यासीनमाख्यातं

'[वीरशक्तिः, तन्मान च]

वीरशक्तिमय भृशु ।

चतुर्भुजं त्रिनेत्रं च जटामकुटमण्डितम् ॥२५॥

^{२२} त्रिभङ्गी — द, घ

^{२३} ०कुक्षिताङ्घ्रिम् — द; ०कुक्षिताङ्घ्रिम् — घ

^{२४} मव्योत्पलाना कटकहस्तयुक्त — घ

^{२५} स्तनोश्च — द

^{२६} महम्मलम्ब्य — द

^{२७} च — द, चा — घ

^{२८} शोशक्तव्याख्यात — द; भोगस्वामनमाख्यात — घ

^{२९} 'देव्या मान त्रिधा प्रोक्त शिवलिङ्गानुरूपतः ।

पूजाशमदृश वाथ द्विगुण त्रिगुण तु वा ॥

चतुर्भुजगुणं वापि पूजाशोच्चत्रिपादकम् ।

अर्धं तदन्तरेऽष्टांशे नवमानं च वा भवेत् ॥

पूजाशोच्चं चतुर्विंशच्छतं वाथ विभज्य च ।

भृद्गुणाणाम्यकर्णान्तं ब्राह्मकक्षस्तनान्तकम् ॥

लिङ्गमानवशाद्देवीमानं निष्कलसज्जके ।

प्रतिमानमानतन्मस्या मानमेव समीरितम् ॥

स्वयप्रधाना देवी चेत् स्वधामादिप्रमाणजा ।

तच्च पूर्ववदेव स्यादथ मानाङ्गुलेन वा ॥

मात्राङ्गुले गृहार्चाया यवैर्वा परिकल्पयेत् ।

तन्मध्ये प्रकर्तव्या देवी प्रोक्तप्रमाणतः ॥

चतुर्भुजा त्रिनेत्रा च सुप्रमत्तैकवक्त्रका ।

दुकूलवमना देवी करण्डमकुटान्विता ॥

वरदाभयमयुक्तां पाशाङ्कुशकरान्विता ।

द्विभुजा वा द्विनेत्रा वा प्रलम्बितकरान्विता ॥

पद्महस्तातिशान्ता च सा देवी कनकप्रभा ।

पद्मोत्पलकरा वापि शूलपाशकरापि वा ॥

यथेष्टास्त्रापि वा गङ्गाचक्रहस्ता तु षड्भुजा ।

दष्टाकरालवदना पञ्चास्या दशदीर्युता ॥

देवीक्तास्त्रामना वापि देवालिङ्गनतन्परा ।

देवीन्मस्थिता वापि स्थानकामनमयुता ॥

प्रलम्बवामपादा वा लम्बितापरपादिका ।

देवेन सहिता वापि केवला वा प्रकीर्तिता ॥

श्यामा श्वेताथवा रक्ता माधकेच्छानुरूपतः ।

शृङ्गाकारयुता वापि द्विभङ्गसहिताथवा ॥

नासाधाल्लम्बयेत्सूत्रं दक्षिणस्थितपात्तले ।

गुल्फमध्ये स्थितं सूत्रं शिवसूत्रमिति स्मृतम् ॥

तत्सूत्राद्वामभागस्थस्तनमध्यं गुणाङ्गुलम् ।

तत्सूत्रं नाभिमध्यं यदेकाङ्गुलमिति स्मृतम् ॥

सूत्रयोरन्तरं वेदमात्रमित्यभिधीयते ।

जानुसूत्रान्तरं प्रोक्तं गुणाङ्गुलमिति द्विजाः ॥

द्वयोरङ्गुलयोर्मध्यं सार्धविंश्याङ्गुलं मतम् ।

तन्निर्भागीकभागं तु पाण्योरन्तरकं स्मृतम् ॥

कटकाग्रस्य चोन्मेषः स्तनाक्षस्य समो भवेत् ।

नाभेस्तु मणिबन्धः स्यात्सार्धविंश्याङ्गुलो द्विजाः ॥

पार्श्वमध्यमबाह्वोश्च मध्यमं पर्वताङ्गुलम् ।

प्रलम्बितकरस्याग्रादूर्ध्वं तु द्विमात्रकम् ॥

जानोस्तु मणिबन्धाच्च मध्यमं चतुरङ्गुलम् ।

पार्श्वमध्यमबाह्वोश्च मध्यमं तु षडङ्गुलम् ॥

दृष्टान्तमात्रमेतस्यात् सूत्रे तु नियमो न हि ।

स्वतन्त्रे द्विविधं देव्या मानं शास्त्रे प्रचोदितम् ॥

मूलदेव्या प्रमाणं तु पूर्वमुक्तं द्विजोत्तमा ।

उत्तमाश्च द्विदेवीनां मानं यन्मूलबेरजम् ॥

लिङ्गमानवशात्प्रोक्तं मूलदेवीवशात्तथा ।

अङ्गेषु मानं सप्राह्यं जानुस्सममेव वा ॥

द्विनेत्र द्विभज वापि 'स्थानकासनसयतम् ।

स्थानक समपादं स्या द्वैशाखस्थानमेव वा ॥२६॥

मुखासनं 'च कर्तव्यं 'पर्यङ्कासनमेव वा ।

मध्यमदशतालैः 'मानोन्मानप्रमाणकम् ॥२७॥

'स्वप्रमाणेन कर्तव्यं 'परिवारसमावृतम् ।

'देविके तु पदे 'स्थाप्यमथवा मानुषाशके ॥२८॥

'एकाश्रित'ममानुष्ये 'अनाश्रिते च विक्रमः ।

एव दत्तो प्रकृत्या तस्या मजा द्विधा मता ।
मनान्मनीति गौरीति दक्षमभदगन् नानया
मर्ति मादाशित्री यत्र कल्पयन् तत्र कल्पयताम् ।
नदा मनान्मनीमजा लभन् विप्रसन्तमा ॥
तन्मन्त्र्यादभदग गोयाद्यान्या समस्तन ।
कृत्वा मन्त्रणा देवी मन्त्रैः मस्थापयन्त ॥

उत्तरकामिके ४४ ३० ५९)

'उर्गन्तिरथवरम् द उर्गन्तिमय शृणु — ध
'विम्बम् इति तपुसकपदमध्याहृत्य चतुर्भुजा
दिविशणपदेष्टवन्त्य कृत्वा व्याख्येयमिति भाति ।
'स्थानकासनमदाहनम् — ध
स्थानकं पद्मासनं स्याद् ध
'द्वैशाख स्थानः — द द्वैशाखस्थानम
नात्याम्बयार्जनालक्ष पादयोरन्तरं भवतु
नात्याम्बीनर्धनालाश्च निष्पण्णोऽप्रकल्पयन् ।
अथौ पक्षस्थितौ चैव तत्र पादौ प्रयाजयेत्
द्वैशाखस्थानमनद्वि स्फुटश्राव्याधिदैवतम् ।

(नाट्यशास्त्रे १० ६१ ३०-३३ ५०)

'सव्यपाद तु पीठकासनः — ध

'एतद्विषय मतङ्गपारमेश्वरे यागपादे ३ १५—
१३ ५० श्रौकान्तदीर्घाटिषणी च दृष्टव्या ।

'म दशतालैः — द मध्यम दशतालैः ध
मध्यमदशतालविधिविषये अजिते ३९ ११० ३०
११० ५० श्रौकान्तदीर्घाटिषण्यश्च दृष्टव्या ।

'मनो मानप्रमाणकम् द मानोन्मानप्रमाण
विषये अजिते ३९ ४१-४६ श्रौकान्तदीर्घाटि-
षणी च दृष्टव्या ।

'तन्प्रमाणेन — ध

'वामाद्याः शक्तयो वापि परिवारे व्यवस्थिता ।
श्रीदुर्गा ऽमा अशिन्या च गायत्री चाप्यया तथा ॥

मथ्या गरुवनीयता स्थाप्या वा मर्तिपूजया ।
प्रजा मथा श्रुतिश्चैव स्मर्ति स्वाहा वापद च वे ।
धृतिर्मर्तिश्च पूर्वोद्विष्टमाद्वय प्रकीर्तना
ब्रथवा ज्येष्ठयोपता मर्ति मान्तर ईरिता
देवली पेषणा चल्दी भगवताऽवली तथा
ममली मुदगरी देवी वर्धमाना च वा मता
चतुर्द्विहस्ता दृष्टाश्चा पद्महस्ताम् वा मता
वृषा गणार्थिषु स्फुटं महाशक्ता धनश्रु ।
वीरश्च क्षत्रपालश्च भास्कर पुत्रता दिशि
नेत्रेन वाग्निदश वा विप्रज मपकल्पयन् ॥
दन्दादीन्वा नदस्त्राणि कल्पयन्तुवन्ता दिशि ।
निर्मान्यधारिणी देवीमशनीमाशगाचर
पूर्वोक्तपरिवारान्वा कल्पयेद्विशिक्तमा
महापीठे विजयण सर्वोश्चाभिरम स्थिता

उत्तरकामिके ४४ ३० २०

गर्भागारे मानमनशाङ्केज

मध्ये त्राह्य दैविक चाटभासम् ।

मानस्य तत् पादशाश वृद्धिप्रात

पैशाचाश स्याच्चतुर्विंशमशम् ॥

शैव त्राह्य वैष्णव देविकाशे

सर्वे देवा मानये स्थापनीया

पैशाचाशे मानश्चामृगश

स्त्रागन्धर्वादियश्चाश शेषा ।

(मयमते ३ ६९ ३०) एकहीन पद द

'स्थाप्यामथवा — द स्थाप्यामध्या

'ध मानकाया २० पुराधस्य स्थान

'देविकोश्रीनुमानुष्य मानुष श्रीन देविकम् ।

इति हुन्यते ।

'० समानुष्य — द

'अशने न च विक्रमम् द

- 'स्थापिते च प्रमाणं च पूर्वलिङ्गस्य मानवत् ॥२९॥
 पूजा' भागमम हीन 'मध्यम द्विगुण' भवेत् ।
 'पूजाशत्रिगुण' श्रेष्ठमन्तरे त्वष्टधा भवेत् ॥३०॥
 'नवधा शक्तिमान चेत्त्याज्यांशं वर्ज्यं योजयेत् ।
 'तदुत्सेधाच्छक्तिमान पादान्तं तु शुभं भवेत्' ॥३१॥
 'आयादिषट्शभोपेत' 'योगराशि शुभं भवेत् ।
 'तदुच्चं देविमान स्यात् सूत्र सप्तविधं भवेत् ॥३२॥

[सप्तसूत्रम्]

- "मध्यमध्य पुरोमध्य पृष्ठमध्य च पार्श्वकम्" ।
 पद्ममध्य "द्विबाह्वोस्तु" सप्त" सूत्रमिति स्मृतम् ॥३३॥

[मध्यमध्यम्]

- "सूत्रं कण्ठस्य मध्ये च वंशदण्डस्य मध्यमे" ।
 "गुल्फमध्येऽक्षयोर्मध्ये" मध्यमध्यं विधीयते ॥३४॥

[पुरोमध्यम्]

- "शिखामणौ मौलिमध्ये" मूर्ध्नि ह्रस्वलिङ्गमध्यमे ।

- 'इदमर्थं 'द' मातृकाया न दृश्यते ।; स्थापितं
 च — ध
 'भाग ममहीन — द
 'मध्यम तु द्वि — ध
 'मतम् — ध
 'पूजाशत्रिगुण — द; पूजाशे तु गुण — ध
 'श्रेष्ठमन्त्रमे श्रेष्ठवेष्टधा — द; श्रेष्ठ नदन्तरे त्व-
 ष्टधा — ध
 'नवधाश शक्तिमान न्यज्याशवर्ज० — द. नव-
 शक्तिप्रमाणं चेदायाद्यशेन योजयेत् — ध
 'तदुत्सेधाच्छक्ति पादान्तं त भवेत् — द; तनु-
 त्सेधे पन्थित मानं शुभमानं तु बद्धिमान् — ध
 '३१ श्लोकानन्तर 'षट्षडधिक भागैकरोहमक्त-
 म्याश्रभयादीनि भवन्म' इति 'द' मातृकाया
 माधिकं दृश्यते ।
 'आयनीविद्वशभोपेत — द; आयादिषट्शभविषये
 अर्जिते ३६ ३७५-३९० श्लोकास्तदीयटिप्पणी

- च द्रष्टव्या ।
 "योगराशिगुणं शुभे — द
 "तदुच्यते ते विमान — द, तदुच्चं ते विन्धन — ध
 "मध्यमं मध्य — द; मध्यमं मध्यपरे पृष्ठमध्यं
 नाभिलषार्थयो — ध
 "पार्श्वके — द
 "द्विबाहुद्वौ — द
 "मध्यमं चैव पार्श्वे तु — ध
 "सूत्रं विधीयते — द
 "मुनीशकण्ठमध्ये च — द; सूत्रखण्डस्य मध्यं च
 — ध
 "वंशकामममध्यमे — द
 "उदरमध्ये — ध
 "पृष्ठमध्यं च सूत्रकम् — ध
 "शिखामणि — द; शिखामौलिमध्ये तु — ध
 "म्यान्मूर्ध्नि ह्रस्वगमर्धके — द; मूर्ध्नि ह्रस्वगम-
 ध्यमे — ध

नामिकाग्रे च ह्रिकाया' हृदयस्य च मध्यमे ॥३५॥
 'कुक्षौ नाभौ तथा योनौ' पादयोश्च प्रलम्बयेत् ।
 पाणिद्वयन्तरमध्ये तु 'पुरोमध्य विधीयते ॥३६॥
 'तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सममात्र विधीयते ।
 'मौल्यप्रमानसूत्रान्त द्व्यन्तर सप्तमात्रकम् ॥३७॥
 मौलिमध्य च 'पञ्चार्ध ललाटे' कोलक भवेत् ।
 'हनोर्मध्ये च सूत्र स्या' ह्रवकोलकमुच्यते ॥३८॥
 'सूत्रात्षडङ्गुल' 'ह्रिका ह्रोगोमध्यमथाङ्गुलम् ।
 'हृदयात्षट् च पञ्चैव' 'नाभ्यूर्ध्वान्तरमध्यमे' ॥३९॥
 'सूत्रमात्रार्धक चैव' 'नाभिमध्ये च षडचवम् ।
 योनिमूल द्विमात्र' 'स्यादूरुमध्य द्विमात्रकम् ॥४०॥
 'जानुजङ्घा षडङ्गुल्य' 'जङ्घान्त वसुमात्रकम् ।
 'नलक सार्धवस्वश' 'सूत्रादङ्गुष्ठपूर्वकम् ॥४१॥
 'अर्धमात्रसमं चैव पुरःसूत्र प्रशस्यते ।
 पुरः' 'सूत्रमिति प्रोक्त पृष्ठसूत्रमथ शृणु ॥४२॥

* नामिकाया स्यान्कण्ठस्यात् — द; नामिकाप्रस्य
 ह्रिकाया — घ

* अङ्गौ मध्यममध्यमे — द; हृदय वाममध्यमे —
 घ

* कुक्षिनाभे तथा योनिः — द; कुक्षिनाभिस्तथा
 योनि — घ

* प्रादयोश्च प्र० — द; पादयोश्च प्र० — घ

* स्पर्शान्त श्रोणिनामाय — द

* लम्बयेद् ब्रह्मसूत्रकम् — घ

* इदमर्धं 'घ' मातृकायां न दृश्यते ।

* इदमर्धं 'द' मातृकायां न दृश्यते ।

* पञ्चार्ध — द

* कोलक — 'द्व्यङ्गुल कोलक ज्ञेय'

अजिते ३६.३९ पू०

* हते नाकमध्य च सूत्र स्याध्यव — द; अना-
 र्धम्यसूत्र स्यान्पकोलक — घ

* यव — भाग स्याच्चतुरङ्गुल्य यावक तद्द्वय
 भवेत् ।

अजिते ३६.३९ उ०

* 'द' मातृकाया '३९' पूर्वार्धस्थाने 'पदार्थ' च

ह्रिका उरोमध्य च पार्श्वकोलकम् इति दृश्यते ।

* ह्रिकाया ह्रोगोमध्य — घ

* हृदया षट्पञ्चैव — द

* नाभ्यूर्ध्वान्तरमध्यमे — द

* 'घ' मातृकायामेतदर्थस्थाने 'स्पृशन्त हृदयान्त
 स्यात् मम वा नाभिमेव च' इति दृश्यते ।

* 'ध' मातृकायामिदमर्धं न दृश्यते ।, सूत्रमात्रार्धक
 — द

* नाभिमध्य — द

* मोकती मूलाद्विमात्र — द; योनिमध्यद्वियङ्गुल्य
 — घ

* स्यान्मध्यमूरुसमाक्रम. — द, ऊरुमध्यद्वि — घ

* जङ्घान्ते तु षडङ्गुल्य — द,

* जङ्घान्त — द.

* नलका० — द, घ

* सूत्रादङ्गुल — घ

* 'घ' मातृकाया '४०' पूर्वार्धस्थाने 'द्वियङ्गुलाष्ट-
 नीर्ग स्यात् सूत्रात्पूर्वे तु निर्गमम् ।' इत्यर्धं दृश्यते ।

* त्वर्थमात्रमपीप च — द

* ०सूत्रमिदं प्रोक्त — घ

[पृष्ठसूत्रमथवा पृष्ठमध्यम्]

मौलिमूर्धकृकाटीना ककुदशस्य मध्यमे ।

'पार्ष्णिमध्ये च सूत्र स्यात्पृष्ठमध्य विधीयते ॥४३॥

मध्ये 'शिखामणेमौलिकर्णपाल्यन्तमध्यमे ।

'नीत्र जानोश्च जङ्घाया मध्ये गुल्फस्य मध्यमे ॥४४॥

लम्बित 'पार्श्वयोर्मध्ये; 'वक्त्रबाह्यामथोच्यते ।

'पार्श्वे वा पटुपार्श्वे वा 'स्तनमण्डलबाह्यके' ॥४५॥

"उपमानं प्रवक्ष्यामि "श्रोणिकूर्परपार्श्वके ।

"त्रिवेदपञ्चमात्र "स्याद्वचन्तर त्रिविधं भवेत् ॥४६॥

"स्यादूरमूलान्तरमेकमात्रं

"सार्धाङ्गुले" नान्तरमूरमध्ये ।

जान्वन्तजङ्घा "नलकान्तरं च

"स्यादष्टषड्भागषडङ्गुलेन ॥४७॥

मानसूत्रद्वयं चैव मणि'बन्धावसानकम् ।

अथवा पार्श्वसूत्र च मणि'बन्धावसानकम् ॥४८॥

१ 'मौलिमूर्धकृकाटीना — द; मौलिमूर्धकृकाटीना — ध

२ ककुदशस्य मध्यमे — द; ककुदशस्य मध्यमे — ध

३ वल्गुमध्यं च सूत्र — द; पार्ष्णिमध्यं तु — ध

४ 'शिखामणी मौलिकर्णपाल्यन्तमध्यमे — द, शिखामणिमौलिक च पाल्यन्त मध्यमे कृपा — ध

५ 'घ' मातृकायामिदमर्थं न दृश्यते ।; श्रीव जाचोश्च जङ्घाना — द

६ पादमर्धं तु — द

७ वक्त्र बाह्य — द, परो बाह्य — ध

८ 'पार्श्वं च पटु चाश्व — द, पार्श्वं व पटुपटु वा पार्श्वं तु — ध

९ 'स्तनमण्डलं — द, स्थनमण्डलं — ध

१० 'घ' मातृकायां '४५' श्लोकान्तर 'मध्ये श्रोण्य च पार्श्वं तु जङ्घामध्ये तथा ङ्गुलबाह्याम्यामानत्र' इत्याधिक दृश्यते ।

११ 'उपायमुपमानं स्यात्प्रवक्ष्यामि — द, उपकन प्रवक्ष्यामि — ध

१२ 'मानं चैव प्रमाणं च उन्मानं ह्युपमानकम् ।

परिमाणं लम्बमानं षड्विधं मानमिष्यते ।

मानं यन्प्रतिमायाम् निर्यतमानं प्रमाणकम् ।

उन्मानं तत्प्रदेशाच्च द्वचन्तरं ह्युपमानकम् ।

परिमाणं नाहमानं लम्बमानं च सूत्रकम् ।

(पूर्वकारणे (११.६४ उ०-६६) , एतद्विषये पुनः

अजिते ३६ ४१-४४ श्लोकास्तदीयटिप्पणी च

द्रष्टव्या ।

१३ श्रोणिकूर्परं — द; श्रोणिकूर्परं — ध

१४ त्रिवेदपञ्च — द, ध

१५ स्यादन्तरा — द

१६ सार्धं ऊरुस्य मूलान्तरमेकं — ध

१७ सार्धं ङ्गुलानां तममूतरेरे — द

१८ नान्तमध्यमध्यरसंगता — ध

१९ नलकान्तलान्याश्व — ध

२० स्यादष्टाशभागे त्रिप्राष्टषडं — ध

२१ नबन्धवेदवसानकम् — ध

२२ नबन्धवसानम् — ध

द्वचन्तरं 'वेदभागः स्यात्पञ्चमेदावसानकम् ।
 करण्डमकुटोपेत जटामकुटं मण्डितम् ॥४९॥
 पीताम्बरधरं चैव 'दुकूलाम्बरमेव 'वा ।
 'नाभ्यध पञ्चमात्र 'स्याद्व्यासमान विधीयते ॥५०॥
 'गुल्फादूर्ध्वं षडङ्गुल्य वस्त्र पर्यन्तमिष्यते ।
 अभय 'सव्यहस्ते स्यात्तन्तचूचकसीमकम् ॥५१॥
 'सूत्रात् तलमध्ये तु द्वचन्तरं 'द्वादशाङ्गुलम् ।
 'वरद वाम'हस्ते स्याच्छ्रोण्या ऊर्ध्वं समायुतम् ॥५२॥
 'सूत्रात् करमध्ये च त्रयोदशाङ्गुलमिष्यते ।
 अथवा 'चोर्ध्वपार्श्वे "तु 'सिंहकर्णमथापि वा ॥५३॥
 परहस्तद्वये चैव कटकं तु विधीयते ।
 'हिक्कामम च कटक कर्तरीमुखमेव वा ॥५४॥
 "बहिः कक्षान्तरे वापि सव्य 'पार्श्वे जपाक्षकम्" ।
 "वामपार्श्वकरे "चैव "पद्मोत्पलसमन्वितम्" ॥
 बीजापूर च पद्म च "शङ्खचक्रमथापि वा ॥५५॥

३० [मनोल्मनीस्वरूपम्]

श्यामनिभवेदकर [वह्निनयनं स्यात्]

पद्मवरदाभयजपाक्षफलयुक्तम् ।

- 'वेदभाग स्यात् — द, वेदभाग वा — ध
 'समयुतम् — ध
 'दुकूल परमेव च — ध
 'च — द
 'नाभ्याध पञ्च० — द; नाभ्याधपञ्च० — ध
 'स्याद्व्यासनाम — द, स्यादिविमान — ध
 'गुल्फमूर्ध्वं — द, गुल्फमध्ये — ध
 'षडङ्गुलान्तमिष्यते — ध
 'सव्यहस्त स्यात्तन्तचूचक — द; सव्यहस्तान्त-
 न्तनसूचिक० — ध
 'सूत्रात्तलममध्य तु — द, सूत्रान्तरस्य मध्ये तु
 — ध
 'त्रयोदशाङ्गुलम् — द
 'ध' मानूकाया '५२' उत्तर्गर्धस्थाने 'वामहस्त-
 म्यदनमन्वितम्' इत्येतावन्मात्रमेव दृश्यते ।
 'हस्त स्याच्छ्रोणीदूर्वामायुतम् — द

- 'सूत्रद्वचन्तरहस्त च — द
 'चोर्ध्वपार्श्वे — ध
 'वा — द
 'द' मानूकाया '५३' चतुर्यपादस्य स्थाने '५४'
 श्लोकस्य प्रथमपादस्थाने च 'वामोक्तद्वय अद्वय
 चैव' इत्येतावन्मात्रमेव दृश्यते ।
 'जत्रो हिक्कली मम चैव कटक कर्तरीदम् — द
 'न हि रक्ष्यन्तर वापि — द,
 'पार्श्वजपाक्षकै — द
 'वहिपा विमस्य पार्श्वे च वामके — ध
 'वाम च करैवैव — द
 'नेप — ध
 'पद्मेन वा उत्पलेन वा समन्वितम् इत्यर्थोऽत्र
 व्याख्येय इति भाति । 'पद्म बोत्पलमन्वितम्'
 इति वात्र पाठो भवितव्य ।
 'समयुतम् — ध

पीतवसनान्वितजटामकुटयुक्त

‘श्वेतकमलासनमनोन्मनिस्वरूपम्’ ॥५६॥

[कामकोष्ठस्थापनयोग्यस्थानम्]

‘इच्छामयी ज्ञानमयी क्रिया च

सान्त्तलिङ्गे चालयान्तर्गते’ स्यात् ।

बाह्ये ‘शालादिग्विदिक्षिष्टदेशे

तत्तन्मध्ये स्थापयेत्कामकोष्ठम्’ ॥५७॥

‘इति रौरवे क्रियापादे कामकोष्ठविधिः

पञ्चषष्टितमः पटलः ।

११ शङ्ख चक्र धरोमिव — द; शङ्खचक्रधरोऽपि वा

— ध

१२ ‘कुन्दनिभवेदकरवर्त्तनयन स्यात्

पङ्कजवराभयकरोत्पलचतुष्कम् ।

अङ्गटिमभयणविचित्रनयन स्यात्

तृङ्गमकुटारज्ज्वलमनोन्मनिस्वरूपम् ।

(पूर्वकारणे ९० १०);

वर्णनिभवेदकरवर्त्तनयन स्यात्

पद्मवराभयजपाक्षवलययुक्तम् ।

पीतवसनान्म्रजटामकुटयुक्त

श्वेतकमलासनमनोन्मनिस्वरूपम् ॥

(टि ६७० पृ० ३८४)

१ पद्मकमलामन० — ध

२ ‘द’ मातृकायामय भूको न दृश्यते ।

३ ध मातृकायामय भूको न दृश्यते । शक्ति यम
ज्ञानशक्तियमक्रियाशक्ति यम च — द

४ ०र्गतो — द

५ माला — द

६ ०कोष्ठ — द

७ पद्ममहिताया रौरवभेदे कामकोष्ठविधिपटल -

द पद्ममहिते कामकोष्ठलक्षण समाप्तम् मन्त्र-

मोक्षधायः — ध

अनुबन्धः

‘शौचाचमनस्नानादिमन्त्रोद्धारार्चनाविधिसग्रहः

[शौचे]

‘यावद्भावस्य सशुद्धिस्तावच्छौचं समाचरेत् ।

[दन्तधावने]

अस्त्रेणाचमनं कुर्यात्प्रक्षाल्य दक्षहस्तकम् ॥

प्लक्षोदुम्बरनिम्बानां चूतजम्बोश्च^१ शृङ्गकम् ॥१॥

द्वादशाङ्गुलदीर्घं च कनिष्ठाङ्गुलिनाहकम् ।

तदन्तधावनार्थाय ‘गृहीत्वा दक्षिणे करे ॥२॥

तेन ‘दन्तान्प्रमृज्याथ जिह्वां ‘समृज्य बुद्धिमान् ।

अष्टाङ्गुलप्रमाणेन मुक्तिकामी प्रकल्पयेत् ॥३॥

‘द्वादशधास्यशुद्धिं च पञ्चादाचमनं कुरु ।

[आचमने^२]

गोकर्णाकृतिहस्तेन माषमग्नजलं गृहेत् ॥४॥

^१ अयं पटलः आर्. इ. ३९७७२ इत्यङ्किते ताल-
पत्रकोशे ३९-४७ पत्रेषु दृश्यते ।

^२ ‘यावद्भावस्य सशुद्धिस्तावच्छौचं समाचरेत् ।
न विना भावसशुद्धिं सम्यक्शुद्धिरितीरिता ॥
प्रविश्य कुलदेशं तु पादौ हस्तीं विशेषयेत् ।
‘दक्षिणाङ्घ्रिस्थले क्षिप्य वामपादजले न्यसेत् ।
प्राणिं गोकर्णवत्कृत्वा माषमग्नजलं पिबेत् ॥
द्वितीयं च तृतीयं च पिबेदम्बु यथाविधि ।
दन्तानां शोधनं पञ्चान्मनुष्याणां विशेषतः ॥
ममच्छेदं दृढं शुद्धं मार्द्रं सत्त्वगपर्वकम् ।
कनिष्ठानाहमयुक्तं दन्तकाठस्य लक्षणम् ॥
अष्टाङ्गुलं नैष्ठिकानां भौतिकानां दशाङ्गुलम् ।
शिरीषचिरबिल्वोत्थकः खजसिद्धिर्गर्जनैः ॥
नैष्ठिकानामिति प्रोक्तं भौतिकानां विधीयते ।
आम्नायामार्गसिद्धिर्गन्धक्षयकमभवै ॥’

वार्गभी रविमन्त्रानैर्गण्डपैरास्यशोधनम्
(अचित्यविश्वसादाख्ये ९.१७, १८ पृ०; १९-
२३; २५ पृ०);

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते १९.२२ उ०-२६ पृ०
‘भ्रूकोक्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या’ ।

^३ ‘जम्बोश्च — न.

^४ ‘क्षिप्य — न.

^५ ‘दन्त — न.

^६ ‘समाज्य — न.

^७ ‘द्वादशम् आस्यशुद्धेन — न.

^८ ‘प्राङ्मुखो वाथ पादौ च हस्तीं प्रक्षाल्य तन्मुखम् ।

वामपादजले स्थित्वा स्थले दक्षिणपादकम् ॥

जानुमध्यकरो भूत्वा हस्ते गोकर्णवत्कृते ।

माषमग्नजलं ग्राह्यं निर्दोषं त्रिपिबेद् बृध ॥

आस्यं द्विं प्रमृजेदस्त्रात्मकमुज्यं मुखं जनैः ।

'तन्न्यूनमधिक पीत्वा मृगपातमम भवेत् ।
उपस्पृशेच्च प्रत्यङ्गमस्त्रमन्त्र समुच्चरन् ॥५॥

'[कौपीनधारणे]

षट्त्रिंशदङ्गलायाम विस्तार तु 'तदर्धकम् ।
कौपीन धारयेद्विद्वान्प्राङ्मुखो वाप्युदङ्मुखः ॥६॥

'[वारुणस्नाने विधिस्तानविषये]

'उत्तरे मृदमादाय पञ्चब्रह्मेण' शुद्धिताम् ।
मूलमन्त्र समुच्चार्य 'कलामन्त्र' प्रविस्तरम् ॥७॥
'पञ्चब्रह्म षडङ्गं च' 'सूक्ष्मपञ्चाक्षरं' जपेत् ।

पादावभ्यक्ष्य मूर्धानमङ्गुष्ठानामिकेन तु ॥
चक्षुषी संस्पृशेद्विद्वान् तर्जस्यङ्गुष्ठकेन तु ।
नाभिद्वारपुटौ स्पृष्ट्वा कनिष्ठाङ्गुष्ठकेन तु ॥
श्रोत्रौ स्पृष्ट्वा जलोपेत मध्याङ्गुष्ठेन बाहुकौ ।
नाभिमङ्गुष्ठकेनैव सर्वाङ्गुल्यग्रपिण्डितम् ॥
हन्तप्रदेशं तु संस्पृश्य सर्वाङ्गुल्यग्रमूर्धनि ।
ऋग्यजु सामवेदानां त्रि पान नृप्तिरिष्यते ॥
पूर्वकारणे ४० ३० ३१ ।

एतद्विषयं पुन अजिते १० ६६ १६ श्लोकास्त
दीर्घटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

'ग्रहेत् — न

'नश्राममधिक — न.

तन्न्यूनमधिक पीत्वा मृगपातमम भवेत्

सकलागमसारमग्रहे प ३

'तत् स्पृश्याथ — न

'कौपीनलक्षणम् —

'कौपीनलक्षणं चापि हस्तं वापि द्विहस्तकम् ।

आयाममेव विस्तारं दशाङ्गुलमथाष्टकम् ॥

कौपीनमवमनं न सापामाशादिना भवेत्

(अचिन्त्यविश्रमादाख्ये ६ ११७ उ०, ११८)

'तदर्धकम् — न

'एतद्विषये अजिते १० ३७ उ०—६५ श्लोकास्त-

दीर्घटिप्पणी च द्रष्टव्या । तथा मतङ्गपारमेश्वरे

क्रियापादे २ १० उ०—१९ श्लोकाः, सार्धत्रिंशति-
कालोत्तरे ३ २—७ पू० श्लोकास्तदीया वृत्तिश्च
द्रष्टव्या ।

उत्तरे मृदमादाय — न, अत्र 'स्थिता' इति पद-
मध्याह्न्य व्याख्येयम् इति भाति ।

'पञ्चब्रह्मणा' इत्यत्र 'पञ्चब्रह्मेण' इति प्रयोगो
रौरवे क्रियापादे ४६ १०८ उत्तरार्धे दृश्यते ।

शक्तिदमं न शक्तिग्रम्या मजाना शक्तिना

तदस्य मजाना तारकादिभ्य इतच (पा० सू०

इति इतचप्रत्ययः । तारकादिरावृत्तिगणे

'कलामन्त्रं तत् शृणु ।

मया कलाभिर्गुणैर्वाभिर्वासादेवस्त्रयोदश ॥

अथारम्य कलाप्याभिर्भ्रताभिश्चैव यत्रयत्र

इष्टान पञ्चधा भिन्ना कल्पयन् त्रिचक्षण

अष्टत्रिंशत्कला ह्येव कलान्नह्य तु कथ्यते ।'

(सुप्रमेवे क्रियापादे ३ ६०—६४ पू०)

'प्रस्तरम् — न

'मूर्ध्ना वदनहृद्गुह्यपादाः पञ्चाङ्गमस्थिता ।

हस्तिर शिखावचनचर्मणां पदङ्गका

(रौरवोत्तरे ९ २०)

'सूक्ष्मपञ्चाक्षरम् — शिवाय नम ।'

(मन्त्रसंग्रहे पू० ३) .

'भवेत् — न

पञ्चास्त्रेण तु सकल्प्य जले मृद तु योजयेत् ॥८॥

‘[शिवतीर्थे]

मत्स्यमण्डूक सर्पाद्यैरन्यैश्च जलजातिभिः^१ ।
क्रमिकफल मात्र तु मृद दिक्ष् विनिक्षिपेत् ॥९॥
मूलमन्त्रं शतं ‘जप्त्वाभिमन्त्र्य जलमध्यगः ।
शिवतीर्थमिदं कृत्वा जले ‘मग्नस्त्रिभेदकम् ॥१०॥
हृदये तु शिव चिन्त्य मूलमन्त्रं समुच्चरेत् ।

‘[भस्मोत्पादनाय गोमयग्रहणे]

प्रपञ्चसृष्टिकाले तु पञ्चवर्णकगौर्भवेत् ॥११॥

‘पञ्चास्त्रम् —

‘अम्बभेदमथ शृणु ॥

शिवाम्त्र क्षुरिकास्त्रं च तथा पाशुपतास्त्रकम् ।
व्योमाम्त्रं चैव घोराम्त्रम् अस्त्रं पञ्चविधं भवेत् ॥
षडक्षरं शिवाम्त्रं म्यात्क्षुरिका त्वष्टवर्णकम् ।
पाशुपतं तु पञ्चार्णं व्योमाम्त्रं तु दशार्णकम् ।
चत्वारिंशदधोराम्त्रमेव पञ्चाम्त्रमुच्यते ॥’

(वातुलशुद्धे ८ १०३ उ०—१०६ पू०) ;

पञ्चाम्त्रं तु सकल्पेन — न

‘मत्स्यमण्डूकसर्पाद्यैरन्यैश्च जलजन्तुभिः ।

मेवितुं जलं नित्यं तस्माद्दृष्टं विशेषतः ॥

नहोपशमनार्थं तु शिवतीर्थं प्रकल्पयेत् ।

हस्तमात्रप्रमाणेन परितःतुरश्चकम् ॥’

(मुप्रभेदे क्रियापादे ५ १२ उ०—१४ पू०)

‘सर्पाणामन्यैश्च जलजातिनाम् — न

‘अत्र दूषिते मति इत्याध्याहृत्य व्याख्येयम् ।

‘मृद मात्रेण — न

‘जप्त्वा हि मन्त्रं जलं — न

‘मग्नं तु भेदकम् — न; ‘त्रिभेदकम्’ इत्यस्य
त्रिवारकमन्यर्थो व्याख्येय इति भाति । क्रिया-
विशेषणमेतत् ।

‘समुच्चरेत् — न

‘गावः शिवपुराण्यश्च क्षितिं प्राप्ता शिवेच्छया ।

सुरासुरैर्मथ्यमानांस्त्रीरोदान्मागरोनमान् ॥

पञ्च गावः समुत्पन्नाः सर्वलोकस्य मातरः ।

नन्दा मुभद्रा सुरभिः मुशीला सुमनास्तथा ॥

कपिला कुण्डा श्वेता च धूम्रा रक्ता तथैव च ।

नन्दादिमुमनोऽनानां वर्ण एष प्रकीर्तितः ॥

सर्वलोकोपकारार्थं देवानां तर्पणाय च ।

गोमातरं स्थिता भूमौ स्नानार्थं हि शिवस्य तु ॥

गोमय रोचना मूत्र क्षीरं दधि घृतं गवाम् ।

षडङ्गानि पवित्राणि सर्वमिन्द्रिकराणि हि ॥

गोभिर्यज्ञा प्रवर्तन्ते गोषु देवाः प्रणिष्ठिताः ।

गोभिर्यज्ञा समुद्गीर्णाः सषडङ्गपदक्रमाः ॥

शृङ्गमूले गवाः नित्यं ब्रह्माविष्णू च सन्थिताः ।

शृङ्गाग्रे सर्वनीर्थानि म्हावराणि चराणि च ॥

शिरोमध्ये त्वहं वत्स भूतैः परिवृतं सदा ।

ललाटे मस्थितो वत्स नव भ्राता विशेषतः ॥

कम्बलाश्वतरौ नागी नामापुटसमाश्रिताः ।

कर्णयोरश्विनीदेवौ चक्षुषी शशिमातरौ ॥

दन्तेषु मरुतो देवा जिह्वाया वरुणः स्थितः ।

मरुत्वती तु हुकारे धमयक्षी च गण्डयो ॥

मन्ध्याद्वयं तयोष्ठी हि ग्रीवं चन्द्रः समाश्रितः ।

सुरमध्येषु गन्धर्वाः सुराग्रेषु च पद्मगाः ॥

सुराणां पश्चिमाग्रेषु गणा ह्यप्सरसा तथा ।

रुद्राश्चैव तु नाडिस्था वायवः सर्वमन्त्रिणः ॥

सप्तसागरमध्ये तु भूलोकं तु प्रवेशिता ।
 तस्याश्वतुर्थ पादेषु धर्मरूपं तदा भवेत् ॥१२॥
 रोमाग्रे ऋषयः प्रोक्ताः कर्णं चाथ सरस्वती ।
 चन्द्रादित्यौ चक्षुषी च नामिका इन्द्र एव च ॥१३॥
 दन्ते रुद्र इति ज्ञेयो जिह्वायामथ विष्णुकः ।
 अधरं ब्रह्मदेवत्यं स्कन्दो दक्षिणशृङ्गके ॥१४॥
 विघ्नेशो वामशृङ्गे तु ललाटे चेश्वरो भवेत् ।
 मूर्ध्नि सदाशिवश्चैव पुच्छाग्रे सप्ततीर्थकम् ॥१५॥
 इत्थं गावः समालोक्यास्तासां तु गोमयं गृहेत् ।

“ [गोमयदाहेन भस्मोत्पादने]

देवाल्याग्निना [दाहो गोमयानां] विशेषतः ॥१६॥
 प्रमादाद्भूः प्रज्वाल्य तत्फलं तु विनश्यति ।
 केतकीपुष्पदामं च कर्पूरं च विमिश्रयेत् ॥१७॥

श्रीणीतटम्याः पितरो ह्युरमि स्त उमारभे ।
 श्रीरपाने गवा नित्यं कामो लाङ्गलमाश्रितः ॥
 आदित्यरश्मयो वाला गोमये जाह्नवी स्वयम् ।
 ऋषयश्च तथा सर्वे रोमाग्रेषु च मस्थिता ॥
 उदरे पृथिवी जाता जन्तवश्च गजानन ।
 चत्वारः सागराः पूर्णा गवा ये च पयोधराः ॥
 कथितं विश्वविघ्नेन यथा गोषु प्रतिष्ठितम् ।
 इत्थं गवा समालोक्य भस्मार्थं गोमयं गृहेत् ।
 (सुप्रभेदे क्रियापादे ६ २ उ०-१७ २५ उ०)

“ पञ्चवर्णान् गो भव — न

“ प्रवेशकम् — न.

“ चतुर्दन्तुर्गदेव — न

“ तथा — न.

“ तु ऋषीन् प्रोक्त — न.

“ वा तु — न.

“ चन्द्रादित्यं न क्षे च — न.

“ इन्द्रमव — न.

“ शय — न.

“ जिह्वामर्थं तु विष्णुकम् — न

“ अधरे — न

“ स्कन्द — न

“ शृङ्गकम् — न

“ विघ्नेशं वामं शृङ्गं — न

“ चेश्वर — न

“ मूर्ध्नि सदाशिव — न

“ पश्चाग्रे — न

“ समालोक्य तस्मा तद्गोमयं गृहेत् — न

“ भभावपतितं ग्राह्यं सद्यमन्त्रेण गोमयम् ।

पिण्डानि वाममन्त्रेण ह्यघात्रेण तु शोषयेत् ॥

पुरुषेण तु तद्गृह्णा ईशानेनाभिमन्त्रयेत् ।

केतकीपुष्पमयं नवभाण्डेषु निक्षिपेत् ॥

अथवा चाग्निहोत्रेषु भस्मं ग्राह्यं विचक्षणैः ।

(सुप्रभेदे क्रियापादे ६ २५ उ०-२७) ;

एतद्विषये पुन अजिते १९.७९-८८ श्लोकास्त-
 दीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

“ इदमर्थं न मातृकाया ११ श्लोकस्य पूर्वार्धानन्तरं
 दृश्यते । प्रकरणमनुमृत्यात्र सघटितम् ।

[भस्मस्नानविषये]

‘अनामिकां पूर्वयुक्तां’ मध्यमा’ तु ततः परम् ।
 पश्चात्तर्जनियोगेन’ नेत्रतारादि कल्पयेत् ॥१८॥
 अक्षमात्रप्रमाणं च भस्म चैव जले क्षिपेत् ।
 ‘षडङ्गमनुसचिन्त्य दक्षहस्ताभिमन्त्रणम्’ ॥१९॥
 त्रिशद्वारमिदं कृत्वा हृदये शिवचिन्तनम् ।
 पश्चादाचमनं प्रोक्तं सर्वतन्त्रेषु सर्वदा ॥२०॥
 ‘सर्वतीर्थेषु यत्पुण्यं सर्वयज्ञेषु यत्फलम् ।
 तत्फलं कोटिगुणितं भस्मस्नानाद्दिने’ दिने ॥२१॥
 ‘‘वामहस्तस्य मध्ये तु भस्म निक्षिप्य शुद्धितम्’ ।
 ‘‘निरीक्षणं प्रोक्षणं च ताडनाभ्युक्षणं तथा ॥२२॥
 कलामन्त्रेण शुद्धिं तु’ फट्कारेण समन्वितम् ।
 ‘‘दिग्बन्धनाव कुण्ठनेऽनामिकाग्रेण भस्मना ॥२३॥
 ललाटे ‘‘दर्शयेद्भस्म हुंफडन्तेन चास्त्रतः ।
 शिला’‘वज्रे ताडनेन तोयमस्त्रं तु योजयेत् ॥२४॥
 अस्त्रेण योजनं’

‘ तर्जन्यनामिकामध्यैस्त्रिपुण्ड्रं तु समाचरेत् ।
 ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च त्रिपुण्ड्रस्याधिदैवतम् ॥’
 (सुप्रमेदे क्रियापादे ६.३३)

‘ पूर्वयुक्तेन — न

‘ मध्यम — न

‘ ० तर्जनीयुक्तेन — न.

‘ नत्रास्तागादि — न

‘ षडङ्गैर्मनुसचिन्त्य — न

‘ ० मन्त्रयेत् — न

‘ शिवशिवान्तिदम् — न

‘ ‘सर्वतीर्थेषु यत्स्नानं सर्वयज्ञेषु यत्फलम् ।

नत्फलं कोटिगुणितं भस्मस्नानेन सिध्यति ॥’

(सुप्रमेदे क्रियापादे ६.३६)

‘ ० स्नानं दिने — न

‘ ‘ततः’ पाशुपताम्त्रेण नाराचवद्भाषितवज्रशि-
 लाया भूमौ दक्षिणेन विभुषं क्षिपेत् । हस्तौ
 प्रक्षाल्य धौनवस्त्रेण मगाध्य भर्तिकोशस्था
 भूतिं पूर्ववन्मगृह्य तेन मन्त्रेण निरीक्ष्यास्त्रेण

प्रोक्ष्य कवचेनावकुण्ठय मूलेन सरक्ष्य प्रणव-
 शिवव्रीजमद्भितमद्याजानादिपञ्चब्रह्मपदं ह्रैतिव
 न्यादिकलाभिश्च दैवर्णिको मन्त्रयेत् । इतर
 पञ्चब्रह्मपदमन्त्रादिभिरभिमन्त्रयेत् ।’

(शैवसंन्यासपद्धतौ पृ० २५, २६)

‘‘शुद्धिदम् — न; शुद्धिरस्य सजातं शुद्धितम्
 ‘तदस्य सजातं तारकादिभ्य इतच्’ (पा० सू०
 ५.२.३६) इति इतच्छ्रुत्ययः । तारकादिराकृतिगण ।

‘‘ निरीक्षणप्रोक्षणं चैव — न

‘‘ शुद्धेन — न

‘‘ ‘कल्पभस्मं च मगृह्य दिग्बन्धं कारयेत्ततः’ ।’

(अचिन्त्यविभवादाख्ये ९.७९पू०)

‘‘ ० कुण्ठनानामिकाग्रं तु भस्मनि — न

‘‘ दर्शनं भस्म — न

‘‘ ० वज्रेण ताडनेन — न, वर्णाभ्रमचन्द्रिकाया २५
 पृष्ठे ‘शिलावज्रे’ इत्यस्य ‘वज्रशिलाया’ इति
 निर्देशो दृश्यते ।

‘‘ योजकम् — न

‘[मध्योपासनविषये ‘प्राणायामविधौ]

‘पूरकप्राणायाम च प्रणवाक्षरमच्चरन् ॥२५॥
जातिनमोन्त ‘शक्तीनामीशीमीश्वरमेव च ।
ध्यायेत् प्रणवाध्वान ‘स्वाधिष्ठानमिति स्मृतम् ॥२६॥
‘सजातिहुफडन्तेन उमाशक्ति तु रुद्रकम् ।
स्वाधिष्ठानाच्च ‘नाड्यन्त प्राणवायु चरेद्वधः ॥२७॥
शिवास्त्र तु समुच्चार्य मार्गे ‘सौषुम्नयात्र तु ।
चित्रनाड्यामृतेनैव मूलान्नि तु ‘सुयोजयेत् ॥२८॥
अमृताप्लावनं चैव सर्वशून्ये परे शिवे” ।
“कुम्भक त्विति विख्यात रेचक तु तत परम् ॥२९॥
वाम नासीं न बन्धीयान्नामिकां तु योजयेत् ।
अष्टाङ्गलप्रमाणेन “नाभ्यां वायुं तु सचरेत् ॥३०॥
सरस्वती “च ब्रह्माणमधिकारे विचिन्तयेत् ।
अङ्गुष्ठमूले सचिन्त्य श्रोत्रवन्दनतो बध “ ॥३१॥
“प्रीत्यै सदाशिवस्यैव पूरकं तु तथा भवेत् ।
“कुम्भक चेश्वरस्यैव रेचक केशवस्य च ॥३२॥

‘मकलीकरण कृत्वा प्राणायामेन मस्थित ।
वि समावर्तयेन्मन्त्री मनसा शिवसहिताम् ॥
पूर्ववत्पुनराचम्य विधाय श्रोत्रवन्दनम् ।
कृत्वा कराङ्गविन्यासमेकचित्तो व्यवस्थित ॥
ब्राह्मी च वैष्णवी रौद्री रक्ता शुक्ला मितेतराः ।
प्रातर्मध्याह्नेके माय मध्या ध्यायेदनुकमात् ॥’

(सोमशम्भुपद्धतौ १.१.५१-५३),

एतद्विषये पुनः अजिते १९.३१-३७ पृ०
श्रोकाम्नादीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

‘प्राणायामसमायांगान्प्राणायामेति चोच्यते ।
रेचक पूरक चैव कुम्भक तु तृतीयकम् ॥
रेचनाद्रेचक प्रोक्त पूरणान्पूरक तथा ।
कुम्भक मनिरोधेन प्रणवेनाभ्यमेन्द्रियम् ॥
रेचक ब्रह्मदैवत्य पूरक विष्णुदैवतम् ।
कुम्भक रुद्रदैवत्यमधिदेवा प्रकीर्तिता ॥
(कारणे वामनार्चनविधौ (टि ३४) पृ० २२१,

२२२),

एतद्विषये पुनः मतङ्गपारमेश्वरे योगपादे

२.३०-३५ पृ० श्रोकाम्नादीयटिप्पणी च द्रष्ट-
व्या ।

‘पूरकमयात्र च — न

‘शक्तिनाशेनवमीश्वर० — न

‘धावतु प्रणवाध्वेन — न

‘सजाति — न

‘स्वाधिष्ठानाच्च — न

‘प्रणवार्य — न

‘सुषुम्नयावतु — न

‘सुयोजयेत् — न

‘शून्यपर शिवम् — न

‘कुम्भ त्विति — न

‘नाभ्येन बन्धेन नामिकायां तु — न

‘नाभ्ये तद्वायुम० — न

‘शक्तिब्रह्मण अधिकार — न

‘श्रोत्रवन्देन तद्वा — न

‘प्रीति — न

‘कुम्भकमीश्वर० — न

'अष्टपालकसंप्रीत्यै श्रोत्र' वन्दनमुच्यते ।
हस्तद्वयं तु संयोज्य शक्तिमन्त्रं समुच्चरन् ॥३३॥
कनिष्ठाङ्गुष्ठयोर्मध्ये 'अङ्गुलित्रयमूर्ध्वकम् ।
नेत्रमन्त्रं समुच्चार्य नेत्रे 'हस्तेन योजयेत् ॥३४॥
'देहान्यासं ततः कृत्वा' ।

'[मार्जने अघमर्षणे' च]

दक्षहस्तेन 'सगृह्य तोयं सहारमुद्रया ॥३५॥
पूरकं वाम'नास्या तु तज्जलं क्षोष्णकं' ततः ।
'कुम्भकेन सर्वदोषान् कृष्ण'वर्णान् विचिन्तयेत् ॥३६॥

^१ अष्टपालस्य तन्प्रीति — न

^२ वन्दनमुच्यते — न

^३ अङ्गुलित्रयमूर्ध्वकम् — न

^४ मन्त्रेण — न

^५ 'मार्जनविधि —

ततः शिवान्मर्कमन्त्रैः कृत्वा तीर्थं शिवान्मर्कम् ।

मार्जनं महितामन्त्रैस्ततोयेन समाचरेत् ॥

वामपाणौ पततोयं योजयन्मव्यपाणिना ।

उत्तमाङ्गे क्रमान्मन्त्रैर्मार्जनं समुदाहृतम् ॥

अघमर्षः —

नीत्वा तदुपनामाद्यं दक्षपाणिपुटे स्थितम् ।

बोधरूपं मितं तोयं वामयाकृष्य कुम्भयेत् ॥

तत्पापं कज्जलाभामं पिङ्गयारेच्य रिष्टिना ।

क्षिपेद्वज्रशिलायां यत्तद्भुवेदघमर्षणम् ॥^१

(सोमशम्भुपद्धतौ १.१.६७-७०),

'ततो यथाधिकारं तत्तत्कालोचिता मध्या
ध्यात्वा, तन्प्रभामण्डलमध्यस्थितो दक्षिणहस्तेन
वामहस्ते जलं निक्षिप्य, सहितया सकृदभि-
मन्त्र्य, कुम्भकमुद्रया वौषडन्तेन सकृन्प्रयोगेण
शिरसि निक्षिप्य पुनः सहितयाभिमन्त्रितवारि-
कुशान्विते वामपाणौ निधाय, दक्षहस्तेन तद-
धोगलितं जलं मूर्ध्नि सहितया वौषडन्तया
निक्षिपेत् । इति मार्जनम् ।

तत्पुनरवशिष्टं तोयं दक्षिणकरस्थं धर्मरूपं
शुद्धं पूरकवायुना वामनासाप्रविष्टं सचिन्त्य,

कुम्भकयोगेनान्तः पापक्षयं कृत्वा, तत्पापं कज्ज-
लाम् दक्षिणनासापुटेन विनिर्मृतं विभाव्य, हु-
फडन्ताम्रेण ज्वलदग्निवर्णवज्रशिलायां मञ्जु-
क्षेपं क्षिपेत् । सोऽयमघमर्षः ।^२

(क्रियाक्रमद्योतिकायां पृ० ३३, ३४) ;

ज्वलदग्निवर्णवज्रशिलायां — ज्वलन् दीप्य-
मानः स चासौ अग्निः तस्य वर्णः कान्तिर्यस्या-
मा ज्वलदग्निवर्णां सा चासौ वज्रशिला वज्रो-
पलः तस्यां नैर्ऋतदिग्भागे विभावितवज्रशि-
लायामित्यर्थः । एवमुवाच श्रीमद्बालजानरन्ता-
वलीटीकाकारः । तथा चाह श्रीमन्मृगेन्द्रपड-
तिव्याख्याकारः "जलं वज्रशिलापृष्ठे क्षिपेत्तद-
घमर्षणम्, इत्यत्र जलक्षेपो नैर्ऋत्या दिशि
कर्तव्यः" इति ।

(प्रभाष्याख्यायां पृ० ३७) ;

एतस्मिन्विषये पुनः अजिते २९, ५५-५९
पृ० श्लोकास्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्या ।

^१ मार्जनाघमर्षणयोर्विषयेऽत्र श्लोका विपर्ययेण
संगृहीता इति भाति ।

^२ मग्राह्य — न.

^३ नास्येन — न.

^४ वौषक — न.

^५ कुम्भकं सर्वदोषेण — न.

^६ वर्णेन चिन्तितम् — न

‘आकृष्य पूरकेणैव’ नासारन्ध्रेण रेचयेत् ।
 सव्यहस्ते समादाय ‘शिलावज्रे तु ताडयेत् ॥३७॥
 ‘हुफडन्तं समच्चार्य दीर्घनादेन योजयेत्’ ।
 वामहस्ते जल ‘गृह्य दक्षहस्तेन बन्धयेत् ॥३८॥
 कुम्भमुद्रया ‘सचिन्त्य पञ्चब्रह्म’ समुच्चरन् ।
 अभिषेकः सर्वदेहे ‘मार्जनं त्विति कीर्तितम् ॥३९॥
 दक्षहस्ते जल ‘गृह्य वामहस्ते विसर्जयेत्’ ।
 ‘‘प्रोक्ष्याद्भुल्या तु तत्तोय ‘‘षडङ्गमन्त्रमुच्चरन् ॥४०॥
 सव्यहस्तेन संग्राह्य ‘‘शेषतोयं तथैव च ।
 दक्षहस्तेन तत्तोयं वामभागे विसर्जयेत् ॥४१॥

“[अर्घ्यदाने]

आदित्यो “द्रुवकाले तु बिम्बमध्ये सदाशिवम् ।
 पाद्यमाचमनं चार्घ्यं शिवगायत्रिमन्त्रतः ॥४२॥
 मूलमन्त्रं “शतं जप्त्वा “जपमर्घ्यं तु योजयेत् ।
 तत्काले “चार्घ्यं दद्यात्तु ऊर्ध्ववक्त्रे निरोधकम्” ॥४३॥
 नित्यं सहारकृत्येन सुमुखं “चोर्ध्ववक्त्रकम् ।

‘आगम्य सर्वकार्येण — न

‘नामिकान्दक रेचकम् — न

‘शिलालवज्रेण — न, प्रकृतविषये सोमशम्भुप-
 द्धनौ, क्रियाक्रमद्योतिकाया, तथा क्रियादीपि-
 काया (पृ० १८) सिद्धान्तशेखरे (पृ० १९) च
 वज्रशिलायाम् इति निर्देशो दृश्यते ।

‘हु फडन्तेन उल्चार्य — न.

‘योजकम् — न.

‘ग्राह्य — न.

‘०मुद्रेण — न.

‘०ब्रह्म — न

‘अभिषेक सर्वदेह च — न.

‘ग्राह्य — न.

‘‘प्रोक्षणागुलिततोय — न.

‘‘षडङ्ग मन्त्र — न.

‘‘शेषतोयेन चोच्यते — न

‘सव्यहस्तेन तांत्वा शयितं वाशि तनून ।

कराद्भुत्यामकं कृत्वा रविमण्डलमध्यमे ॥

शिवायार्घ्यं ततः कृत्वा गायत्री मनसा जपेत् ।

गायत्री मनसा ध्यायेन्सर्वपापविकृन्तनीम् ।

ओ तन्महेशाय विद्महे वाग्विशुद्धाय धीमहि ।

तन्न शिव प्रचोदयात् ।

त्रिमध्यं शिवगायत्री जपेद्भुक्तिममन्त्रित ।

ओ हा शिवायार्घ्यं स्वाहा ।

एव मन्त्रं जपित्वा चार्घ्यं दत्त्वा सद्यो विमर्जनम् ।

त्रिप्रदक्षिणमावर्त्यं मूलमन्त्रं जपेद्बुधः ।

(अचिन्त्यविभ्रसावाख्ये ९.१७७ उ०, १७८;

१८३, १८४)

“०द्रुव तत्काले — न

“दश — न

“जल्पमर्घ्यं — न

“चार्घ्यदत्तेन — न

“०वक्त्रं निरोधकम् — न

“चमूवक्त्रकम् — न

सर्वपापहर तेन शिवप्रीतिकर भवेत् ॥४४॥
तत्काले 'नार्घ्यं दत्तं चेत्सर्वपापोद्भवस्तथा' ।
पञ्च'पातकमार्गेण 'कुर्वाणो नरकं व्रजेत् ॥४५॥

‘[तर्पणविधौ]

पञ्चब्रह्मषडङ्गैश्च मूलमन्त्रेण तर्पयेत् ।
गौरी विघ्नेशस्कन्दौ च 'प्रीतिं मेधां तु तर्पयेत् ॥४६॥
स्वगुरुं क्षेत्रपालं च सर्वदेवास्तु* तर्पयेत् ।
उषा'प्रत्युषे चार्कण'राहुकेतू च तर्पयेत् ॥४७॥
मन्त्रदेवऋषीश्रैव "अङ्गुल्यग्रेण तर्पयेत् ।
पितृदेवपितृश्रैव सव्याङ्गुष्ठेन तर्पयेत् ॥४८॥
मानुषे मातृवर्गे वा वामाङ्गुष्ठेन तर्पयेत् ॥
'नरान्ब्रह्मऋषीश्रैवाङ्गुलिमध्येन तर्पयेत् ॥४९॥
पश्चादाचमनं कृत्वा "तत्तन्मन्त्रं समुच्चरेत् ।

“[प्रदक्षिणविधौ]

“पशुः पशुपतेरग्रे दण्डवत्पतितो भुवि ॥५०॥

‘नार्घ्यं दत्ते चेत् — न.

‘०द्भवं तथा — न.

‘०पादक — न.

‘कुर्वाणान् — न.

‘‘देवानृषीन् पितृश्रैव वामाधोरकमद्यकै' ।

कनिष्ठाङ्गुष्ठमूलाभ्यां देवास्तप्योदपुष्पयुक् ।

अङ्गुल्यग्रेण हस्ताभ्यां मुनीस्तप्यं कुशैस्तथा ॥

कनिष्ठाङ्गुष्ठमूलाभ्यां मनुष्याणां तथैव च ॥

यज्ञं कृत्वापमव्यं तु जलैस्तु तिलमिश्रकै' ।

दक्षिणाङ्गुष्ठतर्जनीर्मूलेनैव पितृनपि ॥

प्रत्येकमेकविंशद्भिः संख्याभिस्तर्पयेदमुम् ।

आचम्य पुनराचम्य पुष्पहस्तो विषेदगृहम् ॥’

(पूर्वकारणे २९.४१-४४),

एतद्विषये पुनः अजिते १९.५९-७५ श्रौ-
कान्तदीयटिप्पणी च द्रष्टव्याः । तथा मतङ्ग
पारमेश्वरे क्रियापादे २.२०-२२ पू० श्लोका-
न्तदीयवृत्तिः, शार्धत्रिशतकालोत्तरे ३९ पू०
नदीयवृत्तिश्च द्रष्टव्याः ।

‘प्रीतिमेधां — न

‘०देवास्तु — न

‘०प्रत्युषार्कण — न

‘राहुकेतू च — न

‘‘अङ्गुलाग्रैणमर्पयेत् — न

‘‘नराश्च ब्रह्मराश्रैव अङ्गुलामध्यं तर्पयेत् — न

‘‘तन्मन्त्रेण समुच्चरेत् — न

‘‘‘एकं विनायके कुर्यान्त्रीणि वै शंकरस्य च ।

तुर्यं प्रदक्षिणं प्रोक्तं शक्तीनां च समाचरेत् ॥

विष्णोश्चैव तु चत्वारि भद्रकान्यष्टमेव च ।

षट्संख्यं पण्मुखं चैव द्वयं सूर्यं प्रदक्षिणम् ॥

शाम्भुश्च पञ्चमख्यं च क्षेत्रपाले तथैव च ।

दुर्गायाश्चाष्टमख्यं च शक्तिपीठे तथैव च ॥’

(अशुभवागमे टि ७४५ पू० ४०, ४१),

‘पद्भ्यां प्रदक्षिणं न्यामस्तनीं भक्तिभरानत ।

शाम्भुविघ्नेशयोरेकं द्वे मूले त्रीणि शंकर ॥

चत्वारि वैष्णवे कुर्यान्पञ्च दीर्घं ततः क्रमात् ।

स्कान्दे हराच्युते षट्कं मत्पाञ्चन्यप्रदक्षिणम् ॥

(लक्षणसहिता १०.१४८ उ०-१५०)

स्तोत्रं नृत्तेन सयुक्तं नमस्कारप्रदक्षिणम् ।
 एकप्रदक्षिणं पित्रोर्द्वयं शास्तुः प्रियं भवेत् ॥५१॥
 विघ्नेशस्य 'त्रये प्रीतिश्चतुष्के सूर्यकस्य तु ।
 शिवयोः 'पञ्चके प्रीतिष्वष्टके वै गृह एव च ॥५२॥
 सप्तप्रदक्षिणं कुर्यात्केशवस्य मुदे भवेत् ।
 अष्टप्रदक्षिणं कृत्वा रुद्रलोकं प्रवेशयेत् ॥५३॥
 नवप्रदक्षिणं कृत्वा 'सादाशिवं प्रवेशयेत् ।
 दशप्रदक्षिणं कृत्वा 'सालोकं तु प्रवेशयेत् ॥५४॥
 सव्यापसव्यमार्गेण शिवप्रीतिकरं भवेत् ।
 'अङ्गप्रदक्षिणं कृत्वा सायुज्यं तु प्रवेशयेत् ॥५५॥
 'एकदण्डनमस्कारो ह्येकं चापि प्रदक्षिणम् ।
 एकहस्तनमस्कारो हन्ति पुण्यं पुरातनम् ॥५६॥

“[मव्यापसव्यप्रदक्षिणम्]

शभोः प्रदक्षिणं कुर्यात्सोमसूत्रं न लङ्घयेत् ।
 सव्यापसव्यमार्गेण प्रदक्षिणमथाचरेत् ॥५७॥

“पशु — न,

पशु पशुपतेरग्रे दण्डवत्पतितो भवि ।

पतन्ति पातकाः सर्वे नोतिष्ठन्ति पुनः सह ॥'

(अशुभवागमे टि ७४५ पृ० ४२) ।

'नृत्तं तु मयोज्य — न

'नमस्कारं प्र० — न

'त्रयं प्रीतिश्चतुर्थं सूर्यं — न

'पञ्चमं प्रीतिं षष्ठं वै गृहमेव — न

'मुदं — न

'प्रवेशयेत्' इति स्वार्थे णिजन्तः । प्रविशे-
 दिव्यर्थः ।

'सादाशिवं तु प्रवेशकम् — न

'दशमप्रदक्षिणं — न

'कुरुते पश्चनवति मामीष्य शाश्वतं परम् ।

मव्या च सप्तनवतिं सालोकं चैव कारयेत् ॥

एकांशतमव्या च मारुष्यं च समाचरेत् ।

एकाधिकशतं कृत्वा शिवमायुज्यमाप्नुयात् ॥

(अशुभवागमे टि ७४५ पृ० ३८)

“प्रवेशकम् — न

“अङ्गप्रदक्षिणं कुर्वन् कृत्वा भूमौ निजा तनुम् ।

दण्डवद्वाहुयुग्मेन सह बद्ध्वा कृताञ्जलिः ॥

कृत्वा दण्डनमस्कारं शिवाग्रे तु सकृन्नरः ।

प्रदक्षिणमथो कुर्यादेकं वा त्रयमेव वा ॥

पञ्च वा सप्त वा चैव सर्वपापनिवृत्तये ॥

उत्थाय प्रणतिं भूयो भूयः कृत्वा समापयेत् ।

प्रदक्षिणसहस्रं स्यादेकमेव प्रदक्षिणम् ॥

(सकलागमसारसंग्रहे पृ० २२७)

“प्रवेशकम् — न

“एकदा नमस्कारमेकं — न,

एकदण्डनमस्कारमेकं चापि प्रदक्षिणम् ।

एकहस्तनमस्कारं हन्ति पुण्यं पुरातनम् ॥

(अशुभवागमे टि ७४५ पृ० ३९)

“नमस्कारं — न

“प्रदक्षिणप्रकारस्य लक्षणं शृणु सुव्रत ।

सव्यं चैवापसव्यं च तथा सव्यापसव्यकम् ॥

सव्यं प्रदक्षिणं प्रोक्तमपसव्याप्रदक्षिणम् ।

सव्यापसव्यतः सोमसूत्रालङ्घनतः कृतम् ॥

प्रासादस्य तु विस्तारं तन्मानं सोमसूत्रकम् ।

‘लङ्घने चैकमेकं स्यादलङ्घ्यादयुत भवेत् ।
वृषस्य वृषण स्पृष्ट्वा नमस्कार ततो बध’ ॥५८॥
शिवस्य दर्शनं कृत्वा नमस्कार शृङ्गमध्यगे ।

[पुष्पविषये]

पुष्पाञ्जलिकृतार्थं तु ‘वनस्थानप्रवेशनम्’ ॥५९॥
उत्तमं ‘स्वार्जित पुष्पं मध्यमं’ वनपुष्पकम् ।
अधमं देवालयस्थं तु पुष्पं पुण्यविनाशनम् ॥६०॥
तस्मात्तु स्वार्जित पुष्पं द्रव्यात्त[न] तथोत्तमम् ।

[मन्त्रोद्धारे पञ्चब्रह्मण्डङ्गविषये]

‘नादाक्षरस्य संघेषु’ नपुंसकविर्वर्जिता[ः] ॥६१॥
नपुंसका ऋकारौ तु लकारानुस्वारयुक्तौ ।
पञ्चाक्षरं विवर्ज्याथ शेषमेकादशाक्षरम्’ ॥६२॥
‘पञ्चब्रह्मण्डङ्गं च बीजमुख्यमथोच्यते ।

लिङ्गमलस्य पार्श्वं तु योजयेन्मौम्यदशकं
यावत्सूत्रान्तमेव स्याद्वर्जयेत्तु प्रदक्षिणम् ।
शभो प्रदक्षिणं कुर्यान्मौमसूत्रं न दङ्घ्रयत् ॥
लङ्घनादेकमेकं स्यादलङ्घ्यमयनत्रयम्
‘वृषं चण्डं वृषं चैव मौमसूत्रं पुनर्वृषम् ।
चण्डं च मौमसूत्रं च पुनश्चण्डं पुनर्वृषम् ॥
एवं मव्यापसव्यं तु प्रदक्षिणमिहोदितम् ।’

(सकलागमसारसंग्रहे पृ० २२५, २२६)

‘लङ्घनं चैकमेकं स्यादलङ्घ्यमयनं — न
लङ्घनं त्वकमेकं स्यादलङ्घ्यादयुतं भवेत्
शिवप्रदक्षिणं कुर्याच्च देवालयद्वयम्
न दङ्घ्रयेन्मौमसूत्रं यत्र गात्राञ्जलिश्च स्वयम् ।

(लक्षणसंहितायां १० १५१ उ०, १५२)

‘वृषस्य वृषणं स्पृष्ट्वा ईश्वरस्यावलोकनम् ।
शृङ्गमध्यं शिवं दृष्ट्वा पुनर्नमः न विद्यते ।’

(लक्षणसंहितायां १० १५३)

‘तु नदध’ — न

‘अत्र कुर्यात्’ इति शेषः ।

‘शिवलिङ्गदर्शनं — न

‘मध्यगम्’ — न; अत्र ‘कुर्यात्’ इति शेषः ।

‘वनस्थानं प्रवेशकम्’ न

‘स्वार्चित’ — न

‘आत्माशभोद्भवैः पुष्पैरथवा वनसम्भवे
द्रव्यवर्जितं प्रमृताद्यैर्गन्धैर्दन्त्यथा न च

(पूर्वकामिके ५ ६५)

मथ देवालयं पुष्पं नतपुष्पं न

‘पुण्यविनाशनम्’ — न

‘अत्र ‘उत्तमम्’ इति शेषः ।

‘द्रव्यं न द्रव्यान्—द्रव्यमपादितमित्यर्थः

द्रव्यमपादितमधर्ममित्यत्र प्रमाणम्

अधमं विवर्ज्य चैव गार्जितं तिष्ठन् भवेत्

(सकलागमसारसंग्रहे पृ० १०३)

‘नादाक्षरस्य’ — न

‘ऋ ऋ ऌ ड च वन्वारा नपुंसका इति स्मृता

वातुलशब्दे ०-०२)

‘नपुंसकऋकारौ तु लकारानुस्वारयुक्तकम्’ न

‘दशाक्षरे’ — न

‘पञ्चब्रह्मण्डङ्गमन्त्राद्वारो व्याख्याता इति
भाति ।

'[बीजमुख्यमन्त्रविषये]

षड्वर्गात्पञ्चमं चैव प्रथमेऽष्टममक्षरम् ॥६३॥
साग्निबीजमनुस्वारं प्रथमं बीजमुच्यते ।
तृतीयाच्च तृतीयं च आदौ चैवाष्टमाक्षरम् ॥६४॥
यान्तमारूढमत्रापि मान्स्वारं द्वितीयकम् ।
षष्ठमं चाष्टमे वर्गे आदौ चैवाष्टमाक्षरम् ॥६५॥
यान्तं बिन्दुसमायुक्तं तृतीयं बीजमुच्यते ।
बीजमुख्यमिदं प्रोक्तं क्षुरिकास्त्रमथ शृणु ॥६६॥

"[क्षुरिकास्त्रविषये]

तृतीये प्रथमं चैव तृतीयस्वरसयुतम् ।
प्रथमं बीजमित्युक्तं तृतीये च द्वितीयकम् ॥६७॥
अष्टवर्गादिमं चैव तृतीयस्वरसयुतम् ।
द्विती[य] बीजमेव स्याद्द्वितीये च द्वितीयकम् ॥६८॥
तृतीयस्वरसयुक्तं तृतीयं बीजमुच्यते ।
क्षुरीबीजद्वयं चाद्ये दिक्षु कृद्वर्णमन्तिके ॥६९॥
अष्टाक्षरसमायुक्तं क्षुरिकामन्त्रसंज्ञकम् ।

[अष्टाक्षरदशाक्षरविषये]

दलानामग्रपूर्वादि ओ शिवाय नमो नमः ॥७०॥
अष्टाक्षरमिदं मन्त्रं 'दशाक्षरमतः शृणु' ।

[आत्मार्थपराय्यजनाधिकारिविषये]

वेदशास्त्रेषु निपुणः शास्त्रज्ञश्चापरिग्रहः ॥७१॥

हं मू ऋ बीजमस्याम्नु'

(पूर्वकारणे २ २५ ३०)

षड्वर्गात्पञ्चमं — न.

'०माक्षरम् — न

'०मात्रापि — न

याग्र — न

'त्रिभ्रमसा — न

'क्षुरिकामन्त्रविषये रौक्वे क्रियापादे १ १५ उ०.

१६ पृ० श्लोकमन्दीयटिप्पणी च द्रष्टव्ये ।

'प्रणवः प्रथमं प्रोक्तं आ ई ऊ तदनन्तरम् ।

व्योमव्यापिन् चतुर्थं च तदूर्ध्वं प्रणवः भवेत् ॥

अस्मिन्मन्त्रे विशेषेण दशाक्षरमिति स्मृतम् ।

(पूर्वकारणे २ ३२ उ० ३३)

'इतः परं षट्सान्तं विद्यमानो भागः 'ज' मातृ-
काग्न्यनित्यपूजाविधौ प्रायेण दृश्यते । तत्रैवै-
तद्विषयकमाजान्यस्य प्रदर्शितत्वादत्र पुनर्न लि-
ख्यते ।

'शास्त्रज्ञश्च परि — न

तन्त्रज्ञो मतिमान् प्राज्ञो दृढभक्तिर्दृढव्रतः ।
 आदिशैव इति प्रोक्तः स शिवब्राह्मणो गुरुः ॥७२॥
 तेषु वै 'भौतिकेष्वेव योग्य सस्थापनार्चनम् ।
 भौतिकश्च सपत्नीको नैष्ठिकश्च विपत्तिकः ॥७३॥
 शैवे तु 'भौतिकः श्रेष्ठस्तदभावे तु नैष्ठिकः ।
 लिङ्गस्थापनयोग्यत्वात्स्थापको भौतिकः स्मृतः ॥७४॥
 अर्चन चाग्निकार्यं च नित्योत्सवमहोत्सवम् ।
 स्तपन बलिदानं च 'नैष्ठिकेष्वपि योग्यकम् ॥७५॥
 'शैवान्यच्च बौद्धाख्यं यावत्स नैष्ठिकश्चरेत् ।
 शैवान्यत् 'पाञ्चरात्रं च बौद्धं 'मार्हतकं तथा ॥७६॥
 'गोवत्समयसंभेदः क्षीरवच्छिव उच्यते' ।

[करन्यासे]

गृहस्थः सृष्टिमार्गेण 'ब्रह्मचारी स्थितिक्रमात्' ॥७७॥
 वानप्रस्थयतीनां च संहारन्यास उच्यते" ।
 ईशानादीनि सद्यान्तमङ्गुष्ठादिक्रमेण तु ॥७८॥
 "कनिष्ठान्तं न्यसेद्वीमान्सृष्टिन्यास उदाहृतः" ।
 मध्यमादि"तर्जन्यन्तं स्थितिन्यास उदाहृतः" ॥७९॥
 "कनिष्ठाद्यङ्गुष्ठान्तं तु सद्यादीनि क्रमान्यसेत् ।
 संहारन्यास एवोक्तः" शिवे तु परमान्मनि" ॥८०॥
 अङ्गुलीष्वङ्गुष्ठतो न्यस्य तर्जन्याङ्गुष्ठके न्यसेत् ।
 हृदयाद्यस्त्र"पर्यन्तं मध्यमादि तु विन्यसेत् ॥८१॥
 तलयोर्विन्यसेन्नेत्रमस्त्रं तर्जनिं विन्यसेत् ।

^१ भौतिकैरेव — न

^२ भौतिक — न

^३ नैष्ठिकैरपि — न

^४ शैवान्ये च बौद्धाख्ये — न

^५ पाञ्चरात्र — न

^६ 'मार्हतस्था — न

^७ गोवत्समयसंभेद — न

^८ 'च्छिवमुच्यते — न

^९ ब्रह्मचारी — न

^{१०} 'क्रमम् — न

^{११} 'न्यासमुच्यते — न

^{१२} अङ्गुष्ठादीन्यमे० — न

^{१३} 'न्यासमुदाहृतम् — न

^{१४} तर्जनीन्त — न

^{१५} 'न्यासमुदाहृतम् — न

^{१६} कनिष्ठाद्यङ्गु० — न

^{१७} 'न्यासमेवोक्त — न

^{१८} शिवेन परमान्मना — न

^{१९} 'पर्यन्तमध्यमादीनि — न

^{२०} अत्र 'तर्जन्या विन्यसेत्' इति भाव्यम् ।

शिवमन्त्र न्यसेद्वीमान्करशाखामु पर्वसु ॥८२॥
कर न्यामन्वय प्रोक्तो ह्यङ्गन्याममथ शृणु ।

[अङ्गन्यासे]

मूर्धादिपादपर्यन्त सृष्टिन्याम उदाहृतः ॥८३॥
'हृदादिपादपर्यन्त स्थितिन्यास उदाहृतः' ।
पादादिमूर्धपर्यन्त महारन्याम उच्यते ॥८४॥
एवं न्यासत्रय कृत्वा स्थावरे जङ्गमे बुधः ।
स्थावर लिङ्गमित्याहुर्जङ्गम तस्य पूजकः' ॥८५॥

[अन्तर्यागे]

अन्तर्यागं ततः कुर्याद्विचर्येदात्मदैवतम् ।
हृत्पद्मकर्णिकामध्ये ओकारमयमीश्वरम् ॥८६॥
ध्यानं यजनसहितं सदाकालं यजेद्बुधः ।
चिन्तयेन्मनसा पूर्वं क्रमात्तत्र गुणत्रयम् ॥८७॥
'तमः प्रच्छाद्य च ततो रजः सत्त्वेन साधयेत् ।
ध्यायेत्तु मण्डलं पूर्वं धूम्रं रक्तं सितं क्रमात् ॥८८॥
सत्त्वोपरि गुणासीतं पुरुषं पञ्चविंशकम् ।
ऐश्वर्यपङ्कजं नित्यं पुरुषोपरि सस्थितम् ॥८९॥
द्वादशाङ्गुलविस्तीर्णं शुक्लं विकसितं शुभम् ।
नालमष्टाङ्गुलं ज्ञेयं नाभिकन्दसमुद्भवम् ॥९०॥
पद्मपत्राष्टकं ज्ञेयमणिमादिगुणाष्टकम् ॥
कर्णिकाकेसरं ज्ञानं नालं वैराग्यमेव हि ॥९१॥
पार्थिवाण्डमधःकन्दमिति पद्मं विचिन्तयेत् ।
धर्मज्ञानं च वैराग्यमैश्वर्यादिसमन्वितम् ॥९२॥
ध्यात्वा पद्मासनं ह्येव सर्वपापहरं परम् ।

^१ ०न्याममिदं प्रोक्तमङ्ग — न

^२ ०न्याममदाहृतम् — न

^३ पादादिहृदयपर्यन्त — न

^४ ०न्याममदाहृतम् — न

^५ हृदयादिपादपर्यन्त — न

^६ ०न्याममच्यते — न

^७ पूजकम् — न

^८ तमः प्रच्छाद्य . . सा रजः — न

^९ रक्तमित — न

तत्पदाकर्णिकामध्ये शङ्खदीपवदाकृतिं ॥१२॥
 आवृत्तेषु बलेष्वष्टौ ओं शिवाय नमो नमः ।
 इन्द्रादीशानपर्यन्त न्यसेदष्टाक्षर क्रमात् ॥१४॥
 रुद्ररूप परं १ व्यक्तमानन्तमचलप्रभम् ।
 युगाङ्गलप्रमाणेन निवाते निष्कम्पदीपवत् ॥१५॥
 अर्चयेदष्टपुष्पैस्तु शिवमोकाररूपिणम् ।
 अहिंसाद्यष्टपुष्पैश्च पूजयेच्छिवमव्ययम् ॥१६॥
 सर्वोपचारैर्मनसा ध्यात्वा तं पूजयेच्छिवम् ।
 प्राकृत भावमत्मज्य शिवोऽर्हामिति भावयेत् ॥१७॥

[पूजार्हपत्रविषये]

पत्रजातिषु १ सर्वासु बिल्वपत्रं विशिष्यते ।
 १ बिल्वस्य पत्राभावे तु तस्य मूलेन पूजयेत् ॥१८॥
 पुष्पजातिषु १ सर्वासु करवीरं विशिष्यते ।
 तस्य १ मध्ये स्थितो देवो लिङ्गपीठप्रकारतः ॥१९॥
 तत्पुष्पं हैमपुष्पं च पूजयेद्वत्सरायुतम् १ ।
 निर्मान्य न भवेत्तत्र इति शास्त्रस्य निश्चयः ॥२०॥
 पूजान्ते तु समादाय क्षालयेद्ब्रूवयेन तु
 प्रोक्षयेत्पुरुषेणैव पूजयेत् पुनः पुनः ॥२१॥
 उत्तमं स्वार्जितं पुष्पं मध्यमं वनपुष्पकम् १ ।
 १ अधमं चेव विक्रीतं याचितं निष्फलं भवेत् ॥२२॥

[घण्टाताडने]

१ स्नानारम्भे तदन्ते च अर्चनान्ते निवेद्यके ।
 होमान्ते चोत्सवान्ते च नृत्तान्ते घोषयेत्क्रमात् ॥२३॥
 १ घण्टायास्तु ध्वनिं श्रुत्वा राक्षसानां तु नाशनम् ।

० दाकृतिम् — न

१ व्यक्तमानन्तं — न

१ सर्वेषु — न

१ बिल्वपत्रमभावे — न

१ सर्वेषु — न

१ मध्यस्थितं देव — न

० द्वाभिर्युतम् — न

१ निश्चया — न

१ वनपुष्पकम् — न

१ अधमं च क्र. चैव — न

१ अर्चनाङ्गमे — न

१ घण्टाया तु — न

[अर्घ्यादिदानविषये]

द्रव्यालाभे तु तोयं च चन्दनं 'च कुशैः सह ॥१०४॥
 पाद्यादितृतीयं कल्प्यं क्लृप्तपात्रेषु बुद्धिमान् ।
 आवाहने च पूजान्ते 'विमर्जनेऽर्घ्यं प्रदापयेत् ॥१०५॥
 अर्घ्ये विलेपने स्नाने त्रिषु गन्धं मुयोजयेत् ।
 आवाहनार्घ्यपाद्येषु स्नाने धूपे तथोत्सवे ॥१०६॥
 नैवेद्ये च 'विसर्गे च पुष्पमष्टसु योजयेत् ।
 'तत्कालं च विमृज्याथ 'सप्तवारि नयोजयेत् ॥१०७॥

[मन्त्रप्रयोगविषये]

'उपाशुच्चार्य चार्चेत् वाचिकं होमकर्मणि ।
 मानसं पूजयेद्यत्तु पुष्पमन्त्रमुदाहृतम् ॥१०८॥
 धूपदीपे तु नैवेद्ये होमकाले प्रजापते ।
 स्वाहान्तं सप्रयोक्तव्यमभिषेके नमोऽन्तकम् ॥१०९॥

[लिङ्गशुद्धिविषये]

लिङ्गस्य 'मूर्धदेशे तु पञ्चमेन तु संस्पृशेत् ।
 लिङ्गस्य मखदेशे तु नरमन्त्रेण संस्पृशेत् ॥११०॥
 लिङ्गं पार्श्वे तु दक्षे म्यादघोरेण तु संस्पृशेत् ।
 लिङ्गस्य वामपार्श्वे तु वामदेवेन संस्पृशेत् ॥१११॥
 "पृष्ठान्तं संस्पृशेत्पादौ सद्योजातेन मन्त्रतः ।

[पीठशुद्धिविषये]

उन्मनीमूलमन्त्रेण पीठशुद्धिं तु कारयेत् ॥११२॥
 महापट्टेरुपानात्तं 'देव्यङ्गानि च संस्पृशेत् ।

'कुशया सह — न

'पञ्चवक्त्रेषु — न

'विमर्जने च प्र० — न

'विमर्जाया ण्य — न.

'तत्कालेन विमर्जाया — न

'सप्तवारं न — न

" उपाशुमुच्चार्य चार्चे तु — न

'पूजयेत् यत्तु — न

'मूर्धदेशे — न

" पार्श्वे तु बाह्व्यामघोरे — न

" स्पृष्टान्तं स्पृशने पादौ — न

" देव्याङ्गानि — न

[गुरुपूजायाम्]

शिरोर्ध्वं कल्पयेत्पद्मपटपत्रं सकर्णिकम् ॥११३॥
स्वगुरुं पूजयेन्मध्ये तस्य शक्तिसमायुतम् ।
तस्माद्गुरुप्रसादेन यजेद् देव सदाशिवम् ॥११४॥

[आमनकल्पने]

'कन्द हि पाथिव तत्त्व सौवर्णं ब्रह्मदेवतम् ।
अशेषं धात्रीपर्यन्तं नालाङ्कुरममन्वितम् ॥
आधारशक्तिमध्यस्थमन्तं शुभमव्ययम् ॥११५॥

कुन्देन्दुवर्णां वरदां त्रिणेत्रां
कोटीर'भारामभयां भयघ्नाम् ।
पाशाङ्कुशां पङ्कजमध्यसस्था-
माधारशक्तिम् अमिचिन्त्य मूले ॥११६॥

'अनन्तं वासुकिं चैव 'तक्षकं चाम्बुजं तथा ।
महापद्मं शङ्खपालं 'कार्कोटं गुलिकं तथा ॥११७॥
'पूर्वादीशानपर्यन्तं कल्पयेत्कल्पवित्तमः ।
'सद्यमन्त्रसमा'युक्तमानन्तबीजसयुतम् ॥११८॥
अनन्ताद्यष्टसयुक्तं तेनानन्तासनं भवेत् ।
अधस्तात्कल्पयेद्दूर्ध्वं सिंहासनं प्रकल्पयेत् ॥११९॥
धर्मादिचरणैर्युक्तमधर्मादीलिकान्वितम् ।
पञ्चानने 'प्रकल्प्य तच्छेतरक्तादिभानकैः ॥१२०॥
वर्णैस्त्रिणेत्रसयुक्तैश्चरणैरुपशोभितैः ।
'उमामन्त्रसमायुक्तं 'जलाध्यक्षाक्षरान्वितम् ॥१२१॥
शद्धस्फटिकसकाशं तत्त्व वै विष्णुदेवतम् ।
गुणत्रयेण सखाद्यमेव सिंहासनं भवेत् ॥१२२॥

'कन्द — न.

'०धात्रीपर्यन्तं — न

'०भरामभयाभयघ्ना — न

'अनन्तो वासुकिश्चैव — न

'मन्त्रकक्षाम्बुजस्थायी — न

'कार्कोटं गुलिकमन्था — न.

'पूर्वादीशान० — न

'सद्यमन्त्र० — न

'०युक्तं यान्तान् बीज० — न

'०प्रकल्प्यन्ते श्वेतरक्त .. — न

'०वामनमन्त्र० — न

'०शलमध्यक्षरा० — न

मिहामनोपरिष्ठात्तु योगामनमिहोच्यते^१ ।
 भूतरूपेण कोणेषु पादा कृतयुगादयः ॥१२३॥
 'इवेतो रक्तस्तथा पीत' 'कृष्ण कृतादिवर्णकाः ।
 अव्यक्तो नियतिः कालः 'कला चेति चतुष्टयम् ॥१२४॥
 महादिक्षु न्यसेत्तस्य मध्यपादस्तु केशवः ।
 भिन्नाञ्जननिभाः 'सर्वा' 'प्रागादिष्वीलका न्यसेत् ॥१२५॥
 'मायान्तं रुद्रदेवत्यं 'घोरमन्त्रसमन्वितम् ।
 तस्योपरि सम्भूत पद्मानं प्रजापते ॥१२६॥
 शुद्धस्फटिकसंकाश कर्णिकाकेसरैर्युतम् ।
 इच्छाशक्त्युद्धव ज्ञेय महस्रदलभूषितम् ॥१२७॥
 वामादिशक्तिभिर्युक्तं मण्डलत्रयमध्यगम् ।
 गणत्रययुत चान्ततत्त्वत्रयमनोरमम् ॥१२८॥
 'आकाशतत्त्वं विमलमासनं स्फटिकप्रभम् ।
 वृत्त सदाशिव तत्त्व व्योमरूप परात्परम् ॥१२९॥
 ईशानमन्त्रसंयुक्तं सर्वतत्त्वालये प्रभुम्^२ ।
 अस्मिन्नासनमध्ये तु शिव परमकारणम् ॥१३०॥
 शिवतत्त्वे शिव ध्यात्वा आवाह्याभ्यर्चनं कुरु ।

[लिङ्गपूजायाम्]

" आवाहोद्वासन नास्ति मानषादन्यलिङ्गके ॥१३१॥
 सर्वत्र व्यापिनं देवं परमेशं सदाशिवम् ।
 अभिमुखीकरणं यत् तदावाहनमुच्यते ॥१३२॥
 पूजापरि^३ समाप्तौ तु "विमुखं तन्प्रकीर्तितम् ।
 विमर्जनम्^४; "परिवृते पश्चात्पश्चमले पृथक् ॥१३३॥
 "अवाहमुद्रयावाह्यं स्थापयेत्तं तु मुद्रया ।

^१ मिहोच्यते — न

^२ इवेत रक्त तथा पीत — न

^३ कृष्ण कृतादिवर्णकम् — न

^४ कलाश्चरति न

मन्त्र — न

^५ प्रागादीर्शीर्षलका — न

^६ मानान्त — न

^७ अघोर० — न

^८ आकाशतत्त्वविमल० — न

^९ तत्त्वालयेप्रभुम् — न

^{१०} आवाहनोद्वासन — न

^{११} समाप्ते — न

^{१२} विमुखी — न

^{१३} परिव्रागच्च — न

आवाहनमुद्रया० — न

'सान्निध्ये ध्वजमुद्राख्या निष्ठग्या निरोधयेत् ॥१३४॥
लिङ्गाख्यमद्रयाभ्यर्च्य मद्यादिब्रह्मपञ्चक ।
सद्यमन्त्रमनस्मृत्य पाद्य पादे प्रदापयेत् ॥१३५॥
मुखेष्वचमनं दद्याद्दामदेवेन मन्त्रतः ।
अघोरेण तु मन्त्रेण अर्घ्यं शिरसि निक्षिपेत् ॥१३६॥
जलेन स्नापयेत्पश्चात्पञ्चाङ्गैः रुद्रसूक्तकैः ।
गन्धोदकेन सस्नात्वा गन्धद्वारेण मन्त्रतः ॥१३७॥
क्षीरं दधि घृतं चैव मधुशर्करमेव च ।
स्नापयेद्देवदेवेश तत्तन्मन्त्रेण देशिकः ॥१३८॥
हिरण्यवर्णेति मन्त्रेण हेमरत्नोदकं तथा ।
महाव्योमेति मन्त्रेण शुद्धतोषाभिषेचनम् ॥१३९॥
ईशानेन तु मन्त्रेण पुष्पं शिरसि निक्षिपेत् ।
वस्त्रं तु दापयेत्पश्चादीशानेन तु मन्त्रतः ॥१४०॥
उपवीतोत्तरीयं च भूषणं गन्धपुष्पकम् ।
दापयेद्दृढयेनेव पश्चाद् घण्टा तु ताडयेत् ॥१४१॥
हृन्मन्त्रेण पटं नीत्वा धूपदीपं प्रदापयेत् ।
पुनराचमनं दद्यादर्थ्य सद्येन दापयेत् ॥१४२॥
नैवेद्यं दापयेत्पश्चाद्हृन्मन्त्रेणैव देशिकः ।
त्रियम्बकेन मन्त्रेण भस्मानि दापयेत्प्रभोः ॥१४३॥

[आवरणार्चने]

न 'रुद्रः शक्तिहीनस्तु रुद्रहीना न शक्तयः ।
पूज्य एव शिवः प्रोक्तः पूजकः शक्तिरुच्यते ॥१४४॥
पुष्पेषु गन्धवज्जेय तिलेषु तैलवत्तथा ।
आकाशे वायुवत्प्रोक्तं धूमध्वजे तदुष्णवत् ॥१४५॥

'सान्निध्यं ध्वजमुद्राख्या — न.

'निष्ठुरेण — न.

'पञ्चाङ्गं रुद्र० — न.

'देवेश — न

'पञ्चघण्टा — न

'दत्त्वा दर्थ्य — न

'भस्मान — न

'रुद्रशक्ति — न

'येव शिवप्रोक्तपूजकशक्ति — न

स्वशक्ति'सहिता देवाः शिवमेव 'निरीक्ष्य वै ।
तमावृत्य च तिष्ठन्ति तस्मान्नानपि पूजयेत् ॥१४६॥

इति रौरवे शौचाचमनस्नान-

मन्त्रोद्धारार्चनाविधिसंग्रहः^१

^१ ०सहिता शिवमेव — न

^२ निरीक्षणात् — न

^३ ०विधिषु संग्रह — न

श्लोकार्धानुक्रमणिका

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

अ		अग्निमभ्यर्च्य विधिना	क्रि०
		अग्निहोत्रो हुताशश्च	क्रि० २५ ७५
अग्निनी आग्निनी चैव	क्रि० ३७ २०	अग्निहृदयमध्ये तु	क्रि० ४७ ६६
अक्षमदादिवीरान्त	क्रि० ६३ १०	अग्निहृदये सयोज्य	क्रि० १० ११
अकारादिक्षकारान्तो	क्रि० ४७ ६१	अग्नेरुत्तरपार्श्वे तु	क्रि० १० ११
अकृत च कृत चैव	वि० ४ १४	अग्नेर्दक्षिणपार्श्वे तु	क्रि० १० ११
अकृत च कृत चैव	क्रि० ४७ ८४	अग्नेर्देवान्तु सवर्ज्य	क्रि० १० ११
अकृत्योद्भव एव च	क्रि० ५६ २	अग्नेर्हृदयपक्षे तु	क्रि० १० ११
अक्षमात्रप्रमाण च भाग ३	अनु० १ १९	अग्नी हुत्वा तु मूलेन	क्रि० १० ११
अक्षमाला च दण्ड च	क्रि० ४८ ९४	अग्नी होम तु कृत्वा च	क्रि० १० ११
अक्षमान्ता च पाश च भाग १	अनु० २ ५०	अग्न्यश कण्ठमान तु	क्रि० ३० ११
अक्षर शकर म्याणुः	क्रि० २३ ३५	अग्न्यागारमथामाद्य	क्रि० २० ११
अक्षहस्तावधियावत्	क्रि० ३३ १६	अग्न्यान्मान ममादाय	क्रि० १६ ११
अक्षदानत्युक्तं तु	क्रि० ३५ २९	अग्न्याधानादिकं कुर्याद्	क्रि० ८६ १५
अक्षिद्विपक्षमयुक्त	क्रि० ३८ ७	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० ११ १५
अक्षिपक्षदशोपेत	क्रि० १० ३०	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० ११ १५
अक्ष्यन्ताच्छ्रोत्रबन्धान्त	क्रि० ३५ ७२	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १० १५
अग्न चन्तन कुण्ड	क्रि० २५	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १० १५
अग्न्य नयनाध्यक्ष	क्रि० १८ १८	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १० १५
अग्न्यश्चैव पञ्चैते	क्रि० ६३ ९	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १० १५
अग्निं प्रतिष्ठयेत्कृत्वा	क्रि० ४८ १९	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १० १५
अग्निकार्यार्थं विज्ञाप्य	क्रि० ४६ ८०	अग्न्याधानादिकं सर्वम्	क्रि० १३ १५
अग्निकार्योक्तमार्गेण	क्रि० ५१ ३१	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १० १५
अग्निकार्योक्तमार्गेण	क्रि० ५७ ८१	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १३ १५
अग्निकार्योक्तमार्गेण	क्रि० ५७ ८१	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १३ १५
अग्निकृष्टैः समायुक्त	क्रि० ६१ १६	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १३ १५
अग्निकोणादि चेशान्त	क्रि० ४५ ५४	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १३ १५
अग्निकोणे नृ सपूज्य भाग १	अनु० १ १९	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १३ १५
अग्निपक्षे च भाग नृ	क्रि० १० ११	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १३ १५
अग्निप्रदक्षिण कृत्वा	क्रि० ४८ ९७	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १३ १५
अग्निर्वाजसमायुक्त	क्रि० १० ११	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १३ १५
अग्निभूत तु सपूज्य	क्रि० ४६ ८८	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १३ १५
अग्निमध्येऽग्निरूप च	क्रि० १५ १७	अग्न्याधानादिकं सर्व	क्रि० १३ १५

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

अधोऽं शान्तमिन्यन्	वि० १० ३०	अङ्गाट मतिमन्त्रेण	भाग १	अन० ३ ३०
अधोऽं मन्त्र मन्त्रिन्य	वि० ६८ ११	अङ्गाटमात्रमहिता		वि० ६ ३०
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६४	अङ्गाटमुन्नत कृत्वा		वि० ५९
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० १० ३०	अङ्गाटमन्न कृत्वा		वि० ११४
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६१	अङ्गाटमन्त्र मन्त्रिन्य	भाग ३	अन० १ ३१
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ८११	अङ्गाटमन्त्रादुन्नतम्		वि० ३५ ०५३
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ३ ३३	अङ्गाटमन्त्रपर्वम्		वि० ३५ ४४
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६१ ३०	अङ्गाटमन्त्रपर्वम्		वि० ३५ ४५
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० १० १३९	अङ्गाटमन्त्रविस्तार		वि० ३० ६०
अधोऽंमपि चाष्टाभि	अन० १ १३६	अङ्गाटमन्त्र द्विपर्व म्यात्		वि० ३५ ४३
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६३ १०	अङ्गाटमन्त्र तज्जनी चैव		वि० ५ १०
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ५३ १८	अङ्गाटमन्त्र पाण्यन्त		वि० ३५ २०
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ३१ ३३	अङ्गाटमन्त्र मथान		वि० ६५
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ११ ४०	अङ्गाटमन्त्रात्मिकाभ्यां नृ		वि० ६४
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ३ १६	अङ्गाटमन्त्र नृ ननौ कृत्वा		वि० ५ १३
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ५८ १३	अङ्गाटमन्त्र निर्गोदघ्न		वि० ५ ११
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६६ ११५	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० १६ २३
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६१ ६१	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० १६ ६१
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० १३ १०१	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० २४ १४०
अधोऽंमपि चाष्टाभि	अन० १ १५	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० २३
अधोऽंमपि चाष्टाभि	अन० ८०	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० १० ६३
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० १५	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० ३७ ३४
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० १० १३०	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० २४ १४३
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६१ ६१	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० ३१
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ३३ ००	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० ६१ ३०
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ३३ ६६	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० २४ १२०
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६५ ५०	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० १११
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६३ २३	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० ४४४
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६३ २९	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० ३० २०
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ३२ १२९	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० १३ ३१
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ६१ ६०	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० २३ १३
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ४१	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० १२
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ३५ ५०	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० २१
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० २५ ७२	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० ५१
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ४८ ५६	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० ६१
अधोऽंमपि चाष्टाभि	अनु० १ ६१	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० ७१
अधोऽंमपि चाष्टाभि	वि० ५९ ३५	अङ्गाटमन्त्रे नृ विच्छिन्न		वि० ८१

पाद पटलः श्लोकः ७

पाद पटलः श्लोकः ७

अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	० १	अन्यर्धयवमान तु	क्रि०	१ १ १
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	१ ० १	अत्र गोचरसूत्राणा	क्रि०	१ १ २
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	१ २ १	अत्र मद्य पुरोवक्त्र	क्रि०	१ १ ३
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	१ ३ १	अत्रान्त तु यन्मर्व	क्रि०	१ १ ४
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	१ ४ १	अत्रान्तकाद्रूताना तु	क्रि०	१ १ ५
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	१ ५ १	अत्रावमान जृह्यात्	क्रि०	१ ५ २
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	१ ७ १	अथ काल्याणिन्द्रो वै	क्रि०	१ ७ ३
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	१ ८ १	अथ गौरीप्रतिष्ठा च	क्रि०	१ ८ ४
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	२ १ १	अथ नत्त्वानि षट्त्रिंशत्	क्रि०	१ ९ ०
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	२ २ १	अथ दीक्षोपयुक्ताना	क्रि०	१ ९ १
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	२ ४ १	अथ निर्बीजिका दीक्षा	क्रि०	१ ९ २
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	२ ५ १	अथ ब्रह्ममय गृह्य	क्रि०	२ ५ ३
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	२ ७ १	अथ वक्ष्ये लक्षणानि	क्रि०	२ ७ ४
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	२ ८ १	अथ वक्ष्ये विशेषेण	क्रि०	२ ८ ५
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	२ ९ १	अथ वक्ष्ये विशेषेण	क्रि०	२ ९ ६
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	३ २ १	अथवा गृहमाख्याना	क्रि०	३ २ ७
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	३ ५ १	अथवा चोर्ध्वपार्श्वे तु	क्रि०	३ ५ ८
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	३ ६ १	अथवा तन्ममांसेन	क्रि०	३ ६ ९
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	४ ४ १	अथवा द्रव्यहीने तु	क्रि०	४ ४ १०
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	४ ५ १	अथवा द्रव्यहीने तु	क्रि०	४ ५ ११
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	४ ६ १	अथवा ध्वजदण्डेन	क्रि०	४ ६ १२
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	४ ७ १	अथवान्यप्रकारेण	क्रि०	४ ७ १३
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	५ १ १	अथवा पार्श्वसूत्र च	क्रि०	५ १ १४
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	५ ३ १	अथवा मानमात्राभ्या	क्रि०	५ ३ १५
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	६ १ १	अथवा मूर्ध्नि पुष्प वा	क्रि०	६ १ १६
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	६ २ १	अथवा लिङ्गमावृत्य	क्रि०	६ २ १७
अत पर प्रवक्ष्यामि	क्रि०	७ १	अथवा वामपाद तन्	क्रि०	७ १ १८
अतमी जातिपुष्प च	क्रि०	५० ५३	अथ वास्तुबलि देवान्	क्रि०	५३ १९
अतमी बहुकर्णी च	क्रि०	५० ६३	अथ विद्यान्त्रविद्धीर	क्रि०	५३ २०
अतिबालानिवृद्ध च	क्रि०	२६ ४	अथ मसेपतो वक्ष्ये	क्रि०	२६ २१
अतिभङ्गे तु विगन्त्यात्	क्रि०	३५ १५८	अथ मसेपतो वक्ष्ये	क्रि०	३५ २२
अतिरक्ताभ्याजिह्वाया	क्रि०	६५ ३०	अथ मर्या शिवस्योक्ता	क्रि०	६५ २३
अतिमृत्प्रातिमूर्ध्नि च	क्रि०	२५ १	अथ मद्भावामीप्सन्तो	क्रि०	२५ २४
अतीत गाश्चतन्वाच्च	क्रि०	१० २०	अथ स्वर्क्षदिने वा तु	क्रि०	१० २५
अतीनेनि कला विद्धि	क्रि०	४७ १००	अथात सप्रवक्ष्यामि	क्रि०	४७ २६
अतीन्द्रिय महाशक्ति	क्रि०	३६ १०	अथात सप्रवक्ष्यामि	क्रि०	३६ २७
अन्यर्धगुणमात्र तु	क्रि०	३५ ७१	अथात सप्रवक्ष्यामि	क्रि०	३५ ७२

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

अथान सप्रवक्ष्यामि	क्रि०	५६ १	अधिष्ठानादधिमखादधि	क्रि०	३० २१
अथान सप्रवक्ष्यामि	क्रि०	१० १	अधिष्ठानादधिमखादधि	क्रि०	३० १३
अथानोनादिमध्यान्त	वि०	१ १	अधोमख प्रकर्तव्य	क्रि०	३५ १६३
अथाध्वना प्रसक्त्यान्त	वि०	६ १	अधोमख वामहस्त	क्रि०	३५ १६०
अथापनीतवृत्त्या	वि०	२ १	अधोर्ध्वगार्श्वयोर्दृष्टि	क्रि०	३५ ६०
अथ कृष्णे नृ स्त्रेण	क्रि०	६५ ६५	अधोर्वम च तन्त्य	क्रि०	३५ ५३
अथ पुच्छाग्रविम्बानां	क्रि०	३१ ५	अधोर्वमस्थानि विद्यान्	क्रि०	३५ ५९
अथ स्थितानदग्दर्भात्	क्रि०	१५ १०	अध्यर्धायामक निर्यक्	क्रि०	३५ १००
अधम चैव विक्रीत	क्रि०	१० १६	अध्वर्गाद् विवर्जित	क्रि०	४६ १६
अधम चैव विक्रीत भाग ३	अन०	१ १००	अनघ भर्पित चैव	क्रि०	३० १०१
अधम नाम्नापत्र च भाग १	अन०	२ २१	अनन्त च तथा योग्य	क्रि०	३० १५६
अधम त्रयमाख्यातं	क्रि०	१२ १०	अनन्त पूर्वकुम्भे तु	क्रि०	५३ ६६
अधम त्रयमेव नृ भाग १	अन०	२ १०	अनन्त वामार्क चैव	क्रि०	५० १५०
अधम देवालयस्थ नृ भाग ३	अन०	१ ६०	अनन्त वामार्क चैव भाग ३	अन०	१ ११३
अधम पञ्चभि प्रोक्त	क्रि०	६६ ११	अनन्त वामार्क तक्ष	क्रि०	५३ १०२
अधमाधमपूर्व तु	क्रि०	४ २	अनन्त वृष्टि कल्पादि	क्रि०	२४ ९४
अधमान्तरौक्तादृष्टि	क्रि०	३५ ६	अनन्त मिदयाग च	क्रि०	१० २०
अधर ब्रह्मदैवत्यं भाग ३	अन०	१ १४	अनन्तः परमस्तेषा	वि०	२ १३
अधर्म्य नृ द्विक्रिया	क्रि०	३५ २३३	अनन्तमानकान्याम	क्रि०	४६ ३३
अधरोष्टायतं विद्यान्	क्रि०	३५ ६९	अनन्तविजयादीशं	वि०	३ २२
अधर्ममात्रमशङ्कौ	क्रि०	६३ ३१	अनन्तश्च मद्राक्ष	क्रि०	२३ ३०
अधर्मज्ञानावैराग्यम्	क्रि०	१० २३	अनन्तस्य स्वरूप नृ	क्रि०	५३ ६६
अधस्ताच्छयित काल	क्रि०	३५ २०८	अनन्ता च ह्यनाथा च	क्रि०	४३ ९३
अधस्तान्कल्पयेद्धर्व	क्रि०	५० १५२	अनन्तादिशिखण्डयन्त	क्रि०	२३ ६३
अधस्तान्कल्पयेद्धर्व भाग ३	अन०	१ ११०	अनन्तादिशिखण्डयन्ता	वि०	१ १६
अधस्तान्यद्योग म्यान्	क्रि०	६६ ६१	अनन्तादिशिखण्डयन्तान्	क्रि०	१० ६०
अधस्तान्यादुका कृत्वा	क्रि०	६३ २०	अनन्तादिशिखण्डयन्तान्	क्रि०	२३ ३३
अधस्तान्यगतभाग नृ	क्रि०	५१ १०	अनन्तादिशिखण्डयन्तान्	क्रि०	२३ ४५
अधस्तान्येखलाहीन	क्रि०	३१ २५	अनन्तादिशिखण्डयन्तान्	क्रि०	२६ ५५
अधिदैवमिति प्राक्त भाग १	अन०	२ १०	अनन्तादिशिखण्डयन्तान्	क्रि०	२० ६३
अधिरक्षारणा मिद्धा भाग ३	अन०	१००	अनन्तादीन् न्यमनेष	क्रि०	३१ २५
अधिवाम नत कृत्वा	क्रि०	२५ ३१	अनन्ताद्यष्टमतीम्	क्रि०	१० २००
अधिवामनवेण्या	क्रि०	५३ २०	अनन्ताद्यष्टविशेष	क्रि०	३६ २०
अधिवामानन्त चैव	क्रि०	६५ ३	अनन्ताद्यष्टमयन्त	क्रि०	५० १५०
अधिवामान्यमान्ती नृ	क्रि०	३० ५३	अनन्ताद्यष्टमयन्त भाग ३	अन०	१ ११०
अधिवामान्ताधिमख च	क्रि०	४० २१	अनन्ताद्यानमाशाश्च	क्रि०	१ १०
अधिवामान्ताधिमख	क्रि०	६० १	अनन्ताद्यानाना नृ	क्रि०	३० ३३

पादः पटलः श्लोकऽव

पादः पटलः श्लोकऽव

अन्यद्गङ्गाङ्गले ग्रन्थि	क्रि० २५ २२	अभय चोत्पल मध्ये
अन्यद् द्विपादद्विभज	क्रि० ३८ १२	अभय दक्षिणे पूर्व
अन्यद्गङ्गाङ्गले न्विष्ट	क्रि० ३२ १५	अभय दक्षिणे पूर्व
अन्यद्रव्याणि चादाय	क्रि० ४५ ७०	अभय दक्षिण पूर्व
अन्यद्वा मूलमन्त्र तु	क्रि० २४ १५	अभय दक्षिणे पूर्व
अन्यर्धे वायु पर्वे वा	क्रि० १८ १३९	अभय दक्षिणे वामे
अन्यन्त्रिंशस्य विस्तारे	क्रि० ४५ २३	अभय दक्षिणे हस्ते
अन्यान्वावरणान् देवान्	क्रि० ११ १	अभय परशु मध्ये
अन्यूनधिकवर्णं तु	क्रि० १० ११	अभय वज्रसङ्गौ च
अन्यत्रापि वीरभद्राद्या	क्रि० ६ १०	अभय वरद चैव
अन्येषा देवताता च	क्रि० १२ १०	अभय वरद चैव
अन्येषा परिवाराणां	क्रि० ६५ १०	अभय वरद चैव भाग १
अन्येषामपि देवानाम्	क्रि० १ २०	अभय वरद चैव भाग १
अन्येषामाहुति प्रांता	क्रि० ८१ २०	अभय वरद चैव भाग १
अन्येषु चापि पात्रेषु	क्रि० ८५ २१	अभय वरद चैव भाग १
अन्यैश्च विविधैर्युक्तं	क्रि० ८१ ६१	अभय वरद चैव भाग १
अन्यैस्तु दुष्टे जन्तूना	क्रि० ५४ ७	अभय शूलपाश च
अन्योन्याद्भिन्नतनौ द्वौ च	क्रि० ३५ २८८	अभय मध्यहस्ते स्यात्
अप क्षीर च कस्तूरी	क्रि० २३ २३	अभया वरदा सर्वे
अपक्व पक्वमेव तु	क्रि० ६१ २	अभावे सर्वतो द्रव्य
अपक्वमतिपक्व च	क्रि० १० ७६	अभिधानं चतुर्ध्वजं च
अपर मूर्तवक्त्र स्याद् भाग २	अन० ७५	अभिन्नमार्जवापेन
अपरपक्ष च वर्जन्तु	क्रि० ४४ २०	अभिमन्त्रीकरणं यत्
अपराङ्गं च कुण्डे तु	क्रि० ४६ २५	अभिमन्त्रीकृतं कुर्यात्
अपरेऽग्निपङ्क्तिरङ्गं स्यात्	क्रि० ४० १२	अभिरामं खलोन्मायि
अपरे चैव कुर्वीत	क्रि० ६२ ७	अभिषिच्य क्रमेणैव
अपरे दिवसे रात्रौ	क्रि० ११ ७२	अभिषिच्य घटाद्भिश्च
अपरे पाशैर्योश्चैव	क्रि० ३५ २००	अभिषिच्य ततो मन्त्री
अपामार्गं तु पश्चिम्या	क्रि० ५३ ३६	अभिषिच्य यथान्याय
अपामार्गद्वयं चैव	क्रि० ४८ ७७	अभिषिच्य यथान्याय
अपावृतं सुमपूर्णं	क्रि० १ ३७	अभिषिच्यार्घ्यतोयेन
अपूप कवचेनैव	क्रि० ३० ३८	अभिषेकं प्रकर्तव्यं
अपूप च हविश्चैव	क्रि० ११ १६	अभिषेकं सर्वदेहे
अपूप चैव गृह्णात्	क्रि० ११ ००	अभ्यङ्गलेपनं चैव
अपूप लाजा मन्त्रश्च	क्रि० ४० २२	अभ्यन्तरमुखा योनि
अप्रमेयमनाकारं भाग २	अनु० ५	अभ्यर्च्य गन्धपुष्पाद्यै
अभद्रनामिका कांशे	क्रि० ३९ २८	अभ्यर्च्य शिरसा मन्त्री

क्रि० १० ३६
क्रि० ३५ १२३
क्रि० ३६ ५
क्रि० ३८ १०
क्रि० ३५ १८१
क्रि० १६ १०
क्रि० ३८ १३
क्रि० ३५ २८३
क्रि० १० ३३
क्रि० ५७ ६७
क्रि० ५७ ६८
अन० २ ८८
अन० २ ५२
अन० २ ६३
अन० २ ६०
अन० २ ८५
क्रि० ३५ १५२
क्रि० ६५ ११
क्रि० ३७ २३
क्रि० ५२ ३७
क्रि० १०
क्रि० ११ ३३
अन० ११ ३३
क्रि० १० १७८
क्रि० २८ ११६
क्रि० ३१ ३२
क्रि० ३३ ७३
क्रि० ५० २१
क्रि० ३१ ३१
क्रि० ५७ ११०
क्रि० ५७ ११
क्रि० २८ १६७
अनु० २ ७७
अनु० २ ७७
क्रि० १४ ७
क्रि० ११ १२३
क्रि० १५ १

पाद पटल श्लोकसं

पाद पटल श्लोकसं

अभ्युत्थितेन योगेन	वि०	१० ३३	अर्घ्यपात्र समादाय	क्रि०	६६ १०
अमन्त्र वा ममन्त्र वा	क्रि०	६६	अर्घ्यपात्र समादाय	क्रि०	६६ १०१
अमरश्चधिगन्धर्व	वि०	६६	अर्घ्ये विलेपने स्नान	क्रि०	१० १००
अमरेश प्रभामश्च	क्रि०	६७ ०१	अर्घ्ये विलेपने स्नाने	क्रि०	१० १०१
अमरेशादि चापनत्वे	क्रि०	६७ ११	अर्घ्ये विलेपने स्नाने	भाग ३	अन० १ १०६
अमल स्यादनिन्द्य च भाग २	अनु०	६	अर्चन चाग्निकार्यं च	क्रि०	१० १०७
अमर्त हि स्वभावेन भाग २	अनु०	५०	अर्चन चाग्निकार्यं च	क्रि०	२३ २१
अमूर्तत्वात्कलाहीन भाग २	अनु०	२१	अर्चन चाग्निकार्यं च भाग ३	अन०	१ ७१
अमूर्तमेवमाख्यात भाग २	अनु०	३०	अर्चन ह्यधम प्रोक्त	क्रि०	१० ००
अमृत कपिलाचार्य	क्रि०	२६ १०१	अर्चनं तु प्रयोक्तव्या	क्रि०	१० १०६
अमृतं तु विचिन्त्याथ	क्रि०	६५ १११	अर्चनांक्तं समम्यर्च्य	क्रि०	११ १०६
अमृतं खावितं चिन्त्य भाग १	अनु०	२ १०	अर्चनोक्तं समम्यर्च्य	क्रि०	११ १०६
अमृता धारणा या तु	वि०	७७	अर्चनोक्तं समम्यर्च्य	क्रि०	२१ १०
अमृताप्लावनं चैव भाग ३	अनु०	१ ००	अर्चनोक्तं समम्यर्च्य	क्रि०	२० ०६
अमृतामार्गितं चिन्त्य भाग १	अनु०	२ २१	अर्चनोक्तं समम्यर्च्य	क्रि०	२३ ६१
अमृते मन्थनेनैव	क्रि०	३७ २	अर्चनोक्तं समम्यर्च्य	क्रि०	२१ ६१
अमृतं मध्रम धान्यं	क्रि०	२६ १०३	अर्चनोक्तं समम्यर्च्य	क्रि०	२७ ६५
अमेयत्वादनन्तोऽयम्	वि०	१० १८	अर्चनोक्तं समम्यर्च्य	क्रि०	३६ ३६
अमोघदण्डिकामारीन्	क्रि०	२६ ११	अर्चनोक्तं समम्यर्च्य	क्रि०	१० ००
अमोघाध्यानमेवोक्तं भाग १	अनु०	२ ६७	अर्चयित्वा तु गन्धाद्यै	क्रि०	०७ १७
अमोह विक्रम तत्त्वं	क्रि०	२६ ६२	अर्चयेदग्न्याग्नेम्नु	क्रि०	१० १०
अम्बा चैव गणाम्बा च	क्रि०	५१ १०६	अर्चयेदष्टपुष्पैस्तु	भाग ३	अन० १ ०६
अयन चाक्षय गौण	क्रि०	५६ १५१	अर्थप्राणाभिमानाश्च	क्रि०	११ २८
अग्नित्वयमात्रं वा	क्रि०	५७ ७	अर्थं तु जाह्नवीपीठ	क्रि०	६३ ०६
अर्कं तु शिरसा हुत्वा	क्रि०	१७ १७	अर्धगोल्कया वाथ	क्रि०	६३ १७
अर्कपङ्कजविल्वानि भाग १	अनु०	२ १०६	अर्धचन्द्रं तु तन्प्रोक्त	क्रि०	२६ १६
अर्धमात्रविवृद्ध्या तु	क्रि०	११ ३१	अर्धचन्द्रं तु धृत्वा	क्रि०	३५ ००७
अर्घ्यं तु मुद्गिन् संयोज्य भाग १	अनु०	२ ७०	अर्धचन्द्राकृतं कुर्यान्	क्रि०	३५ ११
अर्घ्यं दत्त्वा च शिष्ये तु	क्रि०	६६ ००	अर्धद्वयवमानं तु	क्रि०	३५ ६५
अर्घ्यं दत्त्वा तु वामेन	क्रि०	१५ १	अर्धनारि समाख्यात	क्रि०	३५ ०१७
अर्घ्यं दत्त्वा हृदा मन्त्री	क्रि०	३० ६७	अर्धमात्रममं चैव	क्रि०	६५ ४०
अर्घ्यं पराङ्मुखं दत्त्वा भाग १	अनु०	२ ००६	अर्धयामे विशेषेण	क्रि०	५३ ३०
अर्घ्यं वै याम्यकुम्भे तु	क्रि०	२३ ११	अर्धहस्तविवृद्ध्या तु	क्रि०	२६ ५
अर्घ्यं शिरसि विन्यस्य	क्रि०	६१ ०५	अर्धाङ्गुलप्रविस्तार	क्रि०	६३ २१
अर्घ्यं शिरसि विन्यस्य	क्रि०	५१ ६१	अर्धाङ्गुलप्रवृद्ध्या तु	क्रि०	६३ ११
अर्घ्यपात्रं गराव च	क्रि०	५० १०३	अर्धाङ्गुलविवृद्ध्या तु	क्रि०	१७ १३
अर्घ्यपात्रं समादाय	क्रि०	१६ ६१	अलकारिण्मात्रेय	क्रि०	२६ १३६

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

अलाभे आत्रेयसूक्त	क्रि० ४८ ४४	अष्टपुष्पेण सपूज्य	भाग १	अनु० २ ४४
अलाभे कार्पासतन्तूनां	क्रि० ४८ ७७	अष्टप्रदक्षिणं कृत्वा	भाग ३	अनु० १ १३
अलाभे पञ्चवस्त्रेण	क्रि० ३० २३	अष्टबन्धं ततः कृत्वा		क्रि० ६१ १०
अलिन्दालिन्दमवेश	क्रि० ३९ १८	अष्टबन्धविहीनं तु		क्रि० ६१ २
अवगाह्य समम्यर्च्य	क्रि० १८ १३६	अष्टबन्धविहीने च		क्रि० ६४ २०
अवाच्या द्वारिकौ भामा	क्रि० ३२ ९	अष्टबन्धविहीने तु		क्रि० ६१ ६
अविघ्नं लिङ्गमुद्रा च भाग १	अनु० २ ७६	अष्टमङ्गलदेवास्तु		क्रि० ८५ ८८
अव्यक्तं च ततस्त्वस्माद्	वि० २ १५	अष्टमङ्गलद्वाराणां		क्रि० ८५ ६
अव्यक्तलक्षणं हम्	क्रि० २४ ८७	अष्टमूर्तिं महन्नाथ		क्रि० ८६ ५९
अव्यक्तो नियति काल	क्रि० १० २३	अष्टवर्गादिमं चैव	भाग ३	अनु० १ ६८
अव्यक्तो नियति काल	क्रि० ५९ १५७	अष्टविद्येश्वरगन्धान्वा		क्रि० ८० १२
अव्यक्तो नियति काल भाग ३	अनु० १ १२४	अष्टविद्येश्वरैर्युक्तो		वि० ८० २
अशीतिचरणादथ स्यात्	क्रि० ४० १७	अष्टविप्राश्च वर्गयेत्		क्रि० १७ १८
अशीतिशिखश्चैव	क्रि० ५२ १३	अष्टशक्तौश्च सपूज्य	भाग १	अनु० २ ७०
अशीतिषष्टिविंशतिशान्	क्रि० ३५ ८	अष्टषट्चक्रिकं शभां		वि० १० १
अशुद्धमायारूपेण	क्रि० ५८ ७	अष्टहस्तं द्विपादं च	भाग २	अनु० ८१
अशेषधात्रीपर्यन्त	क्रि० ५९ १४८	अष्टहस्तप्रमाणेन		क्रि० ८६ २१
अशेषधात्रीपर्यन्तं भाग ३	अनु० १ ११५	अष्टाक्षरमिदं मन्त्रं	भाग ३	अनु० १ ७१
अशेषाद्गामकरणाद्	वि० १० ४३	अष्टाक्षरममायुक्तं	भाग ३	अनु० १ ७०
अश्मजं मौधजं वापि	क्रि० ३३ ८	अष्टाङ्गं चन्दं प्रोक्तं		क्रि० ११ १४
अश्वत्थं पूर्वदिग्भागे	क्रि० ५३ ३५	अष्टाङ्गीं कोटरीं चैव		क्रि० ३७ १७
अश्वत्थपत्रमयुक्तं	क्रि० ५३ २१	अष्टाङ्गुलप्रमाणेन		क्रि० ८६ २८
अश्वत्थवटविन्धं च	क्रि० ८८ ३३	अष्टाङ्गुलप्रमाणेन	भाग १	अनु० २ ५
अश्वत्थमनिघौ वापि	क्रि० ५७ २	अष्टाङ्गुलप्रमाणेन	भाग ३	अनु० १ ३
अश्वत्थमभिधा चैव	क्रि० ५३ २९	अष्टाङ्गुलप्रमाणेन	भाग २	अनु० १ ३०
अष्टकुम्भान्ममाहृत्य	क्रि० ६१ २७	अष्टाङ्गुलोच्छ्रितां कुर्यात्		क्रि० १७ ८८
अष्टकुम्भेषु विद्येशान्	क्रि० ६१ २०	अष्टादशकमख्याक	भाग १	अनु० २ १०२
अष्टयन्त्रं ममालिप्य	क्रि० ५६ १७	अष्टादशं च विशं च		क्रि० ६५ १२
अष्टविंशत्कलान्याम	क्रि० ८५ ५७	अष्टादशयत्नं प्रोक्तं		क्रि० ३५ ७३
अष्टविंशत्कलान्याम	क्रि० ८६ ७२	अष्टादशादिषन्धीना		क्रि० ८५ ६४
अष्टविंशत्कलान्याम	क्रि० ८६ ९२	अष्टाविंशतिकोटयन्तु	भाग २	अनु० १ ०३
अष्टविंशत्कलान्याम	क्रि० ५८ १५	अष्टाविंशतिमात्रं तु		क्रि० ८५ १७
अष्टद्वीपं तथा वीहि	क्रि० ५० १५	अष्टाविंशतिकमख्याक		क्रि० ४५ १०६
अष्टपञ्चाशद्भुजं लिख्य	क्रि० २८ ३८	अष्टाविंशत्कलं यावत्		क्रि० ८३ ५
अष्टपालकमप्रीत्यै भाग ३	अनु० १ ३३	अष्टावेते महान्मान		वि० ८ ११
अष्टपुष्पं त्रिगन्धं च	क्रि० १० ५६	अष्टावेते महान्मानो		वि० ४ ११
अष्टपुष्पं दवेताश्चान् भाग १	अनु० २ १०३	अष्टावेते शुद्धां कार्यं		वि० १० ०५

पाद पटलः श्लोकः

पाद पटलः श्लोकः

अष्टाशताहुती कृत्वा	क्रि० ४६ १००	अम्ब्रेणाचमनं कुर्यात्	भाग ३	अन० १ १
अष्टाहुति तु कृत्वा च	क्रि० ४६ १४०	अम्ब्रेणाज्याभिधारं तु		क्रि० १० ३१
अष्टोत्तरशतं वापि	क्रि० ७७	अम्ब्रेणाप्लवनं कुर्यात्		क्रि० १५ ३७
अष्टोत्तरशतं हुत्वा	क्रि० ५३ ३९	अम्ब्रेणेशानमम्ब्रेण		क्रि० १६ ४४
अष्टोत्तरशतैः कुम्भैः	क्रि० २३ १	अम्ब्रेणैव तु मन्त्रेण		क्रि० २५ ११
अष्टौ त्रयोदशाष्टौ च	क्रि० २१	अम्ब्रेणैव तु मन्त्रेण		क्रि० १० १२६
अष्टौ त्रयोदशाष्टौ च	वि० ६०	अम्ब्रेणोद्धर्तनं कुर्यात्		क्रि० १० १२६
अष्टौ यवास्तु तर्जन्यां	क्रि० ३५ ४१	अस्मिन्नामनमध्ये तु		क्रि० ५० १६६
असम्भोऽरजाश्चैव	क्रि० २३ ३४	अस्मिन्माहेश्वरे तन्त्रे		वि० १० ०१
असितमण्डलव्यास	क्रि० ३५ १६	अस्मिन्नामनमध्ये तु	भाग ३	अन० १ १३०
अमिताङ्गो रुद्रश्चण्डः	क्रि० ५१ ३०	अहकारान् सूक्ष्मार्ण		वि० ४ १७
अमृगधाराश्च निष्काला	क्रि० ३५ २०९	अहकारमिन्द्रिया ज्ञेयो		वि० ४ ३६
अम्ब्रं विशुद्धं च भाग १	अनु० ४ १५	अहिमाद्यष्टपुष्पैश्च	भाग ३	अन० १ १३
अम्ब्रं शिरः कपालं च	वि० ९ १०	अहिमा प्रथमं पुष्पं		क्रि० १० ५१
अम्ब्रं हस्ततले न्यस्य	क्रि० २१			
अम्ब्रदेवास्तु द्वाग्धे	क्रि० ४६ १६०	आ		
अम्ब्रमन्त्रं च सचिन्त्य	क्रि० ४६ १६६			
अम्ब्रमन्त्रं समुच्चार्य	क्रि० ४५ १०७	आकाशं तु समर्च्य		क्रि० ४६ ४०
अम्ब्रमन्त्रं समुच्चार्य	क्रि० ४६ १४४	आकाशं लिङ्गमन्याहु		क्रि० १० २१०
अम्ब्रमन्त्रेण प्रक्षान्त्य	क्रि० ४५ ११	आकाशतत्त्वं विमलं		क्रि० ५० १२०
अम्ब्रमन्त्रेण मप्रोक्ष्य	क्रि० १७ १०	आकाशतत्त्वं विमलं	भाग ३	अन० १ १२०
अम्ब्रमन्त्रेण मप्रोक्ष्य	क्रि० ४५ २५	आकाशे ब्रह्मरन्ध्रेऽपि		क्रि० ५१ ३०
अम्ब्रमायाममाकृष्टो	वि० ० १३	आकाशे वायुवत्प्रोक्तं		क्रि० १० १०४
अम्ब्रराजं च तैर्ऋत्या	क्रि० १ ११	आकाशे वायुवत्प्रोक्तं	भाग ३	अन० १ ११५
अम्ब्रराजं यजेत्तस्मिन्	क्रि० १६ ०	आकृष्य पूरकेणैव	भाग ३	अन० १ ३७
अम्ब्रराजं समावाह्य	क्रि० १६ ११	आगतो यदि चण्डालो		क्रि० ५६ ४
अम्ब्रशक्तीरिति प्रोक्ता	क्रि० ५० २११	आगमोक्तप्रकारेण		क्रि० ५३ ४०
अम्ब्राणामङ्गकानां च	क्रि० १ २०	आगमोक्तविधानेन		क्रि० ५७ १६
अम्ब्राणामप्रमादं वा	वि० ० ३	आगम्य च अभिव्यक्तं		क्रि० ६३ १६
अम्ब्रादिहृदयान्तं च	क्रि० ४६ ५५	आग्नेयादीशपर्यन्तं		क्रि० १० २०
अम्ब्राद्यामनपर्यन्तं	भाग १	आग्नेय्यां चैव तैर्ऋत्या		क्रि० १७ १७
अम्ब्रेण चाम्ब्रराजं च	क्रि० १६ २१	आग्नेय्यां हृदयं चैव		क्रि० १० १०७
अम्ब्रेण ताडयेद्घण्टां	क्रि० १० १७	आग्नेय्यामग्निदग्धं च		क्रि० ६१ ३
अम्ब्रेण योजनं	भाग ३	आचमने निवृत्ते च		क्रि० १० ५०
अम्ब्रेण वृषमलेन	क्रि० ११ ५३	आचार्यं दापयेत्पश्चात्		क्रि० ४१ १३
अम्ब्रेण शोधयेदग्निं	क्रि० १५ ४	आचार्यं पूजयेत्तत्र		क्रि० १३ १४
अम्ब्रेण शोधयन्तीं हस्तीं	भाग १	आचार्यं पूजयेत्तत्र		क्रि० २१ ६५

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

आचार्यं पूजयेत्तत्र
 आचार्यं पूजयेत्तत्र
 आचार्यं पूजयेत्तत्र
 आचार्यं पूजयेत्पश्चात्
 आचार्यं पूजयेत्पश्चात्
 आचार्यं पूजयेत्पश्चात्
 आचार्यं पूजयेत्पश्चात्
 आचार्यं वरयेत्पश्चात्
 आचार्यः शङ्खमादाय
 आचार्यं सुभ्रमन्नाम्ना
 आचार्यं ऋत्विजैः सार्धं
 आचार्यं ऋत्विजैः सार्धं
 आचार्यं जपकान् ऋत्विग्
 आचार्यदक्षिणाहीने
 आचार्यनिर्गमक्षेत्रेण
 आचार्यनृपकर्तृणा
 आचार्यपूजनं कुर्यात्
 आचार्यभूषणं कृत्वा
 आचार्यमूर्तिमास्थाय
 आचार्यलक्षणोपेत
 आचार्यभूषणकृष्टे तु
 आचार्यमकरं चैव
 आचार्यमकराद्वास्तु
 आचार्यमकरं चैव
 आचार्यमयं क दत्त्वा
 आचार्यादीन् समभ्यर्च्य
 आचार्याय कलागुडि
 आचार्याय प्रदायान्य
 आचार्यं च शिवज्जनीं च
 आचार्यो मूर्तिपैः सार्धं
 आचार्यो मूर्तिपैः सार्धं
 आचार्यो मूर्तिपैः स्नात्वा
 आचार्यो यजमानश्च
 आचार्यो यजवृक्षं च
 आज्यपूर्णं तु सुखद
 आज्यमृषादकं नैव
 आज्यापूपपयोधाना

क्रि० ३० ४८
 क्रि० ३४ ३१
 क्रि० ५१ ५९
 क्रि० २७ ३६
 क्रि० ४३ ४६
 क्रि० ५७ १२३
 क्रि० ४५ १३४
 क्रि० ५७ १४
 क्रि० ४८ ४८
 क्रि० ३० ५२
 क्रि० ५७ ३६
 क्रि० ५७ ९०
 क्रि० ५७ २२
 क्रि० ६१ ३३
 क्रि० ४७ ११
 क्रि० २५ १६
 क्रि० ५१ ४०
 क्रि० ६१ ३१
 क्रि० ४७ १३
 क्रि० ३० ३०
 क्रि० ३० ३१
 क्रि० २५ २
 क्रि० ६३ २२
 क्रि० ६३ २०
 क्रि० ४८ ९१
 क्रि० २९ २७
 क्रि० ४८ ३५
 क्रि० ६४ ११
 वि० ६५
 क्रि० २८ ६२
 क्रि० ३१ ४०
 क्रि० २९ २५
 क्रि० ५७ ९१
 क्रि० ५० २५
 क्रि० ४६ १२९
 क्रि० १० ५०
 क्रि० ४४ ३८

आज्येन चामृतीकृत्य
 आज्येनैव तु मयस्क
 आज्ञं प्रबद्धं तत्त्वज्ञ
 आदकं कवचनैव
 आत्मजातार्थहोमे तु
 आत्मज्योतिर्बृहद्गर्भं
 आत्मतत्त्वमिदं गुह्यं
 आत्मतत्त्वाच्छिवान्तं च
 आत्मतत्त्वाच्छिवान्तं च
 आत्मतत्त्वादिमायान्तं
 आत्मतत्त्वाधिपातन्तं
 आत्मनार्थं च दत्त्वा तु
 आत्मपवित्रं दत्त्वा च
 आत्मभोगं शिवे भोगं
 आत्मभोगं शिवे भोगं
 आत्ममन्त्रेण चास्त्रेण
 आत्ममन्त्रेण संपूज्य
 आत्ममादाय पुर्वेण
 आत्ममादाय हस्ते तु
 आत्मविद्याशिवोपेति
 आत्मशक्तिं निश्चयैव
 आत्मशुद्धिरियं प्रोक्ता
 आत्मशुद्धिर्भवेदत्रा
 आत्मानं तत्र संपूज्य
 आत्मार्थमर्चनं योग्यं
 आत्मार्थमिति विजय
 आत्रेयविशुद्ध
 आदायाञ्जलिहस्ताभ्यां
 आदावन्त्ये भवाद्युक्त
 आदावेवान्मशुद्धिं तु
 आदिन्यस्य वामभागे भाग १
 आदिन्यास्तमये काले
 आदिन्यो दक्षिणे नेत्रे भाग २
 आदिन्योद्भवकाले तु भाग ३
 आदिशक्तिश्च शान्तिश्च भाग २
 आदिशक्तिमहत्तयाद् भाग २
 आदिशक्तेर्मृत्वाद् भाग २

क्रि० ४५ ११२
 क्रि० ५३ ४४
 क्रि० २४ ६६
 क्रि० ६१ २४
 क्रि० ६६ ६९
 क्रि० २४ १३३
 वि० ६ ४३
 क्रि० ६५ ६१
 क्रि० ६५ १२१
 क्रि० ६५ १२६
 क्रि० ५७ १००
 क्रि० ६६ १३०
 क्रि० ६५ १११
 क्रि० ६६ १४
 क्रि० ६६ १५२
 क्रि० ६६ १
 क्रि० ६६ ११७
 क्रि० ६६ १४१
 क्रि० ६६ १४१
 क्रि० ६६ २६
 क्रि० ५९ ५५
 क्रि० १० ६
 क्रि० ६६ ११
 क्रि० ५९ ८
 क्रि० ५९ ५
 वि० १३ १०२
 क्रि० ३५ २०४
 क्रि० ३३
 क्रि० १० २
 अनु० २ १००
 क्रि० २६ ५१
 अनु० ९६
 अनु० १ ४०
 अनु० २६
 अनु० ८
 अनु० ५७

पाद पटलः श्लोकसंख

पाद पटलः श्लोकसंख

आदिशक्तेर्दशाशेन	भाग २	अनु०	२७	आयादियङ्गुणापेन	क्रि०	३१६
आदिशैव इति प्रोक्त	भाग १	अनु०	१७२	आयाधिक स्ययक्षीण	क्रि०	३११०
आदिशैव इति प्रोक्त		क्रि०	५९१०	आयाम गोपुराणा तु	क्रि०	४००
आदिशैवकुलोद्भूत		क्रि०	५७.१२	आयामविस्तर प्रोक्त	क्रि०	४००६
आदिशैवेन कर्तव्य		क्रि०	५९८	आयामविस्तर प्रोक्त	भाग १	अनु०
आदौ तु तरुण कल्प्य		क्रि०	२७४	आयाममदृश तुङ्ग	क्रि०	४००
आदौ तु सप्तमान तु		क्रि०	३९४	आयाममदृश नाह	क्रि०	२७०
आदौ प्रणवमुच्चार्य		क्रि०	२४१६६	आयामे ज्ञानशक्तिश्च	भाग १	अनु०
आद्यन्त क्षत्रियस्योक्त		क्रि०	४८७४	आयामोच्चघनाधिक्यं	क्रि०	३३१०
आद्यमादौ तु बालस्य		क्रि०	२७२	आरकूटं च कास्य च	क्रि०	२४४१
आधार चरण मञ्च		क्रि०	३९.२०	आरम्य प्रथमायास्तु	क्रि०	५००
आधारशक्तिमध्यस्थ		क्रि०	५९.१४८	आराध्याल्यमिति ध्यान्वा	भाग १	अनु०
आधारशक्तिमध्यस्थ	भाग ३	अनु०	१११५	आरामे पुष्करिण्या च	क्रि०	२६३०
आनीय कलशान् स्याप्य		क्रि०	१८५५	आरोहणावरोहस्य	क्रि०	१८२१
आनुपूर्व्या कृश तार		क्रि०	३५६८	आर्जव राजसो भावो	क्रि०	३५१९०
आनुपूर्व्या प्रयोक्तव्या		वि०	५१७	आर्द्रवस्त्र तथोन्सृज्य	क्रि०	७६
आपादलम्बित कूर्च		क्रि०	२८२५	आर्द्रवस्त्र विमृश्याथ	भाग १	अनु०
आपाद्यष्टकमूर्तीना		क्रि०	५३१३	आर्द्रान्तमुन्मव कुर्यात्	क्रि०	१८१
आप्याययति सर्वत्र		वि०	७.९	आर्द्रान्तोन्मवमध्ये तु	क्रि०	६२६
आभङ्ग समभङ्ग वा		क्रि०	३५१४२	आर्द्रायां मामि कन्याया	क्रि०	५०१
आभङ्ग समभङ्ग वा		क्रि०	३५१५६	आर्षं तु योगज चैव	क्रि०	५९१३८
आभङ्ग समभङ्ग वा		क्रि०	३५.२७९	आलयस्याग्रतः कुर्यात्	क्रि०	५९१४
आभङ्ग समभङ्ग वा		क्रि०	६५११	आलयात् समाश्रित्य	क्रि०	५०६
आभङ्गस्याग्रसूत्र तु		क्रि०	३५१६१	आलयस्य चतुर्दिक्षु	क्रि०	४४४१
आभङ्गादित्रिभङ्गाना		क्रि०	६५१३	आलयादिषु सर्वेषु	क्रि०	५३३
आभङ्गं तु कलामात्र		क्रि०	३५१५८	आलयाभ्यन्तरं गन्वा	क्रि०	१६१०
आभ्यन्तरं पूजयित्वा	भाग १	अनु०	२४५	आलयावृतपीठादि	क्रि०	४४१०
आभ्यन्तरादियुक्तं		वि०	१०७५	आलये विन्यसेन्मन्त्री	क्रि०	६०१३
आमल बिल्वपनम		क्रि०	२३२०	आवाहन तु चाद्यस्य	क्रि०	४६८८
आमलकीफलगन्धाद्यै		क्रि०	७२	आवाहनादिभिः सर्वैः	क्रि०	५७७९
आमूलाय च दण्डे तु		क्रि०	२६.८	आवाहनादिभिर्मन्त्रैः	क्रि०	५७६०
आम्र भस्म च जम्बुक		क्रि०	२४३६	आवाहनादिसंस्कारान्	क्रि०	५७५७
आम्रपल्लवदध्यग्र		क्रि०	१८९७	आवाहनान्ते पूजान्ते	क्रि०	१०५९
आम्रपासुहृदिद्वैश्च		क्रि०	३१४५	आवाहनान्ते पूजान्ते	क्रि०	५९१२१
आम्रशास्त्रानालिकं		क्रि०	५२१८	आवाहनार्घ्यपाद्ये च	क्रि०	१०५७
आम्रपण्डैस्त्वयागिद्वै		क्रि०	४८२९	आवाहनार्घ्यपाद्येषु	क्रि०	५९१२२
आयादियङ्गुणापेन		क्रि०	६५३२	आवाहनार्घ्यपाद्येषु	भाग ३	अनु०

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

आवाहनामन पथ	क्रि० ६६ ७०	आसीना स्थानका वै वा	क्रि० ६५ ७
आवाहनी प्रयोक्तव्या	वि० ५ १०	आसीने वामहस्तस्तु	क्रि० ६५ २१
आवाहने च पूजाले भाग ३	अनु० १ १०५	आसीनी देवदेव्यौ च	क्रि० ३४ ९
आवाहने तथा चार्घ्ये	क्रि० १०.५८	आस्थानमण्डपं गत्वा	क्रि० २६ ३४
आवाहत्यावाहनं च	वि० ५ ५	आस्थानमण्डपे पश्चात्	क्रि० २५ ८३
आवाहमुद्रयावाह्य	क्रि० ५९ १७६	आस्यबन्धममायुक्तो	क्रि० १२.२३
आवाहमुद्रयावाह्य भाग ३	अनु० १ १३४	आस्यमङ्गुष्ठतो मृज्य	क्रि० ६ ३
आवाहोद्गमन नास्ति	क्रि० ५९ १७३	आस्यव्यामभिद त्वग्नि	क्रि० १७.१४
आवाहोद्गमन नास्ति भाग ३	अनु० १ १३१	आहरेच्च बलि बाह्ये	क्रि० ४९ ८
आवाह्य विधिवत्पूज्य	क्रि० ५२.२०		
आवृत लोकनेतार	क्रि० २४ ९४	इ	
आवृतेषु दलेष्वष्टौ	क्रि० ५९ ४८		
आवृतेषु दलेष्वष्टौ भाग ३	अनु० १ ९४	इच्छामयी ज्ञानमयी	क्रि० ६५ ५७
आशिषो वाचयित्वा तु	क्रि० ५७ १२	इच्छामूर्तेर्गुणित्वाच्च भाग २	अनु० ३२
अश्रयो न ममत्वाच्च	वि० १० १८	इच्छाशक्ति च ज्ञान च	क्रि० ६३ ३
आश्विनशुक्लपक्षे तु	क्रि० ५७ १३१	इच्छाशक्तिज्ञानशक्ति भाग १	अनु० ० ३
आषाढ कृष्णतुलसी	क्रि० ५९ ६९	इच्छाशक्तिज्ञानशक्ति भाग १	अनु० ० १५
आषाढादिचतुर्मास	क्रि० २५ ४	इच्छाशक्तिश्च विद्या च भाग २	अनु० ३१
आषाढे चोत्तराषाढा	क्रि० १८ ३	इच्छाशक्तिमहेशागाद् भाग २	अनु० ०
आषाढे श्रावणे मासि	क्रि० ६५ २	इच्छाशक्तेश्च विस्तीर्ण भाग १	अनु० ० ७
आमन कल्पयेत्पश्चान्	क्रि० ५९ १६५	इच्छाशक्त्युद्भव ज्ञेय भाग ३	अनु० १ १०७
आमन कल्पयेदत्र	वि० ५ ५	इच्छाशक्त्युद्भव पथ	क्रि० ५९ १६०
आमन कूर्चनेकेन	क्रि० १५ २	इज्यानलवती या तु	क्रि० ६७ २३
आमन नाभि तन्कृत्वा भाग १	अनु० २ २५	इडा च पिङ्गला चैव	क्रि० ६८ ५६
आमन पीठमध्ये तु भाग १	अनु० २ ४५	इत ऊर्ध्वं सुबन्धश्चेत्	क्रि० ६१ १२
आमन पूजयित्वा तु	क्रि० २५ ४७	इतरे शास्त्रवक्तारः	वि० ३ ११
आमन पूजयेत्तत्र	क्रि० ६८ २४	इति लक्षणकामन्दी	क्रि० ६६ २०
आमन प्रागिवैव स्याद्	क्रि० १० ६६	इति वगक्रम प्रोक्त	वि० ३ १०
आमनं मूर्तिमूलं च	क्रि० ४५ ९५	इति महाव्य देवेश	वि० १० २७
आमन रुचिरं बद्धा	वि० ९ ६	इत्थं गाव समालोक्या भाग ३	अनु० १ १६
आमनान्पूर्वकेशान्	क्रि० ३५ ११२	इत्थं पवित्रं दत्त्वा च	क्रि० ४५ १००
आमनार्घ्यपानस्यर्घ्य	क्रि० २४ १६३	इत्थं पवित्रं दत्त्वा च	क्रि० ४५ १०५
आमनार्चनकाले च	क्रि० १० ६०	इत्थं पवित्रं संपूज्य	क्रि० ४५ १३५
आमनावरणं चैव भाग २	अनु० ६९	इत्थं हि भाव शिष्यस्य	क्रि० ५८ २०
आमनावहनादीनि	क्रि० २८ ८८	इत्यध्वानं विचिन्त्याथ	क्रि० ४७ ५८
आसीन चेत् पीठोर्ध्वं	क्रि० ३५ १३०	इत्याद्याशीतिरास्नान्	क्रि० २४ ८४
आसीन वा स्थितं वापि	क्रि० ३५ १३९	इत्युक्तविधिना देव	क्रि० ६४ १३

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

इत्युक्तस्तु करन्यास	क्रि० ६६ ५५	इन्द्रादीशानपर्यन्त	क्रि० ५९ ६९
इत्युक्ताशीतिरुद्रास्तान्	क्रि० २४ ७३	इन्द्रादीशानपर्यन्त	भाग : अनु० ९४
इत्युक्त्वा मुहूढ कार्य	क्रि० ३७ ३	इन्द्रादीशानमन्त्रैश्च	क्रि० ४८ २०
इत्येतच्छैव उत्पन्ने	क्रि० ६३ २८	इन्द्राद्यष्टलोकपालान्	क्रि० ५९ २०५
इत्येतत्सकरं कृत्वा	क्रि० ६३ २३	इन्द्राद्यैशानपर्यन्त	क्रि० २७ १५
इत्येतत्सर्वदेवाना	क्रि० ४५ १०२	इन्द्रियाणि दशैक च	वि० १० १०१
इत्येतद्ग्रन्थमन्त्रेण	क्रि० ४५ १५	इन्धनोपरि मध्ये तु	क्रि० ६६ १५५
इत्येतद्दधानमेवोक्त	भाग १ अनु० २ ७३	इमं हि यो रौरवमूत्रमग्रह	वि० १० १०७
इत्येतमधिवाम च	क्रि० ४५ ८०	इयन्नया समुद्देश	क्रि० ४७ ५९
इत्येता माधकविधौ	वि० ५ १७	इष्टं ग्रहपति चैव	क्रि० २४ १२१
इत्येतैरप्यलकृत्य	क्रि० ४५ ११५	इष्टा परममद्भावा	वि० ४ ३९
इत्येतैर्लक्षणैर्युक्त	भाग २ अनु० ६		
इत्येव ज्ञानदीक्षेय	क्रि० ५८ ५३	ई	
इत्येव धावनं प्रोक्तो	क्रि० ६४ १७		
इत्येव मनसा कल्प्यं	भाग २ अनु० ६३	ईक्षण सर्वद्रव्याणि	क्रि० १८ ८०
इत्येव हृदि संपूज्य	भाग १ अनु० २ ८०	ईक्षणज्ञानदीक्षाभ्या	क्रि० ५८ ४०
इदं परं परमशिवार्णवान्मुनि	वि० १० १०६	ईश मदाशिव रुद्र	क्रि० ६६ १६७
इदं पुरा कारणवक्त्रपश्चाद्	वि० १० १०३	ईशकोणे स्थिते चैव	क्रि० ६५ २३
इदं विष्णुविनिमन्त्रेण	क्रि० ३६ १३	ईशमदाशिवयोर्मूर्ति	भाग २ अनु० १८
इदं विष्णुविनिमन्त्रेण	क्रि० ३६ २६	ईशान्यानुग्रहश्चैव	भाग २ अनु० ६६
इदं विष्णुविनिमन्त्रेण	क्रि० ३६ ४८	ईशादि चाग्निर्कोशान्त	क्रि० ६६ ६६
इत्युविमन्तोर्णदष्टं च	भाग १ अनु० २ ८९	ईशाद् द्वात्रिंशदेवाना	क्रि० ५३ १३
इन्द्रं भव नथाग्निं च	क्रि० २० १८	ईशान कणिकामध्ये	क्रि० १० १०५
इन्द्रगोपनिभं मय्ये	क्रि० ५० ०८	ईशान च तथैशान्या	क्रि० २० १९
इन्द्रगोपनिभौ चैव	क्रि० ३० ७	ईशान पञ्चधा भित्त्वा	वि० ६ ४
इन्द्रचाप इवाक्रांशे	भाग २ अनु० ६०	ईशान पूर्वतो मूर्ध्नि	क्रि० १० ८०
इन्द्रवल्मी च बृहती	क्रि० १८ १८	ईशान पूर्वमूर्धान	वि० ६ २०
इन्द्राग्निवमर्निर्ऋति	क्रि० १८ १९	ईशान ईश्वरो ब्रह्मा	वि० ६ १०
इन्द्राग्नी च यमश्चैव	क्रि० १० २०४	ईशानदिशि पूजेत्तु	भाग १ अनु० २ ०४
इन्द्रादिक्रमशोऽंगेन	क्रि० ३७ २०	ईशानमन्त्रं संपूज्य	क्रि० ५३ ६३
इन्द्रादिलोकपालाश्च	क्रि० १० ६४	ईशानमन्त्रमयुक्त	क्रि० ५० ६६
इन्द्रादिलोकपालाश्च	क्रि० १७ ५०	ईशानमन्त्रमयुक्तं	भाग ३ अनु० १ १३०
इन्द्रादीशानपर्यन्त	क्रि० १८ ५८	ईशानमूर्धा तेनायम्	वि० १० २५
इन्द्रादीशानपर्यन्त	क्रि० ४८ ४५	ईशानमूर्ध्ववक्त्रं स्याद्	क्रि० ११ ७
इन्द्रादीशानपर्यन्त	क्रि० ११ २०	ईशानश्चैव विजेया	भाग २ अनु० १४
इन्द्रादीशानपर्यन्त	क्रि० ११ ३८	ईशानाग्निनालाय च	क्रि० ३० ३
इन्द्रादीशानपर्यन्त	क्रि० ५३ ४८	ईशानादग्निपर्यन्त	क्रि० ६६ १५७

पादः षटलः श्लोकश्च

पादः षटलः श्लोकश्च

ईशानादि नृ मद्यान्त	क्रि०	८१ २६	उच्चार्थ कृड्यन्तृङ्ग म्यान्	क्रि०	२७७
ईशानादीनि मधोदि भाग २	अन०	७६	उच्छिष्टमकर दण्ड	क्रि०	६३ ००
ईशानादीनि मद्यान्त	क्रि०	८१ २०	उड्दय नृ शक्ति म्यान्	क्रि०	१२५
ईशानादीनि मद्यान्त	क्रि०	५० ३०	उत्तम त्रयमेव म्यान्	क्रि०	१००
ईशानादीनि मद्यान्त भाग ३	अन०	१७१	उत्तम द्वादश प्रोक्त भाग १	अन०	२१६
ईशानादीन्तृ मद्यान्तै	क्रि०	८६ २८	उत्तम धामाख्यान्	क्रि०	५० ११०
ईशानन नृ मन्त्रेण	क्रि०	१५ ०१	उत्तम गर्तविशत भाग १	अन०	२११
ईशानन नृ मन्त्रेण	क्रि०	३१ १६	उत्तम स्वाजित पृष्य भाग ३	अन०	१६०
ईशानन नृ मन्त्रेण	क्रि०	५० १८३	उत्तम स्वाजित पृष्य भाग ३	अन०	११००
ईशानन नृ मन्त्रेण भाग ३	अन०	११६०	उत्तम हन्तमात्रण	क्रि०	८५ १६
ईशान स्वागतीकृत्य	क्रि०	१० ३९	उत्तमा त्रिगणा प्राक्ता	क्रि०	६१ ३७
ईश्वरोऽथ उमाभर्ता	वि०	४ १६	उत्तमरामपुष्पाणि	क्रि०	५९ ८५
ईश्वरमीक्ष्य त देव	क्रि०	३१ ६	उत्तमेयु मूर्तेशु	क्रि०	१३ २
ईषद्वलितवक्त्रादृधा	क्रि०	०८ ५६	उत्तरद्वारगर्भश्चम्या	क्रि०	५७ ८३
ईषद्वलितवक्त्रादृधा	क्रि०	३२ ४१८	उत्तरद्वारगर्भार्थ	क्रि०	३० ८
ईष्ट अग्रे स भगवान्	वि०	१० २८	उत्तरद्वारे विजय	क्रि०	५९ ९७
उ			उत्तराभिमुखो भूत्वा	क्रि०	४६ ३९
			उत्तराभिमुखो भूत्वा	क्रि०	४६ ८१
			उत्तराभिमुखो भूत्वा	क्रि०	४६ १०६
उगिनी रुगिनी चैव	क्रि०	३७ ००	उत्तराभिमुखा भूत्वा	क्रि०	८६ १५६
उक्त. ममामतोऽर्थः	वि०	१० १०२	उत्तराभिमुखो भूत्वा	क्रि०	५९ २८
उक्तदण्डावसाने वा	क्रि०	३३ ६	उत्तरायणकाले तु	क्रि०	५७ ३
उक्तमाने ममाश्राश्च	क्रि०	४० २१	उत्तरे च निधीशाद्या	क्रि०	४७ ७५
उक्तानि सर्वपत्राणि	क्रि०	५९ ८५	उत्तरे तु विशेषेण	क्रि०	५३ ३७
उक्त दुर्गा च चामुण्डी	क्रि०	३३ २	उत्तरेऽभिहितः सर्वो	वि०	३ १७
उक्षमर्थम्यहस्ते नृ	क्रि०	३५ १६६	उत्तरे मण्डले गाय्य	क्रि०	८५ ७३
उक्षम्यानमयगमे च	क्रि०	३३ ५	उत्तरे मृदमादाय भाग ३	अन०	१ ७
उक्षम्य मस्तकोर्ध्वे नृ	क्रि०	३५ १६६	उत्तरे स्नानवदि च	क्रि०	०० ११
उक्षारूढमह वक्ष्ये	क्रि०	३५ १६१	उत्तराष्टस्य मध्ये तु	क्रि०	३५ ६७
उक्षारूढमिद म्यान्	क्रि०	३५ १५६	उत्तराष्टायन चास्य	क्रि०	३५ ६७
उक्षारूढश्चतुर्थश्च	क्रि०	३५ २	उत्तानौ नृ करौ कृत्वा	वि०	५ १०
उग्र पशुपति रुद्रं	क्रि०	२४ ५२	उत्तराक वररुचि	क्रि०	२४ १०७
उग्रः पशुपती रुद्रो	क्रि०	२३ ३३	उत्थाप्य शयनाभ्यामं	क्रि०	३८ २९
उग्रगन्ध च निर्गन्ध	क्रि०	५९ ८६	उत्थल दक्षिणे हस्ते	क्रि०	२४ ३०
उग्रदण्ड महाबाहो	क्रि०	२४ ५४	उत्थल दक्षिणे हस्ते	क्रि०	२८ ५३
उग्रदृष्टि मुरक्ताङ्ग	क्रि०	१६ १३	उत्थल दक्षिणे हस्ते	क्रि०	३१ ६
उत्तराभिमुखो भूत्वा	क्रि०	४७ १०	उत्थल दक्षिणे हस्ते	क्रि०	३५ १०३

पादः पटलः श्लोकसं.		पादः पटलः श्लोकसं.	
उत्पल दक्षिणे हस्ते	क्रि० ३५ १०५	उपकारप्रिय कान्त	क्रि० २४ १८३
उत्पल पाटल चैव	क्रि० ३२ २८	उपचाराणि सर्वाणि	क्रि० २१ ३
उत्पलं वामहस्ते तु	क्रि० ३५ २१७	उपदणादिभिश्चैव	क्रि० १३ ७
उत्पल कारयेत्पञ्चान्	क्रि० ३४ ३७	उपपीठाकृतिर्वापि	क्रि० ३३ ११
उत्पल कारयेद्दीमान्	क्रि० १६ २८	उपमान प्रवक्ष्यामि	क्रि० ६५ ४९
उत्पलप्रतिमा सर्वा	क्रि० १८ १४७	उपर्युपरि भोपान	क्रि० ३९ १९
उत्पलमण्डपे चैव	क्रि० ५४ ४	उपवीत च मकुट	क्रि० १० ५१
उत्पलस्य दिनान्ते तु	क्रि० १८ १०१	उपवीत च लेपन	क्रि० ४५ १००
उत्पलवादि तु शाल्यन्त	क्रि० ४१ ०३	उपवीतोत्तरीय च	क्रि० ५९ १८४
उत्पलवादिदिनम्यादौ	क्रि० ११ ७०	उपवीतोत्तरीय च	भाग ३ अनु० १ १८१
उत्पले दीपहीने च	क्रि० १६ २५	उपवीतानादिशैव	क्रि० ६३ ८
उत्पले यागशाला च	क्रि० ११ १८	उपसृष्टेच्च प्रत्यङ्ग	भाग ३ अनु० १ ५
उत्पले चतुरङ्गुल्य	क्रि० ४१ २३	उपाशुच्चार्य चार्चन्तु	भाग ३ अनु० १ १०८
उत्पले मुकुले तद्वत्	क्रि० ४३ १८	उपान जगती चैव	क्रि० ६५ २
उत्पलमदृश व्यासम्	क्रि० १४ ६	उपान पाद एव स्यात्	क्रि० ६५ ३
उत्पलममविस्तार	क्रि० १७ १३	उपानोदयमेकांशं	क्रि० ३३ १७
उदक क्षीरयुक्त च	क्रि० ४६ १७	उपेन्द्र मुगत कृष्णं	क्रि० २४ ७३
उदकशालि रुद्रसूक्त	क्रि० ५७ २३	उभयार्थं तु कर्तुंश्च	क्रि० ३० १
उदङ्मुख प्राङ्मुखौ वा	क्रि० ७ १	उभयार्थ्यत्र मादाख्य	क्रि० ११ १७
उदये चैव मध्याह्ने	क्रि० ५० २१	उभयालिङ्गित पश्चाद्	भाग २ अनु० ८८
उदरकीर्ति प्रद्युम्न	क्रि० २४ १००	उभयोरम्बुज वाथ	क्रि० ३१ ८
उदुम्बेरण पूगैश्च	क्रि० ४६ २०	उभौ चाभिमुखौ कृत्वा	वि० ५ १४
उदुण्डमेवमाख्यात	क्रि० ३५ २५६	उमाचण्डेनन्दीश	क्रि० ५९ २०२
उद्धृत वामपाद च	क्रि० ३५ २५१	उमापतिर्महानेजाः	वि० ४ ९
उद्धृत वामपाद तु	क्रि० ३५ २०१	उमाप्रिय मदाकान्त	वि० उपो० ११
उद्धृत्य शिवकुम्भादीन्	क्रि० २२ २४	उमामन्त्रममायुक्त	क्रि० ५९ १५४
उद्धृत्य शिवकुम्भादीन्	क्रि० २० ४५	उमामन्त्रममायुक्त	भाग ३ अनु० १.१०१
उद्धृत्य सर्वपात्राणि	क्रि० १२ १०	उमामहितमूर्तीनां	क्रि० ५० १२
उद्धृत्य हृदयेनैव	क्रि० २५ ७१	उमाम्कन्दयुतं प्रोक्त	क्रि० ३५ १४१
उद्धर्तने कर्ममध्ये	क्रि० ६४ ४	उरःपूर्वकसूत्रान्तः	क्रि० ३५ १७८
उद्गाहयेत् चण्डेशे	क्रि० ४५ १३१	उर्वारजालिनी चैव	क्रि० १२ १५
उन्नत कुशिविस्तारात्	क्रि० ३२ १०	उलूकपिङ्गलकापोत	क्रि० ४४ २८
उन्नत चैक कर्तव्य	क्रि० ३१ २४	उशीर चैव कर्पूर	भाग १ अनु० २ ३५
उन्नतत्रय कोदण्ड	क्रि० २४ १३३	उष काले दिने चैव	क्रि० ४८ १६
उन्मलत्रयमोजन्मि	क्रि० २४ १५४	उष प्रातश्च मध्याह्ने	क्रि० ५३ ४७
उन्मनीमूलमन्त्रेण	क्रि० ५० १४८	उषाध्यानमिति प्रोक्त	भाग १ अनु० २ ९८
उन्मनीमूलमन्त्रेण	भाग ३ अनु० १ १४८	उषाप्रत्युषे चार्केण	भाग ३ अनु० १ ४७

पादः पटलः श्लोकः ३८

पादः पटलः श्लोकः ३८

उर्णाप वाह्मन् च	क्रि० ४१ ५१	क्रादि स्याद्वागक्षप तु	भाग २ अन् ०	६६
उर्णापमध्यमाद्रामे	क्रि० ३५ १५०	क्रादिमांया विवर्ण च	भाग २ अन् ०	६४
उर्णापाश प्रकर्तव्य	क्रि० ४३ ६	क्षपय पार्श्वयाश्चैव	क्रि० ३५ २०१	
उर्णापीनरवम्भाणि	क्रि० ४६ ३१	क्षपिच्छन्दोर्गदवाश्च	क्रि० ४८ ३०	
		क्षपिदेवासुरनरैः	वि० ३.२३	
		क्षपिम्यो विबुधेभ्यश्च	वि० १.२४	

ऊ

ऊचु प्राञ्जलयो भुत्वा	वि० ८.१			
ऊनवर्णेन मृत्युः स्याद्	क्रि० १०.११			
ऊभ्यामश्विनौ जानौ भाग २	अन् ० १००	ऊगिनी नृगिनी चैव	क्रि० २७ २१	
ऊमध्यान्तर मार्ध	क्रि० ३५ १८७			
ऊमूलद्वयोरन्त	क्रि० ३५.१८६			
ऊमूलविशाल तु	क्रि० ३५.२६			
ऊर्ध्व च शिवमादास्य भाग २	अन् ० ७१	एक रौद्र तथा चान्य	क्रि० ५२ १५	
ऊर्ध्व भागक्रियायोगे	वि० ४०१	एक वा द्विविदण्ड वा	क्रि० ४० ८	
ऊर्ध्व विमानक कुर्यात्	क्रि० १८ २	एकग्रामे द्वयो राजा	क्रि० ४९.१३	
ऊर्ध्व मुषिरस्युक्तं	क्रि० ४३.१६	एकग्रामे भवेत्तस्मात्	क्रि० ४९.२	
ऊर्ध्वस्य शिवाश स्यात्	क्रि० २८ ७७	एकविंशत्कलात्याम	क्रि० ५७ ५६	
ऊर्ध्वकर्माथ निर्वर्त्य	क्रि० १८ ८६	एकविंशत्सप्तान्न	क्रि० ३५ ३०६	
ऊर्ध्वकाय कृजग्रीवो	वि० ९६	एकदण्डनमस्कारां	भाग ३ अन् ० १ ५६	
ऊर्ध्वकायस्य पूजन	क्रि० ४५ २४	एकद्वयप्रिसाल वा	क्रि० ४१ १३	
ऊर्ध्वकाया प्रकर्तव्या	क्रि० ४३ २७	एकद्वित्रिचतुष्टयश्च	क्रि० ४० ६	
ऊर्ध्वतेजा महातेजा	वि० ४.१९	एकद्वित्रितल वापि	क्रि० ३९.६	
ऊर्ध्वदष्टासमायुक्त	क्रि० १७ ७७	एकनवश्च द्वादश	क्रि० २३ ३०	
ऊर्ध्वबन्धा तु तस्यार्थ	क्रि० ३५.७४	एकनेत्रैककन्दौ च	वि० २.१०	
ऊर्ध्वमूर्धनि पूर्वादि	क्रि० २.७	एकनेत्रैककन्दौ च	वि० ४.३०	
ऊर्ध्ववर्म भ्रवोरन्त	क्रि० ३५ १८	एकगिरिद्व्यक्षणेऽशन	वि० ४१९	
ऊर्ध्वशफा विरूपाक्षो	क्रि० ४७ २६	एकप्रदक्षिण पित्रो	भाग ३ अन् ० १ ५१	
ऊर्ध्व च दक्षिणे वक्त्र	क्रि० २५	एकवन्ध गणप्रादि	क्रि० २४ ८९	
ऊर्ध्व स्फटिकसकाशम	क्रि० १० ४८	एकभाग तथा प्राप्त	भाग १ अन् ० २ १४	
ऊर्ध्वोपरि च पाल्यास्तु	क्रि० ३५ ६८	एकभाग स्वय कर्ता	क्रि० ६४ १०	
ऊर्ध्वोर्गन्वाश्च मध्ये तु	क्रि० २५ १७५	एकमासशशी नष्टे	क्रि० ५२ ३	
		एकमासस्य एकाब्द	क्रि० ५२ ४	
		एकमासार्चने हीने	क्रि० ४४.१३	
		एकमासे दिनक्षत्रे	क्रि० ६२ २	
ऊर्ध्वज सामाथवाश्च	क्रि० ४८ ४४	एकमेक व्यजोद्विष	क्रि० २३ ५	
ऊर्ध्वग्या दक्षिणादीश्च	क्रि० १७ १२४	एकमेखला कृत्वा तु	क्रि० ४६ ७७	

अ

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

एकरात्र त्रियाम वा	क्रि०	३३	२१	एकाशीतिपद तस्मिन्	क्रि०	२६	१
एकरात्र द्विरात्र वा	क्रि०	२१	२२	एकाशीतिपदैरेव	क्रि०	६३	२१
एकवक्त्र च सचिन्त्य भाग १	अनु०	२	१०	एकाश्रितममानय्य	क्रि०	६१	२०
एकवक्त्र द्विनेत्र च भाग १	अनु०	२	५७	एकाह वा प्रकर्तव्य	क्रि०	५७	११
एकवक्त्र द्विनेत्र च भाग १	अनु०	२	७१	एकाह शान्तिक प्रोक्त	क्रि०	११	१
एकवक्त्र द्विनेत्र च भाग १	अनु०	२	९२	एकाहोषितपुष्पाणि	क्रि०	१९	७७
एकवक्त्र द्विवक्त्र वा	क्रि०	१७	१	एकेक्षणस्तथैशान	क्रि०	६७	१०
एकवक्त्र द्विहस्तेन भाग १	अनु०	२	५१	एकैकहस्तवृद्धधा तु	क्रि०	२६	२
एकवक्त्र त्रिनेत्रा च भाग १	अनु०	२	५९	एकोर्नात्रिशतिहस्त	क्रि०	६९	७
एकवक्त्रादिनाग तु	क्रि०	१७	१०	एको वानेकभूमिर्वा	क्रि०	६७	३
एकवक्त्राद्रात्रवय्य	क्रि०	५७	१	एतच्छिवमय पिण्ड भाग २	अनु०	११	
एकविंश चैकपादं भाग २	अनु०	०	१	एतच्छिवमय पिण्ड भाग २	अनु०	११	
एकविंशतिमात्र स्यात्	क्रि०	२५	१०	एतत्कर्मेशरूप च भाग २	अनु०	६०	
एकविंशतिमात्र स्यात्	क्रि०	२५	१०१	एतदग्नेन सतत	वि०	६२	३
एकवीथ्या न वीथ्या वा	क्रि०	६९	११	एतदाभङ्गमित्युक्त	क्रि०	६१	११
एकमप्यतिहस्तान्त	क्रि०	३९	२	एतद्वै कर्मरूपत्वात् भाग २	अनु०	७१	
एकमप्यतिमनप्रान्त	क्रि०	५९	१७०	एतद्वै गुणरूप च भाग २	अनु०	६१	
एकस्मादस्य भागोर्ध्व	क्रि०	३९	२२	एतद्वै दिव्यलिङ्ग तु भाग २	अनु०	७०	
एकहस्त समारभ्य	क्रि०	३३	१६	एतस्मात्कारणादेव	क्रि०	११	२७
एकहस्त समारभ्य	क्रि०	३९	१	एता एव महामुद्रा	वि०	११	२
एकहस्त समारभ्य	क्रि०	६१	१	एतानि नव बीजानि	क्रि०	२०	६५
एकहस्तनमस्कारो भाग ३	अनु०	१	५६	एतानि सूक्तमन्त्राणि	क्रि०	५०	२३
एकहृदय द्विवक्त्र	क्रि०	११	१४	एतान्मूर्तिश्चरान्मूज्य	क्रि०	१७	१०३
एकाश तु त्रिधा कृत्वा	क्रि०	२८	१६	एताश्च शक्तय पञ्च भाग २	अनु०	१०	
एकाश देहमात्र स्यात्	क्रि०	२५	१६	एते दशगुणा प्रोक्ता भाग २	अनु०	६६	
एकाङ्गलप्रमाणेन	क्रि०	६१	१८	एतेन शास्त्रविदुषा	क्रि०	१८	११
एकाङ्गलान् विस्तार	क्रि०	६३	२१	एते महाष्टरुद्रास्तु	क्रि०	२३	३८
एकाण्डनाशनेनैव	क्रि०	५०	५	एतेषां तु प्रमाण तु	क्रि०	५९	११०
एकादशाक्षरेष्वेषु	क्रि०	१	६	एतेषामपि शिष्याणा	वि०	३१	६
एकादशाना रुद्राणा	क्रि०	६३	१२	एतेषु पञ्चतत्त्वेषु भाग २	अनु०	१७	
एकादशावृते रुद्रान्	क्रि०	२६	१५१	एतेष्वेकेन कर्तव्य	क्रि०	१८	२
एकादिनवमल्यात	क्रि०	३९	१७	एतैः मयुक्तकाला तु	क्रि०	११	९
एकाद्यर्कतलान्ताना	क्रि०	३९	१०	एतैः युग्मभिते स्थाने	क्रि०	५१	२४
एकानना द्विनेत्रां च भाग १	अनु०	२	९८	एतैर्मन्त्रैर्महागह्यै	वि०	१०	३८
एका निर्वाणदा मद्यो	क्रि०	६७	२२	एतैश्च करणीर्हत्वा	क्रि०	५८	३९
एकानेकतल वापि	क्रि०	६०	२०	एतैश्च लक्षणैर्युक्त भाग २	अनु०	१०	
एकायामे प्रकर्तव्य	क्रि०	५३	३८	एत यजन्ति मुनयो	वि०	४२	८

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

गभिरष्टमृदा तोये	क्रि० २४ ४७	एव नित्यं तन पूजा	क्रि० ५१ ४४
गभिरगन्धोदकै मर्वै	क्रि० २४ ४६	एव निवृत्तिकलाशुद्धि	क्रि० ४६ १०४
गन्धाम्बु जानिपुष्प च	क्रि० २२ १५	एव न्यामत्रय कृत्वा	क्रि० ५९ ३९
गन्धालवङ्गकर्पूर	क्रि० ५९ ११०	एव न्यामत्रय कृत्वा भाग ३	अनु० १ ८५
गन्धालवङ्गकर्पूर	क्रि० ४६ ६०	एव पञ्चफणावकत्र	क्रि० ३८ ७
गन्धालवङ्गकर्पूर	क्रि० ५२ १२	एव पञ्चकलावर्ति	क्रि० ४७ ९८
गन्धालवङ्गकर्कोल	क्रि० २५ २७	एव पञ्चान्ततत्त्वाच्च भाग २	अनु० ७७
एव ककुलामाख्यात	क्रि० ३५ १८१	एव पृष्टो महातेजा	वि० २५
एव कर्तृमशक्तभ्रेत्	क्रि० २६ ३५	एव प्रतिदिन कुर्यात्	क्रि० १८ १०६
एव कालाग्निमुस्याना	क्रि० ४७ ७७	एव प्राधानिकी मृष्टि	वि० १ ११
एव कृते तरेन्द्रम्य	क्रि० ११ १६	एव बलिक्रम प्रोक्तो	क्रि० १६ ४
एव कृते नवाधिक	क्रि० २४ ८	एव ब्रह्मादीना युग्मा	वि० १० ०४
एव कृत्वा नागराज	क्रि० ५७ १२८	एव भिक्षाटनं प्रोक्त	क्रि० ३१ २६९
एव कृत्वा विधानेन	क्रि० ३१ १	एव मन्त्र ममाख्यात	क्रि० ५१ ६
एव केवलमाख्यात	क्रि० ३५ १००	एव यः कुरुते पुमा	क्रि० ३५ ३०७
एव क्रमेण वित्यम्य	क्रि० ८०	एव यः कुरुते मर्त्यः	क्रि० १० १
एवं जागरण रात्रौ	क्रि० २५ ७४	एव यः कुरुते मर्त्यः	क्रि० १० ६६
एव जागरण रात्रौ	क्रि० १७ ३८	एव यः कुरुते मर्त्यः	क्रि० १० ३८
एव जागरण रात्रौ	क्रि० ३० ३७	एव यः कुरुते मर्त्यः	क्रि० १३ १५
एव जागरण रात्रौ	क्रि० ३१ ३०	एव यः कुरुते मर्त्यः	क्रि० २० ७
एव जागरण रात्रौ	क्रि० ३७ ३६	एव यः कुरुते मर्त्यः	क्रि० ३० ६५
एव जान्वा विशेषेण भाग २	अनु० २१	एव यः कुरुते मर्त्यः	क्रि० ३१ ३६
एव तु जागर रात्रौ	क्रि० २९ २४	एव यः कुरुते मर्त्यः	क्रि० १० ३०
एव तु जाह्नवी कल्प्य	क्रि० ४३ २१	एव यः कुरुते मर्त्यः	क्रि० १७ १३३
एव तु विधिना कुर्यात्	क्रि० २७ ८६	एवं यः कुरुते मर्त्यो	क्रि० १५ ८४
एव तु स्थितिमात्रेण भाग २	अनु० ६१	एव यस्तु विधानेन	क्रि० २१ १०
एव दशप्रकारेण	क्रि० १० २७	एव रूपमोपेतं भाग २	अनु० ४३
एव दशाङ्गिक मार्ग	क्रि० १८ १०	एव लिङ्गे तु कर्म म्यात् भाग २	अनु० ११
एव दीक्षा ममामाद्य	वि० ८३	एव लिङ्गोर्ध्वविस्तार	क्रि० ४३ ३३
एव दीक्षा ममामाद्य	क्रि० १८ ११	एव विभज्य नत्कर्ता	क्रि० ६४ ११
एव दीक्षाविगृह्णाम्ना	क्रि० १८ ४०	एव वै देहभिप्रात्या	क्रि० १८ ४१
एव दीवारिकाष्ठाना	क्रि० ३२ २६	एव वै नागराज तं	क्रि० ३१ ९
एव द्वित्रिदिन बाधि	क्रि० २७ १२	एव वै भिन्नदेहस्तु	वि० १ १०
एव ध्यान्वा तु रुद्राश्च	क्रि० २४ १६०	एव वै मण्डल प्राप्य	वि० १०
एव ध्यान्वा महानागान्	क्रि० ५७ ७१	एव शक्तिभिर्योगि	क्रि० ५१ ५३
एव नवविध म्यात	क्रि० २१ १	एव शक्तिमयायोगाद्	वि० ८७
एव नवाग्निकार्यं चेत्	क्रि० ११ ६५	एव शान्तिकलाशुद्धि	क्रि० ४६ १४५

पाद. पटलः श्लोकः

पाद पटल श्लोकः

एव शिवस्य देवस्य	वि० ८५	ऐशान्यामर्थनाशस्तु	क्रि० ६१६
एव शैवाध्वर प्राप्य	क्रि० ५१५५	ऐश्वर्यं मप्रयच्छन्ति	वि० ४११
एव षोडशपरीवारान्	क्रि० ३७००	ऐश्वर्यपङ्कजं नित्यं	क्रि० ५९६४
एव सकल्पयेन्मोही	क्रि० ३७१४	ऐश्वर्यपङ्कजं नित्यं	भाग ३ अनु० ११०
एव अधिक्रम प्रोक्तो	क्रि० ५९०४	ऐश्वर्यमपन्त्रमभव	वि० ००१
एव संपूज्य देवास्तान्	क्रि० १७७९		
एव संपूज्य देवेश	क्रि० ६१३०	ओ	
एव संपूज्य सर्वेषां	क्रि० ५७६०		
एव सदाशिव ध्यायेद्	क्रि० १०३४	ओंकारदीपिता मन्त्रा	क्रि० १०१०५
एव समामत प्रोक्त	क्रि० २८१२	ओंकारपूर्विका ह्येता	वि० ७१०
एव समृच्छतेऽभ्येष्टि	क्रि० ४६१६९	ओंकारादि तमोन्त च	क्रि० ०८१८
एव सामान्यमाख्यात	क्रि० ५९१०	ओंकारादिविसर्गान्त	क्रि० ११०
एव सुखामन प्रोक्त	क्रि० ३५१२७	ओंकाराद्यन्तमबद्धो	वि० १०१
एव सुसूक्ष्मा मक्षोभ्य	वि० २१८	ओं गिनी औं गिनी चैव	क्रि० ३७५१
एवं सूक्ष्मतनु ध्यात्वा	क्रि० १०४२	ओ नम शिवाय शान्ताय	वि० १००६
एव सूत्रत्रय प्रोक्त	क्रि० ६५२१	ओ भुव इति च प्रोक्त	वि० १०६३
एव स्थण्डिलयुग्मे तु	क्रि० ५२१६	ओ भू सत्यवाचिन्वान्	वि० १०६०
एव हि चतुरश्रं स्याद्	क्रि० १४७	ओ गि छि त्र्यक्षर	क्रि० ११५
एवमग्नेन चाज्येन	क्रि० ५२०६	ओ सुव प्रभोः पदम्	वि० १०६४
एवमस्त्रमभययोगाद्	वि० ९१७	ओजस्मस्या तु पङ्क्ति स्यात्	क्रि० ८११०
एवमादिषु कालेषु	क्रि० ५९१३४	ओजस्मस्यावृष वापि	क्रि० ४११४
एवमादिममृत्युभे	क्रि० २७४७	ओत प्रांत जगत्तेन	वि० १०७
एवमाभरण प्रोक्त	क्रि० ४३३०	ओदनोपरि मन्नीर्य	क्रि० १००१
एवमेव समापाद्य	क्रि० ४३४३	ओमिन्येकाक्षरं ब्रह्म	वि० १०६
एष इत्य क्रियाकाले	वि० ६२२	ओमिन्येकाक्षर मन्त्रा	क्रि० ४७१६
एषा पश्चिमभागे तु	क्रि० १८४३		
एषा वर्णं च रूपं च	भाग २ अनु० २२	औ	
एषा मस्या ममाख्याता	वि० ४५०		
एषामलाभे मुद्गान्न	क्रि० १८१०१	औदुम्बर तु मद्येन	क्रि० ५७८६
एषु वै भौतिकेष्वेव	क्रि० ५९१०		

क

ऐ

ऐशानीं धारयेन्मूर्ध्नि	वि० ७८	कक्षाप्राधरनिम्न तु	क्रि० ३५९६
ऐशान्यां गुलिकं पूज्य	क्रि० ५७७६	कक्षाग्रे तु विशालं तु	क्रि० ३५९१
ऐशान्यां चैव यागेऽशी	क्रि० ५७५१	कङ्कालमेतदस्थि स्यात्	क्रि० ३५२७५
ऐशान्यां वर्धनीं स्थाप्य	क्रि० ५७६१	कङ्कालं तु पञ्चदशं	भाग २ अनु० ८९
		कच्छपे जलमजाते	क्रि० ५४१०

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

कञ्चुकाणीपकादीर्वा	क्रि० ११ १०४	कन्यम पारामन्यन	क्रि० ५० १००
कटक मणिबन्ध च	क्रि० ६१ ३१	कन्यम स्यात्तयोर्मध्ये	क्रि० ३६ १०
कटक मिहकर्ण वा	क्रि० ३१ १११	कन्यमाभ्यामिदं प्रान्त	क्रि० १० १११
कर्णदश तृ वसवा भाग २	अन० १००	कपाल इमं खड्ग	क्रि० ११ १०
कर्णपाशान्तिविस्तार	क्रि० ३१ २५	कपाल तृ धरदामे	क्रि० ३५ २६१
कर्णमन्धो तृ विस्तार	क्रि० ३५ ००	कपालमालिन देव	वि० उपो० ६
कर्णमुत्रादग्बन्ध	क्रि० १० ५२	कपाली भोगणध्वेव	क्रि० ५१ ३०
कर्णमुत्त्व तृ श्रोण्याध	क्रि० ३५ ०१	कपालीशस्त्वजो बद्धो	क्रि० ६७ ६३
कण्ठ कण्ठमिति ज्ञेय	क्रि० ६५ ४	कपालीशादयः प्राच्या	क्रि० ४७ ७४
कण्ठदेजे तृ सपुत्र्य	क्रि० १७ १०५	कपालीशा ह्यजो बद्धो	क्रि० २० २०
कण्ठमूले च निम्न तु	क्रि० ३५ १००	कपित्थफलमात्रेण	क्रि० ८ २
कण्ठमूले नन हिक्का	क्रि० २५ १०१	रमया उत्तला पया	क्रि० ५७ १६
कण्ठमूल पुरो निम्न	क्रि० ३५ ०७	रम्य पट्टो तदूर्ध्वे स्यात्	क्रि० ६१ ३
कण्ठे कण्ठे तृ सोपान	क्रि० २० १७	रम्यमशोन कर्तव्य	क्रि० २८ ७७
कण्ठय कर्णकटानि	क्रि० ३० १२	रञ्ज बन्धकृमूम	क्रि० ५० ७६
कथ कार्य च तन्कालं	क्रि० ६४.२	करण्डमकुट वापि	क्रि० ३१.५
कथ कार्य तदा देव	क्रि० ६४.१४	करण्डमकुटोपेतं	क्रि० ३८ १३
कथ च शिवतां यान्ति	वि० ८.२	करण्डमकुटोपेत	क्रि० ६५ २३
कथ विभिन्न बहुधा	वि० २.४	करण्डमकुटोपेत	क्रि० ६५ ४९
कदली पनस चैव	क्रि० ३८.२७	करण्डमकुटोपेतां	क्रि० २४ ३०
कदलीकुमुम चैव	क्रि० ५९.८०	करण्डमकुटोपेता	क्रि० ३७ १०
कदली नालिकेराम्बु	क्रि० २० १०	करण्डमकुटोपेता	क्रि० ३१ २६१
कदली पनस चैव	क्रि० १२.१४	करन्याम तत कुर्यात्	क्रि० ५९ ३१
कदन्याम्रफल चैव	क्रि० १० २७	करन्यामस्तन प्रोक्तो भाग १	अन० २० ४
कर्णिष्ठाङ्गुष्ठयोर्मध्ये भाग २	अन० १ ३४	करन्यामस्तन प्रोक्तो	क्रि० १० ३७
कर्णिष्ठाङ्गुष्ठ प्रोक्त भाग १	अन० २ २३	करन्यामस्तन प्रोक्तो भाग ३	अन० १ ८३
कर्णिष्ठाङ्गुष्ठान्त च	क्रि० १० ३४	कर्णपूजा प्रकर्तव्या	क्रि० १० २०
कर्णिष्ठाङ्गुष्ठान्त भाग ३	अन० १ ८०	करमानविधानत	क्रि० ६६ २०
कर्णिष्ठान्त न्यमद्वीमान्	क्रि० १० ३३	करवीर चम्पक च भाग १	अन० २ १०५
कर्णिष्ठान्त न्यमद्वीमान् भाग ३	अन० १ ७०	करवीर रक्तपद्म	क्रि० ५९ ५९
कर्णिष्ठायास्तु मूले तु	क्रि० ३५ ४६	करवीर रक्तपद्म	क्रि० ५९ ८१
कर्णिष्ठा हृदयमन्त्रेण भाग १	अन० २ २४	करवीर श्वेतपद्म	क्रि० २३ २६
कन्द तृ कृष्णवर्ण च भाग १	अन० २ १	करालमृदङ्गकृत्वाप	क्रि० ३० ३२
कन्द द्वि पाथिव तन्व	क्रि० ५० १८७	कर्णकृष्णलमास्यात	क्रि० १३ २४
कन्द द्वि पाथिव तन्व भाग १	अन० १ ११५	कर्णकृष्णलमयन्त	क्रि० ३५ २७१
कन्दमूल च इत्येते	क्रि० १८.८१	कर्णपालीघन भार्य	क्रि० ३५ ८०
कन्यम धामास्यात	क्रि० ५० १२१	कर्णबन्धादधस्तात	क्रि० ३५ १४

पाद पटल श्लोकसं

पाद पटल श्लोकसं

कर्णबन्धादन्तो मन्धे	क्रि० ३५ ७१	कर्पूरेण समायुक्तं	क्रि० १ १
कर्णमूलधृते हस्ते	क्रि० ३५ २०५	कर्पूरैलालवङ्ग च	क्रि० २३ २२
कर्णयो पत्रपिण्ड तु	क्रि० ५१ ९	कर्म चेशान इत्युक्तं	भाग २ अनु० १५
कर्णवृत्त तथा कुर्यात्	क्रि० ४३ २२	कर्मरूप क्रमेणैव	भाग २ अनु० १६
कर्णवेशो द्विकाश स्यात्	क्रि० २८ ८०	कर्मादीनि कलादीनि	भाग २ अनु० ३०
कर्णान्त दक्षिणे भूवि	क्रि० २५ २२५	कर्मेन्द्रियाजित दग्ध	क्रि० १८ २०
कर्णान्तमणिबन्धान्त	क्रि० ३५ २०६	कर्मेश पूर्ववक्त्र स्यात्	भाग २ अनु० ३४
कर्णार्धार्ध परिग्राह्य	क्रि० १४ ८	कर्मेशस्य सहस्रांशात्	भाग २ अनु० १०
कर्णिकाकेमर ज्ञान	क्रि० ५९ ६६	कर्मोदये तु सृष्टि स्यात्	भाग २ अनु० ४८
कर्णिकाकेमर ज्ञान	भाग ३ अनु० १ ९१	कर्षणादिप्रतिष्ठान्त	क्रि० ४८ २०
कर्णिकाकर्मरयन्त	क्रि० ४३ १३	कलविकरणी देवी	वि० २ १४
कर्णिकाकेमरोपेत	क्रि० २३ ७	कलश वामतो धृत्वा	क्रि० २४ १५९
कर्णिकाया न्यमेत्कुम्भ	क्रि० २४ २५	कलशाम्यन्तरे शक्रात्	क्रि० २२ १७
कर्णिकाया न्यमेत्कूर्च	क्रि० २४ ११	कलाश द्विनवाश वा	क्रि० ३५ १४५
कर्णिकायाश्च मध्ये तु	क्रि० १० २९	कलातत्त्वाद्वागविद्ये	वि० २ १५
कर्णिकाव्यामग्न्यशं	क्रि० १६ ७	कलाध्वदर्शनार्थं तु	क्रि० ४६ १०५
कर्णिकाहारबलयं	क्रि० १० ३२	कलान्यास तत कृत्वा	क्रि० ३१ ६६
कर्णिकाहारबलयं	क्रि० २८ ४६	कलाभिस्तानि तन्वानि	क्रि० ४७ ४१
कर्णिकोपरि कर्नव्य	क्रि० १६ ८	कलाभेद प्रवक्ष्यामि	वि० ६ १
कर्तरीमणिबन्धान	क्रि० ३५ १८५	कलामन्त्रेण शुद्धि तु	भाग १ अनु० १ २३
कर्तरीमणिबन्धान्त	क्रि० ३५ १८९	कलामन्त्रैः शिवमन्त्र	क्रि० ४६ १०५
कर्तरी परहस्ते च	क्रि० ३५ १८०	कलामन्त्रैस्तु संपूज्य	क्रि० ४५ ८९
कर्तरी परहस्ती च	क्रि० ३५ १२२	कलामुत्पादयामास	वि० १ ७
कर्तरी परहस्ती तु	क्रि० ३५ १७०	कलामूद्रा प्रदर्श्याथ	क्रि० १० ६५
कर्तरीयं तु हिवकान्तं	क्रि० ३५ १८९	कलार्णं तु समुद्गत्य	क्रि० ३७ ५
कर्नव्य स्नपन चैव	क्रि० ३६ ३१	कलाव्यक्त गुणा वृद्धि	वि० १० १००
कर्नव्य स्नपन होतु	क्रि० २३ २	कलासकलरूपेण	वि० उपो० १९
कर्ता पत्नीममेतः सन्	क्रि० ५२ ९	कला हृत्कण्ठतालु भू	क्रि० ४७ ४०
कर्ता योक्ता वियोक्ता च	क्रि० ४७ ६५	कला होता ममाख्याता	वि० ७ २
कर्तृजन्मदिनान्तं वा	क्रि० १८ ५	कल्केनैवाष्टबन्धैर्वा	क्रि० ३० ५४
कर्तृदक्षिणहस्ते तु	क्रि० १४ ३	कल्यायित्वा तु पूजाश	क्रि० ४४ २
कर्तृकादि चतुर्णां तु	भाग २ अनु० ८१	कल्पयित्वा तु भूतार्ग	क्रि० ११ १४
कर्तृमङ्गलान्तो दोषः	क्रि० ६३ २२	कल्पयेद्वाह्यवक्त्रास्तु	क्रि० ३९ ३१
कर्तृमादाख्यमेवोक्त	भाग २ अनु० ४३	कल्पवृक्ष महाकार	क्रि० २४ १३५
कर्तृमादाख्यरूप हि	भाग २ अनु० ५१	कल्पोक्तेन च संपूज्य	क्रि० ५७ ८१
कर्त्रिका वेणुपण्ड च	क्रि० २५ ६०	कल्याण कारयेद्दीमान्	क्रि० ३१ ४७
कर्पूरवर्तिसमुत्त	क्रि० ४८ ७८	कवचध्यानमेवोक्त	भाग १ अनु० २ ८८

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

कवचेन कुशं तुत्वा	क्रि०	५७ ८७	किंचिज्जपेन सम्कृत्य भाग १	अनु०	२ १०९
कवचेन तु मन्त्रेण	क्रि०	१० ५२	किंचिज्जो मलिनो भिन्नः	क्रि०	४७ ३
कवाटयोरर्गलयो	क्रि०	६० १७	किंचिन्प्रहमिताम्य च	क्रि०	३५ २७०
कवाटे दक्षिणे वामे	क्रि०	५९ ८९	किंचिद्देव समीक्ष्येव	क्रि०	३५ १३३
काम्य वा दलिका न्यम्य	क्रि०	२५ ३८	किंचिद्विलम्ब्य तस्याग्रे	क्रि०	६० ४
कामिकादिमहसान्त	क्रि०	६३ ९	किंचिन्नालमभायुक्त	क्रि०	२७ १२
काम्यार्थमिति कर्तव्य भाग १	अनु०	२ १९	किगत च मज्जदश भाग २	अनु०	९०
कारणकार्यविभाग	वि०	१० ९२	किरीटमकुट दिव्य	क्रि०	३६ ४
कारणकार्यविभाग	वि०	१० ९४	कृक्षिस्तु कुमुद ज्ञेय	क्रि०	६५ ४
कारणेच्छाप्रवृत्तत्वात्	वि०	१० ४४	कृक्षी नाभी तथा योनी	क्रि०	३५ ३६
कारणेच्छामहाशक्ति	वि०	१ ५	कुङ्कुम चन्दन चैव	क्रि०	२५ ६२
कारणेशानकमलं	वि०	४ ३९	कुङ्कुम चन्दन चैव	क्रि०	४५ १२
कारयेच्छात्प्रधानं च	क्रि०	१८ ११६	कुङ्कुम चन्दन तोयं भाग १	अनु०	२ ३०
कार्कोटिको धूम्रवर्णः	क्रि०	५७ ७१	कुङ्कुम हरिबेर च	क्रि०	२४ ४५
कार्कोटो नैर्ऋते पूज्यः	क्रि०	५७ ७०	कुक्षित दक्षिण पादं	क्रि०	३५ २१३
कार्तिके कुनिकायुक्त	क्रि०	६२ १	कुटिलोपरि कल्पेत	क्रि०	४६ ६८
कार्पासबीजमयुक्त	क्रि०	५४ १२	कुट्टयेन्मुमलेनैव	क्रि०	१८ १२८
कार्पासानां कन्यकाभिः	क्रि०	४८ ६९	कुडघव्यासत्रयारभ्य	क्रि०	४१ ९
कार्यत्वस्य वियोगं	वि०	१० ९३	कुण्ड कृत्वाथ विस्तीर्णं	क्रि०	४६ २७
काल परशमयुक्त	क्रि०	५९ ९३	कुण्ड वेदाश्रक कृत्वा	क्रि०	४४ ३५
काल संपूजयेद्दामे	क्रि०	५९ ९१	कुण्डदेशे प्रदेशे च	क्रि०	४५ ६३
कालकण्ठ च कालारि	क्रि०	२४ ५४	कुण्डल दक्षिणे कर्णे	क्रि०	३५ २२९
कालकण्ठ कालकारी	क्रि०	२३ ३५	कुण्डलान्तमधिष्ठानात्	क्रि०	३९ २३
कालकण्ठी च नीली च	क्रि०	५९ २०७	कुण्डलान्तमुपानादि	क्रि०	३९ २४
कालकण्ठया प्रयुञ्जीत	वि०	५ ६	कुण्डमस्कारं कृत्वा च	क्रि०	४६ ८२
कालकूट तथैक स्यात्	क्रि०	५२ १४	कुण्डमस्कारपूर्वेण	क्रि०	४५ २७
कालकृत्कालवेनारं	वि०	उपो० ७	कुण्डस्य पश्चिमे भागे	क्रि०	४५ २५
कालपक्ष सुरेश च	क्रि०	२४ १०२	कुण्डस्योत्तरपार्श्वे तु	क्रि०	१५ २४
कालयोग महावीर्यं	क्रि०	२४ ९८	कुण्डाग्निर्दक्षिण कल्पेत	क्रि०	४६ ३०
कालाग्निप्रभृतीनां च	क्रि०	४७ ४३	कुण्डादान्मानमादाय	क्रि०	४६ १२२
कालाग्निरथ कृष्माण्ड	क्रि०	४७ ६२	कुण्डादान्मानमादाय	क्रि०	४६ १३२
कालाञ्जलः शङ्कुकर्णः	क्रि०	४७ ८२	कुण्डादान्मानमादाय	क्रि०	४६ १५१
कालाधिप नमस्तेऽस्तु	वि०	उपो० १८	कुण्डे त्वन्याश्च देवाश्च	क्रि०	४५ ३६
कालारिर्मुर्तिराख्याता	क्रि०	३५ २१०	कुण्डे देव च संपूज्य	क्रि०	४५ ३६
काले वा भृगयायास्तु	क्रि०	१८ ११२	कुण्डे वा स्थण्डिले वापि	क्रि०	१४ १७
कालेश्वर महाकाल	वि०	उपो० ७	कुनखा कुब्जकाश्रयेव	क्रि०	५९ १३०
काहलध्वनिमयुक्त	क्रि०	४८ ६६	कुन्दाली च समभ्यर्च्य	क्रि०	१७ ५

पाठः पटलः श्लोकः

पाठः पटलः श्लोकः

वृन्दद्वयभा वरदा विणवा	क्रि० ५९.१४९	कुशाद्रिध्रुव गव्यैश्च	क्रि० ६४.१२
वृन्दद्वयभा वरदा भाग ३	अनु० ११६	कुशाम्बुज पलाश च	क्रि० १८.९५
वृन्दद्वयभा वरदा भाग २	अनु० ७०	कुशाम्बु पञ्चगव्य च	क्रि० २३.१७
वृन्दद्वयभा विदार	क्रि० २४.९१	कुशान्तरीय यजेद्भूमि	क्रि० १७.५
कुमुद दक्षहस्तेन भाग १	अनु० २१००	कुशेतेवाय मय्यद्य	क्रि० ५०.२७
कुमुद माघवी चैव	क्रि० ५९.७५	कुष्ठ कुङ्कुमलोहो च	क्रि० २३.२१
कुमुदादीन् पताकामु	क्रि० ५७.६५	कुम्भुम्बरी च पाण्डि च	क्रि० २३.२९
कुम्भक चेश्वरम्यैव भाग ३	अनु० ३२	कुर्च न्यस्योत्तरे तस्मिन्	क्रि० २४.२६
कुम्भक त्विति विख्यात भाग ३	अनु० २९	कुर्च वस्त्र च सूत्र च	क्रि० २४.२६
कुम्भकेन सर्वदोषान् भाग ३	अनु० ३६	कुर्वन्तममायुक्त	क्रि० २०.२
कुम्भदक्षिणभागे तु	क्रि० ६५.६८	कुर्वन्तममायुक्त	क्रि० २७.१८
कुम्भपूर्वे तु तत्कोष्ठे	क्रि० ६५.८८	कर्पर श्रोणिपार्श्वान्तु	क्रि० २९.११९
कुम्भमण्डयादिर्गङ्गा	क्रि० ३९.२७	कर्परस्य विशाल स्यात्	क्रि० २९.३७
कुम्भमृदया सचिन्त्य भाग ३	अनु० ३९	कर्पराडोलहस्तस्य	क्रि० २९.२४५
कुम्भयो पश्चिमे भागे	क्रि० ५२.२४	कर्परोच्च द्विमात्र स्यात्	क्रि० ३५.२१
कुम्भवर्धनिक देव	क्रि० ६६.१६१	कर्मश्च कृकरो जेयो	क्रि० ६१.१८
कुम्भवर्धनी मपूज्य	क्रि० ६५.५०	कर्माने तु निर्मान्य	क्रि० ६१.१८
कुम्भवर्धनी मपूज्य	क्रि० ६६.१३	कप्पाण्डालावृत्ती चैव	क्रि० १८.१५
कुम्भादेव समादाय	क्रि० ३०.६१	कृकाशा कटिपार्श्वान्त	क्रि० २९.११
कुम्भादेव समानीय	क्रि० २७.६२	कृत चेद्राजराष्ट्र च	क्रि० २७.१०
कुम्भाद्वीज समादाय	क्रि० २१.६८	कृताञ्जलिपुटोपेत	क्रि० ५७.१८
कुम्भाद्वीज समादाय	क्रि० ३२.२५	कृत्तिकान्त तु कान्तिका	क्रि० १८.६
कुम्भाद्वीज समानीय	क्रि० २९.३३	कृत्वाक्षसमुपानोच्च	क्रि० २८.६०
कुम्भाद्रिर्भविष्यत्यथ	क्रि० ३५.३०५	कृत्वा गोमयमालिष्य	क्रि० २८.२२
कुम्भानानीय वेद्यास्तु	क्रि० ३१.४३	कृत्वा जलाशय इत्य	क्रि० १८.१३२
कुम्भानुद्वय नागस्य	क्रि० ५७.११८	कृत्वा तु पिण्डकामेव	क्रि० २८.११
कुम्भानुद्वय शिख्या	क्रि० ३०.५९	कृत्वा तु मधु सपिञ्च	क्रि० २८.१५
कुम्भानुद्वय शिख्या	क्रि० ३८.३०	कृत्वा तु सर्वकर्माणि	क्रि० २७.१६
कुम्भान्मन्त्र न्यनेद्विम्ब	क्रि० ३६.२७	कृत्वा दीक्षा विशेषेण	क्रि० ६८.३१
कुम्भान् सस्थापयेन्नत्र	क्रि० ५१.३०	कृत्वा नित्योत्सव कुर्यात्	क्रि० ६४.१९
कुम्भे यस्मान्मन्त्रात्	क्रि० १०.७७	कृत्वा नैमित्तिक होम	क्रि० २५.७१
कुर्यात्सदम्बुज पीठे	क्रि० १२	कृत्वा पद्म समालिख्य	क्रि० ३६.१६
कुम्भालचक्रधमण	क्रि० ५८.३९	कृत्वा पीठ विशेषेण	क्रि० ६९.६
कुम्भाल चामरं छत्र	क्रि० ६८.९४	कृत्वा प्रविश्य हर्म्यं तु	क्रि० ५०.२८
कुम्भालविशमृत्तात्मा	क्रि० २८.९०	कृत्वा मूलेन मन्त्रेण	क्रि० ६४.६६
कुम्भालेन शाल्यत्र	क्रि० ४६.६१	कृत्वा लकारमपुक्त	क्रि० ३०.६०
कुम्भालयेन सम्पूज्य	क्रि० ५७.१०६	कृत्वा शिवाग्नि सकल्प्य	क्रि० ४६.११

पादः पटलः श्लोकसंख्यः	पादः पटलः श्लोकसंख्यः	
कृत्वाभ्रमा वा सुधया	क्रि० १८ ३९ कोष्ठकानि च सकल्प्य	क्रि० ४१ १७
कृत्वा संस्थाप्य विधिना	क्रि० ४४ २ कोष्ठायाम तदक्षराणि	क्रि० ३० ११
कृत्वा होमावसाने च	क्रि० २६ २३ कौपीन धारयेद्विद्वान् भाग ३	अनु० ६
कृत्वा पञ्चगव्यैश्च	क्रि० २९ ७ कौमार च तथा चौम	क्रि० ४७ १४
कृत्वा पूर्वरात्रे तु	क्रि० २६ २५ कौशिकः काश्यपश्चैव	क्रि० ६३ ८
कृत्वा प्रतिमां लोहैः	क्रि० ३६ ७ कौशिको ब्रह्मश्रुपि प्रोक्त	क्रि० ६३ १०
कृत्वा मानक युक्त्या	क्रि० ३९ २३ क्रमशः कल्पयेद्दीमान्	क्रि० ३९ ३३
कृष्णपक्षे तु वा तद्वत्	क्रि० २५ ५ क्रमुकफलमात्र तु भाग ३	अनु० ९
कृष्णमण्डलमध्ये तु	क्रि० ३५ ५६ क्रमुकैः पूगपुष्पैश्च	क्रि० ५० ११
कृष्णवर्णमिदं ध्यात्वा भाग १	अनु० २८ ३ क्रमेण नतमानं स्यात्	क्रि० ६५ १०
कृष्णवस्त्रधरं चैव	क्रि० १३ ४ क्रिया संपूर्णतः कुर्यात्	क्रि० ५० ३०
कृष्णश्यामनिभाकारं	क्रि० ३५ २७३ क्रियया वाथ शक्त्या वा	क्रि० ६७ ३७
कृष्णाग्नौ च कर्पूरे	क्रि० २५ २६ क्रिया कर्मेति विज्ञेया भाग २	अनु० ४९
कृष्णापरशुमयुक्तं	क्रि० २४ २७ क्रिया तु दक्षिणाहीना	क्रि० ६१ ३६
केतकीपुष्पदामं च भाग ३	अनु० १७ क्रियालोपं च पूजाङ्ग	क्रि० २५ ३
केतकी पृथिवीपद्म	क्रि० ५९ ८४ क्रियावन्मथ मानेका	क्रि० ६७ २६
केतावनारितं होतुं	वि० ३३ क्रियागतेर्दशांशेन भाग २	अनु० ६४
केवलं गौरीमहिम्नं	क्रि० ३५ १७३ क्रिया शरीरमित्युक्तं	क्रि० ६७ ३६
केवलं मोहिनी चैव	क्रि० ३७ १६ क्रिया सा कथ्यते दीक्षा	क्रि० ६७ १
केवलं समपादं तु	क्रि० ३५ १७३ क्रोधक कुम्भक चैव	क्रि० ५१ ६०
केसकीटापविट्टानि	क्रि० ५९ ७७ क्रोधश्चण्डेश्वरो ज्ञानि	क्रि० ६७ ११
केसशोष भस्म चर्म	क्रि० २५ ६३ क्रोधेशचण्डसवर्तौ	वि० ६१७
केसान्नात्यूष्टकर्णान्	क्रि० ३५ ८१	
केसान्ते वा शिरोपेन	क्रि० ३५ १३८	क्ष
केसर रक्तवर्णं च भाग १	अनु० २०	
कैलासपतिमादित्यं	क्रि० २८ १३२ क्षणिके मानमे वापि	क्रि० ५० ६
कैलासशिखरामीनं	क्रि० ११ क्षत्रियादिकवर्णाश्च	क्रि० ६१ ७५
कोट्या निबद्धं परमेश्वरेण	वि० १० १०६ क्षयकृत्येऽर्धरात्रि स्यात्	क्रि० ५८ १०
कोणं प्रति नवाशेषं	क्रि० २३ १ क्षाममध्याङ्गमयन्ता	क्रि० १० ३६
कोणं प्रति युगाशं स्यात्	क्रि० २८ ६ क्षारतोयन्वमायायानि	वि० ११२
कोणपात्रम्यर्दापानि	क्रि० २२ ३० क्षारतोयन्वमायायानि	क्रि० ५८ ४१
कोणेषु त्रिपदं ग्राह्यं	क्रि० १७ ७ क्षालयेत्तु हृदा मन्त्री	क्रि० ६७ १९
कोणेष्वध्ययनं कुर्यात्	क्रि० २७ २५ क्षालयेदभ्रमन्त्रेण	क्रि० २८ २३
कोणेषुक्तं वापि	क्रि० ३३ २७ क्षालयेत्लेपिते भौमे	क्रि० २४ २२
कोपिन वाथ वानन्द	क्रि० ३१ २८ क्षालितैः शोधितैः शुष्कैः	क्रि० २४ २०
कोरुण्डं सैर्यकं चैव	क्रि० ५० ७० क्षिन्यादिकुटिलाप्रान्तं	वि० ५८ ४४
कोष्ठं प्रति न्यसेद्दर्भं	क्रि० ५० ११ क्षिपेत्ततो यवनिका	क्रि० ५९ १०७

पादः पटलः श्लोकसं

पादः पटलः श्लोकसं

क्षीर घृत मध चैव	क्रि० २८२०	खड्ग चैवाक्षमाला च भाग १	अनु० २१०
क्षीर दधि घृत चैव	क्रि० १०४८	खड्ग दक्षिणाहस्ते तु	क्रि० १३४
क्षीर दधि घृत चैव	क्रि० २४३३	खड्ग दक्षिणाहस्ते तु	क्रि० ३५२०७
क्षीर दधि घृत चैव	क्रि० ११५७	खड्गमागप्रतापाय भाग २	अनु० ६५
क्षीर दधि घृत चैव भाग ३	अनु० १३८	खड्ग मृकश्रव	क्रि० १२१०
क्षीर दधिघृतादीनि	क्रि० ५९१०८	खान्वा भूमि हृदाम्रण	क्रि० १७३
क्षीर दधिघृतादीनि	क्रि० ५९१८०	खान्वाकदेशे हस्त तु	क्रि० १८३७
क्षीर हिरण्यमयुक्त	क्रि० ३८१६	खान्वा तु भार म्यान्	क्रि० १२८
क्षीरतण्डुलचूर्णेन	क्रि० ३८३२		
क्षीराज्यमधुमयुक्त	क्रि० ३५३०१	ग	
क्षीराधिवामन कुर्यात्	क्रि० ५७२४		
क्षीराभिषेचन चैव	क्रि० ४४७	गकागन्ध त्रयो वर्णा	क्रि० ४७५३
क्षीरोदकेन दण्ड तु	क्रि० १८३५	गङ्गा गणपति लक्ष्मी	क्रि० ४६६५
क्षुरिकाबीजमुख्य च	क्रि० १५	गङ्गाचन्द्रमयायुक्त	क्रि० ४३९
क्षुरिकाबीजमुख्य च भाग २	अनु० १०१	गङ्गाधर चन्द्रमोनि	क्रि० २४५८
क्षुरिकाबीजमुख्येन	क्रि० ४६३०	गङ्गाधर मन्त्रम च भाग २	अनु० १७
क्षुरिकाभ्रादिमन्त्रैश्च	क्रि० ५१३३	गङ्गाधरचन्द्रमोनि	क्रि० २३३७
क्षुरिकेन तनो हन्वा	क्रि० २७२८	गङ्गाधरवाइक भाव्य	क्रि० २८१७
क्षुरीबीजद्वय चाद्ये भाग ३	अनु० ६९	गजानन त्रिणेत च भाग १	अनु० २५०
क्षेत्रपालं विशेषेण	क्रि० ४५१२६	गजाभ्रादिममाकृष्ट	क्रि० १८११५
क्षेत्रपाल समभ्यर्च्य	क्रि० १३६	गणराशि महाकाय	क्रि० २४७९
क्षेत्रपालस्य मन्त्र च	क्रि० ५११	गणाम्बिकेति मन्त्रेण	क्रि० २४३१
क्षेत्रभाव चतुर्भाव	क्रि० २४८८	गणिका प्रोक्षयेत्यश्रान	क्रि० १२६
क्षेत्रव्याप्तान भताश	क्रि० १४८	गणिकादार्मिकादीना	क्रि० २५१७
क्षेत्रव्याप्ते दशांशे तु	क्रि० १४९	गणेश चैव भृङ्गीश	क्रि० ५९२०२
क्षेत्रव्याप्ते दशाष्टांशे	क्रि० १४११	गणेशावरण ह्येव	क्रि० ५९२०४
क्षेत्रादिमन्त्रद ग्राह्य	क्रि० ८८३७	गन्वा ग्रामादवर्हिर्गोमान	क्रि० ११
क्षेत्राटका इमे प्राप्ता	क्रि० ३०३	गन्वा च प्रादुस्य म्थाय	क्रि० १८३३
क्षेत्रे च शकुरांशे तु	क्रि० १३५	गदा वा वक्रदण्ड वा	क्रि० ३५१४९
क्षेत्रेणमन्त्रवान्ते च	क्रि० ५१५०	गदावशान्चक्र च	क्रि० ५०२००
क्षीभिधत्वा स्वकिरणी	क्रि० २१४	गन्ध वेदमन्त्रे प्रोक्ष्य	क्रि० ६४६
क्ष्मादिमर्तितदीशाश्च	क्रि० ५७१०७	गन्ध पुण्य च धूप च	क्रि० १५७
क्ष्मादिमर्तितदीशाश्च	क्रि० ५७११०	गन्ध पुण्य च धूप च	क्रि० २३१४
क्ष्मावर्द्धयजमानार्क	क्रि० ५७१००	गन्ध पुण्य च धूप च	क्रि० ५१०५
		गन्ध पुण्य च धूप च	क्रि० ५१३४
		गन्ध पुष्पोदक भस्म	क्रि० २३१८
		गन्ध वै हृदयेनैव	क्रि० १०५८
मृदाङ्ग च भजङ्ग च	क्रि० ५११०		

क

पातः पटलः श्लोकश्च

पातः पटलः श्लोकश्च

गन्धकाण्डादिमयक्त	क्रि० १० १	गन्धाद्यैर्गन्धयन्तस्मिन्	क्रि० २५ ३३
गन्धकृद्भूमकस्तुगी	क्रि० २१ ६०	गन्धाद्यैर्गन्धयन्मय्यक्	क्रि० २१ ५३
गन्धनायन मपुर्ण	क्रि० १७ ११	गन्धाद्यैर्गन्धयन्दीमात्र	क्रि० ३६ १०
गन्धद्रव्यामिति प्रोक्त	क्रि० २५ २७	गन्धाद्यैस्तु समभ्यर्च्य	क्रि० ३७ २०
गन्धद्रव्यादिहीन च	क्रि० ६६ १४	गन्धाद्यैस्तु हृदाभ्यर्च्य	क्रि० २१ २६
गन्धद्रव्येण मुदह	क्रि० २९ ३१	गन्धानल्पान कृत्वा	क्रि० ५१ १३
गन्धपवित्रं ब्रिन्व च	क्रि० ६५ ६०	गन्धाभरणवस्त्राणि	क्रि० ६६ ६३
गन्धपवित्रं मग्न्या	क्रि० ६५ ५७	गन्धाम्बु पुर्यन्तस्मिन्	क्रि० ३० २०
गन्धपवित्रं मग्न्या	क्रि० ६५ ६३	गन्धाम्बुपुर्णि कृम्भ	क्रि० ३१ २४
गन्धपवित्रं मपुत्र्य	क्रि० ६५ ६६	गन्धे पुष्पैश्च धूपैश्च	क्रि० १० २०
गन्धपवित्रक कुन्वा	क्रि० ४५ १६	गन्धे पुष्पैश्च धूपैश्च	क्रि० १३ ५
गन्धपवित्रमादाय	क्रि० ६५ १०१	गन्धे पुष्पैश्च धूपैश्च	क्रि० १५ ३०
गन्धपुष्पं च धूपं च	क्रि० ५१ ३७	गन्धे पुष्पैश्च धूपैश्च	क्रि० २३ १०
गन्धपुष्पं च धूपं च	क्रि० ५१ ५१	गन्धे पुष्पैश्च धूपैश्च	क्रि० २४ १६
गन्धपुष्पं ब्रिन्व दन्वा	क्रि० ५० १००	गन्धे पुष्पैश्च धूपैश्च	क्रि० १४ १६१
गन्धपुष्पं समभ्यर्च्य	क्रि० ५० २०	गन्धे पुष्पैश्च धूपैश्च	क्रि० २७ ३१
गन्धपुष्पादायधूप	क्रि० ६६ ७७	गन्धे पुष्पैश्च धूपैश्च	क्रि० ३० २१
गन्धपुष्पादिनाभ्यर्च्य	क्रि० ५१ २८	गन्धादकं द्विष्य च	क्रि० १० ४८
गन्धमभ्यसनात्लिप्य	क्रि० १८ १००	गन्धादकाद्यै मपुत्र्य	क्रि० ५७ १२०
गन्धमान्यै समावृष्ट्य	क्रि० ३० २०	गन्धादकनं मस्तान्वा	भाग ३ अतः १३७
गन्धमान्यैरलकृत्य	क्रि० ५६ १५	गन्धादकेनं मस्तान्य	क्रि० ३० ५७
गन्धमान्यैश्च यन् च	क्रि० ६६ ११	गन्धादकेनं मस्तान्य	क्रि० ५० १८०
गन्धमोक्षानमन्त्रेण	क्रि० ३८ ३६	गन्धादकेनं मुस्तान	क्रि० ५८ १४
गन्धवर्षाभिरसश्चैव	भाग २ अतः १००	गन्धो रूपं रसं स्पर्श	क्रि० ६७ ००
गन्धादिभि समभ्यर्च्य	क्रि० १७ ११	गमतांस्तु कसन्त्य तु	क्रि० ३५ २६३
गन्धादिभि समभ्यर्च्य	क्रि० १७ १८	गया चैव कुरुक्षेत्र	क्रि० ४७ ८०
गन्धादिभि समभ्यर्च्य	क्रि० २३ ४६	गयादि वायतन्त्रं च	क्रि० ६७ ८५
गन्धादिभि समभ्यर्च्य	क्रि० २८ ४०	गरुडं मिहमुखं वा	क्रि० ३७ ८
गन्धादिभि समभ्यर्च्य	क्रि० ३० २६	गन्धध्वजमाराण्या	क्रि० ३६ ३०
गन्धादिभि समभ्यर्च्य	क्रि० ३० ५१	गर्दभे कुक्कुटैश्चैव	क्रि० ५६ ६
गन्धादिभि समभ्यर्च्य	क्रि० ३१ ११	गर्भगेहं प्रविश्याथ	क्रि० १० १८
गन्धादिभि समभ्यर्च्य	क्रि० ३६ १९	गर्भगेहं प्रविश्याथ	क्रि० १८ १३८
गन्धादिभि समभ्यर्च्य	क्रि० ३५ ०७७	गर्भगेहं प्रविश्याथ	क्रि० ५० २७
गन्धादिभि समभ्यर्च्य	क्रि० ३८ २३	गर्भगेहं प्रविश्याथ	क्रि० ३४ ३३
गन्धादिभिर्हृदाभ्यर्च्य	क्रि० ३० १०	गर्भगेहविशालं तु	क्रि० ३५ ४
गन्धादिभिर्हृदाभ्यर्च्य	क्रि० ३१ ३०	गर्भगेहस्य मध्यं तु	क्रि० २८ ६८
गन्धाद्यैर्गन्धयन्त्वा तु	क्रि० २५ ५०	गर्भगेहादलिन्दान्त	क्रि० ३९ १८

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

गोक्षीरमदश पुर्वे	क्रि० १० ४१	गौरी तथैव वर्धयथा	क्रि० ३५ ३४
गोक्षर मष्टदेवी च	क्रि० ४६ ४१	गौरी प्रधानकृम्भ तु	क्रि० ३७ ११
गोक्षीमदान नामाद्य	क्रि० ३५ ५०	गौरी विघ्नशयकन्दौ च भागः ३ अन्तः १९	
गोधम पूर्वदिग्भागे	क्रि० ५३ ३६	गौरीगणशम्भुदेव च	क्रि० ४५ ११
गोधालि विन्यमन्त्रश्चात	क्रि० ४१ ३०	गौरीगार्वात्रिमन्त्रेण	क्रि० ३१ ६
गोपतार सवत्सकाना	क्रि० २४ १०५	गौरीगार्वात्रिमन्त्रेण	क्रि० ३७ ४६
गोब्राह्मणान्धारणनश्च	क्रि० ४१ ४०	गौरीगार्वात्रिमन्त्रेण	क्रि० ३० ०६
गोभिराक्रमण कृत्वा	क्रि० ५६ ९	गौरीगार्वात्रिमन्त्रेण	क्रि० ३१ ३६
गोभिराक्रमण कृत्वा	क्रि० ५६ १०	गौरीगार्वात्रिमन्त्रेण	क्रि० ३१ ४१
गोभिराक्रमण कृत्वा	क्रि० ५६ ११	गौरी चैव तु वामे तु	क्रि० ३१ ०६१
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० १५ १	गौरी चैव तु पश्चैताः	क्रि० ५९ १९७
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० १७ ७	गौरीविम्ब ततोद्वय	क्रि० ३१ ४०
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० १८ ६६	गौरीमिमायमन्त्रेण	क्रि० ३० ०३
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० २३ ३	गौरीमिमायमन्त्रेण	क्रि० ३१ १६
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० २५ ३५	गौरीमिमायमन्त्रेण	क्रि० ३१ ३७
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० २६ १७	गौरीमेव स्थिता यत्र	क्रि० ३१ ३
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० २८ ३४	गौरीरूप तु वामे तु	क्रि० ३१ ०१३
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० २८ ३६	गौर्धेनुभव्यमन्त्रेण	क्रि० ३१ १५
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० २९ ११	गौर्धेनुभव्यमन्त्रेण	क्रि० ३१ १७
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० ३८ २०	गौर्धेनुभव्यमन्त्रेण	क्रि० ३१ ३०३
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० ४८ २३	गौर्याश्रण्डेश्वरात्तं च	क्रि० १० ६३
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० ५३ २६	गौर्यास्तु गौरीकृम्भ तु	क्रि० ३१ ३३
गोमयालेपन कृत्वा	क्रि० ५८ ४	गौर्यास्तु पञ्च ब्रह्माङ्ग	क्रि० ३० ००
गोमयेन तु शुद्धि च	क्रि० ४५ ४	गौर्यास्तु मूलमन्त्रेण	क्रि० ३१ ४१
गोमयेनार्घ्यतोयेन	क्रि० ४६ १५६	गौर्याम्बाभरण वामे	क्रि० ३१ ०१५
गोमयेनैव मलिप्य	क्रि० ५२ १५	ग्रन्थिआष्टशत श्रेष्ठ	क्रि० ३५ ०१
गोमयेनोपलिप्याथ	क्रि० ५३ ३	ग्रमनोदुम्बरेणी च	क्रि० ४७ ७०
गोमायुगिथिले चैव	क्रि० ५४ ५	ग्रामदेवद्वये चैव	क्रि० ४० १४
गोमुख पिण्डिकायां च	क्रि० ११ ३	ग्रामनाशस्तु नैर्ऋत्या	क्रि० ३१ ३
गोमूत्र गोमय भस्म	क्रि० ४६ ५	ग्रामप्रदक्षिण कुर्यात्	क्रि० ४६ ३३
गोमूत्र रजनीमारं	क्रि० ०४ ३६	ग्रामप्रदक्षिण कृत्वा	क्रि० १३ ७
गोमूत्रेण तु समिश्र	क्रि० ४८ ३३	ग्रामप्रदक्षिण कृत्वा	क्रि० १७ ७
गोलक कुण्डकश्चैव	क्रि० ६३ १७	ग्रामप्रदक्षिण कृत्वा	क्रि० १८ ०१
गोलकालक्षण प्रोक्त	क्रि० ४३ २०	ग्रामप्रदक्षिण कृत्वा	क्रि० ३८ ०४
गोवन्मयसभेद स्यान्	क्रि० ५९ १४	ग्रामप्रदक्षिण कृत्वा	क्रि० ३७ ०७
गोवन्मयसभेद भागः ३ अन्तः ७७		ग्रामप्रदक्षिण कृत्वा	क्रि० ५१ ०१
गोशकृन्वचपत्रेषु	क्रि० ८ १	ग्रामप्रदक्षिण चैव	क्रि० ४८ १६

पाद पटल श्लोकसं

पाद पटल श्लोकसं

ग्रामबाह्योष्टदेशे च
ग्रामादिषु च मध्ये च
ग्रामादिषु बलि दद्यात्
ग्रामादीनि गृहादीनि
ग्रामान्यवामिनो भक्त्या
ग्रामे पूर्वं तथैशान्या
यीवाय मार्धनन्दाश

क्रि० ३७ ७
क्रि० ३६ १
क्रि० १८ ५७
क्रि० १८ ६९
क्रि० ६४ १३
क्रि० ५१ १३
क्रि० ३५ २३

घोरमन्त्र शत जप्त्वा
घोषिणी मदिनी घोरी
घ्राणे वायुः समुत्पन्नः भाग २

क्रि० ६१ ७६
क्रि० ६३ ४८
अन० ७७

घ

घटमस्यापितान् देवान्
घटाद्वीज ममादाय
घटाद्वीज हृदि न्यम्य
घटिका त्वभिषेकार्यं
घटिकार्थं निवेद्यार्थं
घटिके द्वे भवेन्तान्
घण्टा चैव कपालं च
घण्टायास्तु ध्वनिं श्रुत्वा
घण्टायास्तु ध्वनिं श्रुत्वा भाग ३
घनं कुण्डमुशीरं च
घनमग्न्यङ्गलं प्रोक्तं
घनमर्धाङ्गलं प्रोक्तं
घृतं मधु तथा लाजान्
घृतं मिमिक्षेति मन्त्रेण
घृतं मिमिक्षेति मन्त्रेण
घृतं मिमिक्षेति मन्त्रेण
घृतं शिरोऽर्पणं कुर्यात्
घृतशिरोऽर्पणं कुर्यात्
घृतशिरोऽर्पणं कुर्यात्
घृतशिरोऽर्पणं कृत्वा
घृतसूक्तं पुरुषसूक्तं
घृताचलं वितानान्म
घृताभिषेचनं कृत्वा
घृतामृगादिवर्षं च
घृतेन जुहुषाद्वीमान्
घृतेन पूरयेत्यात्र
घोरो घोरतरश्चैव

क्रि० ५१ २६
क्रि० ३६ ३४
क्रि० ३७ २८
क्रि० ००
क्रि० ५० २३
क्रि० ५० २०
क्रि० २९ २५२
क्रि० ५० १०१
अन० १०४
क्रि० २५ २६
क्रि० ३५ १०८
क्रि० ३८ ६
क्रि० २१ ७
क्रि० ३१ १६
क्रि० ३४ १६
क्रि० ३५ ३०२
क्रि० १८ ४९
क्रि० २८ ६७
क्रि० २७ ४१
क्रि० ३१ ४३
क्रि० ५७ २३
क्रि० २४ १५२
क्रि० १८ १६५
क्रि० ४४ ३०
क्रि० २० २३
क्रि० २६ २०
वि० ६ १७

चक्रप्रसादमेकोन
चक्रहस्तं तु बाहुभ्य
चक्राकृतिं शिरः कुर्यात्
चक्रादीश्चापि वञ्चान्
चक्षुः श्रोत्रं तु नामाभ्या
चक्षुःश्रोत्रं यत्तत्त्व
चणकं चास्त्रमन्त्रेण
चण्डपूजने पञ्चात् भाग १
चण्डयागं तु मृत्पात्र
चण्डालश्चागतश्चाद्रि
चण्डालश्चैव यश्चैव
चण्डालैर्वान्तैर्वापि
चण्डे पवित्रं दत्त्वा तु
चण्डेनायं स्वमन्त्रेण
चतुरङ्गलदैर्घ्यं तु
चतुरङ्गलमारभ्य
चतुरङ्गलमारभ्य
चतुरश्रस्य कुण्डस्य
चतुरास्यचतुर्नामा भाग २
चतुर्गात्रममायुक्ता
चतुर्थावरणे त्वेतत्
चतुर्थावरणे ह्येतान्
चतुर्थावरणे ह्येतान्
चतुर्थ्यां कान्तिके ग्रामे
चतुर्दशयव प्रोक्तं
चतुर्दिक्परिधीन्स्तीर्य
चतुर्दिक्वग्निकुण्डानि
चतुर्द्वारं प्रपूज्याथ
चतुर्द्वारममायुक्तं
चतुर्द्वारममायुक्तं
चतुर्द्वारममायुक्तं

अन० १०
क्रि० २४ ९९
क्रि० २५ १९
क्रि० ६६ १५७
क्रि० ६८ ६९
क्रि० ४७ १६
क्रि० ६१
अन० ११०७
क्रि० १८ १४६
क्रि० ५६ ८
क्रि० ५६ १२
क्रि० ४४ ११
क्रि० ६५ १३०
क्रि० १० १९
क्रि० ४३ २५
क्रि० ४३ ५
क्रि० ४३ ३५
क्रि० १४ १५
अन० ६०
क्रि० २९ ८
क्रि० २४ ४०
क्रि० २३ २९
क्रि० २३ ४३
क्रि० ५७ ६
क्रि० ३५ ३८
क्रि० १५ २४
क्रि० ३७ २५
क्रि० ५० १०
क्रि० २७ १०
क्रि० ५० ८
क्रि० ५८ २

पादः पटलः श्लोकः च

पादः पटलः श्लोकः च

चतुर्वाहद्विवाहश्च	क्रि० ३५ ७८१	चन्दनं कृद्गुम पुष्पं	क्रि० ४८८
चतुर्भिः पुरुषैस्तुल्यै	क्रि० ४६ २३	चन्दनं चम्पकं वापि	क्रि० १८ २९
चतुर्भुजं त्रिणेत्रं च भाग १	अनु० २ ५५	चन्दनं चैव निर्याम	क्रि० ५९ ११९
चतुर्भुजं त्रिणेत्रं च	क्रि० १६ ११	चन्दनं रक्तपुष्पं च भाग १	अनु० २ ३९
चतुर्भुजं त्रिणेत्रं च	क्रि० २४ २६	चन्दनं लघुकुष्ठं च	क्रि० २४ ४५
चतुर्भुजं त्रिणेत्रं च	क्रि० ६५ २५	चन्द्रशीर्षं परागं च	क्रि० २४ १२५
चतुर्भुजं त्रिणेत्रं च भाग २	अनु० ९३	चन्द्रशेखरमूर्तिस्तु	क्रि० ३५ ३
चतुर्भुजं द्विनेत्रं च	क्रि० ३६ ३	चन्द्रशेखरमेव स्यात्	क्रि० ३५ १९७
चतुर्भुजं वा कर्तव्यं	क्रि० ३७ १४	चन्द्रादित्यौ च भेदी तु	क्रि० १८ ४९
चतुर्भुजास्त्रिनेत्राश्च	क्रि० २४ १५९	चन्द्रादित्यौ चक्षुषी च भाग ३	अनु० १३
चतुर्भुजचतुर्वक्त्रं भाग ३	अनु० ४०	चन्द्रार्कनाशनं कालः	क्रि० ५९ १७१
चतुर्वक्त्रं त्रिणेत्रं च भाग १	अनु० ७ ४६	चम्पकं करवीरं च	क्रि० ५९ ६१
चतुर्वक्त्रं त्रिणेत्रं च भाग १	अनु० २ ८६	चम्पकं च लवङ्गं च भाग १	अनु० २ ३८
चतुर्वक्त्रं त्रिणेत्रं च भाग १	अनु० २ ९४	चरक्याद्यष्टमूर्तीनां	क्रि० ५३ १६
चतुर्विंशङ्गुलं वायु	क्रि० ३३ ६	चरणं प्रस्नरं चैव	क्रि० ६१ ११
चतुर्विंशोत्तरं यमत्	क्रि० ४७ ९८	चरणाकृतिं कर्तव्यं	क्रि० ३९ २६
चतुर्हस्तं द्विपादं च भाग १	अनु० ७ ८९	चरणौ शाययित्वा तु	क्रि० ३५ १४०
चतुर्हस्तप्रमाणेन	क्रि० ४६ २१	चरुं वै वामदेवेन	क्रि० २५ ४४
चतुर्हस्ता द्विपादा च भाग १	अनु० २ ६१	चरुं वै शिख्या हुत्वा	क्रि० २७ ३१
चतुर्हस्ता द्विपादा च भाग १	अनु० २ ६८	चरुसाग्राष्टकबलं	क्रि० ४५ ७४
चतुष्कुण्डाष्टकुण्डं वा	क्रि० २६ १४	चरुश्च सक्तून् द्रव्याणि	क्रि० ५७ ८५
चतुष्के विन्यसेत्कुम्भं	क्रि० ६० ५	चर्मसूत्रेष्वनन्तादीन्	क्रि० १८ ५०
चतुष्काणममायुक्तं	क्रि० १४ ५	चलासने मूर्तिमावाह्य	क्रि० ४६ ४३
चतुष्कोणेषु कुण्डानि	क्रि० ६६ १०६	चलिते स्फुटिते भिन्ने	क्रि० ४४ ९
चतुष्पादमधिष्ठानं	क्रि० २४ १३८	चलोदरं चेद्विम्बं तु	क्रि० ३५ ३०५
चतुष्पूरुषमायुक्तं	क्रि० ६३ ८	चाक्षुषादिविभेदेन	क्रि० ४७ २६
चतुष्तालं तु दीर्घं स्यात्	क्रि० ५८ १३	चाक्षुषीं स्पर्शदीक्षां च	क्रि० ४७ १५
चतुःस्तोत्रमयुक्तं	क्रि० ४८ ६	चातुर्वर्ण्यममुत्पन्नैः	क्रि० ५९ ७
चतुःस्तोत्रमयुक्तं	क्रि० ५१ १५	चातुर्वर्ण्योद्भवस्वर्गाभिः	क्रि० २५ ७
चतुःस्त्रिंशद्यवायाम्	क्रि० ३५ ६६	चामुण्डाक्षितमुच्चरणं	क्रि० २४ १३३
चत्वारिंशतिमात्रान्	क्रि० ६३ ३५	चितास्थानं मपूज्य	क्रि० ४६ ४५
चत्वारिंशतिव्यग्रं	क्रि० २४ १३	चितास्थानं च कुण्डं च	क्रि० ४६ ३१
चत्वारिंशदमारभ्य	क्रि० २६ ८	चितास्थानं तु कृत्वा च	क्रि० ४६ ३१
चत्वारिंशद्व्याधिष्य	क्रि० ३५ ३९	चितास्थानप्रवेशे तु	क्रि० ४६ १५५
चत्वार्येतानि वक्त्राणि	वि० ६ ९	चितोपरि विनिक्षिप्य	क्रि० ५२ २९
चत्वार्येतानि वक्त्राणि	वि० ६ २०	चित्रनाड्यामुत्तेनैव भाग ३	अनु० २८
चन्दनं कृद्गुमं नोय	क्रि० ५९ १०७	चित्रपत्रममायुक्तं	क्रि० ४३ ३७

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

जमदग्नि नगगर	क्रि० २४ ११०	जलाभिषेकं कर्तव्यं	क्रि० १० ४५
जम्बूपत्र कदम्ब च	क्रि० ५० ६८	जलाशयं नतं प्राप्य	क्रि० ३१ १८
जय कालविदागध्य	क्रि० २४ ११६	जलाशयं ममागम्य	क्रि० ५ ३
जयादिरभ्याधानं च	क्रि० ६१ ७५	जलाशयेऽवगाह्याथ	क्रि० १८ १४३
जयादिरभ्याधानं च	क्रि० २७ ३५	जले जलं यथा क्षिप्तं	क्रि० ५८ ४३
जयादिरभ्याधानं च	क्रि० २८ ६३	जलेन स्नापयेत्पश्चान्	क्रि० ५९ १३९
जयादिरभ्याधानं च	क्रि० ३० ५८	जलेन स्नापयेत्पश्चान् भाग ३	अनु० १३७
जयाद्यादिविशेषेण	क्रि० ५३ ३०	ज्ञानकर्म त्विदं प्रोक्तं	क्रि० १५ १३
जगमरणमसार	वि० १ ८१	ज्ञानवेदा ललाटे तु भाग २	अनु० ९७
जले क्षीरं कुशाग्रं च	क्रि० ९ ३	ज्ञानिकुन्दादिपृष्ठैश्च	क्रि० ५७ १२०
जले चैन् तदुत्प्लव	क्रि० ६४ ५	ज्ञानिनमोन्तशक्तीनां भाग ३	अनु० १२६
जले जले यथा क्षिप्तं	वि० ८ ७	ज्ञानिनीलोत्पलं चैव	क्रि० ५९ ८४
जले मानुषमाद्य	क्रि० ५८ ४७	ज्ञानीकुसुमपृष्ठं च भाग १	अनु० २३५
जलतीरे महासीतं	क्रि० १८ १४०	ज्ञानजङ्घापटङ्गान्य	क्रि० ६५ ४१
जलादूर्तार्यं देवेश	क्रि० ५१ ७६	ज्ञानदीर्घमम पाद	क्रि० ३५ १०
जलद्रोण्या त्रिपाद्यध्वं	क्रि० ३४ ३५	ज्ञानमण्डलविस्तार	क्रि० ३५ १००
जलधारासमायुक्त	क्रि० ३१ २६	ज्ञानसूत्रान्तरं पटं म्यान्	क्रि० ३५ १७९
जलभाण्डं विमुञ्च्यथ	क्रि० ५३ ७	ज्ञानध्वान्तपूर्वकेशान्तं	क्रि० ३५ ११३
जलमध्ये न्यसेद्विम्बं	क्रि० ३८ १८	ज्ञानांस्तु शोलाबाहुध्रं	क्रि० ३५ ७५४
जलमप्रोक्षणं कृत्वा	क्रि० ४४ ३	ज्ञान्वन्तजङ्घानलकान्तरं च	क्रि० ६५ ४७
जलमप्रोक्षणं कृत्वा	क्रि० ५३ २	ज्ञान्वादि बह्वन्ध्रान्तं	क्रि० ४६ ५६
जलमप्रोक्षणं चैव	क्रि० ५३ २४	जिह्वा मरुत्स्वती चैव	क्रि० ४५ ४०
जलमप्रोक्षणे चैव	क्रि० ५३ १	जीवशुक्लैर्दुस्चारे	क्रि० १८ ६
जलमप्रोक्षणे चैव	क्रि० ५३ ४७	जीविनान्तरं सत्यं	क्रि० २४ ७८
जलम्नानं पुरा कृत्वा	क्रि० १० ३	ज्ञानव्याप्तिं प्रतिष्ठया	क्रि० ६७ ८७
जलात्पीठं समानीय	क्रि० २९ १३	ज्ञानव्याप्तिसमरेशादि	क्रि० ४७ ४७
जलादानीयं विम्बं तु	क्रि० ३६ १८	ज्ञान्वा तु लिङ्गमाचार्यं	क्रि० ५९ १३६
जलादानीयं विम्बं तु	क्रि० ३८ २७	ज्ञानं चैव प्रतिष्ठा च भाग २	अनु० ३७
जलादानीयं लिङ्गं तु	क्रि० २८ ३६	ज्ञानं शिवपदबोधं	वि० १० ८६
जलादानीयं लिङ्गं तु	क्रि० ३० १८	ज्ञानकर्तृत्वभावत्वात् भाग २	अनु० ३८
जलादुत्थाप्य देवं च	क्रि० ५७ २४	ज्ञानगम्यं महायोगि	क्रि० २४ ६५
जलादुत्थाप्यै मभानीय	क्रि० ३१ २९	ज्ञानगम्यो महागन्धर्व	वि० १० ५४
जलादुत्थाप्यै मभानीय	क्रि० ३४ २४	ज्ञानचिच्छिद्ररूपत्वात् भाग २	अनु० ३८
जलाधिवासनं कुर्यात्	क्रि० २९ ७	ज्ञानदीक्षामायाक्त	क्रि० ५८ ५
जलाधिवासनं कुर्यात्	क्रि० ३० १८	ज्ञानदृष्ट्या निर्गन्धेन	क्रि० ५८ २६
जलाधिवासनं कुर्यात्	क्रि० ३६ ५५	ज्ञानदीक्षामायाक्त	क्रि० ५८ १५
जलाधिवासनं पश्चान्	क्रि० ५७ २५	ज्ञानवती भवत्येका	क्रि० ४७ २२

पादः पटलः श्लोकसं

पादः पटलः श्लोकसं

ज्ञानशक्तिं यजेत्सर्वे	क्रि० ५० १०	इमस्काकृतिं कुर्यात्	क्रि० १७ १४
ज्ञानशक्तिं क्रियाशक्तिः	वि० ४ ३३	इमस्काभयवज्रं च	क्रि० ३५ २५७
ज्ञानशक्तिं शिवा नित्यं	वि० १ ३३	दिग्दिग्मण्डितथा भाग	क्रि० ६७ ३८
ज्ञानशक्तिमहत्वाभात् भाग २	अनु० १	डोल गजोपमं चाग्निं	क्रि० ३५ २५८
ज्ञानशक्तैर्दशाशेन भाग २	अनु० ३७	डोलादभयहस्तान्त	क्रि० ३५ २५९
ज्ञानाग्निना दहेनत्तु	क्रि० ५८ २५		
ज्ञानानां सर्वेषां प्रगमत्वाद्	वि० १० ८०	त	
ज्ञानेन्द्रियाणां सर्वेषां	क्रि० ५८ ३१		
ज्येष्ठस्यैवनिष्ठेन	क्रि० ८५ १	तक्षकं दक्षिणे कुम्भे	क्रि० ५७ २०
ज्येष्ठा चैव हरिं भानुं	क्रि० ३३ ३	तक्षकं नीलवर्णं च	क्रि० ५७ २९
ज्योतिं प्रकाशरूपाणां	वि० १० ४३	तक्षकं पूजयन्त्यश्नात्	क्रि० ५७ ४०
ज्योतिर्मण्डलाकाशे	क्रि० ३५ ५६	तच्छक्तेस्तु दशाशेन भाग २	अनु० ३१
ज्योतिर्मण्डलमालिख्य	क्रि० ३१ १३	तच्छक्तेस्तु महत्वाभाद् भाग २	अनु० ८
ज्योतिर्मण्डलरेखा च	क्रि० ३५ ३००	तच्छिवस्य पराशक्तिः भाग २	अनु० ७
ज्योतिष्मन् दक्षहं च	क्रि० ३८ १३७	तच्छिव दक्षिणाशे नु भाग १	अनु० ०५
ज्वरादिशमनं ग्रीष्मं	क्रि० ३८ ११०	तच्छिव वामपाशे नु भाग २	अनु० ०६
ज्वरे जनपदव्याधौ	क्रि० ४८ २०	तज्जङ्घादक्षिणे हस्ते	क्रि० ३५ २८६
ज्वरलो दहनीं वञ्च	क्रि० ८७ ६४	तज्जङ्घैर्गर्भमिच्छाथ	क्रि० २९ ३३
ज्वालाग्निमदुःशप्रभ्यं भाग २	अनु० ३३	तज्जात्यशयुताच्च तु	क्रि० ३५ ०
ज्वालाग्निमदुःशप्रभ्यं भाग २	अनु० ०८	तज्जानपरिवृत्तस्य	क्रि० ३५ २८६
ज		तटाकतीरे नद्या वा	क्रि० १८ १२०
प्रकारादिघकारान्ता	क्रि० ८७ ५१	तटाकतीरे वाप्यास्तु	क्रि० ३० १
ट		तटाकतीरोक्तदिशि	क्रि० ३६ २
टङ्क कृष्णमृगं धृत्वा	क्रि० ३५ १९०	तटाके भस्म निक्षिप्य	क्रि० ८५ १३३
टङ्क कृष्णमृगं वामे	क्रि० ३७ १५	तण्डुल पञ्चपाद तु	क्रि० १२ ११
टङ्क दण्डं च नागं च	क्रि० ३५ २५८	तण्डुलद्वयधिकं तोयं	क्रि० १२ १८
टङ्क शूलं करैर्धृत्वा	क्रि० ३८ १६०	तण्डुलादिषु सर्वेषु	क्रि० ५३ १
टङ्कशूलसमायुक्तान्	क्रि० ३८ ५६	तण्डुलैः समलकृत्य	क्रि० २८ १२
ड		तण्डुलैः मर्षपोषेन	क्रि० ५९ ११३
डमरु दक्षिणे त्वन्ये	क्रि० ३५ २६६	तण्डुलैर्लाजपुष्पैश्च	क्रि० २५ ३६
डमरु मध्यहस्ते तु	क्रि० ३५ २५४	तण्डुलो यवमिद्वार्यं	क्रि० ५९ ११४
डमरु विना शूलं	क्रि० ३५ २६७	ततः परं प्रकर्तव्यं	क्रि० ५२ ११
		ततः परं विशेषेण	क्रि० ५३ ४६
		ततः पानीयमृद्वन्थं	क्रि० १२ ३४
		ततः पूर्णाहुतिं कुर्यात्	क्रि० २७ ३३
		ततः पूर्णाहुतिं कुर्यात्	क्रि० ३७ ३६
		ततः पूर्णाहुतिं कुर्यात्	क्रि० ५७ ११५

पाद पटल श्लोकसं

पाद पटल श्लोकसं

तत्तन्मन्त्र न्यमेदधायेत्	क्रि० ३७ ४५	तत्पूर्वोक्तैस्तु कृत्वा च	क्रि० ४५ ११
तत्तन्मन्त्रमनुस्मृत्य	क्रि० ३९ ३०	तत्फल कोटिगुणितं भाग ३	अनु० १ ०४
तत्तन्मन्त्रेण भवितव्य	क्रि० ४५ ६५	तत्फल लभते तेन	क्रि० ०१ ००
तत्तन्मन्त्रं द्विरपठति	क्रि० ३५ ४०	तत्र निर्वीजिका या सा	क्रि० ४७ ०४
तत्तन्मन्त्रं नाह	क्रि० १८ ३०	तत्र मूर्त्यङ्घ्रिरहित	क्रि० ४० ११
तत्तन्मन्त्रं नाह	क्रि० २७ ४८	तत्र शूलममायुक्त	क्रि० ११ १०३
तत्तन्मन्त्रं निम्नमाख्यात	क्रि० ३५ ७९	तत्र स्नात्वा शुचिर्भूत्वा	क्रि० ५० ३०
तत्तोयेन तु मप्रोक्ष्य	क्रि० २७ १४	तत्रानुक्तानि नीराणि	क्रि० ३५ ०८१
तत्तोयेन तु मप्रोक्ष्य	क्रि० ४६ ६०	तत्रोद्यास्तु विनाभूतान्	क्रि० ३० ३४
तत्त्वपाद घन विद्यात्	क्रि० २८ ७९	तन्ममायेन ते वक्ष्ये	वि० ०७
तत्त्वभागीकभाग तु	क्रि० ३५ १५०	तन्ममे तु यवीन स्यात्	क्रि० ३५ ३०
तत्त्वभागीकमन्त्रेण	क्रि० ३८ १९	तन्मर्व च गृहीत्वा तु	क्रि० २५ १५
तत्त्व मूर्ति प्रभावश्च भाग २	अनु० १७	तन्मन्त्रान्कटके हस्ते	क्रि० ३५ ११७
तत्त्वत्रयेण संपूज्य	क्रि० २५ ६८	तन्मन्त्रान्मन्त्रवाह्य	क्रि० ३५ ०३७
तत्त्वन्त्यामक्रमार्थं च	क्रि० ५७ ९७	तन्मन्त्रादक्षिणे योनि	क्रि० ६५ ११
तत्त्वमन्त्रं समुच्चार्य	क्रि० ४५ १३०	तन्मन्त्रादामपार्श्वे तु	क्रि० ६५ ७७
तत्त्वाध्वा च कलाध्वा च	क्रि० ४७ ३९	तत्स्थानं तु विचिन्त्यैव भाग १	अनु० ०३६
तत्त्वानां भूवनानां च	वि० ३४	तत्स्थानमिति युक्तेन भाग १	अनु० ००६
तत्त्वानामामन तत्र भाग २	अनु० १०४	तत्स्थानात्तु विवर्ज्याय	क्रि० ६५ ९०
तत्त्वान्युत्पादयामास	वि० २१८	तत्स्थानं चापि तन्मध्ये	क्रि० ४६ १६०
तत्त्वे चित्त समाधाय	क्रि० ४७ १८	तत्स्थाने मार्जनं प्रोक्ष्य	क्रि० ५४ १३
तत्त्वे तु मूर्तिपिण्डत्वात् भाग २	अनु० ५६	तत्स्थो लीनश्चतत्त्वेन	वि० ४६०
तत्त्वं पञ्चपञ्चाश	क्रि० २४७	तथा च गणयेद्विद्वान्	क्रि० ५० ६
तत्त्वधर्कणिकामध्ये	क्रि० ५० ८१	तथानादिभयश्चैव	वि० ६६
तत्त्वधर्कणिकामध्ये भाग १	अनु० ०६०	तथा पञ्चान्मक देहं	वि० ०३
तत्त्वधर्कणिकामध्ये भाग ३	अनु० ९३	तथा बलविकरणी	क्रि० ४७ ९०
तत्त्वध्यादभिषेकं स्यात्	क्रि० ५० ३०	तथा मन्त्राध्वरे देव	वि० १४
तत्त्वदीव्याममदृश	क्रि० २० ०	तथा मन्त्रान् हरो देवः	क्रि० ५१ १०
तत्त्वदीये प्रतिमन्धि तु	क्रि० ११ १०	तथा मूर्त्यधिदैवत्यान्	क्रि० २५ ६४
तत्त्वपुष्पेण मन्त्रेण	क्रि० २८ ००	तथास्त्रं सविर्मम स्याद्	क्रि० ११०
तत्त्वपुष्पो महादेवो	वि० ६०	तथैव च द्विगुणकां	क्रि० १८ ११४
तत्त्वपुष्पं मण्डले न्यस्य	क्रि० १९ ६	तथैव पिण्डकां छाद्य	क्रि० २५ १४
तत्त्वपुष्पं हेमपुष्पं च	क्रि० ५० ७०	तथैव वर्धनीं पञ्चात्	क्रि० ३० ०७
तत्त्वपुष्पं हैमपुष्पं च भाग ३	अनु० १००	तथैव ह्येकता याति	वि० ११
तत्त्वपुष्पेण मन्त्रेण	क्रि० १० ८८	तथैव ह्येकता याति	क्रि० ५१ ४४
तत्त्वपुष्पेण मन्त्रेण	क्रि० १५ ११	तथापि तिलान्दर्भान्	क्रि० ४६ १५०
तत्त्वर्चं हस्तेमानेन	क्रि० ५७ ००	तदग्न्यगममन्त्रेणा	क्रि० ३७ ६४

पाद पटल श्लोकञ्च

पाद पटल श्लोकञ्च

तदग्रे द्वारतुल्योच्च	क्रि० ३३ ११	तदुच्च भूतयाव स्यात्	क्रि० ३५ ६६
तदग्रे स्थण्डिल कृत्वा	क्रि० १८ १६१	तदुच्चमुपरिष्ठाच्च	क्रि० ३५ ८८
तदग्रे स्थण्डिल कृत्वा	क्रि० ५१ ६७	तदुत्सेधाच्छक्तिमान्	क्रि० ६५ ३१
तदङ्गानि पुन कृत्वा	क्रि० ४६ ५	तदुद्भव जगन्मर्व	क्रि० ६३ ५
तदङ्गष्ट स्पृशेदीपत्	क्रि० ३५ २०१	तदुद्गम्य प्रवेशे तु	क्रि० १० १८
तदञ्जलिद्वय प्रस्थ	क्रि० १२ ६	तदुपरि स्थितो वापि	क्रि० ४५ ७२
तदङ्गुरभिषिच्याथ	क्रि० ३२ २५	तदूर्ध्व कल्पयेन्मीम्ये	क्रि० १० २७
तदध पृष्ठशीवोच्च	क्रि० ३५ ८२	तदूर्ध्व दधि चापूर्य	क्रि० १२ २७
तदधस्तात्कटि श्रोणी	क्रि० ३५ १०४	तदूर्ध्व मकुटोत्सेध	क्रि० ६३ ७
तदधस्त्वमफलकः	क्रि० ३५ ८८	तदूर्ध्व कमल लिम्ब्य	क्रि० ५२ १७
तदधो वक्षमूल तु	क्रि० ३५ ८७	तदूर्ध्व चतुरङ्गुल्य	भाग १ अन० २ ४
तदन्तरे चाष्टभागे	क्रि० ६५ १०	तदूर्ध्व नामिकाग्रस्य	क्रि० ३५ ६०
तदन्ते तन्मम छन्द	क्रि० ३९ ६	तदूर्ध्वेऽम्बुजमन्यश	क्रि० १८ ३८
तदन्ते नृत्तगोयार्थ	क्रि० ९ १०	तदूर्ध्वेऽम्बुपुरिते पात्रे	क्रि० ३४ १८
तदन्ते मण्ममान च	क्रि० ३९ ५	तदूर्ध्व स्यापयन्लिङ्ग	क्रि० २७ ४०
तदन्यवामहस्त तु	क्रि० ३५ २८४	तदूर्ध्व स्यापयन्लिङ्ग	क्रि० ३० ७
तदर्थ कीर्तयेन्नाम	क्रि० ६० १२	तदेव बुद्धा निखिल हि	वि० १० १०५
तदर्थ तिलमधार्ध	क्रि० ५२ १६	तदेव रूप भगवान्	वि० १० १०
तदर्थ मध्यम म्यान	क्रि० २५ २१	तदेव वीरमाख्यात	क्रि० ३१ २
तदर्थ हृदये मव्ये	क्रि० ६५ १७	तदेव सर्व कृतवान्	वि० १० १०४
तदर्थमधम प्रोक्त	क्रि० ५९ १०९	तदोपदश मभास्य	क्रि० १२ १८
तदर्थमधम श्रेष्ठ	क्रि० ६५ १०	तदग्रामयोर्भवेन्नाश	क्रि० ६९ १३
तदर्थस्तण्डुलै प्रोक्त	क्रि० ६१ २८	तदघटस्थोदकंनैव	क्रि० ३४ ३६
तदलाभे तु वाणिज्य	क्रि० २५ ७	तदघटाद्वीजमानीय	क्रि० २८ ८५
तदल्पग्रहित वापि	क्रि० ३९ ३०	तद्वल्लघावनार्थाय	भाग ३ अन० २
तदम्याकृति निर्माण	क्रि० ३५ २७३	तद्विनात्पूर्वदिवमे	क्रि० १८ १०८
तदा जायान्मना कृष्णो	क्रि० ३७ ६	तद्विनान्ते यथेष्ट तु	क्रि० १८ ९५
तदा तन्प्रतिमा कृत्वा	क्रि० १६ २७	तद्विने चोपवामी स्यात्	क्रि० ५८ ६
तदा तु कृष्णजाया च	क्रि० ३७ ५	तद्विने यजमानस्य	क्रि० ५० २
तदा द्वागशयस्थाने	क्रि० ६४ १५	तदेवम्य महस्रागाद्	भाग २ अन० ९५
तदा ध्यानममायुक्त	क्रि० २८ ८५	तदेहस्य च मध्ये तु	भाग १ अन० २ ४०
तदामृतकलाशेष	क्रि० १७ ९	तदेहे तु समामेन	भाग २ अन० ५७
तदावाहने न्वात्मनो	क्रि० ४६ ८९	तदोषपरिहारार्थ	क्रि० १० २
तदावृत्ताष्टभागेषु	क्रि० २३ ७	तदोषमनार्थाय	क्रि० ४८ १२
तदावृत्ताष्टभागप	क्रि० २४ ४	तदोषमनार्थाय	क्रि० ५४ १०
तदामृतममायुक्तो	क्रि० ४६ ५	तद्वय चाढक विद्यान्	क्रि० १२ ७
तदुच्च देविमान स्यान्	क्रि० ६५ ३०	तद्वय तु लव प्रोक्तो	क्रि० ५० ११

पाद पटलः श्लोकसंख्य

पाद पटलः श्लोकसंख्य

नद्वय द्रोणमाख्यात्	क्रि० १२७	तन्मध्यमाशे वा कुर्यात्	क्रि० ४३१०
नद्वय प्रसूति विद्यात्	क्रि० १२६	तन्मध्यमाङ्गलाग्र तु	क्रि० ३५०६१
नद्वारदक्षिणे पार्श्वे	क्रि० ५७६१	तन्मध्ये कर्णिकाया तु	क्रि० १००६
तद्वस्तुतलमध्ये तु	क्रि० ३५१४७	तन्मध्ये कुम्भ मस्थाप्य	क्रि० ५३०७
तद्वस्ते कर्पूर सूत्रात्	क्रि० ३५२४१	तन्मध्ये कुम्भान् मस्थाप्य	क्रि० ५०६०
तद्वस्ते मणिबन्धात्	क्रि० ३५२४६	तन्मध्ये तु जलद्रोण	क्रि० २११०
तद्वमभस्मरहितं	वि० १०५७	तन्मध्ये वसुधा यष्ट्या	क्रि० १०१००
नद्वयेय योगिभिर्नित्य	वि० १०६४	तन्मध्ये वृषभ लिख्य	क्रि० ११०७
नद्वाललिङ्ग मगृह्य	क्रि० २७५२	तन्मध्ये वेदिका कुर्यात्	क्रि० २७०७
नद्वाह्ये केशवस्यापि	क्रि० ४९९	तन्मध्ये वेदिकाद्यग	क्रि० ११३३
नद्वाह्ये तु महाशामु	क्रि० २४५	तन्मध्ये तु ममुच्चार्य	क्रि० ४११००
नद्वाह्ये विघ्नराजस्य	क्रि० ४४१०	तन्मध्ये तु मपूज्य	क्रि० ४३११४
नद्वाह्येका तु वीथी स्याद्	क्रि० २४५	तन्मध्ये तु वलि दन्वा	क्रि० ४६५१
नद्वे च समादाय	क्रि० ५५५	तन्मध्ये तु शत हुन्वा	क्रि० ४६१७
नद्वेत्ताहृतनैवेद्य	क्रि० ३४८	तन्मध्ये तु हुन्वा	क्रि० ४६१०६
नद्वेत्ता शुद्धपात्रेण	क्रि० ४५१३३	तन्मध्ये तु हुन्वा	क्रि० ४६१०६
नद्वेत्ता मद्य आदाय	क्रि० ५०३०	तन्मध्ये तु पञ्च	वि० १०१००
नद्वेत्ता भवमेव स्यात्	क्रि० १०३०	तन्मध्ये तु त्रिमात्र स्यात्	क्रि० ४६४
नद्वेत्ता सूक्ष्मरूपेण	भाग २ अन० २६	तन्मध्ये तु गृहीतव्य	क्रि० ३५११
नद्वेत्ता पुनर्कार्यं	क्रि० ५५२	तन्मध्ये तु परिग्राह्य	क्रि० ३६५
नद्वेत्ता यस्मान्म	वि० १०११	तन्मध्ये तु द्विगुण मूल	क्रि० १६१०
नद्वेत्ता रेन्दुपश्चात्	क्रि० ३५१२८	तन्मध्ये तु मद्यव्याम	क्रि० ३५१३०
नद्वेत्ता मद्यगुण निम्न	क्रि० २६७	तन्मध्ये तु चादपूर्व च	क्रि० ११७
नद्वेत्ता मद्यगुण ब्रह्म	क्रि० २९६	तन्मध्ये तु कक्षान्त	क्रि० ३५१३०
नद्वेत्ता मद्यगुणकेऽन स्यात्	क्रि० २९५	तन्मध्ये तु मद्यगुण	भाग १ अन० २७५
नद्वेत्ता मद्यगुण नमस्याम	क्रि० ३५३२	तन्मध्ये तु मद्यगुण	क्रि० ३६३७
नद्वेत्ता मद्यगुण तु त्रिपाद स्यात्	क्रि० ३५३५	तन्मध्ये तु मद्यगुण	क्रि० ५००६
नद्वेत्ता मद्यगुण जटाभारा	क्रि० ३५११८	तन्मध्ये तु मद्यगुण	क्रि० २११०
नद्वेत्ता मद्यगुण पञ्चमहामन्त्र	वि० १०२७	तन्मध्ये तु मद्यगुण	भाग ३ अन० १८
नद्वेत्ता मद्यगुण वन्नि	वि० ९११	तन्मध्ये तु मद्यगुण	वि० १०
नद्वेत्ता वेष्टितौ कुम्भौ	क्रि० ५२१७	तन्मध्ये तु मद्यगुण	वि० उपो० ११
नद्वेत्ता मतिमान् प्राज्ञो	क्रि० ५९९	तन्मध्ये तु मद्यगुण	भाग ३ अन० १४५
नद्वेत्ता मतिमान् प्राज्ञो भाग ३ अन० ७२	क्रि० ३१५	तन्मध्ये तु मद्यगुण	वि० उपो० १४
नद्वेत्ता मद्यगुण महाभागा	वि० ३१५	तन्मध्ये तु मद्यगुण	क्रि० ३५१७१
नद्वेत्ता मद्यगुण पीठ	क्रि० २७१०	तन्मध्ये तु मद्यगुण	क्रि० ३६७
नद्वेत्ता मद्यगुण पीठ	क्रि० २७४८	तन्मध्ये तु मद्यगुण	क्रि० ३५७६
नद्वेत्ता मद्यगुण पीठ भाग ३ अन० ५	क्रि० ३५७६	तन्मध्ये तु मद्यगुण	क्रि० ३५७६

पादः पटलः श्लोकः ३

पादः पटलः श्लोकः ३

नयामभ्य नृ पत्नीव्रतान्

क्रि०

३६१

तस्मान्मवप्रयत्नेन

क्रि०

५०३

नयामभ्य यज्ञान्धर्मा

क्रि०

५११

तस्मान्मवप्रयत्नेन

क्रि०

५१३

नयामभ्येष्टभागे नृ

क्रि०

३७३

तस्मान्मवप्रयत्नेन

क्रि०

६१३

नयोर्मध्येष्टभागे तु

क्रि०

३४४

तस्मान्मवप्रयत्नेन

क्रि०

६७७

नयामभ्येष्टभागे नृ

क्रि०

३११३१

तस्मान्मवप्रयत्नेन

क्रि०

६१०३

नयामभ्येष्टभागे नृ

क्रि०

३११३३

तस्मादय इमांस्त्रीणां

क्रि०

१६९

नयोर्योगेन यद्रूप

भाग २

अनु०

१८

तस्मादनर्चित इति

वि०

१०८०

नयोर्हर्म्यकयार्म्ये

क्रि०

४९४

तस्मादनलहस्ताय

क्रि०

३५०३७

नयोर्हस्तोभयाभ्यां तु

क्रि०

३५२१९

तस्मादपरवाह्वय

क्रि०

३५२३६

नयोश्चाभिमुख कृत्वा

वि०

५१३

तस्मादवाप्त रामेण

वि०

३९

नयोस्तु दर्पण न्यस्य

क्रि०

३४१९

तस्मादवाप्तमूर्वेण

वि०

३९

नयोस्तु शेष सर्वाभा

क्रि०

३५४६

तस्मादमस्तुन इति

वि०

१०८१

तद् वा केतक बित्त्व

क्रि०

१८२९

तस्मादाकटिमन्थ्यन्

क्रि०

३५८६

तस्मात्पुत्र विमृज्याथ

क्रि०

२७५१

तस्मादायाशमयुक्तं

क्रि०

३२३

तर्कश्चैव समाधिश्च

वि०

७५

तस्मादिहापि प्रणव

वि०

१०९

तर्जन्य झुल्लकाभ्यां तु

क्रि०

६५

तस्मादुदर मेढुं च

क्रि०

३५१०४

तर्जन्य झुल्लयोर्मला

क्रि०

३५८१

तस्मादकाशमाश्रित्य

क्रि०

३५०

तर्जन्यान्वादिपत्रं च

क्रि०

३५८५

तस्मादगन्धमादेन

भाग ३

अनु०

१११

तलद्वयं प्रकुञ्च स्यात्

क्रि०

१०५

तस्मादगुरुपदेनेन

क्रि०

५९१४४

तलयावित्यमेघेन

क्रि०

५९३६

तस्माद्दीक्षाविधि कृत्वा

क्रि०

४८०

तलयोर्वित्यमेघेन

भाग ३

अनु०

१०

तस्माद् दृष्टिद्वये चैव

क्रि०

५१३१

तलयोस्मर्जन्यन् च

क्रि०

५९३६

तस्माद्वैर समुद्धृत्य

क्रि०

५५९

तलाग्रस्य तु विस्मार

क्रि०

३५३०

तस्मादगुरुस्मृतौ विष्णु

क्रि०

६३५

तला रुद्रावधि प्रोक्ताः

क्रि०

३९२४

तस्माद्वै दीक्षितानां तु

क्रि०

३०५

तस्मात्तत्र सर्वदेवानां

क्रि०

६०११

तस्माद्वै देवतादीनां

भाग ३

अनु०

१०३

तस्मात्तत्रैवमय लिङ्गं

भाग ३

अनु०

६३

तस्माद्वै स्थापनादीनि

भाग ३

अनु०

३०

तस्माज्ज्ञान्यशमायाश

क्रि०

३१३

तस्मान्मध्याह्नं ज्ञायान्

क्रि०

३१०१

तस्माज्ज्ञानं च भर्तृश्च

क्रि०

६१०

तस्मान्मध्याह्नं दिव्यं यत्

क्रि०

३०४

तस्मात्तस्मात् इमे

क्रि०

३५००८

तस्मान्मध्याह्नं विशेषणं

भाग ३

अनु०

४१

तस्मान्मध्याह्नं च

भाग ३

अनु०

१३

तस्मिन् कर्त्तृ हृदा न्यस्य

क्रि०

१५००

तस्मान्कापान्ममत्पात्र

वि०

१०

तस्मिन्दिनं न कर्त्तव्यं

क्रि०

६०३

तस्मान् स्वार्जितं पुण्यं

भाग ३

अनु०

६१

तस्मिन्नादिनमालिङ्ग्य

क्रि०

३१०१

तस्मान्नेत्रं सुसंपूर्णं

वि०

२९

तस्मिन्चैव भृगुयाने तु

क्रि०

१८११३

तस्मान्पुण्यं विमृज्याथ

क्रि०

१०५

तस्मिन् व्यवस्थितो यस्माद

वि०

१००१

तस्मान् प्राकारं पत्रं वा

क्रि०

६०१६

तस्मिन् शतं न संस्थाप्य

क्रि०

१००४

तस्मान्प्राक्तान्मातृगणान्

क्रि०

१०११

तस्मिन्स्थापयद्दृष्ट्वा

क्रि०

१०३३

तस्मान्मवप्रयत्नेन

क्रि०

०३१३

तस्मिन्साधकैर्नित्यं

वि०

०११

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

तस्मिन् सुयोजयेच्छ्रुत्	क्रि० २५ १२	ता प्रवक्ष्याम्यशेषेण	वि० ११
तस्मै देवादिदेवाय	वि० १० ८५	ता जन्ममृत्युखचिता	वि० ११
तस्मै परमदेवाय	वि० उपो० १७	तादृशान् ब्राह्मणानष्टौ	क्रि० १० ७
तस्मै भक्ताय मदद्यात्	क्रि० ६४ ९	तानि सूत्रादिभिर्युक्त	क्रि० ११ ८८
तस्मै शिवाय कुरुते	वि० १० ९१	तान्यङ्गानि प्रसङ्गाच्च	क्रि० ११ ९३
तस्मै शिवाय गुरवे	वि० १० १६	तान्यभ्यर्च्य सुगन्धाद्यै	क्रि० ११ ७७
तस्मै शिवाय महते	वि० १० १३	तापस मानस वीर	क्रि० ११ १०
तस्य कर्म च दग्ध स्यात्	क्रि० ५८ ३३	तामस पुष्टिद ज्ञेय	क्रि० ११ २१
तस्य चूर्णं ततः कृत्वा	क्रि० ५९ १९०	तामसानि समाख्यात	क्रि० ११ २४
तस्य ज्ञान्वन्तमद्वय	क्रि० ३५ २२३	ताम्बूल तण्डुल चैव	क्रि० ११ ४५
तस्य दक्षिणपार्श्वे तु	क्रि० ३८ २४	ताम्बूल तापयेत्पश्चाद्	क्रि० ११ ३३
तस्य देवादिदेवस्य	वि० १० ५	ताम्बूल भस्मरक्षा च	क्रि० ११ ३३
तस्य मध्यविशालं तु	क्रि० ३५ ७०	ताम्बूल मुखवाम च	क्रि० ११ ७
तस्य मध्यस्थिता मतिः भाग २	अनु० ३९	ताम्र वापि प्रकर्तव्य	क्रि० ११ ३
तस्य मध्ये स्थितो देवो	क्रि० ५९ ७२	ताम्र वा श्वेतपीठ वा भाग १	अनु० ४१
तस्य मध्ये स्थितो देवो भाग ३	अनु० ९९	ताल शिखरपत्रे च	क्रि० ११ १५
तस्य वक्त्रे तु मभूतान् भाग २	अनु० ५७	तालपत्रादिभिर्यथ	क्रि० ११ १२
तस्य वामकरोर्ध्वे तु	क्रि० ३५ १९५	तालमात्रोदया कृत्वा	क्रि० ११ १७
तस्या मनोन्मती ध्यायेत्	क्रि० २४ २९	तावत्पानीयक दद्यात्	क्रि० ११ २५
तस्या वै धार्यमाणाया	वि० ७६	तावद्युगबिबृद्धया तु	क्रि० ११ ७
तस्या वै धार्यमाणाया	वि० ७७	तावन्मन्त्रा ममाख्याता	वि० ३० ५
तस्यान्तर्गतमतिन्वात् भाग २	अनु० २९	तामामृक्तदिने रात्रौ	क्रि० ११ ९८
तस्या मध्ये महामेरु	वि० ४५	तिरोधपाशमोक्षार्थ	क्रि० ११ १३६
तस्याश्चतुर्षु पादेषु भाग ३	अनु० १२	तिरोधपाशमोक्षार्थ	क्रि० ११ १६०
तस्याश्चैवापरे पार्श्वे	क्रि० ३५ २१८	तिरोधपाशमोक्षार्थ	क्रि० ११ १६०
तस्यास्तु योनिमार्गेण	क्रि० १५ ५	तिरोधानमल ध्यात्वा	क्रि० ११ ११
तस्यैन्द्रेर्गन्तुं तु सकल्प्य	क्रि० ३७ ४५	तिरोधानातिरोधान	क्रि० ५१ ७
तस्योन्तरे न्यसेद्धीमान्	क्रि० २३ ११	तिल चरु च माषाढ्य	क्रि० १५ १०६
तस्योन्तरे न्यसेन्मन्त्री	क्रि० २२ ९	तिल वै मर्षप चैव	क्रि० २१ १
तस्योन्तरे प्रपाया तु	क्रि० २८ ३४	तिल त्रीहिममायुक्त	क्रि० ११ ३
तस्योपरि कुशान्यस्य	क्रि० २५ ७३	तिल मिक्त तु बद्धाज्ये	क्रि० ११ ३०
तस्योपरि तथा पुष्प	क्रि० ६४ ७	तिलक चन्दन चैव	क्रि० ६१ ३३
तस्योपरि ममूद्भूत	क्रि० ५९ १५९	तिलतण्डुललाजाञ्च	क्रि० १० ७
तस्योपरि ममूद्भूत भाग ३	अनु० १२६	तिलतण्डुललाजैश्च	क्रि० ११ ३४
तस्योरु मूद्रकाली तु	वि० ६१३	तिलतण्डुललाजैश्च	क्रि० ११ ७३
तस्योर्ध्वांशैकभागे तु भाग २	अनु० ३३	तिलतण्डुललाजैश्च	क्रि० ११ ३
तस्योर्ध्वे दक्षिणे देव	क्रि० ३५ १३२	तिलतण्डुललाजैश्च	क्रि० ११ ३

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

निलमीशानमन्त्रेण	क्रि० ६१ २२	तृतीयदिवसान्त्रात	क्रि० १८ १०७
निलवीहिक्शापैश्च	क्रि० ५९ ११३	तृतीयमिति विजये	भाग १ अन० २ १७
निलमर्षपगोक्षीर	क्रि० ४६ ४०	तृतीयस्वरसयुक्त	क्रि० ३ ३
निलमर्षपलाज च	क्रि० २४ ३४	तृतीयस्वरसयुक्त	भाग ३ अनु० ६९
निलमिद्धार्थवकुल	क्रि० २३ २०	तृतीयाच्च तृतीय च	भाग ३ अनु० ६४
निलैश्च पूर्णैर्धैश्च	क्रि० ३४ २३	तृतीयावरणे त्वत्	क्रि० २४ ६०
निधस्तु शक्तयो ज्ञेया	वि० ४ ३०	तृतीयावरणे देवान्	क्रि० २० २३
नीरे तु भागराणा तु	क्रि० ३० २	तृतीयावरणे ह्येतान्	क्रि० २४ ६५
नीर्य चण्डेशयाग च	क्रि० १८ १९	तृतीये प्रथम चैव	भाग ३ अनु० १ ६७
नीर्य च स्नपन चैव	क्रि० १८ १२	तेजस्तस्मान्सुसपूर्ण	वि० १० ५७
तीर्थ त्वर्क्षे पर्वयुने	क्रि० १८.१३९	तेजस्विन्वमर्थैश्च	वि० १ १६
तीर्थ मगृह्य मस्थाप्य	क्रि० १८.१३४	तेजस्विन विकर्तार	क्रि० २४ १५३
तीर्थदेव चतुर्वेद	क्रि० २४.११२	तेजोमूर्त्यभिधान	वि० १० ८५
तीर्थक्षान्तूर्वदिवस	क्रि० १८ १०८	तेजोराशि महाप्राज्ञ	वि० उपो० ८
तीर्थक्षान्तूर्वरात्रे तु	क्रि० १८ ११९	तेजोवरं च संभृत	क्रि० २४ १५५
तीर्थर्क्षे तीर्थकार्ये तु	क्रि० ४४ २५	तेज्यन्तशब्दमैश्वर्य	वि० १ १०
तीर्थार्क्ष च याग च	क्रि० १८.१२	तेजधिकार प्रकुर्वन्ति	वि० १ १४
तीर्थार्क्षान्निपातेन	क्रि० ४७ १०	तेजधिकार प्रकुर्वन्ति	वि० २ १०
तुङ्ग चतुर्व्यवस्थात	क्रि० ३५ ७८	तेन चार्द्रेण युक्तत्वाद्	वि० १० ३३
तुङ्ग प्रत्येकभागेन	क्रि० २८ ८	तेन दन्तान् प्रमृज्याथ	भाग ३ अन० ३
तुङ्गाद्येष्टगुणक्रांश	क्रि० ३५ ११	तेन धर्मेण युक्तत्वाद्	वि० १० १०
तुरकार्ये तु मयुक्त	क्रि० ५३ ३०	तेन धर्मेण युक्तत्वाद्	वि० १० ५०
तुरदोषे तु हर्म्येऽथ	क्रि० ५३ ५	तेन मन्त्रेण मन्त्रेशो	वि० १० ३१
तुर्गुर्विति तन्त्रार्थो	वि० १० ८४	तेन मा सेचयेन्मन्त्री	क्रि० ६४ ६
तुर्याथ तु धनुर्वत्त	क्रि० २७ १५	तेनाचार्याभिषेकेषु	क्रि० ४८ ३
तुर्याथकुण्ड प्राच्या तु	क्रि० २८ ३०	तेनाचितस्तु देवेशो	क्रि० ५९ १६९
तुलमी करवीरं च	क्रि० २२ १७	तेनोक्त निधनेत्येव	वि० १० ४१
तुलमी बिल्वपत्र च	क्रि० २४ ५०	तेनोक्त परमेशान	वि० ३ ७
तुलमी चक्रबिल्व च	क्रि० ५९ ६६	तेभ्यः परः परज्ञै	वि० १० ७८
तुणाद्यैर्ध्वमाच्छाद्य	क्रि० २७.८	तेषा तथोपपन्नाना	वि० २ ०
तृतीय च [द्वाद] श	क्रि० १ १२	तेषामकल्पयद्देवो	वि० ३ २१
तृतीय तु दयापुण्य	क्रि० ५९ ५१	तेषामनन्तशक्तीनाम्	वि० २ १०
तृतीय तु वृषारूढ	भाग २ अन० ८६	तेषामनुग्रहं चक्र	वि० १ २३
तृतीय द्रव्यशुद्धि तु	क्रि० १० २	तेषामाशु निगूढनूपुर	वि० १० १०८
तृतीय पिशाचदैवत्य	क्रि० ५१ ४९	तेषामुत्पत्तिमहार	वि० १ १८
तृतीय भेरिकाधोष	क्रि० १८ १८	तेषामन्तर्महार	वि० ४ ९
तृतीय मूर्तमादाख्य	भाग २ अन० १२	तेषु वै भौतिकेभ्येव	भाग ३ अन० ७३

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

नेत्राग्निमतीरभ्यर्च्य	क्रि० २२ २३	त्रिगण शब्दमित्यन्तः	भाग २	अनु० ६५
नेत्रय वलय बद्धा	क्रि० २२ १४	त्रिगण मन्थयद्वा च	भाग २	अनु० ६०
नेत्रवटस्याग्निं पक्षे	क्रि० २५ १	त्रिगणान्ताक्षपट्टिक	स्यान्	क्रि० ६० १०
नेत्रवज्यां भगवानभि	वि० २ २३	त्रिगणोक्तसूत्रेण		क्रि० २८ २१
तेष्विष्टं कर्तुर्यत्मान	क्रि० ३४ ५	त्रिगुणीकृतसूत्रेण		क्रि० २५ ३०
नेष्वेव तु यथालाभं	क्रि० १२ ३७	त्रिचतुःपञ्चहस्त वा		क्रि० २७ ५
तैल हरिद्रा निक्षिप्य	क्रि० ४६ १९	त्रिचतुर्दण्डमागम्य		क्रि० ३३ ४
तैलाद्यैः संचितैर्वस्त्रे	क्रि० २६ १०	त्रिचतुर्भागमागम्य		क्रि० ३० ०
तोमर व्यजन वामे	क्रि० १५ १६	त्रिचतुष्पञ्चभूमिर्वा		क्रि० ३९ ७
तोय वस्त्रेण मवर्ज्य	क्रि० ६५ ००	त्रिचतुष्पञ्चमात्र वा		क्रि० ३१ १५१
तोयमध्ये तु मपूज्य	क्रि० ४६ ६१	त्रिचतुष्पञ्चहस्तं वा		क्रि० ४१ १०
तोर्णपादैस्तर्ज्ज्वैश्च	क्रि० ३० १६	त्रिचतुर्मिश्रशङ्खदैर्वा		क्रि० २३ ६
तौ मुखौ प्रकर्तव्या	क्रि० ३५ ११	त्रिचतुर्मय नलादीना		क्रि० ३० २०
त्यक्त्वाप्राशनं मवर्ज्य	क्रि० १४ १०	त्रिद्वयकर्मस्य वा		क्रि० ३१ २६
त्रयद्वयेकफणोपेत	क्रि० ३८ १६	त्रिधा मोक्ष्यमानग्राह्य		क्रि० ६३ १
त्रयस्त्रिगणितसूत्रेण	क्रि० २५ २५	त्रिनिष्कान्तरिम्यत्र तु		क्रि० ६१ ६३
त्रयस्त्रिगणितहस्तं च	क्रि० ४१ ८	त्रिनेत्र चारुवदन	भाग २	अनु० ३४
त्रयोदशकलाभूमौ	क्रि० ३९ ८	त्रिनेत्र प्रमत्तवदनं		क्रि० ३५ १०१
त्रयोदशममागम्य	भाग २ अनु० १०	त्रिनेत्रा चतुर्भजा शाला		क्रि० २८ ५१
त्रयोदशाङ्गुलं प्राक्त	क्रि० ३५ १८	त्रिनेत्राश्चतुर्भजा सर्व		क्रि० ३० ११
त्रयोदशान्तमयन्त	क्रि० ५१ ३	त्रिपञ्चमात्रमित्यन्त		क्रि० ३१ ११८
त्रयोविंशच्छतं यावत्	क्रि० ४० ३	त्रिपञ्चमस्तहस्तेन		क्रि० ४१ ५
त्रयोविंशतिमात्र स्यान्	क्रि० ३५ २८	त्रिपञ्चस्तमागम्य		क्रि० २६ ०
त्रयोविंशतिमात्रान्त	क्रि० २३ ९	त्रिपञ्चाक्षरमात्र वा		क्रि० ३५ १६८
त्रयोविंशतिवर्णाश्च	क्रि० ६७ ६३	त्रिपाद्यपरि लिङ्गाद्ये		क्रि० २५ ५०
त्रिगणक्या मूर्धनं च	क्रि० ५९ १९	त्रिपाद्यपरि लिङ्गाद्ये		क्रि० २९ ७०
त्रिगणन्त्वानि प्राक्तानि	वि० १० १८	त्रिपुरान्तकमाख्यात		क्रि० ३५ १७०
त्रिगण्यङ्गुलमाख्यात	क्रि० ३५ २३८	त्रिफल पञ्चामृतं चैव		क्रि० ६९ १३
त्रिगण्यङ्गुलविस्तार	क्रि० १६ ६	त्रिभङ्गस्थानकं चेत		क्रि० ३७ १०
त्रिगण्यङ्गुलमिदं कृत्वा	भाग ३ अनु० २०	त्रिभङ्गाम्बुजे मस्था		क्रि० २८ ५३
त्रि कृत्वा हृदयेनैव	क्रि० १२ १७	त्रिभागा वैकभागा वा		क्रि० ४३ १९
त्रिकाले पट दन्वा	क्रि० ५९ १२०	त्रिभिः पादैस्तु विभक्ता		वि० १० ७
त्रिकोणकृण्डे हन्वा च	क्रि० ६६ १०६	त्रिभङ्गाश्च प्रकर्तव्या		क्रि० १६ ११
त्रिकोणकृण्डे हाम च	क्रि० ६६ १००	त्रिभामजिह्वमहारे		क्रि० ५२ ४
त्रिगण कृत्य तन्तुता	क्रि० ६८ ९०	त्रिभान्तिदेवा मपूज्या		क्रि० ६६ १६
त्रिगण त्रिगणीकृत्य	क्रि० ६५ १३	त्रिभक्त त्रिपाद च		क्रि० १९ १६
त्रिगण मध्यहार स्यान्	क्रि० ६१ ३	त्रिभक्त्याममायन्त		क्रि० १८ १८

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

त्रिमेलाममायुक्त	क्रि० ३३ १३	अथ च द्विभुज रौद्र	क्रि० १३ ३
त्रिमेलाममायुक्त	क्रि० ५१ १८	अथमष्टभुज रौद्र	क्रि० ११ ८
त्रिमेलालोचनीचाश	क्रि० १८ ८८	अथा चतुर्भुजा शान्ता	क्रि० १० ३५
द्वियक्ष चाष्टहस्त च	क्रि० ३५ २४९	अथाश्चतुर्भुजाऽशान्तान्	क्रि० ०८ २५
त्रियङ्गुल ममारम्य	क्रि० ४३ ३०	अङ्गुले द्व्यङ्गुले वापि	क्रि० ०५ ०३
त्रियङ्गुल ममारम्य	क्रि० ४३ ३३	त्वक् चर्म मामरुधिर	क्रि० ४८ ५०
त्रियम्बकेति मन्त्रेण	क्रि० ४४ ४३	त्वर्गर्गनाथमायाता	क्रि० ६६ १४
त्रियम्बकेति मन्त्रेण	क्रि० ५३ ०६	त्वमग्ने मन्त्रमुच्चार्य	क्रि० ४६ १६४
त्रियम्बकेति मन्त्रेण	क्रि० ५१ १०५	त्वरित शिवमायज्य	क्रि० १० १४
त्रियम्बकेन मन्त्रेण	क्रि० ०५ १०		
त्रियम्बकेन मन्त्रेण	अन० १ ४३	द	
त्रियम्बकेन मूलेन	क्रि० ०१ ००		
त्रिरात्रमेकरात्र वा	क्रि० ५१ ०३	दक्षपार्श्वे तु मस्थाप्य	क्रि० ४५ ००
त्रिरात्रमेकरात्र वा	क्रि० ५३ ०१	दक्षप्रियपद निष्ठ	क्रि० ०८ १४०
त्रिवक्त्र च द्विपाद च भाग १	अन० ० १०	दक्षहस्ते जल गृह्य	भाग ३ अन० ६०
त्रिवक्त्रा च द्विनयना भाग १	अन० ० ०१	दक्षहस्तेन ततोय	भाग ३ अन० ४१
त्रिवक्त्रान्युत्तमिद्धिस्तु	क्रि० ५३ ०	दक्षहस्तेन शूल च	भाग २ अन० ०२
त्रिवक्त्रापनता पाली	क्रि० ०५ ००	दक्षहस्तेन समूह्य	भाग १ अन० १ ३५
त्रिवर्षाभ्यन्तरान्मिद्धि	वि० १० १००	दक्षिण सुस्थित पाद	क्रि० ३५ १०८
त्रिविध तन्ममाख्यात	क्रि० ३१ १	दक्षिण सुस्थित पाद	क्रि० ०५ ०१०
त्रिविधव्याप्ति चिन्तेन	क्रि० ४६ १५१	दक्षिणद्वारमध्ये तु	क्रि० ५० ०३
त्रिवेदपञ्चमात्र स्यात्	क्रि० ६५ १३	दक्षिणस्तनमध्ये तु	क्रि० ०५ १६६
त्रिवेदपञ्चमात्र स्यात्	क्रि० ६५ ४६	दक्षिणस्तनवामे तु	क्रि० ०५ १६३
त्रिर्वादिददविच्छाम्त्र	क्रि० ०४ ६६	दक्षिणा च ततो दद्यात्	क्रि० ०० ६
त्रिशूल दक्षिणे पूर्वे	क्रि० ३५ २०३	दक्षिणाङ्गुष्ठहस्तेन	भाग १ अन० ० १०
त्रिशूल दक्षिणे दम्ने	क्रि० १६ १२	दक्षिणाभिमुख याम्य	भाग २ अन० ३३
त्रिशूल परशु खड्ग भाग २	अन० ४१	दक्षिणामूर्तिन याम्ये	क्रि० ३० ३४
त्रिशूल पश्चिमाग्र स्यात्	क्रि० ११ १५	दक्षिणामूर्तिराख्याता	क्रि० ३५ ००
त्रिशूल पश्चिमे म्थाप्य	क्रि० १८ १२१	दक्षिणामूर्तिरूपेण	क्रि० ५८ १९
त्रिशूल पश्चिमे म्थाप्य	क्रि० १८ १०६	दक्षिणे कर्णपुष्प वा	क्रि० ०५ ००९
त्रिशूली च बलोलम्बनी	क्रि० ०३ ४०	दक्षिणे कर्णे शिष्यस्य	क्रि० ४६ ९४
त्रिषु चार्घ्य तथा धूपो	क्रि० १० ५६	दक्षिणे कलह विद्यान्	क्रि० ५४ १
त्रिषु मध्ये हरि ध्यायेत्	क्रि० ०० ००	दक्षिणे घोरमभ्यर्च्य	क्रि० ५५ १०५
त्रिहस्त द्व्येकहस्त च	क्रि० ०१ ४	दक्षिणे ता विना वापि	क्रि० ०५ ००१
त्रिहस्त वामपार्श्वे तु	क्रि० १५ १५	दक्षिणे तु कुशान् मर्वात्	क्रि० १५ ००
अथ चतुर्भुज शान्त	क्रि० ०५ ००	दक्षिणे तु तथा पाणौ	वि० ५१ १
अथ चतुर्भुज शान्त	क्रि० ०५ ००	दक्षिणे त्वपरे दङ्कु	क्रि० ०५ ११

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

दक्षिणे त्वभयेनास्ये	क्रि० १२ ३०	दद्यान्मर्वप्रयत्नेन	क्रि० ४८ ४७
दक्षिणे दक्षिणामनि	क्रि० ५३ ०८	दद्यादध्य तथा मोधन	क्रि० ८१ १६
दक्षिणेऽदक्षिणे नन्दि	क्रि० १० १४	दद्यान्निवेदन चैव	क्रि० १० ५५
दक्षिणेऽदक्षिणे वाय	क्रि० ३५ १२६	दधार भगवानीशो	वि० ३.२०
दक्षिणेऽदक्षिणे शुल	क्रि० ३७ १९	दधि मर्पिमधु चैव	क्रि० २३.१७
दक्षिणेऽदक्षिणे श्रीर्भू	क्रि० ३६ ६	दधि सौम्ये घटे पूर्य	क्रि० २२.१२
दक्षिणे द्वारपूर्वे तु	क्रि० ५७ ४१	दध्यन्न पुष्पमयुक्त	क्रि० १३.३
दक्षिणे परशु कृष्ण	क्रि० ३५ १२३	दन्तकाष्ठ च पात्रेषु	क्रि० २५.६१
दक्षिणे परहस्तेऽस	क्रि० ३५ ०७०	दन्तकाष्ठादिक दन्वा	क्रि० २५ ७७
दक्षिणे परहस्तेऽस	क्रि० ३५ २८९	दन्तशुद्धि च कृत्वा च	क्रि० ४५ ७५
दक्षिणे परहस्ते च	क्रि० ३६ ५	दन्ताश्च पीडयेदन्तैः	वि० ९.७
दक्षिणे पूर्वहस्ते नृ	क्रि० २९ १६१	दन्तेन्द्र इति ज्ञेया	अन० १६
दक्षिणे भङ्गमान म्यात्	क्रि० ६५ ८	दमनश्च कटि पाशै	वि० ६.१५
दक्षिणेऽभयहस्ते वा	क्रि० ६५ २०	दम्पती पुत्रयेत्पश्चात्	क्रि० ५७ १०७
दक्षिणे मव्यपादम्य	क्रि० ३५ १४८	दम्पत्या पुत्रसौभाग्य	क्रि० ५७ १०
दक्षिणे स्तनमध्ये म्यात्	क्रि० ३५ २०	दयापर स्कन्दगर	क्रि० २४ १२६
दग्धो निर्याति सर्वत्र	वि० ८.९	दर्पण च करीरादीन्	क्रि० ३४.३०
दग्धो निर्याति सर्वत्र	क्रि० १८ ८९	दर्पण चामर चैव	अन० २२०
दण्ड कमण्डल चैव	अन० २६९	दर्पण वपभा भरी	क्रि० ११ ७१
दण्ड गदा च खड्गश्च	क्रि० ३२ १०	दर्पणदर्शन चापि	क्रि० ४८.८५
दण्ड नदक्षमाल्य च	क्रि० ४५ २०	दर्पणोदरसकाशं	क्रि० २५ ३३
दण्डद्विगणविस्तारा	क्रि० २६ १६	दर्पणादरसकाश	क्रि० २८ २०
दण्डभङ्ग्या मण्डभङ्ग्या	क्रि० ५७ ८१	दर्पणादरसकाश	क्रि० ३६ ०१
दण्डविस्तारतुल्यान्वा	क्रि० २६ १६	दर्पणादरसकाश	क्रि० ५७ ०१
दण्डम्य तु चतुर्दिक्ष	क्रि० २६ ११	दर्भमालाममायुक्त	क्रि० २७ १३
दण्डाग्रे विन्यसेत्पाव	क्रि० २६ १३	दर्भमाल्यैश्च पुष्पेण	क्रि० ४५.४
दण्डान द्विगणो रज्जु	क्रि० १८ १६	दर्भाग्रेण तु सम्पुश्य	क्रि० ५७ ११३
दण्डावृतेतरङ्ग च	क्रि० २६.३२	दर्भाग्रै शयन चैव	क्रि० ४८.१४
दण्डिमण्डी अवाच्या तु	क्रि० ३० ७	दर्भानपरि मस्तीर्य	क्रि० २४ २४
दण्डे कङ्काल्यादौ द्वौ	क्रि० ३५ ०७४	दर्भान् बध्वापदण्डाग्रे	क्रि० १८ ३६
दण्डे तु गोपयेन्प्राच्या	क्रि० २६ २०	दर्भान्स्तीर्योपरि न्यम्य	क्रि० २७ ५
दन्वा तु धूपदीप च	क्रि० १५ १३	दर्भामन नृ सकल्य	क्रि० ८५ ७२
दन्वा दण्डान्तिव दीप	क्रि० २६ ३२	दर्भामन तु सकल्य	क्रि० ८५ ७९
दन्वा दिग्बलिमाचम्य	क्रि० ६० १०	दर्भामनोपरि न्यम्य	क्रि० ८५ २६
दन्वा देव हृदि ध्यान्वा	क्रि० ८८ ७८	दर्भेण नाडी चित्ते तु	क्रि० ८६ ९६
दन्वा द्रव्य यथार्शान्	क्रि० ८५ १३५	दर्भै पृष्ठी परिमर्त्य	क्रि० २० १२
दन्वा भक्त्यधिकार च	क्रि० ८८ ८२	दर्भै पृष्ठी परिमर्त्य	क्रि० ३१ २१

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

दर्शी च दलिकां क्षान्त्य	क्रि० १० २४	दापयेत् पवित्र तु	क्रि० २५ ८४
दर्श्या पात्रे वा न दद्य	क्रि० १५ ३९	दापयेद्दयनेव	क्रि० १० ११६
दर्शनं पापनाश तु	क्रि० ४४	दापयेद्दयनेव	भाग ३ अनु० १४१
दर्शनान्तरमहार	क्रि० ४८ ८०	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ४६ ५८
दर्शयेद्दीजमुख्येन	क्रि० ५१ २३	दिक्षु वै तत्तद्देवेभ्यः	क्रि० ८८ ७
दत्तमले न्यसद्रोमान्	क्रि० ११	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ८९ ३०
दत्तायमाश्रयान्तरं	क्रि० २१ ११	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ८९ १३
दत्तानामग्रपूर्वादि	क्रि० ११ १६	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ४६ ६०
दत्तानामग्रपूर्वादि	भाग ३ अनु० ७०	दिग्बन्धनावकुण्ठने	भाग १ अनु० २०३
दश कक्ष्यापमहन्त्य	क्रि० ५३ ५०	दिग्बन्धनावकुण्ठने	भाग १ अनु० २०१
दशकृदगदशद्वयार्थं	क्रि० ५४	दिग्बन्धनावकुण्ठने	भाग ३ अनु० २०
दशपन्थि नवपन्थि	क्रि० ४५ १७	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ४५ ३९
दश चोक्ता भन्त्रपरा	वि० १० ९६	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ४८ ७
दशदशममायन्त	क्रि० ३१ १	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ५० २९
दशदानं प्रकुर्वीत	क्रि० ५२ ३४	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ५३ ११
दशदानार्थं कुर्वीत	क्रि० ५३ १०५	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ५३ ११
दशदिग्बन्धनं पूर्वं	क्रि० ५९ २९	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ५३ ९
दशद्रोणमूतम विद्याद्	क्रि० ४८ १०	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ५३ ६
दशनवाटभमीवा	क्रि० ३० १	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ५३ १०५
दशानिष्कमुवर्णेन	क्रि० ५७ ३४	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ६२ ७
दश पञ्च विरेक वा	क्रि० ७७	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ४४ २९
दशप्रकारपूजाङ्ग	क्रि० ५९ ०४	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० १८ ५९
दशप्रदर्शना कृत्वा	भाग ३ अनु० १६	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० १० १६६
दशप्रद्वयतादय	भाग ३ अनु० ७१	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ५९ १००
दशभज चैकदेह	क्रि० २८ ४७	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ५९ १६५
दशमावर्ग रत्नान	क्रि० ७४ ११०	दिग्बन्धनावकुण्ठने	भाग ३ अनु० ७३
दशमात्र न यात वा	क्रि० १० १०	दिग्बन्धनावकुण्ठने	भाग ३ अनु० ३९
दशश्रावममायन्त	क्रि० ३१ १	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ३१ १००
दशाङ्गुलं ककुम्भान	क्रि० ३५ ८५	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० २८ ४५
दशायुधं सप्तश्रन्धि	क्रि० २५ ५८	दिग्बन्धनावकुण्ठने	भाग २ अनु० ७३
दशायुधानि संपूज्य	क्रि० ४५ ५२	दिग्बन्धनावकुण्ठने	वि० १० ७०
दशायुधानि संपूज्य	क्रि० ४५ ८५	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० १० ६२
दर्शनं शर्वं प्रोक्ता	वि० ३ ११	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० २४ १२५
दशनाम्नाद्यं कुर्यात्	क्रि० ५९ ३०	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ५३ ४८
दशस्व मर्वपापानि	क्रि० ५८ ६३	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० ५३ ४०
दशैव मातुलङ्गं दि	क्रि० २१ ९	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० १८ ६०
दशैवार्गं महाप्रिया	क्रि० २६ ८५	दिग्बन्धनावकुण्ठने	क्रि० २३ ६

पाद	पटल	श्लोकसं	पाद	पटल	श्लोकसं
देवप्रिय महाकौश	क्रि०	२४८८	देव्यर्चने च देवीना	क्रि०	२१०
देवमन्यतिरश्वा च	वि०	११०	देव्या मव्यकणैव	क्रि०	३५१०३
देवयज्ञतपोध्यान्	वि०	१०८	देव्यास्तु कवचेनैव	क्रि०	३११०
देवस्य चाग्रतः शूल	क्रि०	१८१३४	देव्यास्तु दक्षिण पाद	क्रि०	३४१०
देवस्य वरदे हस्ते	क्रि०	३५२२०	देव्यास्तु पीठविम्भार	क्रि०	३१०३
देवस्य वामपार्श्वे तु	क्रि०	२८५४	देव्यास्तु लक्षण ह्येव	क्रि०	३५१३६
देवस्य वामहस्तेन	क्रि०	३५१९३	देव्योर्मूल ममाभ्यान्	क्रि०	३६१०
देवस्य वामहस्तेन	क्रि०	३५१९६	देशभाषानिवद्धाश्च	वि०	३०६
देवस्याग्रे च कुण्डे तु	क्रि०	३५२१९	देशिकस्तु सुत कृत्वा	क्रि०	४६८८
देवस्याग्रे च देव्यग्रे	क्रि०	३४१८	देशिकस्त्वथ दैवज्ञो	क्रि०	५००३
देवस्याग्रे विशेषेण	क्रि०	५०७	देशिकस्य नियोगेन	क्रि०	५७११०
देवस्योदयमन्कृष्ट	क्रि०	३४४	देशिकान् मत्त सपूज्य	क्रि०	६५५५
देवास्तानपि मगृह्य	क्रि०	३७२	देशिको वायु जिह्यो वा	क्रि०	५००१
देवाग्रे तु विशेषेण	क्रि०	५०१९	देशिको ह्यात्मयोगे च	क्रि०	४६३
देवानां च ऋषीणा च	क्रि०	७६	देहं चाह कलोपेत भाग २	अन०	५०
देवानां शिविकोर्ध्वे तु	क्रि०	५०१५	देह तोयेन शुद्ध च	क्रि०	४६०
देवास्तमञ्जनिलयान्	क्रि०	२४१३९	देहस्यास तत् कृत्वा भाग ३	अन०	३५
देवालय स्वयं कुर्यान्	क्रि०	५७१	देहस्यास इति प्रोक्त भाग १	अन०	००७
देवालयग्नित्वा दाहो भाग ३	अन०	११६	देहपाते चिदानन्द	क्रि०	५८५०
देवालयं मण्डपं वा	क्रि०	४८३	देहशुद्धिरिति प्रोक्ता	क्रि०	४८३४
देवासुरगुण नन्दि	क्रि०	२४१३६	देहस्य सकलं ज्ञेय भाग २	अन०	५०
देवासुरमहायुद्धे	क्रि०	३७१	देहस्य देहि दर्भाश्च	वि०	०१६
देवी च प्राह नन्दीश	वि०	३८	देहिदेहस्य बन्धन्व भाग २	अन०	२०
देवीनां चैव सर्वामा	क्रि०	१२११	देहिनी पादसर्पा च	क्रि०	५७५५
देवेन सह देवी तु	क्रि०	५०१५	देहेन्द्रियादिव्यापारो	क्रि०	५८१०
देवेभ्योऽप्यधिकं तस्मान्	क्रि०	६१३६	दैवज्ञ पूजयेत्तत्र	क्रि०	२७३६
देवेभ्योऽप्यधिकं तस्मान्	क्रि०	६१३७	दैविके तु पदे स्थाय्य	क्रि०	६५२८
देवे रुष्टे गुरुभ्राता	क्रि०	६१३५	दौवारिकान् समभ्यर्च्य	क्रि०	२४१६०
देवेश सहदेव्यर्क	क्रि०	४५५८	दौवारिकावृत्तान्कुम्भान्	क्रि०	३७३०
देवेशस्यार्चनं कार्य	क्रि०	५९१७०	द्रव्यं प्रति विशेषेण	क्रि०	१८८३
देवेशस्यार्चनाहन्वात्	क्रि०	२१०	द्रव्यं प्रति विशेषेण	क्रि०	५३१०
देवेश्वर च देवी च	क्रि०	१८१०३	द्रव्यं प्रति विशेषेण	क्रि०	५३११
देवेश्वरप्रतिष्ठा तु	क्रि०	३९१४	द्रव्यं प्रति विशेषेण	क्रि०	५३०९
देवेश्वरालयाग्रे वा	क्रि०	३११८	द्रव्यं प्रतिगतं होम	क्रि०	४४४४
देवीदयेऽग्निभागीक	क्रि०	३४३	द्रव्यपात्राणि संप्रोक्ष्य	क्रि०	२५६०
देवो दिवि स्थितत्वाच्च	वि०	१०६९	द्रव्यमाचमनार्थं तु	क्रि०	००
देवो दिवि स्थितत्वाद्	वि०	१०३४	द्रव्यमेव ममाभ्यान्	क्रि०	२४५१

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

द्रव्यशक्तिर्भवदेव	क्रि० ५९, १०१	द्वारपालान्वयभादि	क्रि० ८६, १७
द्रव्यशक्तिस्तथामन्य	क्रि० १९, ०८	द्वारपूजा नत कृत्वा	क्रि० ६१, ०६
द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा	क्रि० २५, ८५	द्वारमेकं हि धाम्ना वा	क्रि० ८१, ४
द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा	क्रि० ३०, ३६	द्वारयोर्वमतौ नियक्	क्रि० ३५, ६३
द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा	क्रि० ३१, ३८	द्वारस्य उत्तरे पार्श्वे	क्रि० १७, ४०
द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा	क्रि० ३७, ३५	द्वारस्य दक्षिणस्थाने	क्रि० ३०, १६
द्रव्यान्ते व्याहृतिं हुत्वा	क्रि० ६१, २५	द्वारस्य दक्षिण शङ्खे	क्रि० ३६, ०८
द्रव्यालाभे तु तांय च	क्रि० ५९, ११५	द्वारस्य मध्यपार्श्वे तु	क्रि० ५९, १८
द्रव्यालाभे तु तांय च भाग ३	अन० १०४	द्वारादिबलिपीठान्त	क्रि० ५९, १९, १
द्रोण वा शिवपूर्ण वा	क्रि० २६, १३	द्वारादिवास्तुनाथान्त	क्रि० ६५, ११, ७
द्रोणपुष्पद्वय चैव	क्रि० ५९, ११	द्वारान्तिकं तु मग्नान्त	क्रि० १६, १८
द्रोणमन्दारपुत्राग	क्रि० ५९, ५५	द्वारान्तिकं यगाथ च	क्रि० १०, १८
द्रोणाम्बुपूर्ण कृम्भ	क्रि० ००, ३	द्वाराष्टकममायन्त	क्रि० २१, ८
द्रोणाम्बुपूर्ण कृम्भ	क्रि० ३०, १९	द्वाराष्टकममायन्त	क्रि० २०, ३
द्रोण्यादिपु हृदापर्य	क्रि० १३, ११	द्वारेष् दण्ड मस्थाप्य	क्रि० ८६, १३
द्राक्षिशन्तम्भमेवांक	क्रि० ६१, १६	द्वारेष् मलहर्म्यस्य	क्रि० ३०, १
द्राक्षिशदुर्भक्त कर्च	क्रि० ३०, ०३	द्वाराच्च गर्भगृहं तु	क्रि० ३३, ९
द्रादशदर्भान् सगृह्य	क्रि० ८६, ३६	द्वाराच्च स्तम्भमानं च	क्रि० ३५, ७
द्रादशधाम्यशक्ति च भाग ३	अन० ४	द्वारादयमम तुङ्ग	क्रि० ३६, ८
द्रादशस्तम्भमथवा	क्रि० ६१, १६	द्वारादघाटनपर्यन्त	क्रि० ६१, १८
द्रादशाङ्गलक चैव भाग १	अन० २५	द्वाराध्वं दक्षिणे विघ्न	क्रि० ५९, १७
द्रादशाङ्गलक पीठ भाग १	अन० २३	द्विर्वाणिबकपुष्प च	क्रि० १९, ५६
द्रादशाङ्गलदीर्घ च भाग ३	अन० २	द्विकर्णी चैव लक्ष्मी च	क्रि० ५९, ७०
द्रादशाङ्गलमानेन भाग १	अन० २२	द्विगण दीपमद्विष्य	क्रि० १६, २६
द्रादशाङ्गलविच्छिन्ने	क्रि० ६१, ५	द्विगण लिङ्गविष्कम्भ	क्रि० २५, १०
द्रादशाङ्गलविस्तीर्ण	क्रि० ५९, ४४	द्विजपूजा नत कृत्वा	क्रि० ८८, ५५
द्रादशाङ्गलविस्तीर्ण भाग १	अन० ०, ४१	द्विजभक्ति नत कृत्वा	क्रि० ५६, १०
द्रादशाङ्गलविस्तीर्ण भाग ३	अन० ९, ०	द्वितीय गल सपुण्य	क्रि० ८६, ४७
द्रादशालं तु होम च	क्रि० ८५, १०९	द्वितीय वीजमव स्यात् भाग ३	अन० ६८
द्रादशाब्दान् पुनरतो	क्रि० २७, ५०	द्वितीयमान्मदशन	क्रि० ८६, १०, ७
द्वार शिवायके युक्त	क्रि० ८९, ३	द्वितीयस्य घटस्थे वा	क्रि० २७, ८९
द्वारगोण पद्मग्रन्थि	क्रि० २५, ५६	द्वितीयावरणस्योर्ध्व	क्रि० २१, ११
द्वारगोणदेवास्तु	क्रि० ८५, ८८	द्वितीयावरणे होव	क्रि० २४, ३८
द्वारगोणमयन्त	क्रि० ३१, २०	द्विष्यवपुष्वलय	क्रि० ३८, १०
द्वारदेवाश्च सपुण्य	क्रि० ८५, ८०	द्विष्यवपुष्वलय	क्रि० ८०, १६
द्वारदेवास्तोऽभ्यर्च्य	क्रि० २५, ४६	द्विष्यवपुष्वलय	क्रि० ८०, २२
द्वारपार्श्वकद्वन्ती द्वौ	क्रि० ३०, १०	द्विष्यवपुष्वलय	क्रि० ६५, २६

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

द्विनेत्रा द्विभुजा शान्ता	क्रि० ३७ १०	धर्म ज्ञान च वैराग्य	क्रि० १० २२
द्विनेत्रे द्विभुजे शान्ते	क्रि० ३७ १७	धर्म ज्ञान च वैराग्य	क्रि० २७ ३८
द्विपाद च चतुर्हस्त भाग १	अनु० ७ ६६	धर्मज्ञान च वैराग्य भाग ३	अनु० ९२
द्विपाद दशबाहु च	क्रि० १० ३१	धर्मज्ञाने च वैराग्य	क्रि० ५९ ४७
द्विपाद द्विभुज शान्त	क्रि० ३१ ५	धर्मपारि मुरमय	क्रि० २४ ११३
द्विप्रस्थ मध्यम ख्यात	क्रि० २० ६	धर्मद्वार्कमात्र वा	क्रि० ३५ २३१
द्विभाग पट्टिकामान	क्रि० ३३ १९	धर्मांश जानुविम्तारं	क्रि० ३५ २७
द्विभाग पाददैर्घ्यं तु	क्रि० ६३ २९	धर्मादिचरणैर्युक्तं	क्रि० ५९ १५३
द्विभाग पार्ष्णिहस्तस्य	क्रि० ३५ ५१	धर्मादिचरणैर्युक्त भाग ३	अनु० १२०
द्विभुज बाध कर्तव्य	क्रि० ३५ २६७	धर्मादीनि चतुर्दिक्षु	क्रि० २१ १०
द्विभुजे मध्यहस्त तु	क्रि० ३५ २८४	धर्माधर्ममय देव	वि० उपो० १२
द्विमुखां च द्विनेत्रा च भाग १	अनु० २ ६३	धर्माधर्मात्मक कर्म	क्रि० ४७ ३०
द्वियश वा त्रियश वा	क्रि० ६३ ४	धर्माधर्मादिक कर्म	क्रि० ४७ ५
द्वियङ्गल समारम्भ	क्रि० ६३ ३६	धर्माधर्मादिदेवाश्च भाग २	अनु० १०१
द्वियवाधिकवेदाश	क्रि० ३५ ३१	धातुज वाध कर्तव्य	क्रि० ३७ ९
द्विरभिहित परमशिव	वि० १० ८८	धात्री हरीतकी पीता	क्रि० २३ २४
द्विरभ्यामपदं चास्य	वि० १० ४८	धान्यसूक्तेन मन्त्रेण	क्रि० ५७ २५
द्विरष्टकममायुक्त	क्रि० ३५ २५७	धान्यार्घतण्डुलैश्चैव	क्रि० ५७ ३०
द्विविध तद्विनिर्दिष्ट	क्रि० २७ १	धान्योदैश्चैव रत्नोदै	क्रि० ५७ ९१
द्विशतोर्ध्वचत्वारिंशत्	क्रि० ५२ ५	धामवृक्षे तु शालायां	क्रि० ५४ ३
द्विमप्ल विग्रहे भेदा	क्रि० ३५ १	धारयेच्छिखरसूत्रं तु	क्रि० ४८ ७३
द्विहस्त च द्विपाद च भाग २	अनु० ३४	धावन्यो वेगतश्चेत्तु	क्रि० ६१ १५
द्विहस्त पञ्चमुद्रेण भाग १	अनु० २ २३	धृत्तूर चैव कोरण्ड	क्रि० ५९ ८२
द्विहस्तस्य षण्डिलं कृत्वा	क्रि० ६८ ३८	धृत्तूरपुष्प नाग च	क्रि० ३५ २७०
द्व्यंशेन तोरण कल्प्य	क्रि० ४३ ४१	धृत्तूरपुष्पमहित	क्रि० २८ ५०
द्व्यङ्गल ताभिवामोरु	क्रि० ६५ २०	धूप तत्पुरुषैर्नैव	क्रि० १० ५४
द्व्यन्तर च तथाश च	क्रि० ३५ २१३	धूप तु शिरसा दत्त्वा	क्रि० ३८ ३४
द्व्यन्तर वेदभाग स्यात्	क्रि० ६५ ४९	धूप दीप च दत्त्वा तु	क्रि० ४५ ६२
द्व्यन्तराणि विंशा चैव	क्रि० २८ ६	धूप दीप च नैवेद्य	क्रि० ५७ ६०
		धूप दीप च नैवेद्य भाग १	अनु० २.१०१
		धूपदीप च दत्त्वा च	क्रि० ४५ ९०
		धूपदीप च दत्त्वा तु	क्रि० ४५ १३०
धनकामो धन प्राप्य	क्रि० ५७ १३०	धूपदीप तथा दत्त्वा	क्रि० ४६ १५८
धनदे कामिके चैव	क्रि० १८ ११	धूपदीप तथा दत्त्वा	क्रि० ४६ १६०
धन् सूत्र तु मग्राश्व	क्रि० ५० २४	धूपदीप तथाभ्य	क्रि० ४८ ८
धन्तुराकृतिरेव स्याद्	क्रि० १४ १०	धूपदीप तु दत्त्वा च	क्रि० ४५ ८५
धन्तूर महाकाय	क्रि० २८ ११४	धूपदीप तु दत्त्वा च	क्रि० ४५ १०५

पादः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

धूपदीप तु दत्त्वा च	क्रि० ४६ ४४	ध्यायेत्तु मण्डल पूर्वं	भाग ३ अनु० ११
धूपदीप तु दत्त्वा च	क्रि० ४६ ५०	ध्यायेन्निर्मण्डल पूर्वं	क्रि० ५० ११
धूपदीप तु देवाना	क्रि० ४६ १६	ध्यायेत्पञ्चमहामन्त्र	वि० १ १०
धूपदीपमभ्यायुक्त	क्रि० १८ ८५	ध्यायेद्यजनमहित	क्रि० १९ ११
धूपदीपे तु नैवेद्ये	भाग ३ अनु० १०९	ध्रुवेति मजित नाम	वि० १० ११
धूपदीपेन दत्त्वा च	क्रि० ४५ १०५	ध्वजदण्डे तु पीठे वा	क्रि० ४६ --
धूपदीपेन संपूज्य	क्रि० ४६ १४	ध्वजस्थान सभास्थान	क्रि० ११ २३
धूपदीपेन संयोज्य	क्रि० ४६ ७४	ध्वजाङ्कुर ध्वज चैव	क्रि० ११ १३
धूपदीपी ममारोप्य	क्रि० ५८ १९	ध्वजोत्थाने च तीर्थे च	क्रि० ११ १८
धेनुमुद्रा दर्शयित्वा	क्रि० ५९ १०५	ध्वनिमध्यगत तत्त्व	भाग २ अनु० ४६
धेनुवैर ततः कृत्वा	क्रि० ५६ ७		
धेनुवैर ततः कृत्वा	क्रि० ५६ १०	न	
ध्यानव्यमण्डले वापि	क्रि० ५९ ४		
ध्यात्वा गन्धादिभिः पूज्य	क्रि० २० ५	न कर्तव्यो ममाप्यम्यां	क्रि० ४० १५
ध्यात्वा गन्धादिभिः पूज्य	क्रि० २७ २४	नक्षत्राणा नदीना च	क्रि० ४१ २१
ध्यात्वा तु प्रतिमारूप	क्रि० ५१ ३५	नन्दार्घ्यद्वय चाग्र	क्रि० ३१ ८६
ध्यात्वा नागेशबीज तु	क्रि० ५७ ५३	नखव्यासे तु भूतांशे	क्रि० ३१ ६३
ध्यात्वा पद्मान्न होव	क्रि० ५९ ४७	नग्नमहाम्बरैर्युक्तं	क्रि० ५१ ११
ध्यात्वा पद्मान्न होव	भाग ३ अनु० ९३	नत स्याद्यवमात्र तु	क्रि० ३१ ६०
ध्यात्वा मनोन्मनी तस्या	क्रि० १२ १०	नदीतटाककूले च	क्रि० १० ६
ध्यात्वा शक्ति तदूर्ध्वं च	क्रि० ४७ ५८	नदीतीर तटाक वा	क्रि० १७ ४
ध्यात्वा शिव समूल तु	क्रि० २२ ९	नदीतीरे तटाके वा	क्रि० ५७ ५
ध्यात्वा मदाशिव देव	क्रि० २४ २८	नदीतीरे तथा क्षेत्रे	क्रि० ५१ १३
ध्यात्वा मदाशिव पूज्य	भाग २ अनु० ८०	नदीतीरे मठे वापि	क्रि० ५८ १
ध्यात्वैव कुम्भमध्ये तु	क्रि० २८ ५०	नद्यश्च मागरा सर्वे	भाग २ अनु० १०३
ध्यात्वैव वल्लिलङ्ग तु	क्रि० १६ १४	नन्दाशो द्व्यग्निवेदाश	क्रि० ३१ १३
ध्यात्वैवमर्चयेन्प्राग्वत्	क्रि० ११ ७	नन्दिकालौ तु पूर्वे तु	क्रि० ३० ६
ध्यान चिन्ता भावनार्थ	वि० १० २४	नन्दीश संयजेत्पश्चात्	क्रि० ५९ ००
ध्यान यजनमहित	भाग ३ अनु० ८७	नन्दीशान्परमेशान	वि० ३३
ध्यानपूजानिमित्ताय	भाग २ अनु० ११	नन्दीशाद्ब्रह्मणावाप्तं	वि० ३१
ध्यानमन्त्रमभ्यायुक्त	क्रि० २९ १९	नन्दीश्वर सुराध्यक्षं	क्रि० ३४ ८६
ध्यानाहार भगवति	वि० १० २५	नन्दावर्तं श्रियावर्तं	क्रि० ५९ १५
ध्यानाहारायपर्यन्ता	क्रि० ४७ ५०	नन्दावर्तं श्रियावर्तं	क्रि० ५९ ३१
ध्यानी विज्ञानयोगेन	वि० ९ ५	नन्दावर्तशिला योज्य	क्रि० ५१ ७१
ध्यायेच्च परमेशान	क्रि० २८ ५६	नन्दावर्तशिला योज्य	क्रि० ५० २१
ध्यायेत्तन्मूलमन्त्रेण	क्रि० १० ३७	नन्दावर्तशिला योज्य	क्रि० ३० ५५
ध्यायेत् प्रणवाध्यान	भाग १ अनु० १ २६	नन्दावर्तशिलादेवाः	क्रि० ३० ६

पादः पटलः इलोकद्वय

पादः पटलः इलोकद्वय

नन्द्यावर्तशिलाश्चैव	क्रि०	२९३	नवधा मण्डपव्याम	क्रि०	२८२८
नन्द्यावर्तान्निवेत्तोय	क्रि०	६१०	नवधा वृषभस्योच्च	क्रि०	३३१
नपुमका अरहिता	क्रि०	१६	नवधा शक्तिमान् चेत्	क्रि०	६५३१
नपुमका ऋकारी तु भाग ३	अन०	१६०	नवधा मालतुङ्ग तु	क्रि०	४११०
न पुनर्जन्मता याति	वि०	८१०	नवनीत च कर्पूर	क्रि०	२४८६
न पुनर्जन्मता याति	क्रि०	५८४६	नवपात्रे च निक्षिप्य	क्रि०	२५३०
न पुनर्भेदमायाति	क्रि०	५८५०	नवपात्रे तु निक्षिप्य	क्रि०	२५३०
नमः स्वाहा वषट् वौषट्	क्रि०	११७	नवप्रदक्षिण कृत्वा भाग ३	अनु०	१६
नमः स्वाहा वषट् वौषट्	क्रि०	५१४	नवम गौरिमवाद भाग ३	अनु०	८८
नम इति प्रभुत्वेऽप्य	वि०	१०९२	नवम चैश्वर रात्र	क्रि०	११९३
नमस्कार तत कृत्वा	क्रि०	४८८५	नवमावरणे रुद्रान्	क्रि०	२४१०७
नमस्कार तत कृत्वा	क्रि०	५२१०	नवरात्र प्रपूज्याथ	क्रि०	५०६
नमस्कारा तु विज्ञेया	वि०	५८	नवरात्रे च यान च	क्रि०	५०५
नमस्कारान्मुच्चार्य	क्रि०	२४१६७	नवरुद्रत्रयाधिक्य	क्रि०	३५६
नमस्कारान्मयुक्त	क्रि०	१२१	नववस्त्र च वद्धा तु	क्रि०	६६९
नमस्कारान्मयुक्त	क्रि०	५१३८	नववस्त्र तु मवेष्ट्य	क्रि०	१८१४१
नमस्कारेण वन्देन	वि०	५४	नववस्त्राणि चार्हाणि	क्रि०	८८६५
नमस्कारो ध्वजश्चैव	वि०	५२	नववस्त्रेण मछारा	क्रि०	३७३०
नमस्ते कालबोधाय वि०	उपो०	१८	नववस्त्रेण मयुक्त	क्रि०	५४१५
न भीमास्या विचार्या वा	वि०	३२७	नववस्त्रेण मवेष्ट्य	क्रि०	३०२१
नमोऽस्तु सर्वेभ्य इति	क्रि०	५७१०	नववस्त्रेण मवेष्ट्य	क्रि०	३१३०
नयनोन्मीलन कुर्यात्	क्रि०	५१२१	नवमल्ल्याश्रवान्कुम्भान्	क्रि०	२९१६
नरशिर च धुनुर	क्रि०	५१९	नवमल्ल्याश्रवान्कुम्भान्	क्रि०	३१३०
नरान् ब्रह्मकृषीश्चैव भाग ३	अनु०	८९	नवमल्ल्यर्घटैः स्नान	क्रि०	२०१
न रुद्र शक्तिहीनस्तु	क्रि०	५०१९०	नवमपनकर वापि	क्रि०	१८६०
न रुद्र शक्तिहीनस्तु भाग ३	अनु०	११४४	नवमूचैकमूत्रेण	क्रि०	२५२०
नलकं मार्धवम्बश	क्रि०	६५४१	नवहस्त तु वा तम्य	क्रि०	४०७
नलकाविस्मृतं पञ्चान्	क्रि०	३५२८	नवहस्तप्रमाणेन	क्रि०	३०१४
नवकुम्भ तु विन्यम्य	क्रि०	६८३१	नवहस्तविशालं तु	क्रि०	२९९
नवकैरभिषिच्याथ	क्रि०	५०१७	नवहस्ताष्टहस्त वा	क्रि०	६११५
नवग्रन्थि वा तदन्ते	क्रि०	२५६५	नवाश नालमिन्युक्त	क्रि०	२८१६
नवनीर्य नवकुम्भे	क्रि०	८८१८	नवार्णि मत्पपञ्चाग्नि	क्रि०	४८४
नवनीर्याधिदैवव्य	क्रि०	१११२०	नवाङ्गलावधिर्यावत्	क्रि०	१६९
नवविशच्चैव यावत्	क्रि०	६३३६	नवावस्था तु सा प्रोक्ता	क्रि०	४६८६
नवदयाङ्गुलं प्रोक्त	क्रि०	३५१८६	नवाष्टमप्लहस्त च	क्रि०	२८३
नवधर्माङ्गुलं वापि	क्रि०	३५४६३	नवाष्टमप्लहस्त वा	क्रि०	३११९
नवधा पटदैर्घ्यं स्यात्	क्रि०	११०६	नवाह वाथ सप्ताह	क्रि०	३७५०

पाद पटल श्लोकसंख्या

पाद पटल श्लोकसंख्या

नवाहे वाय मप्ताहे	क्रि० १७०	नानापुष्पैरलकृत्य	क्रि० २११३
न विनश्यतीति भगवान्	वि० १०६५	नानाभक्तजना सर्वे	क्रि० १११०१
नवैकादशहस्त च	क्रि० ४१६	नानाभक्तसमायुक्त	क्रि० ११११
न शक्या परिमल्यतु	वि० ३२४	नानाभक्तास्तु मग्राह्य	क्रि० १००३
न स्तूयते स्तुतो वा	वि० १०८१	नानाभरणसपूर्णा	क्रि० १००४
ना इति पुरुषस्याख्या	वि० १०६०	नानामाल्यै प्रभाभिश्च	क्रि० १११०६
नाय च मरुत कृष्ण	क्रि० २३०५	नानायुधास्तु मग्राह्य	क्रि० १०००
नाय पाशाङ्कुश चैव भाग २	अनु० ७०	नानालकारसयुक्त	क्रि० १०१६
नागगायत्रिमन्त्रेण	क्रि० ५७३१	नानालीलासमायन्त	क्रि० १०१०
नागगायत्रिमन्त्रेण	क्रि० ५७३२	नानावर्णाम्बरैर्युक्त	क्रि० १०२१०
नागगायत्रिमन्त्रेण	क्रि० ५७६३	नानावलिममायुक्त	क्रि० १०३७
नागगायत्रिमन्त्रेण	क्रि० ५७८०	नानावाद्यसमायुक्त	क्रि० १०१६
नागगायत्रिमन्त्रेण	क्रि० ५७८३	नानावाद्यसमायुक्त	क्रि० १०१३
नागगायत्रिमन्त्रेण	क्रि० ५७११३	नानावाद्यसमायुक्त	क्रि० १००७
नागनन्दिरुद्रनन्दि	क्रि० ५९६६	नानाविधैश्च विभवीः	क्रि० ३०४१
नागप्रतिष्ठा कर्त्तव्या	क्रि० ५७७	नान्येक्षणमना भूत्वा	क्रि० १०१६०
नागराजप्रतिष्ठा तु	क्रि० ३८१	नाभि लिङ्ग च जान् च	क्रि० ११५
नागरे दिशि भद्राः स्युः	क्रि० ३००९	नाभिमध्यमहीने तु	क्रि० ५१३
नागस्य भोगो विजयो	क्रि० ५७८	नाभिमध्यास्तु वामाङ्घ्रि	क्रि० ३५१००
नागस्य मूलमन्त्रेण	क्रि० ५७८२	नाभिमध्यास्तु वामेऽङ्गि	क्रि० ३५१६६
नागस्य मूलमन्त्रेण	क्रि० ५७१११	नाभियोनिसमायुक्त	क्रि० ५११९
नागेन्द्र चार्चयेत्तत्र	क्रि० ३६१७	नाभियोनिसमायुक्त	क्रि० ५७०९
नाडीमधान शिष्ये तु	क्रि० ४६९५	नाभिर्द्वे दक्षिणावर्ती	क्रि० ३५१००
नानिदीर्घं च भिन्नं च	क्रि० ०६३	नाभिसूत्रं तु छिन्देत्	क्रि० ४६१००
नादगम्य महारूपं	क्रि० ०४१११	नाभिसूत्रमम कुर्यात्	क्रि० ३५१६६
नादाक्षरस्य मधेषु भाग ३	अनु० ६१	नाभेरवटमध्यस्थ	क्रि० ३५१०३
नानागन्धसमायुक्तं	क्रि० ०७२०	नाभेनिम्नं च विम्भार	क्रि० ३५१००
नानागन्धाम्ब्रमपूर्णं	क्रि० ०८४३	नाभेलिङ्गस्य मूलान्त	क्रि० ३५११
नानागन्धाम्ब्रमपूर्णं	क्रि० ०९१७	नाभेर्वै द्वादशादिन्या भाग २	अनु० ०१
नानाच्छत्रसमायुक्तं	क्रि० ५०१३	नाभेस्तु दक्षिणे वेद	क्रि० ३५०००
नानाजनपदाकीर्णा	वि० ८८	नाभ्यध पञ्चमात्र म्यात्	क्रि० ६५५०
नानाजान्यास्तु मग्राह्य	क्रि० ५०२६	नाभ्यामदण्डाद्वार	क्रि० ०५
नानादिव्यमृगन्धैश्च	क्रि० ५८१८	नाभिकर्म त्विद प्रोक्त	क्रि० १५११
नानादोषगम कुर्यान्	क्रि० ५००९	नाभिमध्यास्तु ज्ञेय	क्रि० ५०१५
नानानागमोपेत	क्रि० ३५०८०	नाभिमध्यास्तु ज्ञेय भाग १	अनु० ०४१
नानानागमहार प्रोक्तः	वि० १०६१	नाभिमध्यास्तु ज्ञेय भाग ३	अनु० ००
नानानानि च यन्प्रोक्त	वि० १०५९	नाभिमध्यास्तु प्राक्त भाग १	अनु० ०१

पाद पटलः श्लोकद्वय

पादः पटलः श्लोकद्वय

नालमृत्तरत्नं कुर्यात्	क्रि० २१ ३५	नित्यां नैमित्तिकी मध्या	क्रि० ५७ ३७
नालमृत्तरत्नं कुर्यात्	क्रि० २१ २५	नित्याग्निकार्यं कुर्वीत	क्रि० ५९ १००
नालव्यामार्धभागं तु	क्रि० २१ १७	नित्याग्निकार्यं कृत्वाथ	क्रि० १३ १६
नालान्तगयनं व्यात	क्रि० २५ ७६	नित्याग्निकार्यं त्वर्थं च	क्रि० ५९ २३
नालायामसमं नालं	क्रि० २१ १०	नित्यादिदीपहीने तु	क्रि० ६६ १५
नालिकेरं च लिङ्कुचं	क्रि० २६ ३५	नित्यार्चने तु देवानां	क्रि० ६८ ९८
नालिकेरफलं चैव	क्रि० १३ १८	नित्योत्सर्गविहीने तु	क्रि० ६६ १८
नालिकेरममायुक्तं	क्रि० १३	नित्योत्सर्गेन तत्सर्वं	क्रि० ११ ७१
नामाग्रं तु समीध्याक्षि	क्रि० ३५ २००	निधनं नाशो जगनस्तस्य	वि० १० ६१
नामाग्रमध्यमाच्चैव	क्रि० ३५ १७६	निधाय दक्षिणे हस्ते	क्रि० ६७ १७
नामानादिभञ्जश्चैव	वि० ६ ११	निधाय पृष्ठे नवैव	क्रि० ३१ १०
नामान्त्तं वाम्यमीमान्त्तं	क्रि० ३६ १	निधीशो रूपवान्धन्य	क्रि० २२ २२
नामान्त्तंभयहस्तं च	क्रि० ३१ ७	निधीशो रूपवान्धन्य	क्रि० ६७ ६०
नामिकाग्रं च हिकवाया	क्रि० ३५ ३५	निपीडयेत्तथाङ्गुष्ठौ	वि० ५ १०
नामिकापुटबाह्यं तु	क्रि० ३५ ६१	निमित्तमशुभं दृष्ट्वा	वि० १ १
नामिकाया पृष्ठे निम्नं	क्रि० ३५ ६३	निमिषा पञ्चदश काण्डा	क्रि० १९ १८
नाहं म्यादङ्गुलिव्यास	क्रि० १६ १०	नित्यादिषु क्रोधादि	क्रि० ६७ ११
नाहतारं तथा चैव	क्रि० २५ ११	नियमं च करिष्यामि	क्रि० ६५ ५९
नि शयकरणाथार्यं	क्रि० ६६ १३५	निरञ्जनं परे व्योम्नि	वि० १० ५१
नि शेषकरणाथार्यं	क्रि० ६६ १३०	निराधारेण गुरुणा	क्रि० ६७ २७
नि शेषकरणाथार्यं	क्रि० ६६ १६६	निराधारेण्य माधारे	क्रि० ६७ १०
नि शेषार्थं तु होमेन	क्रि० ६६ १६०	निराधारो द्वयोस्तेषां	क्रि० ६७ ११
नि सारदेहं सगृह्यं	क्रि० ५१ ३८	निरीक्षणं प्रोक्षणं च	भाग १ अन्० २ ३६
निक्षिप्य शेषं स्वीकृत्य	क्रि० ६६ १७	निरीक्षणं प्रोक्षणं च	भाग ३ अन्० ००
निगृह्यो भगवान्मायी	वि० १ ११	निरीक्षाम्युक्षणं चैव	भाग १ अन्० २ ३७
नित्यं तु स्नपने काले	क्रि० २६ १६०	निरीक्ष्य हृदयेनैव	क्रि० १० १०६
नित्यं योगिन इत्यादी	क्रि० ६७ ५६	निरुद्धप्राणसंचारे	वि० ९ १
नित्यं योगीनि तेनोक्तं	वि० १० २३	निरुद्धनिकोणे संपूज्य	भाग १ अन्० २ १६
नित्यं संपूज्यं विधिवत्	क्रि० ५३ ६	निरुद्धनिर्माणो हन्ता	क्रि० ६७ ६६
नित्यं महारक्त्येन	भाग ३ अन्० ६६	निर्गुणत्वाद्विशेषेण	भाग ५ अन्० ५
नित्यकर्मविहीने तु	क्रि० ६६ १८	निर्गुहा सर्वतत्त्वेषु	वि० १० ३८
नित्यज्ञानं महावृद्धि	क्रि० २६ १०६	निर्दग्धपटवद्देही	क्रि० १८ ३८
नित्यनैमित्तिकं सर्वं	क्रि० २७ ५०	निर्दग्धाशेषपाणवान्	क्रि० १८ ६०
नित्यपूजाप्रकारेण	क्रि० ५३ २५	निर्मलं निष्कलं चैव	क्रि० ५६ १००
नित्यमात्राधिकारिन्वान्	क्रि० ६७ ३२	निर्मल्यं तु पवित्रेण	क्रि० ६५ १३१
नित्यया पूजया तोष्य	क्रि० २५ ७०	निर्मल्यं तु विमृज्याथ	क्रि० २५ ७६
नित्यवर्णाश्रिमद्वारे	क्रि० ५७ ६६	निर्मल्यं न भवेन्न	क्रि० ५९ ७३

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

निर्मात्य न भवत्तत्र	भाग :	अन०	१००	नीलात्मल च वामन	भाग १	अन०	२७२
निर्मात्य पात्रणादाय		क्रि०	१० ३५	नीलात्मल च मिथ्य म्यात		क्रि०	१० ६०
निर्मात्यमस्त्रमन्त्रण		क्रि०	१० १०	नीत्र ज्ञानाश्च ज्ञप्ताया		क्रि०	१० ११
निर्मात्यमकर चैव		क्रि०	२५.२	नीत्र वेदाशतः सर्वे		क्रि०	३५ २६०
निर्वर्त्य कोणकुण्डानि		क्रि०	२६.१५	नूपुर बाहुवल्लय		क्रि०	१० ५३
निर्वाण द्विगुण कृत्वा		क्रि०	४८ ४३	नूपुर यज्ञभूत्र च		क्रि०	५१ १०
निवाणाभ्या नृ मा नैव		क्रि०	६७ ३१	नूपुरे पादयायन्त		क्रि०	२१ ६३
निर्वर्त्येद्यथाकाम		क्रि०	६८ १०	नृत्त करानि म ह्येव		क्रि०	२५ ०६०
निर्वृतिश्च क्रियाशक्तिः	भाग :	अन०	६६	नृत्तगीतं सतोप्य		क्रि०	६५ ३३
निर्वृतिश्च प्रतिष्ठा च		क्रि०	६७ ६२	नृत्तगयसमायत्त		क्रि०	१० ५५
निर्वृतिश्च प्रतिष्ठा च		क्रि०	६७ ५१	नृत्तगयादिभिश्चैव		क्रि०	२१ ६०
निर्वृत्तिश्च प्रतिष्ठा च		क्रि०	६७ १००	नृत्तगयेन मयत्त		क्रि०	११ १०३
निर्वृत्तौ पाथिब तत्त्व		क्रि०	४७.४३	नृत्तप्रिय युगावर्त		क्रि०	२४.९७
निर्वृत्त्याभ्यकलाया नृ		क्रि०	६७ ७७	नृत्तमभ्याभन्त्यश्चानृ		क्रि०	१० ३
निर्वृत्त्यादिकलाश्चापि		क्रि०	६० ९	नृत्तमृति समभ्यर्च्य		क्रि०	११ १००
निर्वृत्त्यादिपुराण्यत्र		क्रि०	६७ ५६	नृत्तमेव समाभ्यात		क्रि०	३५ ०६०
निर्वृत्त्यादिमन्त्रिधानार्थ		क्रि०	६६ ११३	नृत्तान्त्वयस्य काले नृ		क्रि०	११ १११
निर्वृत्त्यादीन्यनीनाथा		क्रि०	६७ ९३	नृपतेरपि वास्तांस्तु		क्रि०	३५ १०
निर्वृत्त्यार्घ्येण दत्त्वा च		क्रि०	६५ १०५	नृपाणामेव कतं व्य		क्रि०	६३ १०
निश्चल मूर्ध्नि देवस्य		वि०	९.१२	नेत्र नेत्रेण योजेतु		क्रि०	४६.५७
निष्पेक्षकरणाथाय		क्रि०	६६ १११	नेत्रद्वययने कृक्षं		क्रि०	३५ ००९
निष्पेक्षकरणाथाय		क्रि०	६६ १०७	नेत्रद्वययने त्वक्षं		क्रि०	३६ १६
निष्कल देहि वन्यक्तः	भाग :	अन०	२०	नेत्रबन्ध विमज्ज्याथ		क्रि०	६६ ९६
निष्कलस्तु परो देवो		वि०	७.३	नेत्रबन्धन कृत्वा च		क्रि०	४६.९३
निष्कलस्य पादयोरभि		वि०	९.१४	नेत्रबन्धन कृत्वा च		क्रि०	४६ ९५
निष्पूरया निरुध्येत		वि०	५.६	नेत्रमन्त्र समुच्चार्य		क्रि०	३७ २६
निष्टुरा कालकण्ठी च		वि०	५ ३	नेत्रमन्त्र समुच्चार्य	भाग ३	अन०	३६
निष्पाव मद्गर्वाज च		क्रि०	५७ ११	नेत्रमीशानदिग्भागे		क्रि०	५९ १०१
नीतिमन्त्र विकाम च		क्रि०	२६ १५३	नेत्रयागन्तर चैव		क्रि०	३५ ५१
नीत्वा नृ दक्षिणे श्योम		क्रि०	३१ २३०	नेत्रमूत्रादध कर्ण		क्रि०	३५ ७४
नीत्वा तु मणिरेखे द्वे		क्रि०	२६.१९	नेत्रमूत्रादध कर्ण		क्रि०	३५ ७९
नीराजनविहीने तु		क्रि०	४४.२४	नेत्रमूत्रापरि श्रोत्र		क्रि०	३५ ७३
नीलकण्ठ मृगव्याघ्रं		क्रि०	२४ ९१	नेत्रान्ते द्वियथ रक्त		क्रि०	३५.५५
नीलवर्णममायन्त		क्रि०	५० ९०	नेत्राभ्या किङ्किणीवन्तु		क्रि०	३५ ०३६
नीलवर्णममायन्तः		क्रि०	१० ९५	नेत्रेणैवार्चयित्वा नृ		क्रि०	१५ १
नीलास्त्रय पर श्योनि		क्रि०	२६ १५	नेत्र नेत्रेण विन्यस्य	भाग १	अन०	० २१
नीलायकममायन्ता		क्रि०	२६ ००	नेत्रां नीलनमन्त्रण		क्रि०	१७ १९

पादः पटलः श्लोकसं

पादः पटलः श्लोकसं

नैर्ऋते वास्तुताय च	क्रि० ५७ ४४	पञ्चगव्यं च समाध्य	क्रि० ५७ ४९
नैर्ऋते वास्तु संपूज्य	क्रि० ५७ ५१	पञ्चगव्यं तु पीत्वा च	क्रि० ४५ ७३
नैर्ऋत्या च चतुश्चेत	क्रि० ४६ ३३	पञ्चगव्याभ्यंगश्चाना	क्रि० ४८ ३६
नैर्ऋत्या तु शिवेज्या तु	क्रि० ५९ १९८	पञ्चगव्याधिवामश्च	क्रि० २८ २३
नैर्ऋत्या मौनिक न्यम्य	क्रि० ३० ४०	पञ्चगव्याभिषेकं तु	क्रि० ४८ २९
नैवेद्यं दापयित्वा तु	क्रि० ६१ २०	पञ्चगव्यावगाहं च	क्रि० ५६ १३
नैवेद्यं दापयेत्पश्चात्	क्रि० ५९ १८६	पञ्चगव्यावगाहं च	क्रि० ५६ १८
नैवेद्यं दापयेत्पश्चात्	अन० १ १ ४३	पञ्चगव्येन मक्षान्य	क्रि० ५१ २४
नैवेद्यं हृदयेनैव	क्रि० ३८ ३५	पञ्चगव्येन मयुक्तं	क्रि० ५३ ४५
नैवेद्यं हृदयेनैव	क्रि० ५१ ६३	पञ्चगोचरमूर्तीनां	क्रि० ४९ १०
नैवेद्यान्तं समम्यर्च्य	क्रि० ४३ ४६	पञ्चगोचरमूर्त्यादि	क्रि० ४९ २
नैवेद्ये च विमर्गे च	क्रि० १० ५७	पञ्चयन्त्रि च कृत्वा च	क्रि० २५ ५६
नैवेद्ये च विमर्गे च	क्रि० ५० १०३	पञ्चग्रन्थिकशुद्धिं तु	क्रि० ४६ ४१
नैवेद्ये च विमर्गे च	अन० १० ७	पञ्चघोषं तु कृत्वा च	क्रि० ४६ १८
नैवेद्यान्तिकायाश्च	क्रि० ६८ ४	पञ्चचूर्णैरलकृत्य	क्रि० १८ १२५
न्यमेदीशदले विद्वान्	क्रि० १ ४८	पञ्चतालप्रमाणतः	क्रि० २४ ६
न्यमेदीशानमन्त्रेण	क्रि० २० १	पञ्चत्रिशयं प्रोक्तं	क्रि० ३५ ३२
न्यम्वा तन्त्रत्रयं शेष	क्रि० ५७ ५७	पञ्चदशमृत्तिकाभ्योभि	क्रि० ५७ ९४
न्यस्य दूर्वाङ्कुरं न्यस्य	क्रि० १८ १३०	पञ्चदशचतुर्गन्धि	क्रि० ४५ १४
न्यस्य पञ्चाङ्कुराणीक	वि० १० ९	पञ्चनिष्काधमा प्रोक्ता	क्रि० ६१ ३७
न्यस्य लिङ्गे पवित्रं तु	क्रि० २५ १०	पञ्चपङ्क्तिविशालं वा	क्रि० ४० १०
न्यस्य लोकेश्वरान्पूज्य	क्रि० १५ २५	पञ्चपङ्क्तिविशाले तु	क्रि० ४० १४
न्यायं निर्वासकं श्रेष्ठं	क्रि० २४ ११२	पञ्चपञ्चकपण्डं च	क्रि० ३२
न्यायं तालत्रयं कृत्वा	अन० २ ७४	पञ्चपञ्चाष्टकं चैव	वि० ४ १२
प		पञ्चपञ्चाहुतिं कुर्याद्	क्रि० ४६ १२१
		पञ्चपञ्चाहुतिं कृत्वा	क्रि० ४६ १२६
		पञ्चपञ्चाहुतिं कृत्वा	क्रि० ४६ १३०
पक्षादियुगयामोन्व	क्रि० २५ १०	पञ्चपञ्चाहुतिं कृत्वा	क्रि० ४६ १३८
पक्ष्याद्यनाहतं वस्त्रं	क्रि० २६ ११	पञ्चपञ्चाहुतिं कृत्वा	क्रि० ४६ १४७
पङ्क्तित्रयममायुक्तं	क्रि० २१ १२	पञ्चपातकमार्गेणा	अन० ४५
पङ्क्तित्रयममायुक्तं	क्रि० ४० २	पञ्चप्रामादकं दृश्यं	क्रि० ४८ ५९
पङ्क्तित्रयमण्डलम्यान्तं	क्रि० ४० ७	पञ्चत्रयद्वारा मन्थाप्य	क्रि० ५१ २७
पञ्चनाल्यके चेदि	क्रि० ५६ २२	पञ्चब्रह्म शिवम्याङ्गं	क्रि० २७ २५
पञ्चनाल्यदेशे तु	क्रि० ५६ ४	पञ्चब्रह्मशिवद्वैतं	क्रि० ८ ३
पञ्चकृत्यस्य कारणं	क्रि० ६३ ८	पञ्चब्रह्मशिवद्वैतं	क्रि० १० ४५
पञ्चकोणादिकोणं च	क्रि० १४ १४	पञ्चब्रह्मशिवद्वैतं	क्रि० १५ २९
पञ्चगव्यं च प्रार्थ्य	क्रि० ५७ ९१	पञ्चब्रह्मशिवद्वैतं	क्रि० २४ १८

पाद पटल श्लोकसंख

पाद पटलः श्लोकसंख

पञ्चब्रह्मशिवाङ्गैश्च	क्रि० २४१४	पञ्चविंशतिमन्त्रार्थ	क्रि० २४१०५
पञ्चब्रह्मशिवाङ्गैश्च	क्रि० ४४३०	पञ्चविंशतिभेदैस्तु भाग ३ अ० १४	क्रि० ४५१११
पञ्चब्रह्मशिवाङ्गैश्च	क्रि० ४४३०	पञ्चविंशतिमात्रेण	क्रि० ४५१११
पञ्चब्रह्म षडङ्ग च	क्रि० ४५१००	पञ्चविंशतियाव स्यात्	क्रि० ३५३३
पञ्चब्रह्म षडङ्ग च	क्रि० ४६७०	पञ्चविंशति संप्रोक्त भाग २ अ० ४५	क्रि० ४५४७
पञ्चब्रह्म षडङ्ग च	अनु० ६	पञ्चविंशत्यद कल्प्य	क्रि० ४६३०
पञ्चब्रह्म षडङ्ग च	अनु० ६३	पञ्चविंशत्यद चापि	क्रि० २३४
पञ्चब्रह्मषडङ्गानां	क्रि० ४५३०	पञ्चविंशत्यद मध्ये	क्रि० १०१२
पञ्चब्रह्मषडङ्गानां	क्रि० ४६६०	पञ्चशुद्धि ममाख्याता	क्रि० ४१४
पञ्चब्रह्मषडङ्गैश्च	क्रि० ५१३०	पञ्चषट्सप्तगणित	क्रि० ४३७
पञ्चब्रह्मषडङ्गैश्च	क्रि० ५१४०	पञ्चषट्सप्तमात्र वा	क्रि० ४१६
पञ्चब्रह्मषडङ्गैश्च	क्रि० ५१५०	पञ्चमपनदश हस्त	क्रि० ४३७
पञ्चब्रह्मषडङ्गैश्च	अनु० ४०	पञ्चमादाख्यतन्वाना भाग २ अ० २२	क्रि० ४१७
पञ्चब्रह्म समुच्चार्य	क्रि० २३०	पञ्चमादाख्यसंयोगात् भाग २ अ० ४०	क्रि० ५११४
पञ्चब्रह्म समुच्चार्य	क्रि० २३१५	पञ्चहस्त त्रिहस्त वा	क्रि० १८२३
पञ्चब्रह्म मूलेन	क्रि० ४६१००	पञ्चहस्त समारम्भ्य	क्रि० २६४
पञ्चभाग च कृत्वा च	क्रि० ४६१००	पञ्चहस्त समारम्भ्य	क्रि० ४१७
पञ्चम ऋषिरात्र स्यात्	क्रि० १४००	पञ्चहस्तममाधिक्य	क्रि० ४३१७
पञ्चम कर्ममादाख्य भाग २ अनु० १३	क्रि० ५९५०	पञ्चाक्षर वाक् कर्तव्य	क्रि० ५१४
पञ्चम कृतिमान्मर्य	क्रि० १०४	पञ्चाक्षर द्विस्वसंयुक्त	क्रि० १६९
पञ्चम तु कलात्यामम्	क्रि० १०३	पञ्चाक्षर ममाख्य	क्रि० ५९१५३
पञ्चम मन्त्रशुद्धि तु	क्रि० ५११०	पञ्चाननै प्रकल्प्य तत्	अनु० १२०
पञ्चम मुनिदैवत्य	अनु० १७	पञ्चाननै प्रकल्प्य तत् भाग ३ अ० ६०	क्रि० ४७६९
पञ्चम वैवाहमूर्ति भाग २ अनु० १७	क्रि० १४	पञ्चान्तक पञ्चशिव	क्रि० ४७८९
पञ्चम मन्त्रम चैव	क्रि० १४	पञ्चान्तकैकवीरौ च	क्रि० ४५९२
पञ्चमुद्राश्च विख्याता	क्रि० २३१६	पञ्चामृत च कल्पेन	क्रि० ४८०७
पञ्चमद्राममायुक्त	क्रि० ५३३६	पञ्चामृत तथा चैव	क्रि० ३८३१
पञ्चमूर्ति पञ्चवक्त्र भाग २ अनु० ५६	क्रि० ४४३६	पञ्चामूर्ति पञ्चगव्यै	क्रि० ५७११९
पञ्चमृत्पञ्चगव्य तु	क्रि० ४४३६	पञ्चामूर्ति पञ्चगव्यै	क्रि० ३७४२
पञ्चरत्न हिम्य वा	क्रि० ४४३६	पञ्चाशत् सख्यया च	क्रि० ४५१५
पञ्चरत्नममायुक्त	क्रि० २३२०	पञ्चाशत्पञ्चविंशत्या	क्रि० ३७४७
पञ्चरत्नद्विद्वर्णाश्च	क्रि० ४४३६	पञ्चाशत्पञ्चविंशत्या	क्रि० ३१३८
पञ्चवक्त्र त्रिनेत्र च भाग १ अनु० २४१	क्रि० ४६६६	पञ्चाशत्पञ्चविंशत्या	क्रि० २८६१
पञ्चवक्त्रयुत देव	क्रि० १०३०		
पञ्चवक्त्रयुत देव	क्रि० २४६५		
पञ्चवक्त्रममायुक्त भाग २ अनु० ३०	क्रि० ४६६६		
पञ्चवर्णेन सूत्रेण	क्रि० ४६६६		

पाद	पटलः	श्लोकसं	पाद	पटलः	श्लोकसं
पश्चात् च षड्ध च	क्रि०	१६८	पञ्चजन्माण्डमध्वान	वि०	८१०
पश्चामन च सकल्प्य	क्रि०	३०५७	पञ्चतारत्रिभायैक	क्रि०	४८११
पश्चामनानि कृत्वा च	क्रि०	४६७६	पञ्चपत्राष्टक ज्ञेय	क्रि०	५९४५
पश्चात्त्रेण च घोरेण	क्रि०	४६१६७	पञ्चपत्राष्टक ज्ञेय	भाग ३ अन्०	०१
पश्चात्त्रेण तु सकल्प्य	भाग ३ अनु०	८	पञ्चगोत्रापरिगृहान	क्रि०	३७११
पश्चात्त्रैश्चापि मूलेन	क्रि०	४६१४९	पञ्चमध्य द्विवाह्याम्नु	क्रि०	६५३३
पश्चाह जयद प्रोक्त	क्रि०	११९	पञ्चमष्टदल लिख्य	क्रि०	५७३३
पञ्चौपथ तथा चैव	क्रि०	४८३०	पञ्चमुद्रां प्रदर्शयथ	क्रि०	७७००
पटेनाच्छादन चैव	क्रि०	३४७	पञ्चयोनि प्रसन्नाम्ना	वि०	००
पतयः साञ्जनाः प्रोक्ता	वि०	१.१९	पञ्चाकार दशैतानि	क्रि०	१४०
पतयश्चाञ्जनातीता	वि०	१.१३	पञ्चाभां वा कुशाभा वा	क्रि०	३५५०
पतयश्चाञ्जनातीता	वि०	२२०	पञ्चामनं तु संपूज्य	भाग १ अन्०	०५८
पताकातलमध्यात्	क्रि०	३५.२४०	पञ्चामने स्थितिं कृत्वा	क्रि०	५८४०
पताका दक्षिणे हस्ते	क्रि०	३५२२३	पञ्चामीन च देवयि	क्रि०	४४४४९
पतिने चाग्निलिङ्गे तु	क्रि०	१६२२	पञ्चल्लङ्घितयानम्ना	वि० उपा०	३
पतिने मङ्गलाम्नादौ	क्रि०	४४.१७	पयस्विनी च गा दद्यात्	क्रि०	५०३३
पत्तने कुटिके वापि	क्रि०	५०६	पर व्योमापर चैव	वि०	१०५०
पत्रजातिषु सर्वासु	क्रि०	५९७०	पर परमनिर्वाणो	वि०	४३७
पत्रजातिषु सर्वासु	भाग ३ अन्०	०८	परतश्च महामाया	वि०	४०७
पत्रलोहमृशीर च	क्रि०	५९११७	परतो मणिबन्धम्य	क्रि०	३५११०
पत्रादधोऽर्धमन्यरा	क्रि०	३३१५	परम वदति ज्ञान	वि०	१०३०
पत्रेषु कर्णिकाया च	क्रि०	१००७	परमनिगुह्यो गुह्यो	वि०	१०३५
पद प्रति घटान् म्याप्य	क्रि०	२३११	परमात्मनि स्थितत्वात्	वि०	१०२७
पदविग्रहध्वान्वयं	वि०	१०३	परमार्थगुरु शर्व	क्रि०	२४१०४
पदपदक महागामु	क्रि०	२२३	परमेश परगवाम	क्रि०	२४१५१
पदाध्वदर्शनार्थं तु	क्रि०	६६१०१	परमेशमुखोद्गीर्णं	वि०	३५
पदानां विशतिर्मन्त्रौ	क्रि०	४७५१	परमशान्तरावाप्य	वि०	२७
पदान्येकोनपञ्चाशत्	क्रि०	२२४	परमेश्वर क्षेत्रज्ञ	वि०	१०६०
पदार्थां पञ्च विख्याना	वि०	४४८	परमेश्वरगुणाणां	वि०	१०४४
पञ्च गदा च घण्टां च	भाग १ अन्०	०५६	परशु परहस्ते तु	क्रि०	३५२०३
पञ्च तु ज्वेतवर्णं तु	क्रि०	५७७२	परशु मव्यहस्ते तु	क्रि०	२५२१५
पञ्च नीलोत्पल चैव	भाग १ अन्०	०८७	परहस्तद्वयो चैव	क्रि०	६५५४
पञ्च वर्तुल विज्ञेय	क्रि०	६६६०	परहस्तद्वयो मव्ये	क्रि०	३५१५०
पञ्च मूल च मकुल	क्रि०	५१७	पराङ्मुखं च संपूज्य	क्रि०	४६१५४
पञ्च महत्क ज्ञेय	भाग १ अन्०	०४०	पराङ्मुखार्थं दत्त्वा च	क्रि०	४६१५३
पञ्चकृष्णं च तद्वन्त्याद्	क्रि०	१४१२	परान्तर पर चैव	भाग २ अनु०	१६
पञ्चगव्ययोगान्या	क्रि०	२०३१	परान्तर महागर्भं	क्रि०	२४.१३५

पादः पटलः श्लोकद्वय

पादः पटलः श्लोकद्वय

पराशक्तिस्ततो नादो	क्रि० ६३४	पर्वताग्रे भुविस्थाने	क्रि० ५८१
पराशक्तेर्दशाशेन	भाग २ अनु० २३	पर्वते च नदीतीरे	क्रि० २४४६
पराशक्त्यद्भुतत्वाच्च	भाग २ अनु० २४	पर्व दीर्घ विशाल वा	क्रि० १८८
पराशर च सर्वेश	क्रि० २४१२०	पर्वयुक्ते तु नक्षत्र	क्रि० ८२०
पराशर बृहद्गर्भ	क्रि० २४६०	पलाशवदिगाश्चन्य	क्रि० ३७३३
परिचार च स्नानेन	क्रि० ४५११४	पलाशमीशमन्त्रेण	क्रि० २११५
परिचारकोऽस्रमुच्चार्य	क्रि० ४५११६	पलाशममिधा युक्त	क्रि० २३६६
परित पूर्वके चैव	क्रि० ५१४४	पलाशममिधा हुत्वा	क्रि० ५०१०
परितश्च घटान्पटौ	क्रि० २७२१	पलाशोदुम्बराश्चन्य	क्रि० २१३५
परितस्त्वग्निकुण्डानि	क्रि० १८६४	पवमान च भूसुक्तं	क्रि० ५००१
परितस्त्वग्निगुण्डानि	क्रि० २०१५	पवित्र कारयेत्तस्मान्	क्रि० ८५६
परितो मुकुलस्यापि	क्रि० २८१८	पवित्र दन्तशोध च	क्रि० ८५०३
परितोऽष्टघटाश्चैव	क्रि० ३४२५	पवित्र धारयेत्पश्चान्	क्रि० ८६३०
परितोऽष्टघटादीजान्	क्रि० ३४३५	पवित्र पश्मिज्याथ	क्रि० ८५००
परितोऽष्टदल पद्म	क्रि० १६८	पवित्र पूजयित्वा तु	क्रि० २५७०
परितोऽष्टौ घटान् स्थाप्य	क्रि० १८७६	पवित्र शिवाय दद्यात्	क्रि० ८५१००
परितोऽष्टौ घटान् स्थाप्य	क्रि० २०४	पवित्र मुक्कृष चैव	क्रि० ८५०३
परिवार ततः स्थाप्य	क्रि० २८८७	पवित्रकरणार्थं तु	क्रि० २५६७
परिवारघटाश्चैव	क्रि० ३०२८	पवित्रपाणिभूद्योगं	क्रि० ८५१८
परिवारघटाश्चैव	क्रि० ३७३९	पवित्ररक्षां विज्ञाप्य	क्रि० ८५०६
परिवारघटादीजान्	क्रि० ३०६४	पवित्राणां तु बन्धेन	क्रि० ८५५१
परिवारघटेष्वेतान्	क्रि० ५७६५	पवित्राणां तु रक्षायै	क्रि० ८५६०
परिवारगलि चैव	क्रि० ३७४०	पवित्राणि तु दत्त्वा च	क्रि० ८५३५
परिवाराग्न्यालये च	क्रि० २६२०	पवित्राणि तु मग्न्यै	क्रि० ८५११०
परिवारान् दक्षिणाद्यै	क्रि० ५७१२५	पवित्रे गन्धमालिप्य	क्रि० २५७०
परिवारार्चनादेवान्	क्रि० ३६३२	पवित्रे गन्धमालिप्य	क्रि० ८५०६
परिवारालये चैव	क्रि० ५४१	पवित्रेण तु निक्षिप्य	क्रि० ८५१८
परिवेश प्रकर्तव्य	क्रि० १८११०	पवित्रेण तु युक्तेन	क्रि० ८५१८
परिवेषक्रमेणैव	क्रि० १८१०६	पवित्रेण तु योगस्तु	क्रि० ८५६०
परीक्ष्य चतुरङ्गन्या	क्रि० ५८२	पवित्रेण तु मयोज्य	क्रि० ८५३७
परे बावर्णोपेत	क्रि० ३०१०	पवित्रेण तु मयोज्य	क्रि० ८५६६
परेषामपर शम्भ	क्रि० २८७	पवित्रेण तु मयोज्य	क्रि० ८५५७
पर्यग्निकरण कुर्यात्	क्रि० १५२७	पवित्रेण निवेदार्थं	क्रि० ८५०६
पर्यग्निकरण कृत्वा	क्रि० १८६७	पशु पशुपतेरग्रे	भाग ३ अनु० ५०
पर्यग्निकरण कृत्वा	क्रि० २७१६	पशुपतिं निर्हृतं चैव	क्रि० ८८११
पर्यग्निकरण कृत्वा	क्रि० ५३२२	पशुश्च दीनबद्धास्तु	वि० २००
पर्यग्निकरण कृत्वा	क्रि० ५६७	पशोरजतया माया	क्रि० ८७६

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

पञ्चाच्छव समादाय	क्रि० ४६ १६१	पञ्चादेव तु संपूज्य	क्रि० ४५ १२८
पञ्चाच्छिवाय चाघ्येण	क्रि० ४५ ११९	पञ्चाद् द्वारे तु देवास्तु	क्रि० ४६ ५१
पञ्चाच्छुद्धे तु पात्रे च	क्रि० ४५ ६७	पञ्चादप तु संपूज्य	क्रि० ४५ ३७
पञ्चाच्छिव समुच्चार्य	क्रि० ४८ ७६	पञ्चादन्न च कृष्ण च	क्रि० ४५ १०
पञ्चात्कण्डसमीपे तु	क्रि० ४६ ८१	पञ्चादुदय ताडेतु	क्रि० ४६ ९०
पञ्चात्कण्डे शिव पूज्य	क्रि० ४६ १५२	पञ्चाद्वि जप दत्त्वा	क्रि० ४६ ७९
पञ्चात्कुम्भ तु संपूज्य	क्रि० ४६ ११२	पञ्चादोम तु कर्तव्यं	क्रि० २८ ५८
पञ्चात्तत्तद्विगुदघर्ष	क्रि० २५ ७१	पञ्चादोम प्रकर्तव्य	क्रि० २९ १९
पञ्चात्तर्जनियोगेन	भाग ३ अनु० १८	पञ्चादब्रह्म तु पूजेत	क्रि० ४६ १२२
पञ्चात् पञ्चबह्मण	क्रि० ४५ ३१	पञ्चाद्वस्त्रं मुनिक्षिप्य	भाग १ अनु० २२१
पञ्चात् भुक्तिकामे तु	क्रि० ४५ ७८	पञ्चाद्वदामि ते युक्त्या	क्रि० ३४ ७
पञ्चात् मण्डपे शुद्धे	क्रि० २५ ६१	पञ्चाद्वर्णं च निक्षिप्य	क्रि० ६६ ३२
पञ्चात् मूलमन्त्रेण	क्रि० ४५ ७८	पञ्चाद्विमानं कृत्वा च	क्रि० ६६ २०
पञ्चात्पश्चिमुख ध्यात्वा	भाग १ अनु० २५७	पञ्चाद्विगेषामन्त्रेण	भाग १ अनु० २३३
पञ्चात्पवित्र पूर्व तु	क्रि० ४५ १०४	पञ्चाद्विष्णोर्विमर्गार्थं	क्रि० ४६ १३१
पञ्चात्पाद्यस्य पात्र तु	भाग १ अनु० २२९	पञ्चाद्वैद्यश्च शूद्रश्च	भाग १ अनु० २४
पञ्चात्पौरादिदेवानां	क्रि० ४५ ६६	पञ्चाद्विर्वाणमद्ये तु	क्रि० ४६ ९९
पञ्चात्पान्मान तु मन्त्रेण	क्रि० २५ ६६	पञ्चाद्वीराजनं कुर्यात्	क्रि० ५९ १८७
पञ्चात्पान्मानद्वयं कृत्वा	क्रि० ३० ४०	पञ्चात्पण्डप सकल्य	क्रि० ४६ ७५
पञ्चादग्निं समभ्यर्च्य	क्रि० ३० ५८	पञ्चात्पूलं तु मचिन्त्य	क्रि० ४५ ६४
पञ्चादध्वं च दत्त्वा तु	क्रि० ४६ १२९	पश्चिमं परिवाराणां	क्रि० २६ २९
पञ्चादध्वं तु दद्यात्	क्रि० ४६ १२०	पश्चिमद्वारहर्म्यं तु	क्रि० ५९ ९५
पञ्चादध्वस्य पात्र तु	भाग १ अनु० २३७	पश्चिमाभिमुखं चिन्त्य	क्रि० ११ ५
पञ्चादध्व्यादिपात्र तु	क्रि० ४६ ५९	पश्चिमाभिमुखं स्थाप्य	क्रि० ११ १३
पञ्चादाचमनं कृत्वा	भाग ३ अनु० ५०	पश्चिमाभिमुखे हर्म्यं	क्रि० ११ १
पञ्चादाचमनं दत्त्वा	क्रि० ४५ ११३	पश्चिमे तु तदिज्ज्योतिः	क्रि० १० ४१
पञ्चादाचमनं प्रोक्तं	भाग ३ अनु० ७०	पश्चिमे दधिमयुक्तं	क्रि० ५३ ३७
पञ्चादास्यस्य शुद्धि तु	क्रि० ४५ ७५	पश्चिमेन तु लक्ष्मीं च	क्रि० ४५ ५०
पञ्चादग्न्यावतारादि	क्रि० २५ ६४	पश्चिमे पञ्चकोणं च	क्रि० ५१ १८
पञ्चादग्नपतिं पूज्य	भाग १ अनु० २४९	पश्चिमे पञ्चकुम्भं तु	क्रि० ५७ ७२
पञ्चादग्न्यपवित्रं तु	क्रि० ४५ ३३	पश्चिमे वृषभं स्थाप्य	क्रि० १८ ४३
पञ्चादग्न्यपवित्रेण	क्रि० २५ ६५	पश्चिमे स्थानकं कृत्वा	क्रि० ५० २०
पञ्चादग्न्यर्गगृहं विश्य	क्रि० ४५ ११८	पश्चिमैकपदं श्वेतं	क्रि० ४६ ३४
पञ्चादग्न्यात्रिमुच्चार्य	क्रि० ४८ ७२	पश्चिमोदितमूर्तानि	क्रि० ११ २
पञ्चादग्नं नमस्कृत्य	क्रि० ४५ ७०	पाटीरकुक्कुम्भं चैव	क्रि० ४५ २१
पञ्चादग्न्याश्च संपूज्या	भाग १ अनु० २९१	पाण्डुराङ्गं सुतिष्ठरं	क्रि० २४ ६१
पञ्चादग्निं च मन्त्र्य	क्रि० ४६ ९८	पातालानि ततः सप्त	वि० ४३

पाद पटलः श्लोकद्वय

पाद पटलः श्लोकद्वय

पादघोषार्धमत्र तु
पात्रे तु कणिकाया तु
पात्रेषु तण्डुलादीनि
पाद धूपार्थमित्युक्त
पाद नित्याग्निकार्यार्थम्
पादप्रक्षालनं कृत्वा
पादयोः पादकोपेत
पादयोः पाद्यमित्युक्तं
पादयोर्हस्तयोश्चैव
पादाङ्गुष्ठाप्रयोगस्त
पादादिब्रह्मरन्धान्त
पादादिमर्धपर्यन्त
पादादिमर्धपर्यन्त भाग ३
पादादिशिरपर्यन्त
पादुक भस्मपात्र च
पादुका योगवेष्ट च
पादुकां विन्यसेदग्रे
पादोनद्विगुण बाध
पादोनेष्टकभागे तु
पादौ पाणी च वाङ्मासा
पादौ पायुरुपस्थ च
पादौ प्रक्षाल्य चाचम्य
पादौ प्रक्षाल्य चाचम्य
पादौ प्रक्षाल्य चाचम्य
पादौ प्रक्षाल्य चाचम्य
पादौ हस्ती च मशोध्य
पाद्य द्रव्यं न्यसेदन्त्रे
पाद्य वै मद्यमन्त्रेण
पाद्य मद्येन दत्त्वा तु
पाद्यमाचमन चार्घ्यं
पाद्यमाचमन चार्घ्यं
पाद्यमाचमन चार्घ्यं
पाद्यमाचमन चार्घ्यं
पाद्यमाचमन चार्घ्यं
पाद्यमाचमन चार्घ्यं
पाद्यमाचमन चार्घ्यं
पाद्यमाचमन चार्घ्यं
पाद्यमाचमन चार्घ्यं

क्रि० १० ३१
क्रि० २५ ३१
क्रि० १० १३
क्रि० ० ९
क्रि० ० १०
क्रि० १० ४
क्रि० ३५ २६३
क्रि० ४५ ५६
क्रि० ० ०
क्रि० ३५ १८८
क्रि० ४६ ७
क्रि० ५९ ३९
क्रि० ५९ ८४
क्रि० ५९ १०
क्रि० ४५ १२४
क्रि० ४५ २०
क्रि० १६ १९
क्रि० ६० ४
क्रि० १० २६
क्रि० ६९ १००
क्रि० ४ २५
क्रि० २५ ६६
क्रि० ४५ ६७
क्रि० ४५ ६६
क्रि० ४५ ८१
क्रि० ६ १
क्रि० १० १०
क्रि० ५१ ८१
क्रि० ३८ ३३
क्रि० १० ४४
क्रि० १५ १७
क्रि० १६ २०
क्रि० २० ५
क्रि० २३ १६
क्रि० ४५ १२९
क्रि० ५१ २९
क्रि० ५१ ५६

पाद्यमाचमन चार्घ्यं
पाद्यमाचमन चार्घ्यं भाग १
पाद्यमाचमन चार्घ्यं भाग ३
पाद्यमाचमन चैव भाग १
पाद्यमाचमन चैव भाग १
पाद्यमाचमन चैव भाग १
पाद्यमाचमन दत्त्वा
पाद्यमाचमनार्घ्यं च
पाद्याचमनार्घ्यं दत्त्वा
पाद्याचमनार्घ्यं दत्त्वा
पाद्याचमनार्घ्यं दत्त्वा
पाद्याचमनार्घ्यं दत्त्वा
पाद्याचमनार्घ्यं दत्त्वा
पाद्याचमनार्घ्यं दत्त्वा
पाद्याचमनार्घ्यं दत्त्वा भाग १
पाद्याचमनार्घ्याणि
पाद्याचमनार्घ्यं दत्त्वा तु
पाद्यादिक विधातव्य
पाद्यादिकलशाना नु
पाद्यादिवितथ कल्प्य भाग ३
पाद्यादि सर्वपात्राणि
पाद्यादीनां त्रय कल्प्य
पानीयमन्त्रमन्त्रेण
पापकूरपरिभ्रष्ट
पायमान यथाशक्ति
पात्रपर्याय नामादि
पात्रमेशानकिरण
पाथिवाण्डमघ कन्द
पाथिवाण्डमघ कन्द भाग ३
पाथिवानीनकल्याण
पार्वती तस्य वामे तु
पार्श्वयोरुपरि बाधो
पार्श्वयोरर्भगेहे तु
पार्श्वयोर्मामल शेष
पार्श्वयोर्वेशमुक्त वा
पार्श्वविस्तारमेव हि
पार्श्वं वा पट्टपार्श्वं वा
पार्श्वकदलिकापेन

क्रि० ५३ १६
अनु० ४ १९
अनु० ४०
अनु० २ १००
अनु० २ ९१
अनु० २ १०१
क्रि० ४५ ६३
क्रि० २६ ३०
क्रि० ४६ ५०
क्रि० ४६ ६५
क्रि० ४६ ७५
क्रि० ४६ ११०
क्रि० ४६ १३३
अनु० २ ७६
क्रि० ४५ ५६
क्रि० ४५ ९८
क्रि० ४८ ५५
क्रि० २३ ३१
अनु० १०५
क्रि० ५९ १०६
क्रि० ५९ ११६
क्रि० ५१ ४३
क्रि० ५९ १२८
क्रि० ४५ १०८
क्रि० ४८ ६०
क्रि० ४५ २
क्रि० ५९ ४६
अनु० ९०
क्रि० २६ १०८
क्रि० ३५ १५०
क्रि० २८ १७
क्रि० ३७ १८
क्रि० ३५ ४३
क्रि० ६० ८
क्रि० ४३ ३४
क्रि० ६५ ४५
क्रि० १८ २६

पादः पटलः श्लोकसंख्य

पादः पटलः श्लोकसंख्य

पाणिन्याश्च न तन्मय	क्रि० ३५ ३०	पिताकिन दयाक्षत्र	क्रि० ३४ १५६
पाणिन्यद्वयन्तरमध्ये तु	क्रि० ६५ ३६	पिताकिन नागधारी	क्रि० ३४ ५५
पाणिन्यमध्ये च सूत्र स्यात्	क्रि० ६५ ४३	पिताका धर्जानांग	क्रि० ३३ ३३
पाणिन्यहस्तधनान्यश	क्रि० ३५ ५०	पिप्पलीधनमधोश	क्रि० ३५ ३३
पाणिन्य स्यान्प्रधानस्य	क्रि० ३० ३१	पिप्पलीधनमधोश	क्रि० ३० ३१
पालिका धातिका चैव	क्रि० १३ १०	पिप्पलीधनमधोश	क्रि० ४१ २८
पालिका ब्रह्मादेवन्या	क्रि० १३ १५	पिप्पलीधनमधोश	क्रि० ५० ३३
पाश चैवाक्षमाला च भाग १ अ०	३८ ३	पीठ चक्रं तु कर्तव्य भाग १ अ०	३० ०
पाश भाग च घण्टा च भाग २ अ०	४०	पीठगापूरयोर्मध्ये	क्रि० १८ ३०
पाश शक्ति लिखितकार्या	क्रि० ४८ ४०	पीठमध्ये द्विष्य तु	क्रि० ३३ ३३
पाशत्रये पशुश्चैव	क्रि० ४६ ४५	पीठव्यामंगिनभागाश	क्रि० २८ ३८
पाशबन्धविमोक्षाय	क्रि० ४७ १३	पीठशक्तिमथैव स्यात्	क्रि० ५० ३६
पाशविच्छिन्नये नृणां	क्रि० ३ १३	पीठस्य शाक्रे प्राच्या	क्रि० ३० १३
पाशविमोचनार्थं तु	क्रि० ४६ १०८	पीठस्य दक्षिण जान	क्रि० ३५ १३५
पाशविमोचनार्थाय	क्रि० ४६ ११८	पीठं तु शाययेद्वाम	क्रि० ३८ १४
पाशमूत्र शिवाच्छद	क्रि० ४६ १४८	पीठाच्चदक्षिणभाग वा	क्रि० ३३ ११
पाशहस्तमन्था शीघ्रो	क्रि० १० ३१	पीठादये कलाशे तु	क्रि० ३८ ३६
पाशा अपि त्रयो ज्ञया	क्रि० ४७ ४	पीठवर्णं च दद्यात् भाग १ अ०	३५ १
पाशाङ्कुश च नाग च	क्रि० २८ ४८	पीठवर्णाभिनि ध्यात्वा भाग १ अ०	३८ ४
पाशाङ्कुश पङ्कज भाग २ अ०	११६	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३० ३६
पाशाङ्कुशादद्या गजमध्यमस्था	क्रि० ५० १४०	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पाशयन्त्राद्व्याख्येण	क्रि० ४६ ४६	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पाशोर्ध्वनिमिरान्ध्रानां	क्रि० १ ३६	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पाषाणपात्रसमुक्तं	क्रि० ५३ ७	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पाषाणैस्तरणं कृत्वा	क्रि० १८ १४४	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पिङ्ग पिङ्गति नेजस्थ	क्रि० १० ४५	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पिङ्गल कृष्णवर्णं च भाग १ अ०	३४८	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पिङ्गलपिदीर्घमक्षोश	क्रि० ३५ ३८	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पिङ्गलस्य पिङ्गमध्यस्थ भाग २ अ०	५८	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पिङ्गलका कलशानग्नि	क्रि० ३० ३५	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पिङ्गलकागालका कुर्यात्	क्रि० ४३ १८	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पिङ्गलकागमय वाथ	क्रि० ४८ ३०	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पिङ्गल पिङ्गल पिङ्गल भाग ३ अ०	५५	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पितामहनिर्वाणान्	क्रि० १ ३५	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पितामहादयश्चापि	क्रि० १ ३३	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पितृवर्णनश्चैव भाग ३ अ०	४८	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६
पिधानवचनसंज्ञान	क्रि० ३५ ४१	पीठवर्णमिमा ध्यात्वा भाग १ अ०	३५ ५६

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

पुण्याहप्राक्षण कृत्वा	क्रि० २६ १६१	पुण्यद्विषाक्षन चैव	क्रि० ६६ ७३
पुण्याहप्राक्षण कृत्वा	क्रि० २५ ३५	पुण्यद्विषाक्षन पुण्य	क्रि० ६५ ११
पुण्याहप्राक्षण कृत्वा	क्रि० २६ १७	पुण्यमध्यं तु विन्यम्य	क्रि० ६१ ३०
पुण्याहप्राक्षण कृत्वा	क्रि० २१ १०	पुण्यमाद्या च सव्यद्वय	क्रि० २१ २५
पुण्याहप्राक्षण कृत्वा	क्रि० ३० ५६	पुण्यमाद्या तत कृत्वा	क्रि० ५७ १६
पुण्याहप्राक्षण कृत्वा	क्रि० ३० २१	पुण्यमालाममायत्त	क्रि० २१ ६९
पुण्याहप्राक्षण कृत्वा	क्रि० ४३ ४४	पुण्यमाल्यैरलकृत्य	क्रि० ४६ ३५
पुण्याहप्राक्षण कृत्वा	क्रि० ६६ २३	पुण्यमीशानमन्त्रेण	क्रि० ५१ ६०
पुण्याहप्राक्षण कृत्वा	क्रि० ६६ ३१	पुण्यराग तु वायव्यं	क्रि० ३० ६०
पुन पुण्याहकं कार्यं	क्रि० ५६ ५	पुण्यरागमपीत्येतत्	क्रि० २४ ४०
पुन पुनश्च दोषाय	क्रि० १० ०	पुण्यशक्तिं समाम्याता	क्रि० ५९ ८७
पुन सृष्टेस्तु काले तु	क्रि० ६३ ०	पुण्यशक्तिर्यथा मन्त्र	क्रि० ५९ २५
पुनरागत्य भूमध्य	क्रि० ५८ ३३	पुण्यस्रग्वस्त्रमुपाहृतं	क्रि० ६० २
पुनराचमन दत्त्वा	क्रि० ५९ १५	पुण्यस्रजलिं कराम्या तु	क्रि० १३ ७
पुनराचमन दद्यात्	अन० १ १४०	पुण्यस्रजलिं तमस्कृत्य	क्रि० ६५ ११३
पुनराचम्य विधिना	क्रि० ६८ ८७	पुण्यस्रजलिकरं स्थित्वा	क्रि० १० १८
पुनराचम्य विधिबन्ध	क्रि० ७४	पुण्यस्रजलिकृतार्थं तु	अन० ५९
पुनरालेपनं कार्यं	क्रि० ५६ २३	पुण्येषु गन्धवज्जोयं	क्रि० ५९ १९३
पुनर्यानं च कर्तव्यं	क्रि० १८ १११	पुण्येषु गन्धवज्जोयं	अन० १४५
पुनश्च बद्धिमादाय	क्रि० ५७ १०४	पुण्यमासे तु पुण्यान्	क्रि० १८ ५
पुनश्चाग्निं ततो गन्वा	क्रि० ५७ ९८	पूजनं चोत्सव स्नानं	क्रि० ५१ २
पुनराग वक्तुं चैव	क्रि० २३ ०६	पूजयित्वा तु गङ्गाभ्य	क्रि० २५ ७५
पुन सूत्रमिति प्राक्त	क्रि० ६५ ६०	पूजयेद्दिन्द्रचापाम्	क्रि० ५९ ९६
पुनस्तादृशं पुन्य	क्रि० ३६ २०	पूजयेद्गन्धपुष्पाद्यै	क्रि० २७ ३०
पुनस्तादृशमघटिकात्	क्रि० ३० ३८	पूजयेद्द्विविधं तु	क्रि० ३० २९
पुरास्तक धनुर्वेद	क्रि० २४ ९२	पूजयेद्यदि मोहेन	क्रि० ५५ ८
पुरावारं शरण्यं च	क्रि० २४ १३०	पूजाशत्रिगुणं श्रेष्ठं	क्रि० ६५ ३०
पुरुषं पश्चिमे वक्त्रम्	क्रि० ११ ६	पूजाशमदृशं मानं	क्रि० ६५ ९
पुरुषस्य कलां हीष्टा	क्रि० ० ६	पूजाशोच्ये कदाशे तु	क्रि० २१ १५
पुरुषो विद्या रागतन्त्र	वि० १० ९९	पूजाशोच्ये त्वथाष्टाशे	क्रि० ६३ ३
पुरोदिने चैव भक्ति	क्रि० ५८ ६	पूजाशास्त्रमधमदृश	क्रि० २५ १६
पुराटिकासादृशं कल्प्य	क्रि० ३९ ३०	पूजाकाले तु नैव श्रे	क्रि० ५९ १३३
पुराटिकां च वृद्धिं च	क्रि० ३६ ३०	पूजाद्रव्याणि मपाद्य	क्रि० ५८ १२
पुण्यं शिरसि विन्यम्य	अन० २ ३२	पूजाले तु समादाय	क्रि० ५९ ७३
पुण्यजातिषु सर्वासु	क्रि० ५९ ७१	पूजाले तु समादाय	अन० १०१
पुण्यजातिषु सर्वासु	अन० ००	पूजापरिममाप्यौ तु	क्रि० ५९ १७६
पुण्यदर्शनं कृत्य	क्रि० ६६ २०	पूजापरिममाप्यौ तु	अन० १३०

पादः पटलः श्लोकः ३

पादः पटलः श्लोकः ३

पूजाभागमम हीन	क्रि० ६५ ३०	पूर्वमूत्रप्रसार तु	क्रि० ३५ २६८
पूजाभागममोत्प्रेष	क्रि० २७ ४७	पूर्वमूत्रानु मौन्यग्र	क्रि० ३५ १७६
पूजाभागो नवांश म्यात्	क्रि० २८ १०	पूर्वमूत्राल्ललाटस्थ	क्रि० ३५ १७७
पूजावैकन्यताथं च	क्रि० ४५ २८	पूर्वस्थितोऽप्यभिहित	वि० १० ८२
पूजोपकरण द्रव्य	क्रि० ५९ १६८	पूर्वहस्तस्थसव्ये तु	क्रि० ३५ १६९
पूज्य एव शिव प्रोक्त	क्रि० ५९ १९३	पूर्वहस्तादि मन्थाह्न	क्रि० ६८ ३७
पूज्य एव शिव प्रोक्त भाग ३	अनु० १४४	पूर्वादिदिग्ध्वजे पूज्या	क्रि० ५७ ६५
पूज्येश्वरस्वभावत्वात्	वि० १० ६८	पूर्वादीगानपर्यन्त	क्रि० ६८ १३
पूरक वामनाम्या तु भाग ३	अनु० ३६	पूर्वादीगानपर्यन्त	क्रि० ५९ १५१
पूरकप्राणायाम च भाग ३	अनु० २५	पूर्वादीगानपर्यन्त भाग ३	अनु० ११८
पूरयति पोषयति च	वि० १० ६१	पूर्वाभाद्रान्तक पूर्व	क्रि० १८ ४
पूरयेद्वलिकायां च	क्रि० १२ २६	पूर्वार्ध वक्त्रमृद्वय	क्रि० ३८ ११
पूरितान् सूत्रकाद्याह्वान्	क्रि० २१ ९	पूर्वांगाभिमुख म्याप्य	क्रि० ६८ २५
पूर्णाहुति च शिरसा	क्रि० १५ ३२	पूर्वांगाभिमुखान् स्थित्वा	क्रि० ६८ ६०
पूर्णाहुति च शिरसा	क्रि० ६१ २६	पूर्वाह्ने पुष्पलिङ्ग तु	क्रि० १६ १
पूर्णाहुति तत कुर्यात्	क्रि० १८ ४७	पूर्वाह्ने ब्राह्मणप्रीति	क्रि० १८ २०
पूर्णाहुति ततः कुर्यात्	क्रि० ५७ ११२	पूर्वं च कृत्तिकायुक्ते	क्रि० ६२ ६
पूर्णाहुति ततः कृत्वा	क्रि० २५ ७६	पूर्वेण चैव मयोज्य	क्रि० ४६ १३३
पूर्णाहुति ततो हुत्वा	क्रि० ६५ ६५	पूर्वेणान्मानमादाय	क्रि० ६६ १३५
पूर्णाहुति तथा द्रव्यै	क्रि० ५१ ५३	पूर्वं तु चतुर्गुण तु	क्रि० ५१ १७
पूर्णाहुति तथारभ्य	क्रि० ६८ ९६	पूर्वं तु तन्नो गौरी तु	क्रि० १० २८
पूर्णाहुति तु कृत्वा च	क्रि० ४५ १२७	पूर्वं तु द्रव्यनाश म्यात्	क्रि० ५४ ७
पूर्णाहुतिस्तु कर्तव्या	क्रि० २७ २९	पूर्वं तु म्यण्डले भेरी	क्रि० १८ ४२
पूर्व एकपद स्वर्ण	क्रि० ६६ ३४	पूर्वं दितः कुर चैवम्	क्रि० ४८ ९
पूर्व एकपदे त्विन्द्र	क्रि० ६६ ४९	पूर्वं ध्वज तु मस्थाप्य	क्रि० ५१ ५८
पूर्वत पूजयेत्कुम्भान्	क्रि० ६० ६	पूर्वं शालि तु मस्थाप्य	क्रि० ५३ ३३
पूर्वतस्तन्तुवेष्टादौ	क्रि० ६८ २७	पूर्वोक्तगन्धद्रव्याणि	वि० २५ ४८
पूर्वनालविगालाश	क्रि० ३५ ७५	पूर्वोक्तद्वारपूजादि	क्रि० ५७ ९३
पूर्वरात्रौ तु पीत म्याद्	क्रि० ९६	पूर्वोक्तविधिना चैव	क्रि० ५९ १०७
पूर्ववत्कल्पयेत्तव	क्रि० ५१ ५६	पूर्वोक्तेन विधानेन	क्रि० ५७ ११५
पूर्ववत्कृत एवोक्त	क्रि० ६८ ९७	पूषाण कपिलमथ	क्रि० २४ १०९
पूर्ववत्पूर्वहस्त तु	क्रि० ३५ १५५	पृथिवीगतितन्त्र च	क्रि० ५८ २३
पूर्ववत्स्थापयेद्दीमान्	क्रि० १८ ११८	पृथिवीश्वरनन्वान्	क्रि० ५८ २२
पूर्ववद्भूतगृहि च	क्रि० ४५ ८१	पृथिव्यग्निश्च वायुश्च	क्रि० ४८ ५१
पूर्ववन्मण्डप कृत्वा	क्रि० ६५ ३	पृथिव्यापस्तथा तेजो	वि० ४ २४
पूर्ववत्लिङ्गगृहि तु	क्रि० २८ ३७	पृथ्वी प्रथममभ्यर्च्य	क्रि० ४६ ४७
पूर्वमूत्र च नामा च	क्रि० ११ ८	पृथ्वीप्रकृतिपर्यन्त	क्रि० ५८ २१

पाद पत्रल श्लोकसंख

पाद पत्रल श्लोकसंख

पृथ्वीनदागिबान्त च
पृथ्व्यादि भूतसंचार
पृष्ठकर्णस्य विस्तार
पृष्ठकेशावभाने नृ
पृष्ठान्त सम्पुंशेत्पादी
पृष्ठान्त सम्पुंशेत्पादी भाग ३
पैशाच राक्षस याक्ष
पैशाच राक्षस याक्ष
पौरुषादार्षक श्रेष्ठ
प्रकाशकारणत्वाच्च
प्रकृतावकृताद्येव
प्रकृति पुरुष चैव
प्रकृतेर्गोपनाद्गोप्ता
प्रकृत्यन्तानि तत्त्वानि
प्रकोष्ठविमूक्त प्रोक्त
प्रकोष्ठे तु पताकाया
प्रक्षान्त्य कलशान् पञ्चान्
प्रक्षान्त्य त्वस्त्रमन्त्रेण
प्रक्षान्त्य सर्पवेर च
प्रक्षिपेद्वस्त्रमध्ये तु
प्रक्षिप्योत्सृज्य भ्यः
प्रक्षिप्याव ममान्छाद्य
प्रचण्डोमापती चार्जा
प्रचोदयान्प्रश्निमे स्याद्
प्रच्छन्नपटमाशय
प्रच्छन्नपटमाश्याय
प्रणव च लिखित्वाथ
प्रणव पूर्वमुद्दिश्य
प्रणव व्रीजमन्त्रेण भाग १
प्रणवादि चतुर्थ्यन्त
प्रणवादिचतुर्थ्यन्त
प्रणवाद्येण शुद्ध तु
प्रणवाश्च नव प्रोक्ता
प्रणवेनैव तान्त्यस्य
प्रतापवन्त श्रीमन्त
प्रतिदशाहूति कुर्यात्
प्रतिब्रह्माद्भिन्नबन्ध बा

क्रि० ५८ २० प्रतिमा चाधि तन्माने
क्रि० ५८ ३० प्रतिमा द्वारमानत
क्रि० ३५ ८० प्रतिमा चेदवाच्या तु
क्रि० ३५ ८१ प्रतिमाना कृकाद्यादि
क्रि० ५९ १६१ प्रतिमा पतिता चेत्
अनु० ११२ प्रतिमापादुकादीनि
क्रि० ६१ ३३ प्रतिमास्या मवस्त्राभ्या
क्रि० ६७ ८३ प्रतिमायाश्च युग्म तु
क्रि० ३० ३ प्रतिमालक्षण होव
क्रि० १० ५५ प्रतिमालक्षणोक्तेन
क्रि० ४७ ८६ प्रतिमे शूलहीने तु
क्रि० ९ १५ प्रतिवक्त्रक्रमेणैव भाग २
क्रि० १० ४० प्रतिवर्ष यजेद्विद्वान्
क्रि० ६७ ८६ प्रतिषोडशभेद स्यात्
क्रि० ३५ ३७ प्रतिष्ठाकला च पूर्वेण
क्रि० ३५ २२४ प्रतिष्ठाकलाया शुद्धिस्तु
क्रि० २० ४ प्रतिष्ठा चार्चन होव
क्रि० ६३ ६ प्रतिष्ठादिदिने रात्री
क्रि० ५७ १८ प्रतिष्ठादिवसान्पूर्व
क्रि० ५ १५ प्रतिष्ठाद्युन्मवान्ताना
क्रि० १२ ३ प्रतिष्ठान्तोन्मव कुर्यात्
क्रि० ५५ ९ प्रतिष्ठाप्य शुभे देशे
क्रि० ६७ ८८ प्रतिष्ठामण्डप चैव
क्रि० १० २८ प्रतिष्ठायामवादीनि
क्रि० ६६ २४ प्रतिष्ठा स्थिरलम्बे तु
क्रि० ६६ ७८ प्रतिमवन्तर होव
क्रि० ५८ १७ प्रतिमरं बन्धयित्वा
क्रि० १० २६ प्रतिमर बन्धयित्वा
अनु० २ ३१ प्रत्यङ्गोपाङ्गक पञ्चाद्
क्रि० १८ १०० प्रत्यावर्णमन्त्रे तु
क्रि० १ २१ प्रत्याहारमन्त्रा ध्यान
क्रि० ४६ ४० प्रत्युवाच मनोदिव्य
क्रि० १० ९६ प्रत्येक दशमस्य तु
क्रि० ३० ४६ प्रत्येक शतमर्थ वा
क्रि० २४ १५७ प्रत्येक शतमर्थ वा
क्रि० १६ २४ प्रत्येक शतमर्थ वा
क्रि० ३९ २५ प्रत्येक षोडश हुत्वा

क्रि० ३३ ८
क्रि० ३३ ८
क्रि० ३० ८
क्रि० २० १५
क्रि० १६ २०
क्रि० १६ २१
क्रि० १२ ३०
क्रि० ५० १७
क्रि० ३५ ००
क्रि० ३४ ६
क्रि० १५ ६
अनु० १०
क्रि० १७ १३१
क्रि० ३३ ५
क्रि० ६६ १०४
क्रि० ६६ १३३
क्रि० ३७ ६१
क्रि० ६० १
क्रि० १७ ११
क्रि० १८ ३
क्रि० ५१ ६७
क्रि० ५७ ११
क्रि० ३६ १५
क्रि० ६७ ८८
क्रि० १७ ६
क्रि० २२ ३१
क्रि० १८ ११३
क्रि० १८ ११९
क्रि० १० ४३
क्रि० २४ १६८
क्रि० ७ ९
क्रि० २५
क्रि० १५ २७
क्रि० १८ ४६
क्रि० १८ १२
क्रि० ३० २०
क्रि० ५३ ३८

पादः पटलः श्लोकः च

पादः पटलः श्लोकः च

प्रत्येक षोडश कृत्वा	क्रि०	५३ ४९	प्रभाते पूर्वदिग्भागे	क्रि०	४८ २०
प्रत्येक स्थण्डिल कुर्यात्	क्रि०	२४ १०	प्रभाते विमले चैव	क्रि०	५१ ३३
प्रत्येकमम्बज च स्यात्	क्रि०	२४ ११	प्रभात विमल म्नात्वा	क्रि०	५३ १०
प्रत्येकाल्पद्वयाशे तु	क्रि०	२५ ५	प्रभात म्नातवेद्या तु	क्रि०	३६ २३
प्रथम कायशक्ति स्यात्	क्रि०	५० २५	प्रभादीर्घौ द्विभाग स्यात्	क्रि०	४३ ३८
प्रथम च द्वितीय च	क्रि०	१ ३	प्रभामण्डलमध्यात्	क्रि०	३५ २३१
प्रथम च सोमधार्मि भाग २	अनु०	८६	प्रभामण्डलमयुक्त	क्रि०	२५ २३०
प्रथम तत्त्वदर्शन	क्रि०	४६.१०७	प्रभामण्डलमयुक्त	क्रि०	५१ १२
प्रथम बीजमन्यक्त भाग ३	अनु०	६३	प्रभत च हविर्दन्वा	क्रि०	२९ ३४
प्रथम बह्यराव स्यात्	क्रि०	१८ ९.१	प्रभत च हविश्चैव	क्रि०	२६ ३४
प्रथम भूतदैवत्य	क्रि०	५१ ४९	प्रमथो दमनश्चैव	वि०	६७
प्रथम मण्डप पूज्य	क्रि०	४५.३४	प्रमाण चैव कोष्ठाना	क्रि०	५३ १५
प्रथम वागीश्वरौ बाह्य	क्रि०	४६ ११४	प्रमाणभत मुक्त	क्रि०	२४ ७९
प्रथम शिवमादाध्य भाग २	अनु०	१०	प्रमाणमागम कृत्वा	वि०	३ २३
प्रथमा धारणागतयी	वि०	३६	प्रमाणव्यतिरिक्तत्वाद् भाग २	अनु०	४
प्रथमावरण होव	क्रि०	२३ १८	प्रमादाच्चैव कृत्वा च	क्रि०	६३ १०
प्रथमावरण अभ्यर्च्य	क्रि०	२१ १०	प्रमादादन्यतन्त्रेण	क्रि०	२३ १९
प्रथयति पाशान्वहुग	वि०	१० ७३	प्रमादादृष्टे प्रज्वाल्य भाग ३	अनु०	१३
प्रदक्षिण विकल्पे च	क्रि०	१६ ३	प्रमादादर्शन कृत्वा	क्रि०	५९ १३१
प्रदक्षिणक्रमादिष्टा	क्रि०	११ १०	प्रयच्छन्ति महान्मानो	वि०	१ १७
प्रदक्षिणतय कृत्वा	क्रि०	१८ १८	प्रयच्छन्ति महामन्त्र	वि०	१ २५
प्रदक्षिणत्रय कृत्वा	क्रि०	२६ ३३	प्रयाणकाले त्वर्कैक	क्रि०	४५
प्रदक्षिणद्वय कुर्यात्	क्रि०	१८ १७	प्रयुक्त प्रयेकृत्स्न	वि०	१० ३१
प्रदक्षिणतमस्कारे	क्रि०	५३ १०२	प्रयज्यन्तेऽर्चनविधौ	वि०	५१
प्रद्युम्न श्रीधर देव	क्रि०	३६.२३	प्रयोजन चाग्निधन	क्रि०	२४.१५६
प्रधानकलशे स्मृत्वा	क्रि०	५७ ५३	प्रवक्ष्यामि समामेन	क्रि०	३१
प्रधानकृष्ण निश्चय	क्रि०	५७ ६५	प्रवक्ष्यामि समामेन	क्रि०	१९ १
प्रधानपुरुषेशान वि०	उपा०	१३	प्रवक्ष्यामि समामेन	क्रि०	३७ १
प्रधानपुरुषेशान	वि०	४.४१	प्रवक्ष्यामि समामेन	क्रि०	४०.१
प्रधानपुरुषेशानः	वि०	७.३	प्रवक्ष्यामि समामेन	क्रि०	४१.१
प्रधानपुरुषैश्वर्य	वि०	१.१६	प्रवक्ष्यामि समामेन	क्रि०	४२.१
प्रधानप्रतिमाद्वयशे	क्रि०	५७ ३५	प्रवक्ष्ये कारणान्मानो	वि०	१०
प्रधानाग्नि विमज्याथ	क्रि०	५६ २२	प्रवक्ष्य शिवमाद्राव	वि०	१० ५
प्रप वसुण्डिकाले तु भाग ३	अनु०	११	प्रवाल नवरत्नानि	क्रि०	३५ २०६
प्रभव सर्वतन्त्राना	वि०	३१	प्रवालमदृशप्रख्य	क्रि०	३५ १७०
प्रभा वा तारुणैर्वाणि	क्रि०	४३ ३१	प्रविश्य गर्भगोह च	क्रि०	२८ ६७
प्रभाते तु परिव्रज च	क्रि०	४५ ५०	प्रविश्य गर्भगोह तु	क्रि०	२५ ४६

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

प्रविश्य च तत्र ग्राह्य	क्रि० ५१ ३४	प्राग्द्वयं प्राग्वत् कुर्यात्	क्रि० ४४ ९
प्रविष्टं षोडशधस्तान्	वि० ४९	प्राग्द्वयं दक्षिणे भाग	क्रि० ५९ ४१
प्रबद्धा नवधा तार	क्रि० १० ४४	प्राग्बन्धं पूर्वमद्वाट भाग २	अनु० ३६
प्रशस्तं सर्वदा पत्रम्	क्रि० ९ ७	प्राग्बन्धं तु मवेष्ट्य	क्रि० २४ २३
प्रशान्तशब्दनिव्ययान्	क्रि० ३४ १००	प्राग्बन्धार्चनं कृत्वा	क्रि० १६ ५९
प्रशान्ति कारणत्वेन	वि० १० २०	प्राग्बन्धकमध सूत्र	क्रि० २४ २६
प्रसन्न परम शान्तम्	वि० २८	प्राग्बन्धं सर्वदीप च	क्रि० २६ २२
प्रसन्नमनस शान्त वि०	उपा० ५	प्राग्व्या कृत्वाग्निदण्ड तु	क्रि० ३८ ५०
प्रसन्नवदनोपेतं	क्रि० ६५ २३	प्राणप्रकृतिमार्गेण	क्रि० ५१ ३६
प्रसन्नान्मानसकर	क्रि० ३४ १२६	प्राणप्रतिष्ठा कुर्वीत	क्रि० ५३ ११७
प्रसार्य वामहस्ते तु	क्रि० ३७ १३	प्राणसंयमनं कृत्वा	क्रि० ५७ ३८
प्रस्तरे गलमले तु	क्रि० ३९ ३०	प्राणान्तरमण मस्थाय	क्रि० ५९ ५८
प्रस्थ शालि शिवं कुम्भे	क्रि० २१ ४	प्राणायामावर्चयन्	क्रि० ५९ १७०
प्रस्थस्य द्विफलं चैव	क्रि० ५९ १८८	प्राणायामं तु कृत्वा च	क्रि० ६६ ५८
प्रहारम्यानल विद्याद्	क्रि० १८ ५१	प्राणायामव्यं कुर्यात् भाग १	अनु० ५५ १
प्रहारेणाम्ब्रमन्त्रेण	क्रि० १८ ५०	प्राणं वै त्रि प्रकर्तव्य	क्रि० ५९ ३०
प्राकाराद्वाह्यता व्यास	क्रि० ४१ ५	प्राणं प्रदक्षिणां कृत्वा	क्रि० ६१ २८
प्राकारे जयनस्थाने	क्रि० ३१ ३	प्राणं स्नात्वा शशिर्भवा	क्रि० ६५ ८०
प्राकारेषु कृते चैव	क्रि० ५१ ६५	प्राणराचार्य मन्त्रान्वा	क्रि० ३४ ३०
प्राकृत भावमन्त्रज्य	क्रि० ५९ ५३	प्रादेशार्थं तदुन्मेष	क्रि० ८८ ३९
प्राकृत भावमन्त्रज्य भाग ३	अनु० ९७	प्रायश्चित्तं ततो हत्वा	क्रि० ३८ २९
प्राकृष्टश्रृङ्गार्धवक्त्र च	क्रि० ३० २५	प्रायश्चित्तं तु हामेन	क्रि० ४६ १३९
प्राग्भूतादभय हस्ते	क्रि० ३५ ११६	प्रायश्चित्तार्थक यत्न	क्रि० २७ ०
प्रागग्र चोदगग्र च	क्रि० २२ २	प्रायश्चित्तार्थमस्त्रेण	क्रि० ४६ १५०
प्रागग्र चोदगग्र च	क्रि० २३ ४	प्रायश्चित्तमस्त्रमन्त्रेण	क्रि० ४५ ७७
प्रागग्र वसुमन्त्र स्यात्	क्रि० २१ २	प्रायश्चित्तमस्त्रमन्त्रेण	क्रि० ६५ १०३
प्रागग्रमन्त्रराग्र च	क्रि० १५ १९	प्रायो विनाश इत्यन्त	क्रि० ५६ १
प्रागग्रमुदगग्र च	क्रि० २० १	प्रासादं दर्शयेत्पश्चात्	क्रि० ४८ ५८
प्रागधिवामदीपम्	क्रि० २६ ५८	प्रासादं पूर्ववत् कृत्वा	क्रि० ६४ ३
प्रागन्तु च दिशामति	क्रि० ११ ३	प्रासादं प्रदक्षिणं कृत्वा	क्रि० ४५ ११७
प्रागन्तु पूर्वमुत्र तु	क्रि० ३५ २५९	प्रासादं प्रविशेत्पश्चात्	क्रि० १८ १२४
प्रागन्तुलक्षणायन	क्रि० २९ १	प्रासादचरणाकार	क्रि० ६३ ६१
प्रागन्ता चाम्बुमनिश्च	क्रि० १६ ४	प्रासादविगणं दैर्घ्यं	क्रि० १८ ३०
प्रागन्तानां च सर्वथा	क्रि० २५ ५४	प्रासादमण्डपार्दानि	क्रि० ३६ ३
प्रागन्तनैव इत्यं तु	क्रि० ३७ ७	प्रासादलक्षणं प्राक्त	क्रि० २० २५
प्रागद् तु घटे तस्मिन्	क्रि० २८ ८४	प्रासादव्यामस्याग्नये	क्रि० ३९ १४
प्रागवाङ्मन्त्रार्थं च	क्रि० २६ २	प्रासादमदश मार्ग	क्रि० ४० १

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

प्रासादमदृशव्यास	क्रि०	११ १	प्रोक्षणीमुद्धरेनेप्	क्रि०	१५ २०
प्रासादस्याग्रतः कुर्यात्	क्रि०	२१ २७	प्रोक्षयेच्छिरमि न्यस्य भाग १	अनु०	२ ३३
प्रासादस्याग्रतः कुर्यात्	क्रि०	३७ २३	प्रोक्षयेत्पञ्चगव्येन	क्रि०	२४ १२
प्रासादस्याग्रतः कुर्यात्	क्रि०	३१ ११	प्रोक्षयेत्पुरुषेणैवम्	क्रि०	१० ८
प्रासादस्याग्रतो वैगे	क्रि०	११ ५९	प्रोक्षयेत्पुरुषेणैव	क्रि०	५९ ७४
प्रासादस्याग्रतो वैगे	क्रि०	२५ ३२	प्रोक्षयेत्पुरुषेणैव भाग ३	अनु०	१० १
प्रासादस्याग्रतो वैग	क्रि०	२९ ८	प्रोक्षयेदम्बमन्त्रेण	क्रि०	१५ ३
प्रासादस्याग्रतः गर्भ	क्रि०	६० १६	प्रोक्षयेदम्बमन्त्रेण	क्रि०	१५ २१
प्रासादाग्रे पुरे वापि	क्रि०	२६ ६	प्रोक्षयेदम्बमन्त्रेण	क्रि०	१७ ८
प्रासादाङ्गे तु कूटादौ	क्रि०	४४ ५	प्रोक्षयेदम्बमन्त्रेण	क्रि०	१८ ४०
प्रासादादीन्नवीकृत्य	क्रि०	११ ६८	प्रोक्षयेदम्बमन्त्रेण	क्रि०	२५ १०
प्रासादाभिमुखे कुर्यात्	क्रि०	३० १३	प्रोक्षयेदम्बमन्त्रेण	क्रि०	४८ १०
प्रासादाम्यन्तरे पूर्वे	क्रि०	२७ २०	प्रोक्षयेदम्बमन्त्रेण भाग १	अनु०	२ ३६
प्रासादार्धं तु वा भूत	क्रि०	४९ १५	प्रोक्षयेद्दीशमन्त्रेण	क्रि०	१८ ६७
प्रासादे गर्भगेहस्य	क्रि०	२८ ४	प्रोक्षयेद्घोरमन्त्रेण	क्रि०	१८ ४२
प्रासादे च मरुद्भिन्ने	क्रि०	४४ २८	प्रोक्षयेद्दृढयेनैव	क्रि०	५१ २०
प्रासादे त्वग्निदग्धे चेद्	क्रि०	४४ ६	प्रोक्षया ज्ञत्या तु ततोय भाग ३	अनु०	४०
प्रासादे पतिते चैव	क्रि०	४४ १	प्रोष्ठपाद विमृज्यान्त्य	क्रि०	१३ १
प्रासादे पतिते भिन्ने	क्रि०	२७ ४६	प्रोष्ठमामेऽश्विनीमामे	क्रि०	४५ २
प्रासादे पूर्वनाम्या च	क्रि०	२६ २८	प्लक्षोदुम्बरनिम्बानां भाग ३	अनु०	१
प्रासादे भिन्निदेशे तु	क्रि०	५४ ३			
प्रासादे मण्डपे चैव	क्रि०	६० १५			
प्रासादे मण्डपे चैव	क्रि०	६५ ६			
प्रासादे मूलभूमौ तु	क्रि०	२४ ३	फणामणिमण्डित च	क्रि०	५७ ४२
प्रियङ्गुमदगगनेश्चैव	क्रि०	३४ २८	फणायाम तु भान्वश	क्रि०	३८ ६
प्रियावह ग्रामदेवे	क्रि०	४० १६	फलत्रय तथा भस्म	क्रि०	५९ ११६
प्रान्तिम-प्रान्तिदानार्	वि०	उपा० ११	फलमिद्विमवाप्नोति	क्रि०	६०
प्रान्त्यै मक्षाशिवस्यैव भाग ३	अनु०	१ ३०	फलस्य द्विगुण पत्र	क्रि०	५९ १११
प्रेत च ज्ञानचक्षुषा	क्रि०	४६ १९	फाल्गुने चोत्तरान्त तु	क्रि०	११ २
प्रेतस्नाने तु कृत्वा च	क्रि०	४६ ७			
प्रेताग्रदक्षिण कृत्वा	क्रि०	४६ १६५			
प्रोक्तं तण्डुलमान तद्	क्रि०	१२ १३			
प्रोक्तं ध्वजाङ्कुर पूर्व	क्रि०	११ १७	वक्त्रपञ्चममायुक्त	क्रि०	३५ २२७
प्रोक्तं पुरा द्वादशभि	वि०	३ १६	वदर्यामलबानां	क्रि०	६० ११
प्रोक्तो महेशभेदस्तु भाग २	अनु०	९०	बद्धाञ्जलिपुट न्यम्बा	क्रि०	४१ ९०
प्रोक्षणं पुनराह्वान	क्रि०	५० १३५	बद्धा प्रतिमरं चोक्त	क्रि०	१८ १००
प्रोक्षणं हृदयेनैव	क्रि०	१५ २	बद्धा प्रतिमरं पञ्चात्	क्रि०	२१ ३७

पादः पटलः श्लोकद्वय

पादः पटलः श्लोकद्वय

बद्धा प्रतिमर पञ्चान्	क्रि० ३१ ३१	विन्दुमध्यगतो नादो भाग २	अनु० ८६
बन्धमोक्षप्रणेतारं वि०	उपो० १०	विन्दो मदागिवन्ममान्	क्रि० ६३ ८
बन्धयित्वाचयेदेव	क्रि० २६ ३६	बिम्बकुम्भानलान्मवान्	क्रि० ३१ ८०
बन्धयेनेन रज्ज्वा तु	क्रि० २५ ३०	बिम्बगृद्धि ततः कुर्यात्	क्रि० ५७ ९३
बन्धुनास्तथा शाम	क्रि० ३५ ६०	बिम्बगृद्धि ततः कृत्वा	क्रि० ३५ २९८
बन्धेन रज्जुहस्तेन	क्रि० ८५ ८८	बिम्बादिक तु मिद्वान्त	क्रि० ६३ १३
बल प्रमथनश्चैव	वि० ६ १५	बिम्बान्तिक ततो गन्वा	क्रि० ५७ ९९
बलवन्त मुकर्णं च	क्रि० २४ १४६	बिम्बे तावन्वयात्रैव	क्रि० ५७ १०१
बलश्चातिबलश्चैव	क्रि० ८७ ६७	बिम्बे तावन्वयात्रैव	क्रि० ५७ १०७
बलाद्या वारुणे भागे	क्रि० ८७ ७५	बिम्बे तावन्वयात्रैव	क्रि० ५७ ११०
बलार्थं बाह्यात् कृडय	क्रि० ८० १९	बिम्बे मपूज्य तत्त्वेश	क्रि० ५७ १०९
बलि नित्योन्मव चैव	क्रि० १६ १	बिम्बोच्चादग्निमात्र तु	क्रि० ३५ १५७
बलिदानं च चूर्णं च	क्रि० १८ १५	बिम्बतोयं च कदली	क्रि० २२ १३
बलिदानं प्रकर्तव्य	क्रि० १२ ३०	बिम्बपत्रस्य चालाभे	क्रि० ५९ ७१
बलिदानविहीने तु	क्रि० ८४ २४	बिम्बस्य पत्राभावे तु भाग ३	अनु० ९८
बलिपात्र घरेद्धूत	क्रि० ३५ २७६	बीजपुष्पसमान्	क्रि० ६० १०
बलिपात्रममायुक्त	क्रि० १८ ८६	बीजमुख्यमिदं ह्यात	क्रि० १ १४
बलिपीठं प्रविश्याथ	क्रि० १६ १७	बीजमुख्यमिदं प्रोक्त भाग ३	अनु० ६६
बलिनित्योन्मव चैव	क्रि० ६१ ६	बीजमुख्येन च हृदा	क्रि० १५ १०
बल्यन्ते चोन्मव कुर्यात्	क्रि० ३७ ५१	बीजमुख्येन मन्त्रेण	क्रि० १५ १८
बल्यन्धिरेव सामं च	क्रि० ३७ ८६	बीजमुख्येन मन्त्रेण	क्रि० २९ २४
बहिः कक्षान्तरे वापि	क्रि० ६५ ५५	बीजमुख्येन मन्त्रेण	क्रि० ४४ ८०
बालचन्द्राग्रवक्षीण	क्रि० ३५ ५३	बीजापूरं च पद्मं च	क्रि० ६५ ५५
बालबालिशवृद्धस्त्री	क्रि० ४७ २८	बुधं पतिं परधाम	क्रि० २४ ७१
बालमणिं तु मचिन्त्य	क्रि० ८५ ३५	बुधाय शिवभक्त्याय	क्रि० ८८ ६५
बालमूर्त्यप्रतीकाश	वि० ९ ८	बुद्धेऽप्यत्र मक्षोभाद्	वि० २ १६
बालम्यानं विना मूल	क्रि० २७ ३	बुद्ध्यादिकार्यकरण	वि० १ १०
बाहृद्वयोर्विशेषेण	क्रि० २३	बृहत्तदादिषड्भूभिः	क्रि० ५२ २५
बाहुमूलविशालं तु	क्रि० ३५ ३६	बृहत्सामेति मन्त्रेण	क्रि० ५७ २६
बाह्यगृहचर्चमन्त्रेण	क्रि० १२ २१	बृहद्गर्भस्त्वरोगी च	क्रि० २३ ४०
बाह्ये चैकपदं त्यक्त्वा	क्रि० २३ ५	बेरगृद्धि ततः कृत्वा	क्रि० ५६ ११
बाह्ये शालादिनिवदिक्षिप्टदेशे	क्रि० ६५ ५७	वैजिकं च पलाशं च	क्रि० ५९ ८०
बाह्योश्चैव जटाभारे	क्रि० ३५ २९१	ब्रह्मकान्तं तु वा विष्णुं	क्रि० ३९ २६
बिन्दुनादममायुक्त	क्रि० ३६ ११	ब्रह्मक्षत्रियविदुश्च	क्रि० ४५ ८
बिन्दुनादममायुक्त	क्रि० ३७ ६	ब्रह्मक्षत्रियविदुश्च भाग १	अनु० २१
बिन्दुनादममायुक्त	क्रि० ३८ ०	ब्रह्मचारिमुवासिनी	क्रि० ५७ १२८
बिन्दुनादममायुक्त	क्रि० ५१ ५	ब्रह्म चावाह्य मपूज्य	क्रि० ४६ ११३

पादः पटलः इलोकञ्च

पादः पटलः इलोकञ्च

ब्रह्मजगज्जानमन्त्रेण	क्रि० ३४ १५	ब्रह्मादिलोकपालाना	क्रि० ३५ २०६
ब्रह्मजगज्जानमन्त्रेण	क्रि० ३४ १६	ब्रह्मादिमृगमातप्य	वि० १ ३
ब्रह्मज्याति पुत्रस्य च	क्रि० २४ १८१	ब्रह्मादीशानपर्यन्त	क्रि० १८ ५७
ब्रह्मणा च पट नीत्वा	क्रि० ५० १८५	ब्रह्मादीशानपर्यन्त	क्रि० १८ ९४
ब्रह्मणा मण्डलेशान	वि० ३ १५	ब्रह्माद्याना क्रमान्कन्य	क्रि० २८ ८
ब्रह्मणोऽष्ट महाशैले	वि० ४६	ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्र	वि० १० ७८
ब्रह्मपञ्चकमन्त्रेण	क्रि० ५१ ३७	ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च	क्रि० ८८ ७१
ब्रह्मपञ्चावतान्येव	क्रि० ५३ १८	ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च भाग १	अनु० २ १०
ब्रह्म पश्चिमनश्चैव	वि० ६ २१	ब्राह्मणपिपरागस्यस्यु	क्रि० ६३ १३
ब्रह्मप्रिय निराकार	क्रि० २८ ७५	ब्राह्मणान् पञ्चमनाथ	क्रि० ५१ २०
ब्रह्मभागे नृ निर्मान्य	क्रि० ६१ ७	ब्राह्मणान् परमात्रेण	क्रि० ५७ १३०
ब्रह्ममन्त्र सम्मन्त्राय	क्रि० ८५ १०८	ब्राह्मणान् भोजयेत्यश्नान्	क्रि० ५२ ३४
ब्रह्मराक्षसपैशाच	क्रि० ८५ ८१	ब्राह्मणान्भोजयेत्यश्नान्	क्रि० ५७ १२६
ब्रह्मविष्णु च रुद्र च	क्रि० ५७ ५६	ब्राह्मणान् भोजयेत्युक्त्या	क्रि० ५२ ३१
ब्रह्मविष्णु च सप्तस्य	क्रि० ८५ ५१	ब्राह्मणा वापि चण्डाल	क्रि० ६३ २७
ब्रह्मविष्णु विप्रज्याथ	क्रि० ८५ ८०	ब्राह्माद्यैशानपर्यन्त	क्रि० १८ ९०
ब्रह्मविष्णुबीश्वराशोचं	क्रि० २८ १२		
ब्रह्मषडङ्गमुच्चार्य	क्रि० ४६ ६		
ब्रह्महत्यादिदोषघ्नं	क्रि० ५९ १		
ब्रह्माणेरग्लङ्गना	क्रि० २८ ७५	भक्त विभक्त कायस्य	क्रि० २४ ७६
ब्रह्माङ्गमभिमन्त्र्याथ	क्रि० २५ ८०	भक्ताश्च परिवाराश्च	क्रि० ३० ८९
ब्रह्माङ्गानि च तेनैव	क्रि० ३८ २	भक्ताना नवसूत्रेण	क्रि० २५ २५
ब्रह्माङ्गानि सम्मन्त्राय	क्रि० ८४	भक्ताना परिचाराणा	क्रि० २५ ८३
ब्रह्माङ्गान्यपि तेनैव	क्रि० ३७ ६	भगवच्छिवविद्यान्म	वि० उपो० ४
ब्रह्माङ्गैः प्रणिमार्गादि	क्रि० ३६ १४	भगवत् सर्वधर्मज	वि० ८२
ब्रह्माङ्गैर्गर्भापिन्याथ	क्रि० ३७ ३९	भगवान्तुगुह्यानि	क्रि० ८७ १४
ब्रह्माङ्गैश्च समभ्यर्च्य	क्रि० १५ १२	भद्रपीठ पञ्चपीठ	क्रि० २८ ७५
ब्रह्माङ्गैश्चैव विद्याङ्गै	क्रि० २८ ६८	भद्रपीठमिदं व्यान	क्रि० २८ ७९
ब्रह्माङ्गैस्तनूद्भूतानि	क्रि० ३४ ३९	भद्रा चैव महाभद्रा	क्रि० २४ ४९
ब्रह्माणं मध्यमे पुज्य	क्रि० ५३ १०	भद्रा च देवयाना च	क्रि० ५९ २०३
ब्रह्माणं मध्यमे पूर्व	क्रि० ५३ १५	भद्रादिनिधय प्रोक्ता	क्रि० ५७ ५
ब्रह्माणमर्चयित्वा नृ	क्रि० १० १३	भद्रामनस्यमामोन	क्रि० ३५ १११
ब्रह्माणमर्गादिगभागं	क्रि० ५९ २०६	भद्रामनाङ्गमयन्त	क्रि० ३५ १३१
ब्रह्माण्डस्य बहिर्दश	क्रि० ८७ ७६	भद्रा चैव महाभद्रा	क्रि० ५९ ८२
ब्रह्माण्डस्य स्वरूपेण	क्रि० ५८ २१	भद्रे वा पञ्चपीठे वा	क्रि० ३८ ११
ब्रह्मादिकारणन्याम	क्रि० ८५ १०९	भद्रा विमोचनश्चैव	क्रि० २३ ४१
ब्रह्मादितानुर्वर्ण्यं च	क्रि० ८८ ६४	भरणोऽक्षमयन्त	क्रि० ६२ ३

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

भरण्या वा तु रोहिण्या	क्रि०	६२५	भार्गवेणाप्ययैशान	वि०	३.१६
भतार लभने कन्या	क्रि०	७१००	भाव सादात्यमन्यक्त भाग	अन०	१०
भवत्येको गण शब्द	क्रि०	४७५७	भवनादीक्षया चैन	क्रि०	५१३५
भवश्रोत्रश्च शर्वश्च	क्रि०	५३३८	भावे तु लिङ्गपीठस्य भाग	अन०	३१
भवादिमर्तयश्चाष्टौ	क्रि०	१०६३	भावन भवतीति च	वि०	१०३५
भवेत्तन्स्थान सर्वेषा	क्रि०	६९३	भिक्षाटन वयावश भाग	अन०	७७
भवात्रिबीजका दीक्षा	क्रि०	४७२८	भिक्षाटनमिवायुक्त	क्रि०	३५०८०
भवोद्भवौ तु बाहू तु	वि०	६.१२	भिन्न काल च सुषिरं	क्रि०	२४२१
भस्मचन्दनपुष्पैस्तु	क्रि०	४८८८	भिन्न जटिलछिन्नाय	क्रि०	३५८
भस्मचन्दनलिप्ताङ्ग	क्रि०	२८६२	भिन्नाञ्जननिभा सर्वा भाग	अन०	१२५
भस्मदमैर्ण लाजैश्च	क्रि०	४६६३	भिन्ने छिन्न च चलिने	क्रि०	४४६
भस्मधारणशुद्धाङ्ग	क्रि०	५१३४	भिन्न छिन्ने विनष्टे वा	क्रि०	१६००
भस्म निक्षिप्य सर्वाङ्गे भाग	अन०	७११०	भिन्ने दह शिवा भन्वा	वि०	८१०
भस्मपात्र तु निक्षिप्य	क्रि०	४५७६	भिन्ने देहे शिवा भन्वा	क्रि०	५८४६
भस्म रजनीचूर्णं च	क्रि०	२१.८	भीमः पशुपतिर्देव	क्रि०	२३.३९
भस्मद्राक्षममिश्र	क्रि०	६३२८	भजङ्गनाममाख्यात	क्रि०	३५०४९
भस्म शिवाङ्गैरामाद्य	क्रि०	८३	भजङ्गनाममदृष्ट	क्रि०	३५००१
भस्मशद्विकर व्याप्त	क्रि०	२४१०८	भवङ्ग च पतङ्ग च	क्रि०	१०१५
भस्मस्तान नत कुर्यात्	क्रि०	२७३४	भुवनाध्वदर्शनार्थ	क्रि०	४६१०३
भस्मस्तान नृतीय च	क्रि०	१०.४	भुवनानि निविष्टानि	वि०	४.७
भस्मानि रजनीनांय	क्रि०	१०५०	भुवनानि विचित्राणि	वि०	२१०
भस्मालय तु मपूज्य	क्रि०	४५४३	भुवने भुवने वापि	वि०	२२०
भस्मालये तु घण्टाया	क्रि०	२५५५	भुतरूपेण कोणेय	क्रि०	५९१५६
भस्मालये तु शक्तीना	क्रि०	४५४३	भुतरूपेण कोणेय भाग	अन०	१०३
भाग कृत्वा तु सकल	क्रि०	३५१०	भुतशक्ति तन कृत्वा	क्रि०	५७६७
भाग कृत्वैकभाग तु	क्रि०	१४१४	भुतशक्त्यात्मशक्त्यादि	क्रि०	५८१२
भागवयेऽपि कर्तव्य	क्रि०	२८९	भुताश जह्युयाग्न	क्रि०	३५१८७
भान चोमाधिप चैव	क्रि०	२४१००	भुताक्षमात्रविस्तार	क्रि०	२८३०
भानमन्त्रमिवाभान	वि०	उपो० १	भुताकाराद्भय कोणे	क्रि०	१०२४
भानांताभिमुखामीनां	क्रि०	५०	भुताङ्गल भवायाम	क्रि०	३५५३
भानोस्तु दक्षिणे भागे भाग	अन०	२९७	भुतादिकरणानीक	वि०	२१७
भान्वश श्रोत्रविस्मार	क्रि०	३५०४	भने पवित्रवन्धेन	क्रि०	२५५७
भान्वङ्गलमिन प्रान्त	क्रि०	३५०६	भनश पूर्वज शब्द	क्रि०	२४१४२
भान्वङ्गलविशाल वा	क्रि०	३३७	भनेश्वर तु विघ्न तु	क्रि०	३३०१
भारद्वाज ममद्भूत	क्रि०	६३१६	भपनीना विशिषण	क्रि०	१०१४
भारद्वाजस्य मार्गेण	क्रि०	६३१७	भूपथ चतुपद च	क्रि०	५९६७
भार्गवाङ्गमावेय	वि०	उपो० ३	भुपाटली च लक्ष्मी च	क्रि०	५०२१

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

भमिरापात्तिर्गन्तुः वि०	उपा० १२	मज्झिमसिंहावलोकनसंघान	वि० ८२०
भमिशोद्ध नत कृपान	क्रि० १३४	मठ प्रवशयेन्कतां	क्रि० ६०१
भमिष्ठादिकर्षाद्र च	क्रि० ६९६६	मणिबन्ध निर्पाडयैव	वि० ५०
भम्याधारस्वरूपश्च	क्रि० ३७१	मणिवाभुकिदैवन्त्य	क्रि० ६१२०
भुग्दान विधेयं	क्रि० ५७१००	मण्यप नृ विधा भज्य	क्रि० ५११६
भुजंपवे शिलावृत्त	क्रि० १११७	मण्यप भयतिन्वा नृ	क्रि० ३१०
भर्भवस्वेति मन्त्रेण	क्रि० ७५	मण्यप वाथ कूट वा	क्रि० ३१२०
भलाकोऽथ भवलोका	वि० ४१	मण्यपादीन विधायाथ	क्रि० ६०१
भपण मयमवद्य	क्रि० २६१४४	मण्यप नृ विधा भज्य	क्रि० ०७१३
भग गच्छति शक्त	क्रि० २६१२४	मण्यप नृ विधानाद्यै	क्रि० ०३३
भङ्गराज च नीवार	क्रि० २३०३	मण्यप वा प्रपा वापि	क्रि० ११६२
भङ्गवर्ण न भङ्गीना	क्रि० ५००४	मण्यप शकृतालिय	क्रि० ०११
भेद एकान्विश म्यान्	क्रि० ६३०३	मण्यप समलकृत्य	क्रि० १०१०
भेरिकायां हरि चैव	क्रि० १८५०	मण्यपस्य तु मध्ये तु	क्रि० ४६२६
भयोन्तु पश्चिम देशे	क्रि० ११६४	मण्यपम्यान्तरे देशे	क्रि० ०१०३
भोगमात्रप्रद विद्यान	क्रि० ०७४	मण्यपाव्यदयोरन्त	क्रि० ६०५
भामशक्ति नता वक्ष्य	क्रि० ६१२	मण्यपादीन मवर्ज्य	क्रि० ६६१२६
भागस्यार्मानमाव्यात	क्रि० ६१०५	मण्यपानप्रदक्षिण्य	क्रि० ६६३७
भौतिकश्च सपत्नीको	क्रि० ५०११	मण्यप चालयाग्रे नृ	क्रि० ०४००
भौतिकश्च सपत्नीको भाग ३	अन० ७३	मण्यपे नैकताशे नृ	क्रि० १०००
भौमवारविनिमत्त	क्रि० ३५१३	मण्यपे मण्डल रम्यं	क्रि० १३४
भ्रमध्यन्ताह्ननस्थानान भाग ४	अन० २२०	मण्यप मार्जनं कृत्वा	क्रि० १४६०
भ्रमेवा पक्षमरेखा च	क्रि० ३११३	मण्यपाध्वं स्थिते कम्पे	क्रि० १३६६
भ्रमेवा पक्षमरेखा च	क्रि० ३१३००	मण्डल नव मय्यम्य	वि० १००
भ्रमेवा पक्षमरेखा च	क्रि० १११	मण्डल मण्यप मध्ये	क्रि० १११
म		मण्डल म्याद्गलादुर्ध्वं	क्रि० ३९२५
		मण्डलवयमत्रैव	क्रि० १०२६
		मण्डलस्य तु देव तु	क्रि० २५५३
मकुट कुण्डल चैव	क्रि० ४८८४	मण्डलस्य शिव चैव	क्रि० ४५१९
मकुटस्य नृ मध्यान्त	क्रि० ३५१३४	मण्डलस्य तु देव नृ	क्रि० ६५६६
मकुटान्तादपर्यन्तम	क्रि० ४०६३	मण्डलाधिपतिभ्यामथ	वि० ४०१
मकुट दक्षिण कृत्वा	क्रि० ३५१४१	मण्डलान्यन्यरूपाणि	वि० ००३
मकुट मध्यं नृ	क्रि० ३५१०४	मण्डलं जगविधानत	वि० ३०१
मङ्गल बाणहस्तं च	क्रि० २४७०	मण्डले पूर्वदेशे तु	क्रि० ४५६६
मङ्गलान्यपविष्टा नृ	क्रि० ११७१	मण्यपत्त म्यान्ववर्गाद्य	क्रि० ४०१०
मङ्गलान्यपविष्टा नृ	क्रि० ११०४	मण्यपत्त पद चिह्नं	क्रि० ५३१३
मङ्गलान्यपविष्टा नृ	क्रि० ४४१६	मण्यपमण्यपमपांशे भाग ३ अन०	०

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

मदयन्ती च शिष्यः	क्रि० ५० ३३	मध्येऽग्नौ वदिकाध्यायः	क्रि० ३१ ४१
मदर्यणार्थमानीतः	क्रि० ६४ ३	मध्येऽग्निपञ्च तारायः	क्रि० ४० १५
मधु घृतं मन्त्रमा गा	क्रि० ३७ २६	मध्ये च मेखलाया तु	क्रि० १४ १३
मधु चाम्बेण जटयात्	क्रि० ३० ३५	मध्य च सामकृष्णं तु	क्रि० १७ १०
मधु चैश्वर्यं चैव	क्रि० २४ ३६	मध्यं तन् नवाशं स्यात्	क्रि० ४६ ३
मधु मायात्रमयत्	क्रि० १८ ५०	मध्ये तु पाश्चर्यां शयः	क्रि० ३५ ११०
मधु राजाश्वं मन्त्रं च	क्रि० २२ १३	मध्यं तु राजदोषं स्यात्	क्रि० ५६ ०
मधुवाना क्रुतायति	क्रि० ३१ १४	मध्यं तु वदिका कृत्यात्	क्रि० ३७ ३६
मधुवाना क्रुतायति	क्रि० ३४ १५	मध्यं तु वदिका कृत्वा	क्रि० ३८ १०
मधुवाना क्रुतायति	क्रि० ३५ ३०	मध्यं तु वदिकाशेन	क्रि० ३० १६
मधुशर्करासयुक्तः	क्रि० ४८ ८७	मध्ये नन्दाशकृत् वा	क्रि० ४० ११
मधु मतर्ष्यं मन्त्रेण	क्रि० ५७ २०	मध्ये नन्दाशमम्भोजं	क्रि० २३ ६
मध्यकुम्भं तथातोयः	क्रि० ६१ १९	मध्ये नवपदं कल्प्य	क्रि० २२ २
मध्यपोटे तु मध्येन	भाग १ अ० २ १५	मध्ये नवपदं गृह्य	क्रि० २१ ३
मध्यमं चैव मर्यादौ	क्रि० ३० १०	मध्ये नवपदं पशं	क्रि० १७ ८
मध्यमं तु विभक्तिं स्यात्	क्रि० १२ ८	मध्ये प्रणवमयत्	क्रि० ४८ ७४
मध्यमं वयमाख्यातः	क्रि० १० ०	मध्येऽम्बजं नवाशं स्यात्	क्रि० २६ ७
मध्यमं धपमाख्यातः	क्रि० ५९ १२०	मध्ये वाशं तु कटं स्यात्	क्रि० ६० १०
मध्यमं पाशमेव स्यात्	क्रि० ५० १०८	मध्ये वाभ्यन्तरे बाह्ये	क्रि० ३३ ३
मध्यमदशतालैः	क्रि० ६५ ९	मध्ये वै क्षेत्रपालं तु	क्रि० ५१ ५७
मध्यमदशतालैः	क्रि० ६५ २७	मध्ये शिवाभरणैर्मालि	क्रि० ६५ ४६
मध्यममध्यं पुरांमध्यं	क्रि० ६५ ३३	मध्यममनिकुण्डलिन	क्रि० १८ ७
मध्यममध्यमिदं प्रोक्तः	क्रि० ५९ ११४	मनं शिला च रजनी	क्रि० २५ २९
मध्यमाङ्गलवाभ्यां तु	क्रि० ३ ४	मनश्चन्द्रयोर्वनि	क्रि० १० १७०
मध्यमाचमनीयं स्यात्	क्रि० ५९ १११	मनसः परिपूर्णत्वात्	क्रि० १० २४
मध्यमादिनजन्यन्तः	भाग ३ अ० १ ७०	मनमानन्यमनसा	क्रि० ५० १६३
मध्यमायास्तु दीपं ग्यात्	क्रि० ३५ ३३	मनमेवोदनं भाव्य	क्रि० १० ३०
मध्यमं पान्ती विन्यम्य	क्रि० ६८ ११	मनमात्रं तु मध्याय	क्रि० ३५ ११३
मध्यमे वदिका कृष्टः	क्रि० ६८ ८	मनोन्मनी च प्रज्वालय	क्रि० ६३ ३
मध्यमे शिवकृष्णं च	क्रि० १८ ७३	मनोन्मनी च वर्धन्या	क्रि० ८८ ८६
मध्यमेशा महाकायः	क्रि० ६७ ७०	मनोन्मनी च वर्धन्या	क्रि० ३० ३२
मध्यविस्तारं एव तु	क्रि० ६३ ३६	मनान्मनी च विद्यशान्	क्रि० ८८ ८३
मध्याशं वदिकाध्यायः	क्रि० २८ ७०	मनान्मनीमसा याम्ये	क्रि० ११ ८
मध्याङ्गल्यास्तु मन्त्रं तु	क्रि० ३५ ६५	मनान्मन्यादिशक्तीना	क्रि० ३० ६३
मध्यान्तं च मन्त्रं	क्रि० १६ १०	मनान्मन्यास्तु मन्त्रेण	क्रि० ३० ३३
मध्यादि नजन्यन्तं च	क्रि० ५० ३३	मनोन्मन्यास्तु मन्त्रेण	क्रि० ३० १५
मध्यादीनावसानाय	क्रि० ३७ ४०	मनादीद्विगृहकारः	वि० उपा० १२

पादः पटलः श्लोकः च

पादः पटलः श्लोकः च

मनोबद्धिरहकार	क्रि०	५८ ३२	महाज्ञानप्रयोगेण	क्रि०	६६ ८७
मनोबद्धिरहकार	वि०	उपो० १३	महादिक्षु न्यमेतस्य	भाग ३ अन०	१२५
मनोभव लोकनाथ	क्रि०	२४ ९२	महादिक्ष न्यमेतावन	क्रि०	५९ १५८
मनोऽहकारबुद्धी च	क्रि०	४७ १००	महानागप्रतिष्ठा तु	क्रि०	५७ १
मन्त्रकोटशोऽभवन्मन्त्र	वि०	१ १२	महानाल च सपूज्य	क्रि०	५७ ४३
मन्त्रन्त्रविद सर्वे	वि०	३ १३	महानिधि निधीश च	क्रि०	२४ ६७
मन्त्रदीक्षाध्वग्मनां	वि०	८ ४०	महानिश च विभेश	क्रि०	२४ ७४
मन्त्रदेवऋषीश्चैव	भाग ३ अन०	४८	महानभवति सर्वेषा	वि०	१० ६९
मन्त्रपुष्पोपहारेण	वि०	४ ३८	महापट्टी मुख ज्ञेय	क्रि०	६५ ५
मन्त्रयोगमये पीठे	वि०	१० २२	महापट्टेरूपान्त	क्रि०	५९ १४२
मन्त्रहीन क्रियाहीन	क्रि०	६६ १६८	महापट्टेरूपान्त	भाग ३ अन०	११३
मन्त्राः पदानि वर्णाश्च	क्रि०	६७ ४०	महापद्य नथा शङ्ख	क्रि०	५७ १०३
मन्त्राणां कियती मख्या	वि०	३ ४	महापद्य तु वायव्ये	क्रि०	५७ ७३
मन्त्रादिषड्विध रूप	क्रि०	५८ २३	महापद्य विजानीयाद्	क्रि०	१८ ५१
मन्त्राधार तु कर्तार	क्रि०	६८ ७९	महापद्य शङ्खपाल	क्रि०	५९ १५०
मन्त्राध्वदर्शनार्थं तु	क्रि०	४६ १००	महापद्य शङ्खपाल	भाग ३ अन०	११७
मन्त्राध्वा च पदाध्वा च	क्रि०	८७ ३९	महापद्य श्वेनवर्ण	क्रि०	५७ ७४
मन्त्रान्ते मूद्रया कार्यं	क्रि०	५१ ७	महापीठ तथाभ्यर्च्य	क्रि०	११ ९
मन्त्रार्थश्च पुरा प्रोक्तो	वि०	१० २	महापीठपिण्डाचेभ्यो	क्रि०	५१ ४५
मन्त्रेण शिवे संयोज्य	क्रि०	४६ ११६	महाबल च भोक्ता	क्रि०	२४ ९७
मन्त्रेणैव तु सर्वेषां	क्रि०	६५ १२८	महावेगेदय ख्यान	क्रि०	३६ ९
मन्त्रे पदे च वर्णे च	क्रि०	६६ ११६	महाभूजमसख्यय	क्रि०	२४ ९०
मन्त्रन्त्र तु सपूज्य	क्रि०	४६ ८८	महाभूत महाकाय	क्रि०	२४ ६४
मन्त्रपैशाचयोश्चैव	क्रि०	३४ २	महाभूतानि चाप्यत्र	वि०	४ ५०
मर्दल पटल जल्ली	क्रि०	४८ ६७	महाभूतानि ज्ञानाग्नौ	वि०	९ ३
मर्षिणी विकृतिमार्दि	क्रि०	३७ ६९	महामङ्गलवीथ्या च	क्रि०	४९ ११
मल चाग्निद्विजान	क्रि०	६७ ८	महामाय बहुमय	क्रि०	२४ ११५
मलकर्मवृत्तो यस्तु	क्रि०	६७ ९	महामायोन्मज्जालेन	वि०	१० २९
मलैकव्रतमवद्रा	क्रि०	४७ १०	महालक्ष्मी तु मन्त्राप्य	क्रि०	५० ४
मल्लिका वासना चैव	क्रि०	२४ ३८	महालक्ष्मि मधुक च	क्रि०	५९ ७५
मल्लिका करवीर च	क्रि०	५९ ६७	महालक्ष्मीर्मङ्गलाख्या	क्रि०	५९ २११
महता परमेशाना	वि०	१० ६८	महालय प्रेतपारि	क्रि०	२४ ११५
महतामपि सर्वेषां	वि०	१० ७१	महाविमाने शालाया	क्रि०	६० १५
महदादिविशेषान्त	वि०	१० ६	महावीर सुवीर च	क्रि०	२४ ६३
महद्भ्यश्चातिमहते	वि०	उपो० २०	महाव्योमेति मन्त्रेण	क्रि०	५९ १८२
महाकाल च यमुना	क्रि०	६६ ६६	महाव्योमेति मन्त्रेण	भाग ३ अन०	१३९
महाघण्टानिनादेन	क्रि०	६५ ४४	महाशासु युगाश्चाणि	क्रि०	१८ ६४

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

महाशार्ङ्गशङ्काण च	क्रि०	२० १०
महाशौच इन्द्रात्म	क्रि०	१० २१
महाशौच प्रमाण च	क्रि०	१० १२
महाहविनिवद्याथ	क्रि०	१३ १३
महाहविनिवद्यान्ते	क्रि०	५१ ४६
महाहविष्य कर्तव्य	क्रि०	५१ ५५
महाहविष्य दत्त्वा तु	क्रि०	२१ ११
महीतले शुचिर्भूत्वा	वि०	९ ४
महीधर स्कन्दधर	क्रि०	२४ १२२
महीर्षिप काश्यपो हि	क्रि०	६३ ११
महेश सकल विद्यात् भाग २	अनु०	६८
महेशाना भृङ्गमिति	क्रि०	५९ ८३
महेश्वरपदाविष्ट	क्रि०	६३ २७
महेश्वराच्छिवाद्बुद्धो भाग २	अनु०	१०६
महेश्वरादल्प्यन्ता	क्रि०	४७ ४८
मा दृष्ट्वा फलपक्वाद्य	क्रि०	६४ १८
मायीमृगे च नगर	क्रि०	२३ २२
मा स्मृत्वा फलपक्वाद्य	क्रि०	६४ १६
माघमासे मघान्त वा	क्रि०	११ २
माणिक्य पथराग च	क्रि०	२४ ३९
माणिक्य मध्यमे त्यस्य	क्रि०	३० ६१
माणिक्य मरकत चैव	क्रि०	३१ २९ १
माणिक्यादीनि रत्नानि	क्रि०	२१ ६९
मानापित्रोर्गर्गश्चैव	क्रि०	४१ १६
मानुलङ्गफलैर्यन्त	क्रि०	५९ ११०
मानुकात्याममन्त्रेण	क्रि०	५७ ६२
मानमेकतले कुर्यात्	क्रि०	३९ २०
मानम पूजयेद्दोमान भाग १	अनु०	२ ८३
मानम पूजयेद्यत् भाग ३	अनु०	१०८
मानम विधिमाश्रित्य	क्रि०	४७ १०
मानसूत्रद्वय चैव	क्रि०	६५ ४८
मा नम्राके ततो जप्त्वा	क्रि०	५० २८
मानार्तिन च मानज	क्रि०	२४ १६
मानप रत्नज लिङ्ग	क्रि०	५९ १३१
मानपस्यैव लिङ्गस्य	क्रि०	४३ १६
मानप मानवर्ग च भाग ३	अनु०	४९
मायाकर्ममलच्छद	क्रि०	४७ २

माया कलादिपञ्च्यन्ता	क्रि०	८१ १
मायाज्जननिर्मिता	वि०	६ २०
मायान्तत्त्वान्तिप्रस्थान	क्रि०	५१ ७
मायान्तिन पर व्याम	वि०	१० ११
मायाद्रव्याविलयन	क्रि०	५१ ८
मायात्त रुद्रदैवत्य	क्रि०	५९ १५९
मायान्त रुद्रदैवत्य भाग ३	अनु०	१२६
मायाबन्धविमोक्षं	वि०	१० ९०
मायाबन्धविमाक्षाय	वि०	१ १२
मायाबन्धविमाक्षाय	वि०	१ १४
मायाभिज्ञो भगवान्	वि०	१० ३०
मायापरि महामाया	वि०	४ २१
मार्जनप्रोक्षण कृत्वा	क्रि०	५० ६
मार्जन प्रोक्षण मार्ग	क्रि०	१० २१
मार्जन प्रोक्षणालेप	क्रि०	१० २३
मार्जनप्रोक्षणालेप	क्रि०	११ १० १
मार्जनालेपने चैव	क्रि०	१० ६
मालती शतपत्नी च	क्रि०	५० १६
मालिनी च उमा चैव	क्रि०	१० २०३
मान्यमाभरणं चैव	क्रि०	३८ ३५
माण चैव मृगे विद्यात्	क्रि०	१० १४
मासद्यमर्गशौ नष्टे	क्रि०	५० ३
माहेश्वराणा दन्त तु	क्रि०	४६ १०
मित्रामन्ये उम मति	क्रि०	३८
मिथ्येण तु तत्काले	क्रि०	४५ ७९
मिथ्य त्वर्धोऽम्बज मोध	क्रि०	२८ ७२
मुकुला पद्ममुद्रा च	वि०	५२
मस पूर्ववदित्येव	क्रि०	६५ १०
मुख पूर्ववदेवोक्त	क्रि०	६५ १६
मुखवाम ददन्पश्चान्	क्रि०	५० ११०
मुखान्तस्य तु विस्तार	क्रि०	३५ २२
मुखेष्वाचमन दद्यात्	क्रि०	५० १३८
मुखेष्वाचमन दद्यात् भाग ३	अनु०	१३६
मुखनि गहननिबन्धाद	वि०	१० ७०
मुखनि तेन (हि) गद्य	वि०	१० ७३
मण्डजैर्वाग्मजैश्चैव	क्रि०	२१ ४०
मद्ग कृत्यमाज्य च	क्रि०	११ ०६

पादः पटलः श्लोकऽच

पादः पटलः श्लोकऽच

मृदगात्र चैव सक्तु च	क्रि०	५१ ५१	मृधादिपादपर्यन्त	भाग ३ अनु०	८३
मृदगौदन क्रमेणैव	क्रि०	१० ३७	मृधान पञ्चधा भित्त्वा	वि०	६ १०
मृदादर्शनकाले तु	क्रि०	५९ १३४	मृधेष्टकाया पूर्वं वा	क्रि०	३० ५३
मृद्भ्रममयतत्त्वार्थ	वि०	३ १७	मृध्नि पवित्रपात्रेण	क्रि०	४५ ११६
मृदिकादि परिच्छाद्य	क्रि०	३५ १३८	मृध्नि मधानयेद्योग	वि०	९ १३
मुनिपत्रद्वय चैव	क्रि०	५९ ६८	मृध्नि मदाशिवश्चैव	भाग ३ अनु०	१५
मुष्कायामविशाल च	क्रि०	३५ १०७	मूल च पञ्चब्रह्माणि	क्रि०	४६ १६८
मुष्ट्या तु दलिकायां तु	क्रि०	१८ १२९	मूलत्रिपादमर्धं वा	क्रि०	१८ ३१
मुमल कवचेनैव	क्रि०	१३ १०	मूलप्रकृतितुल्य स्यात्	क्रि०	४१ १२
मुमल स विमृज्याथ	क्रि०	१८ १२९	मूलप्रामादमदृश	क्रि०	४२ १
मुहर्ते लिङ्गमृद्वत्य	क्रि०	३० ५१	मूलबेरोदयेऽन्यथा	क्रि०	३६ ०
मुहर्ते समनुप्राप्ते	क्रि०	२८ ६६	मूलमन्त्र तु मयोज्य	क्रि०	५० २३
मुहर्ते समनुप्राप्ते	क्रि०	२८ ७०	मूलमन्त्र न्यमेत्कुम्भे	क्रि०	२८ ६८
मुहर्ते समनुप्राप्ते	क्रि०	२९ २९	मूलमन्त्र न्यमेत्तस्मिन्	क्रि०	३२ २०
मुहर्ते समनुप्राप्ते	क्रि०	३२ २३	मूलमन्त्र न्यमेत्तस्मिन्	क्रि०	३७ ३०
मुहर्ते समनुप्राप्ते	क्रि०	३४ ३१	मूलमन्त्र इत जप्त्वा	भाग ३ अनु०	१०
मूर्तिरूप विशेषेण	भाग ४ अनु०	५१	मूलमन्त्र समुच्चार्य	क्रि०	८ ४
मूर्तमादाभ्यसेनाक्त	भाग २ अनु०	३६	मूलमन्त्र समुच्चार्य	क्रि०	४६ ९७
मृतिपान् पूजयेत्पश्चात्	क्रि०	२८ ६५	मूलमन्त्र समुच्चार्य	भाग १ अनु०	७
मृतिपान् पूजयेत्पश्चात्	क्रि०	३० ४९	मूलमन्त्रमिदं प्रोक्त	क्रि०	१ ४
मृतिमन्त्रात्कलायुक्ता	भाग २ अनु०	३२	मूलमन्त्रमिदं प्रोक्त	क्रि०	५१ ३
मृतिमन्त्रेण चावाह्य	भाग १ अनु०	२ ७६	मूलमन्त्रेण जप्त्वा	भाग ३ अनु०	४३
मृतिमन्त्रेण चावाह्य	भाग १ अनु०	२ १०७	मूलमन्त्रेण युक्त च	क्रि०	४६ १०४
मृतिमात्र प्रवेश वा	क्रि०	३५ १५०	मूलमन्त्रेण लिङ्गं तु	क्रि०	२८ ७१
मृतिर्ब्रह्मोति सप्रोक्त	भाग २ अनु०	१५	मूलमन्त्रेण शत होम	क्रि०	४६ १०२
मृतिर्येव पुष्करोच्च	क्रि०	३५ ६४	मूलमन्त्रेण सचिन्त्य	क्रि०	४६ १०१
मृतिहृदय सकल्प्य	क्रि०	६६ ५६	मूलमन्त्रेण सपूज्य	भाग १ अनु०	२ ३९
मृतिहोम तत कृत्वा	क्रि०	४४ १३	मूललिङ्गे तु मयोज्य	क्रि०	२४ १६५
मृतिहोम तत कृत्वा	क्रि०	४४ ३३	मूललिङ्गे समारोप्य	क्रि०	२४ १७०
मृतिहोम इति ध्यान	क्रि०	४४ ३८	मूलहर्म्यं निरीक्ष्यान्ते	क्रि०	३३ ३
मृतीनां देहभेदेन	भाग ४ अनु०	५६	मूलहर्म्येनलान् ह्य	क्रि०	४१ ११
मृतेरावाहनं कृत्वा	क्रि०	४६ ७०	मूलहर्म्यममादूर्ध्वं	क्रि०	४० २३
मृध्नि तु ततो लांका	वि०	९ १४	मूलाधारशिवास्वैश्च	क्रि०	५७ ११४
मृध्न्या च तथा चान्या	वि०	७ १०	मूलादश क्रमात्क्षीण	क्रि०	३५ १०७
मृधमध्याच्च नामाग्रान्	क्रि०	३५ ११४	मूलादष्टाशहीन वा	क्रि०	४३ १०
मृधादिपादपर्यन्त	क्रि०	६६ १०९	मूलाद्य तु निश्चिन्त्य	क्रि०	२७ ३
मृधादिपादपर्यन्त	क्रि०	५९ ३८	मूलाद्याग्रतो वैशे	क्रि०	२७ ५

पादः पटलः श्लोकः ३८

पादः पटलः श्लोकः ३८

यत्र मृदुपदे योगो	क्रि०	१७ ३८	यवतण्डुलचूर्णं तु	क्रि०	५२ १८
यन्स्थाने जननं नेषा	भाग २ अनु०	१०४	यवद्वयममायुक्तं	क्रि०	३५ १०५
यथाक्रमं च लोकेन	क्रि०	५९ २०८	यवनीवारमुद्गं च	क्रि०	३० ४४
यथाक्रमेण मृदुज्य	क्रि०	१० २१	यवमानं प्रकर्तव्यं	क्रि०	३५ १६५
यथाक्रमेण मृदुज्य	क्रि०	५९ १९	यववण्मन्था दूर्वा	क्रि०	५९ १०६
यथादिन्यस्तु भूमिष्ठ	क्रि०	५८ ५३	यववणं प्रियङ्गुं च	क्रि०	२३ २८
यथादिन्यस्तु भूमिष्ठ	वि०	८९	यवव्यामर्मानि प्रोक्तं	क्रि०	३५ ३४
यथा प्रदीप्ते ज्वलनं	वि०	८८	यवमिदार्थदूर्वा च	क्रि०	५९ १०८
यथा प्रदीप्ते ज्वलनं	क्रि०	५८ ४४	यवैस्तण्डुललाजैश्च	क्रि०	४८ २१
यथाबलपरीणाह	क्रि०	२६ १०	यवाश्च पुरुषेणैव	क्रि०	२५ ४५
यथाशक्तिं च दण्डेन	भाग १ अनु०	२ १२ ३	यवान्नं गुडमयुक्तं	क्रि०	१८ ९७
यथाश्रुतं मया पूर्वम्	वि०	४ ३	यवैकोनचतुर्भास	क्रि०	३५ १७
यथा समुद्रमासाद्य	वि०	८ १८	यवोपेतद्विमात्रं तत्	क्रि०	३५ ३१
यथा सूर्यं इमाल्लोकान्	वि०	८ ८	यवो वेणुस्तथा दूर्वा	क्रि०	५९ १०७
यथा सूर्यं इमाल्लोकान्	क्रि०	१८ १८	यष्टघन्तरं द्वितालं स्यात्	क्रि०	१८ ३४
यथा सूर्योदयं प्राप्य	वि०	८ ३	यस्मान्ममाद्भुगवान्	वि०	१० ३६
यथा सूर्योदयं प्राप्य	क्रि०	५८ १९	यस्यैच्छामन्वर्तन्ते	वि०	उपो० १७
यथा सौन्दर्ययुक्त्या तु	क्रि०	२९ १९९	या माथक्महाभाया	वि०	३ १८
यथेष्टं विषयान् भुक्त्वा	क्रि०	१८ ३०	यागगृहं पवित्रयाथ	क्रि०	२५ ५०
यथेष्टकाष्ठभागं वा	क्रि०	१८ ११९	यागगृहमुपागम्य	क्रि०	४५ ८
यदिन्धनाग्निसंयोगात्	वि०	१० १६	यागगेहमुपागम्य	क्रि०	४५ १०६
यद्विद् मभवति द्वार	क्रि०	१८ १८	यागद्रव्याणि सर्वाणि	क्रि०	१८ ७०
यदेवार्थं तु यद्वोम	क्रि०	१९ २३	यागमण्डपमाविश्य	क्रि०	१८ १३६
यद्यन्त्रियाविधिं कुर्यात्	क्रि०	२० १८	यागमण्डपमेवांक्तं	क्रि०	६१ १३
यद्यन्तु पूजयेन्मन्त्री	क्रि०	१० १९	यागशालाया विम्भार	क्रि०	६१ १५
यन्त्रलिङ्गं तु कर्तव्यं	क्रि०	२९ १८	यागसंस्कारयोगाश्च	वि०	उपो० ४
यन्त्रिका फलका कृत्वा	क्रि०	२९ १८	यागाङ्कुरं च यागं च	क्रि०	१८ १४
यन्त्रिका पादिकास्तथा	क्रि०	३० ६३	यागार्थद्रव्यं बहुधा	क्रि०	६१ १७
यन्मानं नद्गृहीतव्यं	क्रि०	२५ १०	यामालयाद्रतिगन्वा	क्रि०	४५ ७१
यमनालं तु ताडनं	क्रि०	६६ १८	यागे तु वेदिकाया तु	क्रि०	३७ ४४
यमना तस्य वामे तु	क्रि०	१९ ८८	यागेश्वरे तु देवेशे	क्रि०	४५ १०१
यमनादि महाकाल	क्रि०	६६ ६६	याजिकैस्तन्मभिर्वाथ	क्रि०	२७ १०
यया प्रयान्ति वै क्षिप्र	वि०	७ ८	याश्चानश्चगणोधनं	वि०	१० ४५
यया यन्तं ममभ्येति	वि०	४ ७	यानं च परिवेषं च	क्रि०	३७ ५१
यत्र कर्तारिकायाम्	क्रि०	२९ ८८	यानं चेदं ममाख्यातं	क्रि०	५० ५
यत्र दूर्वा च तत्कालं	क्रि०	२० ८८	यानं देवो ममारोप्य	क्रि०	५० १६
यत्र मध्यविद्यालं तु	क्रि०	२९ ८८	याने प्रदक्षिणं कुर्यात्	क्रि०	१८ १०७

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

शान्त चिन्तनमापन्न	भाग १ अनु०	१	योगिता न यत्नो न भाग १ अनु०	११	
शान्तभारुहमन्त्राणि	क्रि०	११३	योगिना मन्त्रवज्ज्येय	भाग २ अनु०	८१
शान्तभारुहमन्त्राणि	भाग २ अनु०	२१	योगिनामपाराय	भाग २ अनु०	९
शाम्याद्या दक्षिणे भागे	क्रि०	४७ ७४	योगी च योगिनामपि	वि०	१० ७१
शाम्या मन्त्रेण धाता	क्रि०	४७ ७५	योगिनः योगदीप्ता म्यान्	क्रि०	१३ ७०
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	१० १२४	योगीभ्यः शिवमन्त्राव	वि०	१० ७१
शान्त्युत्तममार्तिम्	वि०	४ ४४	योगिना लिङ्गमुद्राया	वि०	५ ७
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	१२ ३४	योगयेत्तु दिवाराव	क्रि०	५९ १६५
शान्त्युत्तममार्तिम्	भाग ३ अनु०	१	योगयेत्तु मूढमदेहे तु	क्रि०	३० ६२
शान्त्युत्तममार्तिम्	वि०	३ २५	योगयेत्तु लिङ्गमध्ये तु	क्रि०	२७ ४२
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	५ ४	योग्य ब्रह्मशिलामध्य	क्रि०	३० ३९
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	४३ १५	यान् दानं मन्त्रमाह	वि०	१० ७
शान्त्युत्तममार्तिम्	वि०	१० ८७	योगिकुण्डानि वा कल्प्य	क्रि०	३१ २२
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	२९ ३०	योगिभूतं द्विमात्र म्यान्	क्रि०	६५ ४०
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	१८ ३४	यो य तु मनसा ध्यायेत्	क्रि०	३ ६
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	१४ १५	यो वेत्त्येव शिव देवं	वि०	६ २२
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	३५ २०२	योगमृज्जन्मवर्धनानि	वि०	उपो० ९
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	३३ १८			
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	३५ १६			
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	५९ ५०			
शान्त्युत्तममार्तिम्	भाग ३ अनु०	२१	रक्तवर्णवर्जिता	क्रि०	२९ २०२
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	१८ ३९	रक्तकन्या श्वेतकन्या	क्रि०	५४ ६
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	२५ ३४	रक्तचन्दनमयुक्त	क्रि०	२५ २८
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	३३ २०	रक्तमाल्यं च धूपं च	भाग १ अनु०	२ ७३
शान्त्युत्तममार्तिम्	वि०	१० ९३	रक्तवर्णं त्रिणेत्रं च	भाग १ अनु०	२ ५४
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	५७ २५	रक्तवर्णमिति ज्ञेयं	भाग १ अनु०	२ ७३
शान्त्युत्तममार्तिम्	वि०	३ १४	रक्तवर्णमिति ध्यान्वा	भाग १ अनु०	२ ८०
शान्त्युत्तममार्तिम्	वि०	१० १०४	रक्तवर्णा विष्णवा च	भाग १ अनु०	२ ८१
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	६५ १	रक्तवर्णेण मवेष्ट्य	क्रि०	२८ ४१
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	४५ १२४	रक्तवर्णमिति ध्यान्वा	क्रि०	३७ १८
शान्त्युत्तममार्तिम्	वि०	१ १५	रक्तवर्णमिति ज्ञेयं	भाग १ अनु०	२ ७३
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	४६ १२५	रक्तवर्णमिति ध्यान्वा	क्रि०	१० १०
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	६५ २	रक्तवर्णमिति ध्यान्वा	क्रि०	५९ ५९
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	६५ ५	रक्षाबन्धनक कर्म	क्रि०	५० ३
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	४६ ७०	रक्षे वा शिविकाया वा	क्रि०	१८ १६
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	५० १००	रक्षे वा शिविकाया वा	क्रि०	१८ १९
शान्त्युत्तममार्तिम्	क्रि०	१० १०४	रक्षे वा शिविकाया वा	क्रि०	१८ १९

पादः पटलः श्लोकः

पाद पटल श्लोकः

रजनी नालिकेर च
 रत्नन्याम तत कुर्यात्
 रत्नन्यामं तु मूलेन
 रत्नन्याम तु मूलेन
 रत्नन्याम हृदा कुर्यात्
 रत्नन्यामार्थमत्रैव
 रत्नलोहजपाबाण
 रत्निद्वयविशालेन
 रत्नैर्मृत्ताफलैश्चापि
 रत्नैर्मृत्ताफलैश्चापि
 रथ वा यागशकट
 रथाद्याश्च वितर्यन्ति
 रथे वा शिविकाया वा
 रमादिशब्दपर्यन्ता
 राग च रञ्जक चैव
 रागद्रव्यमिति प्रोक्त
 रागविद्याकलाव्यक्त
 रागो नियतिविद्ये च
 राजराजप्रिय सिद्ध
 राजराष्ट्राभिवृद्धिश्च
 राजम श्रीप्रद जेय
 राजाभिषेकममये
 राजोपचारवत्पूज्य
 राजः कर्तुश्च राष्ट्रम्य
 रात्राविन्द्रधनुर्दृष्टौ
 रात्र्या कृत्तिकया युक्ते
 रात्र्या कृत्तिकया युक्ते
 राष्ट्रम्यार्तिनिवृत्ति स्याद्
 राहमक्तग्रहश्चन्द्र
 रश्मिरामन सकल्प्य
 रुद्र वायु तथा भीम
 रुद्रकुम्भे च वेदादीन्
 रुद्रमात्र ममारभ्य
 रुद्ररूप पर व्यक्त भागः
 रुद्ररूप वर व्यक्त
 रुद्रमन्त्रात्रवान् कुम्भान्
 रुद्राक्ष धारयेच्चैव

क्रि० ११ ०१
 क्रि० ५१ ०१
 क्रि० ३७ ०५
 क्रि० ३८ १५
 क्रि० ३६ १०
 क्रि० २० ६
 क्रि० २५ १८
 क्रि० ३४ २०
 क्रि० ४३ ०४
 क्रि० ४३ ३०
 क्रि० १८ ८९
 क्रि० ५६ २०
 क्रि० १८ १०५
 क्रि० ४७ ४९
 वि० १०
 क्रि० २५ ००
 वि० १३
 क्रि० ८७ १०१
 क्रि० ०८ ०१
 क्रि० ०८ ०
 क्रि० १० ६६
 क्रि० ०८ ०
 क्रि० १० २५
 क्रि० १० १
 क्रि० १० ३०
 क्रि० ६० ४
 क्रि० ६० ५
 क्रि० ११ १६
 क्रि० ५८ ०७
 क्रि० ४६ ४
 क्रि० २० १०
 क्रि० १० ००
 क्रि० ३८ २
 भागः २ अतः ०५
 क्रि० १० १०
 क्रि० २६ ०१
 क्रि० ४५ ४

रुद्राक्षधारणानुष्य
 रुद्राक्षमिव यनन्त्र
 रुद्राङ्गुल ममारभ्य
 रुद्राद्रुम्यादिदेवान्
 रुद्राश्चैव तु सर्वे वै
 रुद्री चैव निरुद्री च
 रुद्रो दक्षिणतश्चैव
 रुद्र प्रणम्य विधिवद्
 रुद्रो नैत्रैव श्रोण्युच्च
 रुद्रो मूलेन मन्त्रेण
 रूपस्यर्गा च शब्दश्च
 रूपाण्युग्मि मर्वाणि
 रूपाणा परमेशाना
 रोमापमृन्मृन्मृन्
 रोमयेद्वालदीप तु
 रोमाये ऋषयः प्रोक्ता भागः ३
 रोमाणि लाङ्घित माम
 रोहिष्यश्चिपुनर्वसु
 रौद्र च भुवनान्यन्त
 रौद्र पाशपत न्वेव
 रौद्रदृष्टि च कृष्णाभ
 रौद्रमृति च मौम्य च
 रौद्रव. कुम्भीपाकश्च
 रौद्रवादिकचन्द्रान्त

क्रि० ६६
 क्रि० ६६
 क्रि० २६ ०
 भागः २ अतः १०१
 भागः २ अतः १०
 क्रि० १० २१०
 वि० २ १०
 वि० ३०
 क्रि० ३१ ०३
 क्रि० ८१ ३०
 क्रि० ६७ ५०
 वि० ६ ११
 वि० १० ५३
 क्रि० ३० ११
 क्रि० २० ०६
 अतः १३
 वि० ६ ००
 क्रि० ५७ ४
 क्रि० ८७ ६०
 क्रि० १६ १६
 क्रि० ११ ४
 क्रि० १० १०
 वि० १०
 क्रि० ६३ ११
 ल
 लक्षण द्वारपालानां
 लक्ष्मीधृग् रत्नधृक्श्रीधृक्
 लक्ष्मीपुष्प महाद्रोण
 लक्ष्म्यादि गणपाल च
 लङ्घने चैकमेक स्यात् भागः ३
 लङ्घयेत्स्थानयुग्म वा
 लम्बकर्चममायुक्त
 लम्बयेत्पूर्वमूत्र तु
 लम्बयेत्पूर्वमूत्र तु
 लम्बयेद्दक्षिण पाद

क्रि० ३० ४
 क्रि० ८७ ३०
 क्रि० १० १३
 क्रि० ८६ ६४
 अतः ११
 क्रि० ८० १
 क्रि० ३६ १०
 क्रि० ३१ १००
 क्रि० ३१ १०३
 क्रि० ३८ १०

पाद पटल श्लोकसंख

पाद. पटल श्लोकसंख

लम्बयेदक्षिण पाद	क्रि० ३७ १५	लिङ्ग चतुर्विध ज्ञात्वा	क्रि० ५७ १३१
लम्बान्तगम्यसूत्रस्य	क्रि० ३५ २५४	लिङ्ग च पिण्डिका चैव	क्रि० २५ ४०
लम्बित पार्श्वयोर्मध्ये	क्रि० ६५ ४५	लिङ्ग च पिण्डिकादीश्च	क्रि० ३० १
लम्बित पूर्वसूत्र स्यात्	क्रि० ३५ २३३	लिङ्ग च योनिमुद्रा च	क्रि० ५८ ३५
लम्बित वामपाद तु	क्रि० ३७ १२	लिङ्ग चेन्प्राङ्मुख स्याप्य	क्रि० ३० ७
लम्बित वामपाद तु	क्रि० ६५ २३	लिङ्ग तु आययेत्तत्र	क्रि० १० १७
लम्बित समभङ्ग स्यात्	क्रि० ६५ १९	लिङ्ग पीठ स्थल क्षान्त्य	क्रि० १० २०
लम्ब्यैव पूर्वसूत्र स्यात्	क्रि० ३५ १७६	लिङ्ग पीठ स्थल चैव	क्रि० ५५ ४७
ललाटमध्यतः मध्य	क्रि० ३५ १९८	लिङ्ग पीठ स्थल सर्व	क्रि० १० १
ललाटमध्यमाद्वामे	क्रि० ३५ २११	लिङ्ग पीठ स्थल सर्व	क्रि० २४ १६३
ललाटमध्याद्वामे तु	क्रि० ३५ १६३	लिङ्ग ग्रामादमध्ये तु	क्रि० ३० ३८
ललाटमध्याद्वामे तु	क्रि० ३५ १६५	लिङ्ग वा प्रतिमा वापि	क्रि० ६४ ८
ललाटवामपार्श्वे तु	क्रि० ६५ १४	लिङ्ग अभुगिति ज्ञेय भाग २ अनु०	१९
ललाटे दर्शयेद्भूमि	भाग ३ अनु० २४	लिङ्ग सस्थापयेत्पीठे	क्रि० २५ २०
ललाटे मूर्ध्नि हृदये	क्रि० ६८ ८२	लिङ्ग सदाशिव चिन्त्य	क्रि० ३० १२
ललाटे वामपार्श्वे तु	क्रि० ३५ २७७	लिङ्गच्छेदकविच्छिन्नान्	क्रि० ५९ १३१
लवङ्ग चैव कर्पूर	क्रि० ५९ १११	लिङ्गतारत्रय व्यास	क्रि० २८ ७४
लवङ्ग चैव कर्पूर	क्रि० ५९ १९०	लिङ्गनाह तु दैर्घ्य स्यात्	क्रि० ४३ २१
लवङ्ग द्रोणपुष्पं च	क्रि० २२ १५	लिङ्गनाहप्रमाणेन	क्रि० ४५ १७
लवङ्गजातीकर्पूर	क्रि० ९२	लिङ्गपार्श्वे तु दक्षे स्याद्	क्रि० ५९ ११०
लवङ्गेन समायुक्त	क्रि० ५९ ११२	लिङ्गपार्श्वे तु दक्षे स्याद् भाग ३ अनु०	१११
लवण प्रतिपल निष्क	क्रि० १२ १९	लिङ्गपीठस्थल चैव	क्रि० २८ १२
लाक्षा मर्जरसः मिश्र	क्रि० ६१ ९	लिङ्गपीठस्थल सर्व	क्रि० ५९ १२७
लाजपुष्पकुशाम्नीर्य	क्रि० ३७ २९	लिङ्गपीठान्तरे योग्यं	क्रि० ६१ १
लाजपुष्पनिर्लेदभै	क्रि० २८ ३९	लिङ्गमानीय वेद्या तु	क्रि० ३० २४
लाजपुष्पेश्वर दर्भेश्वर	क्रि० ३० १७	लिङ्गमुद्रा महावीर्या	वि० १ १२
लाजमाज्य च माषं च	क्रि० ४५ ३१	लिङ्गमूर्धान्तिके स्याप्य	क्रि० ३० २६
लाजमत्तुनिलैर्दर्भैः	क्रि० ४४ ८२	लिङ्गमूलस्य पीठान्तं	क्रि० ३५ १००
लाजमत्तुगृन्तोय	क्रि० १३ १९	लिङ्गरूपमिद प्रोक्त भाग २ अनु०	७८
लाजान् सक्तु क्रमेणैव	क्रि० २० ६	लिङ्गविष्कम्भविस्तारे	क्रि० ५१ १४
लाजै पुष्पैश्च दर्भैश्च	क्रि० ६१ २८	लिङ्गव्यासमम मध्ये	क्रि० २० ८
लिकुच मानुलङ्ग च	क्रि० २२ १४	लिङ्गव्यासमम मध्ये	क्रि० २० ५
लिकुचाग्रफले चैव	क्रि० ३३ २१	लिङ्गव्यासममव्यासं	क्रि० २७ ११
लिकुचैर्नागिरेरैश्च	क्रि० ५० ११	लिङ्गशुद्धि शिवाम्त्रेण	क्रि० १० ९
लिङ्ग गव्यै कुशाद्रुश्च	क्रि० २७ १८	लिङ्गशुद्धि समाख्याता	क्रि० ५९ १४३
लिङ्गं च कलशं चाग्नि	क्रि० २७ ३५	लिङ्गस्थापनयोग्यत्वात्	क्रि० ५० १२
लिङ्गं च कलशानग्नि	क्रि० २८ ६३	लिङ्गस्थापनयोग्यत्वात् भाग ३ अनु०	७४

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

लिङ्गस्य त्रिगुणायाम	क्रि०	३४०	लोकपालास्तु संपूज्य	क्रि०	४५८८
लिङ्गस्य मुखदेशे तु	क्रि०	५९१४०	लोकाध्यक्ष लोकचारि	क्रि०	२४९६
लिङ्गस्य मुखदेशे तु भाग ३ अनु०	११०		लोकशान्तचयद्गोमान्	क्रि०	१८४८
लिङ्गस्य मूर्धदेशे तु	क्रि०	५९१३९	लोकेशावरण ह्येव	क्रि०	५९२०८
लिङ्गस्य मूर्धदेशे तु भाग ३ अनु०	११०		लोकोत्तम मखद्वेष	क्रि०	२४७८
लिङ्गस्य वामपार्श्वे तु	क्रि०	५९१४१	लोहज दारुज वाथ	क्रि०	१८८७
लिङ्गस्य वामपार्श्वे तु भाग ३ अनु०	१११		लोहज मृन्मय वाथ	क्रि०	२६२१
लिङ्गस्यापरभागे तु	क्रि०	२४१	लोहज यदि लोहेन	क्रि०	५५१०
लिङ्गाख्यमुद्रयाम्यर्च्य	क्रि०	१९१७७	लोहज शैलज वापि	क्रि०	३७५
लिङ्गाख्यमुद्रयाम्यर्च्य भाग ३ अनु०	१२५		लोहज शैलज वापि	क्रि०	३७९
लिङ्गाग्रे स्थण्डिलं कृत्वा	क्रि०	२६२४	लोहज शैलज वापि	क्रि०	३८१०
लिङ्गाग्रे स्थापयेत्कुम्भान्	क्रि०	२११३	लोहज सुघन वापि	क्रि०	३२१
लिङ्गाग्रे स्थापयन्प्राग्वत्	क्रि०	२७११	लोहजाना तु सर्वेषा	क्रि०	५५०
लिङ्गाधेया च मूर्ति तां	क्रि०	२००७	लोहजेन ममायुक्ता	क्रि०	६५६
लिङ्गायाम त्रिधा कृत्वा	क्रि०	१३३८			
लिङ्गायामत्रिभागेकं	क्रि०	३११०६	व		
लिङ्गायामे चतुर्विंशद्	क्रि०	२८९			
लिङ्गे तु जायते तत्र भाग २ अनु०	१७		वशस्य नतविस्तार	क्रि०	३१८३
लिङ्गेर्गचित तु सादाख्य	क्रि०	११८	व क विद्याद्	वि०	२१०
लिङ्गे वा प्रतिमायां वा	क्रि०	४४०७	वक्त्र तन्पुरुष पूर्व	वि०	२१०
लिङ्गे वा स्थण्डिले भाग २ अनु०	१०		वक्त्र दन्ताश्च जिह्वा च	क्रि०	७२
लिङ्गे वै सर्वमुत्पन्न भाग २ अनु०	३०		वक्त्रसूत्र तु विच्छिन्न	क्रि०	४६१४३
लिङ्गे शिव समावाह्य	क्रि०	१०२०	वक्त्रैकीकर्णादीष्ट	क्रि०	५७८०
लिङ्गोच्चभावनाह वा	क्रि०	३५५	वक्ष्येह मदनाना तु	क्रि०	३९१
लिङ्गोच्चे तु कलाशे तु	क्रि०	२१११	[वच श्रुत्वा] तनस्तम्भ	वि०	८१
लिङ्गोच्चे तु गुणाशे तु	क्रि०	२१७	वज्र शक्तिश्च दण्ड च	क्रि०	५९२०९
लिङ्गोन्मेषमम कृत्वा	क्रि०	४०१८	वज्रवन्धाष्टबन्ध वा	क्रि०	२९२८
लिङ्गोदयप्रभा वापि	क्रि०	४३४०	वज्रादिचक्रपर्यन्त	क्रि०	४६५०
लिङ्गोदयार्थ पाद स्यात्	क्रि०	४३३७	वज्रादिपद्मपर्यन्त	क्रि०	१०६६
लिङ्गोदये चतुर्थांश	क्रि०	२८१३	वज्रजुल त्वादिराश्रय	क्रि०	२९००
लिङ्गोद्भव च लिङ्गाब्ज	क्रि०	२१६०	वन्मह्य तु मयुक्त	क्रि०	१८७९
लिङ्गोद्भवमूमाकाल भाग २ अनु०	१०		वद मे तन्महाप्राज	क्रि०	६६१
लुपारोहशरो वापि	क्रि०	८०४	वनमालाधर देव	वि०	उपो० १०
लखल पुरन स्थाप्य	क्रि०	१११०२	वर वरेण्य वरद	वि०	उपो० १०
लखल मुमल चैव	क्रि०	४६१५	वरद वामहस्त तु	क्रि०	३५२१४
लखले पुरयेद्वात्रि	क्रि०	१११०७	वरद वामहस्त तु	क्रि०	३५२८९
लाकपालकपूजा च	क्रि०	४०१४	वरद वामहस्ते तु	क्रि०	३४१३

पाद. पटल. श्लोकसं.

पाद. पटल. श्लोकसं.

वरद वामहस्ते स्यात्	क्रि०	६५.५०	वश्यकामो लभेद्दण्य	क्रि०	१३/१०
वरदाभयसमुक्त	भाग २ अनु०	९४	वसुनन्ददशाश वा	क्रि०	२१/१०
वरदो वा तथा दिव्य	क्रि०	६५.२२	वसुप्रवेशधर्माश	क्रि०	२१/१०
वरालङ्घनिकपूर्वो	क्रि०	२४.१८	वसुमाशायत वापि	क्रि०	२१/१०
वरुणसूक्त वाल्मिल्य	क्रि०	५२.२३	वस्त्र तु दापयेच्छम्भो	क्रि०	१०/१०
वर्णयिष्ये समानेन	वि०	४१	वस्त्र तु दापयेत्पश्चात्	भाग ३ अनु०	१/१०
वर्णाञ्जननिभाः सर्वाः	क्रि०	५९.१५८	वस्त्रकूर्चसमायुक्तं	क्रि०	१२/१०
वर्णात्मक विशालाक्ष	क्रि०	२४.९०	वस्त्रपूत मुशुढाम्बु	क्रि०	२३/१०
वर्णाश्रम गुरु शूर	क्रि०	२४.९३	वस्त्रपूतेन तोयेन	क्रि०	१०/१०
वर्णाश्रमगुरु क्षीम	क्रि०	२४.१२८	वस्त्रमाभरण चैव	क्रि०	१०/१०
वर्णास्तु भूवर्न्यान्ता	क्रि०	४७.४०	वस्त्रमाभरण लेप	भाग १ अनु०	२/१०
वर्णाश्रमवसयन्ते	भाग ३ अनु०	१००	वस्त्रयगमावत स्क्न्धे	क्रि०	२०/१०
वर्णाश्रमवसयन्ते	क्रि०	५९.१५४	वस्त्रापद रुद्रकोटि	क्रि०	१३/१०
वर्तनात्स्वमध्यं तु	क्रि०	४६.१४३	वस्त्राभरणक चेतु	क्रि०	२४/१०
वर्तमाने तु काले च	क्रि०	५३.२	वस्त्राभरणक चेतु	क्रि०	२४/१०
वर्तुल तत्तु मृदुमध्ये	क्रि०	४६.१४९	वस्त्राभरणलेप च	भाग १ अनु०	२/१०
वर्धनी तस्य वामे तु	क्रि०	११.१२	वस्त्राभरणलेपे तु	क्रि०	२४/१०
वर्धनी तस्य मौम्ये तु	क्रि०	२३.२१	वस्त्राभरणसयुक्त	क्रि०	२४/१०
वर्धनी तस्य मौम्ये तु	क्रि०	२८.४३	वस्त्रेण मार्जन कुर्यात्	क्रि०	५०/१०
वर्धनी पाशुपतास्त्रेण	क्रि०	४५.९१	वस्त्रैराभरणैर्माल्यै	क्रि०	२४/१०
वर्धनी पिण्डिकाया तु	क्रि०	२४.१६६	वस्त्रैराभरणैर्माल्यै	क्रि०	२४/१०
वर्धनी भुजयुक्ता च	क्रि०	४६.१६४	वस्त्रोपर्यग्निसपाद तु	क्रि०	२४/१०
वर्धनी शिवकुम्भ च	क्रि०	२४.१७०	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	भाग २ अनु०	२/१०
वर्धनी शिवकुम्भं च	क्रि०	२४.२८	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्धनीमूलरे स्याप्य	क्रि०	२३.२०	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्धन्या वायुमा ध्यान्वा	क्रि०	४६.३७	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्धन्या तु जल पूर्य	क्रि०	२४.११	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्धन्या मनान्मनी ध्यायेद्	क्रि०	२७.४३	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्धन्या गौरीमादाय	क्रि०	३४.३४	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्धन्या बीजमादाय	क्रि०	२३.१०	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्धन्यामम्ब्रज हैम	क्रि०	२६.२७	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्धन्या पार्श्वयाश्रैव	क्रि०	१६.२७	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्धन्या महावान	क्रि०	१६.२९	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्षे छत्रममायुक्त	क्रि०	२५.५५	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्षे नवभाग तु	भाग १ अनु०	२/१०	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्षाकारमूय च	क्रि०	१६.२७	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०
वर्षाकारमुदि गत्या च	क्रि०	१६.२७	वस्त्रोपर्यग्निसपाद	क्रि०	२४/१०

पादः पटलः श्लोकऽङ्क

पादः पटलः श्लोकऽङ्क

वादकस्ताडयेत्पञ्चात्	क्रि०	१८ ५०	वामाङ्घ्रि शाययेन्पीठे	क्रि०	३५ १११
वानप्रस्थयनीना च	क्रि०	५९ ३०	वामाङ्घ्रिगुल्फमध्ये तु	क्रि०	३५ ११४
वानप्रस्थयनीनां च	भाग ३ अनु०	७८	वामा ज्येष्ठा च रौद्री च	वि०	४३२
वान्तमीकारमयुक्त	क्रि०	३६ १०	वामा ज्येष्ठा च रौद्री च	क्रि०	४७ ९२
वाम पुष्पधर ह्यातं	क्रि०	३५ ०८५	वामादि पुष्पे रागे	क्रि०	४७ ९०
वामकर्णे तु पत्र स्यात्	क्रि०	३५ १२४	वामादिभुवनाना च	क्रि०	४७ ५०
वामज शयन पञ्च	क्रि०	५७ ३०	वामादिवमुकुम्भ तु	क्रि०	३१ ३३
वामजान्वन्तर विद्यात्	क्रि०	३५ १६७	वामादिशक्तिदेवाना	क्रि०	२५ ५८
वामदेव न्यमेद्गृह्ये	वि०	६ १३	वामादिशक्तिपर्यन्त	क्रि०	५९ १६१
वामदेव भव शर्व	क्रि०	०४ ५१	वामादिशक्तिभिर्युक्तं	भाग ३ अनु०	१०८
वामदेवकला होना	वि०	६ १६	वामादिशक्तिभिर्युक्त	वि०	१ ६
वामदेवेन मन्त्रेण	क्रि०	१० ३८	वामादीना पुगणा तु	क्रि०	४७ ९१
वामदेवेन मन्त्रेण	क्रि०	१५ ६	वामादीनीह विदेश	क्रि०	४७ ९४
वामदेवेन मन्त्रेण	क्रि०	०१ ७	वामाद्या शक्तयश्चाष्टौ	क्रि०	१० २५
वामदेवेन मन्त्रेण	क्रि०	०८ ०१	वामाद्या अष्टशक्तीश्च	क्रि०	५९ २०१
वामदेवोऽथ भीमश्च	वि०	४ १५	वामामुख्यपुराण्यष्टौ	क्रि०	४७ ५३
वामदेवोद्भवश्चैव	क्रि०	४७ ८९	वामे गौरीममायुक्त	क्रि०	३५ २४८
वामदेवो भव सर्व	क्रि०	०३ ३०	वामे गौरीममायुक्त	क्रि०	३५ २५५
वामनामापुटान्ते च	क्रि०	३५ २११	वामे तु नाभिमध्यस्य	क्रि०	३५ १०९
वामनामी न वघ्नीयात्	भाग ३ अनु०	३०	वामे तु भद्रकाली च	क्रि०	४६ १७
वामपाद प्रलम्ब्याथ	क्रि०	३४ १०	वामे तु मेढ्रमूले तु	क्रि०	३५ १९९
वामपाद स्थितो वापि	क्रि०	६५ ७	वामे परे तु पिच्छ म्यात्	क्रि०	३५ ०७०
वामपादे तु गुल्फस्य	क्रि०	३५ २७८	वामे पूर्वकरे ह्रका	क्रि०	३५ ०७१
वामपार्श्वकरे चैव	क्रि०	६५ ५५	वामो ज्येष्ठश्च रुद्रश्च	वि०	६ ६
वामपार्श्वोपरं हस्त	क्रि०	३५ २०४	वामोऽथ विपरीतन्वान्	वि०	१० ३३
वामपार्श्वे स्थित स्कन्द	क्रि०	३५ २६०	वामोद्भवौ च शर्वश्च	क्रि०	२३ ३३
वामभागे पशुपति	क्रि०	५९ ९४	वामो भीमस्तथोग्रश्च	क्रि०	४७ ८७
वामभागे मुण्डिन तु	क्रि०	५९ ९६	वामोरुपार्श्वे वामाङ्घ्रौ	क्रि०	६५ १५
वामस्फिक्पिण्डनीश्च तु	क्रि०	३५ २४३	वामोरुबाह्ये पीठे तु	क्रि०	३५ १३४
वामहस्त स्थितश्चैव	क्रि०	६५ ८	वामोरुमध्यमे चैव	क्रि०	३५ १४४
वामहस्तस्य ग्रीवायां	वि०	५ ८	वामोरुमध्यमे पार्श्वे	क्रि०	६५ १६
वामहस्तस्य मध्ये तु	भाग १ अनु०	१ ०	वामोरुमध्यपार्श्वे तु	क्रि०	३५ १६०
वामहस्तादधो न्यम्वा	क्रि०	४८ ११	वामोर्वम्यन्तरे लम्ब्य	क्रि०	३५ २३३
वामहस्ते जल गृह्य	भाग ३ अनु०	१ ८	वायव्या तु गणेश च	क्रि०	५७ ५२
वामहस्ते तु नाग च	भाग १ अनु०	० ००	वायव्या मौम्यतो वापि	क्रि०	१८ ६०
वामहस्ते तु वग्द	भाग १ अनु०	० १०	वायु कुबेर ईशानो	क्रि०	५९ २०५
वामहस्तेन कुम्भ च	भाग १ अनु०	० १०	वायुकोणे चतुष्कण्ठ	क्रि०	४६ ३३

पाद पटलः श्लोकसंख

पाद पटलः श्लोकसंख

वारणं पूर्णकुम्भं च	क्रि० ४१ १	विडङ्ग शिल्पिन भूत	क्रि० २४ १६६
वारिभिः पूरितं कुम्भं	क्रि० ४१ १०	विनानन्दवज्रमयुक्त	क्रि० ५१ १६
वारुणे द्वारपालौ तु	क्रि० ४१ १०	विनानाद्यैरलकृत्य	क्रि० ११ ११
वारुणे पञ्चगव्यं तु	क्रि० ४१ ११	विनानाद्यैरलकृत्य	क्रि० २५ २०
वारुणे ब्रह्ममूर्तिं च	क्रि० १० ३०	विनानाद्यैरलकृत्य	क्रि० २१ ११
वारुणे रक्षकावेनौ	क्रि० ३३ ३	विदिन्वा माधक क्षिप्र	क्रि० ४१ ३
वारुणे वर्षनाशं स्यात्	क्रि० १४ १	विदिशामु जयमनोत्र	क्रि० ३० ३०
वारुणे वृत्तकुण्डं तु	क्रि० २१ २१	विदिशि चैव विच्छिन्ने	क्रि० ६१ ५
वार्धक्यवस्त्राण्यापूर्य	क्रि० २६ १४	विदूषां च समर्थानां	क्रि० ६३ २०
वालुकैश्च मिमैर्वापि	क्रि० ६१ १६	विद्यां च धर्माधर्मादि	वि० ११
वामन्ती वटशृङ्गं च	क्रि० २३ २३	विद्याङ्गानि च देवस्य भाग २	अनु० ०२
वामुकि रक्तवर्णं तु	क्रि० १३ ६१	विद्याङ्गाम्ब्रेण मन्त्रेण	क्रि० १० ९
वामुकिमानेयकुम्भे	क्रि० १३ ६३	विद्या चेश्वरमादास्ये	क्रि० ६३ १०१
वामुदेव हरि कृष्ण	क्रि० ३६ २२	विद्यातत्त्वमिदं पुमा	वि० ४४६
वाम्नुकुम्भं तथैशान्ये	क्रि० ५३ ११	विद्यातत्त्वाधिप तक्ष	क्रि० ५३ १०६
वाम्नु गर्भेण मयुक्त	क्रि० २३ १६	विद्यादेहं तु सकल्प्य	क्रि० ४५ ९६
वाम्नुदेवाश्च मपूज्य	क्रि० ४५ १३	विद्याधिपेन होमे च	वि० ९ १३
वाम्नुदेवास्तु मपूज्य	क्रि० ४५ १	विद्याधिपेनो सर्वज्ञो	क्रि० ४३ ३०
वाम्नुब्रह्मादिदेवादीन्	क्रि० ५३ १०	विद्यामण्डपदीक्षाभिः	वि० १ २१
वाम्नुमङ्गलवीथ्यां च	क्रि० ४५ १	विद्यामण्डलराजानां	वि० ३ २४
वाम्नुमङ्गलवीथ्यां तु	क्रि० ४५ १	विद्याया मन्त्रतत्त्वानि	क्रि० ४३ ४९
वाम्नुहोमं ततः कृत्वा	क्रि० ५३ १३	विद्याराजमहोत्सवति	वि० १ २
वाम्नुहोमं समाप्याथ	क्रि० १० ९	विद्याराजाधिराजेशो	वि० १ २०
वाम्नुोप्यनेति मन्त्रेण	क्रि० १० १९	विद्याराजाधिराजेशो	वि० १ २
विशतिश्रीणि युतानि	क्रि० १० २३	विद्याराजाधिराजेशो	वि० ४ ३२
विशद्य च कनिष्ठाया	क्रि० ३५ ३६	विद्याराजमनस्त्रिम्	क्रि० २४ १०३
विकरणश्च बलश्रैव	वि० ६ ३	विद्याव्रनोपदेगैश्च	वि० १ २०
विकाराः षोडश त्वेते	वि० १० १०१	विद्युद्गुपमिवाकाशे	भाग २ अनु० २५
विकाराः षोडश प्रोक्ता	वि० १० १०	विद्येशकुम्भाद्वाह्ये तु	क्रि० ११ १३
विकिरास्त्रिपेदस्मै	क्रि० ५३ १०	विद्येशच्छिन्नदलका	क्रि० १० २५
विक्रयं तु च वा क्षौम	क्रि० ४५ ०	विद्येशानां तु मूलानि	क्रि० २४ १५
विघ्नराजो गृहो विष्णु	क्रि० ४५ १	विद्येशान्प्रति कुम्भे	क्रि० ११ ३६
विघ्नेशस्य त्रये प्रीतिः	भाग ३ अनु० ५०	विद्येशावरणं ह्येव	क्रि० ५९ २०१
विघ्नेशो वामशृङ्गे तु	भाग ३ अनु० ५१	विद्येशास्तु महान्मानः	वि० ४ ३१
विजयं बालरूपं च	क्रि० २४ ३०	विद्येश्वरघटानष्टौ	क्रि० २० २१
विजिता दानवाम्बेव	क्रि० ३३ ६	विद्येश्वरैः कारणतुल्यरूपै	वि० १० १०३
विज्ञानाकलं इत्येता	क्रि० ४३ १	विधाना परमेशानो	वि० १० १०

पादः षटलः श्लोकश्च

पादः षटलः श्लोकश्च

विधाय मण्डल मध्ये	क्रि०	४५ ८४	विशाल तन्त्रिभागीक	क्रि०	२९ १०
विधिरुक्ते कालयंतौ	क्रि०	४ ४८	विशेषविषयानन्द	क्रि०	१ १८
विधिता योगमार्गेण	क्रि०	४६ २	विशेषसंस्कारार्थं तु	क्रि०	४६ ९१
विनाश्रय तु देवस्य	क्रि०	३५ १९६	विशेषार्थं च सकल्य	क्रि०	२५ ६७
विना वाप्यल्पतामाया	क्रि०	३९ २९	विशेषार्थं च मसाध्य	क्रि०	५७ ४९
विनाम्य दालनिर्माण	क्रि०	३० १३	विशेषेण च सकल्य	क्रि०	५७ ३७
विनेज्यानलकर्मादि	क्रि०	४७ २०	विशेषेण तु सपूज्य	क्रि०	४५ १२९
विन्यसेत् क्रमेणैव	क्रि०	२६	विश्व विश्वान्मक चैव	क्रि०	२६ ५६
विन्यसेत्सामपर्यन्त	क्रि०	१ १५	विश्वगर्भंकर व्याघ्र	क्रि०	२४ ११३
विन्यसेद्दद्यादीनि	क्रि०	१०	विश्वतश्चक्षुर्मन्त्रेण	क्रि०	५७ १९
विपरीत च चिन्तत	क्रि०	४६ ७९	विश्वान्मक महाज्योति	क्रि०	२४ ६९
विपरीत पूर्ववत्कृत्वा	क्रि०	४६ ८०	विश्वामरेश्वर धन्य	क्रि०	२४ ७७
विपरीतन्याम कृत्वा	क्रि०	४६ ८२	विश्वामित्र महाज्योति	क्रि०	२४ ८०
विप्रप्रत्रितय प्रोक्त	भाग १ अनु०	० ०	विश्वामित्र मुधाज्योति	क्रि०	२४ १००
विप्रोपचारनैवेद्य	भाग १ अनु०	० ४१	विश्वेश्वर तमस्तेस्तु	वि०	उपो० १ १९
विबुधाय वर दिव्य	क्रि०	२४ ८६	विषकामीसकुसुम	क्रि०	५९ ५८
विभिन्न लोकान्कनकाण्डजन्मन	वि०	१० १०३	विषमाक्ष गुणग्राहि	क्रि०	२४ १२०
विभिन्न त्वष्टधा भूय	वि०	० ७	विषयोरगमरुद्धा	वि०	९ ७
विभित्तिध्यानमेवोक्त	भाग १ अनु०	० ८४	विष्टरं स्थापयेत्तस्मिन्	क्रि०	३५ २९४
विभृतिरव्यय आम्ना	क्रि०	४७ ६३	विष्टरे शाययेत्सव्य	क्रि०	३५ १३०
विभित्तिस्थितिहेत्वर्थ	क्रि०	८० १०	विष्टरोपरि देव्यास्तु	क्रि०	३५ १३६
विमल च विधानाग	क्रि०	२६ २०	विष्णु च कुण्डे सपूज्य	क्रि०	४६ १३१
विमल च सुबाहु च	क्रि०	१० १५	विष्णुकुम्भे च वेदादीन्	क्रि०	५० २२
विमल चार्चने चैव	क्रि०	४६ ७१	विष्णुकुम्भोदकेनैव	क्रि०	५० ३१
विमल पञ्चम ज्ञेय	क्रि०	५९ १४७	विष्णुकान्ति च लक्ष्मी च	क्रि०	२३ २५
विमलध्यानमेवोक्त	भाग १ अनु०	० ५४	विष्णुकान्ति महा चैव	क्रि०	२२ १६
विमलाध्यानमेवोक्त	भाग १ अनु०	० ८९	विष्णुकान्तिदलैः क्षुभ्रै	क्रि०	५७ १७
विमलेशोऽद्भुतामश्र	क्रि०	४७ ८०	विष्णुपूजा प्रवक्ष्यामि	क्रि०	३६ १
विमोह मोहन शान्त	क्रि०	२४ ५६	विष्णुभागे तु निर्मात्य	क्रि०	६१ ८
विलिप्य गोमयेनात्र	क्रि०	६० २	विष्णोर्ब्रह्मा समुद्भूतः	भाग २ अनु०	१०७
विवर्णमङ्गल चैव	भाग २ अनु०	६७	विमर्गाद्या अकारान्ता	क्रि०	४७ ५७
विवाह कारयेत्पश्चात्	क्रि०	५७ १२७	विमर्जन परिवृते	क्रि०	५९ १७५
विविध वा यथालाभ	क्रि०	०३ १४	विमर्जन परिवृते	भाग ३ अनु०	१ १३३
विविध शिखरमद्गाश्र	क्रि०	१० १३	विमृज्य नसीरदेश	क्रि०	५५
विविधभक्तजायाभ	क्रि०	२१ ०७९	विमृज्याग्निस्थित देव	क्रि०	५७ ११७
विवृत वृषभ सूत्र	क्रि०	२४ १४९	विमृज्याच्छाद्य वस्त्र तु	क्रि०	३० २३
विवचयति या पुमा	वि०	१ ८	विमृज्याशेषमृत्वाव	क्रि०	४४ १०

पाद पटलः इलोकञ्च

पाद पटलः इलोकञ्च

विमृज्यास्त्रेण मन्त्रेण	क्रि०	२५८५	वृषस्य वृषण स्मृष्टा	भाग ३ अनु०	१२१
विस्तार तु त्रिधा कृत्वा	क्रि०	२८१४	वृषादयस्त्वधोभागे	क्रि०	१७७६
विस्तारत्रिगुणायाम	क्रि०	३५१३०	वृषादिपीठपर्यन्तम्	क्रि०	१७७७
विस्तारमदृश निम्न	क्रि०	१४४	वृषादिबलिपीठान्त	क्रि०	१७७८
विस्तारमदृश वार्ध	क्रि०	१८२५	वृषाब्द चतु शृङ्ग	क्रि०	१९१९
विस्तारमदृशादूर्ध्वे	क्रि०	३९२	वृषो वृषधरोऽनन्त	क्रि०	१९७१
विस्तारमदशायाम	क्रि०	८०४	वेत्र मदा च वज्र च	क्रि०	३७११
विस्तारमदृशोत्सेध	क्रि०	३३१७	वेत्रत्रयममायुक्त	क्रि०	११०३
विस्तारमदृशोत्सेध	क्रि०	३५३५	वेदध्वनिममायुक्त	क्रि०	३७००
विस्तारमममूत्सेध	क्रि०	२७६	वेदपारायणार्थं च	क्रि०	५७१५
विस्तारादङ्गुलीवृद्ध्या	क्रि०	४३२५	वेदभूतनरमाश वा	क्रि०	३९११८
विस्तार्गर्ध त्रिपाद वा	क्रि०	३३१२	वेदमन्त्रेण समुक्त	क्रि०	५३८७
विस्तार्गर्ध त्रिपाद वा	क्रि०	३३१४	वेदमात्रमिति प्रोक्त	क्रि०	३५१६६
विस्तारे सप्तपङ्क्ति स्यात्	क्रि०	४०१७	वेदद्वर्चा दशभिर्हाम	क्रि०	३५१८
विस्तीर्णं चतुरश्र च भाग १ अनु०		२६	वेदवाक्यैश्च तत्काले	क्रि०	१८६८
विस्तीर्णं चतुरश्र च भाग १ अनु०		२१६	वेदवाद्यैश्चैव	क्रि०	६०६
विस्तीर्णं तु द्विहस्तेन	क्रि०	४६३०	वेदविक्रयकाश्चापि	क्रि०	५९१०७
विस्तीर्य शिरसा दर्भान्	क्रि०	१५१०	वेदशास्त्रार्थवृत्तम्	क्रि०	५३१३
विस्फुलिङ्गा यथा क्षुद्रा	क्रि०	८५	वेदशास्त्रार्थतत्त्वज्ञ	क्रि०	१०१
विहितं सर्वकर्तृत्वं	क्रि०	२१३	वेदशास्त्रेषु निपुण	क्रि०	१००
वीनदोष महाबीज	क्रि०	२६६८	वेदशास्त्रेषु निपुण	भाग ३ अनु०	७१
वीरचूडामणि राम	क्रि०	२४१०७	वेदाश जानूदीर्घ स्यात्	क्रि०	२९१०
वीरभद्रादयश्चान्ये	क्रि०	११	वेदाश मध्यविस्मार	क्रि०	३८५
वीरभद्रो भद्रकाली	क्रि०	४७७३	वेदाशेन दलोच्च तु	क्रि०	३३१०
वृक्षाञ्जलादिभवे च	क्रि०	४४३१	वेदाशयुगपद्भागे	क्रि०	३९१
वृत्न मदाशिव तत्त्व	क्रि०	५९१६०	वेदाश्व्याममात्र तु	क्रि०	१८६
वृत्न मदाशिव तत्त्व भाग ३ अनु०		११२९	वेदाग्निपक्षप्रम्यैस्तु	क्रि०	२८००
वृत्नकुण्ड तदग्रे तु	क्रि०	३२१८	वेदाग्निविस्तृतोच्च तु	क्रि०	५७१६
वृत्ना वा चतुरश्रा वा	क्रि०	४३१९	वेदाश योनिषण्डेन्दु	क्रि०	१६१
वृश्चिकाकण्ठमान्य च भाग १ अनु०		२५३	वेदाशस्य परीणाह	क्रि०	१६१३
वृश्चिकेर्जगते चन्द्रे	क्रि०	२६१	वेदिकाप्रेषकोणे तु	क्रि०	४५१०
वृषकुम्भस्य मध्ये तु	क्रि०	१८४७	वेदिकापश्चिमे चैव	क्रि०	४११०
वृषद्वय च घण्टा च	क्रि०	३५२५९	वेदिकाया घट चैव	क्रि०	१११३
वृषभ पत्रिवारे तु	क्रि०	११९	वेदिकाया तु मस्याय	क्रि०	१०१३
वृषमस्यर्च्य गन्धाद्यै	क्रि०	१८५५	वेदिकायां स्थापयित्वा	क्रि०	३८३६
वृषमश्र मुनिष्यन्न	क्रि०	२६८३	वेदिकायाश्चतुर्दिक्ष	क्रि०	२९३६
वृषगृहे तथा क्षेत्रे	क्रि०	२६८७	वेदिकावायुदिग्भागे	क्रि०	४८११

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

वेदिकोपरि पूर्व तु	क्रि० ४६ ६३	व्यपोह्य वस्त्रकर्चादीन्	क्रि० ३१ ४०
वेदिकोपरि सूत्रेण	क्रि० २५ ५९	व्यवमाय महाभक्त	क्रि० २८ ११
वेदिदक्षिणपार्श्वे तु	क्रि० ५७ ४६	व्याघ्रचर्माम्बरोपेत	क्रि० २८ ६३
वेदिमध्ये समायुक्त	क्रि० ६१ १७	व्याघ्रचर्माम्बरोपेत	क्रि० ३५ २७९
वेद्या च कुम्भ संस्थाप्य	क्रि० ५१ २८	व्याघ्रचर्मोत्तरीय च	क्रि० १० ३१
वेद्या तु स्थण्डिले मध्ये	क्रि० ३० २१	व्याघ्रचर्मोत्तरीय च	क्रि० ३५ २३०
वेद्या बाह्य स्वमज्ञाभि	क्रि० ६० ८	व्याघ्राजिनाम्बरोपेत	क्रि० ३५ १२०
वेद्या आदाय कुम्भ तु	क्रि० ३२ २४	व्याघ्री च रक्तागम्य च	क्रि० १० ६०
वेद्यास्तु कुम्भानानीय	क्रि० २९ ३२	व्यापकत्वाच्च सर्वस्य	वि० १० ५३
वेद्यास्तु कुम्भानुद्धृत्य	क्रि० १८ १३७	व्यापकत्वादमेयत्वाद्	वि० १० १०
वेद्यास्तु कुम्भानुद्धृत्य	क्रि० २८ ८३	व्यापिने व्योमरूपाय	वि० १० १३
वेद्यास्तु दर्पण चैव	क्रि० ३४ ३२	व्याप्ते सर्वगत प्रोक्त भाग २ अनु०	३
वेद्यास्तु पीठमुद्धृत्य	क्रि० २९ २९	व्याप्नुवन्ति शरीराणि	वि० ८ ६
वेद्यास्तु पूर्वतो याम्ये	क्रि० १८ ६६	व्याल चैवार्कपुष्प च	क्रि० ३५ १२५
वेद्युपरि विनिक्षिप्य	क्रि० ५७ ३०	व्यालकन्यममघट्ट	क्रि० २८ ८३
वैशयेद्यदि चण्डालो	क्रि० ५६ ३	व्यालमुद्रा च वरद भाग १ अनु०	२०५
वैणव ऋक् वापि	क्रि० १८ ३०	व्यास तु वेदिकायाश्च	क्रि० ३५ ३३
वैदेह देहरहित	क्रि० २४ ५७	व्यासायाममम कुर्यात्	क्रि० ३१ २६
वैनाशिकत्वात्मवैषा	वि० १० १९	व्याहृतिभिश्च हुत्वा तु	क्रि० ५७ २०
वैवस्वतं विश्वमह	क्रि० २४ १०८	व्याहृतीश्च ततो हुत्वा	क्रि० २७ २८
वैवाह्यम्बपरे त्वर्क्षे	क्रि० १८ १४०	व्योमपक्षगम्यश्चवाणान्	क्रि० ५९ ११७
वैशाखे तु विशालान्त	क्रि० १८ ३	व्योममात्रविशालादधान्	क्रि० ३५ १३
वैशाखे विधिवन्प्रोक्ता	क्रि० ५७ ३	व्योमव्यापिन इत्यन्ता	क्रि० ४७ ५४
वैश्यश्चात्रियशूद्राश्च	क्रि० ४८ ४२	व्योमव्यापिभिर्द मन्त्र	क्रि० १ १७
वैश्येष्ट म्याग्निशादौ तु	क्रि० १८ २१	व्योमव्यापिपदान्यष्टा	क्रि० ४७ ४४
वैष्णव न्वथ कौमार	वि० ८ १४	व्योमव्यापि षडङ्गैश्च	क्रि० १० ४९
वैषडन्नेन मूलेन	क्रि० ४६ १२३	व्योमव्यापि ममुच्चार्य	क्रि० ४८ ८
व्यक्ताव्यक्तकलापमालभतुल	वि० १० ११०	व्योम व्योमेति तेनाक्तः	वि० १० ५२
व्यञ्जने मण्डपे गर्भे	क्रि० ५६ १५	व्योमाश कर्णकृटाना	क्रि० ३९ ११
व्यञ्जने मण्डपे वेदि	क्रि० ५६ २१	व्योमाशं घृतवारि स्यात्	क्रि० २८ ७८
व्यञ्जनै पञ्चविंशैश्च	क्रि० ५० १८	व्योमाक्षिशिवचन्द्राभि	क्रि० ३९ १९
व्यन्यासेनाशया चैतौ	क्रि० १८ ११२	व्योमातीत सुसूक्ष्म हि भाग २ अनु०	३
व्यपेनपक्षदृष्टान्त	वि० १० ३	व्योमादिष्वपि बोद्धव्य	वि० १० ४९
व्यपोह्य तृपकादीनि	क्रि० १३ १०	व्योमेति पूर्वमेवोक्त	वि० १० ५९
व्यपोह्य निर्गुनिदेश	क्रि० ५३ २३	व्योमेत्याकाशमज्येय	वि० १० १०
व्यपोह्य वस्त्रकर्चादीन्	क्रि० ३० १९	व्रीहितण्डुलसमिश्रम्	क्रि० ९ ४
व्यपोह्य वस्त्रकर्चादीन्	क्रि० ३१ २९		

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

श	शत	वार्ध	तदर्थ	वा	क्रि०	३०	३५
		शत	वार्ध	तु	हंसेन	क्रि०	४६ ९९
शकर पुष्कर स्याणु	क्रि०	२४	५३	शतपादयुत मण्ड	क्रि०	४०	१३
शम्भीश विरूपाक्ष	क्रि०	२४	५२	शतमर्थ तदर्थ वा	क्रि०	३७	३५
शम्भुरीशो विरूपाक्षो	क्रि०	२३	३२	शतक्रदा इति स्याता	वि०	४	१०
शम्भुविभर्गणाध्यक्ष	क्रि०	८३	७०	शतब्रह्मन्तर विद्यात	क्रि०	६	३
शम्भोर्जटाभिषेक तु	क्रि०	४३	९	शतानि पञ्च शिष्याणां	वि०	३	१०
शन्तयस्त्वध्विकाया म्य	क्रि०	२	५	शक्ताशा मन्त्रास्यत	क्रि०	८०	११
शक्तिकुम्भो च तत्पार्श्व	क्रि०	५७	१११	शने प्रदक्षिण कृत्वा	क्रि०	११	१०
शक्तिरगिस्तथा शक् च	क्रि०	११	१६	शने प्रदक्षिण कृत्वा	क्रि०	११	१०५
शक्तिरधिमममहन	वि०	१०	११	शने मृगोजयन्ती	क्रि०	२०	३०
शक्तिरवामन पूर्व	क्रि०	५०	१८५	शनेश्वरादिकन्वन्तान् भाग १	अन०	०	१३
शक्त्याष्टकेन सपुत्र्य भाग १	अन०	०	८३	शब्द स्पर्शश्च रूप च	वि०	६२	८
शक्त्यादिशक्तिपर्यन्त	क्रि०	४५	९०	शब्द स्पर्शश्च रूप च	क्रि०	४८	५२
शक्त्यादिशक्तिपर्यन्त	क्रि०	८१	०५	शब्दब्रह्म द्वाधर्ष	क्रि०	८४	१०१
शक्त्यादिशक्तिपर्यन्त	क्रि०	८६	६८	शमीर्वाकुशेरम्ब	क्रि०	८४	५०
शक्त्यादिशक्तिपर्यन्त	क्रि०	८६	१११	शमी वित्त्वमपाभाग	क्रि०	५०	६५
शक्त्यादिशक्तिपर्यन्त	क्रि०	५७	५६	शभा प्रदक्षिण कृतान् भाग ३	अन०	२३	
शक्त्याद्यासनपर्यन्त	क्रि०	५७	११६	शयन कल्पयेत्तत्र	क्रि०	३८	२१
शक्रशाकरयोर्मध्ये	क्रि०	१८	६५	शयन कल्पयेत्तस्मिन्	क्रि०	२८	३९
शक्रादिशक्रान्तामु	क्रि०	३०	१०	शयन कल्पयेत्तस्मिन्	क्रि०	८०	१३
शक्रादिष क्रमान्थाप्य	क्रि०	८०	११	शयन कल्पयेत्तस्मिन्	क्रि०	८४	०३
शक्रादिमर्वदेवाश्च	क्रि०	३५	२०१	शयन कल्पयेत्तस्मिन्	क्रि०	३६	१३
शक्राद्यष्टपटेष्वर्च्य	क्रि०	२६	०३	शयनाद्वीमद्वय	क्रि०	८०	३३
शट्किनी शट्किनी चैव	क्रि०	३७	१०	शयनाल्लिङ्गमद्वय	क्रि०	८०	६३
शङ्ख चक्र च पद्म च	क्रि०	४८	४०	शयने शाययेत्पश्चात्	क्रि०	३१	३१
शङ्ख दर्पणदीप च	क्रि०	४८	५	शयने शाययेत्पश्चात्	क्रि०	३६	२०
शङ्ख पद्मानन चैव भाग १	अन०	०	८७	शयन शाययेत्पश्चात्	क्रि०	३८	०३
शङ्ख शङ्ख तु पादेन	क्रि०	२५	५७	शयने शाययेत्पश्चात्	क्रि०	८०	१५
शङ्खघोष च शङ्ख च	क्रि०	८८	६६	शयन शाययेद्वेवी	क्रि०	३७	३०
शङ्खध्वनिममायत्त	क्रि०	१८	८८	शयन शाययेद्विम्ब	क्रि०	५७	०६
शङ्खपाल चोत्तरे तु	क्रि०	५७	७५	शयन शाययेद्विम्ब	क्रि०	८७	१०
शङ्खपालस्वरूप तु	क्रि०	५७	७५	शयन शाययेद्विम्ब	क्रि०	८८	६१
शङ्खमन्त्रपात्र च भाग १	अन०	०	८८	शरणाद्ररणाच्च दव	वि०	१०	७६
शङ्खिनी चैव वारण्ड	क्रि०	५०	६०	शरणार्थिनामणना वाना	वि०	१०	७५
शङ्खिनीपुष्पकुरव	क्रि०	१०	८८	शरण्य वन्द शम्भ	क्रि०	८८	१६८
शची पुरात्मजा चैव	क्रि०	१०	८८	शरदर्भान् परिस्नीय	वि०	०	१

पादः पटलः श्लोकऽङ्क

पादः पटलः श्लोकऽङ्क

शराव क्रमशो न्यस्य	क्रि०	१७ १८	शान्त्यम्भमा च मप्रोक्ष्य	क्रि०	५७ १००
शराव मद्रदैवत्य	क्रि०	१७ १९	शाययेदूर्ध्ववक्त्रं तु	क्रि०	३१ १०
शरीरस्थो विभर्तिन्य	क्रि०	८७ ३	शालाकारं शिरं कार्यं	क्रि०	१० ६
शर्वोक्तादिकं मप्रोक्तं	क्रि०	६३ १४	शालिनीवारमद्गं च	क्रि०	२४ ६३
शशकप्यां नियुज्येत	वि०	५ ४	शालिप्रियङ्गुश्यामं च	क्रि०	३० ६६
शाकरादिषु तद्वाह्ये	क्रि०	२९ १५	शालिभिः स्थण्डिलं कुर्यात्	क्रि०	२६ १०
शाकरे च पलाशः स्यात्	क्रि०	३१ ३६	शालिभिः स्थण्डिलं कृत्वा	क्रि०	५१ ५५
शाकरे च महाशामु	क्रि०	३१ २०	शालिस्थण्डिलं मकल्प्य	क्रि०	५३ ३०
शाकरे पद्मरामं तु	क्रि०	३० ६२	शालीयं तण्डुलं श्रेष्ठं	क्रि०	१० ३
शान्तं दान्तं जितक्रोधं	क्रि०	५७ १३	शान्मलं गयनं वाथो	क्रि०	३० ३०
शान्तं भद्रं महान्यागं	क्रि०	२४ ७६	शास्ता च कृद्दृष्टिश्च	क्रि०	३० ३५
शान्तत्वात्मवक्तव्यं	वि०	१० १५	शास्त्रनेत्रमणुज्यानि	क्रि०	३६ १११
शान्तरूपमिदं प्रोक्तं भाग २ अनु०	अनु०	१ ७४	शास्त्रस्य मप्रदानेन	क्रि०	६७ ३०
शान्तिकं पौष्टिकं चैव	क्रि०	११ १	शास्त्रस्य मप्रदानेन	क्रि०	३३ ३५
शान्तिकं पौष्टिकं चैव	क्रि०	३० ३	शास्त्रान्तचक्रं कर्तव्यं भाग १ अनु०	अनु०	३ ३०
शान्तिकाद्युत्पत्तिना तु	क्रि०	११ ३०	शास्त्री च योगदीक्षा च	क्रि०	६३ १६
शान्तिकृष्णैर्जभिमन्त्र्याथ	क्रि०	५७ १०५	शास्त्रोक्तगन्धद्रव्येण	क्रि०	५१ १३
शान्तिकृष्णैर्जभिमन्त्र्याथ	क्रि०	५७ १०७	शिवया चम्होमं तु	क्रि०	३१ ३३
शान्तिकृष्णे शतं जप्त्वा	क्रि०	५७ १०	शिवरे तु महाशामु	क्रि०	३१ ३१
शान्तिकं पौष्टिकं चैव	क्रि०	११ १०	शिवरे पूर्वदेवो यः	क्रि०	५३ ३३
शान्तिभक्तिप्रदायकं	क्रि०	५७ ३०	शिवरे मण्डपे चैव	क्रि०	५१ ३
शान्तिविद्याकले चैव	क्रि०	६६ ११०	शिवो चाज्ञां गलं चाम्य	क्रि०	११ ५०
शान्तिर्ज्ञानप्रतिष्ठायाः	क्रि०	५० ३	शिवोच्छेदो न यत्रास्ति	क्रि०	६७ ३१
शान्तिर्होमं नतं कुर्यात्	क्रि०	५३ ६३	शिवामणी मौलिमध्ये	क्रि०	३१ ३५
शान्तिर्होमं नतं कृत्वा	क्रि०	५१ १६५	शिवायज्ञोपवीतं तु	क्रि०	३३ ३१
शान्तिर्होमं नतं कृत्वा	क्रि०	६० ६५	शिवया भुण्डकेन वा	क्रि०	६६ १००
शान्तिर्होमं नतं कृत्वा	क्रि०	६६ १६	शिवया ध्यानमेवोक्तं भाग १ अनु०	अनु०	५ १५
शान्तिर्होमं प्रकुर्वीत	क्रि०	६६ ७	शिवोवर्मास्त्रमूलं च	क्रि०	६७ ३०
शान्तिर्होमं प्रवक्ष्यामि	क्रि०	५३ ३६	शिरःस्थानादि पादान्	क्रि०	६६ १६३
शान्तिर्होमं सभाकुर्यात्	क्रि०	५० ७	शिरःस्थाने च ताडेतु	क्रि०	६६ १०५
शान्तिर्होमं इति स्थानं	क्रि०	६६ ६०	शिरसा पूरयेच्छर्मा	क्रि०	१० ७
शान्तिर्होमं इति प्रोक्तं	क्रि०	५० ३१	शिरसा प्रोक्षयेत्तन्मिन्	क्रि०	५१ ३३
शान्तौ तु व्रीणि तत्त्वानि	क्रि०	६७ १२	शिरसा शोषयित्वा तु	क्रि०	५१ ७
शान्तौ वामामृषान्यष्टा	क्रि०	६७ १५	शिरसि स्थाच्छिरोमन्त्रं	क्रि०	३७
शान्त्यतीतकल्याणां तु	क्रि०	६७ ५५	शिरसो वर्तनं प्रोक्तं	क्रि०	५१ १५
शान्त्यतीता परा शक्तिः भाग २ अनु०	अनु०	१ ३३	शिरसि चन्द्रवल्ली च	क्रि०	५१ १५
शान्त्यतीतान्तिका चैव	क्रि०	६७ १६	शिरसाप्राणोपायः	क्रि०	५१

पाद पटल श्लोकसंख

पाद पटल श्लोकसंख

शिवोऽन्त मद्यमन्त्रादि	क्रि०	३० ३५	शिवज्ञानवाधशास्त्र	क्रि०	११ ३१
शिवोऽन्ते शिवकुम्भ तु	क्रि०	३३ १०	शिवज्ञानरत्न श्रेष्ठ	क्रि०	३१ ११
शिवोऽन्ते भृङ्ग च	क्रि०	३३ ००	शिवतत्त्व पर होतु	वि०	३१
शिवार्ध कल्पयेत्तद्य	क्रि०	५० ११३	शिवतत्त्व मुनिर्वाण	वि०	३१
शिवार्ध कल्पयेत्तद्य भाग ३	अनु०	११३	शिवतत्त्वमिदं प्रोक्त भाग २	अनु०	११३
शिवो वामश्च मन्त्रौ द्वौ	क्रि०	४३ ४१	शिवतत्त्वविधानज्ञै	वि०	१० ३५
शिलाभिर्वेष्टकाभिर्वा	क्रि०	३० ३१	शिवतत्त्वविधानज्ञो	वि०	४३ ३
शिलाभिर्वेष्टकाभिर्वा	क्रि०	३० ३५	शिवतत्त्वामन्त्रान्त	क्रि०	४३ ११
शिलामन्या गृहीत्वाथ	क्रि०	५१ ६	शिवतत्त्वादि ह्यान्मान	क्रि०	४३ ३१
शिलामन्या भेष्टकागर्भ	क्रि०	३० ५१	शिवतत्त्वाधिप नाग	क्रि०	५३ १००
शिलावश्रे ताडनेन भाग ३	अनु०	३६	शिवतत्त्वे शिव ध्यात्वा	क्रि०	५९ १६६
शिल्पिन विमृजेत्पश्चात्	क्रि०	१३ ००	शिवतत्त्वे शिव ध्यात्वा भाग ३	अनु०	१३१
शिव तु मध्यमे न्यम्य	क्रि०	४१ १०	शिवतत्त्वमहाविद्या	वि०	४५१
शिव तु शिवलिङ्गे तु	क्रि०	११ १३	शिवतीर्थमिदं कृत्वा भाग ३	अनु०	१०
शिव ध्यायेच्छिवे कुम्भे	क्रि०	३३ ००	शिवतीर्थमिदं ह्यान्	क्रि०	३४ १९
शिव परात्पर सूक्ष्म भाग ३	अनु०	११	शिवधर्ममनुप्राप्य	वि०	४११
शिव ब्रह्माङ्गमुच्चार्य	क्रि०	३३	शिवध्यानपरौ यस्मात्	क्रि०	५६ ६१
शिव वै शिवकुम्भस्य	क्रि०	३३ ९	शिवध्यानममायुक्तः	वि०	६३३
शिव समुप्य विधिवत्	क्रि०	५६ ११	शिवपञ्चाक्षर होतु	क्रि०	३४
शिव सर्वगत शान्त	क्रि०	५० ११	शिवपूजामम पुण्यं	क्रि०	५९ २
शिव हस्तेन समुप्य	क्रि०	३१ ३१	शिवब्रह्माङ्गविद्याङ्ग	क्रि०	३३ ६६
शिव हृदये पूर्वेण	क्रि०	६६ १०६	शिवभक्तस्य शान्तस्य	वि०	१० १०९
शिव हृदये सभाव्य	क्रि०	६६ ११५	शिवमन्त्र न्यसेद्धीमान्	क्रि०	५९ ३३
शिव कला रागविद्ये	क्रि०	४६९	शिवमन्त्र न्यसेद्धीमान् भाग ३	अनु०	६२
शिव इति समाप्तकृत्वा	वि०	१० ११	शिवमन्त्र शत जप्त्वा	क्रि०	६६ २१
शिव उत्तो महानन्त्र	वि०	१० ११	शिवमन्त्र शत जप्त्वा	क्रि०	६६ १५
शिवकुम्भ तथाद्वय	क्रि०	३६ ३६	शिवमन्त्र समुच्चार्य	क्रि०	६६ ३
शिवकुम्भ तथाद्वय	क्रि०	३६ १३६	शिवमन्त्रपदार्थानां	वि०	१० ६०
शिवकुम्भ दक्षपार्श्व	क्रि०	६५ ३६	शिवमागधयित्वा तु	क्रि०	१३ ०
शिवकुम्भ न्यस्यमध्ये	क्रि०	३१ १	शिवमूर्तिविधानज्ञै	वि०	१० ३३
शिवकुम्भ समादाय	क्रि०	४१ २६	शिवयो पञ्चके प्रीति भाग ३	अनु०	१५०
शिवकुम्भ समुद्धृत्य	क्रि०	३१ २३	शिवविद्यान्मविज्ञान विद्या ०	अनु०	११
शिवकुम्भान्तिके मध्ये	क्रि०	११ ३५	शिवशक्तिकला सर्वा	वि०	४६५
शिवकुम्भे शिव ध्यात्वा	क्रि०	११ ३५	शिवशक्तिस्वरूपेण	क्रि०	५६ २९
शिवमायत्रिमुच्चार्य	क्रि०	४१ ३३	शिवशक्तिमि दीनेन	क्रि०	६६ १६०
शिवविहङ्ग त्रि म्दाक्ष	क्रि०	४३	शिवमकल्पमयुक्तं	क्रि०	५३ ६६
			शिवमकल्पमयुक्तं	क्रि०	५६ १३

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

शिवमस्कारयुक्तस्य	क्रि०	६७ ३७	शिवार्चनं शिवे लिङ्गे	क्रि०	१४ ११
शिवमस्कारसम्बन्धात्	क्रि०	६३ २४	शिवाम्ना तु ममुच्चार्य भाग ३	अनु०	२१
शिव सर्वोक्ति यदुक्त	वि०	१० ६७	शिवाम्नाद्य व्यवस्थान	क्रि०	२६ १००
शिवसादाख्यभेदेन भाग २	अनु०	१ ५०	शिवं चैतन्यमधान	क्रि०	५६ २१
शिवसादाख्यमेवांक्त भाग २	अनु०	१ २६	शिवेन्दुकिरणादेतत्	वि०	१ २६
शिवमृष्टिरिति प्रोक्ता भाग २	अनु०	१ १०	शिवोऽन्तो विदितपरापरो रु	वि०	१० १०६
शिवस्थानं समाश्रित्य	क्रि०	४५ ९३	शिवोऽन्तर्पेक्षिताचार्यो	क्रि०	६७ १०
शिवस्थानस्य बाह्येषु	क्रि०	४९ ६	शिवोऽन्तर्पेक्षिताचार्यो	क्रि०	२३ ३
शिवस्थाने च तन्मध्ये	क्रि०	४६ १५८	शिष्टकर्माणि सर्वाणि	क्रि०	१२ ११
शिवस्य जङ्घे द्वावेतौ	वि०	६ १४	शिष्य तु ममुच्च कृत्वा	क्रि०	१६ २०
शिवस्य दर्शनं कृत्वा भाग ३	अनु०	५९	शिष्यस्तु गृहणादौ तु	क्रि०	१० ३
शिवस्य मूलमन्त्रेण	क्रि०	४८ १२	शिष्यस्य ब्रह्मरन्ध्रे तु	क्रि०	१६ २७
शिवस्य मूलमन्त्रेण	क्रि०	४८ १४	शिष्याणां स्थानमेकं तु	क्रि०	४१ १३
शिवस्य लक्षणं प्रोक्त भाग २	अनु०	१ १०८	शिष्यान्मानं समादाय	क्रि०	६६ ९६
शिवस्य लक्षणं वक्ष्ये भाग २	अनु०	१ १	शिष्ये हृदयपत्रे च	क्रि०	६६ १११
शिवस्यानुग्रहादीनां	क्रि०	४७ १४	शीघ्रं पूर्ववदावाह्य	क्रि०	४६ २३
शिवब्रह्म्याप्रके हर्म्यं	क्रि०	४९ ३	शीघ्रं शान्तिं प्रकर्तव्या	क्रि०	५३ ८
शिवहस्तं च सकल्प्य	क्रि०	४६ ९३	शीघ्रं शान्तिं प्रकर्तव्या	क्रि०	१३ ११
शिवार्चं घृतवारि स्यात्	क्रि०	२८ ८१	शीघ्रो लघुर्वायुवेग	क्रि०	४७ ३१
शिवार्चान्नयबोधेन	क्रि०	३५ १५	शीघ्रोऽग्निव्यमेवांक्त	क्रि०	१० १११
शिवार्चोत्पन्नभस्मान्	क्रि०	४८ ८१	शुकदीर्घं तु वेदाश	क्रि०	२५ ८९
शिवारख्यं पद्मयोनीं च	क्रि०	५१ २०	शुक्लवस्त्रेण ममुज्य	क्रि०	१६ १३
शिवारणे लेपनं कृत्वा	क्रि०	५३ ३०	शुचिस्मितं चतुर्बाहु	क्रि०	२८ १०३
शिवारणे स्थण्डिलं कल्प्य	क्रि०	५३ ६१	शुद्धजाम्बूनदं दापि	क्रि०	१२ १
शिवान्मकामिदं ज्ञात्वा	वि०	३ २८	शुद्धन्वाच्छिवमित्युक्त भाग २	अनु०	१ ३
शिवान्मने निवेद्यैव	क्रि०	४५ १२३	शुद्धननावसानं च	क्रि०	१० ६१
शिवान्मविद्यातत्त्वानि	वि०	४ ६७	शुद्धनूतानि शेषानि	क्रि०	१० १
शिवार्चिकर्मपर्यन्त भाग २	अनु०	१ ८२	शुद्धपात्रे तु निक्षिप्य	क्रि०	४५ २०
शिवार्चितत्त्वमित्युक्त भाग २	अनु०	१ १८	शुद्धपात्रे तु निक्षिप्य	क्रि०	४५ २४
शिवार्चिन्नां शाल्यं शोष्यस्तु	क्रि०	१० १०	शुद्धभूमौ श्मशाने तु	क्रि०	६६ २५
शिवानन्दमनप्राप्य	क्रि०	५१ ६७	शुद्धमायाम्बरूपं च	क्रि०	५१ २५
शिवानन्दां महेशी च	क्रि०	५० १००	शुद्धवस्त्रनिर्गोघान	क्रि०	६६ १०
शिवानलमहाज्वाला	वि०	४ ११	शुद्धश्वेतनिर्भो देव	क्रि०	३४ ११
शिवानलविनिष्क्रान्त	वि०	३ ६	शुद्धस्नानं तत् कुर्यान्	क्रि०	१८ १४३
शिवालये चतुर्दिक्षु	क्रि०	४८ ३४	शुद्धस्फटिकमकाश	क्रि०	४ ४१
शिवालये मध्यहागया	क्रि०	३० ९	शुद्धस्फटिकमकाश	क्रि०	१० ११५
शिवारम्भं कलाजानि	क्रि०	२४ १०३	शुद्धस्फटिकमकाश	क्रि०	५९ १२०

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

शुद्धस्फटिकसंकाश	भाग ३ अनु०	१२२	शेष प्रागिव कर्तव्य	क्रि०	१११०
शुद्धस्फटिकसंकाश	भाग ३ अनु०	१२७	शेष प्रागिव कर्तव्य	क्रि०	१११०
शुद्धान्मान विदग्ध च	क्रि०	२४७४	शेष भित्तिविशाल म्यात्	क्रि०	३०११
शुद्धाद्भि स्नापयेत्पश्चात्	क्रि०	३१३०	शेष मध्यतल निम्न	क्रि०	३१११
शुद्धाद्भि रभिषिच्यथा	क्रि०	३२२४	शेष युक्त्या तु कर्तव्य	क्रि०	३१११
शुद्धाद्भि रभिषिच्यथा	क्रि०	३८२२	शेष युक्त्या तु कर्तव्य	क्रि०	३१११
शुद्धात्त माममयुक्तं	क्रि०	३७५०	शेषकालेषु सर्वेषु	क्रि०	१०१२०
शुद्धात्त सर्वदेवाना	क्रि०	५३११	शेषपदानि तु पङ्क्तिवशति	वि०	१०१०
शुद्धाशुद्धान्यशेषाणि	वि०	१०६३	शेषाणि लेपयेद्दीमान्	क्रि०	३१११
शुद्धिं कृत्वा तु गन्धैश्च	क्रि०	२९३२	शेषात्तेन घृतात्तेन	क्रि०	१०३०
शुद्धोदकेन संपूर्य	क्रि०	५२१८	शैलज तरुण लिङ्ग	क्रि०	२७५१
शुद्धपथं कारयेदेव	क्रि०	६६	शैलज ध्रुवत्रेर यत्	क्रि०	५५५
शुद्धयै चतुर्दश चिह्न	क्रि०	१७११	शैलज मण्मय दाह	क्रि०	३१११
शुद्धौदन हरिद्राक्ष	क्रि०	१२३६	शैव दर्भैश्च दूर्वैश्च	क्रि०	४८४८
शुभनक्षत्रयुक्ते तु	क्रि०	५८५	शैव परमनिर्वाण	वि०	१०५८
शुभे दिने सुनक्षत्रे	क्रि०	५२८	शैव परमनिर्वाण	वि०	१२४
शुभं कुन्देन्दुवर्णाभं	क्रि०	५९९७	शैव मण्मय प्रोक्त	क्रि०	६३६
शुक्रमन्त्रेण मष्टेद्य	क्रि०	१३६	शैव मण्मय प्रोक्त	क्रि०	६३७
शुद्धमार्गेण मचिन्त्य	क्रि०	६३५५	शैवज्ञानपदार्थवारिभिरल	वि०	१०११०
शुद्धाणा च विशेषेण	क्रि०	११३०	शैवान्यत पाश्चात्त च भागः ३	अनु०	३६
शुद्धादिकरणैस्तेषां	क्रि०	११४४	शैवान्यत पाश्चात्त म्यान	क्रि०	११११
शुद्ध कपाल खटाङ्ग	भाग १ अनु०	२९३	शैवान्यत चोद्गम्य	क्रि०	५९१०
शुद्ध कपाल दण्ड च	क्रि०	३७४३	शैवान्यत चोद्गम्य भागः ३	अनु०	३६
शुद्ध च रज्जुबन्ध च	क्रि०	३४६	शैवे च भौतिक श्रेष्ठ	क्रि०	५९११
शुद्ध शैव नयाम्यर्थ	क्रि०	१११३०	शैवे तु भौतिक श्रेष्ठ भागः ३	अनु०	३६
शुद्ध इमम्क चैव	भाग १ अनु०	२४७	शोधन आलन शाय	क्रि०	११३१
शुद्ध त्रिमूर्तिदेवत	क्रि०	४५४०	शोधन मार्जन वीथ्या	क्रि०	११३१
शुद्ध परशुखण्ड च	क्रि०	३८४४	शोधयदम्यमन्त्रण	क्रि०	५९१३०
शुद्ध परशुखण्डौ च	भाग २ अनु०	१७१	शोधयेद्देविक लिङ्ग	क्रि०	५९१२७
शुद्धपाणिबल्लोन्माथि	क्रि०	२४६०	शोधनीया विभाव्यैव	क्रि०	४३४१
शुद्धाग्रण धरेद्देव	क्रि०	३५२६१	शोधनीया पुरातनम्	क्रि०	३२०
शुद्धादीन् स्थापयित्वा तु	क्रि०	२४०	शोधन पाचन कृत्वा	क्रि०	३१३३
शुद्धोच्च भूतभागेक	क्रि०	३३१४	शोधन प्लावन कृत्वा	क्रि०	५१३०
शुद्धोच्च भूतभागेक	क्रि०	३३१०	शोधयित्वा कर्तव्यमे	क्रि०	१०
शुद्धाग युक्ति कुर्यात्	क्रि०	३०१४	शोधयित्वा कर्तव्यमे	क्रि०	५०३७
शुद्ध देव प्रवक्ष्यामि	क्रि०	६४०	दमशाननिलय निगद्य	क्रि०	३४६४
शुद्धाश्वकमेना व्रजान	वि०	०६	दमशानभूतनादध्वै	क्रि०	३०३

पादः षटलः श्लोकऽच

पादः षटलः श्लोकऽच

शमशाने चैश्वरे हर्म्ये	क्रि०	३० ८	श्वारोहे रुदिते तत्र	क्रि०	५४ ५
श्याम च हरिताल च	क्रि०	३० ४१	श्वेत रक्त तथा पीत	क्रि०	५९.५४
श्यामनिभवेदकरवह्निनयन	क्रि०	३५ ५६	श्वेत वा ताम्रपीठ वा भाग १ अनु०	२१७	
श्यामवर्णनिभा गीरी	क्रि०	३५ २१६	श्वेतवर्ण गुरु ध्यात्वा भाग १ अनु०	२.५१	
श्यामवर्णनिभा भान्वत्	क्रि०	५७ ५९	श्वेतवर्णामिति ज्ञेया भाग १ अनु०	२.६८	
श्यामवर्णामिति ज्ञेया भाग १ अनु०		२ ९६	श्वेतवर्णामिति ज्ञेया भाग १ अनु०	२.९९	
श्यामा दिनत्रा द्विभुजा त्रिभङ्गी	क्रि०	६५ २४	श्वेताब्जे चोत्तराद्वे भाग १ अनु०	२.७२	
श्यामाभकृङ्कमाभौ च	क्रि०	३२ ८	श्वेताम्बुज च शुक्लार्क	क्रि०	५९.७८
श्यामाभास्ते धरण्याद्या	क्रि०	३१	श्वेतार्क चैव रक्तार्क	क्रि०	२३ २६
श्यामा षष्टिर्यवो वेणु	क्रि०	२४ ४४	श्वेतोऽथ जयभद्रश्च	क्रि०	४७ ६७
श्रीकण्ठ लोकपाल च	क्रि०	२४ ५५	श्वेतो रक्तमन्था पीतः	क्रि०	५९ १५७
श्रीकण्ठ कालहारी च	क्रि०	२३ ३६	श्वेतो रक्तमन्था पीत भाग ३ अनु०	१२४	
श्रीकण्ठश्च शिखण्डी च	वि०	२ ११			
श्रीकण्ठश्च शिखण्डी च	वि०	४ ३१			
श्रीकण्ठश्च शिखण्डी च	क्रि०	४७ ९.४			
श्रीकण्ठश्चैव	क्रि०	२३ ३१	षट्कोणस्य तु मध्ये तु भाग १ अनु०	२.७१	
श्रीकण्ठाधिष्ठिता मन्तो	वि०	४ ११	षट्त्रिंशदङ्गुल तार	क्रि०	१६.६
श्रीकण्ठानुमताः सर्वे	वि०	४ १८	षट्त्रिंशदङ्गुलायाम् भाग ३ अनु०	६	
श्रीदेवी भूमिदेवी च	क्रि०	१७ ५८	षट्त्रिंशद्गात्रसयुक्तं	क्रि०	४० १०
श्रीदेवी मध्यतो यष्टा	क्रि०	१० १६	षट्पञ्चचतुर्हस्त च	क्रि०	२८ ३
श्रीप्रद चोन्मवान्त तु	क्रि०	१९.१६	षट्सप्तयवमात्र वा	क्रि०	१४ १६
श्रीभूमी च तथाभ्यर्च्य	क्रि०	३२ २७	षट्सप्ताष्टतल वापि	क्रि०	३९.७
श्रीवल्लभ सर्वमङ्ग	क्रि०	२४ ११४	षट्सप्ताष्टाशक वाथ	क्रि०	१४३ २२
श्रीसूक्त पुरुषसूक्त च	क्रि०	५२ २२	षडश मध्यविस्तार	क्रि०	३५ ४८
श्रुतिप्रकार शत्रुघ्न	क्रि०	२४ १२४	षडङ्गं तु यजेत्पश्चाद्	क्रि०	४६ ७४
श्रुत्वा माहेश्वर तत्त्व	वि०	३१	षडङ्गन्यासमन्त्रेण	क्रि०	५७.११६
श्रेष्ठ मध्य कनिष्ठ च	क्रि०	५९.१७	षडङ्गमनु मचिन्त्य भाग ३ अनु०	१९	
श्रेष्ठत्रीणि द्विजाना च	क्रि०	२८ ६	षडङ्गमन्त्रमुच्चार्य भाग १ अनु०	२.३६	
श्रेष्ठमध्याधम चैव	क्रि०	४५ ०	षडङ्गुलावमान तु	क्रि०	४३.३६
श्रेष्ठान्तरकनिष्ठाना	क्रि०	२८ ५	षडङ्गं तु सपूज्य	क्रि०	४५ ६८
श्रेष्ठान्तराधमान् लोहै	क्रि०	२४ २०	षडध्वमार्गाविघ्नार्थ	क्रि०	४६.१०८
श्रोण्यास्तु मध्यविस्तार	क्रि०	३५ ०३	षडध्वान न्यमेल्लिङ्गे	क्रि०	३० ६०
श्रोण्युच्च नाभ्यधस्तात्	क्रि०	३५ १०३	षडन्तात्पश्चम चैव	क्रि०	३.२
श्रोत्र त्वक् चक्षुषी जिह्वा	वि०	४ २५	षड्वर्गात्पश्चम चैव	क्रि०	१ ११
श्रोत्र मुषिरमात्र स्यात्	क्रि०	३८ ०	षड्वर्गात्पश्चम चैव भाग ३ अनु०	६३	
श्रावन्द्रियाथपरम	वि०	१० ८७	षष्ठ चैवाष्टमे वर्गे	क्रि०	१.१३
श्रोत्रोदयमशेष तु	क्रि०	३५ ७७	षष्ठ त्रयोदशान्त च	क्रि०	१ ३

पादः पटलः श्लोकसंख्य

पादः पटलः श्लोकसंख्य

पञ्चमं चाष्टमं त्रयं	भागः २ अंशः ८५	समुज्ज्यामन्त्रणं प्रतिमानं	क्रि० १५००
षष्ठम्य च द्वितीयं च	क्रि० ११०	समुक्तभागमेकं स्थातुं	क्रि० ५९१९१
पञ्चाष्टमं च दशमं	क्रि० १७	संयोज्यं विस्फुरा मुद्रा भाग १	अनु० २७०
षोडशस्तम्भसमुक्तं	क्रि० ५०८	संरक्ष्य भूषयेन्नित्यं	क्रि० ६४१२
षोडशस्तम्भसमुक्तं	क्रि० ५११५	सवन्तरकरं मन्यं	क्रि० २४१३९
षोडशस्तम्भसमुक्तं	क्रि० ५७२७	सवन्तरकरं सिद्धं	क्रि० २४६८
षोडशाक्षपरीणाह	क्रि० २८११	सवन्तरकृतं सर्वं	क्रि० २५३
		सवन्तरगणं ज्ञानं	क्रि० २४१५३
		सवन्तरगन्ते चैवोक्तं	क्रि० ४८९८
		सवन्तरोन्मवे ह्रीने	क्रि० ४८२१
		सवाहस्य विवाहस्य	क्रि० ४७७३
		सगद्वा गणिका शान्ता	क्रि० १००
		समारसार्थं वेद्यं	क्रि० २४१०४
		समाराद्धिं विनिर्मुक्तः	वि० ४३५
		समारी स पञ्चर्बद्धो	क्रि० ४७७
		सस्काराणां तु सर्वेषां	क्रि० ४८३४
		सस्कारैर्लासुनं पात्रं	क्रि० ५८४०
		सस्थाप्यते स्वतो वा	वि० १०८२
		सस्थाप्यं मध्यकुम्भं तु	क्रि० ११११०
		सस्थितो पद्मपाठं तु	क्रि० ३११०४
		सम्नाप्य स्तपनं कृत्वा	क्रि० २९३४
		सम्पृष्टोच्छिष्यमूर्धादि	क्रि० ४७१८
		सम्पृष्टादिनि विज्ञाप्य	क्रि० ५७१०१
		सहरति देवदेव	वि० १०६६
		सहारन्यासं कृत्वा च	क्रि० ४६५४
		सहारन्यास एवोक्तः	क्रि० ५९३४
		सहारन्यास एवोक्तः	भाग ३ अनु० ८०
		सहारमृदया चैतन्	भाग १ अंशः २११०
		सहारस्वर्गनिरूपं तु	भाग २ अंशः ८७
		सहारायति भवानि	वि० २१०
		सहितापागया प्राक्ता	वि० ३१०
		स एव बहुधा व्यस्य	वि० १००
		सकलं क्षणपरशुं	क्रि० २४५९
		सकलं निष्कलं चैव	वि० ४३५
		सकलस्तु शिवा ह्यप	वि० ४३४
		सकलीकरणं कृत्वा	क्रि० २५०७
		सकलीकरणं कृत्वा	क्रि० ४५४७
		सकलीकरणं कृत्वा	क्रि० ४५७१

स

मकुलं सूक्ष्मदोषं च
मक्रान्तिं च समावेशं
मक्रान्तिर्यस्य दृश्यते
मक्रान्तिर्यस्य काश्यप
मक्रान्ती विषुवे चैव
मगृह्य मूललिङ्गं च
मगृह्य गिरिमा वाह्य
मगृहादीनि सपाद्य
मचिन्त्यं शोध्यते यत्र
मद्यद्य नववस्त्राभ्या
मद्यद्याहनवस्त्रेण
मद्यद्यो ध्यानधारी च
मजापनं महाकाय
मध्यांशुदौ ममाभ्यान्
मध्याय सकलीकृत्य
सपातस्थानकं चेनु
सपातस्थानकं पथ
सपातस्थानकं वीर
सपूज्य गन्धपुष्पाद्यै
सपूज्य गन्धपुष्पाद्यै
सपूज्य गन्धपुष्पाद्यै
सपूज्य सर्पमूलेन
सपूज्याग्नी च मनर्थं
सपेष्टं तेन कर्तव्यं
सप्रोक्षणं ततः कृत्वा
सप्रोक्षणं ततः कृत्वा
सप्रोक्ष्य व्योमव्यापारिणि
सप्रोक्ष्य मम सर्वोद्भू
सप्रोक्ष्य मम सर्वोद्भू

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

मकलीकरणं कृत्वा	क्रि०	५३ २३	मद्यमन्त्रमन्त्रमन्त्र	भाग ३ अनु०	१२१
मकलो घण्टाधारी च	क्रि०	२३ ८०	मद्यमन्त्रमन्त्रमन्त्र	क्रि०	५० १५१
मकलो निष्कलश्चैव	क्रि०	३१	मद्यमन्त्रमन्त्रमन्त्र	भाग ३ अनु०	१११
मकुडचमूक्तमानं तु	क्रि०	४१ ४	मद्यादीशान्तमन्त्र	क्रि०	५०
मकुर्चवस्त्रहेमाह्वय	क्रि०	३७ ३१	मद्यादीशान्तं कृत्वा च	क्रि०	४६ १६
मकुर्चान् रक्त्रवस्त्राश्च	क्रि०	५७ ३४	मद्याद्यमन्त्रान्तकर्मन्त्रै	क्रि०	२८ ३०
मकुर्चान्तेमपुष्पादधान्	क्रि०	३६ २१	मद्याद्यमन्त्रान्तमन्त्रैस्तु	क्रि०	३७ ४३
मकुन्ममुद्रमयोगाद्	क्रि०	८ १३	मद्याद्यमन्त्रावमानैस्तु	क्रि०	३१ २३
मक्तु च दाडिम चैव	क्रि०	२४ ३५	मद्याद्यमन्त्रैः शनं हृत्वा	क्रि०	३४ २०
मक्तु च बिल्वपत्र च	क्रि०	१८ ८१	मद्येन शोषयेन्मूत्र	क्रि०	२९ ९
मक्तुनायमृदा भस्म	क्रि०	५१ २३	मद्येनैवेन्मन्त्रेन योज्य	क्रि०	१२ २०
मक्तुप्रियङ्गुमापात्र	क्रि०	११ ०६	मद्योगिनं ह्रमगति	क्रि०	४८ १८३
मक्तुमाशनं जह्यान्	क्रि०	३० ३३	मद्योजातं तु बाम्ण्या	क्रि०	१० १०६
मचक्रं च चतुर्षष्टि	क्रि०	२४ ५८	मद्योजातं प्रतीच्या तु	क्रि०	४६ १०
सजानिहुफडनेन	भाग ३ अनु०	२७	मद्योजातं ममुच्चार्य	क्रि०	१० ००
मन्त्रोपरि गुणानीत	क्रि०	५९ ८३	मद्याज्ञानमवाप्त्य	क्रि०	६३ १६
मन्त्रोपरि गुणानीत	भाग ३ अनु०	८९	मद्योजातश्च मद्यश्च	क्रि०	६५
मन्त्रव्रतमनेकाक्ष	क्रि०	२४ १६४	मद्योजातश्च हृदय	क्रि०	६७ ६५
मन्त्रेश्वरं जगन्नाथ	क्रि०	२४ ९५	मद्योजातेन प्रक्षाल्य	क्रि०	६४ १०
मदष्ट पाशपाणि च	क्रि०	३५ २०९	मद्योजातेन मन्त्रेण	क्रि०	१० ३७
मदष्टस्याधरे दष्ट	क्रि०	१६ १३	मद्योजातेन मन्त्रेण	क्रि०	१० ३७
मदष्टाणं त्रिनेत्रं च	क्रि०	३५ २००	मद्योजातेन मन्त्रेण	क्रि०	११ ७
मदाशिवं नदूर्ध्वं तु	क्रि०	१० ४०	मद्योजातेन मन्त्रेण	क्रि०	१४ १०
मदाशिवं तु तन्मध्ये	क्रि०	६१ ००	मद्योजातेन मन्त्रेण	क्रि०	२१ १०
मदाशिवं तु मम्पृष्य	क्रि०	६६ ११०	मद्योजातेन मन्त्रेण	क्रि०	५१ ५१
मदाशिवं यजेन्लिङ्गं	क्रि०	१० १	मद्योर्मतिकला ह्येता	क्रि०	२ १०
मदाशिवं समावाह्य	क्रि०	४६ १६५	मद्यो वामश्च धोरश्च	क्रि०	७०
मदाशिवस्तथेशश्च	भाग ३ अनु०	१३	मद्यो वामस्तथाधोर	क्रि०	४७ ६०
मदाशिवस्तथोर्ध्वं तु	क्रि०	६ ११	मद्यो वामोऽप्यधोरश्च	क्रि०	४३४
मदृशादधिकं वापि	क्रि०	३१ ६	मध्वजं निध्वजं वापि	क्रि०	१८ ११
मदेशमूर्तिमाध्याय	क्रि०	६३ २	मन्तत शिवभावत्वात्	भाग ३ अनु०	१९
मद्भुवैश्वरगब्ध	क्रि०	१० १०	मन्तोष्यं च तमस्कृत्य	क्रि०	६५ ७
मद्यमध्येर्धमध्ये च	क्रि०	२० १०	मन्दाहं सर्वदेवादि	क्रि०	२४ ६९
मद्य कलाभिगृष्टाभि	क्रि०	६ ३	मन्धिदीपविहीने तु	क्रि०	४४ १४
मद्यद्वयेन पादौ तु	क्रि०	२ ११	मन्धिदेवान् समावाह्य	क्रि०	१८ ५६
मद्यमन्त्रमन्त्रमन्त्र	क्रि०	२ ११	मन्धिदेवावाहनादि	क्रि०	३७ ४०
मद्यमन्त्रमन्त्रमन्त्र	क्रि०	५० १११	मद्यध्यानमधाराण	क्रि०	१० ३१

पाद पटलः श्लोकऽथ

पाद. पटलः श्लोकऽथ

सपञ्चचत्वारिंशद्वा
सपाद सार्धं पादोन
सपादवेदभाग तु
सपादाक्षाङ्गल लिङ्ग
सपाशत्रयावश्लेष
सपौर्णमास्या वा रात्रौ
सप्तकार्यचम्बु मन्त्राणां
सप्तजिह्व कृतानन्द
सप्तजिह्वाम् जह्यात्
सप्तदशाङ्गक प्रोक्त
सप्तदशाङ्गल प्राक्त
सप्तदशोपचारान्ते
सप्तदशिवान्मपुज्य
सप्तद्वीपा महौ कृन्ता
सप्तप्रदक्षिण कृत्यान् भाग ३
सप्तम दातव रात्र
सप्तम ध्यानपुण्य च
सप्तम कालहारी स्यात्
सप्तमस्वर्गमुद्गुण्य
सप्तमात्र तलायामं
सप्तमावरण रद्धान्
सप्तम क्षेत्रपालम्बु
सप्तविशतिग्रन्थि स्यात्
सप्तविशतितन्तुना
सप्तविशतिमात्रान्त
सप्तविशतिमात्रान्त
सप्तविशतिश्चत च
सप्तविशतिमूत्रेण
सप्तशब्दि तत कृत्वा
सप्तमस्याहृति कृत्वा
सप्तमस्यादिताद्यन्ते
सप्तमस्याहृतीकृत्वा
सप्तमावरणमध्ये तु भाग ३
सप्तहस्त ममारभ्य
सप्तशो विस्तृतायाम
सप्ताङ्ग जयद प्राक्त
सप्ताङ्गल तु विस्तीर्ण

क्रि० ३५ २४०
क्रि० ४२ २
क्रि० ३५ ४०
क्रि० ३५ १०१
क्रि० ४३ १
क्रि० २६ २
क्रि० ३१ १
क्रि० २४ ४८
क्रि० १२ २१
क्रि० १८ १७
क्रि० ३५ १५
क्रि० १० ३०
क्रि० १६ ३७
क्रि० १४ १४
अन० १३
क्रि० १८ ९३
क्रि० १२ ५०
क्रि० ३५ ३
क्रि० २४ १
क्रि० ३५ ३८
क्रि० २४ ०१
क्रि० ११ १०
क्रि० २५ ००
क्रि० ४१ ७०
क्रि० २२ १०
क्रि० ४३ ३०
क्रि० ४५ १४
क्रि० २५ ०४
क्रि० १६ १६
क्रि० ४५ १०३
क्रि० ३७ ५
क्रि० ११ २१
अन० १३
क्रि० २१ २७
क्रि० ४० ११
क्रि० ११ १३
क्रि० ४३ ०१

सप्ताङ्गल ममारभ्य
सप्ताष्टनवभागे तु
सप्ताहे रात्रिमारभ्य
सप्ताह मति तीर्थं तु
सप्रमाण च वादीन्द्र
सबन्धव्यजमानस्तु
सवात्रा च द्विधा भिन्ना
सवीजा तु भवेदीक्षा
सभानशनद्रास्नात
सम सपादमुत्सेध
समर्दाष्टिम्बु कर्तव्या
स मन्त्रपुनान्मपुण्य वि०
समभङ्ग चतुर्मात्र
समभङ्गाज्यभङ्ग स्यात्
समभ्यर्च्य तमदधुय
समभ्यर्च्य हृदा मन्त्री
समभ्यर्च्य हृदा मन्त्रा
समय द्विगुणीकृत्य
समय विशेषनिर्वाण
समय सर्वजनं
समयविशेषनिर्वाण
समयाज्जन्मशक्तिम्बु
समर्प्य तापण कृत्वा
समर्प्यन्मस्य तद्भुक्त्या
समर्पादीश्रुतदिक्षु
समर्पाणशचरकी
समान दिव्यक्षप्य
समानश्राप्यदानश्च
समायातीश्वरेच्छाना
समाश्र तन्मस तत्र
समाश्र वायनाथ वा
समाश्र सकलान्तम्भ
समाश्र स्नपनार्थं तु
समाश्रमण्डप चादी
समासाच्च द्विधा चय
समिदाज्यचक्षीर
समिदाज्यचक्षीर

क्रि० २७.८
क्रि० ४३ ४०
क्रि० ५१ ४८
क्रि० ११ १४
क्रि० २८ ११०
क्रि० ६०.३
क्रि० ४३ २५
क्रि० २४ ११७
क्रि० ३९.३
क्रि० ३५ ५९
अपा० १
क्रि० ३५ ५५७
क्रि० ३५ २१०
क्रि० ४१ १०५
क्रि० २४ १६५
क्रि० २७ १०
क्रि० ४१ ४३
क्रि० ४८ २
क्रि० ४८ ११
क्रि० ४८ ३७
क्रि० ६४ ०
क्रि० २४ १०
क्रि० ५३ १०
क्रि० १३ १७
क्रि० २४ ७७
क्रि० ४१ ५३
क्रि० ४७ ६
क्रि० २७ ६
क्रि० २४ ३
क्रि० ११ ५७
क्रि० ४० २०
क्रि० ४० १
क्रि० ४७ २१
क्रि० ४४ ३३
क्रि० ११ ५०

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

समिदाज्यचरुक्षीर	क्रि० ३४ २८	सर्व जातिरुत्थैर्युक्त	क्रि० ५९ ११०
समिदाज्यचरुस्त्याजान्	क्रि० १५ ३०	सर्व देवादि मयाज्य	भाग १ अनु० २ १०६
समिदाज्यचरुस्त्याजान्	क्रि० १८ ८०	सर्व निगवशेष यद्	वि० १०.१४
समिदाज्यचरुस्त्याजान्	क्रि० २५ ४३	सर्व योनिशरीर तु	वि० १ २३
समिदाज्यचरुस्त्याजान्	क्रि० २६ २६	सर्व वेदाश्चकुण्ड स्यात्	क्रि० २६ १५
समिदाज्यचरुस्त्याजान्	क्रि० २७ २६	सर्वकामप्रद वापि	क्रि० ३० ८
समिदाज्यचरुस्त्याजान्	क्रि० २८ ५९	सर्वकार्ये तु शुद्धयर्थ	क्रि० ६५.१२२
समिदाज्यचरुस्त्याजान्	क्रि० ३६ २५	सर्वकृत्स्नर्वदेनार	वि० उपो० ८
समिदाज्यचरुस्त्याजान्	क्रि० ३७ ३४	सर्वगश्च धृती कुम्भौ	क्रि० २३ ६३
समिदाज्यचरुस्त्याजान्	क्रि० ३७ ४६	सर्वजीवकलाव्यापि	वि० ४ ४२
समिदाज्यचरुस्त्याजान्	क्रि० ३८ २६	सर्वज्ञ शिवमद्भावा	वि० १० ३०
समिदाज्यचरुश्चैव	क्रि० ६१ २१	सर्वज्ञ सर्वकर्ता च	वि० ६ ३६
समिदाज्यचरु लाजाः	क्रि० ५१.३१	सर्वज्ञ सर्वकर्ता च	वि० ७ ४
समिदाज्यदिन भुद्ग	क्रि० २९.२१	सर्वज्ञ सर्वपर	वि० १०.८९
समिदाज्यदिनैः पश्चात्	क्रि० १८ ४६	सर्वज्ञा सर्वगाः शुद्धा	वि० ३ २६
समिदाज्यदिनैः पश्चात्	क्रि० ३२ २०	सर्वज्ञानगुणोपेत	भाग १ अनु० ३६
समिदाज्यदिनैस्तेन	क्रि० ३३ २२	सर्वज्ञानमय देव	भाग २ अनु० ५८
समिध सद्यमन्त्रेण	क्रि० २५ ४३	सर्वज्ञानमिद प्रोक्त	क्रि० ६८ ९१
समिध सद्यमन्त्रेण	क्रि० ६१.२२	सर्वतः सर्वरुद्रश्च	वि० ६ ८
समिध सद्यमन्त्रेण	क्रि० ३०.३२	सर्वतत्त्वात्मक ज्ञेय	भाग २ अनु० ५३
समिधो हृदयेनैव	क्रि० २७ ३१	सर्वतत्त्वाश्रय देव	वि० उपो० १ १५
समुद्रान्ते जल त्यक्त्वा	क्रि० १३ ११	सर्वनीर्येषु यन्मुष्य	भाग ३ अनु० २१
समुन्निश्चवारिशत्स्यात्	क्रि० ६०.१४	सर्वनोभद्रपार्वती	क्रि० २५ ६०
समे तूष्णीमध्यात्	क्रि० ३५.१६१	सर्वत्र चादिम देव	क्रि० ५९ १७३
समे द्वार च वक्त्राख्यं	क्रि० ११ १	सर्वत्र व्यापिन देव	भाग ३ अनु० १३२
सयव सार्धवेदाश	क्रि० ३५ ७५	सर्वत्र सेचयेद्गव्य	क्रि० ५३ २२
सरत्न शिवकुम्भ तु	क्रि० २२ ८	सर्वशैवाधिकारत्वात्	क्रि० ४७ ३३
सरन्नान् संहिरण्याश्च	क्रि० १८.७५	सर्वदा प्राङ्मुखासीनो	क्रि० ६ २
सरस्वती च ब्रह्माणं	भाग ३ अनु० ३१	सर्वदेवान् समावाह्य	क्रि० १८ १३५
सरस्वती प्रपूज्याथ	क्रि० ५० २८	सर्वदेवतमावाह्य	क्रि० १८ ५३
सरस्वती च लक्ष्मीश्च	क्रि० ५९.२०७	सर्वद्रव्यममायुक्त	क्रि० १५ ३२
स रुद्रपदमानोति	क्रि० ४५	सर्वद्रव्यममायुक्त	क्रि० १८ ८३
सर्वदेवनमाश्रित्य	क्रि० ४८ ८१	सर्वद्रव्याणि पात्राणि	क्रि० १५ २३
सर्पधावाविग्रहितः	क्रि० ५७ १३३	सर्वद्रव्याणि सकल्प्य	क्रि० ४६ ३५
सर्पशालि प्रवक्ष्यामि	क्रि० ५० १	सर्वपापहर चैव	क्रि० २५ १
सर्पशालिमहत्वाच्च	क्रि० ५० ३४	सर्वपापहर तेन	भाग ३ अनु० ४४
सर्पमहारदोषस्तु	क्रि० ५० १	सर्वपापहर शान्त	क्रि० २४ ८०

पादः पटलः श्लोकसंख्य

पादः पटलः श्लोकसंख्य

सह त्वेषु गृहत्वाद्	वि०	१० ३४	सर्वाभरणसंयुक्त	क्रि०	५७ ७४
सर्वभूतदमन्येव	क्रि०	४७ ९३	सर्वाभरणसंयुक्ता	क्रि०	४३ ७७
सर्वभूतमनश्चक्ष	क्रि०	५९ १६७	सर्वाभरणैरलंकृता	क्रि०	४६ १०
सर्वभूतान्मको भूत्वा	वि०	९ १५	सर्वालकारसंपूर्ण	भाग १ अनु०	२ ५१
सर्वभूतान्मभूतस्य	वि०	उपो० ८	सर्वालङ्कारसंयुक्त	क्रि०	१७ ३
सर्वभूतान्मभूतस्य	वि०	७ ४	सर्वालकारसंयुक्त	क्रि०	१८ ११४
सर्वभूतालय प्रोक्त	क्रि०	१९ २१२	सर्वालकारसंयुक्त	क्रि०	२८ २४
सर्वमासेषु कर्तव्य	क्रि०	६१ १२	सर्वालकारसंयुक्त	क्रि०	२८ ६६
सर्वमिति निरवशेष	वि०	१० ९०	सर्वालङ्कारसंयुक्त	क्रि०	२९ ९
सर्वयज्ञेषु यन्पुण्य	क्रि०	२८ १	सर्वालकारसंयुक्त	क्रि०	३१ १७
सर्वरत्नविचित्रैस्तु	क्रि०	४३ १४	सर्वालकारसंयुक्त	क्रि०	३६ १४
सर्वलक्षणसंयुक्त	भाग २ अनु०	७२	सर्वालकारसंयुक्त	क्रि०	४३ ४२
सर्वलोकहितार्थी	क्रि०	१ १	सर्वालकारसंयुक्त	भाग २ अनु०	४२
सर्ववाद्यसमायुक्त	क्रि०	१८ ८५	सर्वावयवसंयुक्त	भाग २ अनु०	३५
सर्वविद्यापरिवृत	वि०	४ २७	सर्वावयवसंपन्ना	क्रि०	१९ ३
सर्वविद्याभिषेकेण	क्रि०	४७ ३६	सर्वावयवसंयुक्ता	क्रि०	५७ ६०
सर्वव्यूहेऽक्षरानेतान्	क्रि०	२४ १४	सर्वासा चैव शक्तीना	क्रि०	३१ ४६
सर्वसंहारकालस्तु	क्रि०	६३ १	सर्वासामेव विद्यानां	वि०	१० ४२
सर्वसाक्षिणिव चात्र	क्रि०	४५ २९	सर्वे मन्त्रात्मका देवाः	वि०	३ २८
सर्वमिदिकर लाभ	भाग १ अनु०	२ १९	सर्वेशानेश्वरी चैव	वि०	४ १५
सर्वाङ्गानां क्षय दृष्ट्वा	क्रि०	५५ १	सर्वेश्वरप्रसङ्गा	वि०	१० ७०
सर्वाङ्गैरपि संपूर्णा	भाग २ अनु०	६०	सर्वेश्वर महादेव	क्रि०	२४ १२९
सर्वाङ्गोद्भूतं कुर्यात्	क्रि०	४६ ९२	सर्वेश्वरवद्व्यात्म	क्रि०	११ १८
सर्वाङ्गोद्भूतं कृत्वा	क्रि०	६६ ३८	सर्वेषां च क्रमानुस	क्रि०	५१ ५
सर्वाञ्जनविनिर्मुक्त	वि०	४ ४३	सर्वेषां च समानं तु	क्रि०	३० ५
सर्वातोद्यमसमायुक्त	क्रि०	१३ २	सर्वेषां ज्योतिषामादि	वि०	१० ५६
सर्वातोद्यमसमायुक्त	क्रि०	१८ १०२	सर्वेषां ध्यानपूजार्थं	भाग २ अनु०	२१
सर्वातोद्यमसमायुक्त	क्रि०	२५ ५०	सर्वेषां परिवाराणां	क्रि०	२५ ८२
सर्वातोद्यमसमायुक्त	क्रि०	२६ १८	सर्वेषां भूतानां समार	वि०	१० ७६
सर्वातोद्यमसमायुक्त	क्रि०	२६ ३१	सर्वेषां रक्षणार्थाय	क्रि०	५९ ५
सर्वात्मा सर्वेषां	वि०	१० ८९	सर्वेषां विस्तृत हर्म्य	क्रि०	८० २
सर्वाभरणभूष्या च	भाग १ अनु०	२ १९	सर्वेषां स्वामिभावाच्च	वि०	१० १७
सर्वाभरणसंपूर्णा	भाग १ अनु०	२ ६७	सर्वैरन्यै समायुक्त	क्रि०	४९ १४
सर्वाभरणसंयुक्त	क्रि०	३५ १२७	सर्वो नाभिश्च विज्ञेय	वि०	६ १७
सर्वाभरणसंयुक्त	क्रि०	३५ १९१	सर्वोपचारं दत्त्वा च	क्रि०	४६ ७७
सर्वाभरणसंयुक्त	क्रि०	४८ ५६	सर्वोपचारान् मनसा	क्रि०	५९ ५३
सर्वाभरणसंयुक्त	क्रि०	५१ ११	सर्वोपचारैर्मनसा	भाग ३ अनु०	९७

पादः षटलः श्लोकः च

पादः षटलः श्लोकः च

मर्षप तिलमुद्गं च	क्रि०	१७ १९	सस्यश्यामनिभाकारां	क्रि०	३८ १४
मर्षप न्वथ घोरेण	क्रि०	२५ ४४	सस्योपन्यदकैर्गन्ध	क्रि०	५७ ९६
मर्षप लाजमक्तुं च	क्रि०	४४ ३६	महज सर्वपूज्य तु	क्रि०	४८ ९२
मर्षपाश्च यवव्रीहीन्	क्रि०	२७ २७	महस्रवाहु विकृत	क्रि०	२४ ११९
मर्षपाश्च व्रीहिभिश्च	क्रि०	५१ ३२	महस्रमुपचारेण	क्रि०	५४ १२
मर्षपैश्च यवक्षीर	क्रि०	१५ ३१	महस्रमृतिनामान	क्रि०	२४ १११
मवक्र दक्षिण पाद	क्रि०	३५ २५१	महस्रमेक द्विशतं च सोऽवदद्	वि०	१० १०५
मवत्सा गा हृदा चैव	क्रि०	५१ २२	महस्राशान्महेशस्य	भाग २ अनु०	९३
मवस्त्र कूर्चमयुक्त	क्रि०	२७ २२	महस्राक्षरं न्यमेन्मर्व	क्रि०	२४ १६
मवस्त्रान् कूर्चमयुक्तान्	क्रि०	१८ ७४	महस्राद्घृष्टिमपाद च	क्रि०	२४ ६७
मवितान मवस्त्र च	क्रि०	३० २६	महस्राक्षप्रतीकाशं	भाग १ अनु०	२९०
मवितारं च विश्वादि	क्रि०	२८ १५१	महितं तदिति स्यात्	क्रि०	३५ १९२
मवेदयवधमीश	क्रि०	३५ १०	महितं परिवारेण	क्रि०	४५ ५८
मवेदषट्शते भागे	क्रि०	३५ १६	महिरण्यं मरुतं च	क्रि०	२८ ४२
मवेदिकन्धर पाद	क्रि०	३० २७	मानिध्ये ध्वजमृदाख्या	क्रि०	५९ १७६
मवेश परित कुड्य	क्रि०	४० २३	मानिध्ये ध्वजमृदाख्या भाग ३ अनु०	१३४	
मव्यकर्णोपरि यज्ञ	क्रि०	५०	माक्षचन्वार्गान्यद्घृष्टि	क्रि०	४० १५
मव्यनामापुटान्ते च	क्रि०	३५ २३०	माक्षतं यववीहि च	क्रि०	९४
मव्यपाद स्थित पीठे	क्रि०	३५ २००	माक्षविशद्वयाश तु	क्रि०	३५ १२९
मव्यपार्श्वं तु सूत्रात्	क्रि०	३५ १६४	माक्षान्मर्कपशुनां	वि०	१० ८३
मव्यपूर्वकरेणैव	क्रि०	२५ २१४	माक्षी च सर्वतोऽक्ष	वि०	१० ८३
मव्यहस्तेन मगृह्य	भाग ३ अनु०	४१	मागराणां तु पार्श्वे वा	क्रि०	३६ २
मव्यहस्ते समादाय	भाग ३ अनु०	३७	माग्निबीजमनुस्वारं	क्रि०	१ १२
मव्यहस्तोपरि स्थाप्य	क्रि०	४८ ७२	माग्निबीजमनुस्वारं	भाग ३ अनु०	६४
मव्यापमव्यमार्गेण	भाग ३ अनु०	५५	माद्घृष्टिदण्डाधिविस्तारं	क्रि०	२६ ६
मव्यापमव्यमार्गेण	भाग ३ अनु०	५७	मा चानेकविधा प्रोक्ता	क्रि०	४७ १५
मव्ये च नाभिमध्ये तु	क्रि०	२५ २१२	मा चेन्न विद्यते यस्मान्	वि०	१० ४६
मव्ये तु पूर्वहस्तात्	क्रि०	३५ १४१	माञ्जनं शक्तिकिर्गणै	वि०	१० ५२
मव्ये पूर्वकरं कृष्ण	क्रि०	३५ २६५	मादाख्यलक्षणं प्रोक्तं	भाग २ अनु०	८३
मव्योन्यला मन्कटका स्तनोच्छा	क्रि०	३५ २४	मा दीक्षा चाध्वमशुद्धिं	क्रि०	४७ ३१
मशीर्षं प्रणवान्मन्तु	भाग २ अनु०	१०९	माधका परमं शान्तं	वि०	४५२
मशण्वनिपादाद्व्य	क्रि०	४० १३	माधकाचार्ययो मोक्ता	क्रि०	४७ ३०
म घाण्णामावलन्नेषु	क्रि०	३१ ११	माधकाचार्ययोनित्य	क्रि०	४७ ३३
ममपनवसुभागाद्व्य	क्रि०	३० ०	माधयित्वात्र पात्रेषु	क्रि०	१० ७
ममूत्रं सापिधानं च	क्रि०	३० २५	माधयित्वा पुरोगीतं	क्रि०	२४ १९
ममूत्रान् कूर्चमयक्तान्	क्रि०	११ १००	माधारणं श्मशानं तु	क्रि०	३० ४
मम्यनाशस्तु वायव्यां	क्रि०	६१ ४	माधारेण कृता सा चेत्	क्रि०	४७ २७

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

साध्यमन्त्राभिषेकाच्च	क्रि०	४७ ३६	मिहामन चनुष्काण
सार्धत्रय मन्त्रांश स्मृतमात्र	वि०	१० ७७	मिहामनापरिष्ठात
सामग्रेयप्रमश्रय	क्रि०	२३ ४१	मिहामनापरिष्ठात
सामान्यार्घ्यं च समाध्य	क्रि०	५७ ३९	मिनवम्ब्रानरीय वा
साम्रपत्रनालिकेरान्	क्रि०	५७ ३३	सिद्धार्थं गुलमदग च
सायप्रान्तर्वील दद्यान्	क्रि०	५७ १४	सिद्धार्थं पञ्चताय च
सायाह्ने वाभनान् पुण्य	क्रि०	१६ २	सिद्धार्थं शिरसा हत्वा
सायज्ययोगान्तकाले	क्रि०	४६ २	सिद्धार्थश्चन्दन दूर्वा
सारज्ञ तरणि मिह	क्रि०	४६ १४५	सोमन्तमिति विव्यान
सार्धं त्रिपाद त्रिगुण	क्रि०	६० ५	मुकाले मण्डप वेद्य
सार्धं वस्वङ्गल प्रोक्त	क्रि०	३५ ३६	मुकुते मण्डपे गम्ये
सार्धद्वादशमात्र नृ	क्रि०	३५ ९२	मुखमान्यन्तिकमकृतक
सार्धद्विमात्रमित्यन्त	क्रि०	३५ १८०	मुखामन च कर्तव्य
सार्धद्वयङ्गलविस्तीर्ण	क्रि०	३५ ११०	मुखामनादिदेवान्
सार्धनन्दाङ्गल प्रोक्त	क्रि०	३५ २४	मुखामनादिदेवाना
सार्धपञ्चाशक इमन्	क्रि०	३५ ४७	मुखामनादिविम्ब वा
सार्धपञ्चाङ्गल चैव	क्रि०	३५ २९	मुखासीतमहत्त्व च
सार्धभाग नृ विस्तार	क्रि०	३५ ९२	सुदेशे न्यम्य मतप्तान
सार्धभाराच्छत यावद्	क्रि०	१२ १२	सुधाकर्मविहीन नृ
सार्धमात्राङ्गल जङ्घा	क्रि०	६५ १८	सुधा चेदिष्टकागर्भ
सार्धगव्यङ्गल प्रोक्त	क्रि०	३५ २२	सुप्रदीप्त प्रतप्ता
सार्धवस्वङ्गल प्रोक्त	क्रि०	३५ २७	सुमङ्गलीवाक्यसयन्त
सार्धचंदयव गांजी	क्रि०	३५ ६५	सुमखफलपक्व चेत्
सार्धाम्बु नाडिका सप्त	क्रि०	५९ १९	सुमखगन्धवम्ब्रादि
सार्धकामिकमित्यन्त	क्रि०	१८ १०	सुमहर्ते मूलग्न च
सार्धकामिकमित्येते	क्रि०	३९ ४	सुमहर्ते मूलग्न च
सार्धकामिकमित्येव	क्रि०	१८ ८	सुमहर्ते मूलग्न नृ
सार्धकामिकमित्येव	क्रि०	२४ ५७	सुराधिप नमस्कृत्य
साल वा नालिकेर वा	क्रि०	२६ ३	सुरा माम च रक्षि
सावकाशान्तरालं वा	क्रि०	४० ६	सुरासुरगुरो पादौ
साष्टहस्त समारम्य	क्रि०	४० ३	सुरासुराणा मुरुणा
साष्टाङ्ग दण्डवन्प्रार्थ्य	क्रि०	५७ १२३	सुरेश शर्वो ज्येष्ठश्च
साष्टाङ्ग प्रणमेन्त्र	क्रि०	६४ १६	सुलग्नकरणे ऋक्ष
साष्टांतरशन वापि	क्रि०	६५ १३	सुवर्ण रजन ताघ
सिद्धवज्रोऽक्षकेत् वा	क्रि०	३७ ४१	सुवर्णकलशान् पुण्य
सिद्धपाद नृ त्रैव	क्रि०	२७ ३०	सुवर्णकीर्णजटाभार
सिद्धवक्त्र द्विनेत्र च	भाग १ अन्०	२ ५२	सुवृत्त धीवमाल्यान्

क्रि०	४६ ६०	
क्रि०	१० १५६	
भाग ३ अन्०	१ ३	
क्रि०	३५ २६६	
क्रि०	२८ ४०	
क्रि०	४४ १४	
क्रि०	३० ३४	
क्रि०	९ १	
क्रि०	१५ ११	
क्रि०	५८ ११	
क्रि०	३५ २०३	
वि०	१० ७६	
क्रि०	६५ २७	
क्रि०	३९ ३५	
क्रि०	३५ ८१	
क्रि०	१८ ११३	
क्रि०	२४ ११८	
क्रि०	१२ ३	
क्रि०	४४ ४	
क्रि०	२८ ७३	
क्रि०	२४ ११८	
क्रि०	६८ ६७	
क्रि०	६४ १०	
क्रि०	६४ १	
क्रि०	३८ ३०	
क्रि०	४८ ५०	
क्रि०	४८ १७	
वि०	उपो०	६
क्रि०	५६ १९	
वि०	२१	
वि०	३७	
क्रि०	६७ ७१	
क्रि०	२५ ६	
क्रि०	२४ ४१	
क्रि०	२८ ६९	
क्रि०	३५ २६४	
क्रि०	३५ ९७	

पादः पटलः श्लोकसंख

पादः पटलः श्लोकसंख

सुवृत्त निर्दण चैव	क्रि०	१८ ३०	सूत्रात्पङ्क्तुल हिवका	क्रि०	६५ २५
सुश्लिष्ट शीघ्रतः कुर्यात्	क्रि०	४४ २०	सूत्रादभयहस्मन्म्य	क्रि०	३५ ११५
सुश्वेता गिरिकर्णी च	क्रि०	५९ ५८	सूत्रादिभिः समायुक्त	क्रि०	२३ १०
सुषुम्नायाम्नु मार्गेण	क्रि०	४५ ११०	सूत्रादिभिः समायुक्त	क्रि०	३४ २४
सुस्थित दक्षिण पाद	क्रि०	३५ १५३	सूत्रादक्षिणजान्वन्त	क्रि०	३५ ११५
सुस्थित दक्षिण पाद	क्रि०	३५ २२२	सूत्राद्वदयवाम तु	क्रि०	३५ १६३
सुस्थित देवपार्श्वेऽङ्घ्रि	क्रि०	२४ ३१	सूत्राद्वदितबाह्वप्र	क्रि०	३५ २३६
सुस्थित वामपाद च	क्रि०	३५ २१७	सूत्रान्मध्योदरे वामे	क्रि०	३५ २४२
सुस्थित मध्यपाद तु	क्रि०	३५ १४२	सूत्रेणाहनबन्धेन	क्रि०	४५ ६७
सुस्थितो द्वारपार्श्वेऽङ्घ्रि	क्रि०	३२ १४	सूर्यकान्तोद्भवार्णि वा	क्रि०	१५ ३
सुस्थितो द्वारपार्श्वेऽङ्घ्रि	क्रि०	३२ १६	सूर्यकोटिप्रतीकाश	भाग २ अनु०	२१
सुस्निग्ध सुदृढ कृत्वा	क्रि०	३१ ११	सूर्यध्यान ततः कृत्वा	क्रि०	४८ ४१
सूक्ष्म सर्वगत नित्य वि०	उपो०	१५	सूर्यपूजा ततः कृत्वा	क्रि०	१७ ३१
सूक्ष्म शिवोत्तमश्रेका	क्रि०	४७ ९३	सूर्यध्याग्निश्च मन्त्रैस्तु	क्रि०	७ ४
सूक्ष्म सर्वगतो नित्यो	वि०	४ २९	सूर्यमोमग्निशक्तीना	क्रि०	५७ १५
सूक्ष्मदेह तु नन्मध्ये	भाग १ अनु०	२ ४०	सृष्टि दृष्टुंश्वरी मूनि	वि०	३ १०
सूक्ष्मपीठ तु तन्त्रेण	भाग १ अनु०	२ १३	सृष्ट्यर्थं सर्वतत्त्वानां	भाग २ अनु०	६
सूक्ष्मरेखा लिखितस्मिन्	क्रि०	३५ ५२	सैकसप्ततितन्मान	क्रि०	३८ ४
सूक्ष्माणा सूक्ष्मत्वाद्	वि०	१० ७९	सैकसप्ततिमात्रान्तं	क्रि०	३८ ३
सूक्ष्माया ध्यानमेवोक्त	भाग १ अनु०	२ ६२	सोपाने दीपदेशे तु	क्रि०	१४ ४
सूक्ष्मेभ्योऽप्यतिसूक्ष्माय	वि० उपो०	२०	सोममण्डलमध्ये तु	वि०	० ०
सूक्ष्मो ह्यचिन्त्यरूपो	वि०	१० ८८	सोमादीशानपर्यन्तं	भाग १ अनु०	२ ५३
सूचिर्वामकरेषुक्त	क्रि०	३५ २०८	सोमास्कन्देश्वर भूष्य	क्रि०	२६ ३१
सूच्यग्रान्कर्णबाह्यान्त	क्रि०	३५ २३९	सोमेशायाभिषेक च	क्रि०	१० ४७
सूच्यग्रान्पूर्वसूत्रान्त	क्रि०	३५ २०४	सोमेश्वरं च विद्येशान्	क्रि०	२४ २६
सूत्र कण्ठस्य मध्ये च	क्रि०	६५ ३४	सोमेश्वरादिदेवानाम्	क्रि०	१० ६५
सूत्रमात्रार्थक चैव	क्रि०	६५ ४०	सोमेश्वरादिबिम्ब च	क्रि०	१० १०
सूत्रवस्त्रममायुक्तान्	क्रि०	२५ ४०	सोमेश्वरो द्वितीयः स्यात्	क्रि०	३५ ०
सूत्राणा नवशक्तिः स्यात्	क्रि०	२५ २४	सोमे मौम्ये भृगोर्वरे	क्रि०	५७ ५
सूत्रान्कक्षान्तर तत्र	क्रि०	३५ २४२	सोऽमृजद्भगवानीशो	वि०	२ १०
सूत्रान्कुक्षितजानोस्तु	क्रि०	३५ २४३	सोऽहभावित आचार्यः	क्रि०	५८ २६
सूत्रान्दृष्टान्तत्वात्	क्रि०	३५ ११५	सौधज चेष्टकागर्भ	क्रि०	३० ६
सूत्रान् करमध्य च	क्रि०	६५ ५३	सौधज भोगद ख्यात	क्रि०	०८ ७४
सूत्रान् तलमध्ये तु	क्रि०	६५ ५२	सौन्दर्य नास्ति तद्देहे	भाग २ अनु०	६०
सूत्रान् दक्षिणे नाभि	क्रि०	३५ १६३	सौभाग्य पीतवस्त्रेण	भाग १ अनु०	० ०७
सूत्रान् तल्लङ्घन	क्रि०	३५ १७९	सौम्य चैव तथा जेय	क्रि०	४७ १२
सूत्रान् वक्त्रपद्मे	क्रि०	३५ २३५	सौम्य न्वथ प्रजेश च	क्रि०	५१ २

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

मौम्य पाशुपत वापि	क्रि०	१६५	म्यण्डिल कारयेद्देहा	क्रि०	३३०१
मौम्यदेशे विधातार	क्रि०	३९३४	म्यण्डिल चाधम प्रोक्त	क्रि०	३३०२
मौम्ये तु धननाश स्यात्	क्रि०	५४९	म्यण्डिल तु ममम्यर्च्य	क्रि०	३३०३
मौम्ये तु म्मानवेदी च	क्रि०	३०१५	म्यण्डिल तु हृदा कुर्यात्	क्रि०	३३०४
मौम्ये वा दक्षिणे चैव	क्रि०	४८१८	म्यण्डिल पामुभि कुर्यात्	क्रि०	३३०५
मौरचक तु विधिवत् भाग १	अनु०	२१८	म्यण्डिल प्रति कर्तव्य	क्रि०	३३०६
मौरपूजा न्विय प्रोक्ता भाग १	अनु०	२१११	म्यण्डिल वालुकै कुर्यात्	क्रि०	३३०७
मौराष्ट्र पारद चैव	क्रि०	३०४६	म्यण्डिल वेदिकाया तु	क्रि०	३३०८
मौराष्ट्रमञ्जन व्यासा	क्रि०	२४४२	म्यण्डिल वेदिकाया तु	क्रि०	३३०९
मौवर्ण राजत काम्य	क्रि०	१२२५	म्यण्डिल वेदिकाया तु	क्रि०	३३१०
मौवर्ण राजत ताम्र	क्रि०	६०१७	म्यण्डिल शालिभि कुर्यात्	क्रि०	३३११
मौवर्ण वा प्रकर्तव्य	क्रि०	४३३	म्यण्डिल शालिभि कुर्यात्	क्रि०	३३१२
मौवर्णमूनम प्रोक्त भाग १	अनु०	२११	म्यण्डिल शालिभि कुर्यात्	क्रि०	३३१३
स्कन्द धृत्वा तु लज्जाद्वया	क्रि०	३५२५५	म्यण्डिल शालिभि कृत्वा	क्रि०	३३१४
स्कन्द वै पट्टिकामध्ये	क्रि०	१०१६	म्यण्डिल शालिभि कृत्वा	क्रि०	३३१५
स्कन्द हर्म्यमुखे कल्प्य	क्रि०	३९३३	म्यण्डिलत्रितय कृत्वा	क्रि०	३३१६
स्कन्दस्य लक्षण युक्त्या	क्रि०	३५१३३	म्यण्डिलद्वितय कृत्वा	क्रि०	३३१७
स्कन्धमध्योन्तु सीमा स्यात्	क्रि०	३५८४	म्यल च समता कृत्वा	क्रि०	३३१८
स्तनदेशे तु विस्तार	क्रि०	३५२५	म्यल समतल कृत्वा	क्रि०	३३१९
स्तनयो कवच न्यम्य	क्रि०	२८	म्यलकर्मविहीने तु	क्रि०	३३२०
स्तनाक्षदक्षिणे वामे	क्रि०	३५१६०	म्यलोर्ध्वे यन्त्रिकोर्ध्वे तु	क्रि०	३३२१
स्तम्भोदयमम श्रेष्ठ	क्रि०	३२२	म्यनक वामन नृत्तं	क्रि०	३३२२
स्तूप्यशज्जघनान्त च	क्रि०	२५१६	म्यनक वामन वापि	क्रि०	३३२३
स्तूप्यभावे तु क्लेषु	क्रि०	२६३६	म्यनक ममपाद स्यात्	क्रि०	३३२४
स्तोत्रनृत्तरवैवाद्यै	क्रि०	२४१६२	म्यनमित्युक्तमाश्रित्य	क्रि०	३३२५
स्तोत्रनृत्तेन संयुक्त भाग ३	अनु०	५१	म्यनशुद्धि च कृत्वा च	क्रि०	३३२६
स्तोत्रैः स्तुत्वा तु नागेश	क्रि०	५७१३२	म्यनशुद्धि ततः कृत्वा	क्रि०	३३२७
स्तोत्रैर्मन्त्रजपैर्गै	क्रि०	२८६१	म्यनशुद्धि ततः कृत्वा	क्रि०	३३२८
स्त्रीलिङ्ग नपुमक च	क्रि०	४८६३	म्यनशुद्धि ततः कृत्वा	क्रि०	३३२९
म्यण्डिल कारयेन्मिमन्	क्रि०	२०२	म्यनशुद्धिरिति स्याता	क्रि०	३३३०
म्यण्डिल कारयेन्मिन्नात्	क्रि०	२१३	म्यनशुद्धिरिति स्याता	क्रि०	३३३१
म्यण्डिल कारयेद्विद्वान्	क्रि०	३४२२	म्यपन मनिधान च	क्रि०	३३३२
म्यण्डिल कारयेद्विद्वान्	क्रि०	४८३८	म्यपन मनिधान च भाग १	अनु०	३३३३
म्यण्डिल कारयेद्देहा	क्रि०	१८७२	म्यपन मनिधान च भाग १	अनु०	३३३४
म्यण्डिल कारयेद्देहा	क्रि०	२५३६	म्यपने चोत्पत्ते चाप्ये	क्रि०	३३३५
म्यण्डिल कारयेद्देहा	क्रि०	२८३८	म्यपने प्रोक्षणे काले	क्रि०	३३३६
म्यण्डिल कारयेद्देहा	क्रि०	३०१६	म्यपने प्रोक्षणे चैव	क्रि०	३३३७

पादः पटलः श्लोकः

पादः पटलः श्लोकः

स्थापयित्वा यथान्याय	क्रि० ११ १५	स्नपन कारयेत्पश्चात्	क्रि० ३५ ३०६
स्थापयित्वा विशेषेण	क्रि० ५५ ६	स्नपन कारयेत्पश्चाद्	क्रि० ४४ ४
स्थापयित्वा शिवे कुम्भे	क्रि० ३४ २५	स्नपन चोक्तवत्कुर्यात्	क्रि० ४४ ११
स्थापयित्वा कदम्बे	क्रि० ३२ १६	स्नपन तत्र कुर्वीत	क्रि० ६१ ३०
स्थापयेत्कर्णिकाया तु	क्रि० २० ४	स्नपन बलिदान च	क्रि० १९ १३
स्थापयेत्परितोऽष्टौ च	क्रि० ३१ २५	स्नपन बलिदान च	क्रि० ३३ २१
स्थापयेत्पालिका मध्ये	क्रि० १३ १३	स्नपन बलिदान च	भाग ३ अनु० ३५
स्थापयेन्मूलमन्त्रेण	क्रि० ३३ २४	स्नपन मूर्तिहोम च	क्रि० ५६ ४
स्थापयेन्मूललिङ्गं च	क्रि० ११ ३	स्नपन मूर्तिहोम च	क्रि० ५८ १
स्थापयेन्मूर्तिहोमकुम्भ	क्रि० ३३ २१	स्नपन शान्तिहोम च	क्रि० ४४ १०
स्थापित पूजित वेर	क्रि० ११ ३	स्नपन शान्तिहोम च	क्रि० ४४ २५
स्थापित पूजित लिङ्ग	क्रि० १० ३	स्नपन शान्तिहोम च	क्रि० ५४ ११
स्थापित वेदिकायां तु	क्रि० २५ ३१	स्नपन सर्वकामार्थ	क्रि० २४ १
स्थापितान्वेदिकायां तु	क्रि० २३ १०	स्नपनादिविशेषेण	क्रि० ४१ ३
स्थापिते च प्रमाणं च	क्रि० ६५ २०	स्नपने शिवकुम्भं तु	क्रि० ११ ११
स्थापिते मानुषैर्लिङ्गे	क्रि० १९ १३६	स्नानं तु गन्धतोयेन	क्रि० ४१ ०४
स्थाप्याधारशिला मय्यक्	क्रि० ४८ ३४	स्नानतोयस्य शुद्धिं तु	क्रि० ४६ ४
स्थावरं लिङ्गमित्याहुः	क्रि० ५० ४०	स्नानद्रव्यैश्च सर्वेषां	क्रि० १९ १३५
स्थावरं लिङ्गमित्याहुः	क्रि० ६० २६	स्नानद्रव्यममायुक्तः	क्रि० १६ १५
स्थावरं लिङ्गमित्याहुः	भाग ३ अनु० ४५	स्नानद्रव्यममायुक्ता	क्रि० ३० ३१
स्थावरान्तं महामाया	वि० १ ४	स्नानद्रव्यममायुक्ता	क्रि० १० ३
स्थितजानुद्धृतपाण्यः	क्रि० ३५ २४५	स्नानमण्डपमानीय	क्रि० ५१ २३
स्थिताद्भिर्गुल्फमध्ये तु	क्रि० ३५ २००	स्नानवेदी तु संकल्प्य	क्रि० ४५ ४६
स्थिताद्भिर्गुल्फमध्ये तु	क्रि० ३५ २१२	स्नानवेदी विमज्ज्याथ	क्रि० ४५ ९४
स्थिताद्भिर्जानोर्वामाद्भि	क्रि० ३५ २४४	स्नानशुद्धिं च वस्त्रेण	क्रि० ४४ १३
स्थिताद्भिर्देवामपाण्यन्त	क्रि० ३५ २४४	स्नानारम्भे तदन्ते च	भाग ३ अनु० १०३
स्थितिसंरक्षणादान	वि० १ ११	स्नानारम्भे तदन्ते तु	क्रि० ५० १००
स्थिते कुक्षितपादी च	क्रि० ३५ १४०	स्नाने नित्योत्सवे चैव	क्रि० १० १
स्थितान्तरमुखं शिष्यं	क्रि० ४५ ३४	स्नाने पुष्पाचने काले	क्रि० १० ३१
स्थित्युत्पत्तिविनाशानां	वि० १० ३९	स्नानोदकं च पाद्यादि	क्रि० ५० १२४
स्थित्वा देवस्य दक्षिण्या	क्रि० १३ ४३	स्नापनं तत्र कुर्वीत	क्रि० २१ १९
स्थूपिमानं क्रमादेक	क्रि० ३० २१	स्नापयेच्च घटाम्भोभि	क्रि० ३० ११
स्थूलं चैव तु सूक्ष्मं हि	भाग २ अनु० १६	स्नापयेत्परमेशान	क्रि० २० ६
स्थूलकूटं च विभ्रन्त	क्रि० १० १४	स्नापयेद्देवदेवेश	क्रि० १० १११
स्थूलदेहं न्यमेदेव	क्रि० २०	स्नापयेद्देवदेवेश	भाग ३ अनु० १३१
स्थूलपीठमिति प्राक्तं	भाग १ अनु० २१०	स्नापयेन्मन्त्रतोयेन	क्रि० १३ ९५
स्नपनं कारयित्वा तु	क्रि० २५ ३३	स्पर्शाहृतं ततो हुत्वा	क्रि० ३१ २१

पाद पटल श्लोकसं

पाद पटल श्लोकसं

स्पृष्टा स्पृष्टा तु जुहुयात्	क्रि० ५७ ९०	स्वर्णपुष्पविधि प्रोक्तो	क्रि० ४३ ११
स्पृष्टा स्पृष्टा तु जुहुयात्	क्रि० ५७ १११	स्वर्णयज्ञोपवीतं च	क्रि० ४१ ३५
स्पृष्टोर्ध्वकुक्षिमालम्ब्य	क्रि० ३५ २३५	स्वर्णराजनतास्रैर्वा	क्रि० ४३ ३७
स्फाटिक चानले देशे	क्रि० ३० ४१	स्वर्णसूचिप्रहाराभ्या	क्रि० ३७ १०
स्फाटिक मौक्तिक पाश	क्रि० ४१	स्वर्णसूचिप्रहाराभ्या	क्रि० ३५ २७०
स्फिककटिद्वयपार्श्वेषु	क्रि० २४	स्वर्णसूच्या लिखेत्पश्चात्	क्रि० ३१ ३०
स्फिकपिण्डं चोग्मूलान्	क्रि० ३५ ९५	स्वर्णसूत्रं तु दातव्यं	क्रि० ४१ ४६
स्फिकपिण्डं प्रति विस्तार	क्रि० ३५ ९०	स्वर्णेन नागप्रतिमा	क्रि० ५७ २५
स्फिकपिण्डमानमायार्ध	क्रि० ३५ १३५	स्वर्णेन नागप्रतिमा	क्रि० ५७ ६४
स्फिकपिण्डालम्बन चार्ध	क्रि० ३५ ९६	स्वशक्तिमहिता देवा	क्रि० १९ ४
स्फिकपिण्डोच्चं तु चत्वारि	क्रि० ३५ ११०	स्वशक्तिमहिता देवा भाग ३	अन० १४५
स्याद्गुलालान्गमेकमात्र	क्रि० ६५ ६७	स्वसूत्रोक्तविधानेन	क्रि० ५० ४६
स्रग्दम्प्राभरण भक्तैः	क्रि० ६४ ३	स्वस्थत्वान्मुप्रशान्तवान्	वि० १० ५
स्रष्टृत्वान्मर्वभूतानां	वि० १० ५४	स्वस्थनराक्षनिमिष	क्रि० ५० १७
सूक्ष्मं च समादाय	क्रि० ४६ १६३	स्वस्थाने पादमाहृत्य	क्रि० ५१ ३४
सूक्ष्मवौ क्षुरिकेणैव	क्रि० १५ २५	स्वम्बनाम्ना तु मन्त्रेण	क्रि० २० २३
सूक्ष्मवौ चापि मकल्य	क्रि० ४६ ३६	स्वम्बनाम्नैव मन्त्रेण	क्रि० २७ २३
सूक्ष्मवौ धूपदीपौ च	क्रि० ४५ ६९	स्वस्वहर्म्येषु वाहोषु	क्रि० २० ७
सूक्ष्ममध्ये तु तन्सूत्र	क्रि० ४६ ११९	स्वस्वारे च ध्वजस्थान	क्रि० ४९ ५
सूक्ष्ममध्ये तु निक्षिप्य	क्रि० ४६ १३७	स्वानन्त्यरहितोऽयेश	क्रि० ५१ २७
सूत्रार्थं च समापूर्य	क्रि० १५ २६	स्वानिचित्रे भगवच्चैव	क्रि० ५७ ४
स्वगुरु क्षेत्रपालं च भाग ३	अनु० ४७	स्वाधिष्ठानाच्च भाग ३	अन० १२७
स्वगुरु पूजयेन्मध्ये	क्रि० ५९ १४४	स्वायम्भुवादलिङ्गानां	क्रि० ४६ २
स्वगुरु पूजयेन्मध्ये भाग ३	अनु० ११६	स्वाहान्तं वलिनिर्देश	क्रि० ११ १००
स्वेन स्वस्थितं वाम	क्रि० ३५ २५६	स्वाहान्तं मप्रयोजकव्य भाग ३	अन० १०९
स्वनामाद्यक्षरेणैव	क्रि० ३६ ११	स्विष्टमग्नेति मन्त्रेण	क्रि० ११ १३७
स्वप्रमाणेन कर्तव्य	क्रि० ६५ २८	स्विष्टमग्नेति मन्त्रेण	क्रि० २६ २७
स्वभावनाहमयुक्त	क्रि० २६ ५	स्विष्टमग्नेति मन्त्रेण	क्रि० २१ २४
स्वभावपुरुषाव्यक्त	वि० १० ४	स्विष्टमग्नेति मन्त्रेण	क्रि० ३० ५९
स्वभावभद्रमक्षुद्र	क्रि० २४ १३६	स्विष्टमग्नेति मन्त्रेण	क्रि० ४४ २७
स्वयंपतितपुष्पाणि	क्रि० ५९ ७८		
स्वयं स्वीकृत्य तद्द्रव्य	क्रि० ५४ ५	ह	
स्वयमेवानुगुह्यानि	क्रि० ४७ १३		
स्वयम्भुदैविके चैव	क्रि० ६१ १३	हताश्वेत्प्राणिनां सर्वे	क्रि० ११ ११७
स्वर्होने विपत्तिं स्यात्	क्रि० १० १०	हत्वा शुकास्ततः शालीन्	क्रि० १३ १
स्वर्णतुल्या तु नेत्रेण	क्रि० ३४ १५	हतोर्वाह्यं समारभ्य	क्रि० ३९ ७०
स्वर्णपुष्पं च दातव्य	क्रि० ४१ ८६	हनोर्मध्ये च सूत्रं स्यात्	क्रि० ६५ २१

पादः पटलः श्लोकश्च

पादः पटलः श्लोकश्च

हतावीमं च हृद्राम	क्रि०	२५ १४	हन्ती पादौ च मयोध्य	क्रि०	१ १
हन्वन्त चैव तत्तुल्य	क्रि०	३५ १६	हाटकश्च महावीर्यो	वि०	४ ३
हृत्पल्लवहस्ते तु	क्रि०	३५ २०६	हार यज्ञोपवीत च	क्रि०	४३ २९
हृत्पद्मालक तैल	क्रि०	१० ४६	हारकेयूरमालाश्च	क्रि०	४५ १००
हृत्पञ्चन्द्राथ श्रीशैला	क्रि०	८३ ३०	हारकरमयक्त	क्रि०	६१ ३०
हर्म्यं प्रदक्षिण कृत्वा	क्रि०	१६ ३	हारान्तर नयोर्मध्यं	क्रि०	३० १०
हर्म्यं प्रदक्षिण कृत्वा	क्रि०	३० ५०	हारालिन्द गृहपण्ड	क्रि०	३० १६
हर्म्यं प्रदक्षिणाकृत्य	क्रि०	३३ ३३	हिमार्थ मित्रवद्भाव्य	क्रि०	३३ ३
हर्म्यप्रदक्षिण कृत्यान्	क्रि०	३६ ३३	हिककार्दहदयान्त च	क्रि०	३५ १३
हर्म्यप्रदक्षिण कृत्वा	क्रि०	२१ ५०	हिककाधा बाहुपर्यन्त	क्रि०	३५ २३
हर्षाद्दगतगोमाश्च	वि०	अपी० ५	हिककान्त नद्वयाश्चैव	क्रि०	३५ १५१
हर्विरन्त समभ्यर्च्य	क्रि०	१८ १४८	हिककान्त वा स्तनान्त वा	क्रि०	३४ ८
हर्विरन्त समभ्यर्च्य	क्रि०	३१ ६६	हिककान्त स्कन्धमन्ध्यग्रात्	क्रि०	३५ ८५
हर्विरन्त समभ्यर्च्य	क्रि०	३३ ३३	हिककान्त स्यात्पताकाश्च	क्रि०	३५ २०५
हर्विरन्त समभ्यर्च्य	क्रि०	३३ ६०	हिककान्तमणिबन्धोर्ध्व	क्रि०	३५ २३०
हर्विरन्तानमारण	क्रि०	१० १	हिककामध्य नृ तन्मूत्रान्	क्रि०	३५ १६०
हर्विश्च दापयन्नाश्रान्	क्रि०	२० ३	हिककामध्यस्य वामे नृ	क्रि०	३५ १०८
हर्विश्च दापयन्नाश्रान्	क्रि०	२४ १६०	हिककामध्यान् रक्षाल	क्रि०	३५ ९८
हर्विष्य चैव ताम्बूल	क्रि०	१० ६३	हिककामध्यान् मूत्रान्त	क्रि०	३५ २३४
हर्विष्य दापयन्नाश्रान्	क्रि०	३० ६६	हिककाया स्तनमूत्रान्त	क्रि०	३५ ९०
हर्विष्यान्त समभ्यर्च्य	क्रि०	३६ २४	हिककायास्त्वक्षमात्र नृ	क्रि०	३५ ९८
हर्वाणि दापर्यित्वा नृ	क्रि०	२५ ३३	हिककामम च कटक	क्रि०	२५ ५६
हर्षवाहनिभ योनि	क्रि०	४६ ८४	हिककामूत्रमम कृत्यान्	क्रि०	३५ ११२
हस्तेन वृषायता नान्वा	क्रि०	३३ १३	हिककामूत्रान्त मणिस्थ	क्रि०	३५ २०५
हस्तद्वय नृ विस्तार	क्रि०	१८ ३४	हिककामूत्रादधो बाहु	क्रि०	३५ २०
हस्तद्वय नृ भयोऽय	भाग ३ अन०	३३	हिककामूत्रान्तर पूर्वं	क्रि०	३५ १७८
हस्तद्वयावधियावन	क्रि०	४१ ०	हिककामूत्रापरिहृतान्	क्रि०	३५ १०१
हस्तप्रक्षालन धप	क्रि०	५३ १०१	हिककाहृदयनाभीना	क्रि०	३५ १७५
हस्तमात्रप्रमाणेन	क्रि०	६६ २८	हिककोर्ध्व स्कन्धमन्ध्यच्च	क्रि०	३५ ८३
हस्तमात्रविशालन	क्रि०	१४ १६	हिमनोयेन मन्त्रोद्य	क्रि०	२५ ६०
हस्तविनिम्निविस्तारा	क्रि०	३३ १८	हिरण्य वा विनिक्षिप्य	क्रि०	२४ २५
हस्तव्याम च खान च	क्रि०	४८ ३०	हिरण्यकवच वारु	क्रि०	२४ ९९
हस्तव्याम यगाश्च नृ	क्रि०	४८ ३५	हिरण्यकवच मिद्र	क्रि०	२४ १३०
हस्ताङ्गुलकवन्ध च	क्रि०	६६ १०	हिरण्यगर्भमनिथि	क्रि०	२४ १६०
हस्ताना वधनीश्च च	क्रि०	३० १३	हिरण्यरेनस सूर्य	क्रि०	४६ १९०
हस्त नृ गुणयग्मेन	भाग १ अन०	२ ३३	हिरण्यवर्णा योनीश	क्रि०	२४ १३०
हस्तन शफ मणह्य	क्रि०	१ ३	हिरण्यवर्णीन मन्त्रेण	क्रि०	५० १८१

पादः पटलः श्लोकद्वय

पादः पटलः श्लोकद्वय

तिरण्यवर्णोक्त मन्त्रेण	भाग २ अनु०	१०२	हृदादिपादपायेन	क्रि०	१०२
तिरण्यशक्त्यास्तत्र	क्रि०	१०२	हृदादिपादपायेन	भाग २ अनु०	१०२
हृदयस्य समन्वयार्थं	भाग २ अनु०	१०२	हृदादिपादपायेन	भाग २ अनु०	१०२
हृत्वा चैव दैशिकम्	क्रि०	५७.८८	हृदादीशानपर्यन्त	क्रि०	१०२
हृत्वा पूर्णाहुतिं कृत्वा	क्रि०	३३.२३	हृदादीशानपर्यन्त	क्रि०	१०२
हृत्पथकणिकामध्ये	क्रि०	५९.८१	हृदादीशानमन्त्रैस्तु	क्रि०	१०२
हृत्पथकणिकामध्ये	भाग ३ अनु०	८६	हृदादिना नमोऽन्तेन	क्रि०	१०२
हृदयं चैव जिह्वा च	क्रि०	४५.११०	हृदा निवेदयेद्धीमान्	क्रि०	१०२
हृदयं नाभिगुह्य च	क्रि०	४६.११०	हृदा निवेदयेद्धीमान्	क्रि०	१२३८
हृदयमनुचिन्त्याथ	क्रि०	४६.५९	हृदा मूलं समुच्चार्य	क्रि०	३०६१
हृदयसूत्रं विच्छिन्नं	क्रि०	४६.१३६	हृदा शङ्खसूत्रं च	क्रि०	२५३१
हृदयस्तनयोगेन	क्रि०	२५.००	हृदा मन्त्रापयदण्ड	क्रि०	२५३१
हृदयान्तरे च पञ्चैव	क्रि०	६५.३९	हृदा मन्त्राय मुवम्याद्यै	क्रि०	३७२३
हृदयादिषडङ्गं च	क्रि०	१.४	हृदीशमर्चयेन्नित्यं	क्रि०	१०.५
हृदयादिषु नेत्रान्ते	क्रि०	१.१८	हृद्देशे तु निपीडयेत्	वि०	५.७
हृदयादीनि सप्तस्य	भाग १ अनु०	२७७	हृन्मन्त्रेण पटं नीत्वा	भाग ३ अनु०	१८२
हृदयाद्यस्त्रपर्यन्त	क्रि०	४६.५७	हेमयज्ञोपवीतां च	क्रि०	५७.५९
हृदयाद्यस्त्रपर्यन्त	क्रि०	५१.५३	हेमवर्णं महानागं	क्रि०	५७.५७
हृदयाद्यस्त्रपर्यन्त	क्रि०	५९.३५	हैमं राजतताम्रं वा	क्रि०	१६.५
हृदयाद्यस्त्रपर्यन्त	क्रि०	५९.१९९	होमं बलिप्रदानं च	क्रि०	१८.१८
हृदयाद्यस्त्रपर्यन्त	भाग ३ अनु०	११	होमद्रव्याणि मानेभि	क्रि०	११.१०
हृदये कण्ठदेशे च	क्रि०	२.४	होमरक्षां च निक्षिप्य	क्रि०	४५.११४
हृदये ज्ञानमुद्रा तु	क्रि०	३५.२८८	होमशेषं सकृदग्राह्यं	क्रि०	४८.८७
हृदयं तु शिवं चिन्त्य	भाग ३ अनु०	११	होमस्यानुरोधे तु	क्रि०	३१.२१०
हृदयं शायद्रिद्वान्	वि०	७७	होमाग्निना दहेत्पश्चात्	क्रि०	१०.००
हृदयेन तु मन्त्रेण	क्रि०	२२.७	होमान्ते चोत्पवान्ते च	भाग ३ अनु०	१०३
हृदयेन तु मन्त्रेण	क्रि०	२५.५२	होमान्ते चोत्पवान्ते तु	क्रि०	५९.१०१
हृदयेन तु मन्त्रेण	क्रि०	२८.७०	होमान्ते तु बलिं कुर्यात्	क्रि०	१८.८४
हृदयेन तु मध्याय	क्रि०	२३.१३	होमान्ते तु बलिं दद्यात्	क्रि०	३७.४८
हृदये नाभिगुह्यं च	भाग १ अनु०	२१०८	होमदिनीं हविणीं चैव	क्रि०	१५.२१०
हृदयेनैव मन्त्रेण	क्रि०	१५.८			
हृदा गन्धादिभिर्यष्ट्या	क्रि०	२९.१४			
हृदा गन्धाभिषेकं तु	क्रि०	३८.१७			
हृदा चोत्पलं मध्याय	क्रि०	१३.९			
हृदादिकवचान्तं वा	भाग १ अनु०	२२६			

अन्यत्रोदाहृतगौरवश्लोकसूची

ग्रन्थनाम	पाठः	पटलः	श्लोकः	ग्रन्थनाम	पृष्ठम्
गौरवे	विद्या	उपो०	६-१०	क्रियाक्रमछोटिकायाम्	१-० १-१
"	क्रिया	२७	५१-५३	जीर्णोद्धारदशकव्याख्यायाम्	१५६
"	विद्या	८	३-१२	ज्ञानरत्नावल्याम्	३८६, ३८७
"	क्रिया	६३	१५ उ०	ज्ञानावरणविच्छेदके	२१७
"	"	"	८ उ०, ९ पृ०, १५ उ०, १६ पृ० ।	"	३१२
"	विद्या	४	२८ पृ०	तत्त्वत्रयनिर्णयव्याख्यायाम्	३
"	"	२	६	तत्त्वप्रकाशिकाव्याख्यायाम्	३६
"	"	२	१५	"	३०
"	"	१	१५	तत्त्वसंग्रहव्याख्यायाम्	४०
"	"	०	४ पृ०	"	४४
"	"	२	१३	"	४०
"	"	२	१५	"	२५
"	"	०	२१ उ०, २२ पृ०	"	३१
"	"	४	२१	"	३१
"	"	६	२८ उ०	"	४०
"	"	"	४३	"	२८
"	"	२	२१ उ०, २२ पृ०	तन्त्रालोकव्याख्यायाम्	भाग १ ८४
"	"	३	२७, २८	"	" ८४, ८५
"	"	८	१० उ०-१३	वशकार्ये	४८९
"	"	१	१९-२६	दीक्षादर्जे	४, ५
"	"	८	९ उ०-१३	"	५८
"	क्रिया	४८	३ उ०, ४ पृ०	"	३१४
"	"	"	९ उ०	"	३२७
"	"	"	१० उ० ११ १२	"	३३०, ३३१
"	"	"	२० २१	"	३१६
"	"	"	२४ २५ पृ० ३३	"	३३२, ३३३
"	"	"	६२ उ०, ६३	"	३४४, ३४५
"	"	"	२६ २७ पृ०	"	३४५

ग्रन्थनाम	पाद	पटल	भूक्तः	ग्रन्थनाम	पृष्ठम्
रीरवे	क्रिया	४१	७६ उ०, ७७ पू० ८४ पू० ९२ उ०, ९३ पू० ९६ उ०, ९७ पू० ९५ उ०, ९६ पू०	दीक्षादर्श " दीक्षादर्श (टि० २७९)	३३९ ३३८ ३४६ ३६०
विद्या		४	३६ पू०	नरेन्द्रपरीक्षाव्याख्यायाम्	१०३
क्रिया	५५	१-४	१-४	नानागमोद्धृतपटलेषु	८०
		२५	७, ८, १० पू०	पवित्रोन्मवविधौ	१२२
			११ पू० ११ उ०	"	१२४, १२५
			३७ उ०, ३८, ४२ पू०	"	१४७
			४६ उ०, ४८ पू०	"	१७०
			१० पू०	"	१४५
			६६ उ०	"	१५७
			८०	"	११०
			८१ उ०, ८२	"	१११
		४५	८	"	१२३
		४५	१२ उ०, १३ पू०		१२४
			७२	"	१६६
			७४ उ०	"	१६७
			८० उ०, ८१ पू०	"	१७०
			८२ उ०, ८३	"	१७१
			८६ पू०, ९१ उ०, ९२ पू०	"	१७२
			९४-९६, ९८ उ०, ९९	"	१७६, १७७
			१००, १०१ पू०	"	१७८
			१०१ उ०, १०२ पू०	"	१७३
			११३	"	१७४
			१२५ उ०	"	१८५
विद्या	२	१५ पू०		प्रभाव्याख्यायाम्	६६
	४	४३		"	३५५
क्रिया	२५	२६ पू०-३० पू०, ३०		"	१७८, १७९

ग्रन्थनाम	पाद	पटल	श्लोक	ग्रन्थनाम	पृष्ठम्
शैरवे	विद्या	८	३३० १ पू०	पौष्करभाष्ये	२६०
		७	११	भोगकारिकायाम्	१३
			१२	मतङ्गवृत्तौ (विद्यापादे)	११०
			२०	"	१०६
			११ पू०	"	३०४
				"	३६४
		८	२ पू० ३ पू०	"	१०
		४	११ पू०	"	२३४
	क्रिया	४	२२	"	११३
	विद्या	१	१० पू०	मध्यार्जुनदीपिकायाम्	११६
		१०	११ पू०	"	१२३
			३४	"	२०४
		२	१२	मृगेन्द्रवृत्तिदीपिकायाम्	६४
			११	"	२६१
		३	२३० ३ पू०	"	१७
		४	६३	मोक्षकारिकाव्याख्यायाम्	४१
		१०	१०२ ३०	"	२३
		१	२३० ३ पू०	रत्नत्रयव्याख्यायाम्	५१
		१	११ पू०	"	१३
		१	१४ पू०	"	१११
		८	८३०-१० पू०		
		१०	१	व्योमव्यापिस्तवव्याख्यायाम्	१
		८	८३०-१० पू०	शतरत्नमप्रहे	२ १२
		८	३३०, ८ पू०	शिवाग्रभाष्ये	४०४
		८	३ पू०	शिवज्ञानसिद्धिस्वपक्ष- दृष्टान्तमप्रहे	१११०
	क्रिया	१०	११, १२ पू०	"	१०११
		२६	१३०, २ पू०	शेवकालविवेके	१११
	विद्या	८	३-७ पू०	शेवमन्यामपद्धत्याम्	१११
		८	३३०-१०	"	११३ ११

ग्रन्थनाम	पाठ	पटलः	श्लोक		पृष्ठसं
रीरवे	भाग १ अनु० २	३३	३३ ३०	शैर्वासिद्धान्तसंग्रहे (टि० ४६)	१७
			३४ पृ०		
			४१		११
			३० ३० ३१ पृ०		
			३१ ३२ पृ०		११
			३१ ३० ३०		
			१० ३०-१८ पृ०		
			५१, ६१		१३ १३
			६४ ३० ३०		
			८०, ८१		
			८२ ३०-८३		१३० १३३
			८८ ३०-९०		
			९६, ९७ पृ०,		
			९८ ३०, १००		११
क्रिया	५९		१०६ ३०, ११५ ३०,		
			११८ पृ०		११७
			१२९ ३०, १३० ३०		
			१३१		१३३
भाग ३	अनु०		१०१		४१०
विद्या	४		३३ पृ०	शैर्वासिद्धान्तसंग्रहम्	१३
भाग ३	अनु०		१० १३ पृ०		१३३
			४९ ३०-५३ पृ०		१३५
			७४ ३०, ७५		
विद्या	४		१४-१८	शैर्वासिद्धान्तसंग्रहम्	१३१७ १३१८
			१९ ३० १० पृ०		१३१९
क्रिया	४४		१७ पृ०		१३६०
			५३		
			१० ३४	सकलागमसंग्रहम्	१३१
			१-११		१३० १३१
विद्या	४		९ ३०, १० पृ०	सकलागमसंग्रहम्	१५१३
क्रिया	२५		७ १ १० पृ०, ११	सकलागमसंग्रहम्	१०५-१०७
			(टि० ४९१)		

ग्रन्थनाम	पाद	पटल	श्लोकः	ग्रन्थनाम	पृष्ठम्
रौरवे	क्रिया	२५	२५ पू० ३७ उ०, ३८, ६० पू०, ५० पू० ५५ उ०-५८ ८१ उ०, ८० पू०	सकलागमसारसंग्रहे (टि० ८९१)	१११ ११६ १११ १३६
		२६	७ उ० १३० १०-१२ पू०, २१ उ० २२ उ० २६ उ०	सकलागमसारसंग्रहे "	६७, ६८ ५० ६०
"		४५	२१ पू०-२३ ८७-८९ पू० १० पू० ११ ५० पू० १६ उ० ५५ पू० ६९ उ०, ७४ उ०, ८० उ०-८२ उ०, ८३	" " " "	१२० १२१ १२१
		"	९४-९६, ९८ उ०-१०१ पू० ११३	" "	१२९-१३० १०
		६१	५ पू०, ७, १० उ०	"	१९०
विद्या		३	६ उ०, ७ पू०	सार्धत्रिंशतिकालोत्तरव्या- ख्यायाम्	४
		२	१५ पू०	सिद्धान्तसारावलीव्याख्यायाम् भाग (१)	६६

ग्रन्थान्तरेषु रौरवाद्भुता मुद्रितरौरवेऽनुपलब्धाः श्लोकाः

आगमवचने —

'गणिका दक्षिणे हस्ते पूर्णकुम्भं च गृन्थका ।
मर्ववाद्यममायुक्तगणिकायुथमेव वा
सर्वालयप्रदक्षिण्या वलिपीठाग्रे नियोजयेत् ॥'

(पृ० १५)

आत्मार्यपूजापद्धत्याम् —

'अथवाम्बुसमीपे तु द्वादशाङ्गुलवर्जितम् ।
अधो मृत्ना समादाय नालिकेरप्रमाणकाम् ॥'

(पृ० २३)

'खण्डाभावे तु मग्राह्यो भवेद्विषुग्मस्तथा ।
खण्डश्चेदभिषेके तु जलेनालोडितो भवेत् ॥
अभिषेकं पृथक् प्रोक्तस्तोयस्नानान्तरान्तरम् ॥'

(पृ० ३३३)

'द्विविधं शिवमुद्गात्रं कुलुत्थराजमाषकम् ।
माषं चैव करो विद्यान्मतुषं विनुषं तु वा ॥'

(पृ० ३५१)

'दीक्षापूर्ता गणपतिगुरारमण्डले जन्मवन्त
मिद्धा मन्त्रैस्त्वनदिनकृन्मण्डलोद्भानिदेहा ।
भुक्त्वा भोगान् मुचिरममरस्त्रीनिकायैरुपेता
सस्नोत्कण्ठा शिवपदपरैश्चर्यभाजो भवन्ति ।'

(पृ० ४९१)

'भक्त्या संपूज्य देवेश यः पठेदग्रतः स्तवम् ।
स्तोत्रमेतदसौ याति शान्तवत्परमं पदम् ॥'

(पृ० ५४०)

'प्रच्छन्नपटकाले न कर्तव्यं लिङ्गदर्शनम् ।
तत्काले दर्शनं मोहाद्भार्यापुत्रविनाशनम् ॥'

(पृ० ५८५)

'अथमेव श्लोकं नन्वमग्रहव्याख्याया ३९ तमे पृष्ठे देवीकालोत्तरव्याख्याया १८६६ तमे पृष्ठे
मत्तङ्गवृत्तौ विद्यापाद २६ तमे पृष्ठे मृगन्धर्वतौ विद्यापाद ६० तमे पृष्ठे, सिद्धान्तमारावलीव्याख्याया
प्रथमभाग ५० तमे पृष्ठे द्वितीयभागे ६७ तमे पृष्ठे मंगलशम्भपद्धतिव्याख्याया (टि १७०) ६०
तमे पृष्ठे च रौरवश्लोकान्वनोद्धृतो दृश्यते । तथा मृगन्धर्वनिदीपिकाया विद्यापादे १६० तमे पृष्ठे
मृगन्धर्वतौ क्रियापादे ११९ तमे पृष्ठे मोक्षकारिकाव्याख्याया ४६ तमे पृष्ठे चास्य श्लोकस्यान
गर्धमात्रमुद्धृतं दृश्यते ।

आशीचचन्द्रिकायाम् —

शिवद्विजस्य विप्रस्य तथा क्षत्रियवैश्ययो ।
शूद्रस्य च ममाख्याता दीक्षापि त्रिविधा मता ॥
ममयी च विशिष्टश्च पुत्रकः साधकस्तथा ।
आचार्यश्चैव पञ्चैते मुख्या शैवा इति स्मृता ॥'

(पृ० २४२)

'निर्वाणदीक्षितानां तु क्षत्रविद्वद्गुद्रजन्मनाम् ।
आचार्यमेकयुक्तानां दशरात्रमघं भवेत् ॥'

(पृ० २४९)

शिल्पिनः काशका वैद्या ये चान्ये क्षिप्तजानय ।
आशीच नास्ति तेषां वै ते नित्याशीचिनो यतः ॥
तथैव रुद्रकन्यानां पञ्चानां देशिकान्मनाम् ।
नर्तको मण्डली चैव गायको वाणिकस्तथा ॥
तथा मौर्जिकश्चैव पञ्चाचार्याः प्रकीर्तिताः ।
तेषां पञ्चदशाहेन शुद्धिः सूतौ मृतावपि ।
प्रवरान्तरालशैवानां प्रतिलोमानुलोमिनाम् ।
नाम्याशीचद्वयं तेषां ते नित्याशीचिनो यतः ।'

(पृ० २५३)

किरणागमवृत्तौ —

'चेतनस्यापि शुद्धस्य क्षेत्रज्ञस्य शरीरिणः ।
स्वभावादात्मनः कर्तुस्तस्य मस्कार इष्यते ॥'

(पृ० २६)

क्रियादीपिकायाम् —

'अतन्वविदभक्तेषु दीक्षा कुर्याद्यदा गृह ।
दीक्षिता न शिवं यान्ति गुरुर्निरयगो भवेत् ॥'

(पृ० १३९)

ज्ञानरत्नावल्याम् —

पशूनां भुक्तिमुक्त्यर्थमाप्तं पशुपतिः शिवः ।'

(पृ० २७८)

ज्ञानाखरणाविलम्बके —

देहपाते शिवानन्दः शिवैकरमता व्रजेत् ।'

(पृ० ४१६)

'आणवाख्यमलाद्रुद्ध आत्मा तु पशुकच्यते ।
अवस्थापञ्चकम्योऽयं मलरुद्धस्वदृक्क्रियः ।
ज्ञानमन्यतिरोहितम् ।'

(पृ० ११५०)

'मलो माया च कर्माख्यः पशूनां बन्ध उच्यते ।

बीजाङ्कुरः च यत् ॥'

(पृ० ११६१)

अथानादिमलं पुमां पशन्त्वं परिकीर्तितम् ।
कम्बुकं तु तथा ज्ञेयं मायां चैव तथाङ्कुरम् ॥'

(पृ० ११२२)

मलं कर्म महामायां मायां त्वमस्मिन् जगत् ।
तिरोधानकरीं शक्तिं पशन्त्वनार्यपञ्चकम् ॥'

(पृ० ११७०)

दीक्षादर्श —

ब्राह्मणे व्रतसंपन्ने क्षत्रिये धर्मपारगे ।
वैश्ये च सन्निक्रियायुक्ते शूद्रे शुश्रूषणान्विते ॥
गुरुदीक्षां प्रकुर्वीत शास्त्रदृष्टेन कर्मणा ।'

(पृ० ११)

'ब्राह्मणं पुण्यदेशान्त्य, सपूर्णवियव शुचि ।
पदवाक्यप्रमाणजं महिनापारगो गुरु ।
लक्षाध्यायी गुरु श्रेष्ठो भूक्तिमक्तिफलप्रद ।
मध्यमस्तु तदर्थजं तत्पादजांश्चमो भवेत् ।
महिनापारगो बाध लक्षाध्याय्युपदेशयुक् ।
महिना स्याच्चतुष्पादयुक्ता कामिकपूर्विका ।'

(पृ० ३०)

'न शरीरस्य संस्कारो न मयोरगवियोगयो ।
न चोत्पत्तिविनाशाभ्यां नापि जाते विधीयते ।
चेतनस्यापि शुद्धस्य क्षेत्रज्ञस्य शरीरिणः ।
अस्वभावात्मनः कर्तुं स्तस्य संस्कार इष्यते ।'

(पृ० १००)

'यद्वा मद्योऽङ्कुरं कृत्वा शिष्यं सद्योऽधिवासयेत् ।'

(पृ० ३३०)

'दिव्याम्बरं परीधाय भूषयेद्भूषणैरपि ।'
कटकं छत्रवीरं च तथा चोदरबन्धनम् ।
दिव्यगन्धं समर्प्यैव गन्धमालां दिलम्बयेत् ॥
घूर्णयेद्दीपयेद्दत्तं जयघोषरवान्वितम् ।
शिवोऽहमिति मोऽप्यत्र चिन्तयेन्मनतः गुरु ॥'

(पृ० ३३५, ३३६)

'श्वेतानां तु विशेषोऽस्ति गोचरं गोत्रसूत्रकम् ।
शिवः शिखा तथा ज्योतिः सावित्री व्योमगोचरः ।
काश्यपादिऋषीणां तु तद्वर्गं गोत्रमुच्यते ।
चर्यापादे तु यन्प्रोक्तं तत्पूर्वं शिवभाषितम् ।
आचार्यगोचरं गोत्रं सूत्रं तस्य विधीयते ।'

(पृ० ३४४, ३४५)

'स तथेति प्रतिज्ञाय देशिकानुमतं सुधी ।'

(पृ० ३४६)

'अथ वक्ष्ये विशेषेण चूर्णोन्मवविधिक्रमम् ।
 दीक्षितानां यथान्येषां शिवशामनधारिणाम् ॥
 अन्येषां च यथायोग्य रात्रिचूर्णं तु तैलयुक् ।
 अन्येष्टौ मृतदीक्षा म्यानन्वडध्वविशोधनम् ॥
 मृतस्य दीक्षितस्यापि चूर्णोन्मव च कारयेत् ।
 देवानामुन्मवान्ते तु विमर्जने न्विद भवेत् ॥
 यागस्य शिवयागस्य मृतयागस्य तन्त्रयम् ।
 चूर्णोन्मवमिदं कुर्यान्मङ्गलाचरणार्थकम् ॥
 न कुर्यान्वेद्गुल्मस्तत्र मङ्गलं न भवेत्तदा ।
 सर्वत्र मङ्गलार्थं तु चूर्णोन्मव च कारयेत् ॥'

(पृ० ३७९)

'तपस्वी देवदासी च पक्षाहेतु विशुद्धयति ।'

(पृ० ४२१)

पवित्रोन्मवविधौ —

'मूत्र प्रागेव मगृह्य निर्मितं द्विजकन्यया ।
 अथवा निर्मितं चान्यै क्षालयेदम्रवारिणा ॥'

(पृ० १२३)

प्रभाव्याख्यायाम् —

ब्राह्मणे व्रतमपन्ने क्षत्रिये धर्मपारगे ।
 वैश्ये तु क्रियया युक्ते शूद्रे शुश्रूषणान्विते ।
 गुम्दीक्षा प्रकूर्वीत'

(पृ० २६८)

'काश्चिकोदनमृद्धस्मदूर्वागोमयगोलकैः ।
 मिद्वार्थदधितोयैश्च वज्राद्यस्त्रान्मकैः क्रमात् ॥
 तनुत्राणैश्च निर्मुज्य क्षिपेन्पूर्वादिदिक्षु तान् ।'

(पृ० ३७५, ३७६)

अथ वक्ष्ये विशेषेण पाषाणस्थापनं परम् ।
 दहनदिनमारभ्य दशाहान्ते विशेषतः ॥'

(पृ० ४५७)

चतुर्हस्तस्य विस्तारमायाम् पुरुषाकृतिः ।
 अश्वन्थोदुम्बरं चैव शमी पालाशमेव च ॥
 चतुष्पत्रममायुक्तं मण्डपस्य तु लक्षणम् ।
 कदलीपूगमिक्षु च नालिकेरं तथैव च ॥
 नानावस्त्रममायुक्तं नानापुष्पैरलंकृतम् ।
 वितानध्वजमयुक्तं पूगपुष्पममायुक्तम् ॥
 उत्तराभिमुखद्वारं दर्भमालाममन्वितम् ।
 मध्येऽष्टाङ्गुलीविस्तारमुन्नतं चतुरङ्गुलम् ।
 उपवेदीममायुक्तं पाषाणस्थापनास्पदम् ॥

(पृ० ४५७)

कुम्भे तु जलमापूर्य चूतपल्लवकर्चयुक् ।
नवरत्नसमायुक्तं स्वर्णपुष्पसमन्वितम् ।
नालिकेरसमायुक्तं पुष्पवम्शैरलंकृतम् ।
गन्धोपवीतसयुक्तं कुम्भमध्ये निवेशयेत् ।
समय विशेषनिर्वाणं तत्तद्देवं पूजयेत् ।
आवाहनादिभिः पूज्य भोगाङ्गमहितं शिवम् ।
धूप दीप च नैवेद्यं ताम्बूलं च निवेदयेत् ।
सर्वोपचारसयुक्तं स्तोत्रं वाद्यं च नृनकम् ।
पाषाणस्थापनानुज्ञां विज्ञाप्य शिवमनिधौ ।'

(पृ० ४५७)

'चतुरङ्गुलविस्तारमृशताङ्गुलपञ्चकम् ।
षडङ्गुलस्य विस्तारं द्वादशाङ्गुलमिष्टका ॥'

(पृ० ४५९)

मत्तङ्गवृत्तौ (क्रियापादे) —

'आलम्ब्य हृदये प्राज्ञं सपवित्रेण पाणिना ।
ततो दीक्षां प्रकुर्वीत'

(पृ० ९९)

'ब्राह्मणान् क्षत्रियान् वैश्यान् शूद्राश्चैव म्रियन्त्या ।'

(पृ० ११३)

'छिन्द्यात्पाशानघोरेण हृदयेनाथ तन्निषेत् ।'

(पृ० १४७)

'प्रथमा त्वाहुर्निर्या तु तथा पापविशोधनम् ।

(पृ० १५४)

मध्याह्नमिद्वान्तदीपिकायाम् —

'विश्वरूपपरा मन्त्रा यजमानेच्छयाथिता ।'

(पृ० १३२)

अनन्तादिशिवण्डयन्ता ह्यष्टविद्यामहेश्वरा ।'

(पृ० १५६)

'सर्वमामेव विद्यानां विद्याराज्ञी तथैव च ।

विद्यानां परमेशानो यस्मात्तस्माच्छिवोऽधिप ॥'

(पृ० १७४)

'मद्योऽनुग्रहकारित्वात्स्वयं मद्यश्च यः स्मृतः ।'

(पृ० १८२)

'निरञ्जने परे व्योम्नि तित्थोऽर्थः कारणोऽव्ययः ।'

(पृ० १९८)

महोत्सवविधौ —

ध्वजोन्धानादिनीर्थान्मेकमामे परं वरम् ।

यागारम्भादि मध्ये स्यादन्त्ये तीर्थागमं भवेत् ॥

पूर्वाह्णे चोत्तमं तीर्थं मध्याह्ने मध्यमं भवेत् ।

अपराङ्गे च रात्र्यन्ते अधम तीर्थमाचरेत् ।
तीर्थम् ऋक्षप्रधानेन तन्तीर्थं साधम भवेत् ।
एते सप्तविधा प्रोक्ता उन्मवा परमेशिनु ।

(पृ० ३११)

भृगेन्द्रवृत्तिदीपिकायाम् —

आज्ञाबिलङ्घनान्प्रोक्तं क्रव्यादत्वं शतं समा ।

(पृ० ३११)

भृगेन्द्रवृत्तौ (क्रियापादे) —

अग्निरूपाः स्वतो मन्त्रा यजमानेच्छया स्थिता ।
सर्वान् कामान् प्रयच्छन्ति त्रैलोक्ये दुर्लभानपि ॥

(पृ० ८१)

‘सव्यं प्रक्षाल्य हस्तं तु कृत्वा मन्धाद्यलङ्घनम् ।
न्यसेद्ब्रह्मणि आसामु पञ्चपञ्चस्वनुक्रमात् ॥
गन्धमण्डलं कृत्वा वामाङ्गुष्ठेन मध्यतः ।
विन्यसेत्तत्र देवेशं विद्यादेहं परं शिवम् ॥
पूजयेदर्घ्यपादौस्तु गन्धधूपगवित्रकैः ।
ब्रह्मपञ्चकमयुक्तं शिवेनाधिष्ठितं स्वयम् ॥
पाशच्छेदकरं क्षमी शिवहस्तं इति स्मृतं ।’

(पृ० ९०)

‘अनेनालब्धमात्रस्तु देही निर्मुक्तबन्धन ।
प्रयाति शिवमायुज्य निर्मलो विगनज्वर ॥’

(पृ० १०४)

वर्णाश्रमचन्द्रिकायाम् —

‘चातुर्वर्णसमुत्पन्नैरनुलोमैस्तु दीक्षितैः ।
आत्मार्थमर्चनं योग्यमयोग्यं तु परार्थकम् ॥
आदिशैवेन कर्तव्यमात्मार्थं च परार्थकम् ।’

(पृ० ४४)

विप्राणां द्वादशाङ्गुल्यमेकादशदशाङ्गुलम् ।
क्षत्रियाणां नवाङ्गुल्यमष्टमप्ताङ्गुलं तु वा ॥
पण्डितैश्च पञ्चैव चत्वारो विश एव तु ।
शूद्राणां तु त्र्यङ्गुलं द्वयमेकाङ्गुलं तु वा ॥
ब्राह्मणस्य तु वस्त्रं क्षत्रियस्य षडश्रकम् ।
वैश्यस्य चतुरश्रं स्याच्छूद्रस्यैव तु वृत्तकम् ॥
सर्वजानिषु कर्तव्यं वृत्तपीठं विशेषतः ।’

(पृ० ४५, ४६)

शिवसिद्धान्तसंग्रहे —

‘यववणस्तथा दूर्वा कुशनैव शिवाम्भसा ।
पाद्यादिमर्बपात्राणि साधयेत् विचक्षण ॥
द्रव्यान्नाभेक्षणं तोयं चन्दनं कृशया सह ।

पाश्चादिबिन्दय कल्प्य गच्छपादेषु पूजयेत् ॥

(पृ० २१७)

त्रिपितृभ्यः फलान्मार यथा कुञ्जरभक्षणम् ।
नत्तन्मार तु गृह्णीयादेतन्क्रिया तु गेश्वरी ॥

(पृ० २१७ पृ० २२१)

आन्यबन्धसमायुक्तो नामापुटसमन्वित ।
निक्षिप्त्वाणिर्मौनी तु शिवमन्त्र मदा जपेत् ॥

(पृ० ४५५)

हृदा निवेदयेद्धीमान् आस्ये वरदमुद्रया ।
मनसा ओदन भाव्य तन्मूर्तिध्यानतत्पर ॥
त्रिपितृभ्यः फलान्मार यथा कुञ्जरभक्षणम् ।
नत्तन्मार तु गृह्णीयादेतन्क्रिया तु गेश्वरी ॥

(पृ० ४६३)

वर्मणा वौषडन्तेन समभ्यर्च्यार्थं हृत्पुटम् ।
आत्मबीजं वदन्नग्निं मूर्तये नम इत्यपि ।
चैतन्यमग्नेः सहारमुद्रया पूरकेण च ।
वैन्दवोदरनामभ्यां मयोज्यं कृतकुम्भकम् ॥
एकीकृत्यात्मबीजेन रेचयेद् बह्वये नमः ।
इति प्रदीपकलिकामाकुष्योद्भवमुद्रया ।
विन्यस्य बह्विचैतन्यं बह्विबीजेन देशिकम् ।
महितामन्त्रितं बह्वि धेनुमुद्रामृतीकृतम् ।
रक्षितं हेतिमन्त्रेण कवचेनावकुण्ठय च ।
अमृतीकृत्यं संपूज्य हृदा दक्षिणजानुना ।
स्म्यन्वा विधा तु कुण्डोर्ध्वं भ्रामयित्वा प्रदक्षिणम् ।

(पृ० ४६० ४६२)

अधस्तादे विष्टरं पूज्यं परिधिं मध्यमेवले ।
नवभिः सप्तभिश्चैव चतुर्दिग्विष्टरं न्यसेत् ॥

(पृ० ४६२)

शैवागमपटलेषु —

‘रथोपर्यागतं स्वर्णधनादीन्तृप्यमेव च ।
फलं वा पुष्पमेवापि रत्नपट्टावलीं गृह्ण ॥
कञ्चुकं च सुवासं च देशिकाय प्रशस्यते ।’

(पृ० ९०)

शैवागमपरिभाषामञ्जर्याम् —

‘मन्त्रकर्ममहामाया मायांश्चमखिलं जगत् ।
निरोधानकरी शक्तिं पाशन्वेनार्थपञ्चकम् ॥’

(पृ० २२६)

सकलागमसंग्रहे —

‘लण्डाभावे तु मयाहो भवेदक्षरमस्तथा ।

खण्डश्रद्धाभिषेके तु जलेनालोडितो भवेत् ।
अभिषेकं पृथक्प्रोक्तस्तोयस्नानादनन्तरम् ।'

(पृ० ५७)

'भुजादिमणिबन्धान्तं वर्मणा शिष्टभस्मना ।
भुजद्वयं विशेषेण कवचेनावलेपयेत् ।
ईशानेन तु उद्धृत्य मुखं तत्पुरुषेण तु ।
हृदयेऽघोरभन्त्रेण वामदेवेन गुह्यके ।
मद्योजातेन सर्वाङ्गं षडङ्गहृदयादिकम् ।'

(टि० १११ पृ० १४१)

ज्वेतवर्णं भवेद्विप्रे क्षत्रिये रक्तवर्णकम् ।
पीतवर्णं भवेद्वैश्ये कृष्णवर्णं तु गीयके ।'

(टि० २४६(२) पृ० ५९२)

'पशूनां भुक्तिमुक्त्यर्थमाप्तः पशुपतिः शिवः ।
यदाप्तवाक्यमकरोदानवाक्यं तदागमम् ॥'

(टि० २४६(३) पृ० ८४३, १२०९, १२१०)

सकलागमसारसंग्रहे —

'देवालयसमीपस्थान् देवसेवार्थमागतान् ।
चण्डालान् पतितान् स्पृष्ट्वा न स्नानमाचरेद्बुधः ॥'

(टि० २८८ पृ० २९२)

'प्रागादिषु तथा मध्ये स्पृश्यन्ते चैव योजयेत् ।
दण्डे तु रोपयेन्प्राच्यां याम्यदीपं तु गोपुरे ॥
पश्चिमं परिवाराणां मौम्यं देवालये कुरु ।
कोणपात्रस्य दीपानि विन्यस्यास्थानमण्डपे ॥
आरामे पुष्करिण्या च क्रमेणैव तु योजयेत् ।'

(टि० ८९१ पृ० ५६)

'मूत्रं प्रागेव मगूह्यं निर्मितं द्विजकन्यया ।
अथवा निर्मितं चान्यैः क्षालयेदम्ब्रवारिणा ॥'

(टि० ८९१ पृ० १०६)

'विशेषपूजनं कृत्वा नमस्कृत्वा शिवाग्रतः ।
मया कृतानि दानानि धर्माश्चापि व्रतानि च ।
मन्त्रतन्त्रक्रियादीनि बुद्ध्यादिकरणानि च ।
अनया पूजया सर्वा सम्पूर्णा सन्तु मे प्रभो ॥
एवं विशास्य देवाय नमस्कृत्य तु भक्तिः ।'

(टि० ८९१ पृ० ११६)

'अष्टमङ्गलदेवानां पूर्वादीनान्तमर्चयेत् ।
अङ्गलत्रयमुद्धृत्य पवित्रबलयोजनम् ॥
पवित्रेण तु बन्धेन त्वर्ध्वमूर्ध्नि तु योजयेत् ।
सप्तदेशिकान् सप्तैव पवित्रेण तु योजयेत् ।

(पृ० १२१)

‘स्यले चैव प्रवेशश्चेद्विद्वद्गमर्वनाशनम् ।’

(पृ० १९२)

‘वृश्चिकस्ये दिवानाथे सपर्वस्ये निशाकरे ।
कृत्तिकाश्रद्धसयोगे रात्रौ दीपान् प्रकल्पयेत् ॥
दीपकाले कलामात्रं वक्षिभ यदि सभवेत् ।
तस्मिन्काले समाकुर्याद्दीपमङ्गलमुत्तमम् ॥
कृत्तिकारोहिणीमिश्रं तद्दिने पर्वमयुतम् ।
राजराष्ट्रसुभिक्षं च तद्दिने दीपमुत्तमम् ॥
ऊर्जके पौर्णमास्यां तु कृत्तिकाया विशेषतः ।
दीपाद्दीपं तु विधिना सर्वलोकहिताय च ॥’

(टि० ५४३ पृ० ५३५)

मकलागमसारसङ्ग्रहे —

‘स्यूलं शिरः कृशं मूलमुन्नतं तु मुखं भवेत् ।
इन्द्रादिपूजितान्यत्र तच्चित्तैश्चिह्नितानि तु ॥
आपीतानि शङ्खाणि बज्राङ्कानि विशेषतः ।
इन्द्रलिङ्गानि तान्याहुः साम्राज्यार्थप्रदानि तु ॥
अमितं हिमकीलालमुष्णस्पर्शान्करोत्यलम् ।
आग्नेयमग्निमकाशमथवा शक्तिलाञ्छितम् ॥
इदं लिङ्गं वरं स्थाप्य तेजसोऽधिपतिर्भवेत् ।
दण्डाकारमयं शोभ्यमथवा रम्यमाकृतिः ॥
यद्यदङ्कितमूर्ध्वं तन्निर्णितं जायते तदा ।
वारुणं वर्तुलाकारं पीताङ्गं वातिवर्चसम् ॥
वृद्धिमस्थं दुस्स्यजन्वादापो यान्त्यप्सु मध्यगम् ।
कृष्णं धूम्रं तु वायव्यां मधुमध्वजभूषणम् ॥
मम्मके स्थापितं तत्स्यात्तदुच्चे निहितं तु वा ।
निर्वानेऽपि चलत्यत्र शत्रोरुच्चाटने मतम् ॥
गदाकारं मध्यगुरुं कौबेरं मस्यमध्यगम् ।
दिवा वाप्यथवा रात्रौ मस्यानां वृद्धिवर्धनम् ॥
अथ शूलाङ्कितं रौद्रं हिमकुन्देन्दुवर्चसम् ।
चतुर्वर्णमयं वापि वृषभं जायतेऽग्रतः ॥
वैष्णवं शङ्खचक्राङ्कं गदाब्जादिविभूषितम् ।
श्रीवत्सकौस्तुभाक्रान्तं कोलमिहाननाकृतिम् ॥
वैनतेयमभाङ्कं यच्छ्रीभूदेवीममार्ङ्कितम् ।
वैष्णवं नाम तन्प्रोक्तं सर्वैर्भयफलप्रदम् ॥
पद्मपत्रमवर्णं तु पद्माङ्कं वा कमण्डलुः ।
दण्डाक्षसूत्रवर्णं वा ब्रह्मणो ज्जनिदं मतम् ॥
अर्घ्यं स्यात्कपिलं लिङ्गं मुनीनां मोक्षकाङ्क्षिणाम् ।
लघुं वा कपिलं लिङ्गं गृही नैवार्चयेत् कृत्स्नम् ॥
तीक्ष्णाङ्गं वक्रशीर्षं च त्र्यश्रं लिङ्गं च वर्जयेत् ।

अतिस्थूलमर्तिकृशं स्वल्पं ब्रह्मघनान्वितम् ॥
 गृही विवर्जयेत्तादृक्तन्मुमुक्षोर्यनेहितम् ।
 पूजितव्यं गृहस्थेन वर्णेन भ्रमरोपमम् ॥
 बाणलिङ्गं यदा चाम्ने तदा मीषुमन्तकं वहेत् ।'

(पृ० ४६. ४७)

सार्धत्रिंशतिकालोत्तरव्याख्यायाम् —

'श्रीकण्ठानुमता सर्वे शतक्रुद्रा प्रकीर्तिता ।'

(पृ० २)

'अग्निरूपास्ततो देवा'

(पृ० ७७)

विश्वरूपधरा मन्त्रा यजमानच्छ्रया स्थिता ।

सर्वान्कामान्प्रयच्छन्ति

(पृ० १३८)

मिद्वान्तसारावलीव्याख्यायाम् —

पशूनां भुक्तिमुक्त्यर्थमाप्तं पशुपति शिव ।

यदाप्नवाक्यमकरोदाप्नवाक्यं तदागम ॥'

(भाग २ पृ० ४३)

त्रिया २ पदम् ७ गुवाधानन्तर । दि० ०६० मानकाया ११ तमपुण्ड्रस्थ रौगवागमकान्या
 सर्वाधिपटलेऽधिकतया दृश्यमाना श्लोका —

'पादयो मद्यमन्त्रं तु गुह्यं वामं तु विन्यसेत् ।

अधो हृदये न्यस्त्वा मुखे नत्पुरुषं न्यसेत् ॥

मूर्ध्नि शानकलां न्यस्त्वा हृदये हृदयं न्यसेत् ।'

त्रिया २ तमे श्रृंगालप्रतिष्ठापनं तत्र तत्र दि० ००१, मानकायामधिकतया दृश्यमाना
 श्लोका ।

'१०' श्लोकानन्तरम् —

उत्तरे व्यामवर्णं च महाकालं तु कुङ्कुमम् ।'

(पृ० १००)

११ श्लोकानन्तरम् —

'कुम्भास्ये योजयित्वा तु निष्कं चैव पृथक् पृथक् ।'

(पृ० १००)

-१२ श्लोकानन्तरम् —

'आचार्यं पूजयेत्पश्चाद्वस्त्रहेमाङ्गुलीयकैः ।

उष्णीषं चोत्तरीयं च कटकं कुण्डलं तथा ॥

उत्तमं वशिनिष्कं तु मध्यमं दशपञ्चकम् ।

अधमं दशनिष्कं च आचार्यस्य तु दक्षिणा ॥

यः प्रकुर्यान्प्रतोषं स राजराष्ट्रविवर्धनम् ।

कन्याकोटिफलं चैव गङ्गास्नानफलं तथा ॥

सर्वयज्ञफलं चैव ह्यष्टापूर्तफलप्रदम् ।

विधिबन्तकारयेन्मर्वद्वारपालाञ्च स्थापयेत् ।'

(पृ० १०१)

त्रियापाद ३८ तम विष्णुस्थानविधिपटल नत्र तत्र (अ० १०३५) मानत्रियापधिया
दृश्यमाना श्लोकाः ।

१४' श्लोकानन्तरम् —

'एव वै नागराजान कृत्वाऽग्न्याममाचरेत् ।'

२०' तमश्लोकानन्तरम् —

तद्वेदी तन्नुनावेष्ट्य इन्द्रकोणात् वेष्टयेत् ।'

२६' तमश्लोकपूर्वार्धानन्तरम् —

'आचार्यं पूजयेत्पश्चादुन्महेमाङ्गलीयकै ।

गज वाप्यश्वमेव वा छत्र वा चामरं तु वा ॥

ग्रामं वा गोकुलानां तु काञ्चन दशनिष्ककम् ।

आचार्यदक्षिणा दद्यात्तत्फलं शृणु षण्मुख ॥

कन्याकोटिफलं चैव काश्यां लिङ्गप्रतिष्ठया ।

मर्बयजफलं चैव तत्फलं मर्बयान्मुयात् ।

एव यं कुम्भे मर्त्यः स पुण्या गतिमाप्नुयात् ॥'

त्रियापाद ३९ तम विष्णुस्थानविधिपटल नत्र तत्र (अ० १०३५) मानत्रिया
मधिकतया दृश्यमाना श्लोकाः ।

३' श्लोकपूर्वार्धानन्तरम् —

'शुभवारे शुभे ऋक्ष शुभे लग्ने सुयोगके ।

कृत्वा वेगं प्रतिष्ठाप्य शिष्यशाम्त्रोक्तनिमित्तम् ॥

आगमध्यानरूपेण निमित्तं हरिदैवतम् ।'

७' श्लोकपूर्वार्धानन्तरम् —

'नीलोत्पलधरे देव्यौ सर्वाभरणभूषिते ।'

५' श्लोकान्तरार्धानन्तरम् —

'मुधया शिलया वापि निर्मिता ध्रुववत्कुरु ।'

११' तमश्लोकानन्तरम् —

त्रिखण्डगोघ्नं कृत्वा जीवन्यासं समाचरेत् ।

यात्रादानं च गोदानं भूदानं वाहनादिकम् ॥

श्रामदानं स्वर्णदानं दद्यात् हरितामकम् ।'

२७' तमश्लोकानन्तरम् —

महाहविर्निवन्नाथ धूपं स्तोत्रं समुच्चरन् ।

आशियो वाचयेत्कर्ता कुलवशाभिवृद्धये ॥

उन्महे नित्यपूजायां किञ्चिदस्ति हरे शृणु ।

विष्णोश्च पुरतो वेद्यां निधायार्घ्यादिपात्रकम् ॥

हैमराजतताम्रीर्वा प्रस्थं प्रस्थार्धकं तथा ।

विष्णुनामं समुच्चार्य तुलसीपत्रपुष्पकै ॥

कर्पूरं चाप्युशीरं च तत्कालं स्थाप्य पूजयेत् ।

वस्त्रमालां विमृज्याथ नववस्त्रैरलकृतम् ॥

प्रोक्षयेदर्घ्येनाथैश्च माल्यैः पुण्ड्रेण ऊर्ध्वकम् ।

द्वादशस्थाने चाङ्गे तु निर्यक्षुण्डं विधीयते ॥

नैवेद्यपुपदीपं च बन्ध्यन्त वा समाचरेत् ।
 नित्यग्निं सप्रकल्प्याथ पूर्वे वा दक्षिणेऽपि वा ॥
 नित्योन्मव च चक्रं च बलिबेरप्रदक्षिणम् ।
 अभिषेकं च योग्ये च बेरे पीठे बलिं क्षिपेत् ॥
 अयोग्यैरावृते धाम्नि बलिं दद्याद्विशेषतः ।'

३०' तमश्लोकानन्तरम् —

'वैश्वानरोक्तविधिना चोन्मव म्याद्विशेषतः ।
 पाश्चरात्रविधानेन नित्यपूजा समाचरेत् ॥
 वैश्वानम पाश्चरात्रं कर्तव्यं हस्मिन्नतम् ।
 नित्यं नैमित्तिकं काम्यं वैश्वानरोक्तवत्कुरु ॥
 वैश्वानमे पाश्चरात्रे उभयोश्च विशेषतः ।
 नित्योक्तस्मपनं चैव यात्रास्मपनकं तथा ॥'

३३' तमश्लोकानन्तरम् —

एव यः कुरुते मन्यः स पुण्या गतिमाप्नुयात् ।'

उपयुक्तग्रन्थसूचि:

- अशुभकाश्यपम् काश्यपशिल्पशास्त्रम्, मरस्वनीमहालयग्रन्थमाला (८९), तञ्जावर, १९६०; अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १)
- अशुभदागम अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ३)
- अघोरशिवाचार्यपद्धति शिवलिङ्गप्रतिष्ठाविधि, अठ्ठगण्यमुदलियार् प्रकाशित, चिन्ताद्रिपेठ, मद्रपुरी कलि ५००२; दक्षिणभारतार्चकमधप्रकाशित, मद्रपुरी १९६६
- अघोरशिवाचार्यपद्धति मद्योजानशिवाचार्यमपादिता, शिवागमपाठशाला निरुवानैकका निरुचिचिराप्यल्लि
- १ अचिन्त्यविभ्रसावाख्यम् अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ७.८)
- २ अजितम् अजितागम, अस्मदीयग्रन्थावलि (२४), गन्-आर्-भन् मपादित, पाण्डिच्चेरी (भाग १ २) १९६६, १९७७
- ३ अनलागम अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १००९)
- ४ अमरकोशः निर्णयमागरमुद्रणालये मुद्रित मूम्बई १९५०
- ५ आगमवचनम् अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ६५५)
- १० आत्मार्थपूजापद्धतिः अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ५५)
- ११ आशीचन्द्रिका अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० २६५)
- १२ ईशानशिवगुरुदेवपद्धतिः अनन्तशयनमस्कृतग्रन्थावलि (७७)
- १३ उत्तरकामिकम् कामिकागम (उत्तरभाग) दक्षिणभारतार्चकमधप्रकाशितम्, मद्रपुरी, १९८३; (आर्-इ ३४०६५, टि० २९८ (२))
- १४ उत्तरकारणम् को० षण्मुखमुन्दरमुदलियार् प्रकाशितम्, चिन्ताद्रिपेठ, मद्रपुरी, कन्यब्द ५००३
- १५ उत्तरस्वाध्यायम् अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ५३६, १०१५)
- १६ ऋग्वेद. ऋक्संहिता, श्रीपाद-दामोदर-मातवलेकर-मपादिता, औन्धनगरम्, १९६५
- १७ कामिकम् अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ७५१)
- १८ कारणम् अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १२०)
- १९ कालप्रकाशिका मस्कृतभास्करमुद्रणालये मुद्रितम्, अनन्तशयनम्, (१९०१)
- २० कालागमप्रायश्चित्तम् अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १६६)
- २१ कालोत्तरम् अस्मद्ग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ५५६)
- २२ काश्यपशिल्पशास्त्रम् मरस्वनीमहालयग्रन्थमाला (८९) तञ्जावर (१९६०)
- २३ किरणम् किरणागम, शिवागममिहान्तपरिपालनमधप्रकाशित, देव-कोट्ट १९३०

- २४ किरणागमवृत्तिः अम्मदुयन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० २९०)
- २५ क्रियाक्रमस्योक्तिका ज्ञानमबन्धविलाममद्राक्षशालाया मद्रिना, चिदम्बरम्, १९२७
- २६ क्रियादीपिका विद्यानपालनग्रन्थशालाया मद्रिना, मद्रपुरी १९२९
- २७ चन्द्रज्ञानम् अम्मदीयग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० १४६)
- २८ चित्रसारमतम् अम्मदीयग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० ६७०)
- २९ चिन्त्यम् अम्मदीयग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० १३)
- ३० जयसिंहकल्पद्रुमः लक्ष्मीवङ्कटेश्वरमद्रणालये मद्रितम् मुम्बई, १९२५
- ३१ ज्ञाननिर्णयः अम्मदीयग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० ४०९)
- ३२ जीर्णोद्धारदशकव्याख्या को० धर्मत्वमुन्दरमदलियार् प्रकाशिता, चिन्नाद्रिपेट्टै, कलि ५०७६
- ३३ ज्ञानावरणविलक्कम् ज्ञानावरणविलक्कम् भाषाडियम्, धम्मैयाधीनप्रकाशितम्, (३६७ ४४४) धम्मपुरम्, १९५७, १९५९
- ३४ तत्त्वत्रयनिर्णयव्याख्या शिवागममिद्धान्तपरिपालनमधप्रकाशिता, देवकोट्टै १९२६
- ३५ तत्त्वप्रकाशिकाव्याख्या शिवागममिद्धान्तपरिपालनमधप्रकाशिता, देवकोट्टै, १९२६
- ३६ तत्त्वसंग्रहव्याख्या शिवागममिद्धान्तपरिपालनमधप्रकाशिता, देवकोट्टै, १९२६
- ३७ तन्त्रालोकव्याख्या काश्मीरग्रन्थालि (२३) काश्मीर १९१८
- ३८ तैत्तिरीयारण्यकम् आनन्दाश्रमग्रन्थालि (३६) पुण्यपत्तनम् (१९२६)
- ३९ तैत्तिरीयब्राह्मणम् शारदाविलाममद्राक्षशालाया मद्रितम् कुम्भधोणम्, १९३५
- ४० तैत्तिरीयमहिता श्रीपाद नामादरन्नातवल्लर प्रकाशिता श्रीवत्तगम् १९४५
- ४१ दशकार्यम् अम्मदुयन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० ३१७)
- ४२ दीक्षादर्श अम्मदुयन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० ७६)
- ४३ दीप्तागमः अम्मदुयन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० ५५)
- ४४ देवीकालोत्तरव्याख्या अम्मदुयन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० ३१७)
- ४५ देवीभागवतम् गम्मण्डलग्रन्थमाला (२१) १९६०
- ४६ नरेश्वरपरीक्षाप्रकाश काश्मीरग्रन्थालि (४५) श्रीवत्तगम् १९२६
- ४७ नाट्यशास्त्रम् गायकवाडग्रन्थालि (६८) द्वितीयो भाग बरोडा १९३४
- ४८ नानागमोद्धृतपटलाः अम्मदुयन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० ७६६)
- ४९ नित्यपूजाविधिः साम्बशिवाशिवाचार्येण ब्रह्मानन्दमद्रागारे मद्रितम् तिरुवैयार १९५०
- ५० निर्णयसिन्धुः निर्णयसागरमद्रणालये मद्रितम् मुम्बई, १९२६
- ५१ निश्चयकारिका अम्मदुयन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० १७)
- ५२ निश्चासतन्त्रम् अम्मदुयन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमानुका (टि० १००५)

- १: नेत्रतन्त्रम् वाटसीरमस्कृतग्रन्थावलि (६६), श्रीनगर काशीर
- ११ पद्यसहिता अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १०११)
- ११ पवित्रोत्सवविधि अल्लगणमदालियार् प्रकाशित मद्रपुरी कलि० १०३१
- १६ पूर्वकारिकम् कामिकागम (पूर्वभाग) दक्षिणभागनार्चकमधप्रकाशित मद्रपुरी १९७५
- १७ पूर्वकारणम् शिवज्ञानबोधयन्त्रशास्त्रा, चिन्ताद्रिपेठे, मद्रपुरी १९७१, टि० ३१३
- १८ पौष्करभाष्यम् पौष्करभाष्यहिता श्रीज्ञानमन्त्रार्थविद्यामयप्रशालाया मद्रिना चिदम्बरम् १९०५
- १९ प्रतिष्ठानुक्रमणी अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना तालपत्रमातृका (आर्० ड० १०४६०)
- २० प्रभाष्याख्या त्रिपात्रमयानिवाल्याया श्रीज्ञानमन्त्रार्थविद्यामयप्रशालाया मद्रिना चिदम्बरम् १९०
- २१ विम्बागम अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १०३८)
- २२ भविष्यपुराणम् श्रीवेङ्कटेश्वर स्टीम् प्रेस् बम्बई, १९५९
- २३ भीमसहिता अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १००९)
- २४ भोगकारिका शिवागममिद्धान्तपरिपालनमधप्रकाशिता, देवकोट्टे, १९२५
- २५ मकुटागम दक्षिणभागनार्चकमधप्रकाशित, मद्रपुरी, १९७३; (टि० १९)
- २६ मतङ्गपारमेश्वरम् क्रिया-चर्या-योगपादसहितम्, अम्मदीयग्रन्थावलि (६५) एन्-आर्-भट्ट संपादितम्, पाण्डिच्चेरी, १९८२
- २७ मतङ्गपारमेश्वरम् (विद्यापाद) रामकण्ठवृत्तिमहितम्, अम्मदीयग्रन्थावलि (५६) एन्, आर्-भट्ट संपादितम्, पाण्डिच्चेरी १९७७
- २८ मध्यार्जनदीपिका अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ११२)
- २९ मनुस्मृतिः निर्णयमागमद्रिना, बाम्बे, १९४६
- ३० मृगेन्द्रवृत्तिः अम्मदीयग्रन्थावलि (२३) एन्-आर्-भट्ट संपादिता १९६२
- ३१ मृगेन्द्रवृत्तिदीपिका (विद्यायोगपादौ) मृगेन्द्रम् शिवागममिद्धान्तपरिपालनमधप्रकाशितम् देव-कोट्टे, १९२६
- ३२ मोक्षकारिका शिवागममिद्धान्तपरिपालनमधप्रकाशिता, देवकोट्टे, १९२५
- ३३ याजुषमन्त्रप्रश्नः वेदधर्मशास्त्रपरिपालनमधया प्रकाशित, कुम्भघोणम्, १९५२
- ३४ याजुषमन्त्ररत्नाकरः शारदाविलासमद्रणालय समग्र प्रकाशित कुम्भघोणम् १९१६
- ३५ योगजम् अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० २०३, १००९)

- ३६ रत्नत्रयव्याख्या
 ३७ शैववम्
 ३८ शैवबोत्तरम्
 ३९ सङ्गणनहिता
 ४० ललितागमः
 ४१ लुप्तागमसंग्रहः
 ४२ धरुणपद्धति
 ४३ वर्णाश्रमचन्द्रिका
 ४४ वातुलशुद्धम्
 ४५ वातुलशुद्धव्याख्या
 ४६ वातुलागमः
 ४७ शीरम्
 ४८ व्योमव्यापिस्तव्याख्या
 ४९ शतरत्नसंग्रहः
 ५० शिवकल्पद्रुम
 ५१ शर्वोक्तागमः
 ५२ शान्तिकुसुमाकरः
 ५३ शिवज्ञानमिद्विम्बपञ्चदृष्टान्तसंग्रहः
 ५४ शिवधर्म
 ५५ शिवमहापुराणम्
 ५६ शिवागमशेखर
 ५७ शिवापभाष्यम्
 ५८ शैवकालविवेकः
 ५९ शैवमूषणम्
 ६० शैवसन्ध्यासपद्धतिः
 ६०१ शैवसिद्धान्तसंग्रहः
 ६०२ शैवागमपटलाः
 ६०३ शैवागमपरिभाषामञ्जरी
- शिवागममिद्वान्तपरिपालनमधप्रकाशिता देवकोट्टै ११०४
 अम्मदीयग्रन्थावलि (१८), (भाग १, २) एन्-आर्-भट्ट
 संपादितम्, पाण्डिच्चेरी १९६१, १९७२
 अम्मदीयग्रन्थावलि (६६), एन्-आर्-भट्ट संपादितम्
 पाण्डिच्चेरी १९८३
 के० वामदेवमोमयार्जिना प्रकाशिता । मास्त्राज्यम् मूद्रणालय
 मैसूर-४
 अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका, टि० १०७४
 योगतन्त्रग्रन्थमाला (११) वाराणसी १९७०
 अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १४६)
 रामलिङ्गतम्बिरान्प्रकाशिता । धर्मपुरम् १९६०
 वानुदशद्विअम्यम अलगायमर्दालियार प्रकाशितम् मद्रपुरी
 १९१२
 अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि०
 ७५१)
 अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि०
 ३०)
 अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि०
 ११२)
 पण्डितपञ्चाननशास्त्रिसंपादितः, तान्त्रिकग्रन्थावलि, (२०),
 कल्कत्ता १९४६
 हरिचरणवसुप्रकाशितः, कल्कत्ता, शक० १८०८
 अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ८२९)
 शारदाविलाममूद्रणालये मुद्रितः, पूर्वभागः, कुम्भघोणम्,
 १९३५
 अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि०
 ३१७)
 अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका, (टि० ७२)
 पण्डितपुस्तकालयप्रकाशितम्, काशी, सवत् २०२०
 परलित्नुटै (यात्त्यागम्) कलानिधियन्त्रशालाया मुद्रितः,
 शारदाविलाममूद्रणालये मुद्रितम्, कुम्भघोणम्, कलि०
 ५०२०
 आगमिक-कृष्णदीक्षितप्रकाशितः, बेङ्गलूर १९६६
 शिवागममिद्वान्तपरिपालनमधप्रकाशितम् देवकोट्टै, १९२५
 कोमलाम्बामूद्राक्षशालाया मुद्रिता, कुम्भघोणम् १९३२
 अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १७३)
 अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० २१४)
 अम्मदीयग्रन्थावलि (६०), कूनो दजान्म् संपादिता
 पाण्डिच्चेरी, १९७१

- १०१ शैबागमाविमाहान्यम् अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ३७०)
- १०२ सतानसहिता अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ६७)
- १०३ सकलागमसंग्रह अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका टि० १११, २४६, ३५१, ५४३ (२)
- १०४ सकलागमसारसंग्रह अळगप्पमुदलियार् प्रकाशित, चिन्ताद्रिपेट्टे, मदुरुरी, कलि० ५०१२
- १०५ सामवेद. सामवेदमहिता, श्रीपाद-दामोदर-मानवलेकरम्पादिना, स्वाध्यायमण्डल, पारडी
- १०६ सार्धत्रिशतिकालोत्तरम् अम्मदीयग्रन्थावलि (६१), एन्-आर्-भट्ट मपादिनम् पाण्डिच्चेरी १९७९
- १०७ सिद्धान्तदीपिका अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १२०)
- १०८ सिद्धान्तशेखर. श्रीमीतारामसोमयाजिमपादिना, तलकाडु आगमिककृष्णदीप्तिनेन प्रकाशित, बेङ्गलूरु, १९७१
- १०९ सिद्धान्तसारावलिब्याख्या मदुरुरी राजकीयतालपत्रकोशागारपत्रिका (अङ्क १७, १८) १९६५, १९६८
- ११० सुप्रमेदम् अळगप्पमुदलियार् प्रकाशित, चिन्ताद्रिपेट्टे, मदुरुरी, कलि० ५००९, (टि० २४५)
- १११ सूक्ष्मम् अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ९७, ११२, १९१)
- ११२ सोमशम्भुपद्धतिव्याख्या अम्मदग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० १७०)
- ११३ स्कान्दम् श्रीस्कान्दमहापुराणम् (द्वितीयो भाग) शेङ्गुलिपुरम् अनन्तरामदीक्षितप्रकाशितम्, शैलम्
- ११४ स्मृतिचन्द्रिका महीश्वरपुरीप्राच्यविद्याविमर्शमितिप्रकाशिता, मैसूरु, १९१४
- ११५ स्वच्छन्दम् काष्मीरग्रन्थावलि (३८), काष्मीर १९२३
- ११६ स्वायम्भुवम् अम्मदीयग्रन्थालये विद्यमाना हस्तलिखितमातृका (टि० ३९, १३३)

विषयानुक्रमणिका

पृष्ठ संख्या

Preface	v vi
Introduction	vii xxxii
उपोद्घातः	xxxiii-cii
उपयुक्तमातृकासूची	ciii-cv
सङ्केतसूची	cv
क्रियापादः	१-२०४
सप्तचत्वारिंशः पटलः निर्वाणदीक्षाविधि	१-१७
दीक्षाम्बरूपम्	१
पशुलक्षणम्	१
पाशा.	२
बद्धो मुक्तश्च	२
मकलादित्रयम्बरूपम्	२
दीक्षाभेदाः. तत्र माधारा निराधारा च	३
चाक्षुषी दीक्षा	३
स्पर्शदीक्षा	४
वाचिकी दीक्षा	४
मानसी दीक्षा	४
शाम्त्री दीक्षा	५
योगदीक्षा	५
ज्ञानी दीक्षा	५
ज्ञानवती दीक्षा	५
क्रियावती दीक्षा	५
निर्वीजा सबीजा च	५
शिवधर्मिणी लोकधर्मिणी च	६
माधिकारा निरधिकारा च	७
ममपिदीक्षानिर्वाणदीक्षयोर्भेदः	७
अध्वमशुद्धिदीक्षा	८
षड्विधोऽध्वः	८
षडध्वना व्याप्यव्यापकभावः	८
निवृत्तिकलाशुद्धौ योजनीया	९
प्रतिष्ठाकलाशुद्धौ योजनीया	९
विद्याकलाशुद्धौ योजनीया	१०
शान्तिकलाशुद्धौ योजनीया	१०
शान्त्यनीनकलाशुद्धौ योजनीया	११
षडध्वना समूहेषः.	११

पृष्ठ संख्या

मन्त्राध्वा पदाध्वा, वर्णाध्वा	
भुवनाध्वा, तत्र निवृत्तिकलाया मयोज्यानि भुवनानि	१७ १८
प्रतिष्ठाकलाया मयोज्यानि भुवनानि	१८ १९
विद्याकलाया मयोज्यानि भुवनानि	१९ २०
शान्तिकलाया मयोज्यानि भुवनानि	२०
शान्त्यन्तीकलाया मयोज्यानि भुवनानि	२१ २२
तन्त्राध्वा	२२
कन्दाध्वा	२३
अष्टचत्वारिंशः पटलः आचार्याभिषेकविधि	२४ - ४३
दीक्षाविधिक्रम	२४
मण्डपस्तत्र वेदिकादिकल्पन पूजा च	२४ २५
अष्टमङ्गलम्	२५
अङ्कुरार्पणम्	२५
शिष्यस्वापविधि	२५
दृग्स्वप्नशान्ति	२५
शिष्याणां चौलादिकरणम्	२५
दम्भस्थापनम्	२५
होम	२५
अभिषेकार्थं वेदिकाकल्पन, तत्र शिष्ययोजन च	२५
शिष्यदेहशुद्धि	२५
अङ्गशुद्धये लेपनम्	२५
ममयदीक्षया जन्मशुद्धि	२५
पूर्ववद्धोमादिकरण, मण्डपाद्वत्ति स्थण्डिलकल्पन च	२५
स्थण्डिले लिङ्गस्य दशायधाना च विन्यास	२५
शङ्खाभिषेक	२५
शिष्याणां वस्त्रभूषणधारणम्	२५
दर्भादिभिः मस्पर्श, शङ्खजलप्रक्षालन च	२५
अङ्गहोम	२५
ऋक्विष्णुजा	२५
दक्षिणा	२५
श्रमिक	२५
नामकरणम्	२५
अभिषेकानन्तरकर्णीयविधि	२५
शिवमूत्रधारणम्	२५
पाद्याद्युपचारदानम्	२५
शिवहस्तसमर्पणम्	२५
अधिकारसमर्पणम्	२५

अभिषिक्तस्य गृहप्रवेशनम्	१०
पुणार्त्तन प्रायश्चित्तग्रामश्च	१०
एकोनपञ्चाशः पटलः ग्रामदेवोन्मवविधि	११ - १३
ग्रामदेवता, तामा स्थानानि च	११
दुर्गाविष्णुबोर्हर्म्यम्	११
ध्वजस्थानम्	११
पञ्चगोचरमूर्तीनां धाम	११
नित्योन्मव	११
महोन्मवकरणस्थानम्	१२
अन्यग्रामदेवानां स्वग्रामे महोन्मवकरणे दीप	१२
पञ्चाशः पटलः नवरात्रपूजाविधि	११ - १२
नवरात्रपूजाकालं	११
नवरात्रपूजनम्	११
उन्मव	१२
मण्डपपूजा	१२
दशमदिनोन्मव	१२
यजवक्षपूजनम्	१२
यज्ञयात्रा	१२
मरस्वतीपूजा	१२
एकपञ्चाशः पटलः क्षेत्रपालस्थापनविधि	१२ - १४
क्षेत्रपालमन्त्र	१२
मृदा	१४
क्षेत्रपालरूपम्	१४
क्षेत्रपालस्थापनयोग्यस्थानम्	१५
मण्डप, तत्र कुण्डकल्पनं च	१५
मण्डपसंस्कार	१७
गन्तव्यग्राम	१७
नयनोन्मीलनम्	१७
ग्रामप्रदक्षिणा, जलाधिवासश्च	१७
शयनाधिवास	१७
कुम्भस्थापनं तत्पूजा च	१७
होम	१७
कुम्भाभिषेक	२०
परिवारविधि	२०
श्रावणार्द्रौ	२०
आचार्यादिपूजा	२०
नित्यपूजा	२०

पुण्याहवाचनादि	०१
नेत्रोन्मीलनम्	०४
जलाधिवासनादि	०५
रक्षान्नधनम्	०६
मण्डपस्तत्र वेदिकुण्डकल्पन च	०६
शयनाधिवास	०७
कुम्भस्थापनम्	०८
स्वर्णनागप्रतिमा	०८
मण्डपपूजा	०८
सूर्यपूजादि	०९
द्वारदेवतापूजा	०९
कुम्भार्चना	१०४
स्वर्णनागप्रतिमापूजनम्	१०६
अष्टनागपूजा	१०६
होम	१०७
अपरेक्षु करणीयविधि	११०
नागगायत्रीमन्त्र	११३
प्राणप्रतिष्ठा, कुम्भाभिषेकश्च	११४
अङ्गपूजा	११६
आचार्यादिपूजा	११७
दशदानादिकरणम्	११७
दम्पतीब्रह्मचार्यादिपूजा	११८
नागराजप्रतिष्ठाफलम्	११८
प्रतिवर्षमाश्वयजमासपूजाफलम्	११८
अष्टपञ्चाशः पटलः ज्ञानदीक्षाविधि	१२० - १२७
दीक्षायोग्यस्थानम्	१२०
ज्ञानदीक्षाया रात्रिकाल उत्तम	१२१
गुरुपादाम्बुजपूजनम्	१२२
ज्ञानदीक्षाकरणप्रकारः, तत्राध्वगोधनम्	१२३
शिष्यमूर्धादी पादद्वयन्यास, शिवज्ञानबोधन च	१२६
शिष्येण गुरवे स्वान्धममर्पणम्, नदनन्तरकरणीय च	१२७
ज्ञानदीक्षा मुक्तिदा	१२८
एकोनषष्टितमः पटलः नित्यपूजाविधि	१३० - १३५
शिवपूजाफलम्	१३०
आन्मार्थपूजा परार्थपूजा च	१३०
आन्मार्थपरार्थयजनधिकारिण	१३१
चतुर्विधपूजा, तत्फल च	१३३

पृष्ठ संख्या

श्रेष्ठादिभेदेन पूजात्रैविध्यम्	१००
सर्धिलक्षणम्	१००
सर्धिक्रम	१०१
दर्शविधानि पूजाङ्गानि	१०१
वायव्याद्विगन्धमादिश्च	१०१
करन्यास	१०१
अङ्गन्यास	१०२
अन्तर्यामि	१०३
अष्टपुष्पाणि	१०४
पुष्पगुह्यस्त्वत्र मात्त्विकानि पुष्पाणि	१०५
राजमानि पुष्पाणि	१०६
मिश्रितानि पुष्पाणि	१०६
नाममानि पुष्पाणि	१०७
मात्त्विकादिपुष्पफलम्	१०७
पूजाहर्गाणि पत्राणि	१०७
निर्मान्यदोषहीनपुष्पम्	१०८
वर्ज्यानि पुष्पाणि	१०८
प्रातरादिकालेषु देयानि पुष्पाणि	१०८
उत्तममध्यमाधमपुष्पाणि	१०८
द्वारपूजा तत्र सामान्यविधि	१०८
द्वारपूजाया विशेष	१०९
अग्रमण्डपप्रवेश घण्टाताडन च	१०९
स्थानशुद्धि	११०
द्रव्यशुद्धि	११०
वाद्यम्	११०
आचमनीयम्	११०
अर्घ्यम्	१११
धूप	१११
अर्घ्यादिविनियोगकालः	१११
मन्त्रशुद्धि	१११
शर्वतिकाया आवश्यकता	१११
प्रच्छन्नपटकाल	१११
लिङ्गशुद्धि पीठशुद्धिश्च	१११
गुरुपूजा	११२
आसनकल्पनम्	११२
अनन्तासनम्	११२
महासनम्	११२

यागामनम्	१९०
पचामनम्	१९२
विमलामनम्	१९३
चन्द्रार्कनाशनयुक्तकाल एव पूजा कार्या	१९२
चन्द्रार्कनाशनयुक्तकालनिरूपणम्	१९३
लिङ्गपूजाकरणप्रकार	१९४
अवाहनविमर्जनस्वरूपकथनम्	१९४
आवाहनस्थापनमतिधानतिरोधनाभ्या मस्कारा	१९४
पाद्याचमनार्घ्यदानम्	१९५
अभिषेक	१९५
शिरसि पुष्पनिक्षेप	१९६
वस्त्रोपवीतीत्तरीयभक्षणममर्पणम्	१९६
गन्धपुष्पपदीपनैवद्यदानम्	१९७
नाम्बूलममर्पणम्	१९७
नीराजन, मस्मरक्षा	१९७
मुखवासममर्पणम्	१९७
वर्लिविधि, निःश्याग्निकार्यविधिश्च	१९८
आवरणार्चनम्	१९८
आवरणदेवा स्वशक्तिमहिमा एव भवेयुर्गति कथनम्	१९९
गर्भावरणम्	१९९
विद्येशावरणम्	१९९
गणशावरणम्	१९९
लोकेशावरणम्	१९९
अम्बेशावरणम्	१९९
पष्टितमः पटलः मठप्रतिष्ठाविधि	१९९ १९९
मठप्रवेश, तत्र शिवकुम्भस्थापन च	१९९
दक्षिणादानम्	१९९
मण्डल दारकुम्भपूजा वास्तुपूजा मठावप्रवेशायादिषु निबन्धादि-	
पञ्चकलान्यास शक्तिपूजा, द्वाग्पालपूजा च	१९९
होम, दिग्बलि, कुम्भतोयाभिषेकश्च-मठस्य कर्तृनामकरणम्	१९९
गर्भन्यास	१९९-१९९
एकपष्टितमः पटलः अष्टबन्धनविधि	१९९-१९९
पञ्चपापकर्मभेदेन द्विविधमष्टबन्धनम्	१९९
आग्नेयाद्यादिष्वष्टबन्धनहीने सभाव्यमाना दोषा	१९९
अष्टबन्धनहीनस्य नानि स्नानि नि यनेमिन्निर्वाणानि बलिनिर्वाणानि	
प्रदक्षिणनमस्कारस्नपनानि च निष्फलानि भवेय	१९९
अष्टबन्धनहीनस्य भगवत समोपना अस्याद्याचार्या गदीणि निष्कृतानि स्य	१९९

पृष्ठ सख्या

विष्णु ब्रह्मविष्णुभाग्या	रुमासन नन्गावतीशालाम्	नाग्यन्धनहानतया
निर्मान्यमभवे सभाव्यमाना दोषा	१७१-१७२	
अष्टबन्धनद्रव्याणि	१७२	
अष्टबन्धन कृत्वा सप्रोक्षणमाचरेदित्युक्तिः	१७२	
अष्टबन्धनहानं सति यदि पुनराष्टबन्धनं पण्यमसम्यक् क्रियते तदा दिनवारमहर्षा		
दिकमङ्कुरार्पणं च विना सर्वमामेष्टुं कर्तव्यमिति कथनम्	१७३	
पण्यमाप्नोति पुनराष्टबन्धनं यदि क्रियते तदा मासोदितवारमहर्षादिषु दत्ताहुनापण		
पूर्वकं कर्तव्यमित्युक्तिः	१७३	
यागमण्डपः, तत्र वेदिकाकुण्डकल्पनं च	१७३	
कुम्भस्थापनं, तन्पूजा च	१७४	
होमविधिः	१७५	
कुम्भाभिषेकः	१७६	
आचार्यपूजा	१७७	
द्विषष्टितमः पटलः कृत्तिकादीपनिर्णयविधिः	१७९-१८१	
कृत्तिकादीपनिर्णयः	१७९	
वत्स्यस्तोमापरागे सति कृत्तिकादीपाज्यमिन्द्रक्षत्रं कर्तव्यं इति निर्णयः	१८०	
कृत्तिकायाम् आश्विनाश्विनमध्ये कृत्तिकादीपाचरणविधयः निर्णयः	१८०	
त्रिषष्टितमः पटलः दैवोत्पत्तिविधिः	१८१-१९०	
सर्वसहस्रकालः	१८१	
शिवमुष्टिः	१८१	
सप्तविधं जैवम्	१८३	
ईशानादिपञ्चमखाद्गवा आगमा ईशानादिपञ्चमखेदीक्षिता मनयश्च	१८४	
सप्तविधजैवमतस्वरूपम्	१८५-१८८	
नन्धमकर आचार्यमकरं दुर्लभमकरं कर्तव्यं च सभाव्यमानदाप्यदर्शनम्	१८८	
आचार्यप्रणामा तन्कुल्य च	१८९	
भस्मरुद्राक्षधारणप्रणामा	१९०	
चतुःषष्टितमः पटलः फलपक्वादिसमर्पणकालविधिः	१९१-१९२	
पुण्याणां मालानां गन्धवस्त्राभरणानां च समर्पणं तस्मिन्हादे इत्यु कर्तव्यमिति हरे प्रश्नः	१९१	
हरे प्रश्नस्येश्वरोक्तोत्तरदानप्रकारः	१९१	
भक्त्या भवद्दर्शनाभिलाषायास्तैरुपयुक्तैरुपयुक्तैर्भक्त्यादि दत्तान्येष्टारं प्राप्तं चेत्तदा ते		
कथं त्वद्दर्शनं फलपक्वादिसमर्पणं च कर्तव्यमिति हरोरपरं प्रश्नः	१९२	
तत्रेश्वरोक्तोत्तरदानप्रकारः	१९२	
पञ्चषष्टितमः पटलः कामकोष्ठलक्षणविधिः	१९३-२०४	
शक्तित्रयम्	१९३	
योगशक्तिलक्षणम्	१९३	
स्थानकभोगशक्तिलक्षणं, तन्मानं च	१९४	
तन्मानत्रयम्	१९५	

आभङ्गम्	१०१
ममभङ्गम्	१०६
अतिभङ्गम्	१०६
श्रामीनभागशक्तिलक्षणम्	१०७
वीरशक्तिलक्षण, तन्मान च	१०८
मन्त्रविधिसूत्रनामनिर्देश	२००
मध्यमध्यसूत्रम्	२००
पुरोमध्यसूत्रम्	२००
पृष्ठसूत्रमथवा पृष्ठमध्यसूत्रम्	२०२
मनोन्मनीस्वरूपकथनम्	२०३
कामकोष्ठस्थापनयोग्यस्थानम्	२०४
अनुबन्धः शौचाचमनस्नानमन्त्रोद्धारार्चनाविधिसंग्रह	२०५—२०४
शौचविषये	२०५
दन्तधावने	२०५
आचमने	२०५
कौपीनधारणविषये	२०६
वारूणस्नाने विधिस्नानविषये	२०६
शिवतीर्थकल्पने	२०७
भस्मोत्पादनाय गोमयग्रहणे	२०७
अत्र प्रस्तावाद्गवामङ्गेषु गर्वे देवा वसन्तीति कथनम्	२०८
गोमयदाहने भस्मोत्पादने	२०८
भस्मस्नानविषये	२०९
मध्योपासनविषये, प्राणायामविधौ	२१०
मार्जने, अधमर्षणे च	२११
अर्घ्यदाने	२१२
देवर्षिपितृतर्पणविधौ	२१३
प्रदक्षिणविषये	२१३
एकदण्डनमस्कारविषये	२१४
एकहस्तनमस्कारविषये	२१४
मन्यापमन्यप्रदक्षिणविषये	२१४
पुष्पविषये	२१५
मन्त्रोद्धारो पञ्चत्रयपङ्क्त्यन्तविषये	२१५
बीजमन्त्रमन्त्रविषये	२१६
क्षरिकामन्त्रमन्त्रविषये	२१६
अष्टाक्षरमन्त्रविषये	२१६
आन्मार्थपरार्थयजनाधिकारविषये	२१६
रत्नयाग	२१७

पृष्ठ संख्या

अङ्गपान	१११
अन्तर्यामि	१११
पूजाहोमविषये	१११
निर्मल्यहीनपुष्पविषये	१११
घण्टादाने	१११
अर्घ्यदिदानविषये	१११
मन्त्रप्रयोगविषये	१११
लिङ्गशुद्धिविषये	१११
पादुमाद्रिविषये	१११
गङ्गापूजायाम्	१११
भक्तिसंन्यास	१११
आधारशक्तिध्याने	१११
अनन्तासने	१११
मिहामने	१११
योगामने	१११
पद्मामने	१११
विमलामने	१११
लिङ्गपूजायाम्	१११
नवावाहनविमर्जनयोर्विवरणविषये	१११ १११
आवाहनस्थापनमन्त्रान्तराधनाख्यचतु मन्त्रविषये	१११
पादाक्षमनार्थमर्पणे	१११
अभिषेकविषये	१११
शिरसि पुष्पनिक्षेपणे	१११
वस्त्रोपवीतोलरीयभूषणगन्धपुष्पमर्पणविषये	१११
धर्पापनेत्रदानविषये	१११
भस्मरक्षाविषये	१११
आवरणार्चनविषये मण्डिका एवावरणदेवा भवेयुग्नि कथने	१११ १११
श्लोकार्थानुक्रमणिका	१११ १११
अन्यत्रोदाहृतगौरवश्लोकसूची	१११ १११
अन्यान्तरेषु गौरवादुद्धृता भूतितगैरवेऽनुपलब्धा श्लोका	१११ १११
उपयुक्तग्रन्थसूचि	१११-१११
विषयानुक्रमणिका	१११ १११

PUBLICATIONS DE L'INSTITUT FRANÇAIS D'INDOLOGIE

Nos

- 1 *Karaikkalamaiyar - Chants devotionnels tamouls* Edition et traduction par Karāvelane Introduction par Jean Filliozat Nouvelle édition avec postface et index-glossaire par François Gros. 1982. 171 p., 16 photos.
- 2 Jean Filliozat - *Les relations extérieures de l'Inde*, (1) 1 Les échanges de l'Inde et de l'Empire Romain aux premiers siècles de l'ère chrétienne 2 La doctrine brahmanique à Rome au IIIème siècle 1956. ii-60 p. 1 carte.
- 3 Madeleine Biardeau - *Le Tattvabindu de Vacaspathiśra* Edition critique, traduction et introduction. 1956. 2ème tirage, 1979, 92 p.
- 4 J. Monchanin, J. Filliozat, A. Bareau - *Entretiens 1955* 1956, i-43 p
5. Louis Renou - *Etudes sur le vocabulaire du Rgveda* Première série 1958, i-71 p
- 6 Suzanne Sautu - *La voie vers la connaissance de Dieu (Brahma-Jyñāsā) selon l'Anuvyakhyana de Madhva*. 1957, vi-109 p.
- 7 Dev Raj - *L'esclavage dans l'Inde ancienne d'après les textes palis et sanskrits* Avec une préface du Dr. Jean Filliozat. 1957, vi-145 p.
- 8 Alain Daniélou - *Tableau comparatif des intervalles musicaux* 1958 iv-145 p
- 9 Alain Daniélou - *La musique du Cambodge et du Laos* 1957, 33-iv p., 28 illustrations
- 10 André Bareau - *La vie et l'organisation des communautés bouddhiques modernes de Ceylan*. 1957. iii-90 p., 50 gravures, 5 planches photos, 1 carte
- 11 Alain Daniélou et N R. Bhatt - *Textes des Purana sur la théorie musicale* Vol I. Edition critique, traduction française et introduction 1959 185 p. 2ème tirage. 1987.
- 12 Charlotte Vaudeville - *Kabir Granthāvalī (Dohā)* Avec introduction, traduction et notes. 1957. xxiv-125 p.

- 13 Madeleine Biarreau - *Sphota Siddhi (La Démonstration du Sphota) par Mandana Misra* Introduction, traduction et commentaire. Texte sanskrit établi par N. R. Bhatt avec la collaboration de I. Ramanujam. 1958. 111 p.
- 14 Suzanne Sraue - *Les noms védiques de Visnu dans l'Anuvyakhya de Madhya* (Brahma Sutra I, 1, adhikarana 2 a 12). Texte avec traduction et notes. 1959. ix-101 p.
- 15 Charlotte Vaudeville - *तुलसीदास रचित रामचरितमानस का मूलाधार व रचनाविषयक समालोचनात्मक एक अध्ययन, Etude sur les sources et la composition du Ramāyana de Tulsi Das* Traduction en hindi par J.K. Balbir fasc. I. 1959. xxii-194 p. Fasc. II. 1965. i-192 p.
- 16 Alain Daniélou et N. R. Bhatt - *Le Gitālamkāra* L'ouvrage original de Bharata sur la musique. Edition critique, traduction française et introduction. 1959. xxxiii-232 p. 2ème tirage, 1987.
- 17 Rasik Vihari Joshi - *Le rituel de la dévotion kṛṣṇaite* Preface par Jean Filliozat. 1959. ix-1-142 p. 7 planches photos.
- 18 N. R. Bhatt - *Ratnavagama* édition critique. Vol. I (Introduction. Les Agama ci-vaites par Jean Filliozat) 1961. xxi-223 p., 43 planches. 2ème tirage, 1985. Vol. II, 1972. xxxiv-238 p., 42 planches. Vol. III, 1988. CV-362p.
- 19 R. Dessigane, P. Z. Pattabramin et J. Filliozat - *La légende des jeux de Śiva à Madurai d'après les textes et les peintures* Vol. I. Texte. xvi-130 p. Vol. II, Planches. 1960. 50 planches (photos).
- 20 Claude Jacques - *Gayānāhāmya* Introduction. édition critique et traduction française. 1962. lxxvi-433 p., 17 planches, 2 cartes.
- 21 Charlotte Vaudeville - *Les duha de Dhola Maru* Avec introduction, traduction et notes. 1962. 127-23-4 p.
- 22 Saiya Surriva Hussain - *Garcin de Tassy. Biographie et étude critique de ses œuvres* 1962. xx-234 p.
- 23 N. R. Bhatt - *Mrgendragama (Kṛivapāda et Carvapada)* avec le commentaire de Bhatta Nārāyanakantha. édition critique. 1962. xvi-342 p., 14 planches.
- 24 N. R. Bhatt - *Antagama*, édition critique. Vol. I. 1963. xv-425 p., 10 planches. Vol. II. 1967. vii-212 p. Vol. III (in the press).

25. Helene Branner Lachaux - *Le rituel quotidien dans la tradition svamī de l'Inde du Sud selon Somasambhu - Somasambhupaddhati*. Introduction, traduction et notes. Vol. I: Le Rituel quotidien. 1963. xlvii-372 p., 8 planches. Vol. II: Rituels occasionnels I. 1968. xxiv-394 p., 7 planches. Vol. III: Rituels occasionnels II. 1977. lvi-774 p., 18 planches. (Vol. IV in preparation)
26. Pierre-Sylvain Fillozat - *Le Prataparudra de Vidyānātha* - avec le commentaire Ratnapāna de Kumārassami. Traduction, introduction et notes. 1963. xxiii-367 p.
27. Dessigane P.Z. Pattabiramin et J. Fillozat - *Les légendes gīvāns de Kāncipuram*. 1964. xviii-152 p., 49 planches, 1 carte.
28. Ch. Vaudeville - *Barahmasa - Les chansons des douze mois dans les littératures indo-aryennes*. 1965. xli - 99 p.
29. J. Fillozat et P.Z. Pattabiramin - *Parures divines du Sud de l'Inde*. 1966. 29 p., 126 planches photos.
30. Michele Lupsa - *Chants à Kālī de Rāmaprasad*. Introduction, texte bengali, traduction et notes. 1967. 173 p.
31. R. Dessigane et P.Z. Pattabiramin - *La légende de Skanda*. 1967. iii-288 p., 28 planches.
32. M.F. Adiceam - *Contribution à l'étude d'Aiyānar Sasta*. 1967. viii-134 p., 28 planches.
33. J. Fillozat - *Un catechisme tamoul du XVe siècle en lettres latines*. 1967. ix-64 p., 2 planches.
34. P. Joshi - *Industrialisation et Société dans l'Inde du Nord*. Introduction par J. Fillozat. Observations sur l'étude des sociétés et de l'économie de l'Inde. 1967. xx-135 p.
35. F. Gros - *Le Puripatal*. Texte tamoul, introduction, traduction et notes. 1967. lxi-322 p.
36. P.S. Fillozat - *Œuvres poétiques de Nilakantha Dikṣita*. I. Texte, traduction et notes. 1967. 57-362 p., 10 photos.
37. *Index des mots de la littérature tamoule ancienne*. Vol. I. 1967. iii-414 p. Vol. II. 1968. pp. 415 à 823-ii. Vol. III. 1970. pp. 824 à 1491.
38. Suzanne Siauue - *La Doctrine de Madhva*. 1968. 397 p.

39. François Gros et R. Nagaswamy - *Uttaramerur. Légendes, Histoire, Monuments*, avec le *Pancavaradakṣetramāhātmya* édité par K. Srinivasacharya. 1970. 136-72. vii p., 16 planches.
40. B. Dagens - *Muvamatu. Traité sanskrit d'architecture*. Edition critique, traduction et notes. 1ère partie 1970. 732 p., 32 figures. 2ème partie 1976. xix-582 p., 14 figures.
41. N. S. Shukla - *Le Kāṇananda de Kṛṣṇadāsa*. Edition et traduction annotée. 1971. xi-322 p.
42. P. Z. Pattabiramin - *Sanctuaires rupestres du Sud de l'Inde*. Vol. I. Andhra. 1971. 19 p., 68 planches. Vol. II. Tamilnad et Kerala. 1975. 82 p., 204 planches.
43. Suzanne Siauve - *Les Hiérarchies spirituelles selon l'Anuvyākhyāna de Madhva*. 1971. 115 p.
44. Capitaine de Vaisseau Cordier - *Historique et Statistique de Karikal*. Texte rédigé en 1825. Présentation par François Gros. Vol. I. 1971. xv-407 p.
45. Jean Filliozat - *Un texte tamoul de dévotion vishnouïte. Le Tiruppāvai d'Āntāl*. 1971. xxviii-139, 35 illustrations.
46. Marie-Claude Porcher - *Rāghavayādaviya par Venkatādhvarin*. Texte sanskrit édité par M. S. Narasimhacharya. Etude et Traduction. 1972. 130 p.
47. Ncelakanta Sarma - *Textes sanskrits et tamouls de Thaïlande*. Introduction par Jean Filliozat. 1972. xi-167 p.
48. Marie-Claude Porcher - *Un poème satirique sanskrit, la Viśvagunādarsacampu*. Introduction, traduction et notes. 1972. 232 p.
49. Jean Filliozat - *Un texte de la religion kaumāra, le Tirumurukārrupputai*. 1973. xlvii-131 p.
50. *Association Internationale des études Tamoules. Compte-rendu de la IIIème Conférence Internationale (Proceedings of the Third International Conference Seminar, Paris 1970)* édité par François Gros et X. S. Thani Nayagam. 1973. xiii-279 p.
51. *Mahabhasyapradīpavakhyānam*, Commentaires sur le Mahābhāṣya de Patañjali et le Pradīpa de Kaiyata, édition critique par M. S. Narasimhacharya. Vol. I. Adhyāya 1, Pāda 1, Ahnikā 1-4. 1973. (Présentation par P. S. Filliozat) xxii-398 p. Vol. II. Adhyāya 1, Pāda 1, Ahnikā 5-7. 1975. 367 p. Vol. III. Adhyāya 1, Pāda 1, Ahnikā 8-9. 1976. 315 p. Vol. IV. Adhyāya 1, Pāda 2-4.

1977 v-383 p. Vol V. Adhyāya 2. 1978 vi-379 p. Vol VI. Adhyāya 3. 1979 vi-420 p. Vol. VII.: Adhyāya 4. 1980 vi-398 p. Vol. VIII. Adhyāya 5. 1981 254 p. Vol IX. Adhyāya 6. 1982 ii-408 p. Vol X. Adhyāya 7 et 8 (Preface par P. S. Filliozat, Introduction par M. S. Narasimhacharya) 1983 cli-503 p.

52. Alix Raison - *La Haritasamhita*. Texte médical sanskrit avec un Index de nomenclature āyurvédique. 1974. xlvii-397 p.
53. Tara Michael - *Le joyau du Śiva-yoga. Śivayogarātra de Jñanaprakāśa*. Edition traduction et notes. 1975. 73 p., 6 tableaux
54. *Le Mahābhāṣya de Patañjali avec le Pradīpa de Kaiyata et l'Uddṛyā de Nagesa*. Traduction par Pierre Filliozat. Vol I. Adhyāya I, Pāda 1. Ahnikā 1-4. 1975 vii-659 p. Vol II. Adhyāya I, Pāda 1, Ahnikā 5-7. 1976 i-456 p. Vol III. Adhyāya I, Pāda 1, Ahnikā 8-9. 1978 i-422 p. Vol IV. Adhyāya I. Pāda 2. 1980. i-414 p. Vol. V. Adhyāya I, Pāda 3, 1986
55. Vasundhara Filliozat - *Le Temple de Tirumankuṣalvar à Hampi*. 1976. 42 p., 20 planches
56. N. R. Bhatt - *Maṅgala-paramaśvaragama*, avec le commentaire de Bhatta Ramakantha. Edition critique, Vol. I.: Vidyāpāda, 1977. lvm-712 p.
57. B. Dagens - *Les Enseignements architecturaux de l'Āntargama et du Rauravagama*. Etudes sur les āgama śivaites, I. 1977. 148 p., 5 tableaux
58. S. Siauve - *Astadasabhedanirṇaya, Explication des dix huit différences entre les deux branches de l'Ecole de Rāmānuja*, de Śrī Vātsya Ranganatha. Edit. critique, traduction et notes, 1978. viii-111 p.
59. F. L'Hernault - *L'Iconographie de Subrahmanya au Tamilnad*. 1978. 274 p., 8 plans, 4 cartes, 246 photos.
60. B. Dagens - *Le florilège de la doctrine śivaite, Śaivagamaparīkṣaśumanjari de Vedapānana*. Edit. critique, traduction et notes. 1979. 377 p.
61. N. R. Bhatt - *Sārdhatriśaṣṭikāloṭṭara avec le commentaire de Ramakantha*, édition critique, 1979. clxiv-236 p.
62. J. Filliozat - *Yogasāhaka*, Texte médical attribué à Nāgārjuna, textes sanskrit et tibétain, traduction française, notes, indices, 1979. xxxvix-207 p.
63. Michel Hulin - *Mrgendragama, Sections de la Doctrine et du Yoga, avec la vṛtti de Bhaṭṭanāraṇyakantha et la dīpikā d'Aghoraśivācārya*. Traduction, introduction et notes. 1980. ix-387 p.

64. Charlotte Vaudeville कबीर-वाणी *Kabir-Vani*, recension occidentale/western recension, Introduction & concordances, 1982. xxv-461 p.
65. N. R. Bhatt *Mutāṅgaparamesvaragama*, avec le commentaire de Bhatta Rāmakantha, Vol. II. Kṛvapaḍa, Yogapada et Caryāpada, Edition critique 1982. xli-531 p., 13 figures
66. N. R. Bhatt *Rauravottaragama*, Edition critique, introduction et notes 1983. cxx-190 p.
67. B. Dagens *Entre Alampur et Srisaïlam, recherches archeologiques en Andhra-Pradesh*. Vol. I. Texte 1984. ix-708 p., 64 figs. Vol. II. Illustrations 1984. xxxiii p., 922 photos, 21 dépliants, 1 carte hors texte.
68. *Ievaram, hymnes sivaïtes du pays tamoul*, édition établie par I. V. Gopal Iyer sous la direction de François Gros. Vol. I. Nāṇacampantar, 1984. ccxxv-431 p. Vol. II. Appar et Cuntarar 1985. Vol. III. Index, glossaire et documents (en préparation)
69. Helene Brunner-Lachaux *Virgendrāgama. Section des Rites et Section du Comportement avec la crith de Bhattanaravanakantha*. Traduction, introduction et notes 1985. (Publié avec le concours du Centre National de la Recherche Scientifique)
70. *Institut Français d'Indologie, Catalogue descriptif des manuscrits : Descriptive catalogue of manuscripts*. Vol. I. *Mss. 1-115*, par/by V. Varadachari. Preface par by N. R. Bhatt. 1986. XL-422 p. Vol. II, xxiii-558 p. 1987. (Vol. III in the Press).
par/by N. R. Bhatt. 1986. XL-422 p. Vol. II, xxiii, 558 p. 1987.
71. Gerard Colas – *Le Temple selon Marici*. Extraits de la Marici-samhitā étudiés, édites et traduits. 1986.
72. Denis Matringe *Har Jai Sahi* poème panjabi du XVIIIe siècle. Introduction, translittération, traduction et commentaire. Tome I. *Strophes 1 à 110* 1988. (publié avec le concours du Centre National de la Recherche Scientifique)
73. *Mahābhāsvapradīpaprakāśa commentaire sur le Mahābhāṣya de Patañjali et le Prādīpa de Kaiyata par Pravartakopadhyaya*. Edition critique par M. S. Narasimhacharya. 1986.
74. François Grimal *Le Mahāvīracarita de Bhavabhūti avec le commentaire de Virarūghava*. Textes, traductions et notes. (1988)
75. P. R. Srinivasan *Amṛtanandakāvaḥ*, *Saṁvatsara* et *complexe* et *Śrīcandī*. Tome I. Inceptions. Edition, translation, introduction, historical introduction. (In the Press)
76. A. Bellet & J. Corbeil *Statistiques de Pondichéry, 1822-1824*. Texte établi et édité par Jean Deloche.
77. B. Hon. K. Appaswami C. Inscriptions of Pondicherry State with Summary (the Introduction by N. Sethuraman)
(In the Press)

